„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX. évf. 1. szám
2009. február
225,– Ft

Prófétai teológia a 21. században

Vallás és vallástalanság Magyarországon

Vallás és gyilkolás

A bába hivatásáról

Pál apostol Arábiában

Moha-mese

Olvasók fóruma

Interjú Álvaro Ramazzini guatemalai püspökkel

Péch Lilla és György Lajos emlékezete

Vasárnapi szentírási elmélkedések

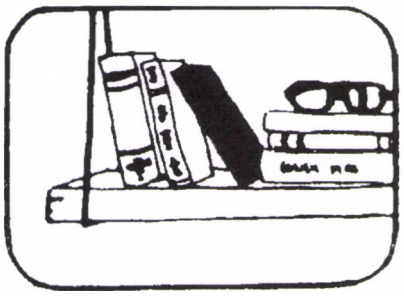

Felszabadítási teológia

Nancy Cardoso

Birodalmak és vallás

Evangélium, ökumené és prófécia a 21. században

Prófétai teológia

Inkább csak ártatlan tréfának tűnt, amikor Janis Joplin a hatvanas években azt énekelte: „Ó, Istenem, miért nem veszel nekem egy Mercedest?” Ez a kérdés azonban mégis prófétai volt, és eleve elítélte a nyugati kereszténység egyik törekvését, a kielégíthetetlen fogyasztói magatartást. A kereszténység egyes áramlatai manapság mindenestül megszállottjai a piacgazdaság spiritualitásának (lelkiségének). Az imádságok ma hol Mercedest kérnek Istentől, hol így kiáltanak fel: „Ó, Mercedes, vegyél nekem egy istent!”, vagy egyenesen így: „Légy az istenem!” – mintha az anyagi javak elvezethetnének az élet teljességére. Azok az istenségek, amelyek mindennapi kenyerünkért küzdenek, egyrészt abból táplálkoznak, hogy valakik totálisan ellenőrzik az élelmiszerek termelési folyamatát és elosztását, másrészt az élelmiszerek felhasználását is meghatározzák azáltal, hogy gyorsan váltakozó gyorsétkezést kínálnak fel: A mezőgazdasági termékek, különösen a gabona, valamint a tej- és hústermékek világpiacát ma húsznál nem több, amerikai és európai székhelyű, nemzetek feletti vállalkozás ellenőrzi: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, ó Monsanto, Cargill, Swift, Anglo, ADM, Nestlé, Danone, Syngenta, Bunge!”[1]

A globalizált kapitalizmus *amint a mennyben, úgy a földön is* – oh kifürkészhetetlen metafizikai titok! – megbünteti a szegény országok parasztjait, és örökös adósokként kezeli őket. Ugyanakkor támogatások (szubvenciók), tarifák és szabadkereskedelmi szerződések formájában elengedi a gazdag országok azon adósságait, amelyekre a mezőgazdaságban tettek szert. És nincs senki, aki megszabadítana minket a gonosztól.

Az ENSZ Világkereskedelmi Szervezetének (WTO) hongkongi ülése megmutatta, hogy a mezőgazdasági biznisz USA-beli és európai központjait *nem vitték kísértésbe*, és azok továbbra is a maguk mezőgazdasági, ipari vagy szolgáltatási szektorának érdekeit védelmezik. Korea, India, Brazília és más országok munkásai tudják, hogy a Hongkongban tárgyaló kormányoknak nem volt törvényes felhatalmazásuk arra, hogy ezt az ő nevükben tegyék meg.

A nemzetek feletti kapitalista cégek még többet akarnak: *az országot, a hatalmat és a dicsőséget* – azáltal, hogy ellenőrzésük alatt tartják a földet, a vizet és a vetőmagot. A munkának már urai, és most az egész világot és annak minden élőlényét ellenőrizni és monetarizálni akarják.

Szenteltessék meg azoknak a szabadalmaknak és technológiáknak *a neve*, amelyek behatolnak az élet legbelsejébe, kikutatják annak lehetőségeit és sebezhetőségeit, és profitot hoznak az orvostudomány, a vegyi, biológiai és génmanipulált termékek révén. Szenteltessék meg azoknak a kampányoknak a neve, amelyeket ökologikusnak, szolidárisnak, gyermekbarátnak és a nevelést támogatónak nyilvánítanak olyan mesterfogásokkal, amelyek megpróbálják elfedni a profit logikájának falánkságát. Hamis „nem-kormányzati szerveket” alapítanak, lelkes etikai szónoklatokat tartanak, olyan akciókat és közösségi kezdeményezéseket pénzelnek, amelyek nem firtatják a profitot és a mögötte meghúzódó motívumokat.

Eltekintve attól, hogy a háború nincs tekintettel az életre, jól betölti szerepét mint a kedvező erőforrások és a munka, a kibővített és biztosított piacok szavatolója. Ily módon kielégíti a tőke mohó étvágyát, s azt a szenvedélyét, hogy másokat rabszolgává tegyen. A pénz szenvedélyesen szereti a profitot, és nem tűr akadályokat, határokat vagy szabályokat. *Jöjjön el az én országom!* – kiáltja a kapitalizmus. Isteni trónon ül a világ szívében, és Istennek tartja magát. A gőg hatalmába kerítette a szívét, s a tőke azt mondja: „Isten vagyok én! Istenek székén trónolok, a tenger közepén!”... Bölcs vagy, és semmilyen titok sincs rejtve előtted. Bölcsességeddel és intelligenciáddal vagyonokat szereztél, aranyat és ezüstöt halmoztál föl trezorjaidban. Szakértelmed a kereskedésben oly nagy, hogy megsokszoroztad vagyonodat, s vagyonod növekedésével arányosan egyre gőgösebb lettél. Olyan okosnak tartottad magad, mint amilyen Isten. Sok üzleted kapcsán megtömted zsebeidet erőszakkal és bűnnel. Szíved szépségeddel dicsekszik, és bölcsességedet megrontotta ragyogásod. Nagy igazságtalanságoddal és tisztességtelen kereskedéseddel megszentségtelenítetted a szent helyet. (Vö. Ezekiel 28,2-6!)[2]

Ezekiel próféciájában elég erő van ahhoz, hogy világosan és közvetlenül kimondja: „Csak ember vagy! Nem vagy Isten!” Manapság ki van még abban a helyzetben, hogy ilyen teológiát és próféciát alkosson meg? Ki képes elítélni és legyőzni azt, hogy egy társadalmi jelenséget transzcendens jelleggel látnak el, elítélni és legyőzni azt az illúziót, hogy a dolgok, a gazdasági rendszerek természetesek és örök érvényűek? A jelenleg uralkodó gazdasági rendszer a szemünk előtt változik, mégsem tartjuk úgy, hogy az csupán egy történelmi pillanat egyik társadalmi jelensége; ellenkezőleg: a világ és élőlényei, a személyes kapcsolatok és az emberi vívmányok árúvá válnak; a kereskedelem és az üzlet önálló, megkérdőjelezhetetlen létet igényel, megragad minket, kiterjeszti az egyenlőtlenséget és az erőszakot, anélkül hogy tudatában lennénk. A gazdaság és annak kapcsolati módjai uralkodnak az emberiségen, ahelyett hogy fordítva lenne. Ha történelmi jellegű, emberek által csinált műként fognánk fel és ítélnénk meg a gazdasági rendszert, akkor világosabban látnánk, hogy magától értetődően lehetne bírálni, alakítani és legyőzni is.

A mi teológiánk és lelkipásztori tevékenységünk fáradtnak és üresnek hat. A gazdasági rendszer meghódította a nyugati vallásosságot, és több-kevesebb nagylelkűséggel ad teret az egyházaknak, amelyek a legegyszerűbb választás lehetősége előtt állnak, ti. hogy szerves alkotórészként beilleszkedjenek a kapitalista rendszerbe, amely minden területet önmagának igényel. Meg is teszik ezt azáltal, hogy a vallási javakat áruként és szolgáltatásként kínálják, mégpedig jólétet ígérő, erőteljes fundamentalista üzenetek vagy marketing jellegű karizmatikus látványosságok formájában.

Ehelyett a nehéz, de szükséges utat kellene választani! Újból meg kell tanulnunk azt mondani: „Nagy igazságtalanságoddal és tisztességtelen kereskedéseddel megszentségtelenítetted a szent helyet!” A világ és élőlényei, a népek és kultúrájuk, a föld, a víz és a vetőmag..., minden, ami az életet hordozza, szent! Egyetlen igazságtalanságot eredményező és tisztességtelen kereskedelmet előmozdító gazdasági rendszert sem szabad Isten nevében megáldani, legitimálni vagy eltűrni.

Az evangéliumok, „a törvény és a próféták”, amelyek fontos szerepet játszanak keresztény hagyományunkban, azt követelik tőlünk, hogy az egész lakott földön – ezt jelenti az „ökumené”! – tanúságot tegyünk Istenről. Ez konkrétan azt jelenti, hogy elköteleződünk az igazságért és az igazságosságért vívott küzdelemben.

A ma űzött teológia ellenben steril, mivel megpróbál elrejtőzni a dogmatikai és szentírás-magyarázati általánosságok mögött. Nem vezet rá minket arra, hogy nevükön nevezzük a dolgokat, hogy válasszunk, kifejezzük előszeretetünket, állást foglaljunk, bizonyos dolgokat elvessünk, indulatba jöjjünk, vádoljunk, ellenálljunk.

Az élet: kapcsolatok szövevénye

Mindenek kezdetén Isten elrendezte a világot, elválasztotta az eget, a vizeket és a földet. Mindazt, amit teremtett, kapcsolatba hozott egymással: az időt és annak felosztását nappalra és éjszakára; a szárazat és a nedveset; a szárazföld és a levegő állatait; az állati és a növényi életet.

„Növesszen a föld növényeket: füvet, amely magvakat hoz, gyümölcsfát, amely fajtájának megfelelő gyümölcsöt terem, amelyben magva lesz a földön. És úgy történt” (1Móz 1,11).

És azt mondta Isten: Minden éljen! És minden élt, hasonló volt egymáshoz, és különbözött egymástól, kérdés és felelet egymást követe, és egyidejűleg létezett. Minden él, és minden jó. A Teremtés könyve (1Móz) ismételten megvizsgálja az élet érzékeny kapcsolatainak kérdését – az élőlények és a föld, a víz, a tűz által okozott természetes korlátaik kapcsolatát, vagy az ember, a többi élőlény és az éhség közötti kapcsolatot. Az emberi test éhsége megváltoztatja a teremtmények közötti viszonyt. Az emberek az éhség miatt kezdik közelebbről szemügyre venni a világot. Kialakítják a munka és a hozzá tartozó technikák különböző formáit. Az éhség a világ sóvár vágyakozása a többre: az életre vágyakozás. Az éhség hozza létre az élőlények kritikus és alkotói kapcsolatát a világ testével. És látta Isten, hogy minden jó.

A teremtés e rendjéből kiindulva a bibliai szöveg ragaszkodik ahhoz, hogy bemutassa a világ teste és vegetációja, illetve az emberi test és annak éhsége közötti szükségszerű, de nehéz kapcsolatokat. A Teremtés könyve több éhínségről is beszámol, amelyek Ábrahám, Izsák és Jákob vándorlásainak kezdetén állnak. Az Egyiptomba menetelt mindig úgy ábrázolja mint az éhség következményét: „Egyszer éhínség támadt azon a földön. Ekkor lement Ábrám Egyiptomba, hogy ott tartózkodjék, mert súlyos éhínség volt azon a földön” (1Móz 12,10). A következő szakaszban arról tájékoztat a szöveg, hogy „az a föld nem bírta eltartani őket, hogy együtt lakjanak” (1Móz 13,6). Az életben maradás forrásaihoz való korlátozott hozzáférés jelenik meg annak motívumaként, hogy az emberek kis családi csoportokban maradnak együtt, és állatokat tartanak. Az akkori embereket és emlékeiket az élelem bizonytalansága határozta meg. Ez a birodalmak (impériumok) befolyásában gyökerezett, azok ugyanis meghatározott politikai stratégiákat követtek a mezőgazdaságra és a földre vonatkozóan.

Káin és Ábel

Ebben az összefüggésben alapvető jelentőségű a Káinról és Ábelről szóló elbeszélés. A szöveg különböző élet- és munkamódokat, valamint istenkapcsolatokat idéz fel. Ábel juhász volt, Káin a földet művelte. A szöveg ezt az egyetlen adatot adja meg: a földhöz, a munkához és a többi emberhez fűződő kapcsolatok alakításának két módja volt.

Ami az áldozati adományokat illeti, Káin a föld gyümölcseit ajánlja fel áldozatul, Ábel pedig elsőszülött állataiból áldoz fel, s azok kövérjét kínálja Istennek. Isten Ábelben és az ő adományában leli tetszését. Káin és adománya nem tetszik Istennek. Ilyen egyszerű ez. Persze e helyzet különböző magyarázati kísérletei születtek már meg. Miért részesítette előnyben Isten Ábelt és az ő áldozati adományát? Itt, Rio Grande do Sulban a gauchók és gauchák[3] úgy értelmeznék az elbeszélést, hogy Isten is gaucho, és ezért inkább a churrascót[4] választotta! De talán inkább más értelmezéseket kell keresnünk.

Az én feltételezésem szerint a szöveg az ókor két különböző életmódjára, munkaszervezésére és kapcsolatfajtájára emlékeztet. Ha Káin a mezőgazdaság képviselője, akkor annak a gazdasági kizsákmányolási rendszernek a részeként kell őt felfogni, amely a *kikényszerített* munkán és dézsmán (adón), és valószínűleg a Kánaán városállamaival alkotott viszonyrendszeren nyugodott, e városállamokat viszont Egyiptom befolyásolta. Ábel azokat a csoportokat képviseli, amelyek társadalmilag-gazdaságilag másképp szerveződtek, és amelyeket nem monopolizáltak a városállamok, illetve azok kényszermunkája és adórendszere. Ábelt, a pásztort a kánaáni népességben, a fennsíkokon kell keresni, ahol az emberek ellenállást tanúsítottak, és némi földmegmunkálás, de főképp nomád pásztorkodás révén tudtak életben maradni.

A fontos az, hogy Isten kiválaszt. Isten világossá teszi, hogy ezt az életmódot előnyben részesíti a másikkal szemben. Ez magyarázza meg a konfliktust. Káin nagy haragra gerjedt, és lehorgasztotta a fejét. Isten azonban azt mondta: „Ha jól cselekszel, emelt fővel járhatsz. De ha nem jól cselekszel, akkor a bűn már ajtód előtt leselkedik, támadásra kész vadállatként[5]. Vajon tudsz-e uralkodni rajta?” (1Móz 4,6-7)

Ha Isten mindkét áldozati adományt elfogadta volna, akkor rejtve maradna az erőszak – a vadállat, amely az egyik adomány mögött leselkedik. De ebben az elbeszélésben Isten megtagadja, hogy törvényesnek ismerje el azt az áldozati adományt, amely erőszakos cselekmény és bűn gyümölcse. Káin lehorgasztott fejjel hagyja el az áldozati szertartást. „Visszautasították!” Nem. Káin nem képes uralkodni az erőszakon, amely hozzátartozik az életmódjához. A szertartás ábrázolása tulajdonképpen azt a célt szolgálja, hogy értékeljük, próbára tegyük és kiválasszuk a munkamódszereket, és világos döntést hozzunk!

Káin nem viseli el, hogy isteni igazolás nélkül kell élnie. Elhívja Ábelt, hogy menjen ki vele a mezőre, mert végső soron erről van szó: a földről! Káin megöli Ábelt. A szöveg nem

mond többet. Káin nyilvánvalóan akkor döntött Ábel megöléséről, amikor Isten visszautasította őt. Így tekintve a dolgot, Isten társfelelős lenne! Vagy pedig arról van szó, hogy az Ábel elleni erőszak már része volt Káin áldozati adományának, és ezért nem tetszett Istennek. Káin életmódja és termelési módja magában foglalja Ábel és más csoportok életének tagadását. Ez okból utasította vissza őt Isten.

Az áldozati adományok nem önmagukért kínálkoznak fel. A vallások szerepe a gazdasági csereüzletben nem az, hogy szabályokat és viselkedésmódokat állítsanak fel, hanem abban áll, hogy rögzítsenek bizonyos értékeket, gazdasági értékmérőket, amelyek fenntartják a hierarchiákat és megerősítik a rendszer lényegi irányvonalait. A csere és a felkínálás szertartásának célja, hogy meghatározza az adott kultúrában érvényes értéket. Meg kell találni, mit lehet felkínálni és kicserélni, és melyek azok a dolgok, amelyeket jobb visszatartani és megőrizni. Nem az élőlények és a dolgok tulajdonképpeni értéke segít különbséget tenni a között, amit megőriznek, és a között, amit cserére kínálnak, hanem a társadalmak határozzák meg azokat az értékeket és mércéket, amelyekkel a rituális cseréket mérik.

A szöveg akkor említi meg ismét Istent, amikor felteszi a világ szempontjából központi kérdést. „Hol van a testvéred?" A válasz ismert: „Nem tudom! Talán őrzője vagyok én a testvéremnek?" De az Úr így szólt: „Mit tettél? Testvéred kiontott vére felkiált hozzám a földről" (1Móz 4,9.10)! Ez egész hagyományunk egyik legnagyobb kihívást jelentő szövege. Párbeszéd Isten, az erőszakos testvér és az erőszakot szenvedett testvér között: az utóbbi a földre kiontott vére által szól.

Isten felszabadítása

Ez a bibliai szöveg különböző okok folytán mindeddig aludt teológiáinkban. Annak az Istennek a radikalitása, akit előszeretet jellemez, aki kiértékel és kiválaszt, átadta a helyét annak az alkalmazkodó teológiának, amely már nincs abban a helyzetben, hogy nehéz kérdéseket tegyen fel. Ez a teológia olyan közös életet részesít előnyben, amelyet már nem olyan térként fog fel, amelyben megítélik az életet, és értékeket teremtenek. Milyen szomorú ez számunkra! Isten már nem kérdezi meg: Hol van a testvéred? Olyan Istent prédikálunk, aki a megbocsátás és a kiengesztelődés üzeneteit susogja – és hiányzik a bátorságunk ahhoz a kritikához, amely gondoskodik arról, hogy az erőszakosak lehorgasszák a fejüket, és se emberi, se isteni tulajdonságokat ne igényelhessenek maguknak. Pusztításra kész bestiák ők! Ez az Isten már nincs abban a helyzetben, hogy beszéljen a földdel. Nem érti az ember és más élőlények vérének sóhajtozását, azok véréét, akiket és amelyeket kiirtanak egy olyan gazdasági modell kedvéért, amely nem ismer el semmilyen határt és szabályt, de semmilyen ellenállást sem.

A világméretű kereszténység laza szélein néhány kisebbség ragaszkodik egy felszabadító teológiához: Fel kell szabadítani Istent, és fel kell szabadítani a földet is, a nőket és a férfiakat, akiknek emberi mivoltát a kapitalizmus napról napra tagadja. Léteznek olyan nők és férfiak, akik nem szeretnék örökké az észak-amerikai és európai teológiát ismételgetni; ezek a teológiák ugyanis vég nélkül önmagukkal és legkedveltebb teológusaikkal foglalkoznak, illetve azzal, amit azok mondtak és írtak. Széles e világban számos fiatal teológust és teológusnőt hallgatásra int az uralkodó észak-amerikai és európai teológiai modell, amely túl fáradt ahhoz, hogy még evangélium lehessen. Olyan modell ez, amely jól beleilleszkedik a tudástermelésbe, mégpedig egy olyan gazdaság javára, amely a gyorsan és állandóan fogyasztó társadalmakat részesíti kiváltságokban. Ezek a teológiák már nem akarnak tudni arról az Istenről, aki kérdéseket tesz fel, aki rávezeti a hatalmasokat arra, hogy lehajtsák a fejüket, és aki arra bátorítja a gyengéket, hogy az igazságosság országát hirdessék. Ezek a teológiák már nem érdeklődnek a testvérek és nővérek iránt, mivel olyan nem-kormányzati szervezeteket és ügynökségeket hoztak létre, amelyek jótékonykodnak ugyan, de kritikus kérdéseket nem tesznek fel. A földről az égre kiáltó vér tanulmányok tárgyává változik, olyan eseménnyé, amelyről a liturgiában esik szó – de ez vér már nem vált ki olyan felháborodást, amely ráveszi az embereket arra, hogy ne tűrjék tovább az erőszakot és egyenlőtlenséget előidéző élet- és termelési módokat.

Sok testvéremmel és nővéremmel együtt megtanultam, hogy ne térjek ki a kritikus kérdések feltevése elől, és velük együtt megtanultam olyan folyamatokat és kampányokat szervezni, amelyek újból és újból elvezetnek minket annak a gazdasági és életstílusnak a választásához, amely igazságosságra épül – hogy egyenes gerinccel, nyitott szellemmel és nyugodt szívvel mehessünk végig az életen.

A mi szenvedélyünk

„Senki sem szolgálhat két úrnak", mondta Jézus. Vagy Isten, vagy a Pénz! Vagy az életet választod, vagy a halált! Minden nehéz kérdést magában foglal ez az egy kérdés: Hol van a testvéred? Arra kell hallgatnunk, amit a Lélek az egyházaknak mond, amit a Lélek testvéreink kiontott vére által mond! Arra van szükség, hogy hallgassunk a földre, s megtanuljunk párbeszédet folytatni a tönkretett népek vérével. És meg kell hallanunk, mit mond a Lélek e világ birodalmainak: Nem vagytok istenek! Hajtsátok le a fejeteket! Hogy a vadállatok meg legyenek fékezve! Mercedes-Benz, Volkswagen, Monsanto, Cargill, Swift, Anglo, ADM, Nestlé, Danone, Syngenta, Bunge.

Minket nem az egész világot átfogó, abszolút missziós terv motivál. A mi szenvedélyünk abból ered, amit Jézus evangéliumából tanultunk, és amit hitünk elevenségéből tanultunk, hitünkből, amely képes együtt élni a különbségekkel, és nem fél attól, hogy tönkremegy vagy feloldódik. A mi hitünk ott látja Isten kegyelmének működését, ahol lehetségessé válik egy másik világ, a mi hitünk nem a győztesek ereje és országa. A mi hitünk a szeretet kalandja, amelyben arról van szó, hogy gondoskodunk az életről, a világról és önmagunkról.

„Úgy ajánljuk magunkat mindenben, mint Isten szolgái: sok tűrésben, nyomorúságban, szükségben, szorongattatásban, verésekben, bebörtönzésben, fáradozásban, virrasztásban, böjtölésben, Szentlélekben, képmutatás nélküli szeretetben, az igazság igéjével, Isten erejével, az igazságosság támadó és védekező fegyvereivel, dicsőségben és gyalázatban, rossz hírben és jó hírben, mint ámítók és igazak, mint ismeretlenek és jól ismertek, mint halálra váltak és mégis élők, mint megfenyítettek, de meg nem öltek, mint szomorkodók, de mindig örvendezők, mint szegények, de sokakat gazdagítók, mint akiknek nincsen semmijük, de akiké mégis minden." (2Kor 6,4-10)

Forrás: Junge Kirche, 2006/4

[1] Olyan nemzetek feletti vállalatok nevei, amelyek a mezőgazdaságban is befektetnek.

[2] Ez a fordítás lényegileg Nancy Cardoso héberből történt fordítását követi.

[3] Így nevezik magukat Rio Grande do Sul, Brazília legdélibb szövetségi államának lakói, akik korábban jobbára mezőgazdaságból és állattenyésztésből éltek.

[4] Churrasco – grillezett hús, tipikus étel Dél-Brazíliában.

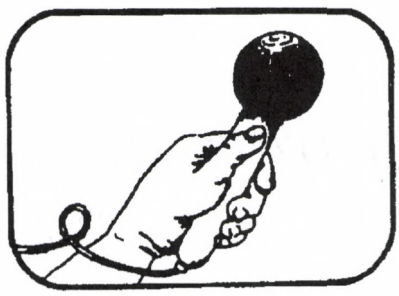

„Ez a rendszer szegénységet és halált hoz”

Interjú
René Krüger argentin felszabadítási teológussal

Mi az üzenete Önnek, egy argentin protestánsnak itt Európában?

Azt szeretném, hogy ne feledkezzenek meg Dél-Amerika egyházairól. Számomra fontos a teológiai párbeszéd.

Mi rejtőzik az Ön „felszabadítási teológus” megnevezése mögött?

A felszabadítási teológia 1968-ban indult el. Ma új utakon jár, meghaladva az akkori marxizmus-kapitalizmus konfrontációt, ám azok a célok, amelyek mindig is mozgatták – az emberi méltóság, az emberi jogok, valamint a szegénység, az erőszak és a kirekesztés legyőzése –, ma sokkal sürgetőbbekké váltak, és feltétlenül hozzátartoznak teológiai és egyházi munkánkhoz. Változatlanul aktuális, hogy a felszabadítás teológiájának a felszabadítás gyakorlatát kell inspirálnia.

Hogyan hangzik a szegények melletti döntés teológiai indoklása?

Egészen egyszerűen: Jézus a szegények és kirekesztettek oldalán állt. Ez a legegyszerűbb és legevangéliumibb indoklás. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az egyháznak a többiek ellen kellene lennie, de legalábbis azokért és azokkal kell lennie, akiket kirekesztenek, akik szenvednek.

Hogyan hangzik az Ön neoliberalizmus-kritikája?

A globalizálódott neoliberalizmus alapszerkezete a piac abszolutizálása, amit a neoliberalizmus a szabályozások lebontásával, a liberalizálással és a privatizálással juttat érvényre. A rendszer lényegéhez tartozik az ideológiai totalitarizmus. Ez azt jelenti, hogy abszolút szükségszerűnek állítják be a neoliberális intézkedéseket. – A globalizálódott neoliberalizmus szöges ellentétben áll a Biblia felszabadító üzenetével. A neoliberalizmus átfogja az egész világot, folyamatosan áldozatokat követel, és egyre jobban elmélyíti a szegények és a gazdagok közötti szakadékot. A gyengéktől azt követeli, hogy abszolút módon vessék alá magukat a piacnak, és az erősek piacait védelmezi. Ez egy totalitárius világnézet, amely csupán kizsákmányolandó tárgyként határozza meg az embert és a természetet, ezért áll összeütközésben a Bibliának az egy Istenbe vetett hitével és a bibliai emberképpel.

Mi a helyzet Argentínában?

Argentínában szűk harminc évvel ezelőtt az emberek 60%-a a középréteghez tartozott, s csak mintegy 10%-uk volt szegény. Az argentin gazdaság 2001. decemberi összeomlása után csaknem a népesség kétharmada csúszott le a szegénységi küszöb alá. Szabályszerűen szétverték a középréteget. Ez annak a neoliberális gazdaságpolitikának a következménye, amelyet az 1990-es években vezettek be hivatalosan. A számok elvontak, de minden pont, minden nulla mögött egy ember áll, milliók és milliók állnak, akik nem véletlen sorscsapások folytán váltak szegénnyé és kirekesztetté, hanem egy halált hozó rendszer miatt. A teli torokból egyetlen megoldásként meghirdetett gazdasági modell a maga nyers és erőszakos privatizációival nem a mindenki számára ígért jólétet hozta meg, hanem csak egy szűk réteget tett gazdaggá, miközben a többség elszegényedett. Ez épp eléggé pusztító jelenség ahhoz, hogy elvessük a rendszert.

Mit tesznek ellene az egyházak?

Az egyházak tagjai elszegényedtek. Argentína egyházai a karitász révén próbálnak meg segíteni a leginkább károsultaknak, például ingyenes ebédosztással, diákoknak nyújtott ösztöndíjakkal, szociális lakásépítéssel. De mindez csak annyi, mint a sebek bekötözése.

Németországban is növekednek a szociális problémák. Mit tanulhatnak a német egyházak Önöktől?

Először is: állást foglalni. Ebben segítenek a világ egyházainak állásfoglalásai. Ezek az egyházak prófétai hangjai, amelyek odáig mennek, hogy elítélik ezt a rabló rendszert, amelyben a gyengék teljesen tönkremennek. Ez a tájékozódási pont az egyházi közösségek és az egyházvezetések számára egyaránt. De én nem tudom megmondani a németeknek, mit kell tenniük. Csak azt tudom közölni, hogyan gondolkodnak, dolgoznak, hisznek minálunk.

Mit várnak Dél egyházai Észak egyházaitól?

Hogy érdeklődjenek azoknak az embereknek, régióknak és egyházaknak a bajai iránt, akik ennek a világméretű gazdasági rendszernek a károsultjai. És hogy közösen keressünk megoldást. Az első lépés a dolgok tudomásul vétele.

Mit jelent a „hitvallási folyamat” (processus confessionis)?

Ez 1997-ben kezdődött, a Református Világszövetség Debrecenben megtartott világkongresszusán. Afrikai egyházak indították meg a folyamatot. Arról a kérdésről van szó, hogy a neoliberális globalizációs folyamatra mondott igennek vagy nemnek van-e valami köze a hithez, vagy nincs. Azóta szerte a világon gondolkodnak erről. Ám nem egyszerű dolog kilépni egy rendszerből. Valamennyien benne vagyunk, valamennyien részt veszünk benne. A kérdés nem az, hogyan és hol szálljunk ki, hanem az, hogy melyik oldalon állunk. A „hitvallási folyamat” egyházai számára egyértelmű, hogy az evangélium alapján az áldozatok oldalára kell állniuk.

A német egyházak miért nem mondják ki ezt ilyen világosan?

A nagyegyházak itt az államhoz kötődnek, s ez azt eredményezi, hogy az egyházi vezetők azt mondják: „Megvannak a gazdagjaink és a szegényeink; felelősek vagyunk az államért, keressünk hát valamiféle középutat!” Nem hiszem, hogy ez ilyen egyszerű. Az embernek gyakran támad az a benyomása, hogy egy ilyen középvonal keresése során ismét csak a hatalom és a gazdagság javára foglalnak állást. Mindannyiunknak több bátorságot kívánok, és azt, hogy több kockázatot vállaljunk. De mi történik akkor, ha egy egyház elkezd valóban világosan beszélni? Veszíteni fog kiváltságaiból, veszíteni fog a felső rétegbe tartozó tagjaiból, hátrébb fog szorulni, ami a befolyást és a pénzt illeti.

Létezik-e Önöknél reménytelenség, beletörődés a globális fejleményeket illetően?

Azt mondanám, olyan nagy beletörődés egyáltalán nincs. Az utóbbi hat-hét évben olyan kormányok léptek színre a nagyobb dél-amerikai országokban, amelyek erős szociális érdeklődést mutatnak, és keresik a lehetséges más megoldásokat. Az, hogy e kormányok minden nehézség ellenére elindítottak egyet s mást, annak a jele, hogy nem lobbant ki a remény lángja. Részben olyan emberek kerültek hatalomra, akik korábban közel álltak a felszabadítási teológiához. Valami történik.

René Krüger a La Plata-i evangélikus egyház lelkésze, és az Újszövetség tanára a buenos airesi evangélikus teológiai főiskolán.

Forrás: Publik-Forum, 2007/21

Pikó Gábor Mózes

Vallás és vallástalanság Magyarországon

A Rákosi- és Kádár-rendszer vallásellenessége negyven évig jelentősen föllazította nálunk az ezeréves keresztény tradíciót. Az ateista hatalom megszűnése 1989-ben ezért restaurációs várakozásokat ébresztett a vallásosakban. Még volt párttagok is azt igyekeztek bizonygatni, hogy lélekben hűek maradtak egyházukhoz, így látványosan „megnőtt a forgalom a damaszkuszi úton". Vagyis a kevésbé kompromittált ateisták bűnbánó arccal és némi önkritikával próbáltak a történelmi egyházak nyájába vegyülni, mert előző tevékenységük átvilágításától és számonkérésétől féltek. Ez az 1944-es reflex azonban nem tartott sokáig, mivel nem történt sem le-, sem elszámolás, az MDF beígért nagytakarítása elmaradt. A megindult rendszerváltozás a háttéralkuk miatt hamar megrekedt, és némi átrendeződéssel minden maradt a régiben. Új gyarmatosítók (befektetők) becsalogatásával megismétlődött a magyar történelemben gyakori félmegoldások szégyene: a változások után minden nemcsak más, de lényegileg rosszabb is lett, mint előtte volt.

Az Állami Egyházügyi Hivatal megszűnt, viszont az egyházak nem tudtak élni szabadságukkal. Hiába kapták vissza intézményeiket vagy alapítottak újakat, az előző korszakban kompromittált vezetőik alkalmatlanok voltak az erkölcsi-szellemi megújulás vezetésére. Az egyházakban még annyi személycserére sem került sor, mint a politikában, mert az önmagát csalhatatlannak és Istentől megszenteltnek tekintő hierarchia nem tudott önkritikát gyakorolni, így mindent megtett átvilágításának akadályozására. Híveik a keresztény megbocsátás fennkölt eszméjére hivatkozva, bocsánatkérés nélkül siklottak el a problémák fölött, így a végeredménynek is tisztázatlannak és hiteltelennek kellett lennie. Ha a politikában nagyvonalúan figyelmen kívül hagyták a morális tényezőt, az az egyházban még súlyosabb hibának, sőt bűnnek minősült: nem tudott megszabadulni korábbi megkötözöttségétől. Az idő pedig semmit sem oldott meg. Ennek következménye az a felemás vallásosság nálunk, amely a legjobb szándékok mellett is hatástalannak látszik társadalmi méretekben. A legtöbb ember így *sem vallásos, sem vallásellenes*, hanem közömbös, „a maga módján vallásos" vagy egyszerűen vallástalan.

Ha kiutat keresünk ebből a szerencsétlen helyzetből, figyelembe kell vennünk nemcsak a hazai előzményeket, az újkori európai elvilágiasodás hatását, hanem a kereszténység világhoz való alkalmazkodásának többnyire negatív következményeit is, amit röviden az evangéliumtól való folyamatos eltávolodásnak minősíthetünk. Dacára a protestáns reformációnak, a korai és későbbi zsinatok konszenzusos rendteremtésének, a kereszténységnek nem sikerült visszatalálnia a jézusi örömhírhez, így karizmatikus újjászületés, minden áldozatot vállaló profetizmus híján nem jött létre az az Istentől védett és vezetett *új szövetség*, amely az emberiséget magasabb szintre, ellentmondások nélküli, lelkiismeretére hallgató, bűntelen közösséggé, jézusi testvériséggé emelhette volna. Ami létrejött, az csak egy jó szándékú, de saját hatástalanságát sem értő klerikális szervezet, amely önmagát is bénítva nem képes betölteni hivatását a világ, esetünkben saját népe felé sem.

Vannak szerencsésebb országok Európában, amelyek olyan hitelesebb, össznemzeti érdeket vállaló, egységes nemzeti egyházzal egyesítik és erősítik népüket, mint pl. a lengyel katolicizmus vagy a román ortodoxia. Mi, magyarok lényegesen rosszabb történelmi örökséggel azt sem tudjuk, hogy a hagyományos vallási formák közül melyiknek van még jövője, vagy végleg a szekularizmusé-e a jövő. A válaszért leginkább a múlthoz fordulhatunk, ezért talán időben visszafelé haladva tudnánk a legjobban megérteni a legkorábbi, sőt időtlen, tiszta kezdeteket, majd azok segítségével megtalálni a nemzeti szempontból is fontos mai megoldást. Mivel a vallás az emberrel egyidős, minden korban föllelhető erőforrás, a mai vallástalanságot nem tekinthetjük természetesnek, csak – jobb esetben – átmeneti állapotnak, korábbi tévedésekből adódó krízisnek, lelki bénultságnak és traumának, amelyet vagy egy másfajta vallásnak kell fölváltania, vagy *a keresztény tradíció egészét kell átértékelni*, és eredeti minőségét újra fölfedezni. Keresőkben ma sincs hiány, de európai összefüggésben reálisan nem lehet szó más vallásról, mint a kereszténységről, ezért elsősorban saját keresztény múltunk ellentmondásaitól kellene sürgősen megszabadulnunk az evangélium fényében.

*

A keresztény egyháztörténetnek könyvtárnyi irodalma van, amelyben el lehet veszni, de aki a lényeget keresi, annak elég a döntő korszakhatárokkal foglalkoznia: a konstantini fordulattal, a kelet-nyugati egyházszakadással és a protestáns hitújítással. A negyedik korszakhatár, a XX. századi szekularizáció az előbbieknél is fontosabb, hiszen nemcsak a konstantini államegyházi kor zárult le többé-kevésbé mindenütt, hanem vele együtt a társadalmi vallásosság is nem kötelező magánüggyé, egyéni vállalássá lett. Továbbá fokozatosan elveszíti jelentőségét a birodalmi egyház véresen komoly dogmatikai konstrukciója. Ma már a legtöbb teológus tudja, hogy *az ortodoxiát föl kell váltania az ortopraxisnak*, a helyes vallási tapasztalatnak és gyakorlatnak. Azelőtt a legszentebb életű, de eretneknek minősített embereket máglyára küldte a hierarchia, és a legerkölcstelenebb hatalmi pozíció is fölmentést kapott, a jövőben viszont csak hiteles morális tőkével fogadják majd el valakinek a vallásosságát (ld. Teréz anya, Böjte Csaba stb.).

Ahhoz, hogy megértsük ennek az új korszaknak a követelményeit, mindenekelőtt a társadalmi (hivatalos, intézményes) kereszténységnek a lényegével és ellentmondásaival kell tisztában lennünk, hogy azoktól elhatárolódjunk. Mivel politikai-hatalmi támogatással jött létre, azt is kellett szolgálnia, ami állandó erkölcsi konfliktust, akár lelkiismereti válságot is jelentett magában az egyházban. A főpapság barokk pompában élt (és él sok helyen ma is), az egyre passzívabb és öregebb tömegeket pedig liturgikus látványosságokkal próbálták befolyásolni. A hivatalos tanítást csak elfogadni, hinni lehetett, azzal dialógusba lépni, annak kérdéseket föltenni, netán kritizálni, lehetetlen volt. Tudományos tételek, filozófiai koncepciók dőlhettek meg, de a dogmák soha, így a gondolkodó, teológia iránt érdeklődő emberek vagy visszavonultak és eltitkolták magánvéleményüket, vagy a misztika irracionális világába rejtőztek, és költészettel, szimbolikával fejezték ki kódolt fölismeréseiket.

Az újkori protestantizmus kétségtelenül enyhített a középkori nyugati egyház hatalmi merevségén, de annak lényegi ellentmondásait nem tudta kiküszöbölni. Az anglikanizmus, a lutheranizmus és a kálvinizmus különböző mértékben, de fönntartotta szövetségét kora államával, csak a radikálisabb népi irányzatok (baptizmus és más szabadegyházak) vállalták – az üldözés kockázatával – függetlenségüket a politikai hatalomtól. Ezek a mozgalmak azonban csupán karizma-

tikus, és nem hierarchikus vezetéssel voltak életképesek, így számtalan újabb irányzatra (szektára) szakadoztak és szakadoznak ma is. Az ortodox keleti kereszténység a liturgiában találta meg integráló és konzerváló erejét, így bár elfogadja és megáldja az adott világi hatalom kereteit, afölé emeli a liturgia sokszínű, szimbolikus, idealizált világát. A szertartások formális betartása nem kíván karizmatikus vezetést, mert a rítus éppúgy tudja önmagát magyarázni, mint a protestánsok számára a Biblia, csak lényegesen kevesebb szubjektivizmussal, a dogmatikai tradíció fényében.

Nálunk *mindhárom keresztény irányzat* váltotta egymást, de úgy, hogy egyik sem eresztett olyan mély gyökereket, hogy igazán domináns nemzeti egyházzá legyen. A honfoglalók már ismerték a görög ortodoxiát, és legalább a törzsi vezetők tisztelték a bizánci birodalom vallási képviselőit. Spirituális tekintélyüket az is jelzi, hogy az Al-Dunánál a magyarok vezéréhez kísérték a szlávokat térítő Metódot, és a vezér (talán Árpád) elbeszélgetett vele, áldását kérte, majd gazdagon megajándékozta. A X. századi törzsfők, különösen délen, maguk is görög misszionáriusokat, később püspököket kértek, templomokat építtettek, miután Bizáncban megkeresztelkedtek. A császárváros fénye és a kereskedelmi-politikai kapcsolatok haszna mellett legalább két tényező segítette az ortodox misszió terjedését nálunk: Grúziától Morvaországig mindenütt nemzeti nyelvű keresztény kultúrát honosított meg, tehát nem hatott idegennek, másrészt nem erőszakkal terjesztették a patriarchális magyar társadalomban, hanem a mérvadó vezetők példája nyomán. Így a törzsi központokban épült monostorok (nemzetségi temetkezőhelyek) mellett számos falusi körtemplom jelzi a keleti rítus elterjedtségét az egész Kárpát-medencében (Öskü, Kallósd, Boldva, Gerény stb.).

A katolikus egyháztörténetírás sokáig tagadta és máig is alábecsüli a bizánci hatást a kereszténység fölvételekor, pedig István király óta a latin rítust erőszakkal kellett bevezetni, és a két rítus együttélésére számos példa akad nemcsak 1204-ig, a tényleges kelet-nyugati egyházszakadásig, hanem Mátyásig, sőt Mohácsig is. Nem kizárt, hogy a magyar görög-katolikusok a peremvidékek ortodox nemzetiségei között részben ezt a hagyományt őrizték meg folyamatosan. A korai magyar ortodox szerzetesség sem tűnt el nyomtalanul, hanem a pálos remeték hagyományában élt tovább. Az egyetlen magyar alapítású, késő középkori szerzetesrend létrejötte és eredeti szelleme (pl. Szentlélek- és szentkereszt-tisztelete) éppúgy megmagyarázhatatlan lenne, mint a XIII. századi (latin) hierarchia bántó ellenszenve és gyanakvása a pálosokkal szemben, ha eltekintenénk a rend keleti („skizmatikus”) hátterétől. Közvetve még a nemzeti nyelvű protestantizmus gyors elterjedése is azzal magyarázható, hogy nálunk elemi igény volt az érthető népi vallásosságra, amilyent a latin rítus idegensége nem tett lehetővé. A 300 éves, királyi kedvezményekkel támogatott, meggazdagodott pálos rend Mohács után már nem tudta betölteni korábbi spirituális, integráló szerepét.

A három részre szakadt országban a kálvini reformáció azonosult a legjobban nemzeti ügyünkkel: Utrecht nem csökkentette az itthoni német befolyás elleni érzelmeket, a lutheranizmus (Wittenberg) ezért csupán a Felvidéken és az erdélyi szászoknál játszott fontos szerepet. Magyar szempontból csak az erdélyi unitarizmus jelentett átmeneti alternatívát a kálvinizmusnak János Zsigmond idejében. Dávid Ferenc teológiai radikalizmusa, Erdély vallási pluralizmusa és bizonyára az ortodox, óhitű szentháromságtan emléke sem kedvezett az újfajta keresztény monoteizmus terjedésének. A Habsburg-birodalomba betagozódó Magyarország gyarmati helyzete viszont erős, tudatos ellenreformációval járt együtt. A politikai (re)katolizálás pompázatos barokk külsőségekkel, társadalmi előnyökkel, feudális kötöttségekkel, a keleti rítusúak uniójával és nyugati betelepítésekkel fokozatosan relatív többségre juttatta a római hitet. Sikerét bizonyára az is magyarázza, hogy a racionális, polgári eredetű kálvinizmus puritánsága nem tudott érzelmileg annyit nyújtani, mint hivatalosan támogatott ellenfele. Ilyen előzmények után érthető, hogy nálunk a felszínes vallási többféleség nem gazdagította morális értékeinket és keresztény elkötelezettségünket, hanem inkább *megosztottságot eredményezett*, tehát gyöngített.

*

Szekuláris átmeneti korunkban a már elkezdődött jövő súlyos kérdéseket vet föl a konstantini korszak egészének megítélésével kapcsolatosan. Még ha találkozunk is ezután a népi és társadalmi vallásosság csökkenő hatásával, pontosan kell tudnunk, miért nem vihető tovább, és milyen forma válthatja föl, milyen tartalommal. Mivel az utóbbi határozza meg az előbbit, abból kell kiindulnunk, hogy a kereszténység lényegileg több és más, mint amilyen az államegyház intézményrendszere és ideológiája (volt). A világban urasan berendezkedő papságtól eltérően a korai kereszténységben a klérus nem különült el a laikusoktól, és nem volt szükség világmegtagadó, zárt szerzetesi közösségekre sem. Az első 300 év homogénebb, *testvéribb közösségét a törvényenkívüliség és időnként az életveszély* határozta meg. Mivel ez fokozottabban vonatkozott a hierarchiára, az nem kívánt kitűnni, így nem tudott máshoz, mint spirituálismorális hatalomhoz jutni. A bátrabb, radikális keresztények megvallották és terjesztették hitüket, ami többnyire vértanúságra vezetett, és fölrázta, sokkolta a pogány közvéleményt. A passzívabb kereszténveket inkább szolidaritás, szegénységük és gondoskodásuk megosztása jellemezte. Az öregek, nők és gyermekek az ekklézsia védelmét élvezték, és mivel még nem képeztek arctalan tömeget, mindenki személyesen törődhetett sorstársaival.

Honnan merítettek ehhez erőt? Mindenekelőtt Mesterük tanításaiból, életéből és halálából, illetve megígért visszatérésének reményéből vagy a végítélet elégtételéből. A Mester tanításainak dogmatikai rendszerezése majd a birodalmi nagyegyház dolga lesz, bár fegyelmi és hitbeli problémákkal már a korai helyi zsinatok is foglalkoztak. A teológia feladata ebben az időben nem az volt, hogy kötelező dogmákat írjon elő, hanem inkább az, hogy lebontsa a hit útjában álló akadályokat. Az ókeresztény hitvallások és liturgiák sokasága arról tanúskodik, hogy bár a *teológiai, és ezen belül a krisztológiai nézetek szintén sokfélék voltak*, mégis megférték egymás mellett a külső veszély és a belső szolidaritás légkörében. A nagy hitviták majd az államegyház egyetemes és kötelező érvényű zsinatai körül dúlnak, a presztízs, a türelmetlenség és a szeretetlenség hatására. Ha nem kell is mindenben idealizálni a korai kereszténységet, mindenesetre sokat tanulhatnak tőle a jövő zsugorodó keresztény körei, ha az egykori mennyiséget minőségre szeretnék váltani.

Ebben a folyamatban különösen két dolog lesz fájdalmas a mai egyházi tudat számára: a klerikalizmus csökkentése és a karizmatikusság elismerése, a szervezett, bürokratikus intézmény redukálása és megszüntetése, valamint az eseményekből olvasó, Istentől tanított profetizmus újjászületése, dogmatikus korlátok helyett a Szentlélek szabad vezetése. Mindez ma anarchiának tűnhet, amint az ókori politeista világ sem értette, hanem ateistának bélyegezte a fiatal kereszténységet. Az egyház valószínűleg csak nagy veszteségek árán fogja megérezni a közvetlen istenuralom erejét. Ebben a fájdalmas átminősülésben az egyházi vallásosság már sehol sincs előnyös helyzetben, sőt, minél nagyobb intézményekkel rendelkezik, annál kevésbé. A gyönge, megosztott, perifériális magyarországi vallásosság viszont akár a változások élére is kerülhet, mert Istennél az utolsókból is lehetnek elsők.

Veszélyes kétarcúság

A vallásosok jelentőségének növekedése
Interjú *Ulrich Beck* szociológussal

Professzor úr, az aktuális könyvpiacra vetett tekintet a vallási tematika lenyűgöző kínálatát mutatja. A szerzők között újabban biológusok, fizikusok és szociológusok is vannak. Miben látja ennek az okát?

Eddig egyszerűen abból indultunk ki, hogy a több modernitás egyúttal kevesebb vallásosságot jelent. Most megállapítjuk, hogy a jelenség sokkal összetettebb. A vallás olyan jelenség, amely nem hal ki lassanként a modernizációval, hanem új jelentőségre tesz szert. Tételem szerint most a vallásokból a vallásosságba, vagyis az intézményesített vallások hitszabályainak követéséből az inkább szubjektív vallásosságba való átmenetnek a tanúi vagyunk. Ez indokolhatja, miért válnak más tudományágak is érzékenyebbekké a vallási kérdések iránt.

Azt, hogy a szociológia és a természettudományok is foglalkoznak vallási kérdésekkel, maguk e tudományok kezdeményezik, vagy azokra a vitákra adott válaszokról van szó, amelyek a teológiában és a vallástudományokban folynak?

Az európai országokban, eltérő mértékben bár, de az istentiszteletek látogatásának erős visszaesését figyelhetjük meg. Szinte a templomba járás összeomlásáról lehet beszélni. Aki egyedül erre összpontosít, az elől rejtve marad, hogy ezzel párhuzamosan a keresztény hit terjesztésének egyik legnagyobb sikertörténetét figyelhetjük meg – a kereszténység egész történetét véve tekintetbe! –, mégpedig világszerte. A kereszténység győzedelmes Latin-Amerikában, Afrikába, Ázsiában, s gyakran az olyan nagy népességű országokban is, mint Kína. Az egyik oldalon tehát szinte a kereszténység „európátlanításáról” beszélhetünk, a másik oldalon viszont a katolicizmus, a fundamentalista pünkösdizmus és más keresztény vallási mozgalmak világméretű új sikertörténetéről. Ez az egymásba fonódás és egymásmellettiség arra kényszerít minket, hogy szociológiailag újra átgondoljuk diagnózisunkat.

Az Istenről és a vallásról Európában heves érzelmekkel zajló vita nem megy-e el a tényleges fejlemények mellett? Ha világméretekben gondolkodunk, akkor a hit és Isten kérdése nem is téma?

Először is: valóban Európa-központú vitáról van szó. A kérdés az, hogy mennyiben európai folyamat maga a szekularizáció folyamata is. A végbemenő új keveredések – például az iszlám, de a hinduizmus és a buddhizmus missziós tevékenysége következtében is – azt eredményezik, hogy a vallások kioldódnak eredeti összefüggésükből. Új viszonyulást kell kialakítaniuk egymással kapcsolatban, és újra kell tájékozódniuk. A különböző istenelképzelések egymásnak ütköznek, és éppen monoteizmusukat és abszolutizmusukat éri kihívás. Ez új helyzetet teremt: a különböző vallások igazságigényének és istenelképzeléseinek versengése már önmagában véve is létrehozza azt a kényszert, hogy igazolniuk kell magukat a többi vallással szemben, és talán azt a kényszert is, hogy magukévá tegyék a többiek nézőpontját, és újratájékozódjanak.

Lehet, hogy a kereszténység „európátlanodásának” egyúttal Európa kereszténytelenedése is következménye lesz?

Két fejleményt tudok elképzelni. Vegyük példának a katolikus egyházat, mivel az evangélikus egyház lényegesen sokfélébb, és nehezebben lehet közös nevezőre hozni. A katolikus egyházban viszonylag erős az ellentét az új áramlatok iránt igen nyitott laikus képviseletek, illetve a hagyományt védelmező egyházi szervezetek között. Előfordulhat, hogy az Európán kívüli színes egyház a kereszténység hit viszonylagossá válását eredményezi Európában. Ily módon az Európán kívüli dominanciának egyfelől az lehet a következménye Európában, hogy a hagyományos kereszténység felbomlik, ugyanakkor viszont új alapokon felértékelődik a vallás. De az is előfordulhat, hogy Európában összességében csökken az egyház iránti érdeklődés, és még jobban megerősödik a szubjektív vallásosság kivándorlása az egyházakból.

Mi a magyarázata annak a felvilágosult európai nézőpontból nehezen érthető vonzerőnek, amelyet az önmagában véve is ellentmondásos, és jórészt irracionális keresztény vallás gyakorol Afrika, Ázsia és Latin-Amerika népeire?

Tényleg meglepő, hogy éppen ezek a népek, amelyeket a nyugati gyarmatosítás leigázott, és saját bőrükön tapasztalták a keresztény vallás ellentmondásosságát, most a gyarmatosítás utáni korban elkezdenek megnyílni a kereszténység számára – mégpedig önkéntes alapon. Ennek egyik oka az lehet, hogy a kereszténység, és különösen a katolicizmus másképp lép fel Afrikában és Latin-Amerikában, mint Európában, ami azt jelenti, hogy erőteljesebb-

ben szóba áll a helyi kultúrákkal, nem rekeszti ki azokat, hanem együttműködésre szólítja fel őket. Másfelől a protestantizmus mindenekelőtt a fundamentalista pünkösdizmus alakjában hódítja meg Dél-Amerikát. A hit, a gazdasági siker, a társadalmi felelősség, egy adag emancipáció, a nemzetközi keretek közötti mozgékonyság nagyon elbűvöli az alsó középosztályba tartozó, elbizonytalanodott embereket, és nyitottá teszi őket olyan konzervatív, szigorú hitszabályok iránt, amelyek fogódzót nyújtanak nekik. Ez a receptúra igen csábító Latin-Amerikában és Afrikában egyaránt, s ennek megfelelően sikeres is.

Más világvallások is hatalmas ébredést élnek meg: különösképpen az iszlám, a buddhizmus és a hinduizmus. Az „ébredéseknek” ez az egyidejűsége újszerű jelenség?

A nagy vallások új módon használják ki a globalizációs feltételeket missziós terjeszkedésük érdekében, azzal a következménnyel, hogy a legkülönfélébb vallási kínálatok immár a világ minden pontján jelen vannak. Ez történelmileg új helyzet. A vallási hagyományok és jelképrendszerek versengő viszonyba lépnek egymással, és ezáltal azt is kikényszerítik, hogy az emberek foglalkozzanak velük. A különböző igazságigények és egyetemességek éppúgy összetalálkoznak, mint az idegen sztereotípiák. A helyi események az egész világra kisugároznak, mint például a dániai karikatúra-vita. Ez azt jelenti, hogy a vallási hagyományok összeütközése mindenütt megvalósul, és ezt többé nem lehet minden további nélkül feltartóztatni vagy területileg kizárni. Ez az új helyzet nemcsak a teológiai „örökbirtokokat”, az egyetemeket és főiskolákat hatja át, hanem valamennyiünk hétköznapjait is. Hirtelen mindenki azzal a felhívással találkozik, hogy különböző vallásokat vegyen tudomásul, esetleg kísérletezzen is velük, újfajta kereső magatartást alakítson ki. Talán még az is lehetséges, hogy a különböző vallások új keveréke kezd kialakulni.

Ezáltal belépünk „a világvallások globalizációjának” történelmi szakaszába?

Valóban lehet így látni a dolgot. Mindazonáltal a vallástörténet azt mutatja, hogy ez egyáltalán nem olyan új folyamat a vallások számára, hiszen azok eredetüknél fogva „globalizációra” készültek, abban az értelemben, hogy a misszió része volt programjuknak. Például a kereszténység és a keresztény tanítás terjesztése, tehát a misszió egységet alkot, legalábbis Pál szavai szerint, aki azt mondja: Menjetek ki a világba, misszionáljátok a világot, hódítsátok meg a világot – s ezzel helyi szektából globális mozgalommá tette a kereszténységet. Az összetartozás ezen az egyszerű tételen nyugszik: „Hiszek!”, vagyis a hit közös voltában gyökerezik. Ez a közösség legyőzi az etnikai különbségeket, a nemzeti határokat és még a hierarchikus határokat is. Tehát egy világtársadalmi távlat szolgál a vallások alapjául – ez bennük az elbűvölő! –, ám ugyanakkor eleve hajlanak egy újfajta, fundamentalista megosztásra. A hit követelménye ugyanis két táborra osztja a hívőket: „helyesen hívőkre” és „helytelenül hívőkre”. Vagyis ugyanaz az elv, amely úgyszólván új társadalmat és közösséget teremt, kettéhasítja a világot – azokra, akik „méltóak” és „Isten kegyelmének birtokában” vannak, és azokra, akik nincsenek, s akiket talán „sátániakként” vagy bárhogyan másképp „nem emberiekként” határoznak meg. A növekvő globalizálódás következtében ma a világ minden pontján szembesülünk a világvallások e radikális kétarcúságával.

Milyen szerepet játszik ebben egyfelől az a készség a békére, másfelől az az képesség erőszakra, amely lényegüknél fogva benne rejlik a világvallásokban?

Egyrészt valóban megvan bennünk a képesség arra, hogy meghaladva a hátrányos megkülönböztetés, a türelmetlenség és a kirekesztés társadalmi határait, ne csupán hirdessük a hitet másoknak – a keresztény egyház konkrét feladataként –, hanem gyakoroljuk is. Hogy csak egyetlen példát ragadjunk ki konkrét jelenünkből: az illegális elvándorlók támogatása templomi menedéknyújtással. Másrészt szintén egész történelmünkön át jellemzett minket, hogy radikálisan elítéltük a másképpen hívőket, akár az eretnekeket saját sorainkban, akár más vallások híveit, akiktől egyszerűen megtagadtuk az „igaz hitet”, istenképiségük és az igazság felismerésére való képességük elismerését, de legalábbis erősen viszonylagossá tettük mindezt. Az, hogy a római katolicizmus „az egyetlen igaz vallás”, és ennélfogva „az egyetlen helyes vallás”, változatlanul alapeleme a katolikus dogmatikának. [...]

Azt képviseli-e Ön, hogy a nyugati társadalmakban az istenkép alapvető változása van folyamatban?

Feltételezésem szerint pontosan ez történik abban a látszólag enyhe változásban, amely a vallástól a vallásosság felé tart, vagyis abban, hogy az emberek kivándorolnak a szervezett vallási közösségek hitének tekintélyéből, s a saját magának vallást barkácsoló egyén tekintélye felé haladnak. Ebben benne van annak a lehetősége, hogy igen intim kapcsolatba kerüljenek Istennel, ami természetesen mindig benne rejlett az egyházon belüli létben is, de most, amikor a modernitás sok területen bizonytalanságot kelt, újfajta vonzerőt gyakorol. És ez teremti meg annak a lehetőségét, hogy az emberek különféle vallási hagyományokat kössenek össze saját tapasztalataikkal. [...]

Az Ön hitvallása így hangzik: Igazság helyett béke! Milyen esélyt lát ennek a megvalósulására?

A világvallások erőszakra hajlása ahhoz az egyetemességre törő igazságigényhez kötődik, amellyel a vallások egymáshoz közelednek. Vagyis az a kérdés, hogy mennyire sikerül megfékezni ezt az igazságigényt, kulcskérdés. Többé nem várhatjuk el csupán az államtól, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzék, mivel globális síkon az állam nem az egyetlen kulcsszereplő. Ma maguknak a vallásoknak kell megtanulniuk békésen viselkedniük, oly módon, hogy korlátozzák és civilizálják saját igazságigényüket.

Szerény javaslatom szerint most nem azt kell mondanunk, hogy „valamennyien eskü alatt lemondunk az áthagyományozott igazságról”, mert ezt valószínűleg nem lehet megkívánni. De mondjuk azt: Formálisan és informálisan is sokrétűbben bánunk az igazság igényével; kialakítunk egy olyan síkot, amelyen ez az igény szerepet játszik, és egy másik síkot, amelyen viszont létrehozzuk a tolerancia gyakorlatát, és amelyen újonnan megnyílunk a másik felé, s amelyen talán még az egymással való kapcsolat formáját is megtaláljuk, amint ezt Gandhi példáján is láthatjuk. Gandhi nem Indiában jutott el a hinduizmushoz, nem is hinduista iratok olvasása által, hanem Londonban, azáltal, hogy nyugati barátai, akik lelkesedtek a hinduizmusért, felnyitották a szemét. Tehát mások szemével ismerte meg saját vallását, egyfajta módszertani megtérés révén. Nyilvánvalóan lehetőség van arra, hogy éppen a vallások kölcsönös viszonyában aktivizáljuk és tegyük elevenné saját önazonosságunkat.

Adalbert Reif

Forrás: Publik-Forum, 2008/17

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy legkésőbb **2009. február 28-ig** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 225,– Ft, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletfizetéseket és adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok” nevét egyaránt tüntessék föl.

Vallás és gyilkolás

A vallásközi párbeszéd ma fellendülőben van, sok kutatási pénzt lehet kapni rá, új intézményeket alapítanak. A vallásközi párbeszéd többnyire kellemes dolog, mindaddig, amíg nem hagyja el az egyetemek és akadémiák ápolt közegét – a társadalmi valóságban azonban hamar lepereg róla a lakk. Rettenetes módon igazolja ezt az indiai kereszténylldözés.

Az indiai kereszténységben – gyakorlatilag minden felekezetben – szellemi forradalom ment végbe az elmúlt évtizedben. Hála a kasztnélküli, ún. *dalit*-keresztények egyházon belüli, kitartó teológiai küzdelmének, valamint a helyi felszabadítási teológusoknak, például a jezsuita Antony Rajnak, az indiai egyház felfedezte az Őszövetség teremtés-elbeszéléseit. Azt, hogy *minden* ember egyenlő, a férfiak is, és a nők is, és hogy *minden* személy Isten képmása, ezeknek az egyházaknak újra fel kellett fedezniük – de aztán magukévá tették ezt a hitvallást. Emögött az egyházak megtérési folyamata áll: le akarják győzni saját kasztszerű struktúráikat. Ez a megtérés egyúttal közvetlen összeütközésbe viszi a keresztényeket a nacionalista hindu mozgalmak aktivistáival – ezek ugyanis agresszíven védelmezik a hinduizmus régi kasztrendszerét, amelyet az indiai alkotmány betiltott ugyan, de amely továbbra is meghatározza a társadalmat, mert ideálisan illik a nagybirtokokra épülő félfeudális gazdasághoz. Ennek a gazdasági rendszernek sok munkaerőre van szüksége, olyanokra, akiket gyakorlatilag nem fizetnek meg, vagyis éppen a dalitokra és az *adivaszik*ra, a szubkontinens eredeti népességéhez tartozókra.

A kasztrendszer a lehető legszorosabban kötődik a valláshoz – ugyanakkor kereken a népesség felét megfosztja az emberhez méltó élet bármiféle kilátásától, például a kelet-indiai Orissza államban, ahol leginkább dúl a keresztények elleni erőszak. Mit lehet tenni? Hogyan fest itt a vallásközi párbeszéd? Kompromisszumra nincs lehetőség, hiszen a keresztények kilenctizede India nagy részén kasztnélküli.

Menekülés a dzsungelbe

Az indiai kereszténylldözés háttere

Interjú *Anne Dirksmeier*rel, a *Misereor* katolikus segélyszervezet India-szakértőjével

A kelet-indiai Orissza államban kereszténylldözés folyik. Miért?

Az váltotta ki, hogy az önmagát maoistának nevező helyi gerillák egyik kommandója meggyilkolta a hindu fundamentalisták 85 éves vezetőjét, *Szvámi Laxanánanda Száraszvátit*. A kommandó vezetője elismerte a bűncselekményt. Jóllehet Orissza érseke, a szaléziánus szerzetes *Raphael Cheenath* a halálhír vétele után rögtön elítélte a gonosztettet, és a médiumokban kifejezte a keresztények részvétét, megkezdődött a pogrom. A hindu-fasiszta *Vishwa Hindu Parishad* mozgalom ugyanis a keresztényeket tette felelőssé a gyilkosságért.

Konkrétan mi történt?

A hindu fundamentalisták bűnbakot kerestek lelki vezetőjük meggyilkolásához. Száraszváti, amíg csak élt, lázított az egyházak ellen, például azzal a vádaskodással, hogy külföldi pénzekkel indulnak lélekhalászatra, és misszionálják a hindukat. 2008. augusztus 24-től a csőcselék hajszát indított a keresztények ellen, és sokakat megöltek; vagy például összeverték egy keresztény kórház védtelen betegeit. Az egyház több mint száz halottról beszél. Templomokat, szociális központokat, valamint több mint 4000 keresztény házat és üzletet égettek porrá. Ellentétben a 2007 karácsonyán történt orisszai kereszténylldözéssel, ez az újabb pogrom nem csupán a kasztnélküli dalit-keresztények, azaz a szegények és jogfosztottak ellen irányult, hanem a brahmanok felső kasztjához tartozó keresztények ellen is. És – ugyancsak ellentétben a 2007-es üldözéssel – most nem kímélték az egyházi tisztségviselőket sem. 25-50 ezer keresztény menekült a dzsungelbe a terror elől. Azóta ott rejtőzködnek. Nincs ellátásuk, mert az orisszai biztonsági erők nem engedik át a segélyszállítmányokat. Még a delhi központi kormányzat által küldött vizsgálóbizottság sem végezhette el munkáját a helyi erők masszív ellenállása miatt.

Mi jellemzi Orisszát?

Orisszában kereken 35 millió ember él. A szűken 95%-nyi hindu mellett a kereken 2,5%-nyi, mintegy 450 000 keresztény kicsi kisebbséget alkot. Orissza az Indiai Unió egyik legszegényebb állama. Noha a tartományi fővárosnak, Bhubaneszvárnak komoly ipara is van, vidéken, úgy tűnik, megállt az idő: ott részben nagybirtokokon zajló, hagyományos eszközökkel végzett mezőgazdaság van, tehát sok, szélsőségesen rosszul fizetett kasztnélküli munkással dolgoztatnak. A hinduizmus kasztrendszere meszszemenően kompatibilis a félfeudális mezőgazdaság ezen évszázadok óta gyakorolt módjával.

Mi a tettesek gyűlöletének háttere?

A kereszténység olyan vallás, amely arra épít, hogy minden ember Isten képmása, s ezért minden ember egyenlő, és Isten szeretett gyermeke, származásától függetlenül. Ez az alaphitvallás homlokegyenest ellenkezik a hinduista kasztrendszerrel, amely születésüktől fogva a társadalom legszélén élt, gyakorlatilag a társdalomon kívüli, kasztnélküli létre utalja az *adivaszikat*, az úgynevezett őslakosokat, és a *dalitokat*. Ezért zavarja a kereszténység a kasztrendszer hindu fundamentalista képviselőit. – Egyébként az észak-nyugati Gudzsarat szövetségi állam muszlimjai hasonlóan jártak a néhány évvel ezelőtti pogromokban, mint a keresztények. Mivel a muszlim kisebbség – Gudzsarat 60 milliós lakosságának szűk 10%-a – szintén minden ember Allah előtti egyenlőségét képviseli, ezért áldozatává vált a hindu-fasiszta erőszaknak.

Hogyan dolgoznak a keresztény segélyszervezetek Orisszában?

Támogatjuk az igazságosságért folyó munkát, amelynek egyik képviselője a jezsuita *Walter Fernandes*. Ő vezeti a *North Eastern Social Research Centre*-t (Észak-keleti Társadalomkutatási Központ), ahol elemzik a különböző régiók igazságtalanságainak szerkezetét, és terveket készítenek a szegények és kirekesztettek társadalmi és politikai helyzetének javítására. Továbbá ún. bátorítási programokat támogatunk: Hogyan gyakorolhatnám, gyakorolhatnánk jobban a jogainkat? Orisszában sok *dalit* és *adivaszi* nő sosem tanulhatott meg írni. Azután olyan, a szegénységből következő betegségek dühöngnek, amelyeket másutt már régen legyőztek. Ezeken a területeken is igyekszünk segíteni. Vagyis nagyon sokféle munkát végzünk a bázison.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2008/17

Ehelyett a nehéz, de szükséges utat kellene választani! Újból meg kell tanulnunk azt mondani: „Nagy igazságtalanságoddal és tisztességtelen kereskedéseddel megszentségtelenítetted a szent helyet!” A világ és élőlényei, a népek és kultúrájuk, a föld, a víz és a vetőmag..., minden, ami az életet hordozza, szent! Egyetlen igazságtalanságot eredményező és tisztességtelen kereskedelmet előmozdító gazdasági rendszert sem szabad Isten nevében megáldani, legitimálni vagy eltűrni.

Az evangéliumok, „a törvény és a próféták”, amelyek fontos szerepet játszanak keresztény hagyományunkban, azt követelik tőlünk, hogy az egész lakott földön – ezt jelenti az „ökumené”! – tanúságot tegyünk Istenről. Ez konkrétan azt jelenti, hogy elköteleződünk az igazságért és az igazságosságért vívott küzdelemben.

A ma űzött teológia ellenben steril, mivel megpróbál elrejtőzni a dogmatikai és szentírás-magyarázati általánosságok mögött. Nem vezet rá minket arra, hogy nevükön nevezzük a dolgokat, hogy válasszunk, kifejezzük előszeretetünket, állást foglaljunk, bizonyos dolgokat elvessünk, indulatba jöjjünk, vádoljunk, ellenálljunk.

Az élet: kapcsolatok szövevénye

Mindenek kezdetén Isten elrendezte a világot, elválasztotta az eget, a vizeket és a földet. Mindazt, amit teremtett, kapcsolatba hozott egymással: az időt és annak felosztását nappalra és éjszakára; a szárazat és a nedveset; a szárazföld és a levegő állatait; az állati és a növényi életet.

„Növesszen a föld növényeket: füvet, amely magvakat hoz, gyümölcsfát, amely fajtájának megfelelő gyümölcsöt terem, amelyben magva lesz a földön. És úgy történt” (1Móz 1,11).

És azt mondta Isten: Minden éljen! És minden élt, hasonló volt egymáshoz, és különbözött egymástól, kérdés és felelet egymást követe, és egyidejűleg létezett. Minden él, és minden jó. A Teremtés könyve (1Móz) ismételten megvizsgálja az élet érzékeny kapcsolatainak kérdését – az élőlények és a föld, a víz, a tűz által okozott természetes korlátaik kapcsolatát, vagy az ember, a többi élőlény és az éhség közötti kapcsolatot. Az emberi test éhsége megváltoztatja a teremtmények közötti viszonyt. Az emberek az éhség miatt kezdik közelebbről szemügyre venni a világot. Kialakítják a munka és a hozzá tartozó technikák különböző formáit. Az éhség a világ sóvár vágyakozása a többre: az életre vágyakozás. Az éhség hozza létre az élőlények kritikus és alkotói kapcsolatát a világ testével. És látta Isten, hogy minden jó.

A teremtés e rendjéből kiindulva a bibliai szöveg ragaszkodik ahhoz, hogy bemutassa a világ teste és vegetációja, illetve az emberi test és annak éhsége közötti szükségszerű, de nehéz kapcsolatokat. A Teremtés könyve több éhínségről is beszámol, amelyek Ábrahám, Izsák és Jákob vándorlásainak kezdetén állnak. Az Egyiptomba menetelt mindig úgy ábrázolja mint az éhség következményét: „Egyszer éhínség támadt azon a földön. Ekkor lement Ábrám Egyiptomba, hogy ott tartózkodjék, mert súlyos éhínség volt azon a földön” (1Móz 12,10). A következő szakaszban arról tájékoztat a szöveg, hogy „az a föld nem bírta eltartani őket, hogy együtt lakjanak” (1Móz 13,6). Az életben maradás forrásaihoz való korlátozott hozzáférés jelenik meg annak motívumaként, hogy az emberek kis családi csoportokban maradnak együtt, és állatokat tartanak. Az akkori embereket és emlékeiket az élelem bizonytalansága határozta meg. Ez a birodalmak (impériumok) befolyásában gyökerezett, azok ugyanis meghatározott politikai stratégiákat követtek a mezőgazdaságra és a földre vonatkozóan.

Káin és Ábel

Ebben az összefüggésben alapvető jelentőségű a Káinról és Ábelről szóló elbeszélés. A szöveg különböző élet- és munkamódokat, valamint istenkapcsolatokat idéz fel. Ábel juhász volt, Káin a földet művelte. A szöveg ezt az egyetlen adatot adja meg: a földhöz, a munkához és a többi emberhez fűződő kapcsolatok alakításának két módja volt.

Ami az áldozati adományokat illeti, Káin a föld gyümölcseit ajánlja fel áldozatul, Ábel pedig elsőszülött állataiból áldoz fel, s azok kövérjét kínálja Istennek. Isten Ábelben és az ő adományában leli tetszését. Káin és adománya nem tetszik Istennek. Ilyen egyszerű ez. Persze e helyzet különböző magyarázati kísérletei születtek már meg. Miért részesítette előnyben Isten Ábelt és az ő áldozati adományát? Itt, Rio Grande do Sulban a gauchók és gauchák[3] úgy értelmeznék az elbeszélést, hogy Isten is gaucho, és ezért inkább a churrascót[4] választotta! De talán inkább más értelmezéseket kell keresnünk.

Az én feltételezésem szerint a szöveg az ókor két különböző életmódjára, munkaszervezésére és kapcsolatfajtájára emlékeztet. Ha Káin a mezőgazdaság képviselője, akkor annak a gazdasági kizsákmányolási rendszernek a részeként kell őt felfogni, amely a *kikényszerített* munkán és dézsmán (adón), és valószínűleg a Kánaán városállamaival alkotott viszonyrendszeren nyugodott, e városállamokat viszont Egyiptom befolyásolta. Ábel azokat a csoportokat képviseli, amelyek társadalmilag-gazdaságilag másképp szerveződtek, és amelyeket nem monopolizáltak a városállamok, illetve azok kényszermunkája és adórendszere. Ábelt, a pásztort a kánaáni népességben, a fennsíkokon kell keresni, ahol az emberek ellenállást tanúsítottak, és némi földmegmunkálás, de főképp nomád pásztorkodás révén tudtak életben maradni.

A fontos az, hogy Isten kiválaszt. Isten világossá teszi, hogy ezt az életmódot előnyben részesíti a másikkal szemben. Ez magyarázza meg a konfliktust. Káin nagy haragra gerjedt, és lehorgasztotta a fejét. Isten azonban azt mondta: „Ha jól cselekszel, emelt fővel járhatsz. De ha nem jól cselekszel, akkor a bűn már ajtód előtt leselkedik, támadásra kész vadállatként[5]. Vajon tudsz-e uralkodni rajta?” (1Móz 4,6-7)

Ha Isten mindkét áldozati adományt elfogadta volna, akkor rejtve maradna az erőszak – a vadállat, amely az egyik adomány mögött leselkedik. De ebben az elbeszélésben Isten megtagadja, hogy törvényesnek ismerje el azt az áldozati adományt, amely erőszakos cselekmény és bűn gyümölcse. Káin lehorgasztott fejjel hagyja el az áldozati szertartást. „Visszautasították!” Nem. Káin nem képes uralkodni az erőszakon, amely hozzátartozik az életmódjához. A szertartás ábrázolása tulajdonképpen azt a célt szolgálja, hogy értékeljük, próbára tegyük és kiválasszuk a munkamódszereket, és világos döntést hozzunk!

Káin nem viseli el, hogy isteni igazolás nélkül kell élnie. Elhívja Ábelt, hogy menjen ki vele a mezőre, mert végső soron erről van szó: a földről! Káin megöli Ábelt. A szöveg nem

mond többet. Káin nyilvánvalóan akkor döntött Ábel megöléséről, amikor Isten visszautasította őt. Így tekintve a dolgot, Isten társfelelős lenne! Vagy pedig arról van szó, hogy az Ábel elleni erőszak már része volt Káin áldozati adományának, és ezért nem tetszett Istennek. Káin életmódja és termelési módja magában foglalja Ábel és más csoportok életének tagadását. Ez okból utasította vissza őt Isten.

Az áldozati adományok nem önmagukért kínálkoznak fel. A vallások szerepe a gazdasági csereüzletben nem az, hogy szabályokat és viselkedésmódokat állítsanak fel, hanem abban áll, hogy rögzítsenek bizonyos értékeket, gazdasági értékmérőket, amelyek fenntartják a hierarchiákat és megerősítik a rendszer lényegi irányvonalait. A csere és a felkínálás szertartásának célja, hogy meghatározza az adott kultúrában érvényes értéket. Meg kell találni, mit lehet felkínálni és kicserélni, és melyek azok a dolgok, amelyeket jobb visszatartani és megőrizni. Nem az élőlények és a dolgok tulajdonképpeni értéke segít különbséget tenni a között, amit megőriznek, és a között, amit cserére kínálnak, hanem a társadalmak határozzák meg azokat az értékeket és mércéket, amelyekkel a rituális cseréket mérik.

A szöveg akkor említi meg ismét Istent, amikor felteszi a világ szempontjából központi kérdést. „Hol van a testvéred?" A válasz ismert: „Nem tudom! Talán őrzője vagyok én a testvéremnek?" De az Úr így szólt: „Mit tettél? Testvéred kiontott vére felkiált hozzám a földről" (1Móz 4,9.10)! Ez egész hagyományunk egyik legnagyobb kihívást jelentő szövege. Párbeszéd Isten, az erőszakos testvér és az erőszakot szenvedett testvér között: az utóbbi a földre kiontott vére által szól.

Isten felszabadítása

Ez a bibliai szöveg különböző okok folytán mindeddig aludt teológiáinkban. Annak az Istennek a radikalitása, akit előszeretet jellemez, aki kiértékel és kiválaszt, átadta a helyét annak az alkalmazkodó teológiának, amely már nincs abban a helyzetben, hogy nehéz kérdéseket tegyen fel. Ez a teológia olyan közös életet részesít előnyben, amelyet már nem olyan térként fog fel, amelyben megítélik az életet, és értékeket teremtenek. Milyen szomorú ez számunkra! Isten már nem kérdezi meg: Hol van a testvéred? Olyan Istent prédikálunk, aki a megbocsátás és a kiengesztelődés üzeneteit susogja – és hiányzik a bátorságunk ahhoz a kritikához, amely gondoskodik arról, hogy az erőszakosak lehorgasszák a fejüket, és se emberi, se isteni tulajdonságokat ne igényelhessenek maguknak. Pusztításra kész bestiák ők! Ez az Isten már nincs abban a helyzetben, hogy beszéljen a földdel. Nem érti az ember és más élőlények vérének sóhajtozását, azok véréét, akiket és amelyeket kiirtanak egy olyan gazdasági modell kedvéért, amely nem ismer el semmilyen határt és szabályt, de semmilyen ellenállást sem.

A világméretű kereszténység laza szélein néhány kisebbség ragaszkodik egy felszabadító teológiához: Fel kell szabadítani Istent, és fel kell szabadítani a földet is, a nőket és a férfiakat, akiknek emberi mivoltát a kapitalizmus napról napra tagadja. Léteznek olyan nők és férfiak, akik nem szeretnék örökké az észak-amerikai és európai teológiát ismételgetni; ezek a teológiák ugyanis vég nélkül önmagukkal és legkedveltebb teológusaikkal foglalkoznak, illetve azzal, amit azok mondtak és írtak. Széles e világban számos fiatal teológust és teológusnőt hallgatásra int az uralkodó észak-amerikai és európai teológiai modell, amely túl fáradt ahhoz, hogy még evangélium lehessen. Olyan modell ez, amely jól beleilleszkedik a tudástermelésbe, mégpedig egy olyan gazdaság javára, amely a gyorsan és állandóan fogyasztó társadalmakat részesíti kiváltságokban. Ezek a teológiák már nem akarnak tudni arról az Istenről, aki kérdéseket tesz fel, aki rávezeti a hatalmasokat arra, hogy lehajtsák a fejüket, és aki arra bátorítja a gyengéket, hogy az igazságosság országát hirdessék. Ezek a teológiák már nem érdeklődnek a testvérek és nővérek iránt, mivel olyan nem-kormányzati szervezeteket és ügynökségeket hoztak létre, amelyek jótékonykodnak ugyan, de kritikus kérdéseket nem tesznek fel. A földről az égre kiáltó vér tanulmányok tárgyává változik, olyan eseménnyé, amelyről a liturgiában esik szó – de ez vér már nem vált ki olyan felháborodást, amely ráveszi az embereket arra, hogy ne tűrjék tovább az erőszakot és egyenlőtlenséget előidéző élet- és termelési módokat.

Sok testvéremmel és nővéremmel együtt megtanultam, hogy ne térjek ki a kritikus kérdések feltevése elől, és velük együtt megtanultam olyan folyamatokat és kampányokat szervezni, amelyek újból és újból elvezetnek minket annak a gazdasági és életstílusnak a választásához, amely igazságosságra épül – hogy egyenes gerinccel, nyitott szellemmel és nyugodt szívvel mehessünk végig az életen.

A mi szenvedélyünk

„Senki sem szolgálhat két úrnak", mondta Jézus. Vagy Isten, vagy a Pénz! Vagy az életet választod, vagy a halált! Minden nehéz kérdést magában foglal ez az egy kérdés: Hol van a testvéred? Arra kell hallgatnunk, amit a Lélek az egyházaknak mond, amit a Lélek testvéreink kiontott vére által mond! Arra van szükség, hogy hallgassunk a földre, s megtanuljunk párbeszédet folytatni a tönkretett népek vérével. És meg kell hallanunk, mit mond a Lélek e világ birodalmainak: Nem vagytok istenek! Hajtsátok le a fejeteket! Hogy a vadállatok meg legyenek fékezve! Mercedes-Benz, Volkswagen, Monsanto, Cargill, Swift, Anglo, ADM, Nestlé, Danone, Syngenta, Bunge.

Minket nem az egész világot átfogó, abszolút missziós terv motivál. A mi szenvedélyünk abból ered, amit Jézus evangéliumából tanultunk, és amit hitünk elevenségéből tanultunk, hitünkből, amely képes együtt élni a különbségekkel, és nem fél attól, hogy tönkremegy vagy feloldódik. A mi hitünk ott látja Isten kegyelmének működését, ahol lehetségessé válik egy másik világ, a mi hitünk nem a győztesek ereje és országa. A mi hitünk a szeretet kalandja, amelyben arról van szó, hogy gondoskodunk az életről, a világról és önmagunkról.

„Úgy ajánljuk magunkat mindenben, mint Isten szolgái: sok tűrésben, nyomorúságban, szükségben, szorongattatásban, verésekben, bebörtönzésben, fáradozásban, virrasztásban, böjtölésben, Szentlélekben, képmutatás nélküli szeretetben, az igazság igéjével, Isten erejével, az igazságosság támadó és védekező fegyvereivel, dicsőségben és gyalázatban, rossz hírben és jó hírben, mint ámítók és igazak, mint ismeretlenek és jól ismertek, mint halálra váltak és mégis élők, mint megfenyítettek, de meg nem öltek, mint szomorkodók, de mindig örvendezők, mint szegények, de sokakat gazdagítók, mint akiknek nincsen semmijük, de akiké mégis minden." (2Kor 6,4-10)

Forrás: Junge Kirche, 2006/4

1 Olyan nemzetek feletti vállalatok nevei, amelyek a mezőgazdaságban is befektetnek.

2 Ez a fordítás lényegileg Nancy Cardoso héberből történt fordítását követi.

3 Így nevezik magukat Rio Grande do Sul, Brazília legdélibb szövetségi államának lakói, akik korábban jobbára mezőgazdaságból és állattenyésztésből éltek.

4 Churrasco – grillezett hús, tipikus étel Dél-Brazíliában.

lélegzés, a kiáltás és a csönd jelenlétével, az iszonyatos erőfeszítéssel, s ugyanakkor a teljes és intenzív átadottsággal, a spontaneitással, vagyis az alkotás munkájával. A „túlnaninak" ez a semmihez sem hasonlítható megtapasztalása megjelenhet az alagút sötétjének a végén, olykor a fájdalom módosította tudatállapotokban, a megváltozott időérzékelésben, az új létminőségben, az anyaságba érkezés pillanatában.

Strack a gyermek világrahozatalának történéseiben, a részvételben próbálja megragadni *transzcendens* élményt. Az életadás pillanatai megmegújuló istenlátogatások. Egy új dimenzió. A szentségélmény nem rendelhető meg, de a feltételei megteremthetőek. Elűzi a kockázat és a biztonság túlértékelése, de meghívja a nyitottság és a bizalom. A bába jókor mondott szavai elvezethetik a vajúdót a teremtőerőre találáshoz, bekapcsolhatják egy túlnani áramlásba, egy nagy szent történésbe, amibe testestül-lelkestül beleengedheti, belevetheti, belesodortathatja magát a nő. Nem ellenállója, hanem együttműködője lesz immár a szüléseseménynek. Ebben megtapasztalhat egy mindennél nagyobb, másabb életadó erőt, valamiféle mennyei jót, tapintható szentséget. Olyan szépen ír erről Penny Armstrong és Sheryl Feldman: „Van egy erő, amely szüléskor eljön a nőkhöz. Nem kérik, egyszerűen csak elárasztja őket. Fölzúg a testükben. Összegyűlik, mint a felhő a szemhatáron, átsuhan az égen, és magával hoz egy gyermeket. A méhösszehúzódások észrevétlenül jönnek, fölerősödnek, míg nevetségessé nem válik mellettük bármilyen más munka, amit valaha is végeztünk. A szülés elhallgattatja énünket – arra az időre, úgy érezzük, egy magasabb rendű élet olvaszt magába bennünket, és keresztüllüktet rajtunk. A zsigereinkben szétáradó erő megtapasztalása tökéletes bevezetés az anyaságba. A szülői lét nemcsak kitágítja fizikai és pszichológiai tűrőképességünket, de ki is teljesíti minden egyes jellemvonásunkat" (*ld. „Érted vagyok", 1995. február: Otthonszülés – Születésház*).

Álljon itt tanulságul egy kilenc gyermeket szült mai édesanya, akit – amint elmondta – az elmúlt évtizedekben az adott kórházi körülmények közepette többnyire egyedül hagytak vajúdásában. Az első szülését inkább el akarta halasztani, és ellenállt a fájásoknak. Sokat küszködött. Valójában csak kilencedjére tanulta meg „istenigazából" beleengedni magát a vajúdásba. Számára akkor sokat segített a szentség megtapasztalásában a kékre festett szülőszobai mennyezet, ahová az ő teremtői csöndjében feljöttek a csillagok, és a gyermekadás kimerítő munkájában megélhette, hogy adott pillanatban ő a világ teremtésének a folytatója – a Mindenható jelenlétében.

Az asszonyok szülésének közvetlen földi tanúja ma is többnyire a bába. Ő *a szentség terének őrzője*, magatartásával utat nyithat hozzá, de el is állhatja azt. Szavai sokkal mélyrehatóbbak, mint gondolná. A bába szavai életre szólóan sorsot határoztak meg az idők kezdetén, s teszik gyakran ma is a fájdalom szántotta női lelkekben. Hallatlanul fontos bábatanulság: a szülés pillanata utáni ***csönd*** tisztelete. Az, hogy az életadó meg tudja élni az Alkotót, és kettőjük alkotását. De az sem mindegy, hogy ezt a csöndet mivel törik meg. Nélkülözhetetlenek ilyenkor az áldó igék. Évszázadokon át szinte „fejvesztés" terhe alatt várták el ezt a bábáktól, mert ilyenkor sorsot mondtak az újonnan érkezőnek.

Befejezésül álljon itt egy ilyen áldás:

Isten áldjon meg, gyermekem!
Legyen a víz, amellyel szomjad oltod,
mentes minden szennyezettségtől!
Legyen az út, amelyen jársz,
mentes a göröngyöktől!
Legyen az iskola, amelybe jársz,
nyitott az álmaidra!
Legyen a család, melyet alapítasz,
olyan erős, hogy bírja
a megpróbáltatásokat!
Legyen a halál, amit halnod kell, mentes
az erőszaktól!
Zuhanásod soha ne legyen mélyebb, mint
Isten tenyere!
Isten áldjon meg, gyermekem!

Bulányi György

Pál hároméves tartózkodása Arábiában 34–36-ban

Részlet a szerző Merre ne menjek? c., közelmúltban megjelent könyvéből

Ha ez az Arábia, mint egyesek feltételezik, a Sínai-félsziget közelében található, a Nabateusok országa, akkor nagyjából 700 km-re fekszik Damaszkusztól délre.

Pál maga számol be róla: *De amikor tetszett annak, aki már születésemtől fogva kiválasztott és kegyelmével meghívott, hogy kinyilatkoztassa bennem Fiát, hogy hirdessem a pogányoknak, nem hallgattam a testre és a vérre, és Jeruzsálembe sem mentem föl apostolelődeimhez, hanem elmentem Arábiába, majd ismét visszatértem Damaszkuszba. Három év múltán azután fölmentem Jeruzsálembe* (Gal 1,15–18).

Ennyi élmény, s mindez pár héten, pár napon belül, sok egy embernek. Feldolgozásához kell a kikapcsolódás. Nem elég negyven nap, mint Jézusnak a pusztában. Kell három év.

Mi is történt? István beszéde. A maga ezen kelt haragja-megzavarodása a kövezők ruhájának őrzése közben. István végtörténete: *Ő azonban a Szentlélekkel eltelve fölnézett az égre, és látta az Isten dicsőségét és Jézust az Isten jobbján. Felkiáltott: „Látom, hogy nyitva az ég, és az Emberfia ott áll az Isten jobbján.” Erre ordítozni kezdtek, befogták fülüket, s egy akarattal rárontottak, kivonszolták a városból, és megkövezték. A tanúk egy Saul nevű ifjú lábához rakták le ruhájukat. Míg kövezték Istvánt, így imádkozott: „Uram, Jézus, vedd magadhoz lelkemet!” Majd térdre esett és hangosan felkiáltott: „Uram, ne ródd fel nekik bűnül!” Ezekkel a szavakkal elszenderült. És Saul helyeselte meggyilkolását* (ApCsel 7,55–8,1). Annak a meggyilkolását helyeselte Pálunk, aki látja, hogy nyitva az ég, és látja azt is, hogy az Emberfia ott áll az Isten jobbján. Azét, aki kövezés közben a megkövezőiért is tud imádkozni: *Uram, ne ródd fel nekik bűnül!* Aztán megkeményíti a szívét, amikor 33–34 körül visszatér Jeruzsálembe. Aztán neki is megnyílik az ég. És ő is hall egy hangot az égből: *Miért üldözöl?* És megvakul. És meggyógyul. És megkeresztelkedik. És megért valamit. És beszélni kezd arról, aki megszólította őt. És azonnal meg akarják ölni őt is. És kosárban kell leengedni őt a falon.

Aztán az történt, hogy kilépett a kosárból, s elment Arábiába. Arábia nagy. A mai Szaúd-Arábia másfél millió négyzetkilométernél is nagyobb. Az akkori lehetett kétmillió. Nagy-Magyarország belefért hatszor, a csonka meg jó húszszor. Hol keressük Pál Arábiáját? Ott, ahol eltölthet egy Pál-formátumú ember három évet. Egy ember, aki hallotta a maga nevét Jézus ajkáról. Én találtam ilyen helyet? Csak kerestem.

Pál nem tartozott a Tizenkettőbe: Tarzusban élt, amikor Jézus Galileában-Júdeában tanított. Miután a damaszkuszi úton földre vágta őt alighanem lelke terhe is (hiszen Pál Jézus-tanítványokat kívánt börtönbe juttatni!), Arábiába megy, és nem a Tizenkettőhöz tanulni, Jeruzsálembe. Mindmáig mély titok, kikkel találkozott Arábiában. Arra viszont következtethetünk, hogy mit tanult ott, mert az arábiai három esztendő végeredménye nem titok. Címe: *Az én evangéliumom. Pálé és senki másé.* Nem a Tizenkettőtől tanulta a benne foglaltakat. Summája: Ádámban mindannyian vétkeztünk, s ennek folytán rajtunk a kárhoztató Isten haragja – de Krisztus golgotai halála tisztára mosott minket. Mint mondottam, következtethetünk e végeredmény-summából.

Elemeire szedem e summát. Négy állítás van benne:

a) Ádám vétkezett
b) Mi is vétkeztünk Ádámban
c) Krisztus meghalt
d) Krisztus halála tisztára mosott minket

Kettőt tudott ezekből a Tizenkettő is: a) Ádám vétkezett és c) Krisztus meghalt. Kettő viszont merő újdonság volt számukra: b) Mi is vétkeztünk Ádámban, és d) Krisztus halála tisztára mosott minket. Következtetésem: a merő újdonságban lehet ludas Arábia.

A Mediterráneumban a jézusi üzenettel egy időben hódított egy másik szellemi-vallási irányzat is. Azt tanította, hogy valami végzetes baj történt az emberiséggel, már léte hajnalán. Az történt, hogy merőben szellemi létezését az ember lecserélte a jelenlegi, a tapasztalható testire. Ez az irányzat keveseknek szóló, belső és titokzatos, ezoterikusnak mondott ismeretet kínált. (Görögül *gnózist*: lényegében a fenti történés tényként elfogadását.) Az ismeret kihúz a bajból: visszakerülhetünk eredeti szellemi állapotunkba – e felismerés által.

Ezzel az irányzattal találkozhatott Pál Arábiában. A törvény és a próféták ismerője természetesen elutasította – mint mesét – eredeti szellemi létezésünknek testire cserélését, de elfogadta belőle az ősi baj gondolatát, s persze az abból megváltódás, a kiszabadulás szükségességét. Behelyettesítette a gnosztikus ősbajt az ugyancsak az emberi lét hajnalán történt ádámi-évai ősbűn-esettel s következményével: a Paradicsomban, az Isten közelében élhetés elveszítésével. A megváltó ezoterikus gnózist pedig lecserélte a megváltó hitre. Miként az Arábiában megismert gnosztikus szellemi irányzat egy gondolati tartalom segítségével kívánja visszahozni az embert eredeti istenközeli állapotába, úgy Pál is egy ténynek: Jézus halála (ill. Istent engesztelő kiomlott vére) tényének tulajdonítja az ember ügyét rendbetevő erőt. Az erről beszélő páli ismerettartalom kerül a gnosztikus tartalom helyére. Üdvösségünk feltételévé lesz Pál igazának elfogadása, azaz a megváltó hit. Miben? Jézus Istent kiengesztelő, minket megváltó halálában.

Ez kopernikuszi fordulatot okoz majd a Jézus-mozgalom történetében. A galileai halászok védtelenek vele szemben. Ők ismerik a néptanító Jézus népet tanító szintű példabeszédeit, Pál viszont elvégezte a jeruzsálemi teológiai főiskolát, s ezenfelül három posztgraduális évet tölt még Arábiában. Nem közönséges élményeken megy ott keresztül: *Ismerek egy embert Krisztusban... és tudom, hogy ez az ember hogy testben-e vagy testen kívül, nem tudom, csak az Isten tudja elragadtatott a Paradicsomba, és olyan kimondhatatlan beszédeket hallott, amelyeket nem szabad embernek elmondania...* (2Kor 12,2–4). Arábiában történt ez? Nem mondja meg Pál. Ott is történhetett. Valamiféle beavatásban részesülhetett, ami teljes bizonyossággal töltötte el őt. Teológiai közléseit Jézustól kapott kinyilatkoztatásként adja elő, sőt kinyilatkoztatás folytán utazik (Gal 2,2) még Jeruzsálembe is, ahol képes érvényesíteni álláspontját. Sőt, ezt követően Antiochiában még Pétert és Barnabást is helyére teszi (Gal 2,11–21).

Jézus a háromévi tanítás után a Lélekre bízza a Tizenkettőt. Ezt követően lép elő Pál, és mondja: *Az evangélium, amelyet hirdettem, nem embertől*

származik, mert én nem embertől vettem, nem is tanítottak rá, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásból kaptam (Gal 1,11–12). A Jézus-mozgalom addig hivatkozhatik Jézusra, amíg a mozgalom elindítóját meghatározó szemlélet és célkitűzések vezetik (tehát Jézuséi), és e szemlélet és célkitűzések meghatározóak maradnak a mozgalomra. Ha a mozgalom tagjait, esetünkben Pált, a Lélek olyan kinyilatkoztatásokban részesítené, amelyek alapvetően különböznek, sőt ellenkeznének is azokkal a gondolatokkal, amelyekre Jézus a maga közösségét építette, akkor a Lélek leváltaná Jézus mozgalmát Páléra. Ha a Lélek a Fiúval fennálló gondolat- és létegysége következtében nem részesíthet senkit sem a jézusi célkitűzésekkel ellenkező kinyilatkoztatásban, akkor az ily tartalmú „kinyilatkoztatások”, azazhogy inkább csak állítások, tehát az említett páli tanítások, nem eredhetnek a Lélektől. Ha mégis tőle erednének, akkor Jézus hitelreméltóságával van baj, mert ez esetben Jézus küldetése nem Isten végérvényes szava hozzánk: azt leválthatja a Léleké, aki Jézus kivégzése után pár évvel már más tanítás képviseletével bízza meg Pált. Ez persze elméletileg nem kizárt, utóvégre Isten azt csinál, amit akar. Pál vagy akárki igéje lehet Istennek Jézus utáni szava hozzánk. Csak az van teljességgel kizárva, hogy kivégzése után három évvel maga Jézus inspirálja Pált egy merőben új, a háromévi földi tartózkodás során közölt tanításával szögesen ellenkezőre. Csak az van kizárva, hogy amit Pál mond, azt Jézus gondolta. Ha mégis, akkor Jézusnak ezt az új tanítását ezzel kellett volna megtoldania: „Feltámadásom után felérve az Atyához, rájöttem arra, hogy nem mondtam el nektek, hogy megváltottalak titeket Atyám haragjától!” Jézus pár évvel később lecserélte volna azt, amiért meghalt a Golgotán?

Az a bizonyos kopernikuszi fordulat: A páli tanítás kopernikuszi fordulatot idéz elő a Jézus-mozgalom történetében. Nézzük meg e fordulat legfontosabbnak tetsző vonásait! Isten országa immár alapvetően nem Jézust követő életünkön fordul, hanem azon, hogy elhisszük-e a páli gnózist: a hit üdvözít, nem a cselekedetek. Értelmetlenné válik nemcsak a zsidók reménye, az Ígéret Földjének visszaszerzése, hanem az egész emberi történelem is. Már csak pillanatok vannak hátra: oly kevés az idő, hogy már megnősülni sem érdemes, hiszen jön Krisztus a levegőégben, s megyünk mindannyian Hozzá, hogy mindörökre vele legyünk. Csak azok mentődnek meg ilyen módon, akik misztikusan egyesülnek Jézussal a keresztségben, s ezzel létre is jön egy új, és újra kizárólagos vallás. Kizárólagos, mert vallási, liturgikus cselekménye, a keresztség az üdvösség feltétlen feltételévé válik.

Mindezek következtében a Jézus-mozgalomnak ki kell szakadnia Izrael vallásából, mert létrejött egy új vallás. Jézusé! Annak ellenére, hogy Jézus a maga mozgalmával éppen egy olyan közösséget hívott étre, amelyben akármely valláshoz tartozzunk is, teljesíthetjük Isten akaratát, építhetjük Isten Országát, ha magunkévá tesszük a szeretet érzületét és a mindent adás magatartását – mert ebben áll az Ország. A páli gondolatvilág viszont vallást hív létre, bár a vallás széttéphetetlen szövetséget alkot az Evilági Országgal, amelynek célkitűzései lerontják az Isten Országának törekvéseit. Jézus elhatárolja magát s övéit az Evilági Országtól, amikor az Evilági Ország rendetlenségeire emlékeztetvén őket, ezt mondja az egymással vetélkedő tanítványoknak: *Köztetek azonban nem ez a rend, hanem aki a legnagyobb közöttetek, olyan legyen, mint a legkisebb, és aki vezet, olyan legyen, mint aki szolgál* (Lk 22,26).

Vannak felsőbbségek. E vonás következtében érintetlen marad a páli tanításban az a struktúra, amelyben fennáll az Evilági Ország és a Sátán Országa. A kopernikuszi fordulatnak ez a negyedik vonása, ha lehet, még súlyosabb következményű, mint az előbbiek. Péter közli Kaifással, hogy nem a hallható szóval szóló főpapnak kell engedelmeskednie, hanem a csak lelkiismeretén keresztül megszólaló Istennek. Meggyőződésünknek engedelmeskedünk, nem embereknek. Jézus tanítja, hogy nincsenek atyák, mi pedig mindannyian testvérek vagyunk. Pál pedig tudja, hogy vannak felsőbbségek. Ez pedig engedelmesség-kapcsolatokat hív létre. Melyeket? Az Atya szereti a Fiút, a Fiú engedelmeskedik az Atyának. A Fiú szereti az embert, az ember engedelmeskedik a Fiúnak. A férj szereti feleségét, s ő engedelmeskedik férjének. A gazda szereti szolgáját, ez meg engedelmeskedik urának. Az uralkodó szereti alattvalóját, aki engedelmeskedik neki. Az egyházi vezető szeret, s a tagok engedelmeskednek neki. Jézus Péterrel hüvelyébe dugatja a kardot, Pál nem így viszonyul a felsőbbségekhez. Nem, mert *a hatalom Isten rendeléséből van, s aki annak ellene szegül, Istennek áll ellen, mert nem ok nélkül viseli a kardot, hiszen Isten szolgája* (vö. Róm 13,1–5). Az engedelmességre kötelezett ember büntetésnek van kitéve – engedetlensége esetén. Ez a jog világa. A tékozló fiú apja viszont nem bünteti az engedetlenkedőt. Egészen mást csinál vele. Nincs is engedelmességre kötelezve a fiú. Egészen mást: visszaszeretést kíván tőle az Atya. Jézus tanításában csak az eperfa engedelmeskedik a tanítványoknak, ember nem (vö. Lk 7,6).

Nem sok időnek kell Pál után eltelnie, hogy megtanuljuk: mi is lehetünk felettes hatóságok, és mi is elővehetjük hüvelyéből a kardot. Kiirthatjuk Koppány pogányait, hogy megkeresztelhessük nemzetünket. A tőkefelhalmozás érdekében kirabolhatjuk az új világot, a bennszülöttek pedig megállapíthatják, hogy nem is Krisztust, hanem az aranyat imádjuk. Mágyán elégethetjük azokat, akik nem úgy tanítanak Istenről és Jézusról, mint egyházunk felettes hatóságai. S amikor az eretnekek ráébrednek, hogy nekik is felettes hatóságot kell találniuk tévedhetetlen igazuk védelmére, jöhet a harmincéves háború, jöhetnek a vallások véres küzdelmei egymással. Nincs az emberi történelemnek olyan kultúrája, amely fegyveres rablásban és tömegmészárlásban felvehetné a versenyt velünk, az úgynevezett keresztény kultúra hordozóival. Alighanem e történelmi sikerünk magyarázza mesés öntudatunkat. Napjainkban is, amikor a fordulat óta végre idehaza is büszkén emlegetjük e keresztény kultúrát és annak értékeit.

A Jézus-mozgalom pedig a páli alapvetés s a normál emberi esendőség erejében megírhatja a maga haldoklásának kétezer esztendős történetét. Címet is adhat neki: Jézus, a nagy sikertelen, és a sikeres Pál. (Nem Arábia magyarázza mindezeket? Az Ószövetség biztosan nem magyarázza. Hát akkor mi magyarázza? Pál zsenije az ok? Nagyon valószínűtlen. Kultúrfolyamatban élünk.)

A felvilágosodás kísérlete: *„Tűrte Miklós, tűrte, ameddig tűrhette.”* Ki ez a Miklós? Az Isten biztosan nem, mert ő máig is tűri. Az Isten által megteremtett – nem a megváltott, csak a közönséges – emberi természet nem tűrte. Fellázadt ellene. Jó két százada. Megunta az egyház gyámkodását és eretnekségeit. Kívül helyezte magát rajta. Elvileg söpört el minden felsőbbséget. Nem azt mondta ugyan, hogy ti mindnyájan testvérek vagytok, hanem azt, hogy *citoyen*, polgártárs, és hogy szabadság. Nem azt mondta, hogy a gazdagok pokolra mennek, hanem csak azt, hogy egyenlőség. Nem, hogy dugjuk hüvelyébe a kardot, de mondta, hogy testvériség. Az egyház válasza erre: minden könyvüket indexre tette, vallotta tovább a maga Isten rendelte tévedhetetlenségét, s hogy Isten rendeléséből vannak a különböző gazdagságszintű társadalmi osztályok, miképpen a mennyben is az egymástól különböző angyali rendek és karok. S változatlanul vallotta, hogy bizony Isten kegyelméből uralkodnak rajtunk a megáldott fegyverekkel „igazságos” háborúkat kirobbantó és vezénylő királyok. S várta a jobb időket, amikor eltűnnek ezek az istentelen „illuminátusok” a történelem színpadáról.

Nem tűntek el, s a magyar szellemi élet és irodalom újjászületett ebből a felvilágosodásból. Petőfink arról az időről énekel, amikor majd *a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet*, Vörösmartynk pedig erről: amikor majd *a viszály elvérzik a csatákon.* Egy versét idézném, mert a felvilágosodás erejében idehaza is nemzedék támadt, amely tudott újra hinni, remélni és szeretni. Másfél százada írta, s címe: *A Guttenberg-albumba.*

Majd ha kifárad az éj
s hazug álmok papjai szűnnek
S a kitörő napfény
nem terem áltudományt;
Majd ha kihull a kard
az erőszak durva kezéből
S a szent béke korát nem cudarítja gyilok;
Majd ha baromból s ördögből
a népzsaroló dús
S a nyomorú pórnép emberiségre javul...

És így tovább. A felvilágosodásban támadt új életre a jézusi gondolat. Nem tudta azt megvalósítani, de tisztábban csengte az evangélium célkitűzéseit, mint a korabeli egyházi igehirdetés. A 19. század első felének gondolkodói el is jutnak a hűtlen sáfárról szóló példabeszédig, a gazdag ifjút bizony útjára engedő, s az Isten és országának ellenlábasát a pénzben, a Mammonban megjelölő Jézusig. A szocializmus gondolkodói a szabadság, egyenlőség és testvériség meg-nem-valósulásának közvetlen okát a magántulajdonban jelölik meg.

150 évvel ezelőtt Marx Kiáltványa kockáztatja a szabadságot és testvériséget, hogy megvalósulhasson a nagy kisajátítás. Ezt követi hetven év munkásmozgalom, utána pedig hetven év létező szocializmus, majd térdre kényszeríti az egészet a tőkés társaságok világuralma. A 19. század nagy reményeit követi századunkban két világháború, Hitler húsz-, Sztálin hatvan- vagy százmillió halottja, Amerika részéről Hirosima, Nagaszaki s a nukleáris és ökológiai katasztrófa fenyegetése – mind a felvilágosodás „melléktermékei”. Nem sikerült az új kísérlet sem!

És fölharsant a béke dala,
a kereszté és a fényé,
az Új Marseillaise szent tüzén
kigyúlt a csipkebokor;
üvölt a gonosz: Nézd, Új jakobinusok
állnak a Volga vizénél!
S már csattog az ostor, az Új urak ostora,
csattog az Új rabokon.
Új rabok, Új éhség, Új börtönök! –
újra hiába
zökkent régi sínéről újabbra a régi világ:
Új függönyök mögött
pereg az Ember Tragédiája
s üres egekbe vezérli a bűn
a szeretet dalát.

– írja a századelőn egy húszéves költő, Szabó Lőrinc. Ugyanúgy nem sikerült, mint a Jézustól elindított mozgalomé. Összeegyeztethetetlen elemeket nem lehet összeegyeztetni. Jézust Pállal, az egyenlőséget a szabadság és a testvériség eltiprásával. Akármilyen fájó, de mondom: sem Szent István kardjával, sem Rákosi Mátyás gumibotjával nem lehet Isten Országát csinálni.

Az észak-atlanti emberiség teremtette a felvilágosodást, s ma már tudja, hogy kísérlete csődbe ment. A csődtudat adott nekünk új korszaknevet: a posztmodernben vagyunk. Meg sem törve a katasztrófák fenyegető veszedelmétől, egyengetjük a katasztrófa útját. Mivel tesszük? Fogyasztunk. Azaz fogyasztanánk minél többet, s ezért reménykedünk, hogy valamelyik pártunk segítségével csak sikerül a bőséges fogyasztás határait Hegyeshalomtól keletebbre, mondjuk Békéscsabáig tolni. Mivel készítjük a katasztrófát? Nem házasodunk, s ha házasodunk is, nem nemzünk gyereket, mert a gyerek fogyasztja fogyasztási lehetőségeinket. Utánunk a vízözön! A nemzet jövője sem érdekes, az éhező milliárdok sorsa sem érdekes. Talán nekünk még kitart az észak-atlanti szép új világ! – sóhajtjuk.

Mivel készítjük még? Steril misztikával. A vallási ipar termékeivel, szolgáltatásaival. Minden szolgáltatás jó, amely nem beszél arról, ami itt olvasható. Utánunk a vízözön, de addig is istenélményre vágyunk. Saját vallásunk is szolgáltathatja. Az is jó, csak egy kicsit színtelen, meg már túlságosan megszokott, és ezért unalmas. csodálatosabbra, élménydúsabbra tartunk igényt. Keletire, ezoterikusra, feldobóra. Hiszünk szívesen bármiben. A vallási ipar hihetetlen anyagi tőkével rendelkezik, fiadzik is nála a pénz. Meg is magyarázza, miért: Isten megáldja gazdagsággal, aki bízik benne...

Nem folytatom. Már csak annyit mondok, hogy ismerek olyanokat, akik erre az egészre nemet mondanak. Azért mondanak nemet, mert szeretnék folytatni a Jézus-mozgalmat. Egyik katolikus folyóiratunk éppen az elmúlt napokban jelentette be rájuk vonatkozó gyanúját: Igazán katolikusok-e ezek a folytatni akarók? Nem. Csak jézusisták. Nem is igazán katolikusok, mert azt is gondolják, hogy a Jézus-mozgalom folytatásához nem kell feltétlenül katolikusnak lenni, bár az sem akadály, ha valaki vasárnaponként katolikus templomban ünnepel eucharisztiát. Nem akadály, mert a templomba járó kiteszi magát ezzel annak a kockázatnak, hogy Jézusra emlékezik. Arra, aki biztat minket: a szelídeké lesz a Föld! Szót értenek mindazokkal, akik szeretnének reményt nyújtani, s nem zavarja őket ebben valláskülönbség. Miféle reményt? Azt, hogy nem patkányok örökli Bolygónkat. Nem, mert lehetséges az Isten Országa, hiszen rajtunk fordul. Lehetséges, ha akarjuk. Ha viszont a katolikus nemcsak az ötezer különböző vallás egyik válfaját jelentené, hanem azt az egyetemességet is, amely Isten gyermekének tekint kivétel nélkül minden embert, akkor boldogan versenyezhetnek a Bokorba vagy bárhová tartozók „az Isten szerint katolikus” megnevezés elnyeréséért. Ez ugyanis azt jelentené, hogy csak testvért ismer, akit szolgálni kíván, s akivel osztozni akar egészen odáig menően, hogy „senki nem mondana semmit a magáénak, mert mindenük közös” volna, s akivel ennek következtében nem is lenne többé miért verekednie, s így hüvelybe dughatná kardját. El is adhatná az ócskapiacon. Késlekedhetünk is ezzel. De ez esetben nem biztos, hogy megérjük a harmadik ezredfordulót. Nem, mert belepusztulunk, ha nem azt csináljuk, amire teremtve lettünk.

Pál nyakába varrom a ténylegesen eltelt majd kétezer esztendőt? Igen. S azt kutatom, hogy volt-e forrása? Kellett lennie, mert mindannyian valamit folytatunk – Pál is.

De hátha nem is volt Pál számára Arábia!? És csak rövid időt töltött ott, aztán ment vissza Damaszkuszba, és ott töltötte el a három esztendőt. Sem Lukács, sem Pál nem mond egy szót sem a damaszkuszi három esztendőről. Már volt, aki azt találta ki, hogy akkor és ott tanult szakmát, amiből megéljen. Nevetséges. Harmincéves korunkban túl vagyunk már ezen. Más meg azt, hogy az arabokat misszionálta. Ennek sincs nyoma. Ismét más pedig azt, hogy három évet elmélkedett arról a jézusi mondatról, hogy „Saul, Saul, miért üldözöl engem”. Pál három évig remetéskedik?! Nem ebből a fából faragták.

Valami hatásnak kellett őt érnie, amitől aztán meglódult a fantáziája – s lett Saulból az emberiség Szent Pálja.

Lehet, hogy ekkor, a maga harmincas évei elején ez a gnózis még csak a sejtés embrionális állapotában van. De később majd kibontakozik. Magam is így voltam ezzel. Huszonnégy éves koromban még hajlandó lettem volna kimenni a Donhoz ezredlelkésznek. De harmincas éveim elején már készen volt a Bokor zöld-filozófiája: megértettem a betlehemi jászol szegénységét magáénak gondoló Jézust. És csak ötvenéves koromban készültem el *Keressétek az Isten Országát!* c. hatkötetes művemmel, amelyben már benne van Jézus egész megértett gondolatvilága. Voltak előzményeim.

Sötét erdő sűrűjében élt egy remete.
Nyugalmában, magányában
született egy gyereke.

Ez nem lehetséges. A páli gondolatvilág sem így született.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Tapintás és tapintat

Tavaly nyáron egy vasárnap reggel benyitott a kertem ajtaján két budapesti ismerősöm: a tizennégy esztendős Ilonka és öcsikéje, a nyolcéves Tibor. Ilonka elmondotta, hogy egy barátnőjét látogatja meg odalent Nógrádverőcén, Tibit meg elhozta egész napos vendégül énhozzám. Ezután így folytatta beszédét: „De van egy nagy kérésem is Moha bácsihoz. Tessék szíves lenni megmagyarázni Tibinek, hogy nem szabad mindenhez hozzányúlkálnia. Már szinte ki sem merek menni vele az utcára. Ha motorkerékpár mellett megyünk el, megtapintja az ülést, az autóknak megfogja a kilincsét, vagy hozzányúl a lámpájukhoz. De fölszed a földről is piszkos bádogdarabokat meg drótokat. És nem bírunk vele akkor sem, ha látogatóban vagyunk. Ott is hozzányúl mindenhez. Édesanya is, én is már csak abban reménykedünk, hogy Moha bácsi szavát talán megfogadja.” Gondolkoztam egy kicsit, aztán így válaszoltam: „Jól van, Ilonkám, megpróbálom megtanítani rá Tibit, hogy ezentúl többféléhez nyúljon hozzá, mint eddig.” Ilonka meghökkenve rám bámult, aztán elnevette magát: „Moha bácsi mindig tréfál!” De amikor elköszönt, akkor már ismét komoly arccal mondotta: „Tudom én jól, hogy Moha bácsi segíteni fog!”

Ilonka tehát azt hitte, hogy tréfáltam. De azt hitte Tibi is. Amikor visszalépegettem hozzá a verandára, komor arcocskával állt az asztal mellett, és látszott rajta, hogy attól tart, tüstént oktatni fogom, ezentúl ne nyúlkáljon hozzá semmihez. Pedig éppen akkor vette észre az asztalon a talajhőmérőt, és már mozdult is önkéntelenül, hogy megfogja. De tüstént meg is állt a keze a levegőben, és szomorkásan kérdezte: „Nem szabad hozzányúlni?” Én azonban vidáman rákacsintottam: „Már hogy ne volna szabad! Nyúlj csak hozzá bátran, és vizsgáld meg!” Hej, földerült az arca Tibinek, s a vizsgálatba engem is bevont segítőnek: „Miért ilyen piros a higany, Moha bácsi?” „Ez nem higany, hanem borszesz.” És megmagyaráztam neki, hogy a borszesz alkohol, pirosra csak azért festik, hogy jobban lehessen látni a hőmérő üvegcsövén.

Alig tette le a talajhőmérőt, máris szemet szúrt neki a különös alakú sárkaparó a verandalépcső alján. Elébe kuksolt, és kérdezte ismét, de most már reménykedve: „Ugye, hozzányúlhatok?” Nevettem: „Most hozzá, mert úgyis kezet mosol a tízóraihoz.” Óvatosan megtapogatta: „Arra vagyok kíváncsi, hogy éles-e.” Miután jóízűen megtízóraiztunk, sétára indultunk. Útközben Tibi nagyon élvezte, hogy bármihez hozzányúlhat, és amikor egy öreg fenyő törzséről álmélkodva lekaparta a jó illatú, nyúlós gyantát, mondotta is nevetve: „Hűha, Ilonka most nagyon szidna, hogy összeragacsozom a kezemet! Milyen jó, hogy Moha bácsi megengedi, hogy akármit megfogjak!” Elgondolkozva feleltem: „Tudod, Tibi..., nem véletlen az, hogy a világ legtöbb nyelvében a megfogást és a megértést, megismerést ugyanaz a szó fejezi ki. Meg kell fognunk a gyantát, hogy fogalmunk legyen róla. A megfogásból lesz a felfogás..., a felfogás ésszel, és lám, az értelmességet, tanulékonyságot úgy is kifejezhetjük, hogy fogékonyság.” Ez a magyarázatom persze olaj volt a tűzre, és Tibi most már kereste is, hogy mit foghatna meg. A patakban például észrevett beszorulva a kövek közé egy mohos deszkadarabot. Kihalászta, végigsimította az ujjával, és csodálkozva kérdezte tőlem: „Miért síkos ez, Moha bácsi? A mohától síkos?” „Nem hinném, mert hiszen ha megszárad, a moha akkor is rajta lesz, de már nem síkos. Alighanem a vízrészecskék okozzák a síkosságot.”

Amint tudjátok, Törpeháza lakosainak többsége ötvösmester. Meg akartam hát mutatni Tibinek egy ötvösműhelyt, és hazafelé menet belátogattam vele Gyopár bátyám házába. Ott aztán különösen jól érezte magát Tibi. Sorra kezébe vehette a kicsiny kalapácsokat, fogókat, vésőket, bármit.

Az ebédet odahaza, a verandán költöttük el, és amikor a végére értünk, eszembe jutott, hogy van még odabent, a pohárszékben egy tál marcipán-gombócocskám is. Kérésemre Tibi ki is hozta, de hozott a másik kezében egy kis malmot is: „Hát ez micsoda, Moha bácsi?” „Asztali borsszóró. Az a különlegessége, hogy nem őrölt állapotban van benne a bors, mert akkor csökkenne az ereje, hanem egészben. A tányér fölé kell tartani, forgatni a vitorláját, alul meg kipereg a káposztás kockára a frissen őrölt bors” Tibi tüstént ki is próbálta, de hajh, megfeledkezett arról, hogy a marcipános tál fölött tartja. Ő azonban csak nevetett ezen. Lefújkálta a gombócocskákról a borsszemcséket, és kijelentette, hogy az ilyen kisebb baleset együtt jár a tapasztalással. Ezzel a szóval megint eszembe juttatott valamit, és elmagyaráztam neki, hogy a „tapasztalás” szó a „tapintani” igéből ered. De beszéltem neki arról is, hogy ha a fiúgyermekek sosem akarták volna meg is tapintani mindazt, ami az útjukba került, akkor nem alakult volna ki semmiféle ipar. És ha háromszáz évvel ezelőtt ab-

bahagyták volna a kisfiúk, hogy megfogják és hajlítgassák a szemük elé kerülő drótdarabokat, akkor ma nem volna sem vasút, sem repülőgép, sem villany, sem mosógép, sem golyóscsapágy. Tibi persze örült szavaimnak, és büszkén kérdezte: „Akkor hát énvelem, ugye, elégedett, Moha bácsi? Mert hiszen én mindenhez hozzányúlok, ami a szemem elé kerül.” Erre azonban Tibi igen nagy ámulatára azt feleltem: „Hogy elégedett lehetek-e, az majd délután derül ki. Az eddigiekből sajnos, úgy látom, hogy fontos megtapintani valókat észre sem veszel.”

Délután elvittem Tibit egy igen ügyes törpelegénynek, Hajnalinak az üvegfúvó műhelyébe. Hajnali szívesen megmutogatott mindent, s különösen szívesen azokat a csodálatos kicsiny állatfigurákat, amelyeket színezett üvegből készít. Tele volt velük az üvegfalú szekrény, órákig el lehetett volna nézegetni a karcsú lábú őzikéket, a fehér hasú mókusokat, a csíkos tigriseket és a rengeteg tarka tollazatú madarat. Nézegette is őket Tibi nagy érdeklődéssel, amin azt kell érteni, hogy hol az egyiket, hol a másikat vette ki a szekrényből, és forgatta a kezében. Hajnalin azonban könnyű volt észrevenni, mennyire félti törékeny remekműveit a nyúlkáló kéztől. Alig várta, hogy kivehesse őket Tibi kezéből, megtörölgette az üvegállatocskákat egy puha kendővel, és óvatosan visszaállította őket a szekrénypolc világoszöld bársonyára.

Hamarosan el is vezettem a szekrény elől Tibit, elköszöntünk Hajnali mestertől, és amikor ismét Törpeháza főutcáján lépegettünk, Tibi büszkén így szólt hozzám: „Remélem, elégedett velem, Moha bácsi! Megtapintottam mindent, ami fontos.” Ekkor azonban ismét volt része egy kis meglepetésben, mert így válaszoltam. „Nem vagyok elégedett. Attól tartok, hiába ígértem meg Ilonkának, hogy ezentúl többfélét fogsz megtapintani, mint eddig.” Tibi erre még jobban elbámult: „Hát azt nem csak tréfából tetszett mondani?” „De nem ám!” – s azzal már be is nyitottam vele egy másik kertbe. A házigazda, Virág bácsi híres növénygyűjtő. Kisfiú kora óta préselgeti a virágokat, és már egész könyvtára van azokból a vaskos kötetekből, amelyeknek lapjain Magyarországnak szinte minden virága megtalálható. Szívesen mutogatta ő is a gyűjtemény legszebb darabjait, az azonban őt is igen aggasztotta, hogy Tibi hozzáéregetett a kisujjával egy-egy virágsziromhoz, Tibi viszont – amint ki is mondotta – meg akarta tapasztalni, hogy selymes-e még a tapintása a rózsa levelének, bársonyos-e a havasi gyopár, szúrós-e a szamárkóró.

Útnak indítottam hát hamarosan innen is Tibit, és Virág bácsi szemmel láthatóan örvendett távozásunknak. Tibi pedig, amikor odakint ismét azt mondtam neki, hogy itt sem vett észre fontos megtapintani valókat, már szinte meg is haragudott rám: „De hát tessék megmondani, mi egyebet kellett volna még megtapintanom?!” Láttam most már, hogy magától nem találja ki, feleltem hát neki egyenesen: „Aki igazán meg akarja ismerni a világot, azt nemcsak a gyűjtemény érdekli, hanem a gyűjtő is! Mert nemcsak kézzel lehet ám tapintani, hanem szemmel, füllel, figyelemmel, értelemmel is. Ha többfélét is meg akarnál tapintani, nem csupán azt, amit megfoghatsz, akkor legelőször is a gyűjtők gondolatait tapintottad volna ki, és akkor észrevetted volna, hogy Hajnali bácsi is, Virág bácsi is mennyire aggódott a nyúlkálásod miatt. A 'tapintás' szó száz esztendővel ezelőtt azt jelentette, amit ma ez a szó jelent: 'tapintat'. Édestestvére egymásnak ez a két szó, s mind a kettő gyöngéd érintést, kíméletes viselkedést jelent. A tapintás lehetővé teszi, hogy uralkodjunk a világon, a tapintat pedig méltóvá tesz minket erre az uralkodásra.”

Alighogy ezt kimondtam, elénk perdült egy törpeházi néni, és hívta Tibit, hogy nézzen meg a konyhájában hat kiscicát. A kiscicáknak már nyitva volt a szemük, de még nagyon butuskán és álmosan bámultak bele a világba, ám éppen ettől voltak igen kedvesek. Tibi tüstént oda is kuporodott melléjük, és már nyújtotta is a kezét egy kis fehér felé, de aztán mégsem simogatta meg.

És odakint – amikor már hazafelé lépegettünk – meg is mondotta nekem, hogy miért nem tette: „Azért nem, mert... mert ott ült mellettük a mamájuk, és nyávogott..., én meg szemmel, füllel, figyelmemmel kitapintottam a gondolatait, és megértettem, hogy félti őket... Mert engem már nemcsak a gyűjtemény érdekel, hanem a gyűjtő is.” Ezen persze nevettünk egy nagyot, aztán meguzsonnáztunk, és lekísértem Tibit a magyarkúti vasúti állomásra. Ott kellett találkoznunk Ilonkával.

Útközben pedig így szóltam hozzá: „Remélem, hogy ezentúl, ha Ilonkával jársz-kelsz az utcán, vagy ha édesanyáddal látogatóba mégy...” Tibi azonban átvette tőlem a szót: „Tudom, Moha bácsi! Olyankor tapintás helyett tapintat.” Az állomáson pedig huncutul rám kacsintva el is újságolta Ilonának: „Nem tréfálkozott ám reggel Moha bácsi! Csakugyan arra tanított engem, hogy többfélét tapintsak meg ezután, mint eddig!” Ilonka megdöbbenve rám bámult: „Igaz ez, Moha bácsi?” Vidáman biccentettem: „Igaz, bizony!” Ilonka arca elsötétült. „Nahát, Moha bácsi! Nagyon csalódtam Moha bácsiban!” Ekkor bepöfögött a budapesti vonat, sietve föl kellett szállniuk. Ilonka vissza sem tekintett, Tibi meg én azonban még az ablakon át is úgy kacsintottunk össze, mint akik biztosan abban, hogy Ilonka csalódása nem fog sokáig tartani...

Kreativitás és tehetség az anyai szeretet szolgálatában

Ajándék gyerekeknek és anyukájuknak

Ötgyermekes keresztény anyukaként nagyon hálás vagyok a sorsnak, hogy ismerhetem Vikit. Vannak olyan emberek, akiknek jó a közelükben lenni. Istenhitről, vallásról, politikáról nagyon kevés szó esett közöttünk, mégis érezzük egymás rezdüléseit. Mindig akadt olyan dolga az életnek, amiben osztozhattunk és segíthettünk egymásnak. A hétköznapok kitartó szeretete emeli az embert nem hétköznapivá. A mai teljesítményközpontú világban kevés kiváltságos ember nem téveszt irányt és arányt. Vikinek ez valahogy sikerül.

Ő egy fiatal anyuka, aki most éli meg azokat a nehézségeket, amelyeken valamikor 18-20 évvel ezelőtt én is átmentem. Részben viszontlátom törekvéseimet, de leginkább ámulok és bámulok azon, hogy mire képes az anyai szív.

Viki elismert, több jelentős díjjal rendelkező sikeres divattervező és stílustanácsadó. Felsorolni is hosszú volna a díjakat, az állami kitüntetéseket, amelyeket az elmúlt 15-16 évben neki ítéltek. A külföldi kiállítások, különböző újságcikkek, formatervezés, lakberendezés, divattervezés, színházi ruhatervezés stb. Minden, amihez nyúl, tehetségéről árulkodik.

Most mégsem ezért írok róla. Olyan embernek ismertem meg, aki mindig alázattal kezd bele mindenbe, és nem adja fel addig, míg maradandót nem alkot. Igényessége megmutatkozik hétköznapjaiban, a lakásán, a gyermekével való foglalkozásban is. Olyan családi hátteret varázsol gyermekének, ahol apa és anya együtt készítenek kiságyat vagy festenek a gyerekszoba falára, ahol a gyermekre szánt idő fontosabb minden díjnál és minden kitüntetésnél.

Egy nap azzal jöttek a gyerekeim, hogy átmehetnek-e Vikihez, mert Petinek (Viki kisfia) van egy saját könyve. Hittem is, meg nem is, de átengedtem őket. Később rákérdeztem erre a könyvre.

– Van valamilyen saját könyve a Petinek?

Viki szerénykedve mondja:

– Tudod, hívtak vissza dolgozni, és nagyon jólesett, hogy számítanak rám, de Peti még nincs hároméves sem, és nem tudom hova tenni őt, ha munkám van. Most élem át én is a kismamák azon gondját, hogy a gyermekem mellett maradjak, vagy a karrieremet építsem tovább. Bizony, nem könnyű a döntés, és az anyagi szempontok sem mellékesek. Most szembesülök azzal, hogy milyen nagyon nehéz az elválás. Ha úgy döntök, hogy bölcsődébe megy, akkor mit tehetek, hogy megkönnyítsem Peti és a magam számára is az elválást?

Átéreztem Viki helyzetét, és bölcseket mondtam: a munka nem választás a gyereked és a karrierед között, hiszen a gyerek gondja mindenképp megmarad, inkább az a kérdés, jut-e annyi idő rá, amennyit igényel, és találsz-e olyan helyet (bölcsődét), amit Peti is elfogad.

Na, nem mintha ezzel sokat segítettem volna neki! Elszaladt a könyvesboltba, hogy könyvet keressen a témáról. Talált. A könyv szerzője azt tanácsolja a szülőknek, meséljenek a bölcsődéről a kisgyermeknek, hogy mi is fog ott történni vele. Mese? Akkor indulás mesekönyvért. Két hétig keresgélt a könyvesboltokban és az Interneten.

– Ilyen témájú mesekönyvet azonban a mai napig nem találtam – mondja tovább Viki. – Nos, rendben, gondoltam, a keresésre szánt felesleges idő helyett inkább magam készítek könyvet. Aztán egy kis előtanulmány után nekifogtam. A tanácsokat, amelyeket kaptam, megfogadtam. Legyenek rövid mondatok, legyen egy kis meseszerűség, mégis a valóságról szóljon. Így készült el Peti „házi mesekönyve”.

Ámulok és bámulok a történeten, Viki látja rajtam a csodálat és a hitetlenkedés váltakozó játékát, és invitál:

– Gyere, nézd meg!

Lapozgatom a kis könyvet, és mint anyának ellágyul a szívem azon, mire képes az anyai szeretet, ha tehetséggel és kreativitással párosul. Mint pedagógus pedig azon ámulok, hogy milyen gyermekközeli, lágy szavak, és igényes, színes szép rajzok díszítik a lapokat.

De itt még nem ért véget a történet. Az élet úgy hozta, hogy Peti mégsem ment bölcsődébe. Viki úgy érezte, még nem volt itt az ideje a leválásnak, hiszen Peti megkésett beszédfejlődése újabb kihívást jelentett az anyai gondoskodásnak. Viki próbálkozott kreatív foglalkozásokkal: kőkatica-festés, csigavonat- és papírhajó-készítés, buborékfújás, diótörés, dióhajó-készítés és még sorolhatnám, mi minden. Néhány dologban az én két legkisebb lányom is boldog játszótársa volt Petinek és Vikinek. Az önfeledt játszadozás azután estére vers vagy mese formájában altatta el Petit. Peti újra és újra kérte ezeket a verseket:

– Hajómese, csigamese – és anyukája csak írt, írt a kisfiának.

Újabb két könyvre való anyag született a sok versből, de ezeket még most rendezi.

– Most már úgy gondoltam, logopédus tanácsát is kikérem – mondja Viki.

És a tanácsokat beépítve a hétköznapi életbe, ontotta magából a verseket, hogy segítse kisfia beszédfejlődését.

– Az alapelv ugyanaz: rövid mondatok legyenek, a valóságról szóljon, egy kis meseszerűség legyen benne, és most már egy negyedik elem is megjelenik…

– Az ismeretbővítés, a szókincs növelése – mondom én mint pedagógus, és Viki bólogat.

– Persze az élet nemcsak erről szól, hanem ünnepekről, szülinapról, karácsonyról, évszakokról is.

– Végül is ezek ismétlésével is tanul a gyerek, főleg, ha a valóságelemek annyira érintik őt, mint Petit – gondolom, és mondom félhangosan –, milyen kár, hogy nem lehet minden gyereknek saját mesekönyve.

– Te, nem gondoltál még arra, hogy ezt a kincset másokkal is megoszd!?

– A karácsonyi mesekönyv a Könyvmolyképző Kiadó gondozásában már kapható a könyvesboltokban. Nézd! Ez a borítója – mondja lelkesen, mégis szerényen:

– Csilingelő – betűzgetem szemüveg nélkül a számítógépen.

És valóban csilingelnek a sorok, a rajzok karácsonyi illatokat idéznek bennünk, és megtelik a kis dolgozószoba melegséggel és szeretettel, örömmel, amelyet csak egy olyan művész és olyan édesanya képes elővarázsolni, mint Gyarmati Viktória.

Pappné Groszmann Hajnalka

A végítélet és az éhező gyerekek

Találkozás *Álvaro Ramazzini* guatemalai püspökkel

Az 1947-ben született és 1989-ben püspökké szentelt Álvaro Ramazzini Imeri *nem közösködik a gazdagokkal és hatalmasokkal.* A guatemalai püspöki kar elnöke *számára nem létezik kényelmes kereszténység: A „campesinók" (indián szegényparasztok) oldalán küzd a földtelenség ellen – az ország 70%-a a népesség 2%-ának tulajdonában van –, és az ellen, hogy a nyereségvágy által hajszolt külföldi cégek rablógazdálkodást folytassanak az emberekkel és a természettel. A felejtés ellen dolgozik, exhumáltatja az 1960 és 1996 közötti polgárháború tömegsírjaiban fekvőket, és összegyűjti az akkori üldözöttek tanúvallomásait. Követeli a nők és az őslakosság egyenjogúsítását – egy olyan országban, amelyben magától értetődő a macsó felfogás és az indiánokkal szembeni rasszizmus. Beavatkozik a fiatalkorúak bandái közötti erőszakba és a drogkereskedelembe. Felemeli hangját az elvándorlókért, akik többnyire fiatalok, és hazájukban nincsenek kilátásaik, ezért életüket kockáztatva az Egyesült Államokba mennek, hogy ott illegálisan robotoljanak néhány dollárért. Egyesek „kommunistaként" szidalmazzák Ramazzinit, akit ismételten halálos fenyegetés ért.*

Az utóbbi két éve viszonylagos nyugalomban telt. A kormány engedett a nemzetközi nyomásnak, és testőröket állított a püspök mellé. Ő maga nem fél, viszont számtalan ember félti a bátor püspököt, és most ismét az életéért aggódnak. Püspöki székvárosában, San Marcosban március 31-én fényes nappal megtámadtak egy apácát az utcán. Az álarcosok rászegezték fegyverüket, és azt mondták: „Közöld a püspököddel, hogy meg fogjuk ölni!" Hogy kik állnak a fenyegetés mögött, nem világos, Ramazzini ugyanis sok fronton harcol, s ezért sok ellensége van.

A guatemalaiak még túlságosan is jól emlékeznek a legutóbbi püspökgyilkosságra. Pontosan tíz év telt el azóta, hogy Juan Gerardi *vértanú lett. Ramazzini püspöktársaként ő volt felelős a 36 évig tartó polgárháború emberjogi bűncselekményeinek dokumentálásáért. Gyilkosait – egyszerű katonákat – időközben elítélték, de a háttérben álló megbízóikat nem fogták perbe. Azok a bírák és államügyészek, akik megkísérelték ezt, ma száműzetésben élnek, mivel halálos fenyegetések érték őket. Ramazzini kizárja, hogy a hadsereg állna a háttérben, mert az idők megváltoztak. De számos nagybirtokos, drogkereskedő és iparmágnás is hatalmas és gátlástalan ellenfélnek számít.*

Gerardi *püspök az ellenzékiek és az üldözöttek reményének egyik hordozója volt – ahogyan ma* Álvaro Ramazzini, *aki nagy tiszteletben áll: nevét* Bartolomé de las Casas, Oscar Romero *és* Juan Gerardi *nevével említik egy lapon.*

Politizálnia kell-e az embernek, ha keresztény?

Ha a politika – a katolikus társadalmi tanítás értelmében – azt jelenti, hogy megpróbálunk a közjóért dolgozni, akkor én mindenképpen politizálok. A közjó azt jelenti, hogy minden embert komolyan vesznek mint személyt – a szegényt is! –, és mindenkinek lehetősége van személyisége kibontakoztatására. Kereszténynek lenni nemcsak azt jelenti, hogy a túlvilágra irányulunk, hanem éppenséggel azt is, hogy itt és most lehetővé tesszük, hogy mindenki emberhez méltó módon élhessen.

Mi a feladata a katolikus egyháznak a politikában?

Az egyházi hierarchia azok hangja kell, hogy legyen, akik maguk nem képesek kiállni önmagukért; fel kell emelnie a hangját, vádolnia kell.

Hogyan hangzik az Ön vádja?

Sok embert kizsákmányolnak. Ők keveset keresnek, nincs betegbiztosításuk, nem jogosultak nyugdíjra, végzetes feltételek között dolgoznak. Például nincs szabadnapjuk. Országunkban változatlanul hatalmas és igazságtalan a gazdagok és a szegények közötti különbség, a tőke kevesek kezében van, az egész gazdasági rendszer kizárja azokat, akik nem tartoznak a gazdagok kicsiny csoportjához. A bennszülött gyerekek 60%-a alultáplált – egy olyan országban, amelynek termékeny földjei vannak, és 'az örök tavasz' országának hívják. Ezeken a földeken azonban kávét és banánt termesztenek – exportra. Az így megkeresett pénz nem szolgálja a nép javát, például társadalmi juttatások formájában, mert ezek a vállalkozók nem fizetnek adót. Nincs működő adórendszer, nincs hatékony adóreform. A gazdasági rend nem szolgálja, hanem kizsákmányolja az embereket: olcsó a munkaerő, igazságtalanok a munkafeltételek. Egyrészt külföldi befektetésekért kiáltanak, másrést azonban ez mit sem használ a lakosságnak, mert hiszen a befektetők nyeresége a nagy konszernek kezében marad. Itt vannak például azok a vállalkozók, akik San Marcosban ki akarják aknázni a természeti kincseket, az aranyat és az ezüstöt: az emberek semmit sem keresnek ezen – csak végig kell nézniük, hogyan teszik tönkre a környezetüket, az életterüket. A szegénység pedig csak nő Guatemalában, ahelyett hogy zsugorodna. Még az elégséges táplálkozáshoz való jog sem létezik.

Ön egyike azoknak a püspököknek, akik fáradhatatlanul néven nevezik ezeket a visszásságokat. Változik ettől valami?

Igen; egyesek változtatnak magatartásukon, de a többség persze nem. Az a jellemző, hogy elutasítják állásfoglalásainkat, és azt mondják: „A püspökök, és ezek az 'elkötelezett' katolikusok – ezek semmit nem értenek a fejlődéshez, sejtelmük sincs a gazdaságról, nem gazdasági szakértők." Ebben annyi az igazság, hogy nem vagyunk szakértők. De látjuk, hogy országunkban vadul és brutálisan ültetik át a gyakorlatba a szabad kereskedelem és a kapitalizmus koncepcióját. Ez rablókapitalizmus. Szabad piacgazdaságról beszélnek, de ezekhez az úgynevezett szabad piacokhoz kizárólag azok férnek hozzá, akik megfelelő technikai és egyetemi tudással bírnak – egy olyan országban, ahol minimális és igen sokba kerül a magasabb végzettség. De a mi kritikánkat, a püspökökét visszautasítják. Még mindig azt mondják, hogy marxisták, szocialisták, kommunisták vagyunk.

Még mindig marxizmust vetnek az Önök szemére?

Azt talán már nem mondják, hogy marxisták vagyunk, de azt igenis, hogy szocialisták. Ma azt mondják, hogy a venezuelai elnök, Hugo Chávez barátai vagyunk, és az ő politikai rendszerét akarjuk bevezetni itt Guatemalában. Ez persze ostobaság.

Érik Önt fenyegetések?

Igen, már gyakran megfenyegettek, s az utóbbi fenyegetések valóban nagyon komolyak voltak.

Két évvel ezelőtt közzétettek egy videofelvételt, amelyen tízezer dollárt ajánlottak fel annak, aki megöli Önt. Nemzetközi tiltakozás lett ennek a következménye. Fél Ön?

Nem, nem félek attól, hogy valami történhet velem. De mindig mellettem van egy testőr, akit a kormány rendelt ki. Tulajdonképpen csak azért egyeztem bele ebbe, hogy a kormány ne mondhassa holnap: „Felkínáltuk neki a biz-

Igyekszem végiggondolni, milyen lehetőségeink, teendőink vannak egyéni, családi, lakóhelyi (utca, ház, tömb), települési, nemzeti, bolygói szinten. Szólok a világméretű válság alapvető okairól, a teendőkről, a módszerekről, jó kezdeményezésekről, példákról, kísérletekről. Jövőképünkről, amelyről olykor legyintve azt mondják: utópia! Holott az utópiák vezetnek bennünket.

Fokozatosan haladok a kisebb és egyszerűbb dolgoktól a nehezebbek felé. Előrebocsátom: aki tenni akar valamit, az nem elégedhet meg egy vagy néhány dologgal, állandóan lépnie kell. Fontos a fokozatosság: először észrevesszük, felismerjük a dolgokat, lassan valamiféle elhatározásra jutunk, másokkal is beszélünk róla, majd egyre több helyes dolgot cselekszünk, fokozatosan kialakul újfajta életmódunk, gondolkodásunk, tudatunk, ami azután másokra is hatással van. Egyszóval: előre kell haladnunk, nem szabad visszafordulnunk. Nézzük végig a sort az egyéntől a nagyobb egységekig: Mit tehetünk?

Tájékozódni, tájékoztatni, hatni

Megalakulásakor ez volt az ELTE Természetvédelmi Klub, 1983-ban meghirdetett hármas jelszava: Tájékozódni, tájékoztatni, hatni!

A tájékozódás azt jelenti, hogy nyitott szemmel járunk, észrevesszük a jelenségeket, keressük az összefüggéseket és az okokat. A tájékozódás nem könnyű. Van, amit érzékszerveimmel észlelek, azonban egy bizonyos mélységen túl már eszközökre és szakértelemre van szükségem: meg kell mérnem, mi van a levegőben, a vízben, az élelmiszerekben, ami káros, ami rosszat tesz nekünk. Azonban sem szakértelmem, sem eszközeim nincsenek, tehát meg kell keresnem az írott anyagokat – s itt kezdődnek a bajok. Azelőtt cenzúra működött, a Tájékoztatási Hivatal szabta meg, hogy a békési ivóvizek arzéntartalmából mennyit szabad bevallani (ennek a mennyiségére nézve még többhónapos ütemtervet is meghatároztak!). Csernobil után csak annyit tudhattunk, hogy semmi veszély nincs. Aztán megszabadultunk ama Hivataltól és – úgymond – szabad lett a sajtó. Most nem tennék ki talán az állásából, aki megírná, hogy a Duna Kör alternatív Nobel-díjat kapott, de a tájékozódást más nehezíti: ember legyen a talpán, aki a különféle (gazdasági és politikai) érdekcsoportok érveit meghallgatva világosan látja a kérdéseket.

Mit tehet az egyén? Hallgassa meg az eltérő véleményeket, vegyen részt a vitákban, olvassa el a tudományos ismeretterjesztő közleményeket a színvonalas folyóiratokban. Olyan cikkeket keressen, amelyek nem pusztán tényeket, hanem ellenvéleményeket is közölnek (irodalmi hivatkozásokkal!). Ha teheti, keresse a külföldi szakirodalmat, búvárkodjék a világhálón vagy más adatállományokban.

Miért hangsúlyozom ezt annyira? Ha nem ismerjük az adott szakterületet s annak hiteles képviselőit, akkor könnyen becsaphat bennünket egy napi- vagy hetilapban olvasott, a tévében hallott nyilatkozat, beszélgetés egyes csodálatos eredményekről, eljárásokról, fölfedezésekről. Legyünk érdeklődőek, de fogadjunk mindent kritikával, gondoljunk mindent végig. Ha az igazságot keressük, a tévtanokat gyakran úgy ismerjük fel, ha észrevesszük a dolgok mögött munkáló anyagi érdekeket. (A hirdetések igazságtartalmát fölösleges lenne vizsgálni.)

Mi tehetünk a saját életünkben? Először a *kicsinyíts* jegyében pár sorban a mindennapjainkról írok. Például igyekezzünk jól, lehetőleg nem sokat vásárolni! Ne cseréljük le a régit, amíg működik! Ne dobjuk ki, hanem javítsuk vagy javíttassuk meg! Ha vásárolunk, igyekezzünk tartósat venni, olyat, amit nem hirdetnek (hiszen a hirdetés költségét is mi fizetjük a termék árában)! Lehetőleg hazai terméket vásároljunk – ezáltal növeljük a hazai munkaalkalmakat, csökkentjük az áruforgalmat, a szállításokat. Vásároljunk az őstermelőknél, s ahol lehet, küszöböljük ki a közvetítő kereskedelmet! Törekedjünk a vegyszermentes, illetve genetikailag módosított élelmiszert nem tartalmazó termék vásárlására! Ne vásároljunk vissza nem váltható palackot, fémdobozos italt, válasszuk a kevéssé becsomagolt árut! Ne vegyünk úgynevezett „eldobható" árut! Ne használjunk energiapocsékoló gépet, ne étkezzünk a nemzetek feletti cégek gyorsvendéglőiben, akik táplálkozásunkat „egyenruhába" akarják öltöztetni, étlapjuk unalmas, ételeik gyakran egészségtelenek. Mennyivel ízletesebb, változatosabb a kisvendéglők kínálata! Márpedig a változatosság gyönyörködtet (a latin közmondás szerint is: varietas delectat). Csak azt a könyvet vegyük meg, amelyet biztosan még többször olvasni, használni fogunk, járjunk kölcsönkönyvtárba!

Ne törődjünk vele, ha eszközeinket (számítógépünket, programunkat, kocsinkat, porszívónkat, konyhai edényeinket) a hirdetések korszerűtlennek nevezik! Ha jól használhatjuk ezeket – ne mondjunk le róluk! (*Lassíts*: Minek az egyre gyorsabb kocsi, számítógép?)

Ne égessük fölöslegesen a villanyt, a zuhanyozásnál felfogott, a mosógépből kiömlő „szürke" vizet használjuk fel a WC öblítésére, felmosásra! Kétoldalas fénymásolatokat készítsünk, az egyoldalas papír másik oldalát használjuk másra! Ne égessük el azt, amiből talaj lenne, ne járjunk kocsin, csak ha szállítunk, ha sokan vagyunk, ha olyan helyre megyünk, ahová nem juthatunk el tömegközlekedési eszközzel! Kapcsoljuk le a fűtést, ha melegebb van 20 foknál! Lehetőleg szereltessük fel a megfelelő mérőket, hogy csak a saját hő- és vízfogyasztásunkat mérjük, és csak azért fizessünk!

Ha építkezünk, törekedjünk a nagyobb függetlenségre (*ne központosíts*), házunk déli oldalán használjuk fel a nap melegét (üvegezett tornác), szereltessünk fel naphőgyűjtőt, aminek az ára néhány év alatt az árammegtakarítás révén megtérül! Gyűjtsük az esővizet a kert locsolására, ne használjunk mérgeket – csak növényi anyagokkal permetezzünk! A szerves hulladékot komposztáljuk, s ha vannak háziállataink, akkor a szerves anyagokkal és a trágyával fejlesszünk biogázt – amit főzésre, fűtésre, vízmelegítésre használhatunk! A napenergia fontosságáról csak annyit: N. Georgescu-Roegen számításai szerint két hét alatt a Föld felszíne annyi napenergiát nyel el, mint amennyi a bolygó teljes, összes ásványi energiatartaléka! Mégis, mivel egyelőre túl olcsó az olaj, alig fejlesztik ezt az energiarendszert, világszerte kevés ilyen beruházást ismerünk. Ha valaki a saját házában naphőgyűjtő vízmelegítőt akar felszerelni, kevés iparoshoz, vállalathoz fordulhat. A szélenergia hasznosítása egyes országokban jól fejlődik: Dániát, az Egyesült Államokat (Kaliforniát) és Indiát kell megemlíteni. Az Európai Unió néhány országában a szélerőművek összesen 5400 MW-t termelnek, az Egyesült Államokban 1700 MW-t, Indiában – a dánok közreműködése révén – 1000 MW-t.

Táplálkozásunk során kerüljük a szélsőségeket, gyógyszerek helyett, ha lehet, részesítsük előnyben a természetes anyagokat, gyógynövényeket! Törekedjünk egészséges életmódra, az egészséghez nem jogunk van, az saját magunk, családunk és az egész Mindenség iránti kötelességünk – írja egy helyen a neves lengyel ökofilozófus, Henryk Skolimowski.

Mindezt adjuk át családunknak, gyerekeinknek, rokonságunknak, szomszédainknak! Példával, (jó) szóval, tanáccsal és főleg – bizonyító erejű számokkal.

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy legkésőbb **2009. február 28-ig** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 225,– Ft, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletfizetéseket és adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Ökofalu-mozgalom, közösségek

A családban tanúsított magatartásunk olykor példa mások számára is, a kísérletek közösségi szintre emelkednek. Az idők során nagyon sok társadalommal fordult elő, hogy egyesek kivonultak belőle: remeték, szerzetesi közösségek. A jelenkori társadalmakban is létrejönnek – többféle szinten – másként élni akaró csoportok. Vannak, akik közösen gondozzák gyerekeiket, és közös étkezést szerveznek. Vannak szigorú szabályok szerint élő, kommunisztikus vallási közösségek (Hutteriták, Amish, Bárka). Szigorúságban a kettő között helyezkednek el az ökofalvak. Mindhárom szint megtalálható Magyarországon. A Galga partján, Pesttől nem is olyan messze, ott a Galgafarm, amely nem tudta létrehozni a sokak által álmodott „ökofalut", de sok ebbe az irányba mutató kezdeményezésük van. Ilyen a népfőiskolájuk, amely környezeti nevelési, hulladékkezelési, mezőgazdasági és sokféle más tárgykörrel foglalkozik. A községben sok a „zöld" közösségi megmozdulás (kirakodóvásár, ajándékkészítés, Baba-mama klub, Beszélgető Kör, kiállítás a Föld napja alkalmával). Ez laza, másfajta út, de egyesek számára könnyebben követhető.

Talán egy következő fokozat a visnyeszéplaki és gyűrűfűi ökofalu, valamint a vallási alapon szerveződő Bokorliget. Maguk az ökofalvak is eltérőek, mást és más módon termelnek, mások az anyagi forrásaik – olykor főleg szellemi munka, máskor a mezőgazdaság. Abban hasonlítanak egymásra, hogy törekednek az önellátásra, függetlenségre (víznyerés, szennyvíztisztítás, energiaforrások), de a hálózati áramtól természetesen nem tudnak teljesen függetlenné válni. Határozottan törekednek egymás tájékoztatására, hálózat kialakítására, van egy rendszeresen megjelenő tájékoztató kiadványuk, és időnként tapasztalatcseréket is rendeznek.

A közösségek általában nem vallási alapon szerveződnek. Olykor fölmerül a kérdés, hogy eszmei (spirituális) töltés nélkül mennyire működőképesek ezek, nem kell-e valamiféle lelki összetartó erő – az egység, a saját másságuk tudata. Egyes helyeken kezdenek újfajta „hagyományok" kialakulni. Feleleventik a hónapok régi neveit (például Böjtelő hava, Szent György hava), a házasságkötéseket saját „szertartásaik" szerint ünneplik, a tavaszi és őszi napéjegyenlőség idején együtt hangolódnak rá a természet ritmusára.

Számomra igen rokonszenves egy teljesen alulról építkező, laza kapcsolatrendszer, amely egyik megyeszékhelyünk kertes negyedében alakult ki. Két rokon házaspár összesen 7 gyerekkel él együtt, egy házban. Az építkezés során az élettér kialakításában minél több együttes, közös használatú térre, az együttlét lehetőségére törekedtek. Közös az udvar, közösen főznek, étkeznek, vigyáznak a gyerekekre, művelik a kertet, amelyben sok gyümölcs és zöldség terem. Önellátásra törekszenek, kútból locsolnak, felfogják az esővizet. Tyúkokat tartanak. Életvitelük a szomszédságban példa értékű lett. Az utcában többen termelnek különféle terményeket, virágzik a cserekereskedelem, a lakókkal és barátaikkal közterületen fásítottak. Közös munkákat szerveznek, együttműködnek egy iskolával, gondoznak az utca végén egy kis természetvédelmi területet, és városi szinten részt vesznek egy nagyobb zöld szervezet tevékenységében.

Mindezek a kísérletek bizonyos értelemben a fejezet végén említett „harmadik út" csíráinak vagy óvodáinak tekinthetőek.

Mit tehet a társadalom, a politikai vezetés, az államhatalom?

Nézzük meg, mit tehet a természetpusztítás megállításáért a társadalom, a politikai vezetés, az államhatalom. Elsősorban őszintén, elhallgatás és mellébeszélés nélkül fel kell világosítania az állampolgárokat a környezeti kockázatokról – ezzel igen nagy mértékben segítheti a tudatosodást. (Tömegével sorolhatnám fel az ellenkező előjelű, rossz példákat, az elhallgatás eseteit...)

A *kicsinyíts és ne központosíts* jegyében segítenie kell a társadalom alapegységeit, hogy a természettel barátságban éljenek: a hatalom gazdasági módszerekkel, szabályozókkal támogassa a kisvállalkozásokat, a takarékosságot, a szelíd energia felhasználását, a biogazdálkodást, az ökológiailag fejlett építkezéseket, a csatornázást, a szennyvíztisztítást, és a fentebb ismertetett ökofalvakat, közösségeket.!Kemény adóztatással szorítsa vissza a környezetet károsító, hulladéktermelő eljárásokat, a káros termékek forgalmazását, az átmenő közúti teherszállítást! Új adónemek bevezetésével gátolja az egészségre és a környezetre káros termékek reklámozását, bírságolja meg a hazug hirdetéseket! Gazdasági eszközökkel adjon nagyobb előnyt a tömegközlekedésnek az egyéni gépjárművekkel szemben!

A lakossági hulladék csökkentése érdekében a vegyes szemét elszállítási díja legyen sokszorosa a különválogatott szemétének! Természetesen ennek csak akkor van értelme, ha a többféle szemét végül is nem kerül azonos helyre, ugyanis erre is van sajnos példa. Egy szegedi fiatalember arról számolt be, hogy nem fizet szemétdíjat, kertes házukban amit csak lehet, komposztálják, azt a kevés vegyes hulladékot, ami mégiscsak keletkezik, a kerékpárjára kötözött műanyag zsákban negyedévenként elviszi a hulladékudvarba. Ott ingyen átveszik a szétválogatott hulladékokat. Azonban többször is elképesztette, hogy jött a kukásautó, és egymás után ürítették bele a válogatott (üveg, papír, fém stb.) hulladékokat. Megjegyzése is érdekes: „Csak kifelé kell úgy tűnnie, mintha válogatós hulladékgyűjtés valósulna meg, hogy az államtól kihúzhassák a támogatást."

Mindezek szorosan kapcsolódnak a jogi eszköztárhoz. Nemcsak pénzbüntetésekkel lehet jobb belátásra bírni a káros és törvénytelen tevékenységet folytató polgárokat és vállalatokat, hanem tilalmakkal is (például hol szabad és nem szabad cigarettát, italt vagy egyebet árusítani). Sajnos a büntetések túl enyhék, és ismétlődés esetén sem élnek egy-egy káros termék forgalmazásának végleges betiltásával, egy üzem átmeneti vagy végleges bezárásával, a vezetői jogosítvány időszakos bevonásával, az állampolgári jogok korlátozásával. Nyilvánvaló, hogy jogrendszerünkben is vannak komoly hibák, ha bírósági döntés ellenére is tovább épülhetett a budaörsi Auchan bevásárlóközpont. Az önkormányzatok más esetekben sem veszik figyelembe a lakossági tiltakozásokat. Budapesten, a Széna téren felépítettek egy hatalmas bevásárlóközpontot, most egy soktermes mozit is készülnek mellé építeni. Ezzel sokszoros hibát követnek el: egy szélcsatorna lezárásával még jobban rontják a Margit-körút egyébként is nagyon rossz levegőjét, megsemmisítenek egy forradalmi emlékművet, és elvesznek egy kis ligetet, gyermekjátszóteret. Ezen az immár gondozatlan és koszos helyen tüntetés tüntetést követ, de hiába. Fontos, hogy felépüljön egy színvonaltalan filmeket játszó mozi, hadd kapcsolódjék össze tüdőnk és lelkünk mérgezése! Sok hasonló természetpusztító, enge-

Olvasók fóruma

Kedves „Érted vagyok"!

Miután elolvastam a 2008. októberi számto, megnyugodtam: számomra „a jézusi tájékozódás folyóirata" is legalább három nyelvet beszél. Az első, többé-kevésbé közös nyelv Farkas Józsefé; Király Ignáczé, Merza Józsefé, Alois testvéré, Maria Ko Ha Fung kínai kereszténye ié, Vörös Évaé és néhányé a Hegyi Béla által megszólaltatottak közül. A második nyelv Joseph Zen bíborosé, Rónayé és Márquezé. A harmadik Andreas Weberé és Hans-Heinrich Fiedleré. Miért három, amikor szinte ugyanarról van szó: Isten (Jézus) és az ember (állat) viszonyáról? Épp csak a hangsúlytevések miatt.

Néhány idézet az első nyelvből:

„...az elvállalt, az önként végrehajtott halálok sorozatán át jutunk az emberlét magasabb szféráiba... Ha az Én-görcsből kilazul az ember, akkor egyszer csak csodálatos módon betagolódik az isteni életbe, Isten szeretetébe." (Farkas József)

„Ha egy kicsit is jól szereted magad – és ki ne szeretné magát? –, akkor magadat kell a belső hangodhoz fölzárkóztatnod." (Király Ignácz)

„Nem hivatalért, rangért kutatjuk a transzcendencia világát, ha van, eszmélődésünk és keresésünk átfogja egész személyes, emberi életünket, csodálatos életünket." (Merza József)

„Először is és mindenekelőtt a folytonosság a fontos közösségünkben: hogy forrásunkból, az evangélium forrásából éljünk. Az a legdöntőbb, hogy Krisztus jelenléte felé forduljunk." (Alois testvér)

„Vallásosságukat egyszerű hit és hagyományos jámborság jellemzi. Minden bonyodalomtól mentes, sőt egyenesen családias viszonyban állnak Istennel. Dicsőítik Istent, ha időben megérkezik az eső, és hálát adnak neki a termésért." (Maria Ko Ha Fong)

„Legkétségbeejtőbb pillanataiban is ismétli magában az annyit szidott és számon kért élettel szemben a másokért élés értelmét." (Mensáros László)

„A fizikai pusztulás – akármilyen fájdalmas is – még csak-csak elfogadható, természetesnek mondható, viszont a szeretet korai elvesztése 'természetellenes'." (Vörös Éva)

Ebben a nyelvben az ember *őrzi a természetest, betagozódik, eljut, fölzárkózódik, eszmélődik, keres, odafordul...* Mit, mihez? *Az isteni léthez, emberlét magasabb szféráihoz, a belső hanghoz, a transzcendencia világához, az evangélium forrásához, Krisztushoz, a természeteshez.* Olvasatomban: az embernek van egy szerepe, egy hídszerep, aminek szeretne eleget tenni. Valami miatt nem tud, de törekszik rá. Látja a hatalmas akadályokat – *Én-görcs, halál, süketség, hivatal, rang, a kapcsolat hiánya* –, de hatalmas vágy van benne ennek a szerepnek – *a magasabb emberi lét, szeretetkapcsolat Istennel, a lelkiismeret hallása, a szellem és az élet csodájának látása, Krisztus jelenléte bennem, természetesség* – a betöltésére.

És most a másik nyelv:

„A magyar egyház legnagyobb kísértése mindig az állammal való szövetkezése és vele a hatalomban való osztozása volt." (Rónay György)

„És mégis; az elnyomás, kizsákmányolás, és elhagyatottság valóságára a mi válaszunk – az élet..., amelyben a száz év magányra ítélt nemzetség végre új, második esélyt kap ezen a földön." (Márquez)

„A jelenlegi helyzet abnormális: a hivatalos egyházat a kormány vezeti, nem a püspökök." (Joseph Zen)

Ebben a nyelvben az ember nem jelenik meg. Intézmények: állam, kormányok, püspökök, egyházak szerepelnek. Olvasatomban: az ember nem számít. Úgyis azt teszi, amit az intézmények döntenek a feje felett. A jelenlegi intézmények rosszak, az élet, az egyház, vagy az éppen nagyobb világi hatalom elsöpri őket.

És itt a harmadik nyelv.

„Amikor 'embert' mondok, már hozzágondolom azokat a lényeket is, amelyek alkotják. Az én szemléletem életközpontú. Nem kerülhetjük el a paradoxont: a saját szemünkkel nézzük a világot, de a tigris szemével is." (Andreas Weber)

„Ugyanakkor a második teremtéstörténet egyértelműen meghatározza ezt az uralkodást, mégpedig a teremtés megőrzéseként." (Hans-Heinrich Fiedler)

„Mindaz, amit az ember elkövet az állatok ellen, visszahull az emberre." (Püthagorasz)

Ebben a nyelvben az ember egy a földön élő sok lény közül, akire a többi rá van bízva. Az ember az élet ura. Elpusztíthatja, de vele pusztul. Olvasatomban: az élet az elsődleges itt a Földön. Mi vagyunk a földi élet gazdái. Ha jó gazdák vagyunk, megmaradunk, ha rossz, elpusztulunk a többi élőlénnyel, a földi élettel együtt. Rajtunk minden felelősség.

Hol az igazság?

Úgy látom, nézőpontok vannak, és hangsúlyok. Ha a nézőpontok kiegészítik egymást, és a hangsúlyok egy közös gravitációs pontban egyesülnek, akkor egyetértés lesz. Köztünk sem egyszerű ennek elérése. Valami azt súgja nekem, hogy ez a közös nézőpont és gravitációs pont csak felettünk, vagy ami ugyanaz, mélyen bennünk lehet. Valahogyan erről beszél az első nyelv is. Valahogyan. Azonban nem számol eléggé a mérhetetlen nagy akadályokkal, amiket nem elég egyszer legyőzni, hanem mindennap újra és újra le kell győzni, amíg aztán eljön az, amiről Farkas József úgy beszél, mintha egy lépés lenne, és ha eljön, itt is maradna. Ehhez azonban látni kell, mi az ember. Ismerd meg önmagad! Elkerülhetetlen, mert akkor nem látjuk a különbségeket. Létra van, és az első fok nem a hétköznapi élet szintjén indul – mondja a hagyomány. Ha nem ismerem meg önmagamat – mindenkori helyemet a létrán, és azt a szerves készüléket, ami vagyok –, akkor csak duma van. Ha nem látom a helyemet és szerepemet a teremtésben – nemcsak a bioszférában, hanem a kozmoszban is –, akkor is csak duma van. Duma intézményekről, fajokról, statisztikákról, igazságosságról, jogról és erkölcsről. A látás, értés fejlődése küzdelmes folyamat, amelyen mindenkinek magának kell keresztülmennie, ha vállalja, akarja ezt az egyáltalán nem kellemes eredményt hozó feladatot.

Farkas István
Budapest

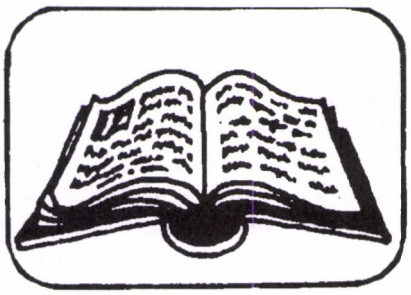

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Kovács László (Budapest), a márciusiakat a soproni „CS” közösség (Schaul Árpád, Csizovszki Róbert, Valkó János, Csizovszki Zsóka és Bidló András) készítette.

Február 1. — Évközi 4. vasárnap — Mk 1,21–28 — Megszállottak

Próbálom értelmezni Márk csodatörténeteit, a keleti beszédmódról a magunk nyelvére lefordítani azokat.

Mik voltak az előzmények? Időben a pusztai negyvennapos magánlelkigyakorlat után vagyunk. Jézus megküzdött a gazdagság, a hatalom és a hírnév ördögi kísértéseivel. Tisztázta, hogy a Jordánnál felismert öröm „hirdetése” lesz az ő legfőbb küldetése. Az első tanítványok kis csapatával megjelenik a kafarnaumi zsinagógában. Szólásra jelentkezik, és beszélni kezd. Kirobbanó és döbbenetes erejű szavai sokkolják, és egyben ámulatba ejtik a hallgatóságot. Ők nem ilyen szenvedélyes és meggyőző beszédet szoktak hallani. A törvénymagyarázók „szőröző” beszédein leginkább elaludtak az emberek.

Miről beszélt Jézus? Márk nem közli. De nem lehet kétséges, hogy Jézust Jordán-parti és pusztai „istenélménye” határozta meg első nyilvános fellépésekor. Vagyis az, hogy az Isten nem megtorló és igazságosztó „Úr”, ahogy a Keresztelő hirdette, hanem jóságos, szerető „Atya”.

Mi történik a zsinagógában? A hallgatóság a beszéd után kezd feleszmélni. Egy idegbeteg, aki a legérzékenyebben észleli a názáreti ács tanításának újdonságát, botrányt csinál az imaházban. Nyilván nemcsak a beszédmód újdonsága, hanem a tartalom is felkelti benne a zsigeri indulatokat. „Ez az ember veszélyes!” „Ez az ember vesztünket akarja!” „Ki kell kergetni a zsinagógából!” Egy ember akkor viselkedik így a templomban, ha mélyen gyökerező vallási vagy nemzeti öntudatában éri sérelem. Főleg, ha az illető elvakult fanatikus.

Mitől rémült meg az üvöltöző? Nyilván Jézus új istenképétől. „Hiszen ez istenkáromlás!” „Izrael Istene nem ilyen!” Ezt nem tűrhetik a zsinagóga elöljárói! Ez a jöttment názáreti ács a zsidó vallás Istenét tagadja, és ezzel együtt a teokratikus zsidó állam létét is fenyegeti.

Az idegbeteg ráérzett arra, hogy Jézus Istene, a jóságos Atya, aki csak szeretni tud, büntetni soha, alapjaiban rendíti meg az ő vallási, törzsi, faji, nemzeti istenüknek, a népét védő, másokat gyilkolni parancsoló Seregek Ura Istenének, Jahvénak a trónját. Ebből következőleg vége a választott nép kiválasztottságának is, hiszen ennek az Atyának minden ember a gyermeke és minden nép a választottja. Ez az Isten fölkelti napját az igazakra és a gonoszokra is.

Mit tesz Jézus? Márk szerint parancsszóval elhallgattatja a rátámadó embert, és kiabálva ördögűzést végez. Ha igaz, hogy Jézus a „barátságos Isten” meghirdetője, nehezen gondolható el, hogy így járna el. Sokkal inkább érvel, magyaráz, meggyőz, hogy valóban elűzze az emberből a „nem tiszta szellemet”. És persze határozottan és keményen nevén is nevezheti a vallási és nemzeti fanatizmust.

Mi lesz a botrány vége? Az imaházi kavarodás azzal ér véget, hogy az üvöltöző ember epileptikus rohamot kap. Mire Jézus nyilván segítségére siet, megnyugtatja, és a résztvevők is megnyugszanak. Úgy tűnik, hogy a hallgatóság (az elöljáróval együtt) pozitíven értékelte az egész eseményt. Az első nap Jézus sikereként könyvelhető el. Ezzel az incidenssel ugyan, de végül is Jézus győzelmével útjára indul Izraelben az „Új Tanítás” és az „Új Tanító”.

*– **Az „ördögök” és „démonok”** nem feltétlenül természetfeletti lények, nem is szarvas és lópatás szörnyek, akik megszállják az embert. Ördögi, démoni „megszállottsággal” az élet minden területén találkozhatunk, nemcsak az ókorban, de ma is. Vannak a pénz, a hatalom, az erőszak megszállottjai. Kiváltságos terület azonban a vallási és politikai fanatizmus, amit minden korban a zavaros és beteges szellemű emberek képviselnek. Gyógyításuk, Jézus példája nyomán, csak a tiszta, világos gondolatokkal és a beteghez lehajló szeretet útján lehetséges. Azt sem feledhetjük, hogy az ilyenfajta megszállottság nemcsak másokat, hanem minket is fenyegethet.*

Február 8. — Évközi 5. vasárnap — Mk 1,29–39 — Az anyós

Péter anyósának meggyógyításával kezdődik Jézus beteggyógyításainak sora. Csoda történt? Valóban csodák a gyógyító csodák? Miért jó nekünk, ha csoda történik? Miért menekült el Jézus mindig a csodák színhelyéről? – Keresem a válaszokat.

Ismerős történet, hogy falun a plébános úr a szagos mise után az egyik családhoz megy ebédre. Kafarnaumban sem volt másképp. Hová is mehetett volna Jézus a zsinagógából, ha nem Péter házába, amely valószínűleg az anyós háza volt. Simon és András ugyanis a Genezáreti-tó melletti városkából származott, Betszaidából. Simon benősült a tóparti nagyvárosba, Kafarnaumba, és beköltözött az anyós házába, Jézust pedig ide invitálta a Zebedeus-fiakkal, Jakabbal és Jánossal, akik halászok és barátaik voltak, Fülöppel, aki szintén betszaidai, és annak barátjával, Natanaellel (Bertalannal) együtt.

Péter anyósa lázas betegen fekszik a belső szobában. Jézus tudja az illemet, beköszön hát az anyóshoz, hogy jó egészséget kívánjon neki. Péter felesége (akiről nem szól ugyan Márk) nyilván beszámolt a zsinagógában történtekről anyjának, aki már nagy várakozással várja a különös vendéget. Jézus bemegy a beteghez, megfogja a kezét, hogy kezet csókoljon neki (?!), mire az anyós kipattan az ágyból, mint akinek semmi baja.

Csoda történt? Márk úgy adja elő, mint valami csodát. Pedig ha bármelyikünkkel hasonló eset történne, hacsak nem vagyunk a halálunkon, mi is hasonlóképpen tennénk. Az ember egy kedves és rendkívüli vendég, sőt vendégsereg érkezésére összekapja magát, ő maga „parancsol” a láznak, és kiszolgálja vendégeit. Mivel a test és lélek szoros kapcsolatban van egymással, az ember pszichés erői képesek hatni a testre, ami egyszerű pszichoszomatikus jelenség. Megjegyzendő, hogy Jézus csodás gyógyításainak nagy része minden természetfeletti beavatkozás nélkül, természetesen magyarázható. Ki kell egészíteni ezt azzal, hogy fontos a beteg mellett álló egyén személyisége is, akinek egész lényéből árad a beteg felé a segítőkészség és jóság. Egy orvos is elsősorban az együttérzésével, kedvességével gyógyít, csak másodsorban a gyógyszereivel. Az emberi szeretet valóban „csodákra” képes.

Az egész város megmozdul. A zsinagógában történtek és az anyóssal történtek után nem csoda, hogy este már

az egész város ott van a háznál. Testi-lelki nyavalyákban szenvedő emberek elsősorban. Mert a csodadoktornak gyorsan híre megy. Egy Messiást váró népnek pedig minden rendkívüli egyéniség felkelti a figyelmét. Főleg, ha az illető nem fél a hatalom képviselőivel is szembeszállni. Örök emberi sajátosság a csodavárás. Jöjjön valaki, aki egy varázsszóval meggyógyít, aki egy mozdulattal megoldja gazdasági, társadalmi, közösségi gondjainkat. „Valaki jöjjön!” Ne nekünk kelljen valamit tennünk! Nem vesszük észre, hogy mennyire gyerekes viselkedés ez, és méltatlan a felelősséggel bíró felnőtt emberhez.

Jézus elmenekül. Mert „gonosz és hűtlen nemzedéknek” tartja a csodavárókat (Mt 12,39). Önzők, mert mástól várják azt, amit maguknak kellene tenniük. Hűtlenek, mert Isten adta képességeiket és erőiket nem használják fel, nem kamatoztatják.

De azért is menekül Jézus a csodavároktól, mert el akarják téríteni őt attól a küldetéstől, amelyet a negyvennapos pusztai magányban felismert. Ma ezt így fogalmazzuk: „Nem halat kell adni az éhezőknek, hanem megtanítani őket halat fogni!” Jézus, a halász emberhalászásra tanította, tanítványait is. Nem akarta kiszolgálni az emberi önzést. Azt akarta, hogy mindenki saját maga tapasztalja meg, mit jelent jót tenni, másokat szolgálni, mindenkit szeretni.

Ezért az éjszaka csendjében újra megerősödik Tervében, és hiába minden tartóztatás, neki tovább kell mennie, „hirdetni az igét, mert ez a küldetése”.

– Az anyóstörténet kapcsán megkérdezhetem magamtól: ***Gyógyító személyiség vagyok?*** *A tanítást küldetésemnek gondolom?*

Február 15. — Évközi 6. vasárnap — Mk 1,40–45 — A leprás

Jézus meggyógyít egy leprást. „Na ja – mondhatom –, könnyű neki, hisz csodatevő hatalma van, mert ő az Isten fia. Nekem nincs is más dolgom, mint hogy csodáljam, és hálát adjak neki. Adott esetben, ha én leszek beteg, kérjem tőle a csodát.” Megvallom, ez nekem túl olcsó boltnak tűnik. Azt keresem, Jézus hogyan lehet számomra követhető példa, hisz tanítványait az ő követésére hívta. *Beleképzelem magam* Jézus helyébe.

Én vagyok Jézus. Galilea egyik lepratelepéről kisétál egy leprás. Hallotta, hogy egy csodadoktor jár a környéken asszisztensei kíséretében. Megy, mendegél, és egyszer csak meglátja őket. Ravasz módon elrejti a botját, a csengőt is a zsebébe dugja, hogy meg ne szólaljon, és az előírást megszegve nem is kiabál, hogy: „Tisztátalan! Tisztátalan!” Ehelyett odasétál Jézus elé, térdre esik és könyörög.

Én vagyok Jézus. Mi teszek erre? Meglepődök. Aztán begurulok, hogy valaki letérdel előttem. Önkéntelenül is megfogom a kezét, hogy felrángassam: „Hé, állj fel! Ember egy másik ember előtt ne térdeljen!” Feláll, és a szemembe néz. Látom az arcát, látom a sebeit. Erre a másik kezemmel is megfogom a kezét: „Azt mondod, akarom-e, hogy megtisztulj? Persze, hogy akarom!”

Megtisztult. Én veszem észre először, hogy a testén oszladoznak a foltok. Döbbenten nézek rá, ő meg énrám. Aztán ő is látja, hogy meggyógyult. Csoda történt? Gyorsan hivatalos útra terelem a dolgot: Menj a papokhoz…

Csoda történt? Leprást még nem gyógyítottam, de vakot igen. Kórházba hívtak, és dühös voltam, mert minden percem be volt osztva. Végül pár óra múlva bementem a kórházba. A kórteremben egy 80 év feletti férfi. Leültem mellé. Kérte, hogy jöjjek közelebb, mert szeretné látni az arcomat. Százdioptriás szemüvege mögül nézegetett. Aztán elmondta, hogy ő református, de a katolikus felesége mellé szeretné, ha temetnék. Meggyónhat-e nálam? Mondtam, hogy Jézus egy, és mi egy család vagyunk, akik szeretjük őt. Meggyónt. Hátradőlt. Én az ágy végében ültem civilben, nyakkendővel a nyakamon. Egyszer csak megszólalt az idős ember: „Látok.” És mondani kezdte, hogy milyen a nyakkendőm, hány csík van rajta… Lemenve a lépcsőn megtorpantam. Mi történt? Csoda? Csodatévő vagyok? Egy frászt. Bűnös ember vagyok. Csak éppen őszintén szerettem a lelki görcsökben szenvedő embert. Megértette, hogy a Szeretet Istene előtt nincs miért görcsölnie. Lelki görcsei feloldódtak, és látott. Tud erről a pszichológia és az orvostudomány is.

És ha nem gyógyul meg? Azt mondhatná akárki, hogy azért a lepra, az más. Persze. Más, és az sem mindegy, hogy milyen stádiumban van a beteg. De azok az orvosok és nővérek, akik a leprakórházakban dolgoznak, szerintem nap mint nap megtapasztalhatják az én esetemet. És ha én tényleg jobban hasonlítanék Jézusra az ő irgalmas szeretetében, akkor gyakrabban lepődhetnék meg magamon. De még így is van lehetőségem a gyógyításra. A lepra ugyanis már rég gyógyítható. Pár száz forint csak a gyógyszer, az irgalmas szeretet gyakorlásának mai módszere, a „távszeretet” csodás gyógyulást produkáló eszköze.

Megtiltom, hogy csodatevőnek tartsanak. Sokáig nem mertem elmondani esetemet a vak emberrel. Ezért megértem, hogy Jézus is tiltotta a híresztelést. Nem akarta, hogy varázslónak, csodatevőnek higgyék. Ő tanítani akarta az embereket, hogy szeressenek. Ha nem tanulják meg, és nem szeretnek, akkor csak önzésüket szolgálja a „csodákkal”. Ő elsősorban tanító, de persze szavának aranyfedezete az volt, hogy ő maga is szeretett.

*– **Sajnos, nem vagyok Jézus.** Ez az elmélkedés csak tanítás akar lenni, de azért higgyétek el: Ti is tudtok „csodákat” tenni! Igen, a szeretet csodáit.*

Február 22. — Évközi 7. vasárnap — Mk 2,1–13 — A béna

„Miért büntet engem az Isten ezzel a betegséggel? Azoknak, akik sokkal rosszabbak nálam, semmi bajuk, csak engem ver az Isten!” – halljuk sokszor ezt a panaszt. A zsidóknál általános volt az a nézet, hogy a betegség Isten büntetése valamely személyes bűn, vagy az ősök bűne miatt – az egészség pedig Isten jutalma az erényes életért… Mit szól ehhez Jézus?

Újra Kafarnaumban. Ismétlődik az anyósgyógyítás utáni jelenet. De most már az egész teret elfoglalják az ügyes-bajos emberek. A hatóságok is felkészültek. Főleg a teológiai szakértők figyelik árgus szemekkel az eseményeket.

Egy béna. Természetesen a mozgássérültnek vagy bénulásban szenvedőnek is kell a segítség. Ő maga nem tud odamenni, tehát viszik. Nagyszerű az összefogás és a lelemény. A lapos tetőt megbontva engedik le Jézus elé. Jézus pedig – akarja, nem akarja – ekkora bizalom láttán kell, hogy valamit tegyen.

A bűnödnek semmi köze a betegségedhez. Ha gyógyítást akartok kicsikarni tőlem, akkor is tanítani fogok – gondolja Jézus. A betegre néz, de az írástudó megfigyelőknek is szól. Az Atya, az irgalom Istene csak megbocsátani tud, büntetni nem. Te a bűnöd következményeivel magadat büntetheted, meg a szülők is az ő bűnükkel (pl. egy alkoholista szülő), de Istent hagyjátok ki ebből!

Az embernek is hatalma van bűnt bocsátani. Igen, nemcsak az Isten tud bűnt bocsátani. Az ember is tud, sőt az embernek is követnie kell a bűnbocsátó, irgalmas Istent, és neki is megbocsátónak és irgalmasnak kell lennie. Én, az ember fia, az egyszerű kisember is megbocsátok az ellenem vétőknek.

Az embernek hatalma van gyógyítani is. Nem kell hozzá varázserő, mágikus hatalom. Elég hozzá egy nagy adag hit és bizalom, olyan összefogás, mint amilyen itt látható. És a lelki görcsoldás, hogy nem kell félni az Istentől. Nem kell félni az igazságosztó, bűnt

megtorló Jahvétól, mert nem ilyen az Isten.

„Micsoda istenkáromlás ez!" – gondolják a vallás őrei. Nem élhetik ki többé szadista hajlamaikat, hogy élvezzék a látványt, hogyan bünteti meg az Istenük a bűnösöket. Ha nincs isteni igazságszolgáltatás, nincs ítélet, akkor nekik sincs joguk büntetni, ítélkezni az emberek felett. Az igazságos Isten elleni merénylet, amit ez a tanulatlan názáreti ács állítani merészel.

A béna felkelt. Mit élhetett át a szegény sánta, béna ember, aki már járni sem tudott. Hallotta, hogy van remény a gyógyulásra. Látta a barátai összefogását. Látta, hogy azok nem ismernek lehetetlent. Látta a „csodadoktort", akitől valami nagyon fontosat tudott meg: Nem Isten verte meg őt a betegséggel, mert Isten nem a bűnös vesztét akarja, hanem azt, hogy egészséges legyen. Ez a Jézus megszabadítja őt a szégyentől is, mert bizony ezek az emberek itt vallási meggyőződésből bűnösnek gondolták őt. Csoda-e, ha felkel és fogja hordágyát, és indul kifelé?

A tömeg pedig magán kívül volt. Sajnos, nagyon valószínű, hogy attól voltak magukon kívül, amit láttak, és nem attól, amit hallottak. Ez abból is kitűnik, hogy még a krónikás is a csodatettre hegyezi ki a történetet. De leírja, hogy az írásmagyarázókat leégette Jézus, és senki sem hiszi el, hogy Jézus istenkáromló. Senki sem fogott követ, hogy Mózes törvénye szerint kövezéssel büntesse az istenkáromlást.

– ***Elhiszem-e,*** *hogy a bűn következménye lehet egy betegség, de sohasem Isten büntetése? Elhiszem-e, hogy az Isten nem akar rosszat az embernek, és a betegnek és gonosznak is gyógyulását szeretné? Rajtam keresztül is!*

Március 1. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mk 1,12–15 — A puszta üzenete

Érdekes hely lehet ez a puszta. Az első két mondatban olvashatjuk, hogy hány szereplője van ennek a negyven napnak. Először is Jézus, akit a Lélek ösztönöz. Aztán itt van a Sátán, itt vannak a vadállatok és az angyalok. Mindenki itt van, akinek valami köze van a transzcendenciához. Mai nyelven úgy mondanánk, hogy a puszta spirituális központ.

Úgy gondolom, hogy az Útnak induláshoz és az Úton maradáshoz elengedhetetlenül fontos lehet ez a hely. Nem véletlen, hogy Jézus életében nagyon fontos és döntő pillanatokban olvashatjuk: felment a hegyre..., elvonult, hogy egyedül legyen... A puszta jelképezi azt a helyet, ahol távol lehetünk a mindennapoktól, ahol leginkább elérhet minket a túlvilág. És ebben bizony benne van a kísértés, a bizonytalanság, az útkeresés minden kínja is.

Gisbert Greshake így ír erről: *„Ha az ember nem akar teljesen kiüresedni és belsőleg elnyomorodni, akkor elengedhetetlenül szüksége van a csendre, a magányra. Mindenkinek, aki gyümölcsöt akar teremni, szükségképpen át kell élnie a magányt. Amikor minden teremtményt elfelejtünk, azért, hogy Istennel egyesülve legyünk, ekkor ajándékozza oda magát Isten a hozzá ragaszkodónak."*

A mindennapi rohanásban nagyon kevés esélyünk van arra, hogy megérintsen minket az ég, pedig ahhoz, hogy ne tévedjünk el, elengedhetetlenül fontos megkeresnünk azt a spirituális központot, ahol magasabb szinten tudunk találkozni Istenemmel. Persze nem kell mindenkinek a szó szerinti pusztát keresnie. Ha ismerem magamat (és ez az alapfeltétele mindenfajta növekedésnek), akkor tudom, hogy számomra mi a „puszta". Lehet egy templom, lehet egy hegytető, lehet egy erdő, de lehet bármi. A lényeg az, hogy szánjak rá időt, figyelmet és elhatározást.

Nagyböjt kezdődik. Nagyon jó, hogy nem minden nap egyforma. Jó, hogy vannak ünnepeink, vannak olyan időszakok, vannak pillanatok, amikor a szívünk jobban nyitott az isteni szóra. A Nagyböjt is ilyen időszak lehet. Érintsen meg minket is a Lélek! Induljunk el a saját pusztánkba, hogy ott válaszokat kapjunk létünk kérdéseire, felmérjük, vajon úton vagyunk-e, vajon jó úton vagyunk-e? Azért, hogy felismerhessük saját kísértéseinket, és azokra meg tudjuk találni a választ. Ismerjük fel és szelídítsük meg a bennünk élő vadállatokat, a bennünk lévő félelmeket, hogy megerősödhessünk! Tapasztaljuk meg az Istennel való kézfogás békességét és örömét, hogy ezt tudjuk sugározni a környezetünkben! Még az is előfordulhat, hogy úgy érezzük: angyalok szolgálnak nekünk...

Március 8. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mk 9,1–8 — Színeváltozás

A Tábor-hegyi jelenetnek csupán egyetlen mozzanatát szeretném most elmélkedésem középpontjába tenni. Ez pedig nem más, mint magának a színeváltozásnak az értelmezése.. A legtöbb kommentár megmagyarázhatatlan isteni csodaként mutatja be, én más oldalról szeretném megközelíteni ezt az eseményt. Megközelítésem alapja saját élményből fakadó. Jézusnak a Mennyei Atyához való viszonyát olyan mély istenkapcsolatnak tartom, mely önmagán végzett lelki munkát feltételez. Erre utal az a néhány evangéliumi hely, amely a belső magányba elvonult, imádkozó Jézust tárja elénk. Okunk van azt feltételezni, hogy ebben a belső csendben találta meg Istent. A jungi pszichológia ezt úgy fogalmazná meg: saját individuációja során eljutott a *pszichés fejlődés végső fázisába, amely a teljes érettség legvégső formája, amely csak keveseknek adatik meg. Ebben az állapotban nem az ego a személyiség irányítója, hanem a Selbst. Ez a lelki újjászületés állapota, melyben az egyén azonosul az önmagában felfedezett Lélekkel, az Isten Lelkével, magával az Istennel.*

Egyéni életemben az intenzív lelki munka során, álomban vagy meditációs élményekben éltem át hasonlókat. Ezekben a helyzetekben az ember szerek nélküli módosult tudatállapotba, félig vagy egészen transzállapotba képes kerülni.

A Tábor-hegyen Péter, Jakab és János ilyen állapotban szemlélhették Jézust. Ebben a „más állapotban" ragyogóan fényes lesz az ember arca vagy egész teste. Fényburok veszi körül. A középkori Krisztus-ábrázolásokban és az ikonfestészet remekein gyakran láthatjuk például a trónoló Krisztust olyan helyzetben, amikor testét ellipszis formában fényburok veszi körül. A párizsi Cluny Múzeum kőből faragott, fényburkos Krisztus-ábrázolását gyakran választottam meditációs objektumnak. A meditációban eljuthat az ember arra a fokra, amikor annyira azonosul a meditációs objektummal, hogy maga is hasonló állapotot él át: fényburok veszi körül. Csoportos meditációban pedig a kiterjedt fényburok, mint egy „sátor", az egész csoportot lefedi. Jelzi az elkülönítettséget, az Istennek lefoglaltságot. Ilyen nagyszerű meditációs élményt élt át Jézus a Tábor-hegyen, s ebbe az élménybe legközelebbi barátait is bevonta. Ennek a csodálatos világnak az elérési lehetősége természetesen mindannyiunk számára adott. Csak el kell kezdeni.

Március 15. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 2,13–25 — A templom megtisztítása

A zsidók húsvétjának közeledtével Jézus fölment Jeruzsálembe. A szinoptikusok ezt az eseményt Jézus nyilvános működésének a végére teszik, János pedig ide, az elejére. János részéről ez már visszatekintés, megkülönbözteti a zsidók húsvétját a keresztényekétől.

Miért van eltérés János és a szinoptikusok között a jelenet idejét illetően?

A negyedik evangéliumban Jézus első húsvétján játszódik le a jelenet, a másik három evangélista ellenben az utolsó húsvéttal kapcsolatban hozza. Mi a különös eljárás oka, és történetileg

melyik valószínűbb? Az biztos, hogy az evangélisták igehirdetést adnak, és az eseményekből is elsősorban teológiai következtetéseket vonnak le, tehát nem írnak a mai értelemben vett történelmet. A szinoptikusoknál Jézus működésének színtere majdnem kizárólag Galilea, s csak az utolsó húsvétra vezetik Jézust Jeruzsálembe, ezért a jeruzsálemi eseményeket is erre az utolsó húsvétra sűrítik össze. Szerintük a templom megtisztítása Jézus és a zsidók közötti feszültségnek a végső kicsengése volt, és azért elfogatása után a főtanács előtt is vádként használták fel ellene. Jánosnál a végső törés Lázár feltámasztása után következett be, ő azért teszi a kereskedők kiűzését Jézus működésének az elejére, mert jelezni akarja, hogy a feszültség Jézus és a zsidók között már kezdettől fogva megvolt, mivel Jézus messiási útja eltért a zsidók várakozásától. János szerint ő az Atya előtti tökéletes hódolattal akarta kiengesztelni a világ bűneit, tehát a templomi jelenetben úgy mutatkozott meg, mint a Fiú, és megmutatott valamit dicsőségéből. Olyan meggyőző érveket egyik közlési mód mellett sem lehet felhozni, hogy azok alapján végérvényesen el tudnánk dönteni az időpontot.

Már Órigenész felvetette a kérdést, hogy a templom megtisztításával Jézus nem az ószövetség elégtelenségét és megszüntetését akarta-e jelezni? Ha igen, akkor Jézus már a kánai menyegzőn jelzést adott azzal, hogy a rituális tisztálkodásra szánt vizet borrá változtatta, tehát a régi helyett valami újat hozott. Az evangélista ezt a szempontot kifejezetten nem érzékelteti, de mint kikövetkeztetett értelmet el lehet fogadni, hiszen Jézus valóban új tanítást valósított meg.

János szereti az ellentéteket. Arra hivatkozik, hogy a tanítványok hite Jézus feltámadása után lett szilárd, s ezzel a hittel szembeállítja azt a kezdeti, bizonytalan hitet, amely Jézus első jeruzsálemi tartózkodása idején alakult ki az emberekben. Hitüket azok a csodajelek indították el, amelyeket ott művelt. Az evangélista nem nevezi meg, hogy milyen csodákról van szó, de szinte biztosra vehetjük, hogy gyógyításokról. A jeruzsálemiek azért hittek benne, mert „látták a csodákat”. De ennek a motívumnak több értelme lehet attól függően, hogy a csodákat hogyan fogják fel. Az önzésre hajló és szűklátókörű ember csak azt látja, hogy jelen van Isten természetfölötti ereje, s szeretné azt egyéni céljaira felhasználni. Itt a zsidóság nemzeti vágya abba az irányba mutatott, hogy a Messiás szabadítsa meg őket a pogányok uralmától, és állítsa vissza Dávid eszményi országát. Ezért óvatos Jézus, és ezért nem bízik bennük. Nem valami egyéni bizalmatlanságról van szó, hanem inkább arról, hogy még nem tárja fel előttük egész messiási küldetését.

Természetesen a közeledőket sem szabad visszautasítani, hanem arra kell ösztönözni, hogy a hitük tisztuljon, a szó és a tett egységgé váljék az életükben.

Jézus tudásának a forrása nem valami titokzatos képesség, hanem az Atyával való kapcsolat. Ő irányítja lépteit, és Jézus mindent az ő akaratához mér. Ide nem tud befurakodni a szenvedély és a dicsőségvágy, vagy a hatalmi érdek.

Március 22. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 3,14–21 — Csak a tettek lehetnek gonoszak

A 14., 15., ... 21. vers, azaz mind a nyolc önálló lábakon álló, velőig hatoló mondat! Nyolc különálló elmélkedés tárgya lehetne, a hét minden napjára, vasárnaptól-vasárnapig. E helyett nekem most 3000 leütésben kellene leírnom mindazt, amit itt és most üzen. Amit Te akkor és ott olvasol.

Ennek a nyolc versnek minden sora önálló életet él. Sokszor olvastuk, idéztük, fogadtuk be szavait. Méltóságosak, tartalmasak, lényeget megmutatóak. Isten világába engednek bepillantást. A szeretetről, felmagasztalásról, örök életről, üdvözülésről, világosságról és sötétségről szólnak.

Nekem mégis az ütötte meg, szinte szúrta ki a szememet, amiről nem beszélnek e sorok. A szóhasználat a következő: „gonoszat tesz”. Végre! – sóhajtottam fel. Végre, a tettek gonoszságáról van szó, és nem arról, hogy én magam vagy az emberiség jó néhány tagja gonosz. Mert aki gonoszat tesz, az nem maga a gonosz! Aki rosszat tesz, az nem maga a rossz.

Aki már átélte, hogy szerették, az már érezte, és ezáltal tudja, hogy bármilyen csintalanságot követett is el „szeretője” ellen, az továbbra is szerette őt magát, még ha csintalanságát helytelenítette is. A szeretettel ölelés érezteti, hogy a tett lehet csintalan, de maga az ölelt attól még szeretett személy.

Ezek a sorok tehát nem szólnak az emberi gonoszságról, csak az ember gonosz tetteiről. És így már mindjárt más. Mert a tetteket meg lehet bánni, ki lehet javítani, újra lehet próbálkozni. De ha Isten vagy az egyik ember gonosznak tartja a másikat, abba csak bele lehet halni. Az bélyeg, kirekesztés, meghasonlás, magány – egészen addig, mígnem elérkezik a halál.

Ha nem kívánod magad vagy mások halálát, hidd el: *Nem vagy gonosz!* Csak tetteink azok. Néha.

Március 29. – Nagyböjt 5. vasárnapja – Jn 12,20-33 – Nehéz döntések

Az önmagával is küszködő Jézus példabeszédét olvashatjuk a Szentírási idézetben. Az utolsó vacsora előtt Jézus talán utoljára foglalja össze mondanivalóját. Az idézet lényegét a magra vonatkozó példa adja. Jézus korában az emberek többsége mezőgazdasággal foglalkozott, így az innen vett példák, amelyek Jézus tanításában gyakoriak, mindenki számára érthetőek és közeliek lehettek. Elvetése után a mag – ha megfelelő helyre kerül (Mk 4,1-20) – elkezd csírázni, és százszoros termést is hozhat. (Ebben az időszakban a termés mennyiségét az elvetett magok számához viszonyították.) Eközben a mag elpusztul, azaz a termés feltétele a mag pusztulása. Jézus nemcsak a Magvető, hanem ő maga a mag is. A magnak fel kell áldoznia magát a jövő érdekében, így Jézusnak is fel kell áldoznia magát kereszthalálával a Megváltás érdekében. Jézus, az Isten Fia, tudja és elfogadja ezt, de Jézus, az emberi személy küszködik magával: „Most megrendült a lelkem.” Élete legfontosabb döntését kell meghoznia. Már egyértelművé vált küldetésének kimenetele, amelynek végén a Szenvedés vár rá, ez azonban együtt jár a Megdicsőüléssel is. Az első nélkül a második nem következhet be. Az emberekért meg kell tenni, de még neki is nehéz a döntés. Jézus tudja, mi vár rá: „De hiszen ezért jöttem, ezért az óráért.”. Ekkor „támogatást kap” Atyjától. Az atyai szózat elsősorban az embereknek szólt, de talán Jézus döntését is megkönnyítette.

Az ember életében számtalan nehéz döntés van. Tudjuk, mit kellene tenni, de a döntés meghozatala nehéz, mivel a helyes döntések gyakran a szűk, nehezen járható ösvényre vezetnek. A széles út, a könnyű ösvény csábítóbb, még akkor is, ha tudjuk, hogy nem vezetnek jó irányba. A szűk ösvényt csak nehéz munkával lehet végigjárni, és csak reménykedhetünk benne, hogy az útelágazásoknál jó irányt választottunk. Jézus a legnehezebb választáskor is tudta a jó utat, és önként vállalta azt. Szenvedése nem lesz öncélú, a példabeszéd végén jelzi, hogy mi vár rá: „Ítélet van most e világ felett, most fogják kivetni ennek a világnak a fejedelmét. Én pedig, ha majd felmagasztalnak a földről, mindent magamhoz vonzok.” Tanítványai még nem értik, mit mond nekik Jézus. Napoknak kell még eltelniük, hogy megértsék a beszéd értelmét. S még hosszabb idő kell ahhoz, hogy ők is vállalni tudják majd a jézusi utat. A választás nekünk is nehéz, de ha döntésünk megérik, akkor mi is termővé válunk.

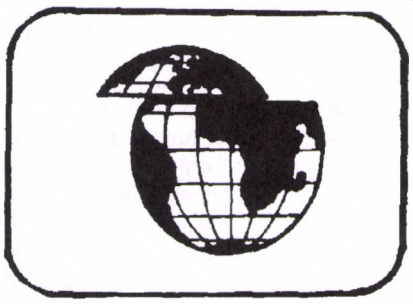

2008. október elsején, 83. életévében elhunyt dr. György Lajos, becenevén Piros, a magyar környezetvédő mozgalom nagy öregje.

80 évesen mondta egy rádióbeszélgetésben, hogy nem bánja, ha el kell mennie. Ez alig több, mint két éve volt. Jó lenne így megöregedni, hogy az embernek semmit ne kelljen sajnálnia, amikor az élete végére ér.

Lajosban az volt a lenyűgöző, hogy mindenben és mindenkiben észrevette a jót, ha csak egy parányi volt is benne, mellé állt, terjesztette, támogatta, mindenkinek elmondta: Lásd te is, hogy milyen jó az, amit a másik gondol, tesz! Sokszor értetlenül néztünk rá, ugyan már, mi jót lehetne várni ettől vagy attól. Tette, népszerűsítette a jót, összekötötte azokat, akik valamit jól csináltak. Nem érdekelte, hogy sok mást is gondolnak, tesznek, nem érdekelte, hogy utálják egymást, arra figyelt, ami összekötötte, és nem arra, ami elválasztotta őket. Ezzel sokszor megbotránkoztatta barátait is.

Évek óta beszélt már a pénzhatalmi világrend összeomlásáról, és majdnem megérte a jóslat beteljesedését.

Lajos itt hagyta ezt a világot, mi meg itt maradtunk, és nem nagyon tudjuk, hogy mit tehetnénk, merre vezet kiút a mostani válságból. Talán nincs is kiút, együtt kell élnünk vele. Talán nem is lesz már más állapota ezután a földnek, csak a válság. A válság, amelyet mi okoztunk.

Pirosra emlékezünk Tud itt valaki megoldást? című tanulmányával, amely 2000-ben jelent meg A természet romlása, a romlás természete – Magyarország c. tanulmánykötetben a Föld Napja Alapítvány kiadásában.

Ezúton is köszönjük a kiadó engedélyét, és felhívjuk olvasóink figyelmét a Föld Napja Alapítványra, amely Piros munkásságát sokszor és sokféle módon támogatta:

Föld Napja Alapítvány, 1519 Budapest, Pf. 411. Tel.: 23/422 577 Internet: www.fna.hu

Demeczky Jenő

György Lajos

Tud itt valaki megoldást?

Gondoljuk végig: Mit is kell megoldanunk? Véget kell vetnünk az élővilág pusztításának, abba kell hagynunk a jövő nemzedékek létfeltételeinek megsemmisítését, a levegő, a vizek, a talaj visszafordíthatatlan elszennyezését. Meg kell állítanunk a családok és közösségek fölbomlását, a hagyományos értékek semmibe vételét. Ezek a bajok sokkal súlyosabbak, mint a legtöbb „jól tájékozott", újságot olvasó, tévét néző ember gondolná.

Összeomlás fenyeget, melynek közvetlen okai igen sokfélék lehetnek: gazdaságiak, környezetiek, etnikaiak-politikaiak, egészségügyiek.

Ha e jelenségek alapvető okait keressük, nehéz egyetlen dologra rámutatni. Az ok-okozati kapcsolatok összetettek, hálózatszerűek. Anélkül, hogy ebben elmélyednék, csak néhány pontot emelek ki. A dolgok eredete igen távoli, talán ott van, amikor tudatunk révén kiemelkedtünk az állatvilágból, uralkodni akartunk a természet fölött. Elvetettük az úgynevezett érett természeti rendszerek évmilliárdok alatt kialakult tulajdonságait, működési alapelveit: a természeti folyamatok tiszteletét, a takarékosságot, az együttműködést–együttélést, a belső szabályozást. Fölborítjuk az élő rendszerek önszabályozási folyamatait, és azokat nem valósítjuk meg a társadalomban.

Mit kell tennünk?

Ha tömören össze akarom foglalni teendőinket, akkor az amerikai társadalomtudóst, pszichológust, Theodore Roszakot kell idéznem: *Kisebbíts, lassíts, ne központosíts, és légy a folyamatok résztvevője!*

Sokan kifogásolják ugyan a lassíts szót, ám nem arról van szó, hogy gyalog vagy szekéren kellene járnunk, vagy a gépkocsik megengedett legnagyobb sebességét 20-30 km/ órára kellene korlátoznunk. Van azonban egy mérték, s a hatványozott növekedésnek e téren is határai vannak. Sem a helyváltoztatás, sem az adattovábbítás, sem a megismerés állandó gyorsulása nem tesz boldogabbá bennünket. Nem törődünk bele, hogy a világ megismerhetetlen, a világűrbe vágyódunk, holott magunkat, a Mindenségben betöltött szerepünket sem ismerjük. „Haladni", „fejlődni" akarunk – de hova? Mintha elfogadnánk Marvin Minsky amerikai gondolkodó megállapítását: a számítógépek fognak a helyünkbe lépni, s az ember csupán egy láncszem lesz az állatok és… a gép között.

Ha a „mit tegyünk?" kérdést felvetjük, gyakran kapjuk azt a választ, hogy ne törjük a fejünket. „Nem a te dolgod, vannak nálad okosabbak", hallom egyesektől. Mások azt mondják: „A dolgok úgyis önmaguktól meg szoktak oldódni." Igaz, válaszolom, mert a „megoldások", az újfajta vízözön, a pusztulás, az összeomlás, az atomtél után a jelenlegi életünkből, kultúránkból nem marad meg semmi, nem lesz többé túlnépesedés, nem lesznek szennyező iparágak – mert egyáltalán nem lesz ipar, az autópályákat visszahódítja a természet, a tarra vágott hegyoldalakat elfoglalják a fiatal erdőségek, új szennyezők hiányában lassan helyreáll az ózonpajzs és az újra természeti körülmények között élő megmaradt lények számára nem lesz gond semmiféle üvegház és túlmelegedés. Az ilyenféle önmagától való „megoldódást" talán mégsem akarjuk.

Többen talán vészmadárnak neveznek. Ha az olvasó is közéjük tartozik, hadd kérdezzem meg: Mit gondol, merre van a megoldás, a kiút?

Van, aki szerint *„Nincs új a Nap alatt"*, vagy „A tudomány mindenre megoldást talál" – legyen az a műszaki, a gazdaságtudomány vagy a jogtudomány –, csupán jó eljárások, szabályozók, rendelkezések kellenek. Van, aki „ökodiktatúrát" javasol, valamiféle zöld parancsuralmi rendszert, amely kegyetlenül megtorolja az ökológiai bűntetteket, az emberek és a nemzetek számára elosztja az édesvizet, jegyre adja az energiát és az élelmet. Van, aki vallásos hite miatt beletörődik a dolgokba, csak saját üdvözülésével vagy megvilágosodásával törődik, Istenre bízva a dolgok megoldását. Igaz, velük szemben olyan hívő is akad, aki meg akarja óvni a teremtés művét, és bűnnek tartja a pusztítását, s ennek megfelelően él és cselekszik. Az a vélemény is gyakori, hogy a jelenleginél úgysem tudunk jobbat kitalálni.

Van, aki példát szeretne mutatni, elhagyja a várost, a fogyasztói társadalmat, egyszerűen él, esetleg közösséget szervez, bebizonyítja, hogy lehet más módon élni. (Erről később még szólok.)

Azt gondolom, jobb volna a társadalmat átalakítani, amíg nem késő, de számolnunk kell azzal is, hogy egy katasztrófa utáni helyzethez is segítséget kell ajánlanunk.

Igyekszem végiggondolni, milyen lehetőségeink, teendőink vannak egyéni, családi, lakóhelyi (utca, ház, tömb), települési, nemzeti, bolygói szinten. Szólok a világméretű válság alapvető okairól, a teendőkről, a módszerekről, jó kezdeményezésekről, példákról, kísérletekről. Jövőképünkről, amelyről olykor legyintve azt mondják: utópia! Holott az utópiák vezetnek bennünket.

Fokozatosan haladok a kisebb és egyszerűbb dolgoktól a nehezebbek felé. Előrebocsátom: aki tenni akar valamit, az nem elégedhet meg egy vagy néhány dologgal, állandóan lépnie kell. Fontos a fokozatosság: először észrevesszük, felismerjük a dolgokat, lassan valamiféle elhatározásra jutunk, másokkal is beszélünk róla, majd egyre több helyes dolgot cselekszünk, fokozatosan kialakul újfajta életmódunk, gondolkodásunk, tudatunk, ami azután másokra is hatással van. Egyszóval: előre kell haladnunk, nem szabad visszafordulnunk. Nézzük végig a sort az egyéntől a nagyobb egységekig: Mit tehetünk?

Tájékozódni, tájékoztatni, hatni

Megalakulásakor ez volt az ELTE Természetvédelmi Klub, 1983-ban meghirdetett hármas jelszava: Tájékozódni, tájékoztatni, hatni!

A tájékozódás azt jelenti, hogy nyitott szemmel járunk, észrevesszük a jelenségeket, keressük az összefüggéseket és az okokat. A tájékozódás nem könnyű. Van, amit érzékszerveimmel észlelek, azonban egy bizonyos mélységen túl már eszközökre és szakértelemre van szükségem: meg kell mérnem, mi van a levegőben, a vízben, az élelmiszerekben, ami káros, ami rosszat tesz nekünk. Azonban sem szakértelmem, sem eszközeim nincsenek, tehát meg kell keresnem az írott anyagokat – s itt kezdődnek a bajok. Azelőtt cenzúra működött, a Tájékoztatási Hivatal szabta meg, hogy a békési ivóvizek arzéntartalmából mennyit szabad bevallani (ennek a mennyiségére nézve még többhónapos ütemtervet is meghatároztak!). Csernobil után csak annyit tudhattunk, hogy semmi veszély nincs. Aztán megszabadultunk ama Hivataltól és – úgymond – szabad lett a sajtó. Most nem tennék ki talán az állásából, aki megírná, hogy a Duna Kör alternatív Nobel-díjat kapott, de a tájékozódást más nehezíti: ember legyen a talpán, aki a különféle (gazdasági és politikai) érdekcsoportok érveit meghallgatva világosan látja a kérdéseket.

Mit tehet az egyén? Hallgassa meg az eltérő véleményeket, vegyen részt a vitákban, olvassa el a tudományos ismeretterjesztő közleményeket a színvonalas folyóiratokban. Olyan cikkeket keressen, amelyek nem pusztán tényeket, hanem ellenvéleményeket is közölnek (irodalmi hivatkozásokkal!). Ha teheti, keresse a külföldi szakirodalmat, búvárkodjék a világhálón vagy más adatállományokban.

Miért hangsúlyozom ezt annyira? Ha nem ismerjük az adott szakterületet s annak hiteles képviselőit, akkor könnyen becsaphat bennünket egy napi- vagy hetilapban olvasott, a tévében hallott nyilatkozat, beszélgetés egyes csodálatos eredményekről, eljárásokról, fölfedezésekről. Legyünk érdeklődőek, de fogadjunk mindent kritikával, gondoljunk mindent végig. Ha az igazságot keressük, a tévtanokat gyakran úgy ismerjük fel, ha észrevesszük a dolgok mögött munkáló anyagi érdekeket. (A hirdetések igazságtartalmát fölösleges lenne vizsgálni.)

Mi tehetünk a saját életünkben? Először a *kicsinyíts* jegyében pár sorban a mindennapjainkról írok. Például igyekezzünk jól, lehetőleg nem sokat vásárolni! Ne cseréljük le a régit, amíg működik! Ne dobjuk ki, hanem javítsuk vagy javíttassuk meg! Ha vásárolunk, igyekezzünk tartósat venni, olyat, amit nem hirdetnek (hiszen a hirdetés költségét is mi fizetjük a termék árában)! Lehetőleg hazai terméket vásároljunk – ezáltal növeljük a hazai munkaalkalmakat, csökkentjük az áruforgalmat, a szállításokat. Vásároljunk az őstermelőknél, s ahol lehet, küszöböljük ki a közvetítő kereskedelmet! Törekedjünk a vegyszermentes, illetve genetikailag módosított élelmiszert nem tartalmazó termék vásárlására! Ne vásároljunk vissza nem váltható palackot, fémdobozos italt, válasszuk a kevéssé becsomagolt árut! Ne vegyünk úgynevezett „eldobható" árut! Ne használjunk energiapocsékoló gépet, ne étkezzünk a nemzetek feletti cégek gyorsvendéglőiben, akik táplálkozásunkat „egyenruhába" akarják öltöztetni, étlapjuk unalmas, ételeik gyakran egészségtelenek. Mennyivel ízletesebb, változatosabb a kisvendéglők kínálata! Márpedig a változatosság gyönyörködtet (a latin közmondás szerint is: varietas delectat). Csak azt a könyvet vegyük meg, amelyet biztosan még többször olvasni, használni fogunk, járjunk kölcsönkönyvtárba!

Ne törődjünk vele, ha eszközeinket (számítógépünket, programunkat, kocsinkat, porszívónkat, konyhai edényeinket) a hirdetések korszerűtlennek nevezik! Ha jól használhatjuk ezeket – ne mondjunk le róluk! (*Lassíts*: Minek az egyre gyorsabb kocsi, számítógép?)

Ne égessük fölöslegesen a villanyt, a zuhanyozásnál felfogott, a mosógépből kiömlő „szürke" vizet használjuk fel a WC öblítésére, felmosásra! Kétoldalas fénymásolatokat készítsünk, az egyoldalas papír másik oldalát használjuk másra! Ne égessük el azt, amiből talaj lenne, ne járjunk kocsin, csak ha szállítunk, ha sokan vagyunk, ha olyan helyre megyünk, ahová nem juthatunk el tömegközlekedési eszközzel! Kapcsoljuk le a fűtést, ha melegebb van 20 foknál! Lehetőleg szereltessük fel a megfelelő mérőket, hogy csak a saját hő- és vízfogyasztásunkat mérjük, és csak azért fizessünk!

Ha építkezünk, törekedjünk a nagyobb függetlenségre (*ne központosíts*), házunk déli oldalán használjuk fel a nap melegét (üvegezett tornác), szereltessünk fel naphőgyűjtőt, aminek az ára néhány év alatt az árammegtakarítás révén megtérül! Gyűjtsük az esővizet a kert locsolására, ne használjunk mérgeket – csak növényi anyagokkal permetezzünk! A szerves hulladékot komposztáljuk, s ha vannak háziállataink, akkor a szerves anyagokkal és a trágyával fejlesszünk biogázt – amit főzésre, fűtésre, vízmelegítésre használhatunk! A napenergia fontosságáról csak annyit: N. Georgescu-Roegen számításai szerint két hét alatt a Föld felszíne annyi napenergiát nyel el, mint amennyi a bolygó teljes, összes ásványi energiatartaléka! Mégis, mivel egyelőre túl olcsó az olaj, alig fejlesztik ezt az energiarendszert, világszerte kevés ilyen beruházást ismerünk. Ha valaki a saját házában naphőgyűjtő vízmelegítőt akar felszerelni, kevés iparoshoz, vállalathoz fordulhat. A szélenergia hasznosítása egyes országokban jól fejlődik: Dániát, az Egyesült Államokat (Kaliforniát) és Indiát kell megemlíteni. Az Európai Unió néhány országában a szélerőművek összesen 5400 MW-t termelnek, az Egyesült Államokban 1700 MW-t, Indiában – a dánok közreműködése révén – 1000 MW-t.

Táplálkozásunk során kerüljük a szélsőségeket, gyógyszerek helyett, ha lehet, részesítsük előnyben a természetes anyagokat, gyógynövényeket! Törekedjünk egészséges életmódra, az egészséghez nem jogunk van, az saját magunk, családunk és az egész Mindenség iránti kötelességünk – írja egy helyen a neves lengyel ökofilozófus, Henryk Skolimowski.

Mindezt adjuk át családunknak, gyerekeinknek, rokonságunknak, szomszédainknak! Példával, (jó) szóval, tanáccsal és főleg – bizonyító erejű számokkal.

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy legkésőbb **2009. február 28-ig** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 225,– Ft, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletfizetéseket és adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Ökofalu-mozgalom, közösségek

A családban tanúsított magatartásunk olykor példa mások számára is, a kísérletek közösségi szintre emelkednek. Az idők során nagyon sok társadalommal fordult elő, hogy egyesek kivonultak belőle: remeték, szerzetesi közösségek. A jelenkori társadalmakban is létrejönnek – többféle szinten – másként élni akaró csoportok. Vannak, akik közösen gondozzák gyerekeiket, és közös étkezést szerveznek. Vannak szigorú szabályok szerint élő, kommunisztikus vallási közösségek (Hutteriták, Amish, Bárka). Szigorúságban a kettő között helyezkednek el az ökofalvak. Mindhárom szint megtalálható Magyarországon. A Galga partján, Pesttől nem is olyan messze, ott a Galgafarm, amely nem tudta létrehozni a sokak által álmodott „ökofalut", de sok ebbe az irányba mutató kezdeményezésük van. Ilyen a népfőiskolájuk, amely környezeti nevelési, hulladékkezelési, mezőgazdasági és sokféle más tárgykörrel foglalkozik. A községben sok a „zöld" közösségi megmozdulás (kirakodóvásár, ajándékkészítés, Baba-mama klub, Beszélgető Kör, kiállítás a Föld napja alkalmával). Ez laza, másfajta út, de egyesek számára könnyebben követhető.

Talán egy következő fokozat a visnyeszéplaki és gyűrűfűi ökofalu, valamint a vallási alapon szerveződő Bokorliget. Maguk az ökofalvak is eltérőek, mást és más módon termelnek, mások az anyagi forrásaik – olykor főleg szellemi munka, máskor a mezőgazdaság. Abban hasonlítanak egymásra, hogy törekednek az önellátásra, függetlenségre (víznyerés, szennyvíztisztítás, energiaforrások), de a hálózati áramtól természetesen nem tudnak teljesen függetlenné válni. Határozottan törekednek egymás tájékoztatására, hálózat kialakítására, van egy rendszeresen megjelenő tájékoztató kiadványuk, és időnként tapasztalatcseréket is rendeznek.

A közösségek általában nem vallási alapon szerveződnek. Olykor fölmerül a kérdés, hogy eszmei (spirituális) töltés nélkül mennyire működőképesek ezek, nem kell-e valamiféle lelki összetartó erő – az egység, a saját másságuk tudata. Egyes helyeken kezdenek újfajta „hagyományok" kialakulni. Feleleventik a hónapok régi neveit (például Böjtelő hava, Szent György hava), a házasságkötéseket saját „szertartásaik" szerint ünneplik, a tavaszi és őszi napéjegyenlőség idején együtt hangolódnak rá a természet ritmusára.

Számomra igen rokonszenves egy teljesen alulról építkező, laza kapcsolatrendszer, amely egyik megyeszékhelyünk kertes negyedében alakult ki. Két rokon házaspár összesen 7 gyerekkel él együtt, egy házban. Az építkezés során az élettér kialakításában minél több együttes, közös használatú térre, az együttlét lehetőségére törekedtek. Közös az udvar, közösen főznek, étkeznek, vigyáznak a gyerekekre, művelik a kertet, amelyben sok gyümölcs és zöldség terem. Önellátásra törekszenek, kútból locsolnak, felfogják az esővizet. Tyúkokat tartanak. Életvitelük a szomszédságban példa értékű lett. Az utcában többen termelnek különféle terményeket, virágzik a cserekereskedelem, a lakókkal és barátaikkal közterületen fásítottak. Közös munkákat szerveznek, együttműködnek egy iskolával, gondoznak az utca végén egy kis természetvédelmi területet, és városi szinten részt vesznek egy nagyobb zöld szervezet tevékenységében.

Mindezek a kísérletek bizonyos értelemben a fejezet végén említett „harmadik út" csíráinak vagy óvodáinak tekinthetőek.

Mit tehet a társadalom, a politikai vezetés, az államhatalom?

Nézzük meg, mit tehet a természetpusztítás megállításáért a társadalom, a politikai vezetés, az államhatalom. Elsősorban őszintén, elhallgatás és mellébeszélés nélkül fel kell világosítania az állampolgárokat a környezeti kockázatokról – ezzel igen nagy mértékben segítheti a tudatosodást. (Tömegével sorolhatnám fel az ellenkező előjelű, rossz példákat, az elhallgatás eseteit...)

A *kicsinyíts és ne központosíts* jegyében segítenie kell a társadalom alapegységeit, hogy a természettel barátságban éljenek: a hatalom gazdasági módszerekkel, szabályozókkal támogassa a kisvállalkozásokat, a takarékosságot, a szelíd energia felhasználását, a biogazdálkodást, az ökológiailag fejlett építkezéseket, a csatornázást, a szennyvíztisztítást, és a fentebb ismertetett ökofalvakat, közösségeket.!Kemény adóztatással szorítsa vissza a környezetet károsító, hulladéktermelő eljárásokat, a káros termékek forgalmazását, az átmenő közúti teherszállítást! Új adónemek bevezetésével gátolja az egészségre és a környezetre káros termékek reklámozását, bírságolja meg a hazug hirdetéseket! Gazdasági eszközökkel adjon nagyobb előnyt a tömegközlekedésnek az egyéni gépjárművekkel szemben!

A lakossági hulladék csökkentése érdekében a vegyes szemét elszállítási díja legyen sokszorosa a különválogatott szemétének! Természetesen ennek csak akkor van értelme, ha a többféle szemét végül is nem kerül azonos helyre, ugyanis erre is van sajnos példa. Egy szegedi fiatalember arról számolt be, hogy nem fizet szemétdíjat, kertes házukban amit csak lehet, komposztálják, azt a kevés vegyes hulladékot, ami mégiscsak keletkezik, a kerékpárjára kötözött műanyag zsákban negyedévenként elviszi a hulladékudvarba. Ott ingyen átveszik a szétválogatott hulladékokat. Azonban többször is elképesztette, hogy jött a kukásautó, és egymás után ürítették bele a válogatott (üveg, papír, fém stb.) hulladékokat. Megjegyzése is érdekes: „Csak kifelé kell úgy tűnnie, mintha válogatós hulladékgyűjtés valósulna meg, hogy az államtól kihúzhassák a támogatást."

Mindezek szorosan kapcsolódnak a jogi eszköztárhoz. Nemcsak pénzbüntetésekkel lehet jobb belátásra bírni a káros és törvénytelen tevékenységet folytató polgárokat és vállalatokat, hanem tilalmakkal is (például hol szabad és nem szabad cigarettát, italt vagy egyebet árusítani). Sajnos a büntetések túl enyhék, és ismétlődés esetén sem élnek egy-egy káros termék forgalmazásának végleges betiltásával, egy üzem átmeneti vagy végleges bezárásával, a vezetői jogosítvány időszakos bevonásával, az állampolgári jogok korlátozásával. Nyilvánvaló, hogy jogrendszerünkben is vannak komoly hibák, ha bírósági döntés ellenére is tovább épülhetett a budaörsi Auchan bevásárlóközpont. Az önkormányzatok más esetekben sem veszik figyelembe a lakossági tiltakozásokat. Budapesten, a Széna téren felépítettek egy hatalmas bevásárlóközpontot, most egy soktermes mozit is készülnek mellé építeni. Ezzel sokszoros hibát követnek el: egy szélcsatorna lezárásával még jobban rontják a Margit-körút egyébként is nagyon rossz levegőjét, megsemmisítenek egy forradalmi emlékművet, és elvesznek egy kis ligetet, gyermekjátszóteret. Ezen az immár gondozatlan és koszos helyen tüntetés tüntetést követ, de hiába. Fontos, hogy felépüljön egy színvonaltalan filmeket játszó mozi, hadd kapcsolódjék össze tüdőnk és lelkünk mérgezése! Sok hasonló természetpusztító, enge-

dély nélküli építkezésről is tudunk. Ez a terület hadszíntér, amelyen a pénz és a jog ütközik meg egymással!

A Hulladék Munkaszövetség, és saját nevében dr. Kalas György jogász végzettségű környezetvédő több esetben fordult a Versenyhivatalhoz a tisztességtelen, hazug hirdetések megbírságolása, betiltása érdekében. Több esetben sikeresen: például a Versenyhivatal, majd fellebbezés után a Fővárosi Bíróság kimondta, hogy a WES Rt. által forgalmazott „IQ bio-energiaital" sem nem bio, sem nem energiaital – és az agy teljesítőképességéhez sincs köze. Nem helytálló a „módosított tej" elnevezés, ráadásul engedély nélkül forgalmazták. (Mellesleg a terméket a Xénia Láz Egyesület segítségével hirdették az iskolákban. Ezt az üzletet támogatta egy tévében játszott sokrészes filmsorozat, az Urgammák. Nem csak az üzlet hatolt be az iskolákba, hanem a politika is – a Xénia Láz Egyesület a Magyar Úttörő Szövetséggel együtt az MSZP oldalán részt vett az 1998. évi választási küzdelemben.)

Más alkalommal a Versenyhivatal olyan határozatot hozott, hogy a Dunai Cementműnek a Levegő Munkacsoport lapjában, a Lélegzetben több alkalommal közölt hirdetése, amely szerint a gyár kéményei 1991 óta nem szennyezik a környezetet, alkalmas a fogyasztók megtévesztésére, ezért kis pénzbírságot szabott ki a cementgyárra.

Nem kevés műszaki eszközzel és lehetőséggel is rendelkezünk. Ilyenek a lég-, víz- és talajszennyező kibocsátást csökkentő eljárások (vegyi üzemek, égetők, járművek), megfelelő műtrágya-használat, szerves trágya-felhasználási módszerek, hatékonyabb szennyvíztisztító eljárások, hőszigetelési módszerek, áramtakarékos készülékek, a szelíd energiákat hasznosító berendezések és eljárások. Ezen a téren egyre színvonalasabb szakemberképzés folyik a felsőoktatásban, újabban már az ELTE Szociológiai Intézetének humán ökológiai szakirányán belül is külön tanfolyam foglalkozik a műszaki-gyakorlati kérdésekkel.

Elvileg léteznek politikai eszközök – bár a hatalom ritkán él ezekkel. Az 1990 utáni első szabad parlament Környezetvédelmi Bizottságának elnöke, néhai Rott Nándor többször elmondta a környezetvédelmi mozgalom találkozóin: „Ki kell mennetek az utcára, küzdenetek kell! Segítséget kell kapnunk tőletek, mert mi, a bizottság egyedül nem győzzük!" Valóban nem győzték, előfordult, hogy a költségvetéssel kapcsolatban a Környezetvédelmi Bizottság egyhangúlag hozott módosító javaslatait az országgyűlés egésze rendre elutasította – ekkor mondta Rott Nándor: „Fáj nekem, hogy képviselőtársaimból ennyire hiányzik a környezet sorsa és a jövő iránti érzékenység".

Az államhatalom, a politikai pártok kevéssé törekednek a megoldásra. 1990-ben, a választások előtt több pártnak volt jó környezeti programja (amelyek aztán nem valósultak meg), vagy lelkes környezetvédelmi csoportja (amelyek egy jottányival sem tudták befolyásolni saját pártjuk politikáját). Politikai síkon legfeljebb egyes önkormányzatokban dolgozó zöld gondolkodású képviselők, környezetvédelmi bizottsági elnökök tudtak elérni eredményt.

Hadszínteret említettem. A politika természetes módon az. Nemcsak nagy, országos vagy világméretű kérdésekben. Nem akarok itt nemzetközi katonai szerződésekről, fegyvervásárlásokról, földeladásról írni. Inkább egy kicsiny kérdést említek. Az 1994–1998 közötti időszakban a képviselők elé került egy törvényjavaslat a hirdetésekről. A dohánygyárosoknak nem tetszett annak szigorúsága. Meggyőzték a képviselők egy csoportját, hogy nyújtsanak be enyhítő javaslatokat. Kormánypárti és ellenzéki képviselők *közös* javaslatait fogadta el az akkori országgyűlés – lehet hirdetni, ajándékot osztogatni gyakorlatilag korlátozás nélkül. A „hadszíntéren" a vállalatok és az egészséges körülményekért küzdő felek kerülnek szembe egymással.

A képviseleti demokrácia sokkal jobb, mint a parancsuralom. Azonban ennél is jobb az úgynevezett *részvételi demokrácia*, amelyben a választók nem csak 4-5 évenként szavaznak, hanem folyamatosan részt vesznek a döntési folyamatokban. („*Legyél részese a folyamatoknak...*")

Tudat, gondolkodásmód, nevelés

Mi hozhat megoldást? Elsősorban tudatunknak, gondolkodásmódunknak, magatartásunknak kell megváltoznia. Lényeges szerepük van az iskoláknak. Ha a környezeti nevelést szívügyüknek tekintő tanítók, tanárok tudnak hatni a gyerekekre, előfordulhat, hogy nemcsak a gyerekek magatartása változik meg. A gyerekek otthon a megszokott „No, mi újság az iskolában?" kérdésre nem egyedül osztályzataikról beszélnek, hanem elmondják, hogy mit tettek az iskola, a közeli tavacska, park, erdő élővilágáért, beszámolnak arról, hogy milyen sok rosszat tesznek a felnőttek... A gyerekek képesek hatni a szüleikre! Ha ki-ki legalább a saját környékével törődik, az már fontos része a kicsinyítésnek és a folyamatokban való részvételnek.

Mindez nem elég. Rá kell ébrednünk arra, hogy – mint Theodore Roszak írja – a természettől örökölt, bennünk létező, magunkkal hozott *ökológiai tudattalant* elnyomja bennünk a társadalom, a piac által irányított iskola, sőt elnyomják gyakran a szülők is, hogy a gyerek a társadalomnak minél „alkalmasabb", illeszkedőbb fogaskereke legyen. Ez az ökológiai tudattalan valaha megnyilvánulhatott, például a törzsi népek szokásaiban, ott volt a törzsi vallásokban, ott van a vallások gyökereiben, s ebből ma is segítséget kaphatunk.

Visszatérve az iskolákhoz: sajnos azok is hadszínterek. Egyre gyakrabban nyomulnak be a vállalatok, hogy termékeiket hirdessék, és megalapozzák a következő évtizedek cukros víz és műtejföl-fogyasztását. A nevelők ellenállnak, de nem könnyű – amikor a „piackutatók" rábeszélnek és jutalmat adnak.

Mit tehetünk? Az apró dolgok után el kell jutnunk a fontosabb, lényegesebb kérdésekhez. Nem szabad, hogy pótcselekvések felé tereljenek minket. A gyerekek erdei szemétgyűjtése, az állatvédelem vagy a parlagfű-irtás önmagában dicséretes, de az már baj, ha valaki azt hiszi, hogy ezzel eleget tett feladatainak. Ugyanakkor ezek a dolgok a gyerekekben-felnőttekben egyaránt a hiábavalóság érzését keltik. (Nem akarom bántani az állatvédőket, de nekünk nem főleg a körülöttünk élő néhány kedvenc emlős fajt és a kísérleti állatokat kell védenünk, hanem sokkal inkább az *élőhelyeket*).

Cselekedeteinkkel önmagunkat és társadalmunkat is neveljük. Kérdés, hogy cselekedeteinkről mennyire vesznek tudomást a közönyösek?

Az említett jelszó második része: *tájékoztatni*. Igen fontos, hogy miként. Pontosan, tudományos hitelességgel kell szólnunk, adatszerűen, érvekkel érveket szembeállítva. Gyakran jó szándékú emberek szóban vagy írásban pontatlan dolgokat állítanak, amivel lejáratják magukat és a zöld eszmerendszert. Néha nagy hibákat is elkövetnek.

Ebben a tájékoztatási folyamatban hallatlanul fontos a *mozgalom* szerepe. A zöld csoportoknak – külön és együtt – arra kell törekedniük, hogy tájékozódjanak, tájékoztassanak és hassanak. Előadásokon, újságokban, kiadványokban, rádióban, tévében, utcai szereplésekkel, bírósági eljárásokkal, beadványokkal, javaslatokkal, a parlamenti képviselők tájékoztatásával, az iskolákban, a hitoktatásban, az élet minden területén. Szükség van közvetlen fellépésekre. Olyanokra, mint amikor a Lánchídról lógattak le hatalmas betűket („Gátat a gátnak"), a hidrogénbomba atyjának az előadását zavarták meg a Gólyavárban, a Vörösmarty téren eljátszották Csernobil eseménytörténetét, tüntettek a külföldi követségek előtt a NATO ellen. Ezeket a sajtó nem akarta elhallgatni, mert hírértékük volt, és sok embert elgondolkoztathattak.

A zöld mozgalom igen sok dologgal foglalkozik. Ki ezzel, ki azzal. Mindnyájuknak megvan a saját, szakértelmétől, kedvétől függő legfontosabb területe, de nem szabad azt várni, hogy mindenkinek az legyen a legfontosabb, el kell ismerni mások munkájának a jelentőségét is. Saját szakterületükön túl mindannyiuknak törekedniük kell a teljességre.

(A tanulmány második részét következő számunkban közöljük.)

TARTALOM

Tanulmány
Nancy Cardoso: Birodalmak és vallás 2–4
Pikó Gábor Mózes: Vallás és vallástalanság Magyarországon..... 6–7
Vörös Éva: A bába hivatásáról – új szemmel..... 11–13
Bulányi György: Pál hároméves tartózkodása Arábiában 14–16
Interjú
„Ez a rendszer szegénységet és halált hoz" (René Krüger) 5
Veszélyes kétarcúság (Ulrich Beck)..... 8–9
Menekülés a dzsungelbe (Anne Dirksmeier) 10
A végítélet és az éhező gyerekek (Álvaro Ramazzini)..... 20–21
Gyerekeknek Moha-mese
Tapintás és tapintat 17–18
Életkép
Pappné Groszmann Hajnalka:
Kreativitás és tehetség az anyai szeretet szolgálatában..... 19
Megemlékezés
Lillára emlékezünk 22
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 23
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 24–27
Környezetvédelem
György Lajos: Tud itt valaki megoldást? (I. rész).. 28–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy legkésőbb **2009. február 28-ig** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 225,– Ft, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletfizetéseket és adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Az igazságról

Hogy mi az igazság, az nagyon fontos. De hogy kinek van igaza, az csaknem érdektelen. Mégis e körül folyik a vér. (Ancsel Éva)

Annak, aki szereti az embereket, talán épp az a dolga, hogy nevetségessé tegye az igazságot, mert csak egy igazság van: megtanulni, hogyan szabaduljunk meg az igazságra törő őrült szenvedélytől. (Umberto Eco)

Az igazság nincs időponthoz kötve. Mindig időszerű, kiváltképpen akkor, amikor időszerűtlennek látszik. (Albert Schweitzer)

Az igazság nem lesz igazabb attól, hogy egynél több ember hisz benne. (Oscar Wilde)

Egy igazságot nem az dönt el, hogy hány ember vallja; az igazságnak egyetlen kritériuma van: a tiszta ész. Az ész pedig azt diktálja, hogy az ember kételkedjék mindenben, ami nincs teljesen bebizonyítva, és tételezze fel ilyen esetben, hogy talán az ellentétes álláspontnak is igaza lehet. Aki az igazságot keresi, az a szent kételkedés útján indul el, nem törődik az előítéletekkel, és csak a tiszta ész diadalában hisz. (Ruffy Ádám)

Az igazság szeretet nélkül öl, a szeretet igazság nélkül hazudik. (Eberhard Arnold)

Még sohasem ítéltek el egyetlen szentet sem anélkül, hogy a közvéleményt ne akarták volna meggyőzni arról, hogy most egy csalót tesznek ártalmatlanná, nehogy az egész népet megrontsa. Az igazságot mindig szektásnak és eretneknek bélyegezve feszítették keresztre. (Jakob Kroeger)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX/1. (113.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z_HORV reklámstúdió,. Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó a pénzt mire küldte.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: ... 4000 Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX. évf. 2. szám
2009. április
225,– Ft

Nagycsütörtöki és nagypénteki elmélkedés

A haragvó Isten: mítosz

Gondolatok a megváltásról

Mindszenty bíboros lemondatása

Moha-mese

Vermes Géza Jézus-képéről

Dombi Ferenc emlékezete

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Összeomlás fenyeget?

Mennyei végrendelet

Nagycsütörtöki elmélkedés

1. Az utolsó vacsora alkalom volt arra, hogy Jézus elmondja, átadja szellemi végrendeletét. – Ősi magyar szokás: a földi életből távozó apa elmondja szellemi végrendeletét, majd egyenként megáldja gyermekeit.

2. Az igazi végrendelet a szellemi végrendelet. – Anyagi dolgokat hagyományozni másra, kevés. A leggazdagabb az, akinek szülői öröksége a szívébe van írva. Akire igazi szellemi-lelki értékeket hagytak úgy, hogy az már a szívében, lelkében, életében él.

3. Jézus végrendelete az utolsó vacsorán.

– *A lábmosás által jelképezett szolgálat.* Amit szeretetből végzünk, nem fizetségért, azért majd a Mennyországban kapunk jutalmat. A hívőnek nem lehet lealacsonyító semmiféle szolgálat, semmiféle jócselekedet, segítés. Másokon az tud segíteni, akinek a szívében irgalom, segítő szeretet van (az irgalmas szamaritánus esete). Tudhatunk bármennyit Jézus Krisztusról, Isten Országáról, ha nincs bennünk segítő szeretet, nem tudunk semmit.

– *A közösség ereje és fontossága.* Boldog az, aki fel tud mutatni legalább 12 embert, akit elvezetett Isten Országába. A legigazibb közösség belőlük lesz. Akinek nincsen közösségi háttere, akinek nincsen közösségi kontrollja, aki nem tapasztalta meg a közösség erejét, azt elsodorja a világ. Az igazi közösséget még a nagypéntek sem tudja felbomlasztani.

– *A megbocsátás fontossága.* Az áruló Júdás nem bírta végigülni az utolsó vacsora bensőséges légkörében a szent eseményt. Idő előtt eltávozott közülük. Sorsa ekkor pecsételődött meg, és a legmélyebb pontig, az öngyilkosságig vezetett. Jézus megtanította övéinek: nem az a kérdés, hogy ki az áruló, hanem képesek vagyunk-e megbocsátani neki. Jézusban nem volt harag, indulat Júdással szemben.

– *A lelki útravaló fontossága.* Boldog, aki tud lelki útravalót adni övéinek. Útravaló az, amit elviszünk magunkkal. Amit a szívünkbe zárunk. Ami elkísér minket egész életünkben. Jézus lelki kenyeret, égi útravalót adott övéinek. Kétezer év alatt sem halványult az emberi lelkekben ez az útravaló. Csak a lélekben töltött ember tud útravalót adni. Nagy szükség van erre korunkban. Barát a barátnak, házastárs a házastársnak, szülő a gyermekének, tanár a diákjának, dolgozó a munkatársainak, vezető a vezetettjeinek ajándékozzon lelki útravalót. Erre mindenki képes, aki Jézust követi.

A sötétség legyőzhető!

Nagypénteki elmélkedés

1. A Földön a világossággal mindig együtt lesz a sötétség is.

Nagy küzdelem a világosság és a sötétség, a jóság és a gonoszság, a rend és a rendetlenség harca. Aki a világosság fiának akarja mondani magát, annak óriási harcot kell vívnia a sötétség erőivel.

Ki lesz világossá? Aki tetteit Istenben műveli. Aki sokszor megvilágosodik. Aki a sötétség minden formáját ki akarja űzni magából. A sötétség nemcsak külső tényező, legtöbbször magunkban hordozzuk. Mindenkinek van árnyékszemélyisége: olyan részünk, amely a rosszra hajlik, amely a sötétség, a gonoszság felé húz.

Nagypéntek jó híre: a sötétség legyőzhető. Magamban is, a világban is, a környezetemben is.

2. Aki jó ember akar lenni, annak része lesz a megpróbáltatás, a megvetés, a szenvedés.

A megpróbáltatás földi törvény. Mindenkinek része lesz benne. De nagy kérdés, elbírjuk-e. Aki készül rá, az igen.

Jézus azt mondta a nagy megpróbáltatásról: „Akkor sok szívben kihűl a szeretet."

A megpróbáltatás mutatja meg a lélek mélyét. A szenvedés mindent a felszínre hoz. Ha valakit szenvedni látsz, megmondhatod, kicsoda ő. A próbák formálnak, alakítanak, erősítenek.

Aki kibírt egy nagy megrázkódtatást, az biztos lehet benne, hogy a többit is legyőzi.

Aki erős akar lenni lélekben, az növelje a hitét, növelje szeretetét, növelje a Gondviselésbe vetett bizalmát.

Jézus csodálatos példát adott. A gyilkos indulatra nem válaszolt indulattal, sértegetéssel. A gúnyolódók előtt néma maradt. A szenvedés ideje alatt némán tűrte a fájdalmakat.

3. A gonoszság hatalma ideiglenes a Földön.

Ami rossz, az nem lehet tartós. Az erkölcsi győzelem mindig az áldozatoké. Jézus neve fennmaradt, a gyilkosoké nem. A halálát kívánók neve fennmaradt ugyan (Annás, Kaifás), de csak mint rossz példa.

Az áldozatoknak szobrot emelnek, a gyilkosoknak nem. Ha igen, azt előbb-utóbb ledöntik.

Bizonyos történelmi távlatokból mindig meg lehet állapítani, mi volt a jó, mi volt a gonosz.

A végső győzelem a jóságé kell, hogy legyen. Mert a Földet csak a békességet készítők örökölhetik (Mt 5,5).

A gonoszságnak vannak korlátai:

– a lelket nem érintheti (ha nem akarjuk),

– a meggyőződésen kicsorbul,

– a jóság semmivé teszi,

– bűnbánattal, Jézushoz fordulással önmagától felszámolódik.

4. A halál nem vég, hanem kezdet.

Amikor meghalunk, nem megsemmisülünk, hanem kiteljesedünk. Nem elhallgatunk, hanem ekkor beszélnek igazán a tetteink, a szavaink, a példánk. Sokszor halálunk után kerülünk be igazán embertársaink szívébe.

A halál feloldja az előítéleteket. Ezért tapasztaljuk, hogy az igazán nagyokat csak haláluk után értékelik. Ekkor kapnak elismerést, szobrot, jutnak hírnévhez.

Jézus halálával Isten Országának örömüzenete nem szűnt meg, meg sem torpant, hanem a hitelesség pecsétjét kapta. Úgy halt meg, ahogy élt. Példamutatóan, egyértelműen, megbékélve, megbocsátva.

Vincze József

Öt évvel ezelőtt távozott a földi létből a Bokor Közösség igen határozott, olykor feszültségeket is támasztó, de kétségtelenül egyik legszínesebb, legeredetibb és leghatékonyabb egyénisége, **Dombi Ferenc** *nyugalmazott plébános, akiben a Hang Közösség tagjai ihlető alapítójukat tisztelik. Alábbi írásával emlékezünk rá.*

Az emberi Krisztus

Embernek lenni olyan nehéz, hogy eddig még csak Istennek sikerült. Pilátus sugalmazott szöveget mondott, mikor Jézusra mutatva mondotta: „Íme, az Ember!” Senki másra nem mondhatta volna. Sem a farizeusokra, sem a papokra, sem a katonákra, sem a tömegre. Magára mutatva sem mondhatta volna. Egyedül Jézusra mondhatta: „Íme, az Ember!” Ha pedig Jézus valóban a legemberibb ember, vagyis Isten legtökéletesebb emberi példánya, akkor a hozzá tartozásnak feltétlenül az egyre emberibbé válás kell, hogy a jellemzője legyen.

Emberré válni annyit jelent, hogy azzá kell lenni, amivé, amire Isten teremtett. Isten arra teremtett, hogy birtokoljuk a legfőbb jót, tehát Őt magát, egyre teljesebben, s ebben véglegesítsük magunkat. Ez életünk értelme, ez a boldogság. Mert a boldogság nem más, mint a jó birtoklása – az elvesztés félelme nélkül. Tehát a legnagyobb jó birtoklása, Isten egyre teljesebb birtoklása teszi az embert egyre emberibbé.

Általában minden embernek két Istene van. Az egyik, aki teremtette, a másik, akit ő teremtett. Az ember által teremtett isten pszichikailag közelebb áll az emberhez, mint a teremtő Isten, mert saját produktumát az ember nagyon közelinek érzi magához. – Egy kőművessel mentem végig a minap Fehérvár utcáin. Bármiről beszélgettünk, ha olyan házhoz értünk, amelyen dolgozott valaha, azonnal félbeszakított: „Tetszik látni, ezt is én csináltam..., azon is dolgoztam...” Igen, hozzátartozik az emberhez, hogy az őáltala alkotott isten képe képes eltakarni, leárnyékolni azt az Istent, aki az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette.

Bizony, mindenkinek át kell esnie három csalódáson addig, míg végérvényesen Isten színe látására nem jut. Az első: csalódnunk kell önmagunkban. Nem vagyunk olyan jók, mint magunkról elképzeltük. Sőt! Önerőnkből nem is tudunk soha olyanná válni. Vagyis: el kell fogadnunk önmagunkat olyannak, amilyenek vagyunk Ez az áldozat első foka. A másik: csalódnunk kell embertársainkban. Ők nem olyan rosszak, mint mi elképzeltük róluk. Mert hogy mit örököltek, hogy milyen hatások érték őket elmúlt életük folyamán, hogy hogyan működött együtt akaratuk az eddig kapott isteni kegyelemmel, ezeket soha nem láthatjuk át. Tehát el kell fogadnunk az embereket is olyanoknak, amilyenek. Ez az alázat második foka. Ahogy nő bennünk az empátia, a másik ember helyzetébe való beleélés, úgy kezdjük visszaszerezni hitünket az emberben. De a legnagyobb csalódás a harmadik, amelyen át kell esnie annak, aki nem akar leállni: csalódnunk kell Istenben, rá kell jönnünk, hogy Ő egészen más, mint mi gondoltuk.

Aquinói Szent Tamásnál jobban nagyon kevesen írtak Istenről. De amikor egy nagy élményben részesült, egy nagy kegyelemben, amely által jobban rásejthetett az igaz Istenre, többé nem volt bátorsága tollat venni kezébe, hogy Istenről írjon. „Szalmának” nevezte egész addigi művét, a Summát, amit addig írt, amiről maga Isten mondotta neki egy látomásban: „Jól írtál rólam, Tamás!” Hogyan nevezhette hát ő „szalmának” azt, amit maga Isten dicsérettel látott el? Úgy, hogy Isten azt mondta neki: „jól írtál”, és nem azt, hogy „jót írtál”. A szándéka volt dicsérendő. Tamás csalódott addigi istenképében, s erre egy nagy élmény hatására jött rá.

Végeredményben minden ember életének története a teremtő Isten és az ember által teremtett isten nagy birkózásának története. Az emberré válás és az elembertelenedés arányosan mutatkozik meg abban, hogy mennyire kerül fölénybe életünkben a teremtő Isten, vagy az általunk teremtett isten.

Mózes I. könyvének 1. fejezetét így kezdeném: Kezdetben teremtette az ember az istent. Saját képére és hasonlatosságára teremtette őt. Belé lehelte fájdalmainak, aggodalmainak, versengéseinek, gyűlöletének, haragjának, igazságérzetének leheletét, s így lett az Isten élőlénnyé az ember számára.

A teremtő Isten először prófétái által próbálta korrigálni az ember által teremtett istenképet, több-kevesebb sikerrel. Végül, s ezt nevezzük az idők teljességének, saját Fiát küldte el, hogy általa elmondja és megmutassa az embernek, milyen is valójában Ő.

Amikor aztán Jézussal megjelent a földön a tökéletes ember, vagy úgy is mondhatnám, hogy az Isten, akkor – eltekintve az első három századtól – látszatra, rövid távon úgy tűnt, hogy nem történt semmi. Az emberek ugyanúgy ettek, ittak, mulattak, keseregtek, szerettek és gyűlöltek, raboltak és gyilkoltak, hadakoztak és éheztek, gazdagodtak és szegényedtek, mint azelőtt. Valójában azonban Jézus megjelenésével szükségszerűen kezdetét vette az ateizmus. Jézus végképp kihúzta a talajt az ember által teremtett isten lába alól, és már csak idő kérdése lett, hogy mikor lesznek nyilvánvalóan, sőt tüntetően ateisták azok, akik nem hajlandóak félretenni saját isteneiket.

Kicsit hosszúnak tűnik nekünk a kétezer év. De ha ahhoz a pár millióhoz viszonyítjuk, ami azt megelőzte, nem több, mint egy virág elszáradásának ideje, amelyet kitéptek a talajból. Hát így vette el az Isten Báránya a világ bűneit: saját megjelenésével elvágta bálványai életgyökerét. E pillanattól kezdve mindazok, akik nem a jobbat és igazabbat, nem az emberibbet és boldogítóbbat, hanem saját igazukat akarják, azok előbb-utóbb vagy ateistákká válnak, vagy másokat segítenek erre az útra, még akkor is, ha irgalmasság helyett egész életüket az istentiszteletek és áldozatbemutatások végzésére szentelik.

Az élet-átalakítást előidéző gondolkodás-átalakítás, amelyre az ember Krisztus mindenekelőtt felszólít, kettős irányban lehetséges. Vagy elindulok abba az irányba: „Milyen jó az Isten”, vagy abba az irányba: „Milyen rossz vagyok én”. Az ember nem is volna megsérült természetű, ha nem a másodikat választotta volna.

Szent Tamás az örök boldogságot a szeretés és a látás egymást erősítésével érzékelteti: Meglátom Istent, mert szeretem, és mert látom, még jobban szeretem; mert jobban szeretem, jobban látom, és mert jobban látom, ez ismét növeli szeretetemet, ez pedig látásomat. Így látás és szeretés egyre növelik egymást, s ebben a szeretőlátó irányban végtelen a fejlődés útja, véget nem érő az élet.

Tudjuk viszont, hogy a mennyország már most a szívünkben van, és nem a halállal kezdődik. A halál nem tartalmi változást okoz, hanem csak látásbeli változást. Olyan ez, mintha azt mondanák valakinek: „Mérhetetlen értékű drágagyöngy van a nevedre letétbe helyezve a bankban, s ennek következtében határtalan folyószámlával rendelkezel a boldogságodat illetően." A halál után pedig odavisznek, és megmutatják neked: „Nézd, ez az a csodálatos, nevedre szóló drágagyöngy, ez maga a Szentlélek!" Biztos, hogy ámulni-bámulni fogsz a csodálkozástól, s ujjongva mondod majd: „Hű, milyen csodás!" De értsük meg: ez csak akkor lesz véglegesen a miénk, ha már most tényleg a miénk. Nem ott kapjuk meg. Ott majd meglátjuk, ha itt megkaptuk, és birtokoljuk.

Prohászka püspök atya mondja munkái 17. kötetének 215. oldalán: „Mert nem lehet valaki meggyőződve arról, hogy örökké él, anélkül hogy ne örülne." Kissé lejjebb pedig így ír: „Ha valaki nem halad, azért nem halad, mert nincs *kedve* hozzá."

Éppen a gondolkodás-átalakítás helytelen iránya vitt bennünket oda, hogy tartalmasabbnak érezzük időnket, ha saját hibáink boncolgatásával töltjük, mint a bennünk élő és működő Isten örömével. Lassan elmúlik már kétezer év azóta, hogy Jézus eljött, és sok keresztény még mindig úgy akar emberivé válni, hogy nem akar elszakadni a maga által teremtett, vagy inkább választott úttól, amely számára feltétlenül a jutasi őrmesterek mintájára formálja az Istent. Az ilyen isten fő vonása, hogy mindig követel, hogy olyan igényekkel lép fel, amelyek megvalósíthatatlanok. S az ember elindulva ezen az úton – mondván, hogy ez a jézusi út – minden nap minden órájában vigyázzba kell, hogy álljon, mert az ő istene olyan, aki állandóan lemér, s mindig olyan elvárásai vannak, amelyeknek mindig az a végük, hogy soha sincs megelégedve. Milyen iszonyatosan embertelen apa az, aki csak elégedetlenül tud gyermekére nézni! – Kialakult egy olyan, ún. keresztény elit, illetve életszentség-modell, amelyet az önmagával való állandó elégedetlenség jellemez, s ebben a társaságban az életszentség magasabb fokára csak a mazochisták juthatnak, akikről kimutatható, hogy már csecsemőkorukban sem szoptak pénteki napon, s huszonhat éves korukra legalább oda eljutottak, hogy vért köpjenek, s közben rojtosra imádkozzák szájukat a legsötétebb bűnbánati imák állandó mormolásával.

Bánat nélkül nincs bocsánat. Ezt sulykolta belénk valami sötét erő, amely bűnben vergődő, de Isten arcát kereső tekintetünket mindenképpen önmagunk gonoszságára akarta irányítani. A valóság az, hogy *öröm* nélkül nincs bocsánat. Ezt már megtanulhattuk volna Júdás óta, akinek bánata igazán nem vontható kétségbe. Bánat nélkül nincs bűn! Bánat és bűn úgy együvé tartozik, mint a gyökértelenség és az elszáradás, mint a rothadó hús és a belőle áradó kibírhatatlan szag. Vagy narkotikumokba, vagy öngyilkosságba, vagy Jézushoz menekül vele az öröm nélkül élni nem tudó ember. Júdást a kárhozat fiává tette az önmaga fölötti ítélkezés. A tékozló fiút embertelenné tette önzése, tékozlása, bűne és bánata. Emberré azáltal vált, hogy részesült Atyja örömében. Amíg a bűnömmel és bánatommal vagyok elfoglalva, addig nem vagyok sem birtoklója, sem megélője, tehát nem vagyok jele Istennek.

Keresztelő János megmutatta az emberré válás útját, amikor ezt mondta: „Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem!" Ezt a sorrendet nem szabad megfordítani. Aki főleg azzal foglalkozik, hogy egyre kisebb legyen, annak nem lesz ideje Jézus növekedését szemlélni. A sötétség nem a sötétség, hanem a világosság növelésével csökkenthető. Beszélek olyan emberekkel, akik gyötrődnek, mert nem képesek maguk fölé nőni, sem magukat elfogadni, s aztán beszélek olyan emberekkel, akik arról tesznek tanúságot, hogy mit tett életükben Isten a napokban is. Mintha az árnyékból a fénybe lépnék.

Ma is él Indiában, az egyik leprakórházban egy férfi, aki mindkét lábát elvesztette, s a kezeit is. Alig lát, csak az egyik szemével lát valami keveset. De... mindig énekel! Ha valakit operálni kell, a műtét előtt már ott van a tolókocsiján, s vigasztalja, imádkozik vele. Mérhetetlenül boldog. A napokban ketten jártak Magyarországon olyanok, akik beszéltek ezzel az emberrel. Ezek mondták róla a következőket. Ennek az embernek valamikor nagy gyára volt. Amikor észrevette a leprafoltot az egyik vállán, el akarta rejteni. De a felesége, a gyerekei észrevették. Egy napon arra ébredt, hogy ezek nincsenek sehol. Azóta sem látta őket. Barátai is elhagyták, üzlete tönkrement. Az utcán, átvágott erekkel találtak rá Jézusnak elkötelezett, szerető szívű emberek. Ez az ember nem értette, hogy miért ápolják, pátyolgatják ingyen őt, a muzulmánt. Megkérdezte, s elmondták neki, hogy azért, mert Jézus benne él. Akkor is, ha nincs keze és lába. Ebből megértette, hogy ha ezek az emberek ennyire örülnek, hogy Jézus benne él, s hogy azt sem tudják, hogyan szeressék, akkor mennyivel inkább kell neki örülnie ennek! Mióta erre rádöbbent, azóta boldog. Hálálkodik a leprájáért, mert bár igaz, hogy kezét, lábát elvesztette, de megnyerte az életet.

Én is megnyertem az életet. Bennem is él Jézus. Bár van kezem-lábam, de ezek nem akadályozhatnak meg abban, hogy szót fogadjak Jézusnak, és örüljek annak, hogy nevem föl van írva a mennyben. Jézus nem engedte, hogy hangulattá degradáljuk az ő bennünk lévő örömét, s ezért tesz különbséget a megvertek, üldözöttek soraiban. Ohozzá azok tartoznak, akiket az ilyen körülmények között is az öröm és ujjongás jellemez. Ez nemcsak nem hangulat, de nem is karakter kérdése. Mint ahogyan nem kell külön hangulat vagy karakter ahhoz, hogy egy anya átélje a fia autóbalesetéről kapott hírt, vagy hogy valaki átélje a kihúzott főnyereményről szóló hírt, úgy a Szentlélek, a bankban nevemre bent lévő DRÁGAGYÖNGY valósága sem lehet hangulat vagy karakter kérdése számomra.

Minél komolyabban kezdi venni valaki Jézust, annál kevésbé kezdi komolyan venni önmagát, körülményeit. Abból, hogy ő halálosan komolyan vett bennünket, a szeretet jézusi logikája szerint nem az következik, hogy mi is vegyük komolyan magunkat, hanem az, hogy őt vegyük halálosan komolyan.

A nyeremény fölötti örömöt nem csökkenti a verejtékes munka hiánya. Sőt. Talán a fizetés azért is nem okoz akkora örömet, mert megdolgoztam érte. Ha az utcán találnék akkora pénzösszeget, mint amekkora fizetést szoktam kapni, bizonyára nagyobb örömöt élnék át, mint a fizetéskor kézhez kapott boríték láttán.

Tudom, hogy mi a különbség az Alfa Romeo és a talicska között. De ha az Alfa Romeo nincs megolajozva, akkor abban minden nyikorog, s nem lehet használni. Ha a talicska meg van olajozva, akkor az nagyszerűen szuperál. Nem akarom Alfa Romeónkat leváltani talicskára. Isten ments! De szeretném, ha Alfa Romeónkat megolajoznánk. S nem szabad szégyellnünk, hogy ugyanazt az olajat kell használnunk hozzá, amit mások talicskájukhoz használnak. Az öröm olaját.

Új pünkösd? c. könyvének 62-63. oldalán Suenens bíboros a következőképpen írja le az öröm olajának megszerzését. „A tiszta hitben való közeledésünket Isten felé ahhoz az utazóhoz hasonlítanám, aki téli éjsza-

kán egy útkanyarulatnál magában álló, fényben úszó kis házat pillant meg. A küszöbre érve égő, pattogó, szikrázó fahasábokat pillant meg az üvegajtón át. Sejti ebből a tűzhely áthatható melegét, de mindaddig nem érzi, míg odakint marad a hidegben és szélben, puszta megfigyelőként. Kell tehát, hogy belépjen a ház belsejébe. Nem mintha méltó lenne rá, hanem mert Isten állandóan hívja, és ég a vágytól, hogy közölje magát vele. Ennek érdekében zörgetni kell. Ez az ő együttműködése. Jézus azt mondta nekünk, hogy zörgessünk, de nem mondta, hányszor. Mindig újra kell kezdeni. De mindenekfölött arra van szükség, hogy mindenki tudja: várják a tűznél, ő ennek a háznak a fia, és nem szerezhet nagyobb örömet Istennek, mint ha elfogadja meghívását... Ő mindegyikünket arra hív, hogy már idelenn megtapasztaljuk bizalmas bensőségét, hiszen éppen erre a találkozásra teremtett. És ha egyszer az utas beljebb került, minden megváltozik. A tűzhely izzó, fényes lángja elébe lobban; a meleg beburkolja, beléárad: arca megvilágosodik fényétől; feléje nyújtja két kezét, görcsbe merevedett tagjai feloldódnak. Valami ozmózis jön létre, a láng sugárzása, fénye a mélyébe hatol. Képe ez az istenélménynek, amit megtapasztal az ember, ha hagyja, hogy Isten elárassza, és lénye tudatos és tudattalan részét egyaránt odatárja e jelenlét sugárzásának. Új élet támad benne. Szent Pál kiáltása valósul meg újra: „Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem” (Gal 2,20). Az ember nincs többé egyedül. Érzi, hogy a Lélek vezeti: egész élete Vele kapcsolatban játszódik le. Maga Isten mint befogadó otthon, világosság, melegség alakítja át életét, és közli vele sugárzását. Ha az ember engedi, hogy Isten megragadja, akkor emberi élete tűzzé válik... a Lélek tüze táplálja. Nem erről a tűzről beszélt-e Jézus: „Tüzet jöttem hozni a földre” (Lk 12,49)? Ilyen a Szentlélek megtapasztalása. Egyedül ő tudja igazán megújítani a föld színét.” Eddig a Suenens-idézet.

Egy édesapa, éppen az, aki a leprás muszlim történetét elmondta, saját életének egy kedves epizódjával mutatott rá a számunkra oly nélkülözhetetlen olajra, örömünk forrására. Egy alkalommal kint állt házának teraszán, s látta, hogy kicsiny gyermeke az udvaron játékkunyhót akar építeni farönkökből. Van azonban ott egy farönk, amely nagyon nehéznek bizonyul, s a gyerek hiába erőlködik, nem tudja odább gurítani. Az apa erre odakiált: „Te nem használod az egész erődet!” A gyerek még jobban nekirugaszkodik, de csak nem megy. Az apa ismét ezt mondja: „Mondtam, hogy nem használod az egész erődet!” „De apa” – mondja a gyerek –, „nekem már nincs több erőm!” – „Hát én?” – kérdezi az apa. – „Az én erőm a te erőd is.” –„Gyere apa!” – mondja a gyerek, s ketten már könnyen tovább tudják vinni a farönköt.

Isten minden gyermekének hallania kellene szívében a Szentlélek szavát: „Az én erőm a te erőd is!”

Jézus örömhíre az emberré válás után nem fejeződött be Jézus mennybemenetelével. „Maradjatok a városban, amíg erő nem tölt el a magasból titeket” – mondotta Jézus. A Nagy Konstantin-i fordulat nem Jézus tanítását változtatta meg (ez később következett be), hanem Pünkösd örömétől oldotta el azt. E nélkül az olaj nélkül a legtökéletesebben megfogalmazott Krisztus-kép is embertelenül vigasztalanná válik.

Jézus útján nem azok járnak, akiket sajnálnak, még csak azok sem, akiket csodálnak, hanem azok, akiket irigyelnek. Mert a jézusi tudomány nem a meghaláshoz kell, hanem az örömteli élethez. Csak annak szabad meghalni bennünk, ami nem tud átitatódni a Jézustól kapott örök élet örömével. Ő nem azért jött el, hogy keresztre kerüljön, s nem azért ment el, hogy aztán mi kerüljünk keresztre. Ő azért jött, hogy az öröm nélkül emberségesen élni nem tudó ember az ő örömének legyen megélője még akkor is, ha történetesen szurokba mártják vagy roston pirítják, vagy éppen a vadállatok elé dobják Jézushoz tartozása miatt. Jézus ígéretet tett, hogy halála és feltámadása után olyan örömet ad övéinek, amelyet senki és soha el nem vehet többé tőlük (Jn 16,22). E szövegrész nem a halál utánra vonatkozik. A 23. és 24. vers ezt ékesen igazolja.

Ha hősiességben akarjuk felvenni a versenyt a világ fiaival, akkor nem eredményeikben, hanem gőgjükben fogunk osztozni velük. Íme, egy levél, amelyet egy amerikai egyetemi hallgató írt. Ez a fiú Mexikóban egy politikai áramlat követője lett. Ezzel a levéllel akarta megmagyarázni jegyesének, miért bontja fel kapcsolatukat. Íme, a levél:

„Mi viszonylag magas arányszámban járunk szerencsétlenül. Mi vagyunk azok, akiket lelőnek, felakasztanak, bekátrányoznak, lecsuknak, elárulnak, kigúnyolnak és kidobnak az állásunkból. Közülünk bizonyos százalék halálra vagy börtönbe jut. Szó szerint szegénységben élünk. Minden fillérünket, ami meghaladja az életfenntartásunkhoz legszükségesebb minimumot, átadjuk a pártnak. Nekünk nincs időnk, sem pénzünk mozi- vagy hangverseny-látogatásra, vagy tisztességes otthonra, új kocsira. Minket fanatikusnak bélyegeznek. Azok is vagyunk! Életünk egyetlen nagy, mindent elhomályosító tényezője: a mozgalmunkért folyó harc.

Nekünk van életfilozófiánk, és ezt bármilyen nagy pénzösszegért sem adjuk el. Igazságos ügyért harcolunk, és világos cél lebeg szemünk előtt. Saját kicsi énünket alárendeljük nagy mozgalmunknak, és ha személyes énünk a mozgalomnak alárendelten szenvedni látszik is, gazdagon kárpótol minket az a tudat, hogy közülünk minden egyes ember valami újat, igazit és jobbat ad az emberiségnek. Csak egy dolog van, amit halálosan komolyan veszek, és ez a mozgalmunk. Ez az életem, munkám, vallásom, hobbim, kincsem, feleségem, szerelmem, kenyerem, húsom. Nappal dolgozom érte, éjjel pedig álmodom róla.

Ez az elfoglaltság állandóan nő, és soha nem fogy. Ezért nem tartok meg semmiféle barátságot, szerelmi ügyet, még csak egy társalgást sem folytatok anélkül, hogy ezt a hatalmas célt kapcsolatba ne hozzam azzal, ami életemet irányítja és vezeti. Embereket, könyveket, eszméket és cselekvéseket aszerint ítélek meg, mennyire befolyásolják mozgalmunk célját, és hogyan foglalnak állást vele szemben. Voltam már börtönben is eszméimért, és ha szükséges, kész vagyok érte a kivégzőosztag elé állni.” – Hát eddig a levél.

A legkülönbözőbb eszmékért lehet hősies fokban lelkesedni, csak megfelelő alkat és töltet kell hozzá. De bensőséges, meleg, emberien örömteli boldogsághoz a Jézussal való kapcsolat személyes átélése szükséges. Ezért jobb nekünk, hogy bár ő elment, de a Szentlélek eljött, és el nem ment. Mert a Szentlélek van hivatva éltetni Jézus-kapcsolatunkat az idők végezetéig, s bizonyára utána is.

Egészséges közösségeknek olyan egyénekből kell összetevődniük, akik állapotszerű örömben élnek. Akik szeretik elmondani és meghallgatni azt, hogy mit tett velük és általuk a Lélek.

Jézus mondotta, hogy az igazak úgy fognak ragyogni e sötét világban, mint a csillagok a sötét éjszakában. Kik az igazak, a *dikaioszok*, az Istennek tetszők? Azok, akiknek Isten a szó szoros értelmében TETSZIK! Tehát AKIK ISTENNEK ÖRÜLNEK!!!

Dombi Ferenc

Forrás: Karácsonyi Ajándék, 1980/3

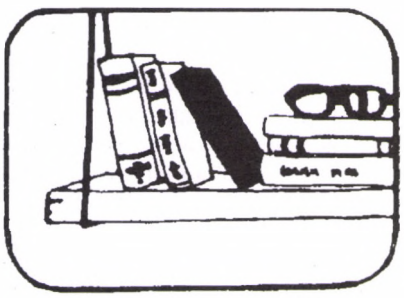

Eugen Drewermann

A megtartó kéz

A haragvó Isten csak egy archaikus mítosz

Ami a Biblia olvasását illeti, kétségtelenül igaza van a brit írónak, G. B. Shaw-nak, aki úgy vélte: Az emberiség minden vallási okmánya olyan, mint a nagy kultúrateremtő folyók, a Nílus, az Eufrátesz és az Indus; aki szomjas, annak innia kell belőlük, de aki iszik belőlük, annak valamilyen tisztítóberendezésre van szüksége, különben veszélyes betegségeket kaphat, amelyek járványokat válthatnak ki. Sok ilyen archaikus mozzanatot tartalmaznak ezek a szövegek.

Földrengés, vihar, tűzvész – amikor ezek a természeti erők isteneknek számítottak, akkor szükségképpen úgy tűnt, hogy igencsak megharagudtak, ha ily módon kell kitombolniuk magukat; úgy látszott, senki sem vonja kétsége, hogy meg akarják büntetni az embereket valamilyen bűnért, amelyet – függetlenül attól, miben állt ez – bizonyára valamennyien elkövettek.

Számos ilyen vonás vált részévé a Biblia istenképének is. Azt olvassuk, hogy Jahve háborúval, sáskajárással, éhínséggel bünteti népét, Izraelt (és az idegen népeket is); pusztít, tombol, és egész néptörzsek kiirtását rendeli el. Még Ezekiel próféta is hiába fáradozik azon, hogy jogosként ábrázolja az isteni igazságosság e borzalmait.

A Kr. e. 6. század közepén szintén egy próféta, Jeremiás úgy látja, hogy Isten eljutott e büntető akciók végére; nem lehet nagyobbat ütni annál, ami Jeruzsálem leigázásával történt. Ha most mégis folytatódnia kell az ember és Isten történetének, akkor ez csak egy olyan újrakezdés révén lehetséges, amely azt jelenti, hogy Isten maga szólal meg minden ember szívében, nyugtatóan és vigasztalóan, nem pedig haragvóan és átkozódva.

Ilyen „új szövetségként” működik az a „tisztítóberendezés”, amely a názáreti Jézus személyéhez kötődik. Végre bizonyossággá válik: Ha az emberek „rosszat” tesznek, akkor nem odacsapó ökölre van szükségük, hanem olyan kézre, amely megmentően nyúl utánuk. Még több félelemmel, még több kényszerrel és még súlyosabb büntetésekkel nem lehet segíteni az embereknek, nem lehet visszahozni őket – csak leírni és kitaszítani. És éppen ez az, ami teljesen lehetetlen egy olyan Isten esetén, akihez Jézus tanítása szerint így fordulhatunk imádságunkban: „Jó Atyánk, bocsásd meg vétkeinket – különben hogyan is élhetnénk tovább?! –, és mi is megbocsátunk majd mindenkinek minden bűnt!” Ezért arra van szükség, hogy megkeressük az elveszetteket, és a vállunkon vigyük haza őket, ahogyan ama pásztor Jézusnak az elveszett bárányról szóló példabeszédében halljuk.

Az ember csak annyira képes jó lenni, amennyire ő maga megtapasztalhatta a jóságot. Luther Márton ezt írta 1520-ban: „Minden törvény csak megmondja neked, mit kell tenned, de egyik sem adja meg az erőt hozzá.” Csak akkor válunk szabadokká arra, hogy képesek legyünk olyanok lenni és úgy cselekedni, ahogyan valóban szeretnénk, ha hiszünk egy olyan jóságban, amely teljesen körülölel minket, és még a bennünk lévő „rosszat” is „agyonszereti” azáltal, hogy a félelmet bizalommá, az agressziót elfogadássá, a reménytelenséget bizakodássá alakítja át. Jézus óta már nem az a kérdés, hogy Isten „haragszik-e”, hanem hogy meddig akarjuk még az „isteni igazságosságot” bitorolva mentegetni saját visszavágási és bosszúállási fantáziáinkat.

Az Újszövetség szerint Jézus is erősen fel tudott dühödni az örök „igazak” miatt, akik azt hiszik, hogy semmiféle irgalomra nincs szükségük, és akik ismételten útjukba állnak azoknak, akiket végre sikerült visszahozni az elveszettségből. A „haragvás” azonban itt sem segít tovább. Valamikor ők is felismerik majd, valójában miből is élnek: nem a hibátlan erkölcsi rutinból, hanem a megértés és a másokat el nem ítélés magatartásából.

Az e tekintetben szintén archaikus egyházi dogma még mindig csaknem egy milliárd embert tart fogva azzal az előírással, hogy olyan Istenben kell hinniük, aki örök kárhozatba dönt embereket. XVI. Benedek pápa azt tanítja a „tévedhetetlenség” státusának talapzatán állva, hogy a pokol tana csak elismeri azoknak az embereknek a szabad döntését, akik kizárják önmagukat Isten szeretetéből. De látott-e valaha valaki olyan embereket, akik „önként” szűntek meg hinni a szeretetben és a jóságban? Mennyi fájdalmat és sérülést kellett elszenvedniük ahhoz, hogy olyannyira egybeolvadjanak a gyűlölet és a rombolás érzéseivel, mint két vasdarab a kovács üllőjén? Ellenkezőleg: Minél rosszabb dolgot követ el valaki, annál biztosabbak lehetünk abban, hogy bűnös cselekedete nem más, mint elnyújtott segélykiáltás azért a szeretetért, amelyet sosem tapasztalt meg úgy, ahogyan szüksége lett volna rá.

Meglehet, épp elég gyakran mutatkozunk képtelennek arra, hogy utánamenjünk eltévelyedett és zűrzavarba keveredett embertársainknak. Az ilyesmi túlterhel minket. Nem ismerjük eléggé önmagunkat, és túlságosan önmagunk körül körözünk. De vajon Istent is ilyen korlátozottnak, tehetetlennek és önmagával foglalkozónak kell-e tartanunk?

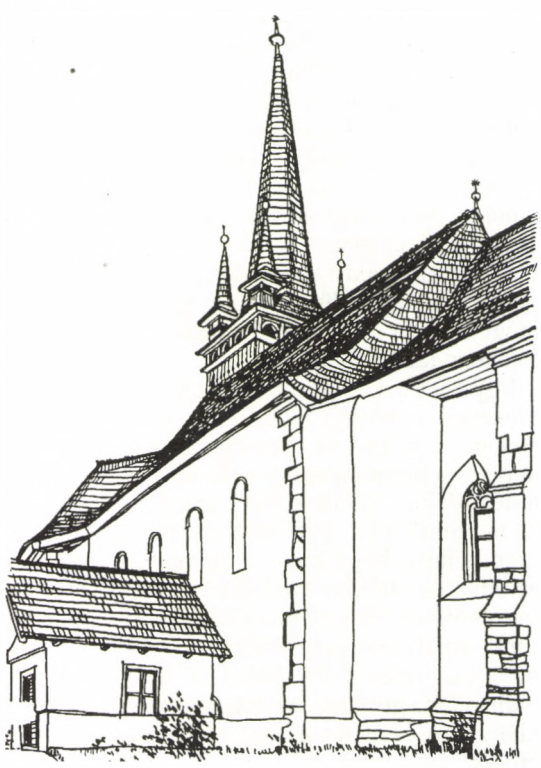

Ha Isten „megítél" minket, akkor ezt nem azért teszi, hogy idomítson és tönkretegyen minket; ez inkább olyasmi – ha már ki akarunk, vagy kell alakítanunk róla valamilyen elképzelést –, mint ami egy jó terapeutikus beszélgetésben szokott megtörténni: Végül eljutunk arra a pontra, ahol többé nem szükséges, hogy olyan tulajdonságokkal, cselekvésekkel és képességekkel ámítsuk magunkat és másokat, amelyek kivétel nélkül hazugságok. A lét végtelen torzulásai és megvetemedései fokozatosan feloldódnak, ahogyan megolvad a gleccserek jege a meleg fönszél hatására, s szükségszerűen előbukkan az alatta lévő valóság, s a kövek és a hó között újból virágok kezdenek nyílni. Ekkor végre – és végérvényesen – szert teszünk majd arra a képességre, hogy megértsük önmagunkat, s önmagunkban másokat és mindent. Elkezdjük majd annak az Istennek a szemével látni a világot, aki a szeretet.

Akinek feltétlenül szüksége van arra az elképzelésre, hogy a vétkekre „fájdalmakat" kell előírni „büntetésül" és „vezeklésül", az abban bízhat, hogy csak kevés dolog esik annyira nehezünkre, mint belátást és együttérzést tanúsítani régi félelmekkel és bebiztosítási rendszerekkel szemben. Hirtelen megértjük, valójában hogyan is állt és áll a helyzet azokkal az emberekkel, akiket gyűlöltünk, akiket megvetettünk, akik ellen harcoltunk; érezzük, hogy nekünk magunknak sem volt igazunk, amikor úgy véltük, hogy jog szerint igazunk van. Persze a lelki érésnek ebben a folyamatában – amelyben az a hatalom ölel körül és hordoz minket, amely akarta és akarja, hogy létezzünk – semmi sem történik külső előírásra; a folyamat önmagától áll össze.

Amikor Jézus a pokollal fenyeget, akkor csak azért teszi ezt, hogy korának világképével megmutassa, milyen jéghideg a szívünk, és milyen forrón lángoló a mohóságunk. Itt van például az a gazdag, akinek az ablaka előtt nyomorúságosan elpusztul a szegény Lázár – olyan tanmese ez, amely már az ókori Egyiptom késői korszakában is ismert volt. De milyen félelmetesen aktuális maradt! Nem boldog és irigylésre méltó, nem ember már az, aki odáig vitte, hogy gátlástalanul élvezze, hogy „nyertes" lett mindenkinek mindenki ellen folyó versenyében – saját lelke elvesztése árán. De vajon feltételezné-e Jézus Lázárról, hogy vidáman élvezi az Ábrahám ölén tartózkodást, amíg el kell néznie, hogy annak a gazdagnak mennyire szorong most a szíve?

A hegyi beszédben Jézus elmondta, hogyan gondolkodik ő: „Ha a ti 'igazságosságotok' nem lesz alapjában véve különböző az írástudókétól és a farizeusokétól, nem mehettek be a Mennyek országába" (Mt 5,20). Nem az a kérdés, hogy hajlíthatatlan mércével mérve milyen jutalmat vagy büntetést „érdemel" a másik, hanem az, hogy miképpen felelünk meg az ő lelki vagy társadalmi szükséghelyzetének. Ez az Újszövetség új „igazságossága".

Az ószövetségi mítosz szerint Jahve istennek magának is meg kellett tanulnia ezt. Puszta haragból és az ember iránti undorból elhatározta, hogy tisztára mossa az általa teremtett földet az embertől – és elrendelte a vízözönt. De aztán sajnálta a dolgot, és megígérte, hogy soha többé nem fog ilyesmit kiróni. Azóta türelmesen és jóságosan járja velünk a történelem útját. Ha Isten „igazságos" lenne – nem létezhetnénk. Az, hogy létezünk, és hogy emberek vagyunk, vagy legalábbis azzá válhatunk, egyedül azon a hiten alapul, hogy Isten olyan Igen, amelyben nincs Nem, olyan világosság, amely nem vet árnyékot, olyan szeretet, amely nem képes csalódottságból gyűlölni. Lelkünk ellentmondásai csak azért képesek megoldódni, mivel Isten maga nem ismer ellentmondásokat, és azért, mert ha ellent kell mondania nekünk, akkor ez kizárólag azért történik, hogy megmentsen minket önmagunktól. Csak azért hagyhatunk fel azzal, hogy beléje vetítsük saját érzelmi kettősségeinket, mert Istenben nincsen kettősség.

Isten „haragja" csak mítosz. Isten szeretete az egyetlen olyan valóság, amelyből emberhez méltó módon tudunk élni – az, ami megmarad számunkra, ha „megszűrjük" a mítoszt.

Forrás: Publik-Forum, 2008/9

A sátorkészítő alkuja

Gondolatok a megváltásról

Senki sem tagadhatja le teljesen, hogy honnan jött, és senkitől sem vitatható el, hogy belső késztetésének meg akarjon felelni. Azon lehet vitázni, hogy ezek a késztetések jók-e vagy rosszak, másoktól, esetleg mindenkitől elvárhatóak-e, vagy ellenkezőleg, veszélyesek. Ahogy azonban nem róható fel az ősembernek, hogy nem késsel és villával ette a mamuthúst, és nem botrányos a bunkósbot a kezében, ugyanúgy nem róható fel sem az ószövetségi bibliaíróknak, sem Pálnak, hogy egész teológiai felépítményüket át- meg átszövi az ószövetségi gondolkodásmód, a zsidó-farizeusi szemlélet.

Mi sem bizonyítja jobban ezt, mint Pál egész megváltás-teológiája. Küszködik a jézusi élet miértjével, de a damaszkuszi események, illetve az arábiai magány ellenére sem tud máshonnan kiindulni, mint az ószövetségi engesztelő áldozat Isten-ember szintéziséből.

Számára a legtermészetesebb, hogy Istent le kell kenyerezni: vagy az embernek kell lekenyereznie őt, vagy – valamiféle teológiai csavarintással – Istennek kell lekenyereznie önmagát ahhoz, hogy az ember szalonképes legyen előtte, vagy legalább azzá válhasson. E dilemma értelmében szerkeszti meg koncepcióját, amelynek lényege, hogy az ember eleve haszontalan és bűnös, léte a harag forrása Isten számára, de – és itt kuszálódik össze teljesen a gondolat: – Isten szembefordul önmagával, *megszabadítja önmagát saját „örök" haragjától,* és kibékül az emberrel, miután Jézus élete és halála által kifizette önmagát. Ahogy a Kolosszeiekhez írt levélben áll: *„Úgy tetszett az Atyának, hogy benne (Krisztusban) lakjék az egész teljesség, és hogy általa békítsen ki magával mindent, ami akár a földön, akár a mennyben van, azzal hogy keresztjének vérével békességet szerzett mindennek"* (Kol 1,19-20). Kicsit később ezt olvassuk: *„Titeket tehát, akik bűneitek és körülmetéletlenségetek miatt holtak voltatok, vele együtt életre keltett* (Kol 2,13).

Hasonló gondolatmenetet találunk egyébként az első Péter-levélben is: *„Vétkeinket testén vitte föl a keresztfára, hogy meghaljunk a bűnnek, és igaz életet éljünk"* (1Pét 2,24).

Hogyan is állunk hát a megváltással? Mielőtt megkísérelnénk megválaszolni a kérdést, tisztáznunk kell néhány alapelvet, nevezetesen:

1. Isten a teremtéssel elkötelezte magát a teremtés iránt; ez az elkötelezettsége a teremtést megelőző „időkből" származik, és nem függ semmilyen pozitív vagy negatív emberi teljesítménytől. Istentől nem lenne valami szép dolog, hogy teremt egy világot, aztán megsértődve a kudarcon, magára hagyja, hadd forogjon keserű levében. Jobbik esetben az emberi apa sem azért szereti gyermekét, mert az jól vagy rosszul teljesít, Istentől pedig eleve „elvárható", hogy azért szeressen, mert ő maga a szeretet, és nem képes másra, csak szeretni (1Jn 4,16).

2. A megszokott értelemben vett megváltástan gyakorlatilag azt jelenti, hogy Isten önmagával áll ellentmondásban, és ezt csak Jézusnak, az Isten Fiának helyettesítő, engesztelő kereszthalála képes elsimítani. Ha e szerint a gondolatmenet szerint kíséreljük meghatározni, hogy ki volt Jézus, nyilvánvaló a válasz: Jézus a Krisztus, az Isten Fia. De hát hogyan kerülhet szembe Isten Istennel, Isten Fia hogyan változtathatja meg Isten hozzáállását, az emberrel kapcsolatos szándékát? Netán Isten megváltoztatja, revideálja önmagát önmaga által? Valljuk be becsületesen, ez nem illeszkedik semmilyen értelmes gondolatmenethez. Pedig ezt olvassuk a Korinthusiakhoz írt első levélben: *„Nem tudjátok, hogy nem vagytok a magatokéi? Nagy volt a ti váltságdíjatok"* (1Kor 6,19-20)! Az első Péter-levél is hasonlóan fogalmaz: *„Tudjátok, hogy nem múlandó dolog, ezüst vagy arany váltott meg öröklött, értéktelen életmódotokból, hanem a hibátlan és szeplőtelen Báránynak, Krisztusnak drága vére"* (1Péter 1,18).

3. A megváltásra mint Istentől származó változásra állítólag azért volt szükség, hogy amit az első ember, Ádám tönkretett, azt a második ember, Jézus Krisztus helyrehozza, kijavítsa. Itt csupán egyetlen szempontot vizsgáljunk meg: Az Isten által szabadon saját képére és hasonlatosságára teremtett világ mitől változhatott meg, hogyan fordulhatott Isten ellen? Van olyan erő, amely képes felülírni az isteni akaratot? Ha nincsen, akkor zátonyra futott az ősbűn gondolata, ha viszont van, akkor Istenen belül nincs valami rendben, hiszen egyszer akar valamit, máskor meg az ellenkezőjét akarja. Jézus szavai szellemében: Hogyan állhat fenn Isten világa, ha ilyen ellentmondásosság van benne (vö. Mk 3,24-26)? Másrészről, egyetlen ember bűnéért mindenkit büntetni aligha a szeretet, még kevésbé a végtelen szeretet jellemzője. Az egy ember bűnéért az egész emberiséget sújtó átok nem méltó az ugyanezen emberért mindent, saját Fiát is kockára tevő, sőt keresztre juttató isteni szeretethez.

4. Jézus kereszthalálára nem azért volt szükség, mert az isteni igazságosság áldozatot követelt, hogy valamiféle örök tartozás kiegyenlítessék. A kereszthalálra azért volt szükség, mert az isteni jóság és a szeretet legkülönbözőbb kísérletei leperegtek az emberről annak önhittsége miatt, és mert a szeretetnek nem maradt más eszköze, csak a teljes önátadás, az önmagát odaadás egészen a kereszthalálig.

5. Van még egy probléma a páli megváltás-gondolattal, nevezetesen az adóslevél, amely közvetve azt fogalmazza meg, hogy Isten Jézus személye révén megvásárolta, tulajdonává tette az embert. A Kolosszeiekhez írt levélben ezt olvassuk: *„Megbocsátotta minden bűnünket, a követelményeivel terhünkre szóló adóslevelet pedig eltörölte és a keresztre szögezve megsemmisítette"* (Kol 2,14).

Ha azt halljuk, hogy Isten birtokba vette, mintegy áruvá tette az embert, mert annak nem megfelelő minőségű teljesítménye miatt ki kellett fizetnie a számlát, „az adósságot", akkor gondolhatjuk azt, hogy felemelő ez az isteni nagyvonalúság – de azért az ember tárggyá, cserecikké változtatása valahogy mégsem illik egészen Istenhez. De még ha megengedjük is ezt, akkor is ott van az eredeti probléma: Hogyan beszélhetünk bűnről, és még inkább annak jóvátételi kötelezettségeiről, illetve el nem évüléséről, ha már az Ószövetség is világosan kimondja, hogy Isten „maga mögé", más megfogalmazásban „a tenger mélyébe" dobja a bűneinket, ahonnan soha elő nem kerülhetnek? Honnan lehet tudni, hogy melyik kijelentés vonatkozik Isten valóságos akaratára, és melyik csak költői megfogalmazás, amely csupán olyan lehetőségről beszél, amelynek feltételei számunkra talán eleve áttekinthetetlenek?

Nyilvánvaló, hogy egy farizeus, akinek vérévé vált az Ószövetség félelmetes, „folyamatosan kiengesztelésből élő" Istene, s akinek mindennapos vallásos és civil élete alapján természetesnek számított, hogy mindennek ára van, és minden az igazság és az igazságosság mércéjén méretik meg, képtelen volt megszabadulni attól a távolságtól és attól a „jogi függéstől", amely számára az egyedüli utat jelentette Istenhez.

Pál számára elképzelhetetlen volt egy olyan Isten, aki nem személyválogató, nem méricskélő, aki nem cselekedeteink szerint szeret vagy utál minket, és akit nem félelemmel telve, vagy a mennyország és pokol dilemmája között kell örök bizonytalansággal megtalálnunk. Igaz ugyan, hogy megpróbálta megfogalmazni az Istenhez tartozás örömét, de nem tudott szabadulni az Ószövetség vallási lidércétől. Megfogalmazta ugyan, hogy Isten nem cselekedeteinkért szeret és hív örök asztalához, de „vallásos előzményei" nyomán csak valami jól bevált helyettesítő áldozattal tudta betölteni az „igazságosságban támadt űrt". És hogy a megváltás, az elvetettségtől való szabadulás még biztosabb legyen, Jézusból, Isten követéből keresztre feszített Istenfiát faragott, vállalva, hogy inkább Isten „belsejét" is szembeállítja önmagával, a Fiút az Atyával, csak hogy ószövetségi lelke megnyugodhasson a megváltás bizonyosságában. Inkább mindenkire átszálló ősbűnné tette Ádám vétkét, csak hogy vitathatatlanná váljon a megváltás isteni véghezvitele. Eszerint csak Isten tudja lecsendesíteni Isten haragját. Az ember, akiért az egész van, csupán passzív, dermedt szemlélője mindannak, ami érte történik, hogy aztán – de ez már nem páli gondolat! – nekünk legyen kire mutogatnunk, ha passzív módon mégsem működik a megváltás és életünk megmentése.

Ezek után kíséreljük meg végiggondolni, hogy mi közünk a bűnhöz, és mi közünk a megváltáshoz.

A bűn a közgondolkodásban azt jelenti, hogy érdekeinket, szándékainkat, törekvéseinket valaki vagy valami meghiúsítja, lehetetlenné teszi. Ha valahol ellenkezésbe ütközünk, rögtön bűnt szimatolunk. Továbbá alapvetően meghatározza tudatunkat az ősbűn igézete, valamint az, amit vallásos életünk során belénk vertek, főként a Bibliára hivatkozva: „Nincs igaz ember egy sem, nincs, aki Istennel törődne, mind eltévelyegtek, valamennyien megromlottak, mindnyájan vétkeztek" (Róm 3,11-12; 23), és csak a jézusi kereszthalálban megvalósult engesztelő áldozat mentheti meg az emberiséget.

A bűn ebben az értelemben függetlenné vált az embertől, annak közreműködésétől, szándékától, akaratá-

tól, olyanná vált, mint valami őstulajdonság, mint egy sorcsapás, amelyet ismeretlenek vagy ismerősök hibájából az idők végéig hordoznunk kell, s amelyet nem vethetünk le. A bűnt mint Isten tagadását, vele szembefordulást megfogalmazni azonban nem éppen „becsületes" dolog, ha egyszer Isten éppen ilyen „választásos" életet teremtett az ember számára. Másrészről azért sem „becsületes", mert döntéseiben az ember soha nem szabad olyan mértékben, hogy szabad döntéseit mindenestül fel lehetne róni neki. Az ember döntései sohasem annyira nyilvánvalóak, hogy egyértelműen Isten világos elutasítását feltételeznék. A bűn passzív felfogása, az „akaratlan bűn" pedig olyan élet meghirdetését vagy megengedését jelentené, amelyben az ember csupán statisztál egy olyan cselekményhez, amelyről fogalma sincs.

Én mint ember adott esetben minden bizonnyal olyan „készüléket" akarnék készíteni, amely nem romlik el, és nem ronthatja meg céljaimat. Ha aztán mégis olyat készítettem, amely elromolhat, akkor nincsen okom és jogom, hogy haragudjak alkotásomra. Nem látható be, hogy Isten esetében miért jogos a harag, ha Isten a szabad akarat által elromolható teremtményt, eltévelyedésre képes embert teremtett. Hogy az elromlást Ádámnak vagy Évának nevezzük, netán ősbűnnek, ez semmit sem változtat a lényegen. Isten nem a tökéletes teremtés mellett kötelezte el magát azzal, hogy megteremtette a világot és benne az embert, hanem az elromolható, megtévedni és bűnt elkövetni képes embert vállalta az első pillanattól fogva.

Ezek után érdemes ismét feltenni a kérdést: Hogyan is állunk a megváltással? Az ember az „isteni cserbenhagyás" áldozata, és ezt csupán Isten maga képes helyrehozni valamiféle isteni heroizmussal, kereszthalállal, amit emberileg alig lehet értelmezni? Vagy a teremtés és benne az ember a kezdetektől Isten szeme fénye, és csodálatos követei által Isten meg nem szűnően segíti, irányítja, formálja az emberi életet, hogy az ember valóban felnőjön az általa elérhető isteni szintre, és jelenvalóvá tegye Istent a világban? Annyira belénk verték, és belénk ivódott a keresztre feszítéssel elért megváltás, hogy elképzelhetetlennek és botrányosnak tartjuk még a kérdést is: Vajon mi lett volna a megváltásból, ha Jézus „ágyban, párnák közt" halt volna meg?

Valójában a megváltás Istennek nem 2000 évvel ezelőtt váratlanul, a semmiből előbukkanó „ötlete" volt, hanem a teremtés pillanatában eleve adott volt, hiszen Isten tudatában volt és van annak, amit teremtett, vagyis annak, hogy a világ nem tökéletes, nem szent, nem tiszta, nem *egészen* isteni, hanem létében állandóan óra szorul, hogy azzá lehessen, aminek ő akarta. Ahogy a testi fejlődést beleteremtette az emberi fajba és az egyéni emberi életbe, ugyanúgy „beleteremtette" a megváltást is. Az évezredek folyamán az ember újra és újra szembetalálja magát önmagával, gyengeségeivel, *bűneivel*, de ugyanígy az isteni élet vonzásával is, napról-napra. Erről beszélnek a próféták, akár a Bibliában szereplők, akár „biblián kívüliek". Mindegy hogy Buddhának, Jézusnak, Assisi Ferencnek, Martin Luther Kingnek vagy Gandhinak hívják-e őket.

Ezek a gondolatok talán már olyan mértékben botrányosak, hogy a józan „vallásos" ember jobban teszi, ha meg sem hallja őket. De Jézus egyedülállósága nem keresztre feszítettségéből ered, hanem abból, hogy azonosult Istennel, az Atyával, és ez egyértelművé tette: az emberi élet megoldása csak az isteni élettel való azonosulás síkján valósítható meg. Ez az azonosulás nem passzív magatartás, nem Jézus áldozatán való élősködést jelent, hanem Jézus életének belülről fakadó, *aktív*, igaz követésével, általunk valósul meg.

Sulyok Gábor

Nem olyan régen volt a 60. évfordulója annak, hogy Mindszenty bíborost letartóztatták (1948. december 26.), majd életfogytiglani börtönre ítélték (1949. február 8.). Ebből az alkalomból közöljük az alábbi, 25 évvel az említett események után lezajlott levélváltást, amelynek tárgya Mindszenty bíboros lemondatása. Ezek a levelek így együtt csak a közelmúltban jelentek meg először, mégpedig **Somorjai Ádám OSB** ***Ami az emlékiratokból kimaradt*** *c. könyvében (Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2008), s a szerző engedélyével közöljük őket, ezennel is megköszönve a közlés jogát. A legszükségesebb – szintén a szerző könyvéből vett – jegyzeteken kívül semmilyen kommentárt nem fűzünk e levelekhez, megítélésüket és az esetleges következtetéseket az olvasóra bízzuk.*

Mindszenty bíboros lemondatása

Mindszenty József és VI. Pál pápa levelezése

VI. Pál pápa 1973. november 1-jén kelt levele Mindszenty Józsefhez

[1]*Mindszenty József bíboros,*
esztergomi érsek úrnak.

Bíboros Úr!

A fölfeszített Krisztus előtt írunk Önnek, és lelkünkben jelen van az Ön szent, nemes és szenvedő alakja, Kedves és Tisztelendő Kardinális Úr, aki előtt mi tisztelettel és testvérileg meghajtjuk magunkat, emlékezetben tartva mindenkor a hűségben, az állhatatosságban és a szenvedésben tanúsított szeretetét a magyar és a világegyház iránt.

És mi aggodalmakkal telve úgy érezzük, kötelességünk apostoli hivatalunk erejével Öntől, Kedves Kardinális Úr és Tisztelendő Testvérünk, egy új áldozatot kérni, amely – nagyon jól tudjuk – egy újabb fájdalom hozzáadását jelenti ahhoz a sok szenvedéshez, amelyek már eddig is sújtották az Ön türelmes személyét. Kérnünk kell ugyanis Önt arra, hogy adja kezünkbe lemondását az esztergomi érseki székről.

Látjuk, hogy ez főpásztori hivatalunkból folyó, számunkra olyan teher, amelyet csak keserű ellenkezéssel, de alázatos és bizakodó szeretettel teljesítünk.

Bíboros Úr, elérkezett számunkra a pillanat, amikor azt kell tennünk, amit lehet a dicső és elbágyadt esztergomi főegyházmegye lelkipásztori szükségleteinek az ellátására, amely most már 25 év óta meg van fosztva a személyes és közvetlen lelkipásztori irányítástól.

Nem mernénk eljárni e szerint a jól megfontolt tervünk szerint, ha nem látnók nagyon világosan, milyen valódi szükségletek követelik ezt, és milyen – talán jóvátehetetlen – kár származnék a lelkekre és a magyar Egyházra, ha a jelenlegi helyzet továbbra is fennállna.

Mi szeretnők remélni, hogy az élő felelősségérzet és az Egyház iránti nagylelkű szeretet, amire mindig finom készséget mutat Önnek, a buzgó pásztornak és a magyar nép kiemelkedő fiának a szíve, segítik Önt annak megértésében, hogy a jelenlegi körülmények között a lelkek üdvösségének az értékét eléje kell helyezni minden másnak, ami megfontolásra érdemes.

Így Ön szabadon és jobban határozhat afelől, vajon alkalmas-e most közreadni emlékiratait az igazság feltárására és saját jóhírnevének a védelmére. Felmentve főegyházmegyéje lelkipásztori felelősségétől, megtartaná iránta való forró szeretetét, sőt még jobban ragyogtatná azt épületes és nagylelkű példaadásának a fényével, amely bizonyára jutalomszerző lesz az Úrnál.

Fogadja Bíboros Úr szívbéli tiszteletünket és különleges apostoli áldásunkat.

forrón szerető
VI. Pál Pápa in Christo *(Krisztusban)*

Vatikán Város, 1973. november 1.
Mindenszentek ünnepén.

Mindszenty József 1973. december 8-án kelt válasza VI. Pál pápának[2]

Szentatya!

I. Legnagyobb fájdalmamra, a következő okokból, nem tudok eleget tenni Szentséged kérésének, hogy az esztergomi érseki jurisdikciót visszaadjam Szentséged kezébe:

1. Ha a vatikáni diplomácia meg is bízott ez idáig a kommunisták ígéreteiben, én sohasem hittem nekik, és most sem bízom meg bennük.

2. A Vatikán és a Magyar Kommunista Kormány kapcsolatából az elmúlt tíz esztendőben semmilyen haszon sem származott, ellenkezőleg, az utóbbi esztendőkben az úgynevezett békepapok tevékenysége egyre bátrabb és merészebb lett, a lelkipásztori ellátás és az egyházi fegyelem nagy hátrányára.

3. Ha lemondanék, tettestárssá válnék, és beleegyezésemet adnám e káros szervezet új megerősödéséhez. Felelőssé válnék abban, hogy a kommunisták vágyának engedve, utódom kinevezésével az ártalmas cezaropapizmus végső legitimációhoz jutna Magyarországon.

---

[1] A pápa ezt a levelet kézzel írta. Ez fontos körülmény, rendkívül ritka a végig kézzel írt pápai levél, amelyet *chirográf*nak nevezünk. Kézírásával ezúttal VI. Pál bizonyára különleges hangsúlyt akart adni mondanivalójának, és ki akarta fejezni megkülönböztető tiszteletét az iránt, akihez nagy kérésével fordult.

[2] Mindszenty latin nyelven három válaszlevelet is írt a pápához. Az elsőt november 15-én, saját kezűleg, hangvétele alapján első felindulásában. Megköszöni a pápa levelét, és küszöbönálló dél-afrikai útja után ígér hosszabb választ.

Második válasza november 21-én kelt, megküldi készülő Emlékiratainak egyes oldalait olasz fordításban: *A magyar Egyház kálváriája, Intézkedéseim és rádiószózatom,* továbbá *A békepapok visszatérnek* fejezetek szövegét. E levél fogalmazványa kéziratos, a bíboros személyesen írta.

Mindszenty harmadik, itt közölt levelében részletesen kitér érveire, miért nem tud lemondani érseki székéről.

4. A hozzáértők jól tudják, hogy a kommunisták által erőszakkal és megfélemlítéssel megalapított káros szervezet milyen ártalmas a lelkipásztori munkára, a vallási életre, az egyházkormányzatra és fegyelemre. Ezért az Apostoli Szék többször el is ítélte azt. A jelenlegi helyzet illusztrálására elég, ha megjegyzem, hogy az egyik érseki körlevélben két vezető békepap nyilvános dicséretet kapott, és egy püspök, püspöki öltözetben, szintén dicséretben részesített békepapokat temetésükkor. Az utód kinevezése nem annyira a legalizációt és a stabilizációt jelentené, hanem ennek a romlott állapotnak az ünnepélyes megkoronázását – amint azt egyedül a kommunisták óhajtják.

II. Lemondásom a külföldi magyar híveknek is nagy kárára volna.

1. A lemondást követően az ő lelkipásztori ellátásukra semmit sem tehetnék. A magyar kormány ugyanis a Szovjetunió segítségével megakadályozhatná látogatásaimat azokban az államokban, amelyekben az emigráns magyarok élnek. Jól tudom, hogy legutóbb az egyik magyar püspök Franciaországban meg akarta akadályozni, hogy a franciaországi magyar katolikusokat, kb. 40.000 hívőt, meglátogassam. Kanadában két magyarországi titkosrendőr figyelt meg. Amíg Magyarország Prímásaként léphetek fel, remélhetem, hogy azok a bíborosok és püspökök, akik honfitársaik lelkipásztori ellátásával vannak megbízva, meghívnak a magyar hívekhez.

2. A Kanadában, Angliában és Afrikában tett lelkipásztori utak meggyőztek arról, hogy a külföldi magyar hívek mindenütt örömmel fogadtak és lelkipásztori ellátásuk szempontjából hasznos munkát tudok végezni. Sok helyen egyedül személyes közbelépésem elegendő volt, hogy Szentséged Exul Familia instrukciója szerint a hívek óhajának eleget tegyenek. Van egy olyan nagyváros, ahol 70.000 magyar él és nincs magyar pap által vezetett plébániájuk. (Ezért a katolikusok a Magyar Református Egyházba lépnek át.)

3. Az új egyházjogi helyzetben a papok és a hívek mindenütt számos nehézséget okoznának számomra. Erről már korábban informáltam Őszentségét.

III. Emlékirataimnak is sokat ártana lemondásom, mert sokan „letettnek” tartanának. Ily módon elfordulnának tőlem, és nem remélhetném, hogy a bevételből az emigráns magyarság egyházi intézményeit támogathatom.

Bárcsak találtatnék a jelöltek között egy Borromei Sz. Károly! (Ha megtalálták volna, már bebörtönözték volna.) Leginkább azok ágálnak, akik legkevésbé méltók rá. Természetesen ilyenek közül akar Kádár is esztergomi érseket. Az egyik jelölt ez év októberében itt Bécsben azt terjesztette, hogy Őszentsége Mindszentyt le akarja tenni, és saját magát mint legalkalmasabb utódot állította be.

Erről a püspökről, akiről a bécsi bíboros a minap legalkalmasabb utódként tett nekem említést, a hívektől tudom, hogy a cezaropapizmus foglya.

Kádár János színlelt könnyekkel fájlalja, hogy Esztergom 25 éve nélkülözi érsekét. Amikor a Hazát el kellett hagynom, Esztergom már 23 éve üres volt. Kádár, aki 1948. december 26-án börtönbe vetett, 1956-ban többekkel együtt ártatlannak és jogilag rehabilitáltnak nyilvánította Mindszenty József érseket. 1971-ben a vatikáni diplomácia elfogadta Kádár követelését, hogy a legitim és rehabilitált érsek az esztergomi egyházmegyét üresen hagyja. Majd Kádár János gyalázatos amnesztiát küldött utána Rómába.

Őszentségének is tudomása van arról, hogy e megalázó bánásmód miatt nem mondhatok le. A Szentatya tudja, hogy a Hazát semmi módon nem hagytam volna el, és a legsúlyosabb keresztet sem vettem volna föl, ha valamilyen módon sejthettem volna: Kádár János az elmúlt két esztendő alatt türelmetlen kéréseivel Őszentségét ily módon ostromolja.

Félek, hogy lemondásom miatt támadnák a Szentatyát. Azok ugyanis, akik ezt a lemondást kényszer eredményének tudnák be. Távol álljon tőlem, hogy Jézus Krisztus Urunk Helyettesét támadásnak tegyem ki! Ami bizonyosan megtörténne, ha lemondanék.

Ha Szentségedet ezen érvek előadásával megbántottam volna, alázatosan bocsánatot kérek.

Szentséged legalázatosabb fia, aki sohasem mond le,

+ *Mindszenty József bíboros* [s. k.],
aki hazája elhagyásának feltételeként
és Őszentsége 1971. október 23-án kimondott szavai szerint
esztergomi érsek,
Magyarország prímása

VI. Pál pápa 1973. december 18-án kelt levele Mindszenty Józsefhez

Tiszteletre méltó Testvérünknek,
Mindszenty Józsefnek,
a Római Anyaszentegyház Bíborosának,
VI. PÁL PP.
Tiszteletre méltó és Szeretett Testvérünk,
üdv és Apostoli Áldás.

Elolvastuk és Isten színe előtt – tiszteletreméltó érdemeidnek kijáró készséggel – átelmélkedtük leveled, amelyet kedves barátunk, a bécsi bíboros érsek közvetítésével, november 1-jén kelt levelünkre válaszként Hozzánk eljuttattál.

Nem szűnnek meg azok a súlyos indokok, amelyek Minket akkor írásra késztettek – és Isten a tudója, mily szomorúsággal, de mily biztos elhatározással tettük ezt –, így nagy bizalommal előtárt kérésünket válaszod vételét követően továbbra sem tudjuk megmásítani, még akkor sem, ha irányodban táplált régi jóindulatunk miatt azt szívesen megtennénk.

Minket e kérésünkre a legkevésbé sem emberi megfontolás bírt, nem akartunk megfelelni bizonyos emberek vagy politikai hatalmak óhajainak sem, egyes-egyedül az Egyház iránti szeretet vezérelt, az a szeretet, amely – a Magyarország földjén élő, dolgozó és reménykedő Egyházról lévén szó – kiveszi részét a dicsőséges esztergomi prímási főegyházmegye főpásztorának gondjaiból és felelősségéből egyaránt. Ha méltatlanul is, ám közvetlen és nem közvetett módon Minket illet Krisztus egész nyájának, és az egész világon szanaszét széledt nyáj egyes részeinek püspöki gondja.

Mindenesetre különös gonddal vizsgáltuk meg azokat a szempontokat, amelyeket a jelenlegi rendszer alatti egyházi állapotokról és a papság fegyelméről november 21-i leveledben már tudomásunkra hoztál; minderről már korábban

is elgondolkodtunk, de az újabb hírek hallatán még inkább arra az eredményre jutunk, hogy nem szabad egyetlen lehetőséget sem elmulasztanunk, amelyek alkalmat adnának az okok felkutatására, és fokozott figyelemmel kell keresnünk a módját, hogyan nyújthatunk segítséget a híveknek és a papságnak a legnagyobb szükség idején.

Az Apostoli Szentszék nem hunyja be szemét a realitások előtt, nem táplál illúziókat és nem ad hitelt emberi ígéreteknek, amelyek gyakorta bizony hamisak, hanem természetfeletti bizalommal veti hitét azon ígéretekbe, amelyeket az isteni alapító a földön vándorló Egyháznak helyezett kilátásba. Lankadatlanul arra törekszik, hogy áthidalja a nehézségeket és enyhítse a csalódásokat, s hogy szolgálatára legyen azoknak a testvéreknek, akik a kedvezőtlen körülmények között csak igen nagy nehézségek árán tudják ébren tartani a hit lángját.

Hogy ezt elérje, ugyanez az Apostoli Szentszék nem riad vissza a legnagyobb áldozatok vállalásától sem, ugyanakkor, ha szükségesnek tűnik, ugyanezt kéri azoktól is, akiknek nagy tisztelettel adózik. Nagy megtiszteltetésnek tartja ugyanis, ha áldozatot hozhat az Egyház érdekében, hiszen életünket mindannyian ennek az Egyháznak szenteltük, melynek akkor is folytatnia kell szolgálatát, ha a körülmények vagy főpásztorai megváltoznak.

Nem feledkeztünk meg tehát egyedülálló érdemeidről, amelyeket nehéz szorongattatás által veszélyeztetett lelkipásztori szolgálatban szereztél, és nem is vagyunk háládatlanok irányodban – akinek az élete heroikus tanúságtételként és intő példaként ékeskedik az egész Egyház szeme láttára –, amikor azt kívánjuk tőled, hogy még súlyosabb szolgálattal adózz főegyházmegyédnek, s ezt azért is kérjük, hogy kihasználjuk a később talán soha többé nem kínálkozó alkalmat: Esztergom egyházának lelkipásztori vezetését olyan főpásztornak adjuk át, aki reményünk szerint hűségesen fogja szolgálni nyáját.

Fölöttébb kívánjuk, hogy eljárásmódunk érveit elfogadd, és együttműködésedet, ha fájdalommal telve is, de szabad akaratodból te magad ajánld fel Nekünk.

Természetesen megértjük azokat az ellenvetéseket, amelyek lelkedet izgatják és aggasztják. Ezért nincs szándékunkban kényszeríteni téged, hogy meggyőződésed ellenében olyan nagy terhet végy magadra, amely ellen lelkiismereted tiltakozik.

Ebből az indokból az Úr előtt végzett érett és figyelmes megfontolást követően mégis úgy tartjuk helyesnek, hogy ezt a terhet, amelyet apostoli hivatalunk a lelkek javára ránk rótt, magunkra vállaljuk. Nem az a szándék vezérel minket, hogy letegyünk egy mégoly méltó és érdemes főpásztort, hanem hogy őt a lelkipásztori vezetésben megfelelő módon helyettesítsük, s mert egyes-egyedül azon súlyos megfontolás vezérel Minket, amely az Egyház javát keresi, elhatároztuk, hogy az esztergomi érseki széket megüresedetté nyilvánítjuk, amint azt ténylegesen deklaráljuk is, hogy ezentúl megüresedett. Ez a megüresedés minden kánoni következményével együtt akkor lesz közzétéve, amikor ugyanazon szék érsekének vagy „sede vacante" apostoli kormányzónak a kinevezését nyilvánosan kihirdetjük.

Kétségtelen, hogy ez fájdalmat okoz neked, hiszen a rád bízott nyájat oly hőn szeretted és érte oly nagy szorongattatásokat is elviseltél. Legyen számodra tényleges vigasz annak megfontolása, hogy a haza határaitól távol levetheted a vezetés lelkipásztori gondját, viszont örökre megőrzöd tieid iránt a lelki szeretetet és az atyai jóindulatot, ama főegyházmegye kiérdemesült főpásztoraként.

Isten, a szívek bírája természetesen látja, milyen lelkületből jutottunk erre az elhatározásra. Soha, és egyetlen alkalommal sem tapasztaltuk meg, hogy megbontottad volna a hozzánk fűző szeretetegységet, és a hálás tisztelet kötelékére támaszkodva, hűséged és kötelességteljesítésed miatt, amit Krisztus Egyháza iránt tanúsítottál, és a jövőben is tanúsítasz, csodálatunkkal veszünk körül.

Ezen túlmenően biztosítunk téged, hogy jóindulattal tekintünk nyugtalanságodra, amely a hazától távol élő magyar polgárok lelki szükségletei miatt tölt el. Ebben a súlyos kérdésben veled együtt óhajtunk cselekedni, hogy kedvező megoldásra jussunk, s hogy félelmeid és oly jogos gondjaid enyhüljenek.

Végezetül Jézus Krisztus Urunk kegyelmét, a jó Isten szeretetét és a Szentlélek közösségét kívánjuk imáinkban és szívből adjuk rád Apostoli Áldásunkat.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1973. december 18-án, pápaságunk 11. esztendejében

Paulus PP. VI. **[s. k.]**

Mindszenty József 1974. január 6-án kelt válasza VI. Pál pápához[3]

Szentséges Atya!

Nem tudom leírni, mennyire megrendített Szentséged[4] levele. Harmadik elfogatásom[5] 25. évfordulóján kaptam meg.

Azok után, amik kijövetelem körül történtek és azon írásbeli és szóbeli biztosítékok után – „Tu es archiepiscopus Strigoniensis, Primas Hungariae"[6] –, [amelyekkel egyedül voltam képes népem egyházhű fiai és lelkiismeretem előtt a számkivetést vállalni,] semmiképpen sem várhattam [ilyen értesítést].[7]

[A mai magyar regime[8] a hűséges papokat félreállítja, élükön a prímással, és az őt kiszolgáló lelkészeket használja fel az egyházi fegyelem és a hitélet szétzüllesztésére.

Szentséged azt reméli, hogy az utód kinevezésével segíthet ezen a szomorú helyzeten. Meggyőződésem, hogy a jelen magyar helyzetben az én letételemmel Szentséged ezt a kitűzött célt nem érheti el. Mert hivalkodás nélkül állíthatom, inkább ismerem a magyar egyház helyzetét, tá-

3 Mészáros Tibor közli e válasz fogalmazványát, amit alapszövegként itt közrebocsátunk, de összevetjük a latin nyelvű tisztázattal. Zárójelbe tesszük azt, ami a tisztázatból kimaradt, lapalji jegyzetben hozzuk, amivel kibővült.

4 1973. december 18-án kelt

5 Első elfogatása a Berinkey-kormány idejében, 1919. febr. 9-én kezdődött (1919. máj. 16-án szállították át Zalaegerszegre, ahonnan hamarosan kitoloncolták, és szülőfalujában kellett tartózkodnia augusztus első napjaiig), második a nyilas időkben (1944. nov. 27. – ápr. 1.).

6 „Te vagy az esztergomi érsek, Magyarország Prímása" (*a szerk.*).

7 semmiképpen sem várhattam: eljön az az idő, amikor száműzetve a hazától, érseki székemből is elmozdíttatom.

8 Értsd: „rezsim" (*a szerk.*).

tongó halálos sebeit és igényeit, mint azok, akiknek információi Szentségedet erre a lépésre indították. Azok a sebek nem 1971-ben, hanem 1948. december 26-án lettek tátongók.][9] Otthon és idekünn is csak nagyobb lesz a zavar, a bizalom pedig a Szentszékhez hű papokban és hívekben még jobban meg fog inogni.

[Szentséged dekrétumánál a lelkipásztori motiváció mellett a politikai vonatkozásoktól nem lehet eltekinteni. Nem kétséges, hogy az én letételemmel az istentelen és egyházüldöző regime régi vágya teljesül. Már 25 évvel ezelőtt szerették volna ezt elérni, s nem az egyház javára.

A regime-nek azért is szüksége van sürgősen az én letételemre, hogy abban a hátrányos helyzetében, amelybe Emlékirataim megjelenésével a Mindszenty-ügyben jut, hivatkozhassék arra, a szerzőt időközben a Vatikán is dezavuálta.][10]

Elmozdításom politikai vonatkozásai közé tartozik még többek közt az is, hogy a rendszer nemzetgyilkos. ([Saját hivatalos statisztikájuk szerint a 10 milliós magyar élettestből] 15 év alatt 3.150.000 [magzatot irtottak ki. Ez népem egy harmada.])[11] [– Az a másik áldozat, amelyet Szentséged most kíván tőlem, ezt a regimet támogassa? Én juttassam ezt a regimet belpolitikai és külpolitikai előnyösebb helyzetbe? Politikai vonatkozása az is az én elmozdításomnak, hogy a rendszer zsarolja a Szentszéket annak a kötelezvénynek alapján, amelynek] létezéséről csak 1972. október 10-én értesített a bécsi nuncius úr. [A rendszer ezzel akart engem elnémítani, és most ezzel zsarolja ki az én elmozdításomat. (Több forrásból is jutottak el hozzám információk arról, hogyan folyik ez a zsarolás főpapok befogásával is.)]

A döntés keserű emberi vonatkozása pedig az, hogy 85. évemben ér[12]... Stepinác, Berán bíborosok érseki állásukban haltak meg. Én vagyok egyedül azzal büntetve, hogy állásomtól, hazámtól megfosztva, ország-világ előtt megbélyegezve fejezzem be életemet.

Ilyen súlyos lépéshez nem elég az informata conscientia[13], sem a levélváltás. Ide szabályszerű eljárás kell a vád közlésével, a vádlott és tanúi szabályszerű kihallgatásával, a bizonyítékok átvételével és átvizsgálásával, ítélethirdetéssel.

Miután Szentségednek nem csak az utolsó leveleit, hanem [az elmúlt két évben] keletkezett[14] aktákat is gondosan átolvastam, átelmélkedtem, gyóntatóm tanácsát kikértem, és [hat jelentős][15] papomat meghallgattam, akik velem együtt biztosra veszik, hogy Szentséged megváltoztatja szándékát.[16] Más esetben meggondolás tárgyává kellene tennem, hogy azt a bíbort, amelyet Szentséged második elődje, boldogult emlékű XII. Pius azzal nyújtott át nekem,[17] hogy én leszek az első, aki annak szimbólumát életemmel pecsételem meg, viselhetem-e tovább.

Szentségednek Krisztusban legkisebb papja

***Mindszenty József bíboros* [s. k.]**
esztergomi érsek
Magyarország primása

P.S. Jól ismerem a magyar egyház helyzetét, tátongó halálos sebeit és igényeit, talán jobban, mint az Apostoli Széket informáló ateista kiküldöttek. Azok a sebek nem 1973-ban, hanem már 1948. december 26-án kezdtek tátongani.

VI. Pál pápa 1974. január 14-én kelt levele Mindszenty Józsefhez

Tiszteletreméltó Testvérünknek
Mindszenty Józsefnek, a Római Anyaszentegyház Bíborosának,
VI. PÁL PP.

Az a levél, amelyet folyó év január 6-án személyesen óhajtottál eljuttatni kezünkbe, s amelyet nagy figyelemmel és tisztelettel olvastunk, nagy fájdalmat okozott nekünk. Ez a fájdalom arra a fájdalomra visszhangzott, amelyet az esztergomi főegyházmegyével kapcsolatban hozott döntésünk közlője okozott szívednek.

Ezt a fájdalmat valamiképpen előre láttuk. Ha ennek ellenére, és a veled szemben táplált legmélyebb tisztelet és különleges érzelem ellenére, további keserűséget okoztunk azokon túl, amelyek már egyébként is terhelik az Egyház oly tündöklő hősének nemes alakját, azt azért tettük, mert hosszú és fájdalmas mérlegelés után, kizárólag a természetfeletti és lelkipásztori megfontolások által

9 Jól vagyok informálva, hogy a magyar kormány küldöttei – bizonyos magyarországi püspökök és érsekek – az Apostoli Széket kitartóan próbálják meggyőzni arról, hogy elmozdításom az esztergomi érseki egyházmegye javát szolgálná. Én az ellenkezője felől vagyok meggyőződve: a jelenlegi helyzetben érseki egyházmegyém számára – elmozdításom – semmilyen javulást nem hozna.

10 Szabadjon nagy tisztelettel előhoznom, hogy letételem esetén, még ha a Szentatya közvetlen módon azt nem is szándékozná, a lelkipásztori érvektől nem lehet elválasztani a politikai természetű dolgokat. Megtörténik ugyanis az, ami az Egyház ellenségeinek első és legrégibb vágyakozása volt: az érsek, a prímás és a Szent Római Egyház bíborosának teljes letétele és jó hírének maradéktalan lerombolása, amit ezek az ellenségek erőszakkal, perrel és ítélettel sohasem tudtak elérni.

11 15 év alatt 3.150.000 abortusz. Ezt és más bűntényeket fölemlítettem a magyar diaszporákban, hogy híveimet a teljes keresztény életre buzdítsam. És ez a rezsim kijövetelem idején garanciát kapott, hogy nekem külföldön tartózkodnom kell olyan megnyilatkozástól és cselekedettől, amely a kormányt támadhatná. Ennek a megegyezésnek a szövegét sem korábban, sem később nem olvastam.

12 sic! – A tisztázatban helyesen: „anno aetatis meae 82".

13 „(Jól) tájékozott lelkiismeret" (*a szerk.*).

14 leveleket és

15 az Egyház szolgálatában helyüket jól megálló [a hatos szám végül is kimaradt]

16 vagy ad acta helyezi.

17 esztergomi érseknek, Magyarország prímásának,

vezérelve, legfőbb főpásztori lelkiismeretünk meggyőzött erről a kikerülhetetlen kötelességről, ugyanannak az Egyháznak a szolgálatában.

Ohajunk az lett volna, amint neked is írtuk, hogy megszerezzük beleegyezésed e helyzetértékelésbe, és megosszuk veled, amint a fájdalmat is, az általunk hozott súlyos elhatározásnak a terhét.

Nem akartunk azonban semmilyen módon kényszeríteni, hogy elnyerjük beleegyezésed, ha az nem fakad meggyőződésből, s amelyet ezért úgy tekinthettél volna, mint saját felfogásoddal ellentétes felelősség vállalását.

Ezért Mi vállaltuk magunkra, ha fájdalommal és aggódó félelemmel is, ezt a terhet, remélve a Péternek és Utódainak biztosított isteni segítségben – még ha méltatlanok vagyunk is rá –, mely előfeltétele az apostoli küldetés gyakorlásának.

Jól tudjuk, hogy magatartásodat nem érdek vagy személyes előnyszerzés vágya vezérli. Tudjuk, hogy az Egyház iránti szereteted mindent kész feláldozni, ennek már jó ideje, számos megpróbáltatás közepette bizonyítékát adtad.

Nem emberi presztízstől vagy mások véleményétől való félelem vezérel téged, amikor kérésünket elutasítod, hanem az a meggyőződés, amelyre főegyházmegyédben és nemzetedben élő egyházad életfeltételei, ill. az alkalmas megoldások kapcsán jutottál. Ezt a meggyőződésedet ismételten megosztottad velünk, és mi nem mulasztottuk el, hogy tapasztalatod és helyzetismereted, valamint lelkipásztori felelősséged iránt tanúsított nagy tisztelettel, azt teljes súlya szerint megvizsgáljuk.

Ha el is tér az a következtetés, amelyre jutottunk – és amelyet, új érett megfontolás és konzultáció után, lelkiismeretünk ítélete szerint nem változtathatunk meg –, az nem jelenti az általad felhozott érvek figyelmen kívül hagyását, sem pedig az irántad viselt nagyrabecsülésünk megfogyatkozását. Mégis, e fokozottan nehéz és összetett helyzetben, amely közvetlenül megköveteli saját pápai felelősségvállalásunkat az Egyház érdekében mind a jelen, mind pedig a jövő vonatkozásában, és nem csupán Magyarországon, ismételten arra kérünk a legnagyobb tisztelettel, hogy vesd bizalmad az Apostoli Szentszékbe.

Mi a magunk részéről még inkább elkötelezve érezzük magunkat, hogy a továbbiakban is kimutassuk irántad érzelmeinket, minden számunkra lehetséges módon, hogy teljes mértékben megőrizzük önbecsülésedet és biztosítsuk az elismerést, amelyet az Egyház sohasem tagad meg azoktól, akik érte élnek és cselekszenek. Nem gondoljuk továbbá, hogy a hitben, derűs lélekkel meghozott áldozat csökkenthetné személyed és példád nagyságát csodálóid vagy ellenségeid előtt. Ez a példaadás különösen is nemes és drága egy olyan korban, amikor az Egyház tekintélyének tisztelete és elfogadása, a lemondás és az érdekmentesség lelkülete fájdalmas válságot él át.

Úgy gondoljuk, hogy az általad említett tiszteletreméltó főpásztorok, a boldog emlékű Stepinac és Beran bíborosok – akiknek az Egyház és az Apostoli Szentszék iránti teljes odaadásáról megindult csodálattal emlékezünk meg – nem hátráltak volna meg hasonló áldozattól, ha a körülmények, amelyek az ő esetükben eltértek, ezt kívánták volna meg tőlük.

Továbbra is bízunk abban, hogy a jövőben sem hiányzik majd odaadásod, amelynek annyi bizonyságát adtad, sem imáid, amelyeket kérünk tőled és amelyekért mélységesen hálásak vagyunk, hanem számíthatunk tanácsodra és együttműködésedre, amelynek a Bíborosok Szent Kollégiumához való tartozás mindig különös címet ad, a tiszteletreméltó életkor által elért határ meghaladását követően is.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy nem kelted a világ előtt azt a benyomást, mintha el akarnál távolodni tőlünk, hanem a Krisztus Helyettesével való testvéri egység építő példáját és a szíveknek azt az egységét nyújtod, amely minden – mégoly legitim – egyéni megfontolást meghalad, hogy együtt szolgáljuk, a lehető legjobb módon, a legnehezebb körülmények közepette is, az Egyházat és a lelkeket.

Üdvözletünk ma még melegebb, ha lehetséges, mint bármikor. És még szívélyesebb és atyaibb az áldás, amelyet neked küldünk.

Kelt Rómában, Szent Péternél, január hó 14-én, az 1974. évben, pápaságunk 11. esztendejében.

Paulus PP. VI- **[s. k.]**

VI. Pál pápa 1974. január 30-án kelt levele Mindszenty Józsefhez

Tisztelt és szeretett Testvérünk, köszöntünk és apostoli áldásunkat küldjük.

Hamarosan közzétesszük azokat a fontos intézkedéseket, amelyeket a körülmények hosszú mérlegelése után hoztunk, egyes-egyedül Magyarország néhány egyházmegyéjének lelkipásztori érdekeire való tekintettel. Ezek között az első helyet az esztergomi egyház foglalja el. Ezért nagyon szeretnénk újra kifejezni, szeretett és tisztelt Testvérünk, irántad érzett nagy jóakaratunkat és atyai megbecsülésünket.

Lelkipásztori szolgálatodat először mint veszprémi püspök, nem sokkal később pedig mint a híres esztergomi metropolitai szék érseke igen nehéz, aggodalmakkal és felelősséggel teli időkben gyakoroltad. Mélyen lelkünkbe vésődött annak a még elevenen élő fájdalmas emléke, hogy éppen huszonöt évvel ezelőtt pert indítottak ellened és elítéltek. Ebben érték el tetőpontjukat azok az egyre növekvő támadások, amelyeket személyed ellen intéztek. Pered és elítélésed magára vonta az egész világ figyelmét és mindenkiben döbbenetet keltett. Ilyen súlyos szenvedésekből készült az a fejedre tett töviskorona, amely nem kevésbé értékes, mint a Krisztus egyháza iránt tanúsított hűséged.

Mély tisztelettel hajlunk meg előtted és szívünk mélyéből megköszönjük neked, hogy hosszú évek során az egész katolikus családnak az erény oly sok példáját adtad. Biztosak vagyunk abban, hogy továbbra is felajánlod szeretetedet és imádságodat azért az egyházért, amely büszkeséged és dicsőséged, de amely miatt annyit kellett szenvedned.

Ne feledd, hogy ezekben az érzésekben szoros egységben vagyunk veled, és Krisztustól, az egyház pásztorainak vezetőjétől és örök jutalmától, az ég vigasztalását kérjük számodra, hogy hited próbája, mely értékesebb a tűzpróbát kiállott aranynál, méltó legyen a dicséretre, dicsőségre és tiszteletre (vö. 1Pét 1,7).

E kívánságaink zálogaként és jóakaratunk tanúsítására testvéri szeretettel szívből adjuk rád apostoli áldásunkat.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1974. január 30-án, pápaságunk 11. évében.

VI. Pál pápa

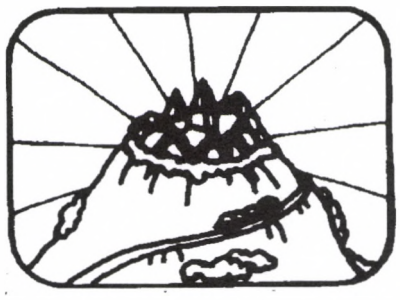

AZ EMBERISÉG TÉTJE

Tiltakozó demonstráció Sopronban

„Az emberiség tétje” elnevezéssel imádságos, erőszakmentességet hangsúlyozó demonstrációt szerveztek közösségeink a közel-keleti konfliktus tartós, párbeszéden alapuló megoldásáért. A szélsőséges gondolatoktól mentes demonstrációra, egy szál gyertyával, minden békeszerető soproni polgárt és templomi hívőt szeretettel meghívtunk.

Főhajtás és köszönet jár annak a kb. 50 soproni polgárnak, aki 2009. január 14-én összeszedve erkölcsi bátorságát, kijött a térre, s azonosulva az *erőszakmentesség igényét nyíltan kimondó közösségünkkel*, a nagy hideg ellenére, együtt demonstrált velünk Sopron Fő terén! Tettük, mert hisszük: kiállásunkkal talán még időben megállíthatjuk a *Közel-Keleten* most még szemben álló felek háborúját, ha kimondjuk, hogy ***csak szelídséggel és szeretettel*** lehet jó megoldást elérni. Tettük, mert elfogadhatatlannak tartjuk a konfliktus mindkét oldalon emberáldozatokat követelő erőszakos rendezési szándékát. Tiltakozásunk egyedi üzenete, hogy ***egy dúló háború közepén eredménytelenek az olyan megoldáskeresések, amelyek az egyik vagy másik fél „nagyobb igazságára” építenek.*** Konstruktív javaslatunk, hogy ***elő kell mozdítani a felek közötti párbeszédet, s a harcok helyett késlekedés nélkül a dialógus útjára kell térni***! Köszönetet mondunk a helyi történelmi egyházak és a zsidó hitközség vezetőinek, hogy a téren elmondott gondolataikkal, s közösségünk szándékaival való azonosulásukkal nyilvánosan adtak példát. Megmutatták, hogy van esélye a kiengesztelődésnek és a bizalom újraépítésének. A békeszimbólummal ellátott fehér szalagot a konfliktus végéig viseljük, ami így összetartozásunk, tiltakozásunk és közös reményünk jelévé vált.

Tapasztalatainkat szívesen átadjuk mindazoknak, akik hasonló rendezvényeket terveznek (30/351 76 64).

A Soproni Bokor Közösségek képviseletében: **Csizovszki Sándor**

A SOPRONI BOKOR KÖZÖSSÉGEK KOMMÜNIKÉJE

1) Valljuk, hogy szeretet az Isten, és az ember erkölcsi törvénye is a szeretet. Ez a szeretet az ellenségszeretetet, a teljes erőszakmentességet állítja szembe az erőszak és a gyűlölet világával. A Hegyi beszéd *„aranyszabálya”* egyértelmű: *„Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük”* (Mt 7,12)! Csak az szeret, aki ad. Csak az szeret, aki szolgál. Csak az szeret, aki nem üt, nem üt vissza és megbocsát az ellene vétőnek. Példaképeink, Jézus, Assziszi Szent Ferenc, Tolsztoj, Gandi, Torreau, az erőszakmenteség nagy prófétái számára a békességteremtés egyben aktív cselekvést is jelent: ***„Tedd vissza hüvelyébe kardodat, mert aki kardot ragad, kard által vész el”*** (Mt 26,52)! Vagy másutt: ***„Szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok üldözőitekért”*** (Mt 5,44)! Ők mindannyian csak az osztozásban és a szelídségben hittek. Nem hittek a tulajdonban, az önzésben, és nem hittek az erőszak, az erőalkalmazás semmilyen formájában.

2) Vannak tehát olyan élethelyzetek, amelyek nyílt kiállást követelnek tőlünk, s ilyenkor gyáva cinkos-véteknek minősül lapulásunk, tétova bátortalanságunk. Kiállásunkkal talán még időben megállíthatjuk a Közel-Keleten egymással most még szemben álló felek háborúját, ha hitet teszünk amellett, hogy ***csak szelídséggel és szeretettel*** lehet jó megoldást elérni, ha politikai rendszerektől függetlenül, pusztán erkölcsi alapon elvetjük az erőszak minden formáját, és a teljes erőszakmentességet képviseljük. Talán még megakadályozhatjuk mindkét oldalon sok ártatlan polgári személy, sok ártatlan gyermek értelmetlen halálának folytatódását, ha meggyőződésünkké válik, hogy az erőszak minden formája erkölcstelen, ha meggyőződésünkké válik, hogy az erőszak erőszakot szül, és a világban tapasztalható igazságtalanságnak és erőszaknak sohasem lehet megoldása a viszonterőszak.

3) Közösségünk, a több mint 60 éves BOKOR, egyedüli magyar katolikus csoportként minden időben kiállt a tényleges erőszakmentességért, és tagjai a rendszerváltás előtti évtizedben jelentős számban a börtönbüntetést is vállalva elutasították a katonai szolgálatot. A egyéni, lelkiismereti okokból meghozott döntések akkor *„csepp a tengerben”* döntéseknek tűntek, most azonban már tudjuk, hogy személy szerint az ő döntéseiknek – és közösségileg a Bokornak is – nagy érdeme volt abban, hogy a lelkiismereti okokból történő katonai szolgálatmegtagadást később emberi jognak ismerték el Magyarországon, továbbá abban, hogy bevezették a polgári szolgálatot, majd pedig megszüntették az általános hadkötelezettséget. A Soproni Bokor Közösségek mai demonstrációja is ennek a folyamatnak része.

4) Az erőszakmentességet hangsúlyozó ***demonstrációnk célja a közel-keleti konfliktus párbeszéden alapuló tartós megoldásának előmozdítása.*** Demonstrálnunk kell, mert elfogadhatatlannak tartjuk a konfliktus mindkét oldalon emberéleteket és polgári áldozatokat is követelő erőszakos rendezési szándékát. Demonstrálni kívánjuk azonban azt is, hogy konstruktív javaslataink vannak a szilárd és tartós béke megteremtésére. Minden elvesztegetett perc súlyos következményekkel járhat.

5) Szervező közösségünk azonosul a Közel-Kelet békéjét felelősen kereső neves személyek nyilatkozatával, amelynek egy részét most idézzük. (Az emberiség tétje c. nyilatkozatot, mely rendezvényünk elnevezésévé is vált, az alábbi személyek fogalmazták: Václáv Havel, a Cseh Köztársaság egykori elnöke, Hassan bin Talal, a Vallások a Békéért Világkonferencia nyugalmazott elnöke, Hans Küng teológiaprofesszor, a Globális Etikáért Alapítvány elnöke, Desmond Tutu, Nobel-békedíjas érsek és Karel

Schwarzerberger cseh külügyminiszter.) Pontos idézetek a nyilatkozatból (6-11. pont):

6) „Az elvesztegetett idő mindig sajnálatos. Az izraelieknek és a palesztinoknak is meg kell érteniük, hogy csupán az erő alkalmazása nem lesz elég hosszú távú céljaik eléréséhez. A másik oldal számára elfogadható, életképes opciót kell felvázolni annak érdekben, hogy elkerüljük az erőszakot. Szilárd és tartós béke csakis egy befogadó, kompromisszumos megoldás által jöhet létre. A sikeres békefolyamathoz arra van szükség, hogy ***a konfliktus által generált energiákat konstruktív és erőszakmentes alternatívákba tereljük..”***

7) „Az izraeliek és a palesztinok közötti ***megállapodás létrehozására irányuló összehangolt erőfeszítés*** az, ami a hozzánk hasonló, nemzetközi válságok megoldásán dolgozó szakértők szerint ***hiányzik.*** Egy struktúra, amelynek befogadó, interdiszciplináris és rendszerelvű hozzáállás az alapja, amely kimozdíthatja a változókat, és olyan békét hozhat, amelyet mindkét nép egyenlőnek és igazságosnak tart.”

8) „A békéltetési struktúra kiépítésének egyik kulcsfontosságú eleme a gazdasági növekedés. Amint azt a Világbank is többször hangsúlyozta, szoros összefüggés van a szegénység és a konfliktusok között. Tehát ***az emberi méltóság-deficit javítása,*** a jómódúak és a kevésbé jómódúak közötti különbség csökkentése elengedhetetlen lesz bármiféle életképes politikai megoldás létrehozásához a palesztinok és az izraeliek között.”

9) „A palesztinoknak és az izraelieknek ***párbeszédet kell indítaniuk az őket elválasztó szociális szakadékokon keresztül,*** valamint párbeszédet kell indítani a hatóságok és az átlagemberek között is, akik össze vannak zavarodva, és nem értik, mi mindent tesznek az ő nevükben. Újjá kell építeni a bizalmat, ha segíteni szeretnénk a feleknek megérteni azt, hogyan győzhetik le a múltbeli gyűlölködést.”

10) „Amire most leginkább szükség van, az egy egyértelmű üzenet. Arról, hogy a párbeszéd, nem pedig az erőszak a megoldás ezekben a nagyon feszült időkben.”

11) „Gázában az emberiség alapvető erkölcse a tét. A szenvedés és az emberek életének felelőtlen rombolása, a kétségbeesés és az emberi méltóság hiánya a térségben már túl régen folyik. Ha nem akarjuk, hogy a Termékeny Félhold 'Terméketlen Félholddá' változzon, ***fel kell ébrednünk, és összeszednünk erkölcsi bátorságunkat és politikai képességeinket,*** hogy jelentős lépést tehessünk előre Palesztinában.”

12) Ki kell tehát mondanunk: a háború és a gyűlölet nem lehet konfliktusok megoldásának eszköze. Segítenünk kell abban, hogy *a jelenleg még szemben álló két nép* képes legyen az egymás iránti bizalom újraépítésére.

13) Felhívjuk az egyházak, a világ- és európai szervezetek, valamint a világbékét előmozdítani képes hiteles és nagy tekintélyt képviselő vezetők figyelmét, ***hogy nem késlekedhetnek*** a konfliktus általunk is megfogalmazott irányú megoldásának kimunkálásában és előremozdításában!

Sopron, 2009. január 14.

Soproni Bokor Közösségek

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Boldog évek, mikor voltak?

Fölébredtem. Amikor kinyílt a szemem, pillantásom egyenesen Gyopár bátyám első hosszúnadrágjára esett, és majdnem szóval is feljajdultam: „Haj, megint reggel van, és én még mindig gyerek vagyok!”

Gyorsan becsuktam a szemem. Nagyon szerettem volna még aludni, hogy még ne kelljen tudni gyermeki életemről, ne kelljen elkezdenem az unt robotot. De elkeseredve éreztem, hogy már nem tudok elaludni, kialudtam magam, és a napfény helyéből, amely a zsalugáter résein sugárzott a padlóra, azt is tudtam, hogy itt a felkelés ideje. Szembe jutott, milyen boldogan kelnék most fel, ha már felnőtt lennék, és megtehetném, amit szeretnék: felutazni Pestre, az Ipari Vásárra, de édesapa tegnap kijelentette, hogy ez idén nem megyünk be, sürgős munkát kapott.

Meghökkentem. Lám, édesapa felnőtt, mégsem utazik be az Ipari Vásárra, és már régen felkelt, vési és kalapálja az ezüsttálakat műhelyszobácskájában. De csukott szemhéjam mögött rögtön legyintettem is gondolatban: „Az más, édesapa ötvösművész, olyasmivel foglalkozik, amit szívesen csinál. Akkor könnyű felkelni, ha tudja az ember, hogy remekműveket fog alkotni, de én? Nekem az osztás és szorzás, az osztó és osztandó, a mellérendelt meg alárendelt mondatok bozótjában kell bukdácsolnom egész délelőtt!” Elhitettem magammal tegnap délután, – mert már nagyon untam őket –, hogy tudom a leckét, és kimentem a játszórétre. Most aztán itt a büntetés. Egész délelőtt reszkethetek, hogy jaj, fel ne szólítson a tanító bácsi.

Nagy zajjal felcsapódott az ajtó. Gyopár jött be. Jó hangulatán látszott, hogy már reggelizett, és parancsoló formán rám kiáltott: „Ki az ágyból, egy-kettő! Elmúlt fél hét!” Ez is milyen rettenetes, hogy így mer beszélni velem! Ezt is csak azért merészeli, mert gyerek vagyok. Kiültem az ágy szélére, és lassan, kedvetlenül el-elmerengve felhúztam a harisnyámat. Aztán a mosdótál elé álltam, belemerítettem a vízbe mindkét kezem, bámultam azokat a vízen át, és elgondolkoztam: „Mi értelme mosdani? Ilyen élethez?”

Amikor kiléptem kertünk kapuján, megálltam. A legszívesebben visszafordultam volna. Már előre utáltam azt a lődörgést, ahogyan le fogok menni a völgybeli falucska iskolájába. De ha utálom is, a málnabokrok a maguk egy-két fonnyadt szemével ma is rávettek a félrekószálásra. Hiába fájdult meg a szívem, amikor láttam messziről osztálytársam, Kis Gomba egyenletes, rendes haladását, nem bírtam megtenni, hogy ne csatangoljak el a mókusfészekhez is. Amikor meg Rezeda utolért az ösvényen, száguldozás lett a lődörgésből. Hátba csapdostuk egymást a tarisznyánkkal, és üldözni kezdtük egymást. A völgybeli falucska főutcáján meg, ott, ahol kibukkantunk az erdőből, javában állt a csúzliháború. A túlsó oldal platánjai mellől Bérci Berci, Napraforgó meg Hetyke Pötyke lövöldözött kicsiny köveket az innenső oldalon harcoló Kis Gombára meg Kutykuruttyra. Rezeda tüstént előkapta csúzliját, követ tett bele, és már célozta is a célpontul legalkalmasabb – mert kövérkés – Napraforgót. Nagyon szerettem volna szólni nekik, hogy azonnal hagyják abba, kilőhetik egymás szemét, de tudtam, úgysem hallgatnak rám. Bántott, hogy nem hasznosíthatom előrelátásomat, s mialatt egyedül baktattam tovább az iskola felé, ismét gyötrődtem amiatt, hogy gyermek vagyok. Ez a gyötrelem azonban nem akadályozott meg egy roszszalkodásban. Rákaptunk akkoriban, hogy kicsenjük a tanító bácsi jégverméből az apróbb jégdarabokat, és belecsúsztassuk a kislányok nyakába. Pojáca viszont az iskola kapujában az én kezembe csúsztatott egy darabka jeget: „Na, ha éppen jössz, átengedem” – és intett az út felé. Cinke közeledett, egy törpeházi kislány. Inkább csak azért, hogy Pojáca ne higgyen gyávának, belecsúsztattam a jeget Cinke nyakába, meghallgattam a szidását, és szégyelltem magam.

Körülbelül tíz perc múlva elcsendesedett az iskola, bejött a terembe a tanító bácsi, mi meg felálltunk. Végigtekintett az osztályon, és amikor rám nézett, úgy éreztem, tudja rólam mindazt a rosszat, amit magam is tudtam magamról. Leültünk, megkezdődött a felelés, és a reszketésem az osztás miatt. Futólag eszembe jutott, hogy ahogyan én most élek, és ahogyan gyötrődöm, ez lehet az talán, amit úgy neveznek: boldogtalanság. Mint sivatagi vándor a vizet, úgy szomjaztam egy kis enyhülést életemmel, önmagammal szembeni elégedetlenségemnek. Bementem hát ebéd után édesapám műhelyszobájába, leültem, és néztem, hogyan dolgozik. Így szóltam: „Bárcsak alkothatnék már én is remekműveket!” Édesapám szemében öröm lobbant: „Hát alkoss! A remekműalkotás nem tartozik pusztán a művészetek körébe, nem kell hozzá okvetlenül ötvöskalapács, festőművész-ecset vagy írótoll. Ember kell hozzá! Az is lehet remekmű, ahogyan például elmégy reggel az iskolába. A rendes, céltudatos, fegyelmezett haladás remekműve. Vagy az, ahogyan választasz jó és rossz között.” Azonban nem az oktatásra figyeltem, azon később kezdtem gondolkodni. Ekkor csak az irigyelt felnőttet láttam benne, és kérdeztem: „Ugye boldog, édesapa, amikor ilyen gyönyörű kancsókat csinál?” Elmosolyodott: „Boldog voltam a mostani esztendőkben, életem delén, most azonban csak egy régebbi időszakról állíthatom teljesen biztosan, hogy akkor tökéletesen boldog voltam.”

Megtisztelőnek éreztem, hogy ilyen komolyan válaszolgat nekem, és megilletődöttségemben halkan kérdeztem: „Mikor volt az, édesapa?” Amint mondani szokták, majd leestem a székről attól, amit hallottam. Édesapám ugyanis ezt felelte: „Hatéves koromban volt, az asztal alatt.”

Nem vette észre ámulásomat, és elmerengve folytatta: „Volt édesanyámnak egy zöld színű, virágmintás selyemkendője. Akkora volt, hogy ha ráterítettük az asztal-

ra, minden oldalról leért a földig. Mi meg bebújtunk az asztal alá, a zöld fényű kuckóba. A tökéletes biztonságot éreztem ott. Ha a nap is átsütött a zöld selyemkendőn, a világ leggyönyörűbb tündérpalotája volt nekem az a kuckó.”

Csupán a meghökkenéstől nem kiáltottam fel. Mert kiálthattam volna. Ugyanezt éreztem én is tegnapelőtt édesanya sárga kendője mögött, ugyancsak az asztal alatt!

Édesapám tovább emlékezett: „De majdnem akkora boldogság volt meglátni ébredéskor a zöld zsalugátert, amint átsütött résein a napfény, mögötte meg a kert lombjai.” Most már egy ráeszmélés nem engedte, hogy kiáltsam: „Én is ismerem a reggeli zsalugáter napfényes, lombos szépségét!” – és ez a ráeszmélés el is érzékenyített. Erre eszméltem rá: „Lehetséges, hogy a magam életében is ez marad a legnagyobb boldogság életem alkonyáig? A reggeli zsalugáter, és a sárga fényű, gyönyörű, biztonságos kuckó az asztal alatt?” Miután kijöttem édesapámtól, alaposan megtanultam a leckémet. Örültem a beszélgetésünknek, de folytonosan bántott a lehetőség, hogy nem vár rám nagyobb boldogság felnőtt koromban sem a mostaninál.

Reménykedtem benne, hogy édesapám esetleg csak kivétel, és vacsora után átmentem Földigszakáll bácsihoz. Egyenesen megkérdeztem tőle: „Földigszakáll bácsi mikor volt a legboldogabb az életben?” Nem kellett gondolkodnia a válaszon, tüstént ráfelelte: „Amikor hat-hét esztendős voltam, és beteg.” Újabb ámulás: „Nem most, amikor egész Törpeházát tanítja?” Elmosolyodott, mint édesapám: „Jóleső érzés, hogy életem estéje is szép és hasznos, de te a boldogságot kérdezted! Örömben számtalanszor volt részem, emelkedett érzésben is: letekintettem Svájcban a Rigi havas csúcsáról, láttam a szíriai Baalbek gyönyörű romjait, álltam Párizs forgatagában délben, és csatangoltam hajnalban német kisvárosok ébredező, magas tetejű középkori házacskái között. Szerzett örömöt néhány csillagászati felfedezésem is, és jólesik olyannak lennem, hogy hallgattok a szavamra, de boldog – és most elmerengve mosolygott –, boldog csak akkor voltam, hatéves koromban, betegen. Mi is tett olyan boldoggá? Talán a teljes gondtalanság, a tökéletes biztonság. Az, hogy a takaró sima volt, és rendes. Rajta a könyvek, játékszerek, mind a maga helyén. Mellettem limonádé és szalmaszál. A szalmaszálnak jobban örültem, mint a limonádénak, és hogy mindenki velem törődött. Ha beteg voltam, szobámban vacsorázott a család, és édesanyám ott is aludt.”

Most már felkiáltottam: „Ezt ismerem! Ez boldogság, igen, még az is jó, ha egy kis láza van az embernek, és kábultan olvassa a meséket, nézi a havazást, és örül, hogy még akkor is lesz hó, amikor meggyógyul.” De nem figyelt rám. A picinyke, világoskék szempár diadalmasan villant: „Az is boldogság volt, amikor először hallgattak szavamra pajtásaim. Legjobb barátomnak kilőtték a fél szemét gumiparittyával, én meg rettentően szenvedtem, amiért nem volt bátorságom szólni, hogy ne parittyázzanak, mert baj lehet belőle! Még a kórházban volt a barátom, megpróbálták megmenteni a szemét, de nem lehetett. Amikor ismét parittyáztak, már odaálltam közéjük: 'Nem szabad! Nem engedem!' – és abbahagyták. Boldogság volt az is, amikor ráeszméltem, hogy tudok választani jó és rossz között.” Eszembe jutott, hogy ezt édesapám is mondta. De Földigszakáll bácsi ezt is hozzátette: „Boldogság volt olyankor is a jót cselekednem, amikor nehezemre esett!”

Mint akit főbe csaptak egy csokor erős illatú virággal, szinte támolyogva mentem haza. Egyszerre éreztem örömöt és elégedetlenséget. Örültem, hogy most élem a legboldogabb éveimet, de ugyanakkor berzenkedtem is a lehetőségektől, hogy életem dele és estéje ne tartogatna számomra még ezeknél is nagyobb boldogságot. Sok élményem, töprengésem kifárasztott, és hamar elaludtam.

Felébredtem. Amint kinyílt a szemem, pillantásom egyenesen Gyopár hosszúnadrágjára esett. De felkönyököltem, és az ablakra néztem. A zöld zsalugáter résein a padlóra sugározott a napfény. Láttam a réseken át a lombokat, hallottam a madárdalt, és majdnem kimondtam szóval is: „Jaj de jó, hogy reggel van!” Gyorsan megmosdottam, felöltöztem, és amikor már az erdei ösvényen lépegettem az iskola felé, mosolyogva biccentettem magamnak „Bizony, bizony, igaza van édesapámnak, az is lehet remekmű, ahogyan elmegy az ember az iskolába!”

A főutcán töprengés nélkül a csúzlizók közé álltam: „Hagyjátok abba! Nem engedem!” – és megtudtam, milyen örömet érzett Földigszakáll bácsi kisfiú korában, amikor először hallgattak a szavára. Az iskola kapujában Pojáca a kezembe csúsztatott egy darab jeget: „Jön Cinke!” Elhajítottam a jeget jó messzire: „Nem teszem!” Pojáca rám bámult: „Hogyhogy? Hát nem tudod, hogy ha kiabál is rád, tulajdonképpen örül neki? Örül, hogy foglalkozol vele! Éppen ővele! Várja is!” Rábámultam én is Pojácára: „Megbolondultál?” – de ahogyan a közeledő Cinke büszke lépegetését, ünnepélyes pillantásait figyeltem, egyre biztosabban éreztem, hogy igaza van Pojácának. A kezembe is nyomott egy másik jégdarabot: „Ugye látod már, hogy számít rá?”

Ingadoztam. De ekkor eszembe jutott édesapám és Földigszakáll bácsi szava: „Választani tudni jó és rossz között.” Cinke, miután elhaladt előttem, visszafordult, kiöltötte rám a nyelvét, aztán azt kiáltotta: „Gyáva Moha! Bolond Moha!” Pojáca bosszankodott: „Na tessék! Hát kellett ez neked?” Tíz perc múlva elcsöndesült az iskola. Tudtam a leckét, nem féltem. Azon járt az eszem, milyen rengeteg boldogság vár még rám! Mert abba – bárki bármit mond – nem nyugszom bele, hogy ezek az esztendők életem legboldogabb évei. Bejött a tanító bácsi, mi meg felálltunk. Végigtekintett az osztályon, és amikor rám nézett, úgy éreztem, tudja rólam mindazt a jót, amit az iskoláig vezetett, de a csúzliháború megszüntetését, az eldobott jeget, tán még azt is tudja rólam, hogy ebben a pillanatban határozottan, bizonyosan, teljes világossággal érzem, hogy boldog vagyok... Éppen csak nem nyugszom bele, hogy nem lehetek még sokkal boldogabb is!

Jézus hiteles evangéliuma?

Gondolatok *Vermes Géza* Jézus-képéről

P. G. M.-nek ajánlom

Előrebocsátom, bár magától értődő: Vermes Géza hatalmas tudásához nem férhet kétség. Közel negyven éve foglalkozik Jézus alakjának és tanításának tudományos kutatásával, s ez már önmagában is tiszteletet és nyitott figyelmet parancsol. Kutatásainak eredményeiből magam is merítettem, egyet s mást beépítettem saját Jézus-értelmezésembe, elsősorban az „Isten fia” és az „Emberfia” fogalommal kapcsolatban.

A másik szempont, amelyet kéretik figyelembe venni az alábbiak olvasásakor: Meggyőződésem, hogy mivel minden ismeretünk viszonylagos és mindig tovább pontosítható, senki sem alkothat abszolút érvényes képet Jézusról, és nem gondolhatja, hogy az ő Jézus-értelmezése minden tekintetben és végérvényesen helytálló. E tekintetben is csak „tükör által, homályosan” (1Kor 13,12) látunk.

Vermes Géza ***Jézus hiteles evangéliuma*** c. könyve (Osiris Kiadó, Budapest, 2005) Jézusról szerzett ismeretei, illetve Jézus-értelmezése összegzésének tekinthető. Ezt az összegzést tömören tartalmazza a könyv Epilógusa, amelyet baráti körben nem rég megbeszéltünk, és amelynek egynéhány állítására reflektálok az alábbiakban (a hivatkozott oldalszámok erre vonatkoznak). Fejtegetéseim e keretek között értelemszerűen csak vázlatosak lehetnek; állításaim részletes kifejtését és alátámasztását könyveimben találhatja meg az érdeklődő olvasó (Ki dobja az első követ?, 1999; Jézus evangéliuma Márk tolmácsolásában, 2003; Jézus evangéliuma Lukács tolmácsolásában, 2007 – Elpídia Kiadó).

Korábbi Vermes-olvasmányaim ellenére is meglepett (talán kevéssé emlékeztem már azokra, talán annak idején elvesztem a részletekben), hogy összességében milyen kevéssé tudok egyetérteni Vermes Géza állításaival:

Néhány fontos kérdésben teljesen ***azonosulni tudok*** felfogásával, például Jézus erőszakmentességét illetően (419).

Más esetekben elfogadom, de ***egyoldalúnak vagy hiányosnak tartom***, amit mond, például hogy Jézus vallásossága *radikálisan Isten-központú* vallásosság volt (428), mert hiszen ez a vallásosság legalább annyira nevezhető emberközpontúnak is (ld. Mk 12, 28-31; vö. Jak 2,14-19; 1Jn 4,20-21). Hasonló gondom van azzal, ahogyan Vermes Géza bemutatja *Jézus istenképét*. Természetesen teljesen egyetértek ide vágó lényegi kijelentéseivel: *„Jézus Istene gondoskodó Isten... gondos családfő... szerető Atya...”*, sőt ezek részletezéseivel is: *„mint a szerető pásztor, fáradságot nem kímélve keresi az elkószált bárányokat...; nagylelkű munkaadóhoz hasonló, aki túlfizeti egyes bérmunkásait...; örömmel és megbocsátással fogadja vissza lázadó gyermekeit...”* (430). Mégis óriási hiányérzetem van, mert Vermes Géza leírásából nem derül ki, hogy istenképével Jézus milyen *radikálisan szemben áll* az Ószövetséggel, illetve kora teológiai és népies közgondolkodásával egyaránt.

Egyrészt: Kétségtelen, hogy az Ószövetség könyveiben is nemegyszer felbukkannak Isten gyengéd vonásai (pl. 5Móz 32,11-12; Iz 49,15; 66,7-13; Ez 34,16; Oz 11,1-4; Zsolt 22,10-11; 57,2), de az uralkodó isteni irányelv mégiscsak az, hogy „Irtsd ki körödből a gonoszt” (5Móz 17,7 – vö. Jn 8,5)! A lényegi mozzanat témánk szempontjából az, hogy az Ószövetség Istene szigorúan megmarad az *igazságosság* határain belül, Jézus Istene viszont – bár nem igazságtalan (ld. Mt 20,13), de – következetesen és mindenestül *túllép* az igazságosságon (ezt tükrözi Jézus egész tanítása és gyakorlata): a szívtelen szolgáról (Mt 18,23-33), a szőlőhegy munkásairól (Mt 21,1-15), az elveszett juhot kereső pásztorról (Lk 15,3-6), az elveszett drachmát kereső asszonyról (Lk 15, 8-9), a tékozló fiúról (Lk 15,11-32) vagy a farizeusról és a vámosról (Lk 18,10-14) szóló példabeszéd csak néhány kiragadott példája ennek az igazságosságon túllépő *szeretetnek*, amint az is, hogy Jézus egy asztalhoz ül a Törvény szellemében kirekesztett vámszedőkkel és utcanőkkel (Mk 2,15-16), és feltétel nélkül megbocsát a még csak bűnbánatot sem tanúsító házasságtörő asszonynak (Jn 8,10-11).

Másrészt: Ha egy fokkal még mélyebbre hatolunk, akkor azt látjuk, hogy Jézus tanítása és gyakorlata által *forradalmi fordulat* következik be az istenképben (és nem csupán a zsidósággal, hanem az egyetemes vallástörténettel szemben is). Mert mi is történik akkor, amikor az apa (Isten) elébe megy a tékozló fiúnak, amikor az asszony (Isten) hajladozva keresi az elgurult drachmát, s a pásztor (Isten) megfordul, megkeresi és megmenti az elveszett juhot? *Isten megfordul!* Ez a *fordulat* pedig hátborzongatóan emlékeztet a Vermes Géza által más összefüggésben (417) említett *tesuvára*: a bűnbánatra, a megtérésre. Legalábbis a mozdulat ugyanaz. Mindenesetre annyit nyugodtan állíthatunk, hogy a Jézus által megrajzolt kép szerint Isten nem az állítólagos jókat és igazakat kedveli (vigyázat: más dolog kedvelni, s megint más szeretni!), hanem a lenézett bűnösöket. Ezért mondja Jézus is: „Nem az erejük teljében lévőknek van szükségük orvosra, hanem azoknak, akik rosszul vannak. Nem azért jöttem, hogy 'igaz[ságos]akat' hívjak meg, hanem bűnösöket” (Mk 2,17). Kiélezett, de a lényeget meg nem hamisító megfogalmazásban: Jézus ábrázolásában *Isten az istentelenek istenévé válik!*

Ezzel persze maga *Jézus is* úgy cselekszik, mint egy istentelen, és megkérdőjelezi a törvényhű zsidók egzisztenciájának alapjait. „Mellesleg” ezért kellett erőszakos halált halnia: kortársai nem tudtak eltűrni ilyen mélyreható reformációt, mivel nem voltak képesek megbirkózni saját kollektív árnyékukkal; ezért „kellett” – vö. Mk 8,31; 9,31; 10,33! – kivetniük maguk közül Jézust; az, hogy *„pár nappal húsvét előtt felfordulást okozott a templomban a kereskedők között”* (421), önmagában elégtelen indoka kivégzésének. (És még „mellesleg”: mindez azt mutatja, hogy az istenkép kérdése nem „jelentéktelen” elvi vagy tudományos kérdés, hanem a mindent meghatározó alapok közé tartozik, és Jézus érdemesnek tartotta a kivégzést is vállalni érte…)

Vermes Géza ***legtöbb tételét*** azonban kifejezetten ***tévesnek tartom***, s az alábbiakban – kiragadott példákon – ezt fogom bemutatni.

Ami *Keresztelő János és Jézus* viszonyát illeti, Vermes Géza is rámutat bizonyos különbségekre kettőjük között, ábrázolása alapján azonban azt hihetnénk, hogy Jézus a lényeget illetően összhangban volt Jánossal: *„...amit hirdetett – 'Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyek országa!" –, Jánost visszhangozta... csodálattal beszélt a Keresztelőről... igen nagy becsben tartotta ezt a férfiút..."* (416-417). – Csakhogy kezdeti lelkesedése és azonosulása után Jézus más útra lépett, szakított Keresztelő János elveivel és gyakorlatával, és kifejezetten kritikusan viszonyult hozzá: „A törvény és a próféták [csak] Jánosig voltak érvényben. Attól kezdve Isten országa hirdettetik örömhírként" (Lk 16,16), sőt azt mondta Jánosra utalva: „Aki a legkisebb Isten országában, az nagyobb nála" (Lk 7,28). Ezek alapján azt kell gondolnunk: János, aki még a Törvényt tanította, és a haragvó Isten büntető ítéletét prédikálta (Mt 3,10-12), Jézus megítélése szerint kívül állt Isten országán; ezért hívta meg, „csalogatta" Jézus őt is, hogy lépjen be Isten országába, mondván: „Jó annak, aki nem tántorul el tőlem" [hagyományos fordításban: „Boldog, aki nem botránkozik meg bennem"] (Lk 7,23).

„A nem zsidókhoz, illetve róluk kemény szavakkal beszélt [Jézus], lenézően kutyákhoz és disznókhoz hasonlítva őket (Mk 7,27; Mt 7,6)", állítja Vermes Géza (418). – Ami Mk 7,27-et („Nem helyes elvenni a gyerekek kenyerét, és a kutyák elé vetni") illeti, képtelenség, hogy Jézus ilyen kijelentést tett: 1) Lehetetlen, hogy aki *kortársai felfogásával ellentétben* azt tanítja, hogy Isten fölkelti napját jókra és gonoszokra egyaránt, s hogy az ember csak Isten jóságának az ellenség szeretéséig terjedő utánzásával válhat „Isten fiává" (Mt 5,44-45), az kortársaival egyetértésben kijelentse, hogy csak a zsidók Isten gyermekei, a nem zsidók pedig csak kutyák. Fokozott képtelenség, hogy ezt egy, a gyermeke egészségéért könyörgő, egyébként is a lábainál heverő asszonynak mondja, mintegy még jól meg is rugdalva őt. 2) A kenyér elvételének képe *nem illik bele a helyzetbe*, használata gyengeelméjűnek tünteti föl Jézust, hiszen a zsidók cseppet sem rövidülnének meg, ha meggyógyítana egy pogányt. Ellenkezőleg, csak növekedne a zsidók Istenének tekintélye. Ha viszont a kép nem a kenyér szűkösségére, hanem értékére akarna utalni, akkor azt jelentené, hogy Isten szemében a pogányok csak „kutyák", és nem érdemlik meg, hogy megkönyörüljön rajtuk. Jézus azonban ennek az ellenkezőjét hirdette és gyakorolta (vö. Mk 5,19; Mt 8,10-13). – A valóságban (az evangélisták ábrázolásával ellentétben) Jézus egyik tanítványa, de még inkább *a ház gazdája*, egy diaszpóra-zsidó mondhatta az itt Jézus szájába adott mondatot, s erre reagálhatott az asszony: „De hát a kiskutyák is..." Az áthagyományozás, illetve az evangéliumszerkesztés folyamatában aztán (a Jézust nem értő, valójában meg nem tért „Jézus-követők"...) jézusi mondást csináltak az asszony szavaiból, s a végleges változatban az asszony immár csak megerősíti „Jézus" kijelentését. Erre a bonyolult áthagyományozási folyamatra utalhat, hogy a 27. v. végleges szövegében nyelvtanilag nem állapítható meg, ki tette ezt a döntő kijelentést! (A mondatnak nincs alanya, sem személynév, sem személyes névmás, sem mutató névmás formájában. Annál meglepőbb, hogy a legkiválóbb fordítások is betoldják: „ő", „Jézus", sőt: „az Úr".)

Ami pedig Máté 7,6 („Ne adjátok a szent dolgokat a kutyáknak, és gyöngyeiteket se szórjátok a sertések elé") kétségtelenül nehéz értelmezését illeti, az „Érted vagyok" 2002. augusztusi számában magyarul is olvasható Joachim Jeremias (1963-ból való) remek tanulmánya, amelyben világosan kifejti, hogy e mondás helyes fordítása így hangzik: „Ne rakjatok a kutyákra (arany- vagy ezüst-) karikát, és ne aggassátok gyöngy(füzér)eiteket a disznók orrára!" Vagyis szó sincs itt a pogányokról; Jézus általános érvénnyel arra biztatja követőit, hogy becsüljék meg kincsüket, az Isten országát (vö. Mt 13,44-46).

„...az evangéliumi mondások közt olyan is akad, amely felfedi a Jézusban rejlő heves galileai természetet, melybe Josephus szerint ifjúkortól beleoltják a harci szellemet... Jézus türelmetlenül, sarkítva 'sátán'-nak nevezi Pétert (Mk 8,33; Mt 16,23), a szír-föníciai asszony súlyosan beteg lányát 'kutyá'-nak (Mk 7,27; Mt 15,26), Galilea uralkodóját, Heródes Antipast pedig 'róka'-ként említi (Lk 13,32)", írja Vermes Géza (420). – A „kutyákról" már esett szó. Ami a Péternek címzett „Sátán"-t illeti: Ha nem akarunk átlépni a fantázia birodalmába, és hűségesek akarunk maradni annak a Jézusnak a szellemiségéhez is, aki senkit sem minősített ördöginek (ezt csak Jn 6,70 és 8,44 fogta rá), akkor ezt a megszólítást csak így értelmezhetjük: „A Sátán beszél és kísért belőled!" Heródes „rókának" nevezésében pedig – ha figyelembe vesszük a szövegösszefüggést! – nem a „türelmetlen sarkítás", hanem Jézus keserű iróniája és önirónia fejeződik ki: „Megengedhetetlen", „nem illik", hogy Izrael prófétái egy „róka" csapdájában pusztuljanak el (hozzátehetnénk: „Csak egy róka!" – nem pedig, mondjuk, oroszlán, hiszen a „kisragadozó" Heródes a „nagyragadozó" Róma bábja volt csupán): a legfőbb vallási vezetés, a templomi hierarchia „előjoga", hogy megölje Isten küldötteit.

De nemcsak a szentírás-magyarázati (egzegetikai) érvek szólnak Vermes Géza felfogása ellen, hanem a lélektan is. Távol álljon tőlem, hogy abszolutizáljam Jézust. Természetesen ő is lehetett (volt is) indulatos, de egy *„Jézus-formátumú zseni"* (432) személyiségképébe sehogy sem illik bele, hogy rendszeresen kitörjön rajta a *„heves galileai természet"*. Mint láttuk, nem is erről volt szó, hanem az egyik esetben egy tévesen neki tulajdonított mondásról, a másik kettőben pedig fontos teológiai mondanivalót zseniális tömörséggel kifejező képről.

„Egy ízben, amikor éhes volt, még józan ésszel ellenkező dolgot cselekedni is látjuk őt. A fügefáról fügét akar szedni, de mivel nincs rajta termés, megátkozza, noha a szüret ideje még odébb van (Mk 11,12-14; Mt 21, 18-19)", állítja Vermes Géza (420-421). – Bár azt mondják, a zsenit és az őrültet csak egy hajszál választja el egymástól, egy *„Jézus-formátumú zseniről"* mégsem kellene őrültséget feltételezni. Nem is szükséges, mert a fügefával kapcsolatos történet, ahogyan Márk evangéliumában előttünk áll, egy szélsőségesen torzító áthagyományozási folyamat terméke, amely már a Máté-evangélium hatását is magán viseli, és fájón tükrözi, Jézust felnagyítani akaró buzgalmukban hogyan csináltak bolondot Jézusból a korai prédikátorok. Mert hiszen ki akar fügét szedni akkor, amikor még nincs itt a termés ideje? Ki varázsol el egy fát csak azért, mert nincs rajta termés, amikor még nem is lehet? Ha pedig a fa Izraelt jelképezi,

akkor – ebben a felfogásban – még rosszabb a helyzet: Csak egy elmebeteg fanatikus kárhoztatna örökös megtérés-képtelenségre egy egész népet azért, mert annak mértékadó hatalomgyakorlói pillanatnyilag elutasítják őt.

Tudatosítanunk kell azt is, hogy az Újszövetség korai kéziratiban még nem használtak központozást – az élő beszédben viszont sokszor csak a szórend és a hangsúly különbözteti meg a felszólítást és a kérdést. Az ittenin kívül több olyan mondást is ránk hagyományoztak, amely csak akkor egyeztethető össze Jézus szellemiségével és tanításának egészével, ha *kérdésként* fogjuk fel, mégpedig *nyilvánvaló* választ magában foglaló „költői kérdésként” (vö. Mt 8,17; 19, 28; Lk 22,28-30.36).

A történet *eredeti* lezajlását és értelmét így rekonstruálhatjuk: Jeruzsálemért vívandó, immár küszöbön álló „harca” előtt Jézus meg akarja mutatni a kíséretében, sőt tanítványai körében is ott lévő (vö. Lk 9,54; 22, 38; Mk 11,16; 14,47) fanatikusoknak, mekkora ostobaság lenne türelmetlenségük – a fügefa által jelképezett! – Izrael *népével* szemben, ha az még éretlennek bizonyulna („még nem volt fügeérés ideje”) az ő új üzenetének befogadására. Zseniális pedagógusként a szamáron lovagláshoz (Mk 11,7) hasonló újabb „játékot”, jelképes prófétai cselekedetet rendez meg. Úgy tesz, mintha ő is időnek előtte keresne gyümölcsöt a fán, amely – persze szavak nélkül, puszta létével – mentegeti magát: „Sajnálom, még nincs itt a termés ideje!” Erre így „felel” neki: „Hát soha többé ne egyék rólad gyümölcsöt senki?” Magyarán: „(Izrael népe!) *Lehetetlen*, hogy örökre megtagadd a gyümölcshozást!” Vagyis megátkozás helyett rendíthetetlen bizalmát, reményét fejezi ki!

Jézus *„mélyen meg volt győződve a mózesi örökség központi jelentőségéről, állandó értékéről..., ezért ragaszkodott ahhoz, hogy amíg el nem jön Isten országa, a mózesi törvényeket a legapróbb részletekig be kell tartani, beleértve a rituális előírásokat is. Alapelve teljesen világos: 'Bizony mondom nektek, míg ég és föld el nem múlik, egy i betű vagy egy vesszőcske sem vész el a törvényből' (Mt 5,18), illetve: 'Hamarabb ér véget ég és föld, mint hogy egyetlen vessző is elvesszen a törvényből' (Lk 16,17)*, vallja Vermes Géza (423). – Kétségtelen: Máté és Lukács evangélista is a Törvény „pontosításaként”, „betöltéseként” akarja *beállítani* Isten országának hirdetését. Csakhogy egyszerűen lehetetlen, hogy ugyanaz a Jézus, aki gondtalanul átlépett a szombattal, a rituális tisztasággal, a válással stb. kapcsolatos törvényeken (vö. Mk 2,15-17; 2,18-19a; 7,5-8. 9-13.14-23; 10,2-9; Lk 11,39-41; 14,5; 19,5-7) annak érdekében, hogy Isten akaratát jobban teljesíthesse, egyúttal azt állította volna, hogy a Törvény szövegéből egy vonásnak sem szabad elvesznie. Ha így gondolta, akkor miért mondta a Vermes Géza által idézett mondat folytatásaként, hogy akinek az „igaz volta” „bőségesen fölül nem múlja” az írástudók és farizeusok Törvény szerinti helyes magatartását, az semmiképp sem mehet be Isten országába (Mt 5,20), és miért támasztotta alá ezt híres „antitéziseivel” (Mt 5,21-22. 23-24. 27-28.33-37)?

Manapság persze bevett gyakorlat a szentírás-magyarázók körében, hogy vagy nem vesznek tudomást Jézus törvényáthágásairól és azok nyomán (főként a farizeusokkal) támadt konfliktusairól, vagy azt mondják: Jézus sosem hágta át magát a törvényt, csupán annak szőrszálhasogató értelmezéseivel került összeütközésbe. Ez az érvelés azonban már azon is megbukik, hogy Jézus nemegyszer *elvileg* is szembehelyezkedett a Törvénnyel, a leglátványosabban talán a válás kérdésében (Mk 10,1-9), amikor is ráadásul az egyik törvényi kijelentéssel (5Móz 24,1) egy másik törvényi kijelentést (1Móz 1,27) állított szembe!

A tényleges megoldás az lehet, hogy a Vermes Géza által idézett mondattal („...egy i betű vagy egy vesszőcske sem vész el a törvényből”) Jézus nem saját meggyőződését fejezte ki, hanem csupán ellenfelei felfogását *idézte*, tehát mint ilyet idézőjelbe kell tenni (vö.: a legrégebbi kéziratokban nem volt központozás, nemcsak pont, vessző, kérdőjel és felkiáltójel, hanem idézőjel sem). Különösen világos ez a lukácsi helyen (Lk 16,16-17), ahol Jézus azt mondja: „A törvény... [csak] Jánosig [volt érvényben]. Attól kezdve Isten országa hirdettetik örömüzenetként, de [mégis] minden [törvénytudó] erőszakosan lép föl ellene.” Majd megnevezi az erőszakos fellépés okát is: „[Azt mondják ugyanis:] 'Könnyebben múlik el az ég és a föld, mint hogy egy vonás is elvesszen a törvényből.'”

Akit az elmondottak nem győznek meg, annak érdemes elgondolkodnia, hogyan hozható összhangba Jézusnak az az állítólagos kijelentése, hogy „hamarabb ér véget ég és föld, mint hogy egyetlen vessző is elvesszen *a törvényből*”, azzal a másikkal, hogy „ég és föld elmúlik, de *az én szavaim* nem múlnak el” (Mk 13,31)?

„Az a meggyőződés, hogy Isten országának eljövetele küszöbön áll, a szélsőséges sürgetés érzetével töltötte el Jézust, és ezt a sürgetést igyekezett tanítványainak is közvetíteni... Hogy követhessék őt, és beléphessenek az eszkatologikus judaizmus lelkiségébe, Jézus tanítványainak el kellett hagyniuk ihlet nélküli vallásukat”, állítja Vermes Géza (425, 431). – Az eszkatológia és (vele szoros összefüggésben) az apokaliptika olyan hatalmas problémakör, hogy – amint mondani szokták – „könyvtárnyi irodalma van”, és – különösen ami Jézus és az eszkatológia/apokaliptika viszonyát illeti – több iskola is verseng a helyes értelmezésért. Így aztán itt, rövid fogalomtisztázás után, végképp

csak utalásszerűen közölhetem saját felfogásomat.

Az *eszkatológia* (görög *eszkaton* = végső, legutolsó + *logosz* = tan) az emberiség (és a világ) végső sorsát tárgyaló bibliai, illetve teológiai tanítások (halál, feltámadás, ítélet, tisztulás, menny, pokol stb.) összessége. A Bibliában különféle elképzelésekkel találkozunk az egyén, Izrael és az emberiség végső földi sorsára, illetve túlvilági életére vonatkozóan, ennek megfelelően beszélünk egyéni, nemzeti és általános, illetve transzcendentális eszkatológiáról. – A Kr. e. 2-1. században létrejött *apokaliptika* (*apokalüpszisz* = feltárás, felfedés, kinyilatkoztatás) az *eszkaton*, a végidő közeli eljövetelének türelmetlen várása, illetve az eme eljövetellel kapcsolatos elképzelések összessége (és az ezeket összefoglaló irodalom). Tárgyát azok az események alkotják, amelyek (az elképzelések szerint) lezárják és beteljesítik a történelmet, és bevezetik az – e világi és/vagy túlvilági értelemben vett – végidőt.

Jézus eszkatologikus/apokaliptikus mivoltáról alkotott felfogásom homlokegyenest az ellenkezője Vermes Gézáénak, aki azt mondja, hogy *„a korabeli zsidó eszkatológiát"* illetően *„Jézus kora gyermeke lehetett"* (432). Úgy gondolom, korrekt szentírás-tudományi módszerekkel megmutatható, hogy amint sok más területen (például a nőkkel kapcsolatos felfogásában és viselkedésében), Jézus e tekintetben sem volt kora gyermeke (ahogyan ezt „egy Jézus-formátumú zsenitől" el is várhatjuk). Más kérdés, hogy az őt nem értő tanítványok és evangélisták számtalanszor valóban lázas apokaliptikusként *állítják be* őt.

Azt, hogy Jézus egyáltalán *nem* azonosult kora eszkatológiájával/apokaliptikájával, talán a legszembetűnőbben az igazolja, hogy mindig határozottan *visszautasítja* az eszkatologikus/apokaliptikus várakozásokat és találgatásokat, akár tanítványai, akár ellenfelei hozakodnak elő velük, és *morális síkra tereli* a kérdést (vö. Mk 13,4.9; 13,28-29; Lk 13,23-24). Ezt a viszonyulását a legmagasabb elvi síkon fogalmazza meg Lk 17,21-beli, sokszor idézett, de gyakorlatilag mindig félreértett mondása.

Ez alkalommal a farizeusok teszik fel neki a talán legizgatóbb eszkatologikus/apokaliptikus kérdést: Mikor jön el Isten országa? Válaszában Jézus előbb az időre, aztán a helyre vonatkozó találgatást is elutasítja, majd minden várakozással szemben (amely *Istentől* várta országának eljövetelét) azt mondja: „Isten országa – [annak „eljövetele, kibontakozása, megvalósulása"] – *rajtatok* fordul!"

Az eredeti görög kifejezést (*entosz hümón esztin*) persze sosem fordítják így, hanem mindig vagy úgy, hogy „Isten országa *bennetek van*", vagy úgy, hogy „Isten országa *közöttetek van*" (ahogyan Vermes Géza is, 397). Pusztán nyelvtanilag helyes lehetne a „bennetek" és a „közöttetek" fordítás is, de ha Lukács ezek valamelyikét akarta volna kifejezni, akkor szokásának megfelelően az egyértelmű *en* (-ban, -ben) vagy *en meszó* (között) elöljárószókat használta volna (az utóbbira nézve ld. Lk 2,46; 24,36; ApCsel 1,15; 6,15; 27,21 és különösen Lk 22,27 és ApCsel 2,22). Az *entosz* elöljárószónak azonban a „-ban, -ben" és a „között" mellett van harmadik jelentése is: „valakinek a hatókörében, hatósugarában, kartávolságában, hatalmi területén, rendelkezési területén belül, befolyási övezetében" (vö. C. H. Roberts, 1948; A. Rüstow, 1960; C. H. Dodd, 1961). Persze ha ez csak fizikai közelséget akarna itt kifejezni, akkor egyrészt gyakorlatilag azonos lenne az *en meszó* jelentésével („közöttetek"), másrészt mégiscsak „statikus", helyhatározói értelmű választ adna a farizeusok kérdésére, holott azt Jézus már elutasította a 21. v. első felében. Így aztán csak az *entosz* „dinamikus" alkalmazásáról lehet szó: „a ti hatókörötökben van, ti rendelkeztek vele", azaz: Isten országa „tőletek, a ti akaratotoktól és tetteitektől függ, rajtatok áll", vagy valóban dinamikus megfogalmazásban: „rajtatok múlik", s még inkább: „rajtatok fordul" (ahogyan az egyházatyák közül Tertulliánusz is értelmezte).

A sor folytatása helyett végezetül inkább azt a kérdést vetem fel, vajon ***miképp lehetséges*** az, hogy a Vermes Géza által megrajzolt jézusi személyiség és jézusi tanítás – véleményem szerint – oly messze áll Jézus *hiteles* evangéliumától. Két sejtésemnek szeretnék hangot adni.

Az egyik: Vermes Géza *történészi megközelítése* nem alkalmas Jézus alakjának és tanításának (a lehetőségek szerinti!) pontos megragadására. Bár könyve Prológusában Vermes Géza elmondja, hogy korábbi Jézus-könyveitől eltérően nemcsak a történészi (illetve a *Jézus változó arcai* esetében irodalmi) nézőpont vezette, hanem a szövegkritikai is, úgy látom, a lényeget tekintve mégis a – „kívülről közelítő" – történészi megközelítés az uralkodó ez esetben is. Ezt pedig azért tartom alkalmatlan *módszernek*, mert Jézus személyéről, tetteiről és elmondott tanításairól csak minimális *történelmi* bizonyosságunk lehet; a gyakorlatilag egyetlen forrásként rendelkezésünkre álló evangéliumok ugyanis a szó klasszikus értelmében nem történeti források, hanem az evangélisták igehirdetői-teológiai célzatú, ha úgy tetszik, ideologikus alkotásai. Így aztán Jézus „hiteles" vagy „valódi" evangéliumához csak nagyon aprólékos és bonyolult – „belülről kifelé haladó" – szövegértelmező („exegetikai") munka révén juthatunk el, amit persze kiegészíthet a történelemtudomány, az összehasonlító vallástörténet, a hermeneutika, a pszichológia és a valláspszichológia, a szociológia és a vallásszociológia meg sok más tudományág.

A másik: Úgy tűnik, Vermes Géza is annak az iskolának a képviselője, amelyet olyan nagy nevek fémjelezneknek, mint Schalom Ben-Chorin, David Flusser vagy Pinchas Lapide, s amelynek közös törekvése *„Jézus hazavitele a zsidósághoz"*. E szerzőket több-kevesebb határozottsággal és egyöntetűséggel hármas tendencia jellemzi: 1) A korabeli zsidók nem felelősek Jézus haláláért. 2) Jézus kortársainak nem is volt okuk arra, hogy megöljék Jézust, mert az ő tanítása lényegileg ugyanazon a körön belül mozog, mint a kortárs rabbiké. 3) A keresztények Jézus-képe ezért a történelmi és az eszmei alapot egyaránt nélkülözi. – Ennek a látásmódnak azonban minden valószínűség szerint nem szentírás- vagy történelemtudományi, hanem mélylélektani gyökerei vannak. Mindenesetre Vermes Géza is olyannyira a zsidóságra korlátozza Jézust, hogy egy helyütt – értetlenkedve bár, de – „szűk látókörű sovinisztának" nevezi (432). Ezzel szemben azt képviselem: ahogyan Jézust nem lehet azonosítani történelmi hátterével, az első keresztény évtizedek „gyülekezeti teológiájával" vagy a kereszténység dogmatikai tételeivel, ahogyan Jézus nem egyszerűen misztikus költő, társadalmi reformer vagy forradalmár, úgy a judaizmusban sem lehet feloldani őt, sem „egyszerű", sem „zseniális" rabbiként. Jézus egyedülálló és fölcserélhetetlen.

Gromon András

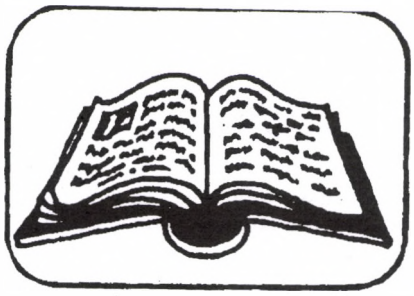

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Várnai László (Balatonboglár), a májusiakat Király Ignác (Érd) készítette.

Április 5. — Virágvasárnap — Mk 11,1–10 és 14,1–15,47 — Találtok, találkoztok!

A váratlan események, meglepetések színessé teszik életünket. A megszokások rutinjából felemelnek az izgalmas, kiszámíthatatlan történések. Valljuk, hogy Isten ismeri minden lehetőségünket és lépésünket, de meghagyja nekünk szabad akarati döntésünket. Mégis úgy tűnik, hogy időnként „besegít” az Ő akaratának felismerésébe és megtevésébe. A szülők és nevelők hasonlóképpen irányítják, inspirálják gyermekeiket a jó meglátására és cselekvésére. A virágvasárnapi liturgiában két ilyen jelre figyeltem föl Jézus és „fiacskái”, a Mester és tanítványai kapcsolatában.

A barkaszentelési evangéliumban olvassuk, hogy Jézus elküldi két tanítványát a Jeruzsálem előtti faluba, ahol *találnak* egy szamárcsikót, amelyet elkötethetnek számára a bevonulásához. Máskor is kettesével küldi apostolait, mert két tanú egybehangzó véleménye hitelesíti a küldöttek igazságát. A szamárcsikó gazdája enged nekik, mert egyöntetűen vallják, hogy az Úrnak, vagyis a Messiás Királynak lesz rá szüksége. Neki pedig „életükön és vérükön” kívül még a szamarukat és zabjukat is készek voltak odaadni a szabadulás után áhítozó júdeaiak. A Jézusban hívő tanítványok tehát megtapasztalhatták Mesterük szavainak igazságát, amikor rátaláltak a bevonulás állatára, és odavihették számára. Ettől a beteljesüléstől fellelkesülve is kiálthattak hozsannát az éljenző tömeggel együtt Dávid elérkező királysága képviselőjének, Jézusnak. Úgy tűnik, azon már nem gondolkodtak el, hogy egy szelíd szamárcsikót, nem pedig egy harcias lovat találtak Uruk számára.

– Jézus szavát komolyan véve, a Szentírás igéitől megérintve és a Szentlélek vezetésével voltak már hasonló találataim?

A passió hasonló eseményt rögzít. A tanítványok kérdésére, hogy hol készítsék el számára a húsvéti vacsorát, a Mester ismét meglepetéssel áll elő. Megintcsak két apostolt szólít fel: „Menjetek a városba. Ott *találkoztok* egy vizeskorsót vivő emberrel.” Mivel hisznek Neki, elindulnak, és úgy történik minden, ahogy Jézus mondta. Valóban ott volt a vizeskorsót vivő ember, aki után menve megtalálták a vacsora termét.

Jézus mellett nincs helye az aggodalmaskodásnak, a kétségeknek. Ha reá hallgatunk, csupa meglepetés lesz az életünk. Izgalmas kaland a Mester követségében. Olyan találkozások sorozata, amelyeknek fényében még a Golgota is értelmet nyer. A hamis tanúk lelepleződnek, mert Jézus nem a jeruzsálemi templom lerombolásáról beszélt a templom megtisztításakor, hanem testének golgotai lerontásáról. A főpapok is csak hazugsággal foghatják rá, hogy le tudja rombolni, és három nap alatt fel fogja építeni a templomot, mert ezzel szemben feltámadását jövendöli meg. Velük szemben a pogány százados Isten Fiát látja meg agóniájában, az asszonyok pedig harmadnap üres sírt *találnak*, és a feltámadás “tanújával” *találkoznak*.

Április 12. — Húsvétvasárnap — Jn 20,1–9 — Elvitték az Urat a sírból!

Az emberi lét legsúlyosabb terhe a végessége, a halál tapasztalata. Ha van egy kis empátia a sírásóban vagy a temető papban, nem képes megrendülés nélkül végezni munkáját. Nem lehet megszokni, mert mindenki sorra kerül, még a búcsúztatót mondó is. Mivel az élet élni akar, olyan teher a halál, mint Jézus sírja előtt az a nagy kő.

Úgy tűnik, hogy Jézus hiába beszélt előre férfitanítványainak a harmadnapról. Az ő messiási reményüket véglegesen lezárta a sírkő. Számukra kétszerkettő igazság volt, hogy a halál ellen nincs orvosság. Az értelem kapitulált.

De a nőtanítványok, mindenekelőtt Mária Magdolna, nem adták fel a reményt. A szeretet érzelme utat talál ott is, ahol az ész megáll. Titkon reménykedtek valamiféle folytatásban. Ezért siettek a sírhoz. Ám amikor Magdolna meglátja az elhengeredett követ, első logikus következtetése, hogy elvitték a holttestet a sírból. Számára az a nagyobb tragédia, hogy nincs meg a test, a szeretet tárgya.

Az asszonyok a Katyn című filmben is mindaddig reméltek férjük, fiúk hazatérésében, amíg elő nem került a holttestük, vagy valamilyen személyes tárgyuk a közös sírból.

A kő nem azért került el a sír bejáratától, hogy Jézus előjöhessen, hiszen neki nem akadály a zárt ajtón belépés sem, hanem hogy a tanítványok bemehessenek oda. Az ember számára létezik az elhengeríthetetlen nehéz kő, amely végleg lezárja reményét. Isten számára azonban nincs lehetetlen: az Ő számára a sírkő nem végleges pecsét az életen.

Az üres sír és a leplek helyzetének látványa elég volt Péternek és Jánosnak, hogy megszülessen bennük a húsvéti hit. Nekik már nem probléma, hogy hová került Jézus teste. Mária Magdolna meggyőződését az őt néven szólító, az élő Jézust megtapasztaló találkozás juttatja el a bizonyossághoz.

– Testvérem, nővérem, te hol tartasz a húsvéti hit útján?

Ha Jézussal zárkózom életem sírjába, ha vele temetkezem el, akkor életem földbe hulló magként elhal ugyan, de új életre támad. Eltemetkezni vele, hogy feltámadjak vele: nem az életem végén esedékes faladat, hanem mindennapi teendőm. De legalábbis minden húsvétünnepi lehetőségem.

Nagy Miklós költeményével vallom:

A létem rácsain
Felnyújtom Hozzád két karom.
A sebzett, kinyílt titkot,
A Szíved akarom…

Hozzánk forrasztott
Örökségünk a fájdalom…

Tanúskodik az ég,
Szívünk itt együtt dobogott.
Már semmi Tőled el nem választ:
Feltámadtál – feltámadok.

Április19. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Belépett hozzájuk!

„Az emberek gépek lettek, és üzemanyagválság van”, írta búcsúlevelében a nyolcvanas évek közepén egy öngyilkosságra készülő leány. Azóta csak rosszabbodott a világ, mert még inkább elgépiesedtek a kapcsolatok. Az új gépekhez regisztráció, ügyfélkapu, jelszó stb. szükséges. Ahelyett, hogy megkönnyítenék az emberi kapcsolatokat, az ügyintézéseket, azok inkább bonyolultabbá váltak.

Nosztalgiával gondolunk a régi szép időkre, így a Biblia korára is, amikor személytől személyig alakultak a kapcsolatok. Jézus megszólította az embereket. Követésére hívta tanítványait. Kijelentette: „Aki hozzám jön, nem utasítom el” (Jn 6,37). Húsvét után pedig egyszerűen csak belépett övéi közé. Csatlakozott az emmauszi zarán-

dokokhoz. Megkereste, és reggelivel várta az emberhalászatot elszabotáló apostolait.

A mai evangéliumban kétszer is hallunk arról, hogy Jézus a zárt ajtón át belép hozzájuk. Nemcsak a félelmet kifejező zárt ajtó nem akadály neki, hanem a nagypénteki csalódásba, reménytelenségbe bezárkózott tanítványai sem, akiknek elhozza békéjét. Beléphet az életükbe is, mert befogadták újjáteremtő leheletét, a Szentlelket, bocsánatát és a küldetést. De még pünkösd előtt vannak, ezért nem képesek másokkal, akár csak a hiányzó Tamással is elfogadtatni az élő Jézus valóságát. Míg velük van a Mester, képtelenek az önállóságra. Majd csak a mennybe távozása után állnak saját lábukra, a pünkösdi élmény segítségével.

Füle Lajos református költő *Tamás és a feltámadás* című versében olvassuk:

Húsvét, csoda, feltámadás!
– De merre van szegény Tamás?
Fáj neki a kereszt, a Holt,
egyedül van, elkóborolt.
Együtt vannak a többiek.
Tamás sehol. Mikor ijedt
ábrázattal előkerül,
hallgat csupán, hitetlenül.
Majd szól: e hír csak úgy elég,
ha látja a szegek helyét
a Mesteren! Ímé, ez ő:
becsületes kételkedő.
Nem színlel és nem képet mutat,
JÉZUS ezért talál utat
szívéhez: ím megjelenik,
felmutatja a sebeit,
és lát Tamás, szól könnyesen:
"ÉN URAM ÉS ÉN ISTENEM!"

A találkozás nyomán nemcsak Tamás Jézussal való kapcsolata gyógyult meg, hanem a baráti közösséghez fűződő kapcsolata is. A Mester amellett, hagy megnyerte őt magának, a többi apostolnak is visszaadta. Sőt nekünk is fontossá tette, mert miatta hangzott el az örömhír: „Boldogok, akik nem láttak és mégis hittek.” Erre a „mégis” hitre éppen a közösség tanúságtétele és a benne megtapasztalható jézusi jelenlét élménye juttat el. Nem az egyre bonyolultabb gépek világa, hanem a kapcsolatok Lelke hitelesíti tanúságtételünket.

Április 26. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,35–48 — Az érzékek és értelem útja!

Egy elképzelhetetlen és váratlan esemény zavarba hozza a kiszámíthatóságot kedvelő embert. Jézust már a vízen járásakor kísértetnek gondolták tanítványai. Megrémültek a rendkívüli látványtól. Jézus akkor a szavaival próbálta megnyugtatni őket: „Bátorság! Én vagyok, ne féljetek!” Péternek ez nem volt elég, bizonyosságként ő is járni kívánt a vízen. Amikor merülni kezdett, Jézus kicsinyhitűnek és kételkedőnek nevezte.

Hasonló jelenettel találkozunk húsvét estéjén is. Az apostolok az asszonyi szóbeszédből értesültek az üres sírról. Némelyek már látták is azt, de Jézus magát nem látták. Miközben az Emmauszból visszatért tanítványok megosztották velük élményüket, megjelent közöttük az élő Jézus. Megintcsak szellemnek, kísértetnek vélték. Jézus először az érzékek útján győzködi övéit:

Szavaival: Köszönti őket: „Békesség nektek!” Rákérdez nyugtalansáuk okára és kételyükre. Ezzel megérinti békétlen és félénk szívüket.

Felhívja figyelmüket a *nézésre:* Átszegezett kezét és lábát mutatja nekik. Sebeinek látványa igazolja valóságát.

A *tapintás* bizonyossága olyan, mint Péter vízen való járása. Ez főleg Tamás meggyőzéséhez kellett.

Végül az *evés* érzékével rontja le bennük az a tévedést, hogy csupán szellemet, kísértetet látnak. Péter apostol később tanításában is hivatkozik erre a tényre: „…vele együtt ettünk és ittunk a halálból való feltámadása után” (ApCsel 10,41).

Az érzéki tapasztalatok előkészítették az utat az értelmi megértéshez. Szentírás-magyarázatával világossá tette előttük, hogy csak a szenvedés útján érhette el célját és ennek jutalmát: feltámadását.

Azért győzködte ennyire alaposan apostolait, hogy mint mesterek majd ők is hasonló elszánással tanúsítsák örömhírüket leendő tanítványaik számára.

Napjainkban hasonlóképpen cselekednek a világ fiai, menedzserei a termékbemutatókon. Reklámjuk hangoztatásával megpróbálnak rábeszélni a fogyasztásra. Árujuk előnyös oldalát láttatják. Megmutatják használat közben, és kipróbálásra ösztönöznek. Ha ehető az áru, ingyenes kóstolót rendeznek, ha nem, akkor árukapcsolással jön a „beetetés”. Végül következik a rábeszélés, az értelem meggyőzése: ha ezt megvásárolod, több leszel, boldogabb és elismertebb.

Lehet, hogy Jézus módszeréből tanultak a világ fiai. Ha a világosság fiai már „letudták” Jézus és az őskeresztények tanúságtételét, akkor ismét tanulhatunk a világ fiai okosságából. A küldetés Szentlelke mindenesetre ilyen vargabetűk nélkül, egyértelműen Jézus és első tanítványai útját tanítja: az érzékek tapasztalata után „megnyitotta értelmüket, hogy megértsék az Írásokat”. Így a Lélek erejével tanúskodhatunk a velünk együtt működő és tanításunkat hitelesítő ÉLŐ JÉZUSRÓL.

Május 3. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,11–18 — Ismerjük?

A Jó Pásztor ismeri övéit, és övéi ismerik őt. Idilli kép: teljes harmóniában él és működik a Pásztor az ő bárányaival. Mindenki tudja a dolgát és tudja a helyét. Tudja és teszi.

Ne ringassuk el magunkat kegyes hangulatban, mert a valóság mást mutat! Hangolódjunk rá erre a valóságra a jobbulásunk reményében…!

A pásztorkodásból élő népeknél csak a tehetős, nagy nyájjal rendelkező gazda fogadott alkalmazottakat az őrzésre, gondozásra. A kevés jószággal rendelkező maga őrizte állományát, vagy a család valamelyik tagja tette ezt. A béres sem felelőtlenkedhetett a rábízott értékkel, mert az elveszett, elpusztult állatokért kártérítést kellett fizetnie, például levonták a nyereségéből (ld. 2Móz 22, 9-12; 1Móz 31,39). Az Ószövetségben Jahve úgy bánik népével, mint a pásztor a nyájával: vezeti, gondozza, óvja. Izrael királyait azonban nem nevezik pásztornak, ezt a címet messiási címnek tartják meg (Ezekiel 34,23; Zakariás 10,3). Jézus ajkára adottan Máténál, Márknál és Jánosnál is szerepel Jézus mint népe pásztora. Messiási bizonyítás részei ezek a helyek is. Az ősegyház is átveszi ezt a szemléletes képet, és a közösségek vezetőit, élükön Péterrel, mint Jézus példáját követni hivatott elöljárókat pásztornak tekintik (Jn 21,16; Ef 4,11; 1Pét 5,1; ApCsel 20,28).

A keresztény, Jézusra hivatkozó emberiség nem úgy fest, mint aki ismeri Pásztora hangját. Gyümölcseiről megismerhető a fa. Ha valaki önvédelemből ezt reflexszerűen támadó hangnak venné, azt is inkább áthívom a másik irányba, az önvizsgálat irányába. Nyugalom, kedves sorstársak, az igazi határvonalak „az emberi szívekben vannak” (Exupéry), és mi mindnyájan Jézusunk szívhangjára szeretnénk hangolódni. Nem a bajokon való kesergés és vita tesz ugyanis jobbá bennünket, hanem ismereteink fejlesztése, és ebből fakadó önnevelésünk mindennapos megvalósítása. A tudatformálást (metanoia) olyan fontosnak tartó Jézus meg akarta találni velünk a közös hangot: az Istennek tetszés közös hangját. Értékszemléletet kínált, és ebben az egy nyelvet beszélésre biztatott. Pontosabban a Vele egy nyelvet beszélésre. Hiába értünk egyet abban mi, emberek, hogy gyarlók vagyunk, és vigasztalgatjuk egymást nagy megértéssel, ha ebből nem fakad Istennek tetsző megtérés és úton járás, Jézus hangjának megfelelően.

Mi végett vagyunk a világon? Hogy Istent megismerjük és megismertessük, megszeressük és megszerettessük, és ezáltal az üdvösség csillámpora megjelenhessen itt a földön is. A hívő magabiztosságot szerencsésebb lenne felváltani a szerény istenkeresés hangjával. „Van Isten? Az már nem a mi gondunk”

(Babits), hanem a hitetleneké. A mi gondunk már az, hogy az Ő akaratát ismerjük meg, nem keverve azt a magunk vágy-akaratával. A keresztény tévedhetetlenséget szerencsésebb lenne felváltani a Jézushoz fejlődőképesen felzárkózni akaró ráhallgatás hangjával. „Minden beszédnek hallgatással és meghallgatással kell kezdődnie” (Babits). Tanulni, de azt, ami Őt jobban megismertetheti, imádkozni, de a már megismert jézusi értékszemlélet hangján. Hol tartok? Megmutatja, ha megnézem, mit tanulok (tanulok egyáltalán?), és miről és hogyan imádkozom. Mert lehet tanulás címén elringatózni, mert lehet ima címén munkaköri leírásokat gyártani a Jóistennek. „A fejlődés a hívő növekedése a hitben, és nem a hité a hívőben” (Nagy Szt. Albert).

Elöl megy a Jó Pásztor, utána a bárányok. A bárányok pásztoruk ismerős hangját követő része igyekszik felzárkózni, a többi nyájszellemben sodródik a jobb legelő reményében, mások pedig elcsatangolnak…

Merre járok?

Május 10. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 15,1–6 — Szőlőtő és szőlővesszők

Az ószövetségi hagyományban ismert és kedvelt kép ez az evangéliumi rész: Jahve a szőlősgazda, és Izrael az ő szőlőskertje. Másutt Izrael az a szőlőtő, amelyet Jahve Egyiptomból átültetett az ígéret földjére (Zsolt 80,9-12). Itt Jézus saját magát mondja szőlőtőnek, nem Izraelt, nem mást.

A kertes gazdák és földközeli életű emberek általában tudják, hogy az éves nagy metszés mellett van évközi tisztogatás is. Olyan új és veszélyes kórokozók támadnak, hogy amiben az idén hatékony voltam, az jövőre már aligha lesz ugyanilyen hatékony. Az ember nem ülhet hátradőlve, hogy ezt elvégeztem. A metszést, tisztogatást folyamatos éberséggel kell végezni – ha kell, radikális beavatkozással, mint a monília-fertőzés esetén, amikor az egészségesnek látszó ágból is le kell metszeni a csak belül láthatóan fertőzött szakaszt. A mai szentírási rész a mindennapos tapasztalatra építve akarja belénk vésni: mennyei Atyánk szüntelenül munkálkodik, szőlőtő-Jézusunk szüntelenül adja éltető erejét – de szőlővessző-én vajon mit csinálok a termésért?

Az ösztön-hangsúlyú lényeket jutalmazással és büntetéssel szoktuk terelgetni. Mennyei Atyánk is így terelget? A szeretet rendjébe nem fér bele a félrevezető magatartás: a gyümölcstelenség elkendőzése. Tehát kell a büntetés? A szeretet rendjébe az sem fér bele, hogy apokaliptikus dörgedelmekkel, félelemtől reszkető embereket tuszkoljon be a Jóisten a mennyországba. Tehát kell a jutalmazás? Akit odavonzani nem tud a szeretet, azt odarugdosni sem érdemes. Isten szeret, mindenkit szeret, elbitangolt gyerekét is szereti (Mt 5,45). Személyes fájdalma lehet az, hogy senkit nem tud akarata ellenére üdvözíteni. Isten szeretete azonban értékőrző szeretet: elkenés, mentegetés, eltakarás, kegyes ködösítés helyett biztató és rávezető szeretet. Jónak lenni érték, jóvá lenni értékes fáradozás. Még fájdalom árán is érdemes ezen fáradozni. A metszés, a megtisztítás fájdalma olyan, mint a szülésé, az új élet öröme feledteti a vajúdás óráit, a gyümölcstermés élménye hasonlóan hat. Súlyos rendellenesség lenne, ha a beteg haragudna a sebészre, aki bár fájdalom árán, de megszabadította életveszélyesen beteg tagjától. Sajnos vagy nem sajnos, de egyikünk sem spórolhatja meg, hogy át ne vegye a szüntelenül munkálkodó Gazda munkálkodását, és maga is ne fáradozzon a maga gyümölcshozása érdekében.

A teremtés rendjében meglévő „műtéti” metszések mit sem érnek, ha az éltető nedvkeringés nincs rendben. Ez a szép allegória a tőről és vesszőről azt hivatott kifejezni, hogy milyen mértékű közösségben kell/kellene lennünk Jézussal. A szüntelenül munkálkodó szőlőtő-Jézus felkínálja éltető erejét, azt akarja, hogy életünk legyen, és az bőségben legyen. Helyettünk azonban nem tud áramoltatni. Máshonnan is felvenni akaró törekvéseinket nem tudja ellensúlyozni. Az ide is, oda is tartozni akarókkal nem tud mit kezdeni. Nem szolgálhatunk két úrnak, nem tekingethetünk másfelé. A szőlővessző elhajolva és talajtakarásban önálló gyökeret ereszt (bujtatás), és leválik az eredeti tőről – és megőrzi fajtája tulajdonságait, de az ember, ha leválik a jézusi tőről, sajnos mindent elveszít, ami Jézustól való.

A gyümölcsért vagyunk, nem a lombért. Valamennyi lombra szükség van a gyümölcstermés segítésére. A dísznövények szép, látványos lombozat létrehozásra használják az éltető erőt. Az ember haszonnövény a Jóisten kertjében: ízes, éltető erőforrás a szeretet Országában. Ez nem kevés, de nem is lehetetlen küldetés.

Május 17. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 15,9–17 — Amint az Atya szeret…

A szeretet láncolatáról elmélkedjünk: az Atya valahogyan szereti Jézust, Jézus valahogyan szereti övéit, mi valahogyan szeretjük mieinket… „Szeretettel mérik a világ hosszát…” (Nyírő).

Hogyan szereti Jézust az ő Atyja? Ha semmi más nem tűnne fel Jézus életalakításában, csak az, hogy hihetetlen bizonyossággal kötődik mennyei Atyjához, ez is elég lenne arra, hogy keresni kezdjük: Mire alapozza Jézus ezt a bizonyosságát? Gyermekkori kereső irányulása (például 12 évesen a templomban), megtisztító bemerítkezési élménye a Keresztelőnél a Jordán folyóban, imaházi nyilvános bemutatkozása felnőttsége kezdetén ("ő kent fel engem") nagyon erős személyes kapcsolati élményt feltételeznek. Amikor beszél Atyjáról, a legédesapaibb, legédesanyaibb képekkel szól róla (tékozló fiú atyja), úgy szól, mint aki ismeri azt, akiről beszél (pl. Jn 6,46; 7,29; Mt 11,27; Lk 10,22…). Jézus úgy éli meg, hogy az ő istenkapcsolatában az ismeretből szeretet születik: szükségszerűen születik, nem lehet nem szeretnie Atyját, ha megismerte (Jn 17, 26). Számára az Atya az egyedül igazán jó, ő az egyedül igaz ("senki sem jó, csak az Isten", "én igaz Atyám…"). A tökéletesség mintája ("legyetek tökéletesek, mint a mennyei Atya tökéletes") feltételekhez nem kötötten szeret ("esőt ad jókra és gonoszakra"). Sorolhatnánk tovább a szeretet számtalan jelét, de most állapítsuk meg a meghökkentő végkifejletet: úgy szerette Jézust az ő Atyja, hogy hagyta kivégeztetni… Nem csoda, hogy az ezt megragadni akaró ember megváltástant dolgoz ki, misztikumba menekül, hiszen megáll az emberi ész. Miért nem éli meg ezt szeretetlenségnek Jézus? Elhagyottságnak megéli, szenvedi, de fel nem lázad. Van olyan normális édesapa és édesanya, aki ha teheti, ne mentené gyermekét, még az elcsavargót is, hát még a neki tetszőt?! Lehetséges, hogy aki tökéletesen tud szeretni, az a szeretet elleni bűnnel nem tudja, nem akarja megvédeni szeretteit? Lehetséges, hogy a földi élet azért annyit nem ér, hogy meghasonlás legyen a szeretetben (vértanúk példája)?

Hogyan szereti Jézus az övéit? Kezdi azzal, hogy megtapasztalható, átlátható életvitelt él, ködösítés, titokzatosságokba bújás nélkül. Személyiségével, egyediségével emberközelbe hozza az embert felemelni akaró új értékszemléletét. Magabiztossággal és nyitottsággal (pl. a Keresztelő felé), határozott iránytartással és módosítani tudó rugalmassággal (tömegpasztorációról átáll a kisközösségre), nagyszívű segítőkészséggel (gyógyítások) és időben visszahúzódó lényegre átállással (jótettei hírzárlatának elrendelésével) jelzi, hogy mennyire Mestere („az vagyok”), Tanítója („egy a ti tanítótok”), Barátja („barátaimnak mondalak titeket”) övéinek. Keményen elvárja, hogy a hozzá csatlakozó ne oldalogjon másfelé is, ne tekintgessen hátrafelé is, ne biztosítgassa be magát családi hagyományainak megfelelni akarással is („hagy temessem el előbb…”), ne lavírozzon más úrnak is szolgálgatva. Jézus úgy szereti övéit, hogy ünnepeikben (kenyér és bor lakoma) és mindennapjaikban („én vagyok az ajtó, a fény, a pásztor…”) jelen akar lenni. De nem érzelgősködik ebben a kapcsolatban: ha nem vállalják az ő értékszemléletét, tanítását, akkor el is mehetnek, és ő szomorúan utánuk fog nézni, mint tette ezt a gazdag ifjú távozásakor és az eucharisztikus beszéd után eloldalgó tanítványok esetében.

Hogyan szeressük mi a mieinket? Ahogyan a fenti példák mutatják...

Május 24. — Mennybemenetel — Mk 16,15–20 — Feszülés a tapasztalás és a hinni valók között

Az ember kérdezni tudó lény, aki válaszokat is próbál fogalmazni. A mai ünnep ősegyházi testvéreink hitvallásának része, krisztológiai beszámoló. Jézus a maga teljességében fölment a mennybe, megdicsőült. Nem szemtanúi beszámolót olvasunk, hanem közösségi meggyőződést. Maga a leírás sokféleképpen maradt ránk. Mintegy szemtanúi beszámolót egyedül Lukács ad, de evangéliuma csodamentes távozást ír le (24,51), az Apostolok Cselekedeteiben viszont már másként ír erről (1,9-11). Ezen kívül minden írásos hagyomány hitvallás, amely nagy eltéréseket mutat részleteiben. Csak a 4. századra nyugszik le a sokféleség bizonytalansága, és ekkor fogadják el az Apostolok Cselekedetei szövegét (Haag: Bibliai lexikon, 1228. o.).

A szemita gondolkodás számára természetes, hogy a kivégzés után ismét élve megjelenő Jézus földi életére dicsőséges záradék kerüljön. Ha hisszük feltámadását, akkor eltávozását is úgy kell hinnünk, hogy az kifejezze: Isten a testet is eredeti ép, tökéletes állapotában felemeli magához a mennybe (Illés tüzes szekéren). A bűnt és a halált legyőző Jézusba vetett hit égbe emeli a nagyon-nagyon szeretett és tisztelt Mestert.

Azt tapasztalom, hogy a test elporlad, vagy magunk elhamvasztatjuk. Visszakerül a természet körforgásába. A betegségek nagyon is rádöbbentenek, hogy az anyag átalakul, elkopik, ideig-óráig képes csak hordozni a személyiséget. Ugyanakkor a földi élet szeretet-megnyilvánulásaiban nagyon jelentős közvetítő szerepe van a „testbeszédnek". A földi élet lét- és fajfenntartásának is nélkülözhetetlen eszköze, a földi élethez tartozó tényező. Az örök élethez is tartozó tényező? A keresztény hit igent mond erre a kérdésre, amikor a test feltámadását, Jézus mennybemenetelét, Mária testestül-lelkestül való mennybevitelét vallja. Így van ez még akkor is, ha egy dogma kihirdetésének sokféle oka között szerepel a világ kihívására adott válasz is: az ateista materializmus kihívása nyomán Mária mennybevitelének dogmájával hangsúlyozni kellett az Egyház anyagot (matériát) értékelő hitét. Szeretet az Isten, a Szeretet örök... Miért ne lenne valamiképpen örök a szeretet eszközeinek köre, a test is? Megdicsőült testről beszél a hit. Szamár-testvérről (Szent Ferenc) beszél az emberi tapasztalat.

Feszülünk a föld és a menny között. Közelíteni akarván a mennyet, feljárunk a hegyre, mint Jézus a Tábor vagy az Olajfák hegyére: pihenni, gyötrődve imádkozni, mennybe menni... Eltávozott szeretteinket ott hisszük a Szeretet Országában, miként Jézusunkat is. Ha magunkat is oda álmodjuk, akkor nem kerülhetjük ki az oda vezető úton való járást, a Jézus-követést. A szeretet égbe emeli szeretteit, és égbe kell segítenie a még itt és most küszködő szeretetteket. Felhő takarja el, tükör által homályosan látszik, vagy csak látni véljük? A lényeg: jézusian élni akkor is érdemes és emberhez méltó, ha kérdőjelek rajzolódnak az égre.

Nem a menny veszett el,
A világ tágasabb,
A menny itt van közel,
Magadban kutasd!

(Tóth A.: Karcolat)

Május 31. — Pünkösd — Jn 20,19–23 — Meghökkentő történések...

Erre senki nem számított. A megvert, elítélt Pásztor sorsa sokkolóan hatott a tanítványokra: életveszélyben érezték magukat. Bujkáltak, bezárkóztak. Vitáztak, emlékeztek, imádkoztak. Terveztek-e valamit? A túlélésen kívül terveztek-e valamit? A „hogyan tovább" alapvető kérdés kellett, hogy legyen. A Jézussal töltött évek meg kellett, hogy határozzák gondolkodási irányukat, hiszen „sülve-főve" együtt voltak. Elszokhattak korábbi életüktől, a halászattól, a kisipartól, a földműveléstől, az állattartástól. Mindez háttérbe szorult, és betöltötte életüket a Mester példája, tanítása, egyénisége – és a környezet ezekre adott reakciója. Nem szakadtak ki a mindennapok életkereteiből, de átalakultak. Nem szakadtak ki népi, vallási környezetükből, de valamiféle radikalizmussal átérezhették azt a másságot, amit Jézus képviselt, és ezáltal ők is igyekeztek képviselni.

A Pünkösd kiemelt régi ünnep volt az életükben. Zarándokünnep, amelyen illett minden izraelitának Jahve színe előtt megjelennie (5Móz 16,16). A sokféle ősi tartalom letisztult, és Jézus idejére a sínai szövetségkötésre emlékező „hetek ünnepe" lett. A Törvény kihirdetésének emléknapjaként nagy zarándoktömeg ment Jeruzsálembe. Mindenki ismerte a hagyományt, amely szerint (2Móz 19) ehhez az ünnephez lángnyelvek, hangjelenségek, tűz és nagy beszédek kapcsolódnak (Hénoch 14,8-15). A Sínai Haggada szerint Isten hangja a hegyen 70 nyelvre (értsd: szájszerv) oszlott szét a világ népeinek akkor tartott számának megfelelően. Ilyen légkörbe kell elhelyeznünk a mi Pünkösdünk leírásait. Fellépő ősegyházi testvéreinket olyan keretben írja le az írásos hagyomány, hogy világossá tegye: a tanítványok Isten igaz emberei, folytatói a szent hagyománynak, beteljesítői a Törvénynek.

„Isten nem kockajátékos" – írta Einstein. Nem épít a véletlenre. Amit eltervez, az megvalósul, úgy, ahogyan azt eltervezte. Vajon Pünkösddel kapcsolatban ezt és így tervezte? Ugyanis ezen az ünnepen az Egyház születésnapját ünnepeljük, amihez Loisy abbé hozzáfűzte: „Jézus Isten Országát akarta, és jött helyette az Egyház." Senki nem tagadhatja, hogy Jézus ügye torzul az emberi kezekben. Mindannyian tudjuk, hogy Jézus nem rendalapító, aki szervezeti és működési, írásosan rögzített szabályzattal bocsátotta útjukra övéit. Isten iránti ősbizalma kihatott az ember iránti bizalmára is: felülről és belülről vezérelten tudni fogjuk tartani az irányt. Már az első önálló lépések toporgásra sikerültek. Diadalnak látszó emberi építkezés indul el Jézusra hivatkozó nagy-nagy lelkesedéssel és jó szándékkal.

Jézus kisközösséget csinált, a kezdeti tömegpasztorációt lecserélte a személyes kapcsolati formára. A tanítványok ott folytatják, ahol Jézusuk is kezdte, a tömegpasztorációnál, és nem ott, ahová a Mester felfejlesztette az emberek Istenhez felzárkóztatásának szolgálatát: a személyes kapcsolatra építésnél. Jézus kritikusan, de használta vallása eszköztárát, és nem alapított új felekezetet. A tanítványok megőrizve az ünnep hagyományát, azt felhasználva elkezdik az új vallás alapjainak lerakását a bemerítés/megkeresztelés kultikus gyakorlatával, ráadásul gyorsított és nem megérlelt eljárással. Tömeges megtéréssel lehetett dicsekedni, de tudat átalakító („metanoiás") jézusi közösségépítéssel aligha. Ma már tudjuk, hogy nagy veszélyeket hordoz az elit és a tömeg kettősségének kialakulása: „A minőség ne egy elit kiváltsága maradjon!" – írja Náray-Szabó Gábor kémikus.

Ünnepeljünk! Van esélyünk az Isten Országa kisközösségi, személyes testvérbarátságokra épülő formájának megvalósítására. Át kell vennünk a tanítványok bátor lelkesedését, és ugyanakkor bízni kell abban, hogy a Jézustól eltanulható személyesség a hatékony, a kicsi a szép. Jézus Istene nem kockajátékos: biztos abban, hogy jót adott és ad számunkra Jézusban. Nekünk sem szabad kockajátékosként, próba-szerencse alapon elkísérletezgetnünk életünket mindenféle utak próbálgatásával. A követhető mintához kell igazítanunk a megélhető szintézisre törekvésünket.

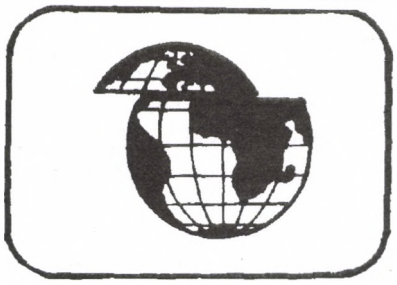

György Lajos

Tud itt valaki megoldást?

(2. rész)

A „korszerű” gyarmatosítás

Itt nem írhatom le részletesen a gyarmatosítás történetét, a népek kirablását és kiirtását, az eredeti tőkefölhalmozás és a belőle eredő iparosodás folyamatát. A második világháború után a gyarmatosítás régi alakja megszűnt, és kialakult annak új módszere. A régi gyarmatot „fejletlennek” nyilvánítva az „első világ” egyetemein kinevelték annak új értelmiségét, megjelentek a gazdasági tanácsadók, fölszámolták a korábban működő helyi termelési módot, visszafizethetetlen kölcsönöket folyósítottak, s ezzel elérték, hogy a „harmadik világ” elsősorban az ipari országok számára fontos termékeket állítson elő (faanyag, kávé, kakaó, földimogyoró, virág stb.). Idegen szokásokat, értékrendet és eszméket honosítottak meg, eltörölték a gazdasági és kulturális hagyományokat, egyes nyelveket is.

Létrejött egy újabb tőkefelhalmozás és ezzel párhuzamosan *a világ óriásvállalatok közötti felosztása*. Egységessé válik a világ gazdasága – ezt nevezik büszkén globalizációnak. Össze-vissza szállítgatnak mindenfélét, élelmet, faanyagot, hulladékot. A holland burgonyát elviszik Olaszországba, ahol megtisztítják, aztán visszaviszik Hollandiába, ahol zacskós sült krumpli készül belőle. Egyik országban elkészül a „kindertojás”, a másikban belerakják a kis műanyag himmi-hummit, a harmadikban becsomagolják. Mongóliában, ahol 25 millió tejelő tehén van, az üzletekben főleg német vajat lehet kapni. Kenyában a holland vaj felébe kerül, mint a helyi, Angliában az új-zélandi vaj sokkal olcsóbb, mint a hazai. Ebben a lehetetlen helyzetben az egyének gyakran rákényszerülnek, hogy olyan termékeket vásároljanak, amelyeket sok ezer mérföldről szállítanak – gyakran szükségtelenül. Érdemes megnézni a magyar üzleteket: chilei zöld alma, holland vaj, külföldi napraforgómag-olaj, német müzlik és kekszek, francia és dán sajtok tömege, osztrák babapiskóta, olasz szalámi, és még sok ezerféle itthon is termelt vagy gyártott árucikk kínálja magát a polcokon.

Ennek az új világgyarmatosításnak alapelve a pénz, áru és munkaerő szabad mozgása, de ebből csak az első kettő valósul meg. A vállalatok nemzetek felettiek, kedvükre változtatják központjaikat, oda települnek, ahol számukra a legkedvezőbbek az adózási feltételek.

Mit jelent a „globalizáció” a gyakorlatban? A „szabad kereskedelem” nem teszi lehetővé, hogy egy ország védővámokkal segítse saját honi termelését. Arra törekszenek, hogy minden ország csak néhány árucikket állítson elő, és minden egyebet máshonnan hozzon be. Ma a világon megtermelt kávé 84 százalékát, a hal 38 százalékát, az alumínium 47 százalékát, a vasérc 40 százalékát, a nyersolaj 46 százalékát az egyes országok kivitelre termelik.

A szállítások környezeti hatásai elviselhetetlenek. Az Európai Unió egy munkacsoportja kiszámította, hogy az európai egységes piac következtében a határokon átmenő egyre nagyobb térfogatú szállítások 30-50 százalékkal növelik a légszennyezést és a zajt. A kereskedelem növekedése miatt világszerte új autópályák, repülőterek, kikötők, raktárak épülnek.

Korábban léteztek szabályok a munkavédelem, a munkanélküliek, a szegények, az öregek, a betegek, a helyi közösségek, a helyi gazdaságok érdekében. A vállalatok nem kedvelik ezeket, mert csökkentik versenyképességüket, tehát igyekeznek mindezt a lehető leggyorsabban fölszámolni. Ez sok helyen folyamatban van, az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában is. (Működött például egy „Szabályozást enyhítő munkacsoport”, amelynek az volt a célja, hogy felszámolja a munkások biztonságát célzó intézkedéseket, csökkentse a fogyasztási cikkek biztonsági ellenőrzését, gyengítse a környezetvédelmet.)

Bolygónk urai már nem a kormányok, hanem a nemzetek feletti vállalatok, például a hadi-, az olaj-, a vegyipar, azok részvényesei, a „világállam” új vezetői.

A „főáramlat” sajtójából, a vállalatok által támogatott lapokból és műsorokból megtudjuk, hogy a „globalizáció” csodálatos dolog, amely elhozza számunkra a világállamot és a világbékét. Megvalósul a világnyelv, az egységes kultúra, egyformán fogunk gondolkodni a világon mindenütt. Nagyszerű eszközük a tévé, amely követendő példaként már az eszkimóknak vagy az ausztráliai bennszülötteknek is bemutatja a csodálatos nyugati világot, de azt is, hogy az új állam fegyveres ereje miként bünteti meg azonnal és könyörtelenül a lázadókat.

Noam Chomsky gyakran ír és szól arról, hogy a gazdasági hatalom teljes mértékben uralja a tájékoztató eszközöket, a legtöbb ember csak egyetlen véleményt ismerhet meg az újságokból, a tévéből. Ő maga, korunk legnevesebb és legtöbbet idézett nyelvésze főleg csak kis, közösségi rádiókban, egyetemi lapokban szólalhat meg…

A világgyarmatosítás szellemi folyamat is. Terjesztik a nyugati civilizáció szennyét, feledésbe merülnek a helyi vallási, erkölcsi tanítások, kihalnak a helyi nyelvek, a korábban még megmaradt kulturális kincseket elrabolják, meghonosítják a fogyasztói életmódot.

Fentebb említettem az iskolák, a környezeti nevelés jelentőségét. Ellenfeleink is fölismerték ezt. Nemcsak az üzleti világ iskolákba való benyomulásáról van szó, hanem annál jóval mélyebb jelenségekről is. Egy kanadai lapban olvasom David Stratman sorait: „A legutóbbi törvényjavaslat Ontarióban nemcsak lefaragja a költségvetési támogatást, rákényszerítve az iskolákat arra, hogy elfogadják a vállalati 'partnerek' segítségét, hanem olyan reformokat is terveznek, amelyek aláássák a közjó eszméjét: a közösségi kapcsolatokat elszigetelt egyének versengésével helyettesítik. A rangsor előtérbe kerülése az osztályban támadást intéz a diákok közötti

barátság ellen, és az oktatást győztesek és vesztesek közötti játszmává fokozza le. Az új tantervek segítenek úgy alakítani a gyerekeket, hogy megfeleljenek a vállalatok igényeinek. A közoktatás elleni támadás célja, hogy megtörje a fiatalok önbizalmát, és így később az egyre egyenlőtlenebb társadalomban a gazdasági rendszer helyett önmagukat okolják a nem megfelelő munkáért. A 'reform' átalakítja a fiatalok elvárásait, és így elfogadják helyüket az új világrendben. A közoktatás elleni támadás egy széles körű stratégia része, amellyel erősítik az üzleti világ uralmát a társadalom felett. Mindez az átlag kanadai ellen irányuló támadás, melynek célja, hogy az embereket megfélemlítsék és ellenőrizhetőbbé tegyék. Célunk a demokráciáért való oktatás létrehozása. Így bátoríthatjuk a nagy elvárásokat, az együttműködést, az egyenlőséget, de nem a versengést és az egyenlőtlenséget. Sem a kapitalizmus, sem a kommunizmus nem demokratikus. Miután az utóbbi összeomlott, feladatunk egy valóban demokratikus alapokon álló társadalom létrehozása, ahol nem az embereket igazítják a gazdaság igényeihez, hanem fordítva." Az idézet igen jó helyzetképet ad.

Példákért természetesen nem kell Kanadába mennünk. Jól ismert a magyar Xénia Láz Egyesület, amely egy tévésorozattal együtt igyekezett szolgálni a globalizációs gondolkodás, a mindenekfeletti piaci szemlélet, sőt a pártpolitika behatolását az iskolákba.

Kereskedelmi szerződések, egyezmények

A kialakított rendszert az Általános Vámtarifa és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) aláírásával intézményesítették. Ezt a szerződést újabbak követték. Az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Szövetség (NAFTA) az Egyesült Államok előnyös helyzetét biztosítja. Egyes ipari üzemei a szerződés alapján áttelepülnek Mexikóba, ahol szabadon szennyezhetnek, nagy a haszon, mert olcsó a munkaerő, és a gyárosoknak nem kell holmi szakszervezetekkel vitatkozniuk.

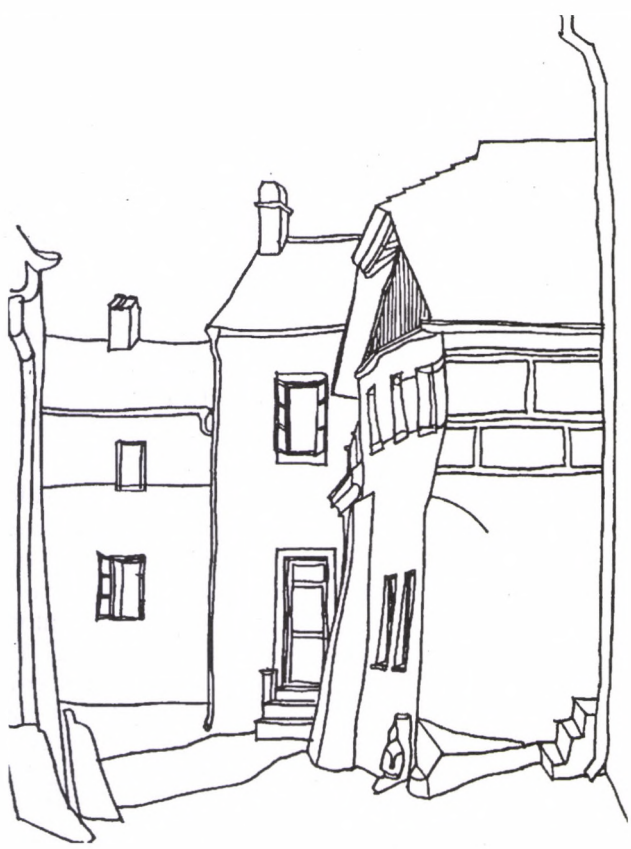

A nagyvállalatok a kormányokkal is eredményesen szembeszállnak, ha azok törvényei korlátozzák tevékenységüket. Csak két esetet említek. Az egyik abból eredt, hogy a delfinek is szeretik a tonhalat, ezért egyes országok halászai irtják őket. A Kereskedelmi Világszervezet (WTO) már a GATT-tal ellentétesnek, törvénytelennek nyilvánította az Egyesült Államok tengeri emlősöket védő törvényét, amelyik korlátozza a megölhető delfinek számát azokban az országokban, amelyek tonhalat szállítanak nekik.

Egy másik történet az Ethyl nevű gyár készítményéről, a metil-ciklopenta-dienil-mangán-tricarbonil (MMT) nevű, az ólom helyett használt kopogásgátlóról szól. A vegyületből fölszabaduló mangán bejut a szervezetbe, károsítja az idegrendszert, Parkinson-kórra emlékeztető mozgászavarokat, súlyos kórképet okoz. Kanadában forgalomban volt, majd a parlament 1997 áprilisában betiltotta. Azonban 1994 óta a NAFTA-szerződés értelmében a vállalatok beperelhetik a kormányokat, ha azok gátolják a kereskedelmet. Az Ethyl elmaradt haszna miatt be is perelte a kanadai kormányt, és mert „a parlamenti vita során ártottak a jó hírüknek". Az Ethyl a NAFTA-hoz fordult. A kanadai kormány nem bízva a per megnyerésében, beleegyezett az MMT árusításába, 13 millió dollár kártérítést fizet a vállalatnak, és ezzel félrevezeti a polgárait, közölve, hogy „az MMT nem jelent kockázatot az egészségre".

Végül az egyelőre meghiúsult *Sokoldalú Beruházási Egyezményt* (Multilateral Agreement on Investment, MAI) kell bemutatnunk. A tőkés társaságok „örökre" biztosítani akarva a hatalmukat, újabb lépésre készültek. A befolyásuk alatt álló OECD-országok (Magyarország is egyike e 29-nek) a legnagyobb titokban elkészítették új, életveszélyes tervüket, a MAI-t. Erről sokáig a parlamentek sem tudtak, úgy kezelték, mint a nukleáris titkot, a főáramlati sajtó csak igen ritkán vett róla tudomást.

Melyek lettek volna a MAI céljai? Biztosítani a külföldi cégek legalább egyenlő elbírálását a hitelek és adózási kedvezmények tekintetében, és ezzel megteremteni a külföldi beruházók biztonságát; lehetővé tenni a tőke szabad mozgását, természetesen az adott országból való kivitelét is, hogy a beruházók bármit és bárhol korlátok nélkül vásárolhassanak, eladhassanak; meggátolni a befektetők jogainak bármiféle korlátozását; megakadályozni az emberi egészség vagy a környezet érdekében történő bármiféle kivételezést.

A kormányok megkötötték volna a saját és utódaik kezét, teljes gazdasági kiszolgáltatottságukat a nemzetközi jog biztosította volna. A terv szerint a kormányokat a vállalatok is bíróság elé idézhetik. Az aláíró ország 5 évig nem léphet ki, és felmondás esetén a vállalt kötelezettségek 15 (!) éven át érvényben maradtak volna.

A tervezett egyezmény szövegét egy kanadai szervezet kiszivárogtatta, 1998 elején rátette a világhálóra, és a kemény mozgalmi összefogás hatására létrejött világméretű tiltakozás miatt az OECD 1998 őszén, három évi tárgyalás után kénytelen volt feladni képtelen rémálmát.

A MAI ellen korábban soha nem létezett összefogás valósult meg. Zöld csoportok, szakszervezetek, emberjogi aktivisták, több kommunista párt, az Egyházak Világtanácsa (EVT) különös, hatékony együttműködést valósított meg. Az EVT levélben figyelmeztette 332 tagegyházát az egyházak felelősségére. Aggodalmukat fejezték ki a szerződésnek a környezetre, a munkafeltételekre és az emberi jogokra gyakorolt hatásai miatt. (Voltak olyan egyházi csoportok Magyarországon is, amelyek napirendre tűzték a MAI és a globalizáció kérdését.)

A tanulság kettős. Egyrészt hihetetlenül fontos a széleskörű összefogás, másrészt van remény az „egyházak zöldülésére” is.

Feiler József számol be arról, hogy az öröm még korai volt, mert 1999 januárjában az Európai Unió és Japán közölte, hogy mindent megtesznek egy, a MAI-hoz hasonló befektetési rendszer megindításáért a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) égisze alatt. 2003-ra átfogó befektetés-szabályozást akarnak létrehozni. A WTO eddigi gyakorlata nem sok derűlátásra ad okot.

A dolgok azonban egyelőre másként alakultak. 1999 decemberében Seattle városában összeült a WTO-világtanácskozás, amelyre a WTO ellenzői – környezetvédők, harmadik világbeli mozgalmak, szakszervezetek – igen jól felkészültek. A vállalati világ is látta a veszélyt. A Financial Times-ban és másutt már jóval a tanácskozás előtt a zöld mozgalommal, a világhálón alapuló szervezettségükkel és felkészültségükkel riogatták a résztvevő küldöttségeket. A városban mintegy 1200 szervezet 50 000 tüntetője ellen a rendőrség barikádokkal, könnygázzal, borspermettel, gumilövedékekkel védekezett, kijárási tilalmat rendeltek el, és be kellett vetni a nemzeti gárdát – odahaza először a vietnami háború óta. 3-400 embert tartóztattak le, akik napokig várták bírósági ítéletüket.

Ez természetesen nem segítette elő a tanácskozás sikerét – de az alapvetően azért volt eredménytelen, mert az Egyesült Államok, az Európai Unió, a harmadik világ és az egyes országok gazdasági érdekei összebékíthetetlennek bizonyultak. Tudnunk kell azonban, hogy a nemzetek feletti vállalatok nem adták még fel világgyarmatosítási terveiket. Reméljük, hogy Seattle valamiféle elágazási pontot jelent.

Lehet-e valamit tenni? Garrett Hardin neves amerikai ökológus írja: „Nem nyerhetsz, nem érhetsz el döntetlent, a játékból nem lehet kiszállni.” Valóban így lenne? Ezt a játszmát nem mi kezdeményeztük. Új játszmát kell kezdenünk, ahol mi osztjuk a lapokat.

Szerencsére nemcsak a gazdasági rendszer, hanem a zöld mozgalom is világméretűvé válik, s kemény küzdelmet folytat. Nemcsak a MAI elleni küzdelemről számolhatunk be. Naponta olvashatunk határozott és sikeres fellépésekről. Szembeszállnak a világ minden táján az erdőket letaroló vállalatokkal, aminek előállítás, fogház, sőt Kaliforniában nemrég emberhalál lett a következménye. Olvastunk arról is – természetesen nem „központi napilapjainkban”, hogy Angliában négy nő betört a wartoni repülőgépgyárba, és néhány kalapács segítségével tönkretett egy Hawk hadirepülőt – egyet abból a huszonnégyből, amelyeket Nagy-Britannia Indonéziának akart eladni, s amelyeket Kelet-Timor ellen használtak volna fel. A kár kétmillió angol font. A liverpooli bíróságon felelősségre vonták őket. A per a felmentésükkel végződött, azzal az indoklással, hogy tettük nagyobb szerencsétlenséget és bűncselekményt előzött meg, szabadon távozhattak!

A nemzetek felettiek világhatalma ellen erősítenünk kell a mozgalmat, az összefogást, szövetségeseket kell keresnünk, és kapcsolatokat kell kialakítanunk. Tudjuk, hogy a történelem folyamán minden nagy birodalom összeomlott, össze fog omlani minden idők legnagyobb birodalma, a nemzetek felettieké is. Az épület falán már mutatkoznak a repedések, a gazdasági válság már több országot nyomorba, kétségbeesésbe, lázadásba, polgárháborúba taszított.

Amikor a birodalmak összeomlottak, a falvak fennmaradtak. Ez a világbirodalom is össze fog omlani. Mindent meg kell tennünk ennek érdekében, kicsiny és nagyobb dolgokat. Nélkülünk, dolgozók és fogyasztók nélkül a megteremtett látszólagos gazdagság semmit nem ér.

De vajon miért cselekszünk, miért szórjuk a homokot a gépezetbe? Tudunk-e jobbat helyette? Van-e más út?

A megoldás: egy harmadik út

A harmadik út mindig azok útja volt, akik újat kerestek. Sakyamuni útja, aki elhagyta apja kastélyát, és Buddha lett. Jézus útja, aki azt mondotta, hogy ne gyűjtsetek kincseket, és nem akarta a hatalmat. Assisi Szent Ferencé, akinek nem kellett apja vagyona, biztonsága. Az anabaptistáké és a kvékereké, akik sosem fogtak fegyvert senkire. A kis vallási közösségeké, a Bárkáé, a Bokoré. A nem vallásos, de mégis hívő, az igazságot, üdvösséget vagy megvilágosodást, Istent kereső egyének és közösségek útja. Azoké, akik elhagyják a Várost, akik nem akarják Mammont, a pénzhatalmat szolgálni. Akik nem birtokolni, hanem létezni akarnak. Ne aggódjatok! Ez a harmadik út itt van a Földön!

Sokan azt hiszik, hogy az valamiféle magyar, nemzeti út, holott bárkié és mindenkié a világon, egy biztosan járható út. Igaz, hogy sokat hivatkozunk Németh Lászlóra, aki 1943 augusztusában a balatonszárszói Soli Deo Gloria összejövetelen így szólt: „Tegyük fel, hogy van Új-Guineában egy párt, amely azt vallja, hogy Új-Guineának az angolokénak kell lennie. A másik szerint Új-Guinea csak a hollandok alatt lehet boldog. S most feláll valaki, és azt kérdezi: Nem lehetne Új-Guinea a pápuáké? Ez a harmadik oldal”.

1994-ben már mindenki számára nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar politikai pártoknak nincs jövőképük. Csak az Európai Közösség, a piactársadalom útját látták maguk előtt. Harmadik útról már senki sem beszélt, pedig annak a lehetőségéről néhány évvel korábban többen meg voltak győződve.

Már a nyolcvanas évek legvégén írta *Czakó Gábor*: „A nyers kapitalizmus elszabadítása előtt szemügyre kéne venni, adódhatnak-e előnyök elmaradottságunkból.” Vagy: „Ha a magyar társadalomnak sikerülne illő helyére visszaállítani a tudást és az erkölcsöt, gazdaságunk hamarosan elérne akár valami századfordulós kapitalizmus-szintet is. De onnan hova? A korlátlan növekedés zsákutcájába? Ahonnan kifelé igyekeznek azok, akik a kor idejét élik, és keresik azt az utat, amelyen nemcsak a gazdasági élet, de a Föld élete is megőrizhető.”

Ugyanő 1995-ben már keményebben fogalmazott: „Az Antall–Boross–Horn kormányzat abban egy, hogy az áldozatnak szánt harmadik világból a világgyilkosok közé szeretné bevinni az országot. Nemes terv. Szívmelengető és népszerű. Ugyan ki nézi, hogy ezen az úton előbb-utóbb mindenki áldozattá lesz? Az igazi kérdés: Van-e harmadik út? Esetleg csakis harmadik út létezik? Bizonyos, hogy az a tehetségében és szorgalmában bízó nép találhat rá, amelyik elég bátor megkeresni."

Az új gyarmatosítás világméretű központosítást jelent, aminek ellentéte a kis területi egységek önállósodása. A lehető legnagyobb mértékig törekednünk kell a tájegységek önálló termelésére, a helyi mezőgazdaság, ipar, kereskedelem fejlesztésére, nem adhatjuk föl a földrajzi és kulturális hagyományokból folyó termelési módunkat, terményeinket, ősi növény- és állatfajainkat, helyi tejüzemeinket, vágóhidainkat, pékségeinket, sörfőzdéinket, s hasznos lehet a helyi energiatermelés. Az ilyen fejlesztések munkaalkalmat is teremtenek.

A harmadik világ tönkretételében igen nagy szerepe volt annak, hogy a táj és éghajlat jellegének megfelelő ősi termelési módokat és eljárásokat idegen nyomásra monokultúrákkal cserélték fel, s a biológiai-kulturális sokféleségük elveszítése fő oka volt elszegényedésüknek, eladósodásuknak, éhezésüknek. A tanulság, hogy minél inkább elfogadjuk a ránk erőltetett, tőlünk idegen gazdasági, termelési szokásokat, módokat, feladatokat, annál inkább kiszolgáltatottak leszünk, annál inkább biztosítjuk gyarmati helyzetünket.

A globalizációt bíráló irodalom mennyisége hatalmas, de a „harmadik út" keresésével ma kevesen foglalkoznak. Alapvetően erről szólnak *E. F. Schumacher* előadásai és írásai (*A kicsi szép*), aki hívő keresztény létére „buddhista közgazdaságtan"-ról írt. Itt a harmadik úttal kapcsolatban két kevésbé ismert szerző munkáit ismertetem.

Wendell Berry amerikai költő, vidéki termelő és bölcselő, a vidéki, paraszti közösségekkel foglalkozik. Leszögezi, hogy a világ kétpárti rendszer: az egyik a globális gazdaság pártja, a másik a helyi közösségeké. A parasztok száma fogy, *a mezőgazdaságnak nincs szavazata, már nem számítanak, nem is számolnak velük.* A bankok nem támogatják a kis vállalkozásokat, a kis, családi gazdaságok tönkremennek. Szétrombolják a falusi közösségeket, a falu nem kap segítséget a saját (hivatali, oktatási stb.) intézményeitől sem. A jövő szomorú, mert a nemzetek feletti vállalatok a természetet megőrző kultúrákat és a falusi életet lehetetlenné fogják tenni. Ez mezőgazdaságon túli világ lesz, s egyben demokrácián túli, valláson túli, természeten túli s emberen túli.

A helyi közösségek pártja meg akarja őrizni a helyi természetet és egészséget, helyi termékeket akarnak eladni a helyi fogyasztóknak.

Miként kell működnie Berry szerint egy fönntartható helyi közösségnek? Mindig a helyi szükségleteket kell először kielégíteni, s csak utána juthat a termékekből a közeli városnak, csak az után távolabbiaknak; kisméretű üzleti és ipari tevékenységre van szükség; minél inkább helyi energiaforrásokat használjunk; a pénznek a lehető legtovább a közösségen belül kell körben forogni, lehetőség szerint helyi pénzt kell használni, legyenek helyi kölcsönök és cserekereskedelem, s a falusi közösség legyen mindig kapcsolatban a közeli város közösségi gondolkodású lakosaival.

A központ nélküli gazdaság csak fokozatosan valósítható meg; ez olcsóbbá tesz mindent a raktározási, hűtési, szállítási, hirdetési költségek nélkül, s jobb lesz a termékek minősége.

Ha egy közösség életben akar maradni, akkor meg kell védenie magát a globális gazdaságtól – mondja tanulmányában Wendell Berry.

Teljesen hasonló célokat lát maga előtt *Helena Norberg-Hodge*, aki Berryhez hasonlóan a falvak fenntartása mellett érvel. A Föld lakosságának többsége – főleg a harmadik világban – a falvakban él. A városok fejlesztése járhatatlan út, azokban munkanélküliség uralkodik és milliónyi hontalan él a nyomortanyákon.

A nagyvárosok hallatlanul forrásigényesek. A központosított rendszerek erősebben károsítják a környezetet, mint a kisléptékű, helyhez alkalmazkodott termelés. Az élelmet, a vizet, az építőanyagot és az energiát nagy távolságból hozzák nagy energiaigényű létesítmények révén; a hulladékot szintén távolra szállítják vagy a környezetre terhelő módon elégetik. Azonban – mint írja – egy városiasodott területen is lehetséges a kapcsolatteremtés, létre kell hozni a kisebb közösségek hálózatát.

Fontosnak tartja a mozgalmi részvételi demokráciát (Roszak: *Legyél a folyamatok résztvevője!*), s a vállalatok politikai hatalmának a visszaszorítását. Részletesen kifejti, hogy nem az autópályák építését kell támogatni, hanem a helyi közlekedést, a kerékpározást és a vasutat; nem az óriás erőművek építését, hanem a megújuló energiaforrások fejlesztését, a mezőgazdaság területén is a kisléptékű termelést; a kis piacokat kell fenntartani, nem bevásárlóközpontokat építeni.

Alapvetően meg kell változtatni az adórendszert, ezzel segítve a helyi termelőket, munkahelyeket teremtve, előnyben részesítve az embereket a gépekkel szemben. Az energiafelhasználás megadóztatása is a kisléptékű, emberi munkán alapuló vállalkozásoknak kedvezne.

Norberg-Hodge végül ismerteti a már létező helyi kezdeményezéseket, amelyek a folyamatot alulról segíthetik elő, hiszen nem létezik egyetlen megoldás. Sok példát említ, ilyenek például a közösségi hitelintézetek; a „vásárolj helyi terméket" mozgalmak; a saját nemzeti vagy tájegységi kis vállalatok intézményes támogatása a nemzetköziekkel szemben (például fellépés az étkeztető hálózatok és a bevásárlóközpontok ellen); a helyi pénz bevezetése, amelyet több helyen, még az Egyesült Államok nyolc államában is használnak kisebb településeken. Nagy-Britanniában dolgozták ki a Helyi Cserekereskedelmi Rendszert (Local Exchange Trading Systems, LETS), hasonló „talentum-rendszer" már Magyarországon is működik. A lényege, hogy a szolgáltatásokat és javakat egy helyi rendszerben elcserélik egymással. Másutt kölcsöneszköz-tárakat létesítenek. Érdekes a Közösségileg Támogatott Mezőgazdaság (Community Supported Agriculture, CSA) mozgalom, amely révén a városi fogyasztók közvetlen kapcsolatba kerülnek egy közeli termelővel. Egyes esetekben a fogyasztó előre megveszi az egész évi termést, megosztva a kockázatot a termelővel. Ez a rendszer gyorsan terjed Európában, Észak-Amerikában, Japánban. Ez is a társadalmi önszerveződés egyik alakja.

Ehhez újra föl kell fedezni a közösségekben jelen lévő pszichológiai előnyöket, a másokkal való kapcsolatokat. Fel kell ébreszteni az emberekben a lakóhelyhez tartozás érzését. A hely átérzése azt is jelenti, hogy segítünk magunknak és gyermekeinknek észrevenni az élő természetet, hogy újra kapcsolatot teremtsünk élelemforrásainkkal, fölfogjuk az évszakok változásait, a növény- és állatvilág sajátosságait.

Norberg-Hodge nem foglalkozik korunk egyik nagy kérdésével, a népességrobbanással, de nyilvánvaló, hogy a helyi közösségeknek nagy szerepük lehet a népesség számának az alakításában, több esetben a csökkenés, máskor a növelés érdekében. Ez csak részben múlik a nők iskolázásán és a fogamzásgátló módszerek ismeretén, nagy szerephez jut ebben a közösség által kialakított szabályozás, szokásjog és erkölcs.

Fontosak ezek a sorai: „Ha megértjük, hogy a dolgok között sok milliárd kapcsolat létezik, nem a válság tüneteire irányozzuk erőfeszítéseinket, hanem az alapvető okokra összpontosítunk. Olyan látszólag össze nem függő kérdések, mint az etnikai erőszak, a víz- és légszennyezés, a családok szétbomlása, a kulturális széttöredezés a felszín alatt szoros kapcsolatban állnak egymással. Egy ilyen felismerés pszichológiailag ad erőt. Ha ugyanis a látszólag összefüggéstelen kérdések litániájával állunk szemben, az nyomasztó lehet a számunkra, de ha megleljük a kapcsolódási pontokat, akkor stratégiánk sokkal célra irányulóbb és hatékonyabb lehet. Nem külön-külön kell foglalkoznunk az egyes kérdésekkel, hanem a jó fonalat kell megragadnunk, és ezzel az egész rendszerre hatni.”

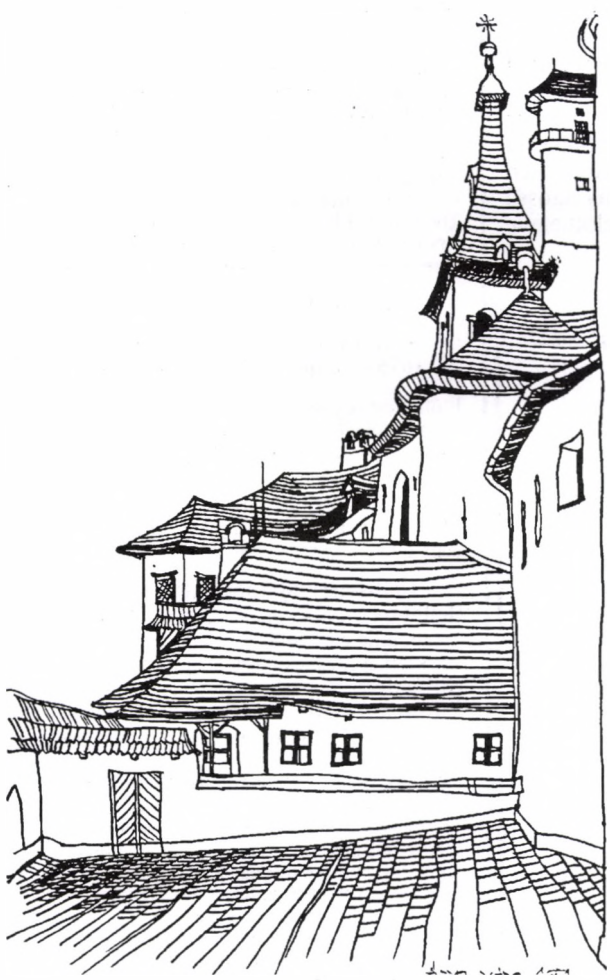

A fenti két szerző elsősorban a faluval foglalkozik, Berry utal a falu és a közeli város kapcsolatára, Norberg-Hodge határozottan károsnak tartja a (nagy)városok létét. Kétségtelen, hogy ha a vidék élete jó irányban fejlődik, több munkaalkalmat nyújt, megindul a visszavándorlás. A városok természetesen nem fognak eltűnni, de változhat a városi élet is. Az ipari országokban sokan a városban élve is hátat fordítanak a fogyasztásközpontú szemléletnek, meg akarnak szabadulni a vállalatoktól való függéstől, s vállalják a kisebb jövedelmet, az önkéntes egyszerűség szellemében előnyben részesítik az emberi, társadalmi kapcsolatokat. A kölcsönös segítés, közös gyereknevelés, klubélet, helyi cserekereskedelem talaján alakuló laza, közösségnek még nehezen nevezhető hálózatok sok emberre gyakorolnak vonzást. Tény, hogy egy lakótelepen az emberek kevésbé ismerik egymást, nehezebben szerveződnek közösségek, mint vidéken.

Mutatkoznak-e Magyarországon a harmadik útnak valamiféle csírái? Kétségtelenül jelen vannak, ha tevékenységük visszhangja nem is túl nagy. Egyre több közgazdász foglalkozik a jelenkori kapitalizmus bírálatával, például a GDP/GNP fogalmának korszerű értelmezésével, magával a harmadik úttal. Fontos munkákat fordítottak és fordítnak le (E. F. Schumacher, David Korten, Helmut Creutz stb.), előadásokat, találkozókat szerveznek, működik nálunk is egy keresztény gazdaságtant hirdető és kicsiny méretekben azt megvalósító szervezet (HIFA, Hilfe für Alles). (Az ökofalvakról már írtam).

Kevesen tudnak minderről, a tájékoztató eszközökben ezek kevéssé jutnak nyilvánossághoz. Olykor még ők maguk sem tudnak a többiekről, a külföldiekről, a jó példáról. Pedig nagyon fontos a kölcsönös kapcsolatok kialakítása, az összefogás, egy erős háló szövése. Furcsa ellentmondás: a világtól elvonuló, a természet közelében élő emberek nem utasíthatják el korunk számítógépes hálózatait, ha ezek jó lehetőséget adnak az egymással való kapcsolattartáshoz. Ha saját rendszert, hálózatot építünk, ki vagyunk téve a velünk ellenséges kalózok káros behatolásának, rendszereink lerombolásának. Ám egy újfajta tudatosság kialakításához, akárcsak a közös és mielőbbi cselekvéshez szükség van ilyen rendszerre.

Nem biztos, hogy van megoldás, de tudnunk kell, hogy a káosz állapotában nem a szokott módon érvényesek az okság törvényei – „a pekingi pillangó szárnyának mozgatása megváltoztathatja New York következő hónapi időjárását…” Ha így van, ne rágódjunk azon, hogy mekkora a valószínűsége a pusztulásnak, illetve a válságból való kijutásnak, hanem tegyük a dolgunkat!

El kell jutnunk egy újfajta tudatossághoz. Ez nem megy máról holnapra, ideje rálépnünk erre az útra. A tudati változás visszahat anyagi világunkra.

Mindig vannak olyanok, akik világosan látják a bajokat, de nem bele a reménytelenségbe. Nekik ajánlom azt a mondatottörődnek , amelyet a hagyomány Luthernek tulajdonít: „Ha vége lenne is holnap a világnak, én ma mégis ültetnék egy almafacsemetét.” Minél többet teszünk, minél több fát ültetünk el, annál inkább alakul saját és környezetünk új tudata: Tennünk kell a kis dolgokat, a távolabbi célt sosem feledve!

(Vége)

TARTALOM

Meditáció
Vincze József: Mennyei végrendelet – A sötétség legyőzhető! 2
Dombi Ferenc: Az emberi Krisztus 3–5
Tanulmány
Eugen Drewermann: A megtartó kéz 6–7
Sulyok Gábor: A sátorkészítő alkuja 7–9
Egyháztörténelem
Mindszenty bíboros lemondatása 10–14
Aktuális
Csizovszki Sándor: Az emberiség tétje
(A soproni Bokor-közösségek kommünikéje) 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Boldog évek, mikor voltak? 17–18
Olvasónapló
Gromon András: Jézus hiteles evangéliuma? 19–22
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 23–26
Környezetvédelem
György Lajos: Tud itt valaki megoldást? (II. rész) 27–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat az 1993-ban elhunyt
Seyfried Hedvig rajzaival díszítettük.

Felhívás Olvasóinkhoz!

Korábbi felhívásunkat megismételve jelezzük, hogy örömmel közlünk olvasói leveleket – ha érkeznek. Ezennel is biztatjuk Olvasóinkat ilyenek írására!

Helyesbítés

2008. decemberi számunk 17. lapján a szerző, Finta Lajos neve alatt tévesen jelent meg az „Argentína" helymegjelölés. Helyesen: Peru.

2009. februári számunk 12. lapján, a középső hasáb első bekezdésébe súlyos értelemzavaró hiba került. A helyes szöveg ez (dőlt betűkkel a javított kifejezés): „A dogma szorításán a reformáció enyhített, különösen a sokat vitatott kálvini kettős predestináció tana, amely viszonylagossá tette *az áteredő bűn tanát*, mondván, Istennél már a születésünk előtt eleve elrendeltetett, hogy üdvözülünk-e, vagy elkárhozunk."

A szerzők és olvasóink elnézését kérjük.

A halál nem büntetés vétkekért,
a halál az Örök Út egyik állomása,
Istenlétünk álruhás útjáról visszatérés
Istenlétünk ragyogó meztelenségébe.

A halálnak értelme van, épp oly értelme
és értéke, mint a születésnek.
Aki születés és halál értelmét megérti,
megtalálta önmagában Istent.
Ez a megváltás.

Forrás: Máté Imre: Yotengrit
Püski Kiadó, Budapest 2007

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX/2. (114.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó a pénzt mire küldte.

Előfizetési díj (postaköltséggel):
Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000 Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20 Euro

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX. évf. 3. szám
2009. június
225,– Ft

Társadalmi válságok

Interjú Muhammad Junusz Nobel-békedíjas közgazdásszal

Lehet-e a Bibliával igazolni a kapitalizmust?

Az éhezés nem a végzet műve

Minden bűn forrása a mohóság?

India két arca

A pápa félelme a világtól

Interjú Hans Künggel

Van élet az olaj után is: spirituális kihívás

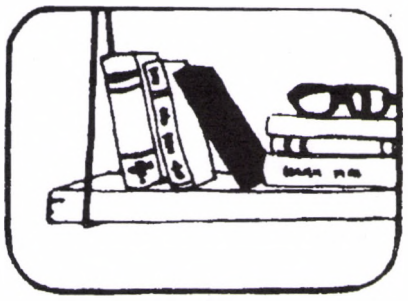

Benyhe István

Társadalmi válságok

***Jared Diamond** amerikai kutató a társadalmak túlélésével foglalkozik. Természettudós lévén, nagy történelmi léptékben tekinti át az emberi civilizációt, kialakulásától napjainkig. Két, magyarul is megjelent könyve alapján gondoltam végig a társadalmunkat átjáró ökológiai, demográfiai és általános krizist. A krízisirodalomból különösen **Hamvas Béla** A világválság címmel megjelent három kis tanulmányára támaszkodtam.*

A fejlett világ társadalmaiban a fejlődés mindig szédületes, a technikai haladás lélegzetelállító, az előttünk álló perspektívák beláthatatlanok. Kora gyermekkorunktól kezdve megtanuljuk, hogy a több mindig jobb a kevesebbnél, és legfeljebb csak akkor nem igaz a tétel, ha kapott pofonról van szó. A szó szoros értelmében vett létbiztonság számunkra természetes, és furcsa borzongással vagy szánalommal, esetleg a lelkünk mélyén hitetlenkedve nézünk csak meg szívbe markoló képeket a harmadik világ nyomoráról. Tudjuk, hogy velünk ilyesmi nem történhet. Ebben olyan szilárdan hiszünk, hogy társadalmi méretekben nem akarunk tudomást venni a világban tapasztalható folyamatokról, nem akarjuk levonni a következtetéseket, és nem akarjuk megváltoztatni kialakult szokásainkat sem – holmi távoli és egzotikus hírek, fotók, rémmesék hatására.

Azért ha egy pillanatra komolyan belegondolunk, megérint bennünket is a félelem világunk sorsa miatt. Az utóbbi húsz évben egyre hangsúlyosabbá válik, hogy törődnünk kell a Földdel. Új szavak születtek, amelyek már részei a közbeszédnek, és olyan megkérdőjelezhetetlen tényként épültek tudatunkba, hogy ma szinte végig sem gondoljuk, mit jelentenek valójában. A „környezettudatosság”, a „biodiverzitás”, a „zöld energia”, vagy az „újrahasznosítás” – kulcsszavai egy kialakulóban lévő új életérzésnek, amely fokozódó kényszerrel jelenik meg a közgondolkodásban.

Bolygónk helyzetét rendszeresen felmérik, állapotát vizsgálják, és a rendelkezésre álló erőforrásokat összevetik a Föld növekvő népességével. Ma furcsa kettősség jellemzi a világ vezető társadalmainak gondolkodását. Látják az egyre komplexebbé váló válságfolyamatot, de a gazdaság, az uralkodó ideológia és a megszokás alig enged esélyt a változtatásra. Összeomlás című művében *Jared Diamond* áttekinti az emberi történelem társadalmait, és elemzi összeomlásukat, ugyanakkor felhívja a figyelmet azokra a társadalmakra is, amelyek megfelelő belső változtatásokkal el tudták kerülni a rájuk leselkedő pusztulást. A Föld mai helyzetét keresztény szempontból vizsgálva érdemes áttekintenünk néhány „alapigazságot”, amelyeket sokan vallanak, de amelyek tanulsága nem biztos, hogy segíti túlélésünket. Lehet, hogy csak jól hangzó tévtanokról, sztereotípiákról van szó, amelyekkel már itt, bevezetésképpen le kell számolnunk.

A globalizmus 8 igazsága, amelyek talán nem is olyan erős igazságok…

(Azért csak 8, hogy szembeállíthassuk a 8 boldogsággal. Valójában sokkal több, jórészt hamis vagy egyszerűsítő állítást veszünk szinte készpénznek, úgy, hogy el sem gondolkodunk rajta. Ezek egymással éppen ellentétesek is lehetnek, de ez nem zavarja a társadalmi és közgazdasági modellek alkotóit abban, hogy olykor párhuzamosan használják fel őket, még ugyanazon elméleten belül is.)

1. A Genezis szerint Isten azt a parancsot adta, hogy: „Szaporodjatok, sokasodjatok, és uralkodjatok a föld minden teremtményén, a tenger halain és az ég madarain!”

2. Igaz, hogy egyre nagyobb háborúk törnek ki, de a háborús veszteségek az emberiség létszámához viszonyítva folyamatosan csökkennek.

3. Az ember a rendelkezésére álló technikai eszközökkel el tudja pusztítani az ÉLETET, a Földet.

4. A fejlődés, a „haladás” az ember tudatában is jelentkezik. A *fejlődés* az emberiség szempontjából *objektív jó*.

5. A történelmi fejlődés során a hatalmi vagy uralmi formák több – a társadalmat érintő – problémát oldanak meg, mint amennyit támasztanak.

6. Tudásunk fejlődése bebizonyította, hogy az elveszett Éden igenis visszanyerhető, csak megfelelő mértékben csökkentenünk kell a Föld lakosságát.

7. A folyamatos demográfiai növekedés adhat csak alapot egy stabil szerkezetű, kiegyensúlyozott társadalomnak.

8. Tiszta energiára van szükségünk, hogy megóvhassuk a Föld éghajlatát, és biztosítsuk életszínvonalunkat.

A sor hosszan folytatható. Természetesen nem ezeken az ideológiai alapokon nyugszanak az emberi társadalmak, de a fennálló struktúrák számára gyakori hivatkozási alapot jelentenek. Fontos lenne tisztában lennünk azzal, hogy létezik *értelmező hatalom*. Többnyire nyelvpolitikai erőtérben dolgozik, de időnként a durva erőszaktól sem riad vissza. (Közhelynek minősül, hogy egy ország fejlettségét annak bruttó nemzeti termékével [GDP] mérjük, holott még neoliberális közgazdászok is elismerik, hogy legalább olyan indokolt lehetne bruttó nemzeti jövedelemmel [GNP] jellemezni. A fejlettséget számos anyagi mutatóhoz kötik, de egyetlen szavuk sincs annak megmagyarázására, hogy az általuk összeállított boldogság-kritériumokat tekintve is miért Dánia a fejlett nyugati világ legboldogabb társadalma, holott vannak nála gazdagabbak, kisebbek, nagyobbak, erősebbek, szabadabbak, vallásosabbak vagy liberálisabbak.) Illyés ezt úgy írta az *Egy mondat a zsarnokságról* c. versében, hogy „eszmélnél, de eszme csak az övé jut eszedbe…”.

Ha a válságról beszélünk, akkor a jelen, a valóság értelmezési tartományából érdemes kiindulni, és áttekinteni, hogy van-e az általunk érzékelhető valóságon kívül valami más valóság is, amely érzékleteinkkel, ismereteinkkel, gondolati sztereotípiáinkkal esetleg ellentétes, és puszta léte megváltoztathatja szemléletünket.

Ahelyett, hogy túl korán elemeznénk a fenti megállapításokat, idézzünk egy újsághírt, amely egy kicsit más

megvilágításba helyezi az emberi társadalmakról alkotott fogalmainkat, és olyasmikre is felhívja a figyelmet, amelyek nyugati típusú világunk forgatagából nehezen láthatók meg.

„Az indiai szubkontinensen fekvő Buthan királya az ország fejlettségét nem az egy főre jutó GDP-ben határozza meg, hanem évtizedekkel ezelőtt bevezette a Bruttó Nemzeti Boldogság mutatószámát. Ez a mutató olyan összetevőkből áll, mint a várható élettartam, a halálozási mutatók, az átlagos iskolai végzettség, az egy főre jutó táplálék kalóriaértéke, a betegségben töltött napok száma, a 100 000 lakosra jutó bűncselekmények száma, a katasztrófákban elhunytak és kárt szenvedettek száma, az egyházi ünnepeken résztvevők száma, a házasságkötések száma, a hírközlő szervek számára eseménytelennek ítélt napok száma stb.”

(Buthan a világ legbékésebb és legkiegyensúlyozottabb országa. Még nincs tíz éve, hogy engedélyezték az országban a televízió működését. Az emberek jóval egészségesebbek, mint egy átlagos ázsiai vagy amerikai, Buthannál jóval gazdagabb ország lakói. Államháztartási hiánya, adóssága nincs. Alapinfrastruktúrája nem tér el lényegesen a szomszédos Indiai Köztársaságétól. Személyes szabadságjogaik ugyanakkor elég szélesek, pl. szabadon utazhatnak.)

*

Valami baj van magával az emberrel. A hatalom akarása, és a hozzá vezető leggyakoribb út: az erőszak, a megtévesztés és a részvétlenség – Lao-ce és sok más régi bölcs szerint ez az ember tragédiája. Az *anarchisták* úgy gondolják, hogy a történelem során egyszer, talán még az ősidőkben, utat tévesztettünk, vagyis áttértünk az erőszak és a hatalom útjára, és azóta képtelenek vagyunk kikeveredni az ebből következő, egyre súlyosabb válságokból. Az ember viszont eredetileg jó, ezért ha leszámolunk a hatalommal és a hozzá vezető struktúrákkal, akkor újrakezdhetjük a történelmet, és érvényre juthat eredetileg jó természetünk.

Ezzel szemben *Jézus* nem sokat beszél a hatalomról, legalábbis földi értelemben nem. Utal a Mennyei Atya hatalmára, aki tizenkét ezred angyalt is küldhetne Fia védelmére, de nem teszi. A földi hatalmi viszonyokat sem akarta megváltoztatni. Az adózási viszonyokat sem. A rabszolgaságot sem. Sőt, példabeszédeiben gyakran szerepelnek szolgák, vagyis a szolgaság intézménye nem áll szöges ellentétben a jézusi tanítással. Igaz, a szolgálva vezetés ideálja bontható ki a jézusi tanításból, de talán éppen a hatalmi viszonyok miatt ez eddig szinte sehol nem jutott az eszébe a világi hatalomnak vagy a mellette álló Egyháznak. Az Egyház gyakorlata sem változtatott ezen. A rabszolgaság az első századokban természetes, bár a hívő rabszolgatartók egyre-másra szabadítják fel rabszolgáikat. (Egyébként gazdasági érdeküket is ezt diktálta, hiszen *kolonusz*ként, vagyis bérlőként sokkal hatékonyabban dolgoztak.) A rabszolgaság intézménye úgy megy ki a divatból, hogy az Egyház nem nagyon fogalmaz meg érdemi kritikát vele kapcsolatban. Az újkori rabszolgaságot is természetesnek fogadja el az Egyház, és csak általános elveket fogalmaz meg a bánásmódról, amikor ipari méretekben szállítják a fekete rabszolgákat Amerikába. Vagyis az látszik, hogy az Egyház által kialakított rend szerény módosításokkal, korszerűsítésekkel ugyan, de fenntartotta *a császárkori Róma alapstruktúráját*, azaz változatlanul fenntarthatóvá tette annak hatalmi vázszerkezetét.

A hivatalos történészek biztosan nem értenek egyet vele, de szilárd meggyőződésem, hogy a Római Birodalomban valójában *kapitalizmus* volt. (A felhalmozott tőke arányában is részesedést kínált a hatalomból.) Ezt a kapitalizmust föníciai közvetítéssel Egyiptomból vették át. A korszerű kapitalizmusban az elektronikus hitelkártyán kívül talán egyetlen új találmány sincs, amit ezek az ókori államok már ne használtak volna gazdaságukban és pénzrendszerükben.

Birodalmak – amelyek mulandósága történelmi közhely – nem jöhetnek létre és nem tarthatók fenn a következő pillérek nélkül: Hadsereg – Jog – Egységes, központosított pénzkezelés (pénzkibocsátás, adóztatás, pénzváltás stb.) – Úthálózat, közlekedés, anyagszállító-, üzenettovábbító rendszer – Spirituális kötőszövet (vallás, uralkodó kultusza, közös cél, közös ellenségkép, félelem stb.)

A birodalom nagy tömegeket, akaratot, munkaerőt, potenciált stb. képes adott helyre, leginkább városokba, összpontosítani. Ettől képes céljai érdekében adott helyen hatalmas erőkifejtésre. Adott helyen tehát megnő a rendszer energiaszintje. Kielégítése helyi forrásokból szinte mindig nehézségekbe ütközik. (Nincs helyben elegendő fa, élelem, új rabszolga, ásványkincs stb.) A birodalom távolabbi területeiről történő szállítással oldja meg a problémát. Az anyagmozgatás, a szállítás, a kereskedelem *létfeltétellé* válik, mert a népességkoncentrációk ellátása máshogyan nem lehetséges. (Navigare necesse est!) A városok növekedésével a szállítási útvonalak is nőnek, mert egyre távolabbi területek bekapcsolásával oldható csak meg az ellátás. Amikor *a szállítási energia felemészti a szállított áruból nyerhető energiát*, a rendszer összeomlik. (Például ha a gabonaszállító lovak a hosszú úton megeszik az összes hátukra pakolt gabonát, akkor nincs értelme a szállítást működtetni, vagyis a rendszer összeomlik.)

A példából is látható, hogy az egyre magasabb energiafelhasználású birodalmak – éppen kiterjedésükkel és népességkoncentrációjukkal – magukban hordják saját összeomlásukat. Ha lenne lokálisan felhasználható, szállítást nem igénylő és gyakorlatilag korlátlan energiaforrás, akkor a birodalom fenntartását ilyen korlátok nem nehezítenék. *A birodalom fogalma magában hordja a növekedés fogalmát.* A területi és a demográfiai növekedés nélkül nehéz birodalmat elképzelni. A stagnáló populációk vagy hosszú időn át fenntartható struktúrák többnyire kicsik, alacsony energiaszinten működnek, zártak és kevéssé innovatívak. Lassan-lassan homogenizálódnak, így a külső behatásokra, fertőzésekre stb. egyre érzékenyebbé válnak. Megtanulnak együtt élni a környezetükkel, amely fenntartható szinten szabályozza lélekszámukat. A belső egyensúly megőrzése áthatja az egész társadalmat, egészen odáig, hogy a hozzá való ragaszkodás, vagyis a *status quo* megőrzése mindent maga alá rendel. Több ilyen egyensúlyőrző populáció a Csendes-óceáni szigetvilágban a természeti erőforrások csökkenését azzal próbálta ellensúlyozni, hogy megölte a magzatokat, gyakorlattá tette a sziget elhagyását bizonyos helyzetekben (esetleg az idősek elűzését a szigetről, ami egyenlő volt kivégzésükkel, ahogy némely európai és japán tapasztalatunk is van az öregek magukra hagyásáról), esetleg áttért az emberevésre, noha korábban ez nem jellemezte hiedelemvilágukat, és elfogadásához többnyire „vallási reformra” volt szükség (az amerikai anaszázi kultúra, vagy a Húsvét-sziget példája).

*

Az emberiség mint faj páratlanul sikeres a világon. Fizikai tömege meghaladja a világon élő magasabb rendű fajok össztömegét. Vagyis testünk a Föld mai legnagyobb élő fehérjetartalékát jelenti. A földtörténeti korokban domináns fajok ismereteink szerint viszonylag gyorsan kihaltak. A *trilobiták* (háromkaréjos ősrákok), a permi ősóceán kőzetalkotó mennyiségben élő tömegállatai rövid évmilliók alatt eltűntek, miközben maradványaik több ezer méter vastag üledékben halmozódtak fel a tengerfeneken. Ugyanilyen sorsra jutott a pikkelyfa és a pecsétfa (*lepidodendron* és *sigillaria*), amely a karbon feketekőszén tömegét szolgáltatta. Az elméletek változatosak, de egyben megegyeznek: létezésükkel olyan változást idéztek elő az ökoszisztémában, amely megakadályozta további létezésüket, szaporodásukat. (Pl. egy elmélet szerint az említett fák annyi széndioxidot kötöttek meg tömegükkel, hogy nem maradt elegendő széndioxid a légkörben ahhoz, hogy tovább fotoszintetizáljanak.)

Az emberiség ma globálisan ilyen gondokkal küzd, miközben lokális társadalmait is fenyegeti az a sok helyinek tűnő válság, amely nem közvetlen oka, de erősítője a globális válságnak.

A globális válság – jóllehet ma még kevesen látják – abban nyilvánul meg, hogy a környezet nem képes fenntartani a területi egyenlőtlenségeket áthidaló szállítási rendszereket (fogy az olaj, drágul a gáz, az élelmiszer, nő az üvegházhatás stb.), s ott tart fenn nagy népességet, hatalmas népességkoncentrációkat, ahol egyébként a természeti feltételek erre nem alkalmasak (a harmadik világ milliós városai). A szállítási útvonal megnő, a lokális termelés csúcsra járatja a termőképességet, a légköri üvegházhatást okozó gázok koncentrációja nő, a termikus egyenlítő egyre mélyebben nyomul be a szárazföldek belsejébe, a tengeráramlások hőmérséklete, ezáltal sókoncentrációja is megváltozik. A középhőmérséklet emelkedik, a sarki jégsapkák, a gleccserek olvadnak, a jégbefagyott területeken megkötött metán a légkörbe kerül, tovább növelve az üvegházhatást. A fosszilis energia egyre nagyobb részét fordítjuk közlekedésre, miközben a talajerő visszapótlása (műtrágya-felhasználás) csökken. Az erdők CO_2-megkötő szerepét nem veszik figyelembe, hanem nyersanyagként és tűzifaként hasznosítják őket (és még ezt nevezik „zöld” energiának!), így területük évi több ezer négyzetkilométeres darabokkal csökken. A termőterületek drasztikusan csökkennek, és már a mérsékelt övben is zsugorodó tendenciát mutatnak. A trópus szárad vagy szélsőségessé válik, a hideg égöv pedig még nem nagyon alkalmas élelemtermelésre. A mérsékelt égöv viszont a nyugati technikai kultúra birodalma, amelyet pénzügyi megfontolások irányítanak; ipari-technológiai háttérrel jól megerősített mezőgazdasága még bőven ellátja népességét, exportra is jutna, de nincs rá elég fizetőképes kereslet. Marad a segélyrendszer (azt fizetik, hogy ne termelj), és a föld ugaroltatása. A termelés is koncentrálódik, ezért még tovább nő a szállítás szerepe. A nagy népességkoncentrációk nemcsak fogyasztanak, hanem a legnagyobb szennyezéstermelők is. Minthogy a Föld népességének ¾-e tenger- vagy folyópart mellett él, a szennyeződés legnagyobb része a vizeket érinti. A tengeri élővilág pusztulása ma már gyorsabb, mint a szárazföldié.

Összegezve: az élelemtermelés lehetősége csökken, a növekvő hőmérséklet miatt a biodiverzitás csökken, a táplálékbiztonság a szennyezettség miatt romlik, az egészséges ivóvíz veszedelmesen fogy, az élőhelyek nagy része képtelen lesz eltartani a népességét, a szélsőséges időjárási jelenségek gyakorisága nő, a szállítás már egyre inkább kényszer, nem pedig lehetőség.

*

Ezzel szemben az emberiség alig tesz valamit. A technikai források és az energiák nagy része a kialakult rendszer fenntartásában, tökéletesítésében érdekelt. A lokális válságok sorát a kormányok termelésinek, gazdaságinak, pénzügyinek – illetve átmenetinek gondolják. A lokális társadalmak fenntarthatóságával is baj van, egy másikfajta kényszerpálya/elfajulás miatt. Egyre nagyobb mértékben kell a fejlett világ népességét a szolgáltatási szektorban lekötni. Esetükben a jól szervezett szállítás biztosítja a javak beérkezését, de éppen ez vezet tömeges dologtalansághoz. Ennek oldására a szolgáltatási szektor és a szórakoztató ipar hivatott. A szórakozó életforma nem képes kudarctűrésre. A rendszer bármilyen funkcionális zavarára hisztérikusan reagál, majd erőkifejtés nélkül összeomlik, hiszen sem világnézeti, sem spirituális tartalékai nincsenek. Vagyis komoly munkavégzésre csak rendkívüli megrázkódtatások hatására és csak fizikai kényszer esetén képes. A dologtalanság a termékenység abszolút és relatív csökkenéséhez is vezet. A kialakult társadalmi szerkezetet (pl. a nyugdíjrendszert) a népesség reprodukciója nem képes fenntartani. A globális válság miatt megváltozó és kedvezőtlenné váló ökoszisztéma által lepusztuló *trópusi és félsivatagi területek népessége a maradék élelemtermelésre alkalmas területek felé, elsősorban a mérsékelt övbe vándorol.* Az ott talált, kulturálisan enervált, dologtalan, de tehetős népesség képtelen őket integrálni, mert *kultúrája már nem integráló erejű*, technikai fölénye azonban még biztosítja uralmi helyzetét.

A fő probléma, hogy a világ nincs tisztában a válság jellegével. Az itt-ott felbukkanó működési zavarok elhárításával véli kezelni őket, miközben a válság egyetemes, az egész Földet, de vélhetően az egész Teremtést érinti és jellemzi.

Jézus csak érintőlegesen foglalkozik társadalmi kérdésekkel. A lényege talán abban foglalható össze, hogy *osztozni kell.* (A jézusi osztozás nem a javak nagyjából egyenlő szétterítését jelenti, hanem szeretet által áthatott életformát, ahol a másik segítése jelenti az egyén sikerét, közösségi elismerését, boldogságát.) Ezt még legalább annyira nem próbálta senki, mint az anarchisták elképzelését, a hatalom nélküli társadalmat. Az osztozás kicsiben, pl. egy családon belül megvalósítható, de ha nő a lépték, akkor a világban meglévő önzés ennek útját állja. Ha nem osztozunk, akkor az egyedüli fennmaradási esély, hogy az anyagforgalomba új és új területeket kell bekapcsolnunk. Amikor az európai ember kezdte kinőni kontinensét, akkor felfedezte Amerikát. Ma már nem nagyon van hely, ahová mehetünk, mert a bolygó minden pontját bekapcsoltuk a szállításon alapuló élelem- és energiafaló rendszerünkbe, amelyet a pénztechnika segítségével tartunk mozgásban. Ha a világűr felé nem találunk további expanziós teret, akkor olyan belső gondokkal kell szembenéznünk, mint a Római Birodalomnak, amikor a barbárok dörömböltek a kapuin. A hatalom ezért – okulva a történelemből – szigorítja az ellenőrzést. Mindenféle veszélyre hivatkozva korlátozza a személyes szabadságot, és reális esélyt teremtett egy Világkormány megalakítására. Az aztán, minthogy hatalmában szinte semmi sem korlátozza, kötetlenül tehet meg minden válságkezelő intézkedést, felrúgva akár az emberiség egész történetének kulturális és emberiességi értékrendjét. (Abortusz, eutanázia, sterilizáció, kényszerlakhely, izolálás, biometrikus azonosítás stb.)

Ma már világosan látható, hogy a tendencia ebbe az irányba mutat. A keresztények és az istenszeretetet csak emberszeretet által megélhetőnek tartó vallások hívei, a lélekben Isten útját járni akarók e világi értelemben reménytelen helyzetbe kerültek, kerülnek. Eszköztelenek, hiszen a média nem őket segíti, a történelmi egyházak a tendenciának megfelelően viselkednek, az államok egyike sem vállalja nyilvánosan az értékrendjüket, a magánszektor haszonelvű cégei ellenük vannak, mivel takarékosan kívánnak bánni a Föld javaival, ezért nem jó fogyasztók. A kötelező elektronikus nyilvántartás, a bőr alá ültethető chip (kutyák esetében már realitás, néhány országban kötelező) mint a tömegek ellenőrzésének reális kényszerlehetősége semmilyen egyéni útra nem ad majd lehetőséget. Orwell világa, amit leírt az 1984-ben, csak babazsúr ahhoz képest, ami ránk vár.

Mi átmeneti korban élünk, a Fenevad teljes hatalomátvételének napjaiban. Nekünk talán megadatik, hogy kihasználva a réseket, úgy éljük le az életünket, hogy ne vonjunk a fejünkre erőszakot, és mégis a teremtés lényegének megfelelő létformával kísérletezzünk, azt adjuk tovább utódainknak. A színvallást nem tudjuk elkerülni, vagy ha mi igen, a gyermekeink már semmiképpen.

Tehetünk-e valamit egyáltalán? Vagy csak a túlvilági lét kínál feloldást a krízisre, az ember problémáira? A történelem tanulsága szerint az ember mindig szívesen vállalta a harcot az általa jónak tartott ügy érdekében. Mindig voltak a meggyőződésükért a halált is vállalni kész hősök, vértanúk. A jó ügyet kell tudatosítanunk magunkban ahhoz, hogy értelme legyen az életünknek itt, az átmeneti korban. Hinni kell abban, hogy érdemes itt a Földön mindent megtenni a Fenevad ellen, mert azáltal már itt is születnek eredmények, és ezek nélkül az örök üdvösségünk nem érhető el.

A legfontosabb, hogy ne higgyünk a külterjes, tömeges megoldásban, csak a kis léptékekben, a családiasan megvalósíthatóakban. Feladatainkat is pontosítani kell. Most nézzük meg, hogy a dolgozat elején, a kissé esetlegesen összeválogatott és itt megismételt nyolc tételre (bal oldalt) milyen választ adhatunk Jézus tanítása és Jared Diamond elemzése ismeretében.

Állítás	Ahogy mi látjuk
1. A Genezis szerint Isten azt a parancsot adta, hogy: „Szaporodjatok, sokasodjatok, és uralkodjatok a föld minden teremtményén, a tenger halain és az ég madarain!”	1. Nem az a dolgunk, hogy szaporodjunk, és mindenen uralkodjunk, hanem az, hogy egymást és minden létezőt Isten útjára vezessünk. Az osztozás, a szeretet, a teremtett világban testvérként élni akarók sokasodására szólít fel Isten. A jézusi tudat nélküli, csak a vevést és az önzést ismerők biológiai sokasodása növeli a Világ bajait, végül elpusztítja a szeretet esélyét – önmagával együtt.
2. Igaz, hogy egyre nagyobb háborúk törnek ki, de a háborús veszteségek az emberiség számához viszonyítva folyamatosan csökkennek.	2. A háborúkat nemcsak abszolút értelemben kell értékelni, hanem főleg abból a szempontból, hogy az őket követő békékben mennyire sikerült megoldani vagy elkerülni azokat a gondokat, amelyek miatt a háborúk kitörtek. Ha így nézzük, a világ háborúi egyre katasztrofálisabbakká váltak, függetlenül attól, hogy az emberiségnek hány százaléka pusztult el bennük.
3. Az ember a rendelkezésére álló technikai eszközökkel el tudja pusztítani az ÉLETET, a Földet.	3. Ha állandóan a termonukleáris halál árnyékában, félelemből cselekszünk, akkor olyan megoldásokat is elfogadhatunk, amelyek az ember számára valójában elfogadhatatlanok. Nem szabad félnünk! A világegyetem nagy katasztrófái, pl. egy bolygóütközés, egy pillanat alatt tűzgolyóvá vagy űrtörmelékké változtathatják a Földet, mégsem hozzájuk igazítjuk igaz vagy hamis tetteinket. Legyen így a saját technikai lehetőségeinkkel is! Meglétük és veszélyes voltuk miatt nem térhetünk le lelkiismeretünk útjáról.
4. A fejlődés, a „haladás” az ember tudatában is jelentkezik. A *fejlődés* az emberiség szempontjából *objektív jó*.	4. A fejlődés csak az ember és Isten kapcsolatában értelmezhető. Az emelkedő technikai szintek elterelik a figyelmet az emberi tudat állapotáról. Az ember indulatai határozzák meg, hogy milyen lesz ő maga. Ha indulati szintünk nem lényegül át a Szeretet-Isten lelkével, nem beszélhetünk fejlődésről, csak technikai lehetőségeink bővüléséről, amely éppen bonyolultabbá válásával egyre inkább a hatalmat szolgálja, és nem a szeretetet.

Állítás	Ahogy mi látjuk
5. A történelmi fejlődés során a hatalmi vagy uralmi formák több – a társadalmat érintő – problémát oldanak meg, mint amennyit támasztanak.	5. A hatalmi szerkezet igazodást vár el. Ha sokan igazodnak kevesekhez, akkor a sokak igénye és a kevesek törekvése között ellentmondás alakul ki, még akkor is, ha kezdetben a kevesek jól látják a sokak igényét, és éppen annak kielégítése érdekében szervezték meg hatalmukat. A szolgáló típusú (tehát jézusi) vezetés csak ott működhet, ahol a sokak még átlátják a kevesek (vezetők) értük végzett munkáját, vagyis személyes kapcsolatban állnak, és a döntéseknek ők is részesei.
6. Tudásunk fejlődése bebizonyította, hogy az elveszett Éden igenis visszanyerhető, csak megfelelő mértékben csökkentenünk kell a Föld lakosságát.	6. Aki a Föld lakosságának csökkentésében látja az emberiség krízisének megoldását, csak akkor jár el helyesen, ha a csökkentést önmagával, vagyis saját létalapjának csökkentésével kezdi. Minden közösségi, hatalom által kikényszerített népességcsökkentés morális romláshoz, szörnyűségekhez vezet. Istentelen és embertelen.
7. A folyamatos demográfiai növekedés adhat csak alapot egy stabil szerkezetű, kiegyensúlyozott társadalomnak.	7. A demográfiai növekedés az expanzióra épülő társadalom fenntartását szolgálja. A világ jelenlegi elrontott állapotában a fejlődők túlszaporulata mellett a fejlettek fogyása jelentkezik. A demográfiai helyzet szigorúan a kis közösségek szintjén értelmezendő, mert ott teljes komplexitásában mutatkozik meg, és nincsenek hatalmi vetületei. Ha a szállítási rendszeren alapuló világstruktúra nem állna fenn, akkor a demográfiai kérdés nem merülne fel.
8. Tiszta energiára van szükségünk ahhoz, hogy megóvhassuk a Föld éghajlatát, és biztosítsuk életszínvonalunkat.	8. Tiszta energia, megfelelő technikai feltételek birtokában, talán biztosítható. Sajnos mindenki csak arra gondol, hogy annak birtokában zavartalanul, ökológiai összeomlás nélkül folytatható lehet a világ jelenlegi – a teremtés céljával ellentétes – működési rendje. Időben talán kitolható, de lényegileg éppoly pusztító hatása lesz. Mert tartósabban és kockázatmentesebben rendezi át az emberi tudatot a vevés világába, ahol a válság oka maga az osztozásról tudni sem akaró lét.

Az osztozáson alapuló világ felépítésének kísérletére van szükség. Erre csak a hatalmi struktúra figyelmen kívül hagyásával van némi lehetőségünk. Ha egyéni törekvéseinket valóban áthatja a felelős, osztozáson alapuló, takarékos és békés világ utáni sóvárgás, akkor meglepő sikereket is elérhetünk. Az alábbi tanácsok szerint a közösségben élő ember egészen biztosan jobb minőségű és biztonságosabb, mindenki számára vállalhatóbb életet él, mint aki a nagy koncentrációkban feloldódva, csak egyéni megoldást keres. Az alábbi 12 pont nem kínál tökéletes megoldást, de segít olyan irányba fordulni, amely másoknak is vonzó lehet. A válságnak egyre láthatóbb jelei mutatkoznak, és sok ember – a jeleket látva – tudatosan keresi a kivezető utat a már érzékelhető összeomlásból. Az alábbi tanácsok gondolati, életviteli megújuláshoz vezethetnek, amely nemcsak lelki megújulást jelenthet, hanem valódi megmenekülést, már itt, e világon is. (És nem szükséges hozzá vallásosnak lenni.)

1. Akkora közösségben kell élnünk, amelyet átlátunk, személyesen ismerünk. (Polisz, kb. 10 000 lakos.)

2. Egymás fizikai és lelki közelében kell élnünk, és rendszeresen ki kell cserélnünk egymással gondolatainkat.

3. Szűkölködő nem lehet közöttünk, de mások kihasználását sem lehet megengedni. Egymás szeme előtt élve ez könnyen megvalósítható.

4. Nem befolyásunkat, hanem a *példánkat*, jó megoldásainkat kell terjesztenünk. Expanziónk csak békés példa lehet, és csak erre irányulhat.

5. Törekednünk kell rá, hogy életterünkbe a lehető legkevesebb külső energia érkezzen, és belőle a legkevesebb hulladék távozzon.

6. A közösségen belül törekedni kell rá, hogy ne lépjük át az organikus sebességet[1].

7. Helyben megtermelhető élelmiszert ne hozzunk távolabbról, mert mástól vonja el a forrást, tőlünk pedig a helyi munkát.

8. Az anyagi ellenszolgáltatás profitot tartalmazó rendszerét fokozatosan háttérbe kell szorítanunk az élet élhetősége érdekében.

9. Gyermekeink oktatásáról – kezdetben alapszinten – magunknak kell gondoskodnunk, vagyis az általunk személyesen átlátható közösségnek.

10. Egészségünk megőrzéséről és alapfokú gyógyításunkról ugyancsak magunknak kell gondoskodnunk. (Egészséges életmód, szolidaritáson alapuló háziorvosi ellátás, elsősegélynyújtás)

11. Utódaink életkezdéséről, képzéséről és folyamatos biztatásáról közösségileg is gondoskodnunk kell.

12. Ne engedjük, hogy a média világa leváltsa tudatunkban a személyközi kapcsolatok jelentőségét. (Ha csak lehet, az elektronikus média – a tévé – műsorait csak kisebb-nagyobb közösségben, és előre elhatározott időben nézzük.)

(Ez az írás 2008 nyarán keletkezett.)

[1] A társadalmi aktivitásban az a sebesség, amit az emberi tudat még maradéktalanul képes feldolgozni. Ez többnyire a fizikai erővel elérhető sebességet, ill. a tömegközlekedést (kerékpár, állati erő, villamos, vasút stb.) jelenti. Természetesen a technikailag lehetséges nagy sebességek is a társadalom rendelkezésére állnak (hírközlés, repülőgép, gépkocsi), de kerülni kell *létfeltételszerű*, kényszerű alkalmazásukat.

„Embernek lenni többet jelent, mint pénzt keresni”

Interjú *Muhammad Junusz* közgazdász-professzorral, a Nobel-békedíj 2006-os kitüntetettjével

Junusz úr, ön a lehető legrövidebb időn belül 7,2 millió ügyfelet – főleg nőket – szerzett a Grameen-Bank számára, és mikrohitelek adásával közülük sokakat kiszabadított a szegénységből. Mi a siker alapja?

A bangladesi szegények számára korábban kizárólag azok a pénzkölcsönzők jelentettek pénzforrást, akik irtózatos kamatot követeltek. A hagyományos bankok sosem vették komolyan a szegényeket mint lehetséges ügyfeleket. Az ő elvük: aki hitelt akar, annak jómódúnak kell lennie. Mindenütt a világon így dolgoznak a bankok. Én a szegényeknek való bankot akartam, ezért azt mondtam magamnak: „Felejtsd el a klasszikus bankrendszert!” A *Grameen-Bank* közvetlenül az emberek felé fordult. Ez a siker alapja.

Hogyan reagáltak a szegények?

Igen pozitívan. A Grameen-Bank rendszere csak azért működik, mivel teljes mértékben az ügyfelekre irányul – és mivel jól bánik velük.

Ön egy egyszerű ötletből egy egész rendszert épített fel. Hogyan sikerült ez önnek?

Miután láttuk, hogy modellünk az első faluban működik, egy faluval odébb mentünk. Ott is működött, és így tudtunk egyre inkább terjeszkedni. A mikrohitelek rendszere ma az egész világon tekintélyes és hatékony eszköze a szegénység elleni küzdelemnek. Miért? Azért, mert egyedül a szegények igényeihez igazodik: a mikrohitelek megkönnyítik az ügyfelek számára, hogy visszafizessék a kölcsönzött pénzt. Nem kell kezest hozniuk. Nincsenek bürokratikus költségeink. Nálunk nincs ilyesmi. Ennél is fontosabb azonban más valami: a mi hitelfelvevőink kreatívak. Van tehetségük ahhoz, hogy kezdjenek valamit a pénzükkel, még akkor is – vagy éppen azért, mert korábban nem éltek ezzel a képességükkel.

Olyan emberek, akiknek korábban sosem volt pénzük, képesek jól bánni a pénzzel?

Feltétlenül. A következőt kell világosan látnunk: A szegényeknek egy életen át azt mondták: „Dolgoznod kell, ha pénzt akarsz keresni!” Most kapnak először úgy pénzt, hogy azt csinálnak vele, amit akarnak. Már nem másokért kell dolgozniuk, hanem önmagukért, és így pénzt kereshetnek. Ez mindent megváltoztat.

A mikrohitelek rendszere csak Bangladesben működik, vagy más országokban is?

Harmincegy év telt el azóta, hogy elkezdtük ezt a munkát. Ma már nincs olyan ország a földön, ahol ne létezne a mikrohitelek intézménye. A gazdag országokban éppúgy megtaláljuk, mint a szegény országokban. A Dél országaiban, Dél-Amerikában, Afrikában, Ázsiában, mindenütt. Az Egyesült Államokban 700 mikrohitel-program fut. Az ok egyszerű: A rendszer az emberek egyik egzisztenciális igényét elégíti ki. A szokványos bankok sosem elégítették ki ezt.

Úgy véli, nekünk itt, Németországban is több mikrohitelre lenne szükségünk?

Egy olyan városban, mint Berlin, sok ezren vannak, akiknek pénzre lenne szükségünk, de nem számítanak hitelképesnek. Ez ostobaság. A munkanélküliség hatásai sokkal kevésbé lennének drámaiak, ha egy munkanélkülinek esélye lenne elmenni egy bankba, hitelt felvennie és saját vállalkozásba kezdenie. Aki pedig nem munkanélküli, tudná: Ha elveszítem is a munkámat, még mindig van esélyem arra, hogy mikrohitellel újrakezdjem.

Ezzel azt akarja mondani, hogy a mikrohitelek sikere független a hitelfelvevők mentalitásától és műveltségi szintjétől?

A mi több mint 7 millió ügyfelünk 97%-a nő, s ezeknek a nőknek csaknem 100%-a írástudatlan. Lehet valaki analfabéta, de ez nem jelenti azt, hogy az illető személy buta. Csak sosem volt lehetősége arra, hogy iskolába járjon. Az írástudatlanok gyakran kimondottan intelligensek. És a mi rendszerünk éppen ezt az intelligenciát támogatja. Női ügyfeleinktől nem kívánja meg, hogy tudjanak írni-olvasni. Mondok egy példát: Egy asszonynak van egy tehene, és eladja a tejet. Pontosan tudja, mit csinál. Ehhez nem kell tudnia írni-olvasni. Kap pénzt, és vehet egy második tehenet. Így több pénzt keres, és iskolába küldheti a gyerekeit.

Hát ez fontos önöknek?

Igen, számunkra fontos, hogy hitelfelvevő asszonyaink gyermekeinek 100%-a iskolába járjon. Elértük ezt a célt. A gyerekek iskolába járnak, részben még főiskolára is. „Grameen oktatási hitel”-ünk révén sikerült elérnünk, hogy Bangladesben ma új, képzett nemzedék nő fel.

Kritikusaik azt állítják, hogy a Grameen-Bank függővé teszi ügyfeleit, és adósságcsapdába csalja őket. Mi történik, ha valaki nem tud visszafizetni egy hitelt?

Banglades olyan ország, amelyet gyakran sújt katasztrófa. Ismételten megtörténik, hogy valahol az országban egy forgószél vagy egy áradás tönkreteszi asszony ügyfeleink minden vagyonát. Ezekben az esetekben beugrik a Grameen-Bank. Ha egy tornádó következtében egy asszony elveszítette egyetlen tehenét, akkor azt mondjuk: „Ilyesmi csak egyszer történik meg, de ettől még nem dől össze a világ. Azért vagyunk itt, hogy segítsünk neked. Mihez szeretnél kezdeni?” És új hitelt adunk neki, az első hitelt pedig hosszú lejáratúvá alakítjuk át. Nem engedjük el, de az illető apránként, egészen csekély részletekben fizetheti vissza, és ehhez új, szabályos hitelt adunk neki.

És ha nem csupán a tehén pusztul el, hanem az egész ház romba dől?

Akkor újrakezdési hitelt adunk, amely lehetővé teszi az érintettek számára, hogy ismét lábra álljanak. Erre a célra hoztuk létre katasztrófa-alapunkat, amelyhez gyorsan hozzá lehet nyúlni. Egy szóval: a fizetésképtelenség nem jelenti azt, hogy valaki kihullik a rendszerből.

Ez igen nagyvonalúan hangzik.

A bank az ügyfeleinké. Ezért nem idegenekként, hanem tulajdonosokként bánunk velük. A mi foglalkozásunk: gondoskodni arról, hogy tulajdonosaink ne menjenek csődbe.

Miben áll a különbség a Grameen-Bank kapitalizmusa és a globális kapitalizmus között?

Véleményem szerint a globális kapitalizmus alapfeltevése hamis. Vagy inkább: nincs végiggondolva. Mindenesetre félkész, és ezért a kapitalizmus problémák tömegét termeli ki. A kapitalista gazdaságtan azt mondja: Azért gazdálko-

dunk, hogy pénzt keressünk. A gazdaság küldetése az, hogy maximálja a profitot. Én viszont azt mondom: az emberlétnek számos olyan minősége van, amelyet a kapitalista gondolkodás semmibe vesz. Az emberléthez alighanem hozzátartozik a gazdagság vágya is. De rövidlátás csupán erre építeni a gazdaságot. Meg kell nyitnunk a gazdasági rendszert. Miért ne hoznánk létre olyan vállalkozásokat, amelyeknek nem az a lényegük, hogy profitra tegyünk szert, hanem az, hogy jót tegyünk az emberekkel – például úgy, hogy ésszerű áron szállítunk nekik ivóvizet?

Ez úgy hangzik, mintha egy segélyszervezetről beszélne.

Nem, itt egy vállalkozásról van szó, amelyet vállalkozásszerűen vezetünk. Egy ilyen vállalkozásban nem egyszerűen pénzt adunk ki, hanem profitra teszünk szert, de a profit a vállalkozásban marad, hogy újra befektessük. Ezt a vállalkozásfajtát nevezem én Sozial Business-nek, szociális üzletnek. És pont ez a fajta üzlet hiányzik kapitalista világunkból. Biztos vagyok abban, hogy ha lenne bátorságunk több szociális üzletet beindítani, sok ember lelkesedne érte. És még több embert tudnánk kivezetni a szegénységből.

Christoph Quarch
és **Wolfgang Kessler**

További tájékozódási lehetőség: www.villagebanking.org

Forrás: Publik-Forum, 2007/12

Buddhát követve fékezni a kapitalizmust

Karl-Heinz Brodbeck alternatív közgazdaságtana

Karl-Heinz Brodbeck szívesen beszél egyértelműen: Az uralkodó gazdasági rendszer, amely folytonosan „tárgyi kényszerekre" hivatkozik, teljesen hamis alapokon nyugszik – ennek a gazdaságnak a motorját ugyanis nem tárgyi kényszerek jelentik, hanem a pénzéhség, a kapzsiság, véli a közgazdászprofesszor, aki számos tanulmányban és könyvben fejtette már ki nézeteit. E könyvek egyikének címe: Buddhista gazdasági etika. Brodbeck professzor ugyanis több mint 25 éve gyakorló buddhista. Azt mondja, egyszer eljött az idő, amikor kérdéseit a katolikus egyház már nem tudta megválaszolni, nem úgy a buddhizmus, amely azt tanítja, hogy érezzünk együtt minden élőlénnyel. Az 1948-ban született kutató számára egy idő után nagyon könnyű volt összekapcsolni a buddhista felfogást a közgazdaság tudományával. Foglalkozásbeli ethoszát azóta az hatja át, amit buddhistaként igaznak tart.

Vajon szükségszerűen a versengésre kell-e épülnie a gazdaságnak? Brodbeck azt mondja: nem. Számára a rendszerhez tartozó kényszerként értelmezett versengés hamis gondolat, amely hamis cselekvést szül, az eredmény pedig az, hogy az elszigetelődés sosem volt olyan nagy, mint manapság: az „egyéni felelősség" jelszavával mindenkit saját sorsának kovácsává tesznek, függetlenül attól, képes-e a „kovácsolásra", vagy sem. A buddhista ellenben szolidárisan él; úgy érzi – a gazdaságban is –, hogy sok szál köti össze minden más élőlénnyel: a növényekkel és az állatokkal, amelyek táplálják és öltöztetik, s embertársaival is, akiknek a kenyerét eszi, és akiknek a termékeit nap mint nap használja.

A buddhizmusban van valami gyöngédség, finomság, Brodbeck azonban nem olyan valaki, aki elvenné a dolgok élét, legalábbis nem akkor, amikor gazdaságtudományi kérdésekről van szó. Számos előadásában és vitájában világosan képviseli nézeteit: az uralkodó közgazdaságtan ún. „természeti törvényei" közül egy sem igaz; pusztán a pénzéhség teremtette meg a radikális kapitalizmus világot átfogó rendszerét, s egyedül ez a felelős azért, hogy 600 millió ember éhezik, és az emberiség egyharmada munkanélküli. És gyakorlatilag mindenki részt vesz ebben a rendszerben.

Ez a fájó pont, és fájnia is kell! Ez az alapelveit tekintve meg nem kérdőjelezett gazdasági rendszer Brodbeck szerint csak azért működik, mivel az emberek nem érzik abnormálisnak, hogy a pénz, amely egykor az árucsere eszköze volt, mindenek mértékévé emelkedett, és hogy csaknem minden döntésben meghatározóbb, mint az, ami valóban az ember javát szolgálja. Minden kedvezményes vásárlás erről beszél.

Ezzel olyan spirál indul el, amely egyre gyorsabban halad lefelé. Akinek ugyanis sok pénze van, az a kamatoknak és a tőkehozamoknak köszönhetően egyre többet keres. Ezt a pénzt azonban a reális gazdaságnak ki kell gazdálkodnia, és mivel azok számára, akiknek „joguk" van kamatokra és tőkehozamokra, egyre több pénzt kell kigazdálkodni, a rendszer másik végén egyre lejjebb kell szorítani a szociális színvonalat. Következésképpen egyre tágabbra nyílik a sokat emlegetett olló a gazdagok és a szegények között. Brodbeck professzor ezt így szemlélteti: 1820-ban a világ leggazdagabb ötöde csak a háromszorosát birtokolta annak, amit a legszegényebb ötöd birtokolt. 1870-ben ez az arány hétszeres volt, 1990-ben 30-szoros, 2000-ben 74-szeres.

Amikor előadásaiban ideér, a teremben ülők mindig kissé nyugtalanná válnak. A számok fejbe kólintják őket. És a professzor nem nyújt semmilyen megoldást, viszont ezt az éppoly egyszerű, mint elégtelen tanácsot adja: Ne hajoljunk meg többé a pénz előtt! Gondoljunk arra, hogy a gazdagoknak csak azért van akkora hatalmuk rajtunk, mivel mi fölruházzuk őket vele, mivel mi beletörődünk a hatalom nélküliek szerepébe!

Brodbeck felfogása szerint semmit sem ér szidni „azokat ott fönn", avagy az erkölcsükre hivatkozni. Kizárólag az segíthetne, ha az emberek rátalálnának egy újfajta szolidaritásra, és saját erejükből új, emberbarát rendszert építenének föl. A régiópénzek létrehozásának számos kezdeményezése mutatja, hogyan történhetne ez. Brodbeck síkraszáll e regionális gazdasági kezdeményezések mellett. Említett könyve szerint a buddhisták mindig is a mellett érveltek, hogy „a gazdasági kapcsolatoknak kicsiknek és áttekinthetőeknek kell maradniuk".

A régiópénz-kezdeményezések ugyanakkor Dávidra és Góliátra emlékeztetnek. Jelentéktelennek tűnnek, összehasonlítva őket a tőke milliomos és milliárdos hiénáival, menedzsereivel, a különféle alapok irányítóival. Ez a racionálisan mérlegelő és minősítő gondolat azonban a buddhista felfogás szerint ismét csak hamis: Mindenki, aki „részt vesz a játékban", gyorsítja a rendszert; viszont mindenki, aki vonakodik elismerni az uralkodó közgazdaságtannak az emberiességet és az élet alapjait elpusztító elveit, hozzájárul ahhoz, hogy egy kicsit kevesebb legyen a szenvedés a világban.

Pat Christ

Forrás: Publik-Forum, 2007/12

Minden bűn forrása

Bűnre kényszerítő gazdasági rendszerünk

Itt vannak hát azok a menedzserek, akik nem elégszenek meg 800 000 euró éves fizetéssel, és bónuszaikról sem akarnak lemondani. Itt vannak a szupergazdagok, akik az adózás elől Liechtensteinbe síbolják vagyonukat. Itt vannak a tőzsdejátékosok, akik apró valutaingadozásokból milliókat nyernek (vagy akarnak nyerni), anélkül hogy feltennék a kérdést, végül is ki fizeti ki azt a pénzt, amelyet ezekből az üzletekből húznak. Az utóbbi időben sokat hallottunk ilyesmiről.

Ez vajon mohóság? Gátlástalan, állati mohóság? Hiszen ezeknek már bőven van! Semmi sem elég ezeknek? A magunkfajta, gondoljuk, ezeknek az óriásbevételeknek a töredékével is megelégedne (sőt a jelenleginél valamivel többel is), és aztán feltehetően szépen befizetné az adóját is. A gazdagok mohósága fokozza napról napra társadalmunk igazságtalanságát? A sóvár menedzserek felelősek a pénzügyi válságért?

A felsőoktatás terén szerzett tapasztalataim kissé tágabbra nyitották a szememet. Hiszen az egyetemek sok helyütt pénzügyileg önállóak, vagyis maguk szabhatják meg a professzorok fizetését. Aztán a meghívásokkor megkezdődnek a tárgyalások. Bizonyos szakokon már az első alkalommal meghívott professzorok is 120 000 euró éves fizetést kérnek, vagy még többet. A „kitűnő” tudósok megengedhetik maguknak, hogy akár 200 000 eurót is követeljenek – különben egyáltalán nem kérnek a megbízásból. Ilyenkor rendszerint nem marad el az utalás az amerikai csúcsegyetemek fizetéseire. Az egyetemek pedig azt mondják: ha kitűnő kutatóhely akarunk lenni, akkor erre áldoznunk is kell.

Meg tudom érteni ezt. Egy kitűnő kutató nem számít valóban kitűnőnek, ha nem kap kitűnő fizetést. Itt még csak nem is a pénzről van szó, hanem a tekintélyről, s nem csupán saját személyének megbecsüléséről, hanem a szakterület dicsőségéről is. Az a tudós, aki 200 000 eurót ér, miért elégedne meg kevesebbel? Az azt jelentené, hogy egyáltalán nem tart komolyan igényt a kitűnőségre.

És végső soron nem kellene-e a szellemtudományok művelőinek, élükön a teológusoknak is több pénzt követelniük, nehogy azt a benyomást keltsék, hogy az ő szakmájuk kevesebbet ér, mint a gépgyártás vagy az elektrotechnika? Már régóta kialakult az egyetemeken belüli könyöklés a legmagasabb fizetésekért, és aki ebbe nem száll be, az voltaképpen már lemondott önmagáról és a szakterületéről. Hasonló lehet a helyzet a menedzserekkel is. Egy csúcsfizetés nélküli csúcsmenedzser egyáltalán nem csúcsmenedzser, és hamarosan talán semmilyen menedzser sem lesz.

A mohóság bele van építve a rendszerbe; hozzájárul a rendszer fenntartásához, sőt a rendszer sikeréhez. Ezért a hét főbűn listájára – amely Evagriusz Ponticuszra (4. sz.) és Nagy Szent Gergelyre (†504) nyúlik vissza – bölcsen föl sem vették; a kapzsiság, irigység rajta van, tehát az a magatartás, amely a mohóság fokozott kiéléséből fakad. Maga a mohóság nem is annyira bűn, mint inkább minden bűn forrása. Vagy egyszerűbben: éppenséggel ez a *condition humaine*, az embernek mint racionális, nem ösztönirányított lénynek az alapalkata. Racionális természete alapján ugyanis az ember alapvetően nem állapíthat meg határokat mindabban, amire önfenntartásához szüksége van: anyagi szükségleteiben, elismertségét vagy a jövő biztosítását illetően.

Ezt rögtön fel lehet ismerni a jövőről való gondoskodásban: Vajon mit hozhat még az elvileg teljesen nyitott jövő? Mennyire kell előre gondoskodnom róla, hogy biztonságban lehessek? Nem véletlen, hogy a pénzpiac főként társadalombiztosítási alapokkal és kamatozó, a jövőbeli likviditásra irányuló betétekkel van fölszerelve. Ugyanez érvényes azonban a hatalomra és becsületre is. Van-e értelmes határa az elismertségnek és a sikernek?

Minden kor kultúrái és civilizációi megpróbáltak határt szabni az ember ezen alapvető hajlamként jelentkező mértéktelenségének, sőt, a kultúra voltaképpen e határszabást jelenti. Korunk azonban arra adta magát, hogy fő ösztönző energiájaként használja ki a mértéktelenséget, a mohóságot. Az eredményt kapitalizmusnak hívják, és ez a kapitalizmus a határtalan gazdasági növekedés elvárásában, sőt kényszerében fejeződik ki.

A mohóság minden bűn forrása, belőle fakadnak az egyes konkrét bűnök. Az a rendszer, amelyben élünk, bűnök elkövetésére kényszerít minket. Ez benne a teológiai probléma, mert „a bűn zsoldja a halál”, ahogyan a Római levélben olvassuk, a bűnért halállal kell fizetnünk. Ma kétségtelenül felismerjük e mondat igazságát. A keresztények azonban azt is tudják, hogy meg vannak váltva a bűntől, pontosabban a bűnelkövetés kényszerétől. Isten üdvös határt szab mértéktelenségünknek. Parancsokat ad: a szombat parancsát, amely korlátozza a világ kisajátítását, vagy a kamatszedés tilalmát, amely kifejezetten a gazdasági növekedés határtalan dinamikája ellen irányul.

Jézus azért jött hogy „beteljesítse” „a törvényt és a prófétákat” – ő, aki önfenntartását alárendelte Isten akarata teljesítésének. A parancsok megtartása nem értelmes belátásból történik – különben egyáltalán nem is lenne szükség rájuk –, hanem Isten iránti hűségből és szeretetből. Hitből. A mohóság uralmával ma ismét a hit döntő tanúságtételét kell szembeállítani.

Thomas Ruster

Forrás: Publik-Forum, 2008/22

A szerző 1955-ben született, katolikus teológiát tanít a dortmundi egyetemen.

Fájdalmas sebek a kézen

Interjú *Klaus Werner-Lobo* globalizáció-szakértővel

Csak az olcsó termékeket előállító cégek fizetik-e rosszul a munkásaikat, csak náluk vannak-e silány munkakörülmények, és csak ők nehezítik-e meg az üzemi tanácsok életét?

Egyáltalán nem. Ezt a nagy piaci részesedéssel bíró vállalkozások és az ismert márkanevek is megteszik, köztük az *Adidas*, a *Donna Karan*, a *Disney*, a *Triumph*, a *Levi Strauss*, a *Mattel*, a *British Petrol*, a *General Motors*. Így van ez keresztül-kasul minden üzletágban, amint ezt kikutattam, amikor a könyveimet írtam.

Nem egy fogyasztónak meggyőződése, hogy jót tesz, amikor nem az olcsó, hanem a drága pólót választja. Tévedés ez?

Nem számít, hogy a póló hét vagy hetven euróba kerül-e, mert aki varrja, így is, úgy is gyakran csak három eurót kap egy tizenkét órás munkanapra. A legtöbb ruhadarabot Kínában, Dél-Kelet-Ázsiában, Közép-Amerikában és Kelet-Európában gyártják. A nagy európai és amerikai ruházati és sportszercégeknek nincs saját termelésük, hanem a legkedvezőbb ajánlatot tevő előállítótól veszik minden árujukat. Aki mindenki másnak alákínál, az kapja meg a felárat. Thaiföldi hátsó udvarokon működő gyárak mexikói varrótelepekkel versengenek a legalacsonyabb költségekért.

Hogyan tartják alacsonyan a költségeket?

Kutatásaim során újból és újból éhbérekbe, gyerekmunkába és embertelen munkakörülményekbe botlottam. Ha valaki szakszervezeti tag, az elég ok arra, hogy elbocsássák. Egy munkásnő, aki egy Adidas-, majd egy Nike-beszállítónál dolgozott, elmesélte, a gyárban nagy hőség van, de ahhoz, hogy vizet ihasson vagy WC-re mehessen, engedélyt kellett kérnie. A gyár elhagyásakor a nőknek megalázó vizsgálatoknak kellett alávetniük magukat. Ha egy nő terhes lett, kihajították. Egy másik üzemben, amelyik a Disney, a Nike, a Reebok, a Wal-Mart, a Burberry és a Dell számára állított elő termékeket, azt tapasztaltam, hogy a törvényesen előírt minimálbérnek csak 35,4%-át fizették ki. Az alkalmazottaknak napi 13 órát kell dolgozniuk, s csak nagyon kevés szabadnapjuk van egy hónapban, vagy egyáltalán nincs. A munkahelyeken por, gyapot- és vászonszálak szennyezik a levegőt. A szövödékben veszélyes festékanyagoknak vannak kitéve, amelyek fájdalmas sebeket okoznak a kézen.

Mit vehetünk tekintetbe, amikor vásárolunk?

Legjobb, ha feltesszük magunknak a kérdést: Tényleg szükségem van minden évben új mobiltelefonra? Valóban boldoggá tesz, ha szabadidőmet egy bevásárlóközpontban töltöm? Életminőségünket azáltal is fokozhatjuk, hogy nem vetjük alá magunkat a fogyasztás terrorjának. A maradék egyéni szükségleteinktől és lehetőségeinktől függ, de attól is, milyen alternatívák vannak. Ami például az élelmiszereket illeti, ajánlatos, hogy a saját régiónkban, ökologikusan előállított termékeket válasszunk, a kávéra, teára, banánra és csokoládéra vonatkozóan a „Transfair” minőségi pecsét szavatolja, hogy az adott termékért tisztességes árat fizettek a termelőnek, és a termelést végző dolgozóknak biztosították a minimális szociális feltételeket.

Aki keveset keres, nem engedheti meg magának, hogy tisztességes kereskedelmű árut vásároljon. A vevőkre lehet-e hárítani a felelősséget?

Igaza van. A felelősség elsősorban nem a fogyasztóé, hanem a konszerneké és a kormányoké. A konszernek azáltal tesznek szert profitra, hogy kizsákmányolják az embereket és tönkreteszik a környezetet. Az 550 legnagyobb konszern birtokolja a világkereskedelem 70%-át és az egész világon felhalmozott tőke harmadát, ugyanakkor pedig csak a munkahelyek alig több, mint 0,05%-át biztosítják. Ugyanakkor kibújnak a felelősség alól, és alig fizetnek adót. Ezt megintcsak a kormányok teszik lehetővé számukra.

Ön a tiltakozás és az ellenállás számos formáját ajánlja. Tehát mégsem vagyunk annyira tehetetlenek?

Azt hiszem, mindenekelőtt arról van szó, hogy ne csupán fogyasztóknak tartsuk magunkat, hanem a társdalom aktív tagjainak is. Négy szempont segíthet tovább: Először is arról van szó, hogy kifejlesszük önbizalmunkat, és megkérdőjelezzük a hatalmat. Másodszor arról, hogy tájékozódjunk, és másokat is tájékoztassunk. Harmadszor: a kizsákmányolással szemben csak a szolidáris cselekvés segít, azaz hogy másokkal együtt szerveződjünk. És negyedszer: Ismét civil kurázsit kell tanúsítanunk, és legalább saját befolyási övezetünkben nem szabad megengednünk a diszkriminációt. E terület pedig olykor nagyobb, mint gondolnánk. **Michaela Böhm**

Forrás: Publik-Forum, 2008/17

A középosztály szemete

Egy Bali szigetén megtartott nemzetközi környezetvédelmi konferencián a harmadik világ kormányai élesen tiltakoztak az elektronikus hulladék Északról Dél felé irányuló exportja ellen. A Bázeli Konvenció ellenére, amely megtiltja a veszélyes hulladékok exportját, ismét növekedett ez az export. Achim Steiner, az ENSZ környezetvédelmi programjának főnöke mindenekelőtt a világszerte növekedő középosztály szeméthegyeit bírálja, mondván, hogy ezeket a fejlődő- és az ún. küszöbországokba exportálják. Becslések szerint évente 20-50 millió tonna kiszolgált televíziót, számítógépet, mobiltelefont és háztartási eszközt küldenek az ún. fejlődő országokba, hogy ott „visszaforgassák” őket. Csakhogy ott maradnak a mérgező anyagok. „Ahelyett, hogy az Egyesült Államok és az Európai Unió gyártó cégei vállalnák a hulladékok eltávolításának költségeit, előszeretettel síbolják Afrika és Dél-Kelet-Ázsia országaiba az elektronikus hulladékot”, mondja Steiner. Indonéziát, az említett konferencia vendéglátóját már most elárasztják a mérgező hulladékok illegális szállítmányai, jelentette ki Razio Ridha Szàni, a dzsakartai környezetvédelmi minisztérium munkatársa. Ócska elektronikai alkatrészeinek legnagyobb részét az Egyesült Államok is exportálja; ennek legnagyobb része Ázsiában köt ki, és részben egyenesen fejlődéspolitikai technológia-átadásként álcázzák.

Forrás: Publik-Forum, 2008/13

Az éhezés nem a végzet műve

Hirtelen ismét az éhínség került az újságok címlapjára. A Karib-szigeteken és Afrikában éhséglázadások törtek ki. De beszámolnak olyan olasz családokról is, amelyek a hónap végén már nem engedhetik meg maguknak, hogy egyenek. Sőt, Németországban is újból témává váltak az éhező gyerekek. Az éhezés közeledik.

A szalagcímek azonban gyakran elhallgatják a tényleges botrányt – ugyanis mindennap elegendő alapvető élelmiszert termelnek meg ahhoz, hogy minden embert táplálni leshessen. Hogy mégis naponta 24 000 ember hal éhen, az a gazdaságpolitikai dogmák, a politikai uralmi struktúrák s gazdagok gazdálkodási- és életstílusa miatt van, amely túl keveset hagy meg a szegényeknek.

A legfontosabb dogma az álom a szabad világkereskedelemről, amely állítólag a lehető legjobban ellát minden embert. Ám a gazdag és a szegény országok közötti szabad csere Északról származó, olcsó élelmiszerekkel hengerli le Dél országait. Tekintélyes részben az Európai Unióból származó, erősen támogatott feldolgozott szárnyasokról, paradicsompüréről, tejtermékekről vagy hasonlókról van szó, Japánban termelt rizsről vagy az Egyesült Államokból érkező kukoricáról. A fejlődő országok nagyparasztjai szívesebben termesztenek ananászt Észak szupermarketjei számára, mint élelmiszert a szomszédaiknak. A kisparasztok elhagyják földterületeiket, és a városokba húzódnak. Kevesebb ennivaló van, de több éhes száj. Aki szembe akar szállni az éhezés válságával, annak a fentiek miatt meg kell védenie Dél országait a gazdag országokból származó importtól, hogy ők maguk termelhessenek több élelmiszert.

Ehhez társul még, hogy kereken 500 millió ember szívesen művelne földet, de nincs nekik. Ugyanakkor a nagybirtokosok hatalmas kultúrterületeket hagynak parlagon. A szakértők évek óta földreformot követelnek Délen, hogy legalább azokat a földeket átadják a kisparasztoknak, amelyeket a nagybirtokosok nem művelnek meg. De szinte semmi sem történik. Vajon az olyan pénzügyi intézmények, mint Nemzetközi Valutaalap, a Világbank vagy mások miért nem kötik feltételekhez az általuk nyújtott pénzügyi szolgáltatásokat?

Úgy látszik, az éhezés válsága valójában nem érdekli az ipari- és a küszöbországok elitjeit. Különben nem lennének azon, hogy mezőgazdasági eredetű üzemanyaggal, ún. biobenzinnel tartsák fenn nagy energiaigényű gazdálkodási- és életstílusukat. Noha a biobenzin ez idáig csak 100-200 millió tonnát igényel a világ éves gabonatermeléséből, de ha robbanásszerűen megnőne az iránta mutatkozó igény, akkor ez fergeteges iramban felverné az élelmiszerárakat. Az élelmiszerekkel folytatott spekuláció gondoskodik arról, hogy e robbanás várása folytán már ma is szélsőségesen növekednek az árak.

Legalább ilyen végzetes az ipari országok régi gazdagjainak és a küszöbországok újgazdagjainak hústermelése és fogyasztói magatartása. Abból a 2100 millió tonna gabonából, amit 2007-ben megtermeltek, 754 millió tonna a burjánzó hústermeléshez szolgált takarmányul. Mivel Kínában és Indiában a húsfogyasztás is szédítően növekszik, az élelmiszer kevesebb – és drágább lesz. Az intenzív mezőgazdaság és a húsfogyasztás mindenestül a szegények rovására történik. Hosszú távon csak az a mezőgazdaság lehet fenntartható, amely határozottan kevesebb takarmánnyal is boldogul – s így az eddig állatok etetésére használt gabonafélék jelentős része is megmarad emberi táplálékul.

Az éhséglázadások mindenekelőtt a világ jómódú lakosainak jelentenek nagy kihívást. Az *egész* világnak csak akkor lesz elegendő ennivalója, ha a jómódúak megváltoztatják életstílusukat, ám ők egyelőre ragaszkodnak a régi modellhez – de ezt nem tehetik sokáig sikerrel: az éhezés ugyanis közeledik.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum 2008/8

„A bioüzemanyag a halál hajtóereje"

Frei Betto, brazil felszabadítási teológus tiltakozása a kisparaszti mezőgazdaság tönkretétele ellen

A gazdaság, a kormányzat és a média is az ún. „biobenzint" reklámozza. Bőven árad a német tőke a cukornádra épülő brazil etanol-termelésbe. *Frei Betto,* az ismert brazil domonkos szerzetes és felszabadítási teológus azonban – tekintettel a világban uralkodó éhezésre – most felelőtlenségként és embertelenségként ítélte el a mezőgazdasági eredetű üzemanyagok előállítását, és tiltakozására még az európai parlamentekben is odafigyelnek.

„Necrocombustiveis", azaz „A halál üzemanyagai" című elemzésében Frei Betto azt panaszolja fel, hogy a tévesen biobenzinnek nevezett termékek fellendülése máris az élelmiszerek árának jelentős emelkedését eredményezte világszerte, például Európában, Kínában, Indiában és az USA-ban is. Az egykori politikai fogoly, ma Brazília legkiemelkedőbb felszabadítási teológusa az alábbiakban foglalta össze érveit.

A trópusi országban, amely Lula államfő uralma alatt erőteljesen támogatja az etanol cukornádból történő előállítását, 2007 első félévében háromszor annyit kellett kiadni élelmiszerekre, mint az előző év hasonló időszakában. Alig hihető, de igaz: még a friss tej is határozottan többe kerül most, mint a német szupermarketekben. Az árak brutálisan emelkedtek – és ezzel nem tudnak megbirkózni azok, akik átszámítva 140 eurós minimálbért kapnak, vagy az ennél is kevesebb állami „éhségsegélyben" részesülnek.

Eközben Brazília nagy farmerei rávetik magukat a cukornád nevű új „aranyra", és abbahagyják a hagyományos agrártermékek termesztését. Ez, akárcsak az USA-ban, természetesen kihatott az élelmiszerárakra. Fidel Castrónak teljesen igaza van ezzel kapcsolatos kritikájában, mondja Frei Betto. Jelenleg világszerte kereken 800 millió autó fut – és ugyanennyi ember szenved krónikus alultápláltságban. „Autókat tömünk üzemanyaggal, az embereket viszont a halálba küldjük. Bioüzemanyag helyett halálbenzinünk van: halálhozó üzemanyagunk."

A felszabadítási teológus szerint tanulságos, hogy az agrárüzemanyagokért lelkesedő kormányok ennek ellenére nem kérdőjelezik meg az egyéni közlekedés jelenlegi modelljét, sem Európában, sem Brazíliában, sem az USA-ban. „Úgy tesznek, mintha az autóipar profitja tabu lenne." Ezek a kormányok nem gondoskodnak a hatékony és ökológiailag képviselhető tömegszállításról. Frei Betto követeli, hogy ne változtassák Brazíliát „külföldi kézben lévő, mérhetetlen cukornád-ültetvénnyé", s emlékeztet Bush amerikai elnök legutóbbi brazíliai látogatására, és Lula államfővel aláírt etanol-együttműködésére: „Az USA cukornádból készült üzemanyagot akar importálni, és országunkat nyersanyag-tartalékként akarja használni ahhoz, hogy az amerikai autók tankolhassanak." Az EU pedig föl akar zárkózni, és stratégiai partnerségben egyezett meg Brazíliával.

Klaus Hart

Forrás: Publik-Forum, 2007/15

Mindenki önmagáért, az istenek mindenkiért

Az önző indiai elit nem ismer részvétet

Mahatma Gandhi, India nagy vallási és politikai személyisége, aki 1947-ben megszabadította hazáját a brit gyarmati uralomtól, nagyszerű küzdelmében az erőszakmentességre és a szolidaritásra épített. A mai indiai elitek mindkettőben nagy hiányt szenvednek, különösen a társadalmi szolidaritás nem jellemzi őket.

Az alakulóban lévő nagyhatalom, az Indiai Unió a maga 1,18 milliárd polgárával a föld legnagyobb parlamentáris demokráciájú szövetségi köztársasága, illetve a világ egyik legerősebben terjeszkedő népgazdasága. A világméretű pénzügyi válságig mégis csupán kereken százmillió indiai profitált az indiai „gazdasági csodából”. A globalizált neoliberális kapitalizmus korában például technikailag jól képzett fiatal szakemberek jól kerestek a számítógépipar különböző központjaiban. Hinduk milliói emelkedtek föl nagy vásárlóerejű új osztállyá – a muszlimokat többnyire kiszorítják a konjunktúrából –, és semmi más nem jár a fejükben, mint hogy elkülönüljenek a kaotikus, szegénységben élő, lármás és bűzlő, átlagos indiaiaktól. A sikeresek menekülnek a társadalomból, amennyire csak lehetséges. Ennek az elkülönülési mozgalomnak a következtében, amely csak saját előnyei biztosítására tör, gombamód keletkeznek a *Gated Cities*, az újgazdagok számára épült „elzárt városok”. Ezekben magas kerítések és biztonsági őrök védik a szociális intézményeket – a templomtól az iskolán át a kórházig –, és választják el őket takarosan a külvilágtól, az egyszerű, gyenge vásárlóerejű polgártársak normális világától.

Ez az irányzat, amely kizárja a társadalmilag másféléket, és fallal veszi körül a „magukfajtát”, érzéketlenséghez és közösségellenes viselkedéshez vezet. E két társadalmi fogyatékosság nemcsak a jelen anyagias hétköznapi számításaival áll összefüggésben, hanem mélyen gyökerezik India filozófiai és vallási hagyományában is.

Azon a helyen, ahol más társadalmakban az irgalmasság, a társadalmi szolidaritás és segítségnyújtás többékevésbé erős intézményei működnek, India társadalmában hatalmas lyuk tátong. Az indiaiak kereken 85%-a a hinduizmus segítségével értelmezi létét. Az óindiai istenvilágnak ebben a hétköznapokat uraló vallásában minden hindunak megvan a maga helye, olyan pozíciója, amelyre „rászolgált”. Ezt a pozíciót a *karma*-sors és a születés határozza meg, és mindenkinek szilárd helyet jelöl ki a függőlegesen rétegzett kasztrendszerben. A kasztnélküli *dalitok*nak kell eltakarítaniuk India városaiban a szemetet, az ürüléket és a hullákat; ilyen „tisztátalan” embernek lehetőleg sosem nyújt kezet egy magasabb kasztba tartozó hindu.

Ebben a vallási rendszerben – Jézus Krisztusétól vagy az iszlámétól eltérően – a kirekesztett szegények számára nincs embertársi szolidaritás és együtt érző segítségnyújtás; ilyesmi csak az előnyben részesített családi klánokban vagy az azonos és hasonló kasztba tartozók szintjén létezik.

A hinduk által uralt nemzet válságban van, mivel évtizedek óta nem sikerül tisztességes módon magába építenie a jólétből kirekesztett muszlimok megrövidített kisebbségét, kereken 140 millió polgárt, valamint a kasztnélküli kereszténységet és buddhistákat. Strukturális igazságtalanságok, hinduk által alkalmazott erőszak és az emberi jogok megsértései trágyázzák azt a talajt, amelyből újból és újból kinő az iszlámista terror.

Az európai fasizmustól, különösen annak fajelméletétől ihletve az 1920-as és 1930-as években alakult ki a hindu nacionalizmus, és öltött testet a *Nemzeti Önkéntesek Egyesületében*. E mozgalom vezérelve, a *hindutva* az összes hinduk harmonikus egységét követeli a hierarchikus kasztrendszeren belül. Gandhi pacifizmusával szemben a *Nemzeti Önkéntesek Egyesülete* a „harcra kész hinduizmust” propagálta, amelynek – tekintettel a muszlim és keresztény hódítókra – le kell ráznia természetes békeszeretetét.

A függetlenségi mozgalom világi eszményeivel szemben India hindu nacionalistái „a hinduk nemzeteként” határozta meg Indiát. A keresztények és muszlimok *értelemszerűen* csak vendégek, másodosztályú állampolgárok lehetnek ebben az Indiában. A *hindutva* hosszú időn át mindenekelőtt ama felsőbb osztályok követelése volt, amelyeknek létérdekük, hogy fennmaradjon a társadalmi hierarchia. 1990 óta azonban a hindu nacionalistáknak egyre inkább sikerül a másként hívőkkel – a keresztényekkel és a muszlimokkal – való egzisztenciális konfliktus szításával elfedniük a kasztrendszeren belüli társadalmi konfliktusokat, amelyek a legtöbb indiai számára mindmáig sokkal fontosabbak. Kifelé az iszlám „ősellenség”, Pakisztán ellen irányítják az agressziót a hindu nacionalisták, belül pedig jelenleg a kereszténységet üldözik, mivel azok felkínálják a kilépés lehetőségét az embertelen kasztrendszerből.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum 2008/24

A szerencsétlen nomádok

Az indiai bádogvárosok lakóit elűzik a turisták kedvéért

Bavana India fővárosának, Delhinek a peremén elhelyezkedő település. A 15 milliós metropolisz központjából napközben másfél órás utazással lehet eljutni Bavanába. A levegő metsző, a közlekedés lármája süketítő. A történelmi épületek, a színes fényekkel megvilágított templomok és a monumentális mecsetek hamar utat engednek az egyszerű házak szürke egyformaságának. Aztán véget ér az aszfaltozott út, és homokos göröngyökön jutunk el Bavanába. Néhány kőház áll ott, egy csomó hullámbádog-kunyhó veszik körül őket. Sok hajlékot csak kék műanyagponyva fed, hogy megvédje a lakókat a monszunesőktől.

Hulladékok és ürülék szaga terjeng, mert nincsenek egészségügyi berendezések. A „főutca" szélén durván összetákolt bódék állnak: cigarettát, teát és élelmiszereket árusítanak bennük. „A feleségemnek és nekem ott, a csatorna mentén van egy kunyhónk", mondja Zarghul Mohammed, és ujjával dél felé mutat. Térdig érő, tiszta pamutruhát visel, fején fehér sapka.

Családja nem önként él Bavanában. „2004 óta élünk itt, mióta elűztek minket Jamuna Pustából", magyarázza Mohammed. Hivatalos jogcíme nincs arra, hogy ott lakjék. „Bár családom van, feleségem és gyerekeim, meg a szükséges papírok, eddig nem kaptunk földet." Jamuna Pustában, India egyik legrégibb és legnagyobb nyomornegyedében volt teázója és zöldséges standja. A nyomornegyed felszámolásakor mindent a földdel tettek egyenlővé a buldózerek. Kárpótlás? Buta kérdés. „Bavanában nincs munkám, nincs földem. Koldulnom kell, ha életben akarok maradni", panaszkodik Mohammed. „Két fiam az utcán él, és egy teakereskedőnek dolgoznak, nagyon messze innen."

Jamuna Pusta lakóinak fele a muszlim kisebbséghez tartozott. Sokan a legnagyobb ázsiai nagykereskedelmi piacon dolgoztak a közeli óvárosban, mások a folyó partján álló hőerőműben. A telep huszonöt év alatt alakult ki Delhi szívében, kőházakkal, iskolákkal és betegellátó helyekkel. Az 1980-as években, India világpiaci nyitása előtt, Delhi városi önkormányzata még vízvételi lehetőséggel, árammal és nyilvános vécékkel is ellátta Jamuna Pustát.

Egy nyereséghajhászó politikus, India későbbi kulturális minisztere, Dzsagmohan erőltette a nyomortelep felszámolását, hogy a Jamuna-folyó partjain 90 hektáros turista- és kultúrkomplexumot hozzon létre. Jamuna Pusta lakói tiltakoztak. Megpróbáltak csúcspolitikusokkal beszélni. Sikertelenül. A települést eltakarították azzal a jelszóval, hogy „előbb bontani kell, aztán új telepet építeni". Az önkormányzat csak a rombolás reggelén jelölt ki új telkeket – de csupán a lakók negyede számára. Azóta a Jamuna partjain létrejött egy sportcentrum, amelyet tovább bővítenek majd a Brit Nemzetközösség államainak 2010-es játékai számára.

„1998 óta csak Delhiben több mint egymillió lakost űztek el szállásáról", mondja Lalit Batra városszociológus, aki évek óta végez kutatásokat Delhi nyomornegyedeiben, és politikailag támogatja a lakók ügyeit. „Az elűzötteknek csak körülbelül 40%-a kapott új menedékhelyet, a többiek most hajléktalanok vagy visszatérnek falujukba", állapította meg Batra, „de az áttelepültek is gyökértelenné váltak. Az új telepek legtöbbjén nincs ivóvíz, nincs egészségügyi ellátás, nincsenek iskolák."

A legrosszabb azonban, hogy nem találnak munkát. „Tulajdonképpen azért jöttek Delhibe, mivel vidéken már nem volt munkájuk, nem tudtak megélni. És most a városi megélhetésüket is elveszik tőlük", háborodik fel Batra. Mint mondja, a nyomornegyedek lakói „a 21. század nomádjai", akiknek nincs szállásuk, nincs hazájuk, és nincsen kilátásuk az emberhez méltó életre.

Elsőként Jamuna Pusta egykori lakói közül jöttek néhányan Bavanába. Azután további nyomornegyedeket is felszámoltak Delhiben, s a település növekedni kezdett. A bavanai kolónia ma 50 000 lakót számlál. A városi tervezési hatóság, a *Delhi Development Authority* (DDA) 110 eurós illeték ellenében adott legtöbbjüknek egy darab földet, legföljebb 18 négyzetmétert. Ez nagy pénz olyan családoknak, amelyeknek napi 2 euróból kell megélniük.

Aki fel tud hajtani valami építőanyagot, az maga bütyköli a házát. Asszonyok mezítláb cipelnek deszkákat és cementes zsákokat; mások létrán állnak, és úgy raknak kőre követ. Nyitott kérdés, hogy valami tartósat tudnak-e létrehozni, mert a DDA csak ötéves használati engedélyt ad a telkekre, és még ezt a biztonságot sem szavatolja: mivel néhány ún. nyomornegyed-lord ingatlanspekulációt folytat, a városi hatóságok hivatalnokai ellenőrzik, hogy a kész házakat valóban lakják-e. A rettegett hivatalnokok bejelentés nélkül érkeznek.

„Az életünk itt maga a pokol", panaszolja Mithi Lesh, aki a gyerekeivel él Bavanában. Szemei szikrákat szórnak a dühtől. „Háztartási alkalmazottként dolgozom egy 15 kilométerre lévő részen. Amikor reggelenként elmegyek, természetesen bezárom az ajtót. De félek, hogy a DDA emberei arra járnak, nem találnak otthon, és aztán kihajítanak." Az utóbbi napokban különösen is rosszul mentek a dolgok, mondja. „Újból és újból hallatszott a híresztelés, hogy jönnek. Ezért előfordult, hogy megszakítottam a munkámat, és fényes nappal visszajöttem Bavanába. Hiszen a gyerekeim sincsenek itt, reggel hatkor hagyják el a házat, mivel olyan hosszú az út az iskolába, és itt nincs buszközlekedés." Majd hozzáteszi: „A DDA munkatársai teljesen önkényesen járnak el."

Beszélgetésünk után néhány perccel valóban megjelennek a DDA emberei. Autóval járják Bavana göröngyös utcáit. Kiszállnak, és házról házra járnak, öregekből, gyerekekből és asszonyokból álló sűrű tömeg kíséri őket, indulatosan, egymás szavába vágva beszélnek.

Az emberek tudni akarják, mi az ellenőrök szándéka – ők azonban csak elkoptatott válaszokat ismételgetnek, hogy nincs felhatalmazásuk felvilágosítást adni. Végül ismét beülnek az autóba, és elhajtanak, kezükben egy cédulával, amelyre felírták azoknak a házaknak a számát, amelyeknek az ajtaja zárva volt.

„Szobafestő-mázoló vagyok", mondja büszkén Umesh Szingh, hogy aztán rögtön rezignáltan folytassa: „Ezt tanultam, de most alig van munkám. Először is azért, mert 56 éves vagyok, másodszor meg itt nincs munka." Amikor még Bannuval Nagarban, Delhi egyik viszonylag jól felszerelt nyomornegyedében élt, állítása szerint sok munka volt, mert a nyomornegyedet gazdag városrészek vették körül. „De az messze van, és az utazási költségek felemésztenék a munkabér nagyobbik részét."

Umesh Szingh arcát ráncok borítják, fogazata hiányos. Biharban született, az Indiai Unió egyik legszegényebb szövetségi államában. 1982-ben ment Delhibe, munkát keresve. Két fia és három lánya van, felesége négy évvel ezelőtt halt meg. 1600 másik családdal együtt 2006 áprilisában űzték el gyermekestül Bannuval Nagarból. „A felszámolás nagyon rossz volt számunkra: mintha az életidegünket vágta volna el a kormány. Ezután szinte mindenki munkanélkülivé vált, és ott álltunk jövedelem nélkül", magyarázza. „Bannuval Nagarban ötcsillagos szállodát akartak építeni, ezért űztek el minket."

Az 1990-es évek eleje óta India olyan gazdasági növekedést könyvelhetett el, amely a világméretű pénzügyi válságig évente 9%-kal növekedett. Fellendülés – a szegények rovására. Ami a szegényeknek szenvedés és nyomor, az másoknak jó üzlet: 2003 óta 400%-kal nőttek a telekárak Delhiben. Ott is, ahol a nyomornegyedek vannak. „Ezért űzik el az embereket", mondja Lalit Batra szociológus.

Gerhard Klas

Forrás: Publik-Forum, 2008/24

Fejtetőre állítva

Lehet-e a Bibliával igazolni a kapitalizmust?

A ***Németországi Evangélikus Egyház*** *Szociális Kamarájához* intézett levelében a berlini *Gazdaság és Egyház Munkacsoport* felpanaszolja, hogy az evangélikus egyház *Vállalkozói magatartás evangélikus szemszögből* című memoranduma nem kérdőjelezi meg a jelenlegi gazdasági rendet s az alapjául szolgáló hamis növekedési felfogást, ráadásul hamisan értelmezi a Bibliát. E levélben többek között az alábbiak állnak:

Munkánkhoz az adta az első lökést, hogy a talentumok példabeszédét (Máté 25,14-30 és Lukács 19,11-27) Órigenész óta szinte kivétel nélkül allegorikusan értelmezik, és ezzel feje tetejére állítják annak mondanivalóját. Az Önök memoranduma is ezt az utat járja, amikor azt állítja: a példabeszéd arra hív fel, hogy „ne rejtsük el az Isten jóságáról szóló evangéliumot, hanem adjuk tovább, és tegyük termékennyé mindenki számára". Önök szerint a példabeszéd azt mutatja, „hogy egy szűk erőforrásokkal bíró világban értelmes dolog, »ha az ember jól sáfárkodik a képességeivel«".

Ez az értelmezés tökéletesen elmegy a szentírás-tudományi tényállás mellett. Tulajdonképpen minden bibliaolvasó ember számára fel kellene tűnnie, hogy a történet végén megfogalmazott jelige („Akinek van, annak még adnak, s akinek nincs, attól még azt is elveszik, amije van") nem származhat Jézustól vagy egyenesen Istentől. Ennek a felismerése elől azonban szinte teljesen elzárja az utat a példabeszéd értelmezésének sok évszázados története.

A történet végén elhangzó komisz kijelentés annak a brutális trónkövetelőnek a mondása, akiről a történet szól. Ez arra buzdítja alárendeltjeit, hogy nagy üzleteket csináljanak az ő pénzével, és a legsikeresebbekre politikai hivatalokat bíz, azokat viszont, akik ellenzői voltak, rövid úton megöleti. A harmadik szolga azonban, aki még a bankba sem ment el, hogy a rábízott pénzzel legalább kamatot söpörjön be, ő az egyetlen, aki szembefordul e külföldön királlyá nyilvánított férfi méltánytalan kívánságával, és a szemébe mondja: „Te kemény ember vagy, leemelsz onnan, ahová nem tettél semmit, és aratsz, ahol nem vetettél." Valójában ő a példaképe annak, hogyan kell keresztény módon viselkedni efféle uralkodókkal.

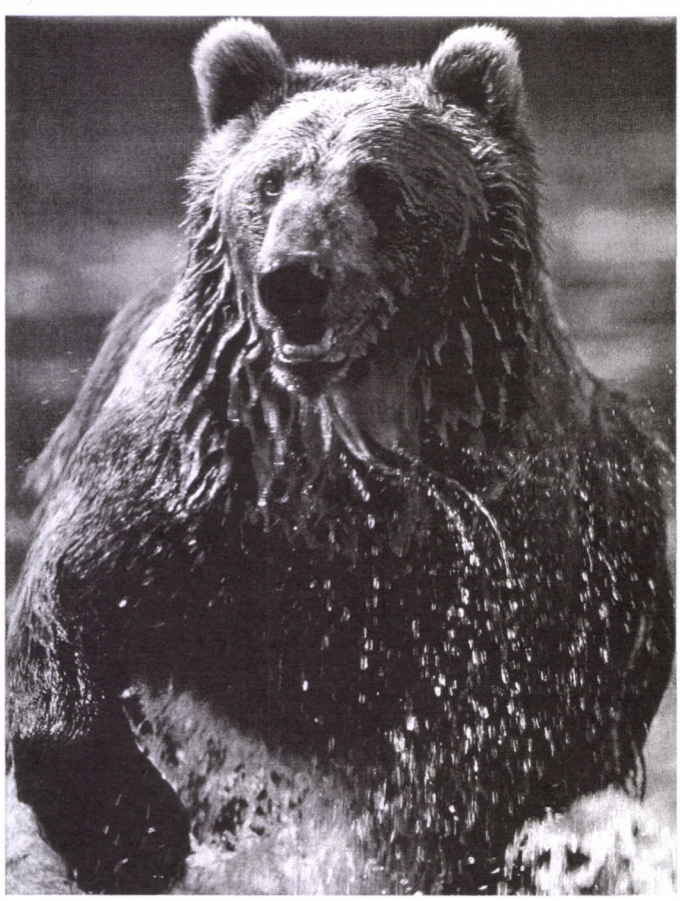

A Lukács-evangélium Jézusa utolsó jeruzsálemi útján meséli el ezt a történetet, miután kísérőivel együtt Jerikóban megtapasztalta a fővámos, Zakeus csodálatos megtérését, aki azt mondta: „Uram, vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha erőszakosan kizsaroltam valamit, négyszeresen térítem meg." Látva az uralkodó gazdasági rend egyik fontos képviselőjének ezt az érzületi változását, Jézus kísérői olyan eufóriába esnek, hogy úgy vélik, most már rögtön meg fog jelenni Isten országa.

Hogy visszahozza barátait a még uralkodó viszonyok talajára, Jézus elmeséli ezt a történetet arról a nyereséghajhászó és erőszakos uralkodóról, aki – akárcsak összes utódai – ezen alapelv szerint cselekszik: „Akinek van, annak még adnak, s akinek nincs, attól még azt is elveszik, amije van." Ez a kapitalista magatartás alapelve, amely mind a mai napig érvényben van. Nekünk pedig teljes nyomatékkal ellent kell mondanunk e történet átértelmezésének, amint az a memorandumban is megjelenik.

A második szöveg a szőlőmunkások példázata (Máté 20,1-16). Erről azt mondja az Önök memoranduma: ezt a példabeszédet „nem a mai vállalkozókhoz intézett cselekvési útmutatásként kell értelmezni, ti. hogy mindenkinek ugyanazt a bért fizessék", majd így folytatja: minden munkás azonos bérezése azért ütközik ellentmondásba, „mivel ellentmond a gazdaság törvényeinek". Önök szerint a példabeszéd azért provokatív a korabeli és a mai hallgató számára egyaránt, „mivel megsérti az igazságos, teljesítményarányos javadalmazással kapcsolatos emberi elképzeléseket".

Valóban! Amit a szőlő tulajdonosa azáltal gyakorol, hogy egyenlőtlen munkáért azonos bért fizet, az éppenséggel nem az uralkodó viszonyokat akarja igazolni, hanem Jézus ellenmodelljét akarja demonstrálni, amelyet ő Isten közelgő országában lát. Nekünk, kereszténveknek – amint a Hegyi Beszédben olvashatjuk – először is Isten országára és az Ő igazságosságára kell törekednünk, nem pedig „a gazdaság törvényeit" kell követnünk.

Önök joggal mutatnak rá arra, hogy a szükségletek igazságosságát és a teljesítmények igazságosságát emberhez méltó viszonyba kell hozni, és nyomatékosan figyelmeztetik az (egyre inkább hátrányos helyzetbe kerülő) szociális piacgazdaságot. Egy keresztény egyház számára azonban ajánlatos lenne felemelni intő szavát a munkabérek alakulásával kapcsolatban is – ezeknek az iránya ugyanis világszerte a kizsákmányolási viszonyok felé közelít.

Forrás: Publik-Forum, 2008/22

Hegyi Béla

Az ember csődje?

1

Mindannyiunkat szorongatott a kérdés az ezredfordulón: Vajon mi vár reánk a 21. században? Kétségeink és félelmeink megalapozottak voltak: az elmúlt hosszú-hosszú évtizedek során, a különféle korszakok kemencéjében elveszítettük mindig meg-megújuló reményeinket, a világjavító pozitív változásokkal kapcsolatos, föl-föltámadó illúzióinkat, s feladtuk egy jobb, szebb jövőbe vetett elementáris hitünket. Átéltük a kapitalizmus válfajait, a konzervativizmus blokádjait, a baloldali gondolat devalvációját, és napjainkban tanúi vagyunk egy félreértelmezett liberalizmus és a nemzeteket uraló, rekviráló, az amerikai szótár szerint magyarázott „internacionalizmus”, az úgynevezett globalizáció pusztításainak.

Egyik sem tudott megoldást találni az emberiség égető problémáira: a háborúkra, a hadüzenet nélküli bombázásokra, a terrorizmusra, az etnikumi villongásokra, a szegény és gazdag országok között növekvő ellentétekre, a tömeggyilkosságokra, a vallási türelmetlenségre, a környezetszennyeződés katasztrófáira, a testi és lelki prostitúcióra, az írott és íratlan erkölcsi szabályok folyamatos történelmi és társadalmi áthágására. Minden folytatódik, ami a 20. században megtörtént. Süvítenek a foszforos rakéták, ártatlanok esnek robbantások, merényletek áldozatául, a tébolyító ellenségeskedés és felszított gyűlölet nem ismer sem meghitt napokat, sem szent áhítatot: az év minden napjára kiterjesztette a kíméletlen kegyetlenséget és a meg nem bocsátás hadjáratát.

S miközben az ideológiai diktatúrákat, pártállami abszolutizmusokat fölváltotta a pénz és a bankok diktatúrája, a tőke inváziója, a régi gyűlölségek helyén új gyűlölségek keletkeztek, vagy csupán más címkéket kaptak, a régi válságokat újabb válságok tetézték, vagy csak elhitették velünk, hogy újak. Nem enyhült, hanem inkább súlyosbodott a nyomorúság minden fajtája: az egzisztenciális, a morális, az univerzális. A düh, a gőg, az elvakultság nem irgalmaz többé sem embernek, sem Istennek. Hol törnek át a tankok és a repülőgépek helyett a könyörületes segítségek, az áldozatos adományok, a béke fölmentő seregei angyalszárnyakon? A hívő kormányok és a bibliai hitek hol és mikor jelentenek akadályt a fegyvereknek és barikádoknak? Nem szűnik a csatazaj, nem csitul a harag, nem enged az ember az embernek. Vajon Jézus tanításának a kudarca ez, vagy az ember csődje?

Nem azoknak a vágyaknak a bukása, amelyek új Aranykort, Édenkertet, Ufóparadicsomot képzeltek e menthetetlenül vesztesnek látszó glóbusz helyére? „A menny fog e földre leszállni”? Nem a jó immár végzetes elhullása ez a rossz pörölycsapásai alatt? Boldogok, akik kétezer év szörnyűségei, vérzései és fájdalmai, összeomlásai és újrakezdései ellenére hinni tudnak? Boldogok, akiknek a hite olyan fokú, hogy a mennyet idézi lelkükbe, s Jézust érintik, amikor imádkoznak? Az Úristen engedett Noénak, Mózesnak, Jézusnak, amikor megbocsátásért könyörögtek, hallgatott prófétái és szentjei szavára, amikor türelmét és támogatását kérték földi eseményekhez. A Magasságbéli ígérteket tett, és megtartotta ígéreteit, de történelme folyamán az ember sohasem tartotta be Istenének tett ígéreteit. Becsapta, kijátszotta, meggyalázta őt bűneivel, sőt reá hárított minden felelősséget a bajokért, erőszakért, kataklizmákért, amelyeket szabad akaratával visszaélve megcselekedett. Hát miért nem lépett közbe Isten, ha *van*? Miért nem akadályozta meg, ha *mindenható*?

2

Mindezeket mérlegelve, feltehetjük a kérdést: Tulajdonképpen mit várunk magunktól? Mégsem, mindezek ellenére sem adjuk föl reményeinket, és lelkesítő megoldásokat keresünk? Vagy úgy, hogy újabb utópiákat rajzolunk meg, vagy úgy, hogy bűnbakok, bűnösök, eszmei és praktizáló bujtogatók után kutatunk a múltban, a jelenben, a jövőben? Leleplezzük a csalókat, elpártolókat, árulókat, akik szerintünk felelősek azért, hogy Jézust megkerülve ide jutottunk? Egy következő egyetemes zsinatra voksolunk?

Tehetetlenségünkben kipellengérezzük azokat, akik másként gondolják ugyanazt, de ugyanúgy hiszik, a saját egyéni útjukon haladnak, de ugyanoda érkeznek? Furcsálljuk, hogy egyesek ezt, intellektusukból eredően, eltérő módon fogalmazzák meg, mert az élményeik is eltérőek. Jézus mindegyik tanítványához megtalálta az annak számára megfelelő szót, s a szívéhez szóló egyedi magyarázatot. A környezetvédelem szónokaiként, ki tudja, hányadszor ítéljük el, amit az ember állandóan ront flórán és faunán, bár már a hatvanas években, az ún. Római Klub proklamációja figyelmeztetett a veszélyekre, tíz év óta pedig amerikai és angol tudósok visszhangozzák felváltva átkaikat a levegő szennyeződése és a globális fölmelegedés miatt. Semmi foganatja sincs. Ezért hát mit tehetünk? Így imádkozunk: Istenem, könyörülj a kicsiken, a szelíd állatokon, növényeiden, amelyek semmiről sem tehetnek, és amelyek ebbe a hazugságokkal és tévedésekkel teli világba jöttek! Istenem, világosítsd meg a rontók és rombolók gondolkodását a te Lelkeddel, légy irgalmas e század hitetlensége miatt is, mert az ember hitetlensége és rossz hajlama éppoly végtelen, mint a te szereteted! Tudjuk, hogy nem fáradsz el megbocsátani. Kérünk, a te igazságoddal gyújts örökégőt lelkünkben, a lelkekben, válogatás és megkülönböztetés nélkül!

Az egyház történetének tragikus vonásait, letérését a jézusi útról, a tarzuszi Pál és néhány egyházfejedelem „eltévelyedésével” próbáljuk magyarázni, de ez a törekvésünk az egyház szemében egy újabb „gnózis” kialakulásához vezet. És nehezen törődünk bele, hogy Európa, bár többször is hátat fordított a kereszténységnek, sohasem kért bocsánatot Európától. S ki tudja, talán Dél-Amerikában, Afrikában, Délkelet-Ázsiában vajúdik új életre Jézus tanítása, s lesz a szülőhelye a valóság diktálta megváltástannak? A felszabadítási teológia újraéledése és újabb megmérettetése sok millió dél-amerikai szegény és szerencsétlen fogódzóját jelentheti. Cardenalék *Solentinamei evangéliuma* ma – a globális kapitalizmus fenevadjának támadásai során – aktuálisabb utópisztikus olvasmány, mint valaha volt.

Mindezeket mérlegelve, tudomásul kellene vennünk, hogy nincs megoldás. Nincs olyan megoldás, amelyre bizton számíthatunk, s amelynek hosszabb távon valóban meg tudnánk felelni. A megoldás nem tőlünk jön, és nem Rómától, hanem Jézustól. Európa megtagadta a kereszténységet, hűsége formális, díszlet-vallásosságban él. És ha Jézus más kontinensre teszi át működésének területét? Ahol

nem szavalják, hanem gyakorolják tanításait? Ahol a szeretet nem elmélet és viták tárgya, hanem a nyomorban, szenvedésben, szolidaritásban érlelődő mindennapos tevékenység? Ahol nem ilyen meg olyan nézetek csapnak össze teoretikusok és univerzitások között, hanem a tények imái és az imák tényei? Az egyháznak sosem volt javallata a történelmi és társadalmi szükségben, nem taszított ki senkit embertelenségéért, nem fogta le a hatalom véráztatta karját, mert maga is osztozott a hatalomban a hatalomért. Sok a beszéd, de kevés a tartalmas szó. Sok a szó, de kevés az igazoló tett. Igazoló tettek nélkül pedig mit ér bármilyen tanítás, elmélkedés, *mea culpa*?

3

Semmi sem változik, semmi sem fog változni, mert az ember sem változik. Nincs olyan átöröklés, amelynek során az elmúlt századok, évezredek etikai tapasztalatai, szeretetgyakorlata, jézusi morálja megkötődne a génekben, az agy szürkeállományába ágyazódva fejtené ki az egész idegrendszerre, pszichikumra, viselkedésmechanizmusra kiterjedő hatását, s ezzel megszabná életünk perspektíváit a jelenben és a jövőben. Babits bölcsen ennyit mond erről: „Mivel e földön jónak lenni oly nehéz – / erényeid elhagynak, mint az ifjúság, / de bűneid utánad jönnek, mint a hű kutyák…” (*Intelem vezeklésre*). Ezért hát kötelezően jónak lenni, mint ezt oly sokszor hangsúlyozzuk mint alapvető evangéliumi parancsot, nem tudunk. Mert tartósan jónak lenni csak jó közérzettel lehet, a jó közérzethez pedig jóságot teremtő alkalom és feltétel kell. A jó elfogadása, a „jóság síró vágya”, az öröm akarása. Imádkozni a jó meglétéért, a jóság menedékéért, Jézus ajándékáért. Megható, lélekemelő és látványos az együttes ima, de a rejtekben imádkozni, négyszemközt lenni lelked Istenével, az az erősítő és tisztító közösség. „Te, amikor imádkozol, menj be a szobába, zárd be az ajtót, s imádkozzál titokban mennyei Atyádhoz! S mennyei Atyád, aki a rejtekben is lát, megjutalmaz” (*Máté 6,5-6*). – Uram, hát szeretsz engem? – Hogy kérdezhetsz ilyet? Mindig is szerettelek. Talán csak előtted nem volt nyilvánvaló.

Hogy mi a teendő? Borzasztóan egyszerű. Ápolni kertjeinket: családunkat, lelkünket, barátainkat, szerelmünket, szellemünket. Megkeresni azokat az apró közösségeket, ahol valami kis részvétre, megértésre, figyelemre találhatunk, s nem kell másnak mutatkoznunk, mint amilyenek valójában vagyunk; ahol nem kell eltagadni nézeteinket, vétkeinket, természetünket, s ahol senkinek sem kötelező egyetérteni velünk, mint ahogy nekünk sem övelük. Okos könyveket olvasni, szép zenét hallgatni, feleségünket, gyermekeinket nevelgetni, ápolni, védelmezni öreg szüleinket, szerelmünket ölelni, míg bele nem fáradunk – de nem melldöngető kereszténységünkre hivatkozva, mert ha mindez nem belőlünk jön, hanem kívülről, pusztán igehirdetésből szűrődik át hozzánk, nem lesz hiteles, nem lesz meggyőző: szerepnek tűnik ez is, receptre írt gesztuskombinációnak. Rimay János megható őszinteséggel vet számot a mulandósággal: „Ne várd hát éltedben, bár nagy érdemű légy, / Hogy itt holtod előtt becsületet végy, / Híredet, nevedet tapodja sok irégy, / Mindazonáltal jó légy, s mással is sok jót tégy. // Bízd az jövendőkre érdemed jutalmát, / Ha szolgáltad időd vékony alafát ád, / Te az célra vigyázz s az centrumot találd, / Ne várd halandóktúl, s az Úr Isten megáld” (*Az idő ósága...*).

Alafa (oszmán-török eredetű szó, a XVIII. században még használták) = zsold, javadalom, tisztség

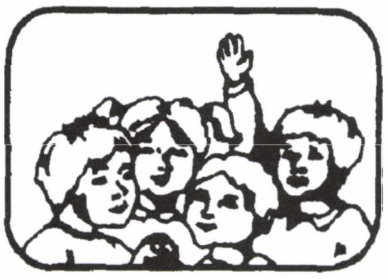

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Morcos és Mióka

Egy nyári reggel egész házunk népéből csak hárman maradtak odahaza: négyéves öcsikém, Ugribugri, Morcos, a fekete pulink, meg Mióka, a hófehér cicánk. Édesapánk már hajnalban kiment a szőlőnkbe, édesanyám, Gyopár bátyám meg én kilenc óra tájt egyszerre mentünk el hazulról. Gyopár a völgybeli falucskába készült budapesti barátja elé. Nemrégiben ő vendégeskedett három napig Rudiéknál Budapesten, most meg Rudika jött hozzánk Törpeházára. Azt írta, hogy autón hozzák, és a falucska közepén teszik le. Édesanyánk meg én nagynénémhez, Mályva nénihez indultunk. Édesanyám, hogy megtudakolja a marcipánkifli készítésének módját, én meg, hogy hozzak néhány palackkal Mályva néni híres körteszörpjéből. Gyopárnak nagyon fontos volt, hogy jól sikerüljön a vendéglátás. Szerette volna, ha Rudika még azon a nyáron ismét meghívja Budapestre. Szívesen velünk jött volna Mályva nénihez Ugribugri is, de valakinek be kellett engednie a tejes nénit, és félre kellett parancsolnia Morcost. Mondta is neki a jókedvű Gyopár, miközben behúzta hármunk után a rácsos kertajtót: „Aztán jól vigyázz a házra! Senkit se engedj be, csak a tejes nénit! Tudod, milyennek kell lenned. Mint Morcos!”

Nemrégiben ugyanis az történt, hogy Gyopár talált egy szokatlanul nagy fenyőtobozt, és odaadta Ugribugrinak, ő hozza haza szobánk díszéül. Rosszalkodó kistörpék azonban elvették tőle, Ugribugri sírt, Gyopár meg dühös volt, és ekkor mondta neki először: „Mert gyáva tutyimutyi vagy! Olyan vagy, mint Mióka. Ha rákiáltanak: 'Sicc!', elszalad. Olyan légy inkább, mint Morcos! Tőle bezzeg nem lehet elvenni a csontot! Mert legény legyen az a talpán! Persze kutyalegény. De azért tanulhatsz tőle egy kis bátorságot.” Mint mindig, ha nagyon csodálkozott, csípőre tette az öcskös a két kis öklét, úgy bámult föl Gyopár arcába. Hazajövet pedig hosszasan vizsgálgatta Morcost, s hogy mind szófogadóbban teljesítse bátyja kívánságát, még haja csimbókjait is a szeme elé húzogatta, hogy külsőleg is hasonlítson a pulira.

Amikor Édesanyám meg én vagy félóra múlva megjöttünk Mályva nénitől, Morcos a ház mögé oldalgott, a kútnál egy kisfiú állt, Ugribugri meg kuksolt, és ügyetlenül mosogatta a kisfiú lábszárán két helyen is szivárgó vért. A kisfiút, Rudikát, Morcos megharapta. Rudika elmondta, hogy elromlott az autó, vonaton jött, Magyarkúton szállt le, de alig figyeltünk rá. Bevezettük a házba, bekötöttük sebét, aztán édesanyánk lefektette a díványra, hogy elálljon a vérzés, és kiment tízórait készíteni. Azalatt megérkezett Gyopár is, ugyanis hírét vitte valaki az állomásról, hogy vonaton jött a vendége. Édesanyánk behozta a tízórait, s mialatt a sebesült eszegetett, Ugribugri félig ijedten, félig haragosan elmotyogta, mi is történt. Valahogy így mondta el: „Én nem tehetek róla, hogy Morcos megharapta Rudikát. Rudika azt mondta, hogy ő Rudika, de én azt mondtam, lehet hogy Rudika, lehet, hogy nem Rudika, de akár Rudika, akár nem Rudika, nekem csak a tejes nénit szabad beengedni, és Gyopár ma is mondta, hogy olyan legyek, mint Morcos. De Rudika nevetett rajtam, azt mondta, szóljak a kutyának, és már jött is be. Én szóltam is, de azt mondtam: 'Kergesd ki!' De azt nem mondtam, hogy harapja meg, és nem is harapta volna meg, ha Rudika nem akar engem megsimogatni, de Morcos nem tudhatta, hogy Rudika csak simogatni akar. Nagyon sajnálom Rudikát is, a lábát is, de a harapásban Rudika a hibás.” Gyopár vörös arccal, a dühtől szinte fuldokolva hallgatta Ugribugri előadását, de nem szólt egyetlen szemrehányó szót sem. A tekintete is csak akkor villant az öcskösre, de akkor már kétségbeesetten, amikor Rudika kijelentette, hogy a legelső vonattal visszautazik Budapestre, mert minél előbb be kell oltatnia magát veszettség ellen. Korán megebédeltünk tehát – jókedv és marcipánkifli nélkül –, aztán mindhárman lekísértük Rudikát a nógrádverőcei állomásra. Ugribugri most már annyira sajnálta a visszakergetett vendéget, hogy még a könnye is kicsordult, amikor búcsút intett a vonatablakba. Amikor meg elkattogott a vonat, felsóhajtott: „Szegény jó Rudika! Csak meg ne vesszen!”

Gyopár két hétig úgy viselkedett, mintha sem Ugribugri, sem Morcos nem léteznék. Én meg örültem, hogy abbahagyta öcsénk kutyásítását. Ugyanis e nélkül is sokallottam Ugribugri legénykedését, különösen a közös kislabdánk tekintetében. De még a morcosságnak harapásban megnyilvánult csődje után is merészelt annyira legénynek lenni a talpán az öcskös, hogy egy dél-

után, amikor pajtásaimmal labdáztam, egyszerűen elkapta a labdát, és elszaladt vele. Elérkezettnek láttam az időt, hogy most én neveljem egy kissé a kudarcot vallott Gyopár helyett, és a következő oktatásban részesítettem: „Elég legyen már a kutyálkodásból, hékás! Nagy hiba volt, hogy Rudika belépésekor nem kötötted meg tüstént Morcost. De még nagyobb hiba lenne, ha önmagadban sem kötnéd meg a benned morgolódó morcosságot. Olyan fiú is lehet ám bátor, meg 'legény a talpán', aki egyúttal barátságos és szelíd, olyan, mint Mióka. A morcosság nevetséges és ellenszenves. A barátságosság szeretetre méltó, tiszteletre méltó. Rangosabb, mint a mogorvaság. Gondolj arra, milyen fölényesen szokott lehunyorogni az öledből Mióka a féltékenyen vakkantgató Morcosra!” Az öcskös csípőre tette két kis öklét, és csodálkozva bámult fel az arcomba. Aztán visszaadta a labdát, s minthogy ez odahaza történt, tüstént érdeklődve nézegetni kezdte Miókát.

Már néhány nap múlva ámuldozva mondogatták rokonaink, ismerőseink: „Milyen barátságos és kedves lett, Ugribugri!” Ő meg egész nap ragyogó arccsal járt-kelt, nagyon tetszett neki új magatartása, és jólestek a dicséretek is. Örültem persze magam is a változásnak, és nemsokára egy másik öröm is ért. Szüleim új pár csizmácskát és új ruhát csináltattak nekem. A csizmácska már ott ragyogott az ágyam mellett, a ruha utolsó próbájára pedig egy délután elsétáltam édesanyámmal Törpeháza másik végére a szabó bácsihoz. Hazafelé jövet egyszerre csak Ugribugri szaladt elénk, és boldogan lelkendezte: „Mióka meg én most megint nagyon barátságosak voltunk! Megajándékoztunk egy szegény koldus bácsit!” Örült édesanyánk az öcskös jó szívének, s minthogy Ugribugri akkor megint egyedül volt odahaza, mosolygott önálló intézkedésén: „És mivel ajándékoztátok meg?” De amikor mondani kezdte az öcskös, hogy mivel, akkor már nem mosolygott. Ugribugri ugyanis ezt felelte: „Szalonnával, kolbásszal, sonkával, zsírral, liszttel, dióval, mogyoróval, édesapa ingeivel, törölközőkkel...” A többit már nem mondhatta el, mert rohantunk a barátságosság színhelyére. Morcos megkötve, vadul ugatott, szobaajtók, szekrényajtók tárva, a kamra fölforgatva, vadonatúj csizmácskám üres helyén ott ragyogott ugyan a délutáni napsugár, de nem tudta pótolni érzelmeimben a suviksz fényét. Édesanyánk lerogyott egy székre, és nyögött is, nevetett is: „Hogy történt ez az ajándékozás?” Ugribugri meg csodálkozva, ijedten, de sértődötten is elkezdte: „Én nem tehetek róla,

hogy nem tetszik örülni neki. Kint ültem a padocskán az utcán, és akkor jött egy szegény bácsi, siránkozva mondta, hogy éhes, és kérdezte, nem kaphatna-e valami harapnivalót. A harapnivalóról eszembe jutott Rudika, meg az, hogy mondta Moha, meg kellett volna kötnöm Morcost. Mondtam hát a bácsinak, hogy szívesen adok, mert én olyan vagyok, mint Mióka cicánk, barátságos és kedves, csak várjon, amíg megkötöm Morcost, aztán jöjjön be, és válasszon a kamrában, mert én nem tudhatom, hogy mit szeret. A bácsi nagyon örült, megsimogatta Miókát is, Mióka meg dorombolt és hozzádörgölődzött. Akkor a bácsi azt mondta, hogy neki hét kisfia meg hét kislánya van, és azok annyira éhesek, hogy játszani se tudnak az éhségtől, és kért egy zsákot, hogy minél többet vihessen nekik. Adtam zsákot, és mondtam, hogy tápláló ennivalókat válogasson, de nagyon kapkodott, és mondta, hogy nem válogatós gyerekek, inkább csak siessünk. De kértem, hogy jöjjön be a szobába is, válasszon ruhaféléket, és rögtön Moha csizmáját választotta. Szerette volna édesapáét is elvinni, de az már sajnos nem fért bele a zsákba, hát kényszerűségből felhúzta, a magáét meg itt hagyta, mert nagyon jószívű bácsi. Még azt is mondta, hogy nem az úton megy a zsákkal, nehogy rosszul essék más szegényeknek, hogy neki ennyi mindene van, és rögtön itt velünk szemben besietett az erdőbe.” Ezzel Ugribugri elhallgatott. Édesanyánk magához ölelte, megcsókolta, én pedig megkönnyebbültem. Már fájt az oldalam a nevetéstől.

A holmi egyébként majdnem hiánytalanul visszakerült hozzánk. A zsákot cipelő csavargó már aznap este gyanút keltett egy közeli faluban, és már másnap délelőtt fel is vezették hozzánk helyszíni szemlére a csendőrök. A csizmámat azonban már elfogatása előtt eladta egy szekeres embernek, s nem tudták kinyomozni, ki volt az. A helyszíni szemle nagyon megzavarta Ugribugrit. Rémülten ámuldozott, sírdogált, hibáztatta is, mentegette is magát: „Szegény bácsi! Most börtönbe zárják miattam! De én nem vagyok hibás! Moha azt mondta, olyan legyek, mint Mióka, és ebből is baj lett! Hát mégis Morcost utánozzam?” Édesapánk felfigyelt, s amikor magunkra maradtunk, kikérdezte az öcsköst. Aztán hozzánk fordult: „No, te kutyaajánló Gyopár! Most értem csak igazán, mért szakadt meg olyan csúfosan Rudika vendégeskedése. És te, macskatanácsoló Moha! Most már tudom, miért futott világgá a csizmád!” Ismét Ugribugrira nézett: „Mondd, kisfiam, csak Morcost meg Miókát emlegette ez a két okos? A gondolkodásról egyikük sem beszélt neked? Hogy gondolkodjál, mielőtt cselekszel, arra egyikük sem tanított?” Ugribugri csípőre tette a két kis öklét, és töprengve, kérdező szemmel ránk bámult. De mi csak hallgattunk, mert tudtuk már, mit hibáztunk el.

Thomas Seiterich

A pápa félelme a világtól

Joseph Ratzinger bíboros nagy figyelmet keltő választási beszédet mondott, mielőtt 2005 áprilisában bevonult volna a konklávéba, amely végül pápává választotta őt. A Hittani Kongregáció akkori vezetője egy főpapi misén a bíborosoknak, a pápaválasztóknak prédikált. A különben oly józan Ratzinger nem takarékoskodott a drámai szavakkal és képekkel. Az egyházat ahhoz a viharba került hajócskához hasonlította, amelyet a korszellem és a korra jellemző tévedések hullámai dióhéjként dobálnak ide-oda, s amelyet az elsüllyedés veszélye fenyeget: A hitetlenség hullámai már becsapnak a csónakba – s ilyenkor olyan kormányosra van szükség, aki nyugodt kézzel és Krisztusba vetett rendíthetetlen bizalommal kormányozza a római egyház hajóját, megbízhatóan tartja az irányt, és megnyugtatja a csónak szorongó utasait.

Ezzel a hatásos választási beszéddel a hivatalát régóta betöltő hittani prefektus pápaságának alapmintáját és programját egyaránt feltárta: XVI. Benedek a belsőt (az egyház fenyegetett hajócskáját) és a külsőt (a viharos hullámokat – az egyháztól távoli, hitetlen jelent) megkülönböztetve fogja fel a világot. XVI. Benedek ezzel lemond a *II. Vatikáni Zsinat* (1962-1965) világra nyitottságáról, mégpedig egy lényegét tekintve kicsinyhitű és védekező stabilizációs irányvonal javára.

Eddig hivatalgyakorlásával a pápa nem okozott csalódást a kúria és a világegyház szkeptikus, aggodalmaskodó bíborosainak. Csalódtak viszont azok, akik előrelendítő lökést, vagy éppen valódi, alapvető reformokat reméltek az idős bajor főpaptól.

A vatikáni „autista”

Pápává választása előtt Ratzinger nyugodt ügymenetet ígért a római kúriának. Ez sokak számára szükségesnek tűnt, mert elődje, Karol Wojtyla 26 éve alatt valóságos lengyel kamarilla terpeszkedett el Rómában. A pápai utakról olykor Wojtyla-kedvencek érkeztek a Vatikánba, s részben nehezen lehetett integrálni őket. Az ún. Új Lelkiségi Mozgalmaknak a pápáért lelkesedő rajongói nyugtalanságot keltettek, és túlságosan nagy káoszt jelentettek a kiérdemesült kúriatagok és az egyházi hatalom diszkrét gyakorlóinak szemében.

Az a nyugalom, amelyet XVI. Benedek mint „a szent széken ülő autista” áraszt – ez Őszentsége aktuális gúnyneve a Vatikánban –, olykor egyenesen kísértetiesnek tűnik a világegyház némely felelős tisztségviselője számára. Hogy mit csinál ez a pápa egész nap, többnyire ismeretlen marad. Mit ír éppen? Vagy ez téves feltételezés? Mindazonáltal a német „pápa professzor” olyan hatékonyan bánik az idővel, és olyan kitűnő teológiai bedolgozói vannak, hogy képes nem csupán sokat vitatott teológiai állásfoglalásokat és körleveleket írni a szeretetről (2006) és a reményről (2007), hanem még egy vastag könyvet is publikálni „a názáreti Jézusról” (2007). Hasonló súlyú és egyúttal hasonlóan vitatott könyvvel egyetlen pápa sem állt elő a francia forradalom óta.

Kiszámítható pápa

Nyugodt ügymenet: A fontos kinevezésekkor – William Levada a Hittani Kongregáció prefektusaként, Tarcisio Bertone bíboros államtitkárként – a „B 16-os”-nak („nehézbombázónak”) is nevezett pápa kiszámíthatóan jár el. A Hittani Kongregáció vonzáskörébe tartozó férfiakat nevez ki, olyanokat, akik éveken át bedolgoztak neki. Elődjétől eltérően nem favorizálja az Új Lelkiségi Mozgalmak képviselőit. Ratzinger főpap idején a hatalomra törő személyi prelatúra, az *Opus Dei* fái nem nőnek az égig. Az igazi forrófejűek helyett a Rómához hű középre épít. Ezért támogatja a hagyományos rendi közösségeket – még a haladó jezsuitákat is. A püspöki kinevezések alkalmával kevésbé kerülnek sorra a „szélsőjobbosok”, mint Karol Wojtyla idején.

XVI. Benedek nem tágítja ki túlságosan a pápai hivatalt, ellentétben karizmatikus hivatali elődjével, akit időnkint az a veszély fenyegetett, hogy túlságosan is saját személyes teológiai vonzódásai és ellenszenvei szolgálatába állítja a pápai hivatalt. Ratzinger pápa ezzel szemben megpróbál szerényen az emberfelettien nagy hivatal hátterében maradni (és ez az erőssége). Kerüli a nagy, teátrális gesztusokat, és lemond elődjének nyughatatlan utazásairól. Már első hivatali napjaiban úgy rendelkezett, hogy a boldoggá avatásokat a jövőben a helyi főpásztorok végezzék.

Az emberiség tanítója

Ratzinger pápa *az emberiség tanítójának* tartja magát. Tanító iratokat készít a kereszténység alapvonásairól (hit, remény, szeretet), s ezekkel akarja felrázni és megtéríteni az emberiséget. Ki akarja engesztelni egymással a hitet és az értelmet, a hitet és az igazságot, hogy az intellektuális nyugati emberek ismét katolikus módon gondolkodjanak, és katolikussá legyenek.

Az emberiség tanítója – ezt az eredeti és egyáltalán nem kis víziót alakította ki hivatalára vonatkozóan XVI. Benedek. Következésképpen a Péter trónján ülő teológus a maga intellektuális meggyőző erejére épít, beszédekre, könyvre és írásokra. A sok utazás csak zavarná a pápaságnak ezt ez elképzelését. Az elől, Wojtyla pápa viszont a világ misszionáriusának tartotta magát. A lengyel pápa a karizmájára, személyes jelenlétére, a tömegekkel való személyes találkozásra épített – Ratzingert viszont inkább megrémisztik a tömegek.

XVI. Benedek erősségei közé számít, hogy nem enged annak a kísértésnek, hogy szélsőségesen karizmatikus elődjét, a médiasztár II. János Pált utánozza. Persze nem is lenne képes rá, még ha akarná, akkor sem.

Nem a szegények pápája

XVI. Benedek nem pápája a szegényeknek, tehát ama katolikusok nagy többségének, akik az ún. Harmadik Világban élnek. Számukra csak kevés mondanivalója van. Az ő életviláguk

idegen tőle. Ez örömeikre és bajaikra egyaránt érvényes. Joseph Ratzinger olyan szilárd, megbízható keretek között nőtt fel, és olyan mindenfelől bebiztosított módon élte le felnőtt életét, hogy értetlenséggel reagál a valamikori alapértékek, a plébániai és családi struktúrák világszerte terjedő felbomlására. Válasza alig több, mint az egykori hagyományos erkölcsi prédikáció kissé modernizált változata.

A katolikus egyház sehol sem növekszik olyan viharosan, mint Afrikában, a Szaharától délre. Ott azonban még sosem járt a pápa. Őt, a nyugati filozófust és akadémikus dogmatikust nem vonzzák a világ hátrányos helyzetű tájai. Rövid kitérőt csupán Brazíliába tett, a *Latin-amerikai Püspöki Konferencia* megnyitására [ez a konferencia egy Mária-kegyhelyen, Aparecidában zajlott, 2007 májusában; ld. „Érted vagyok", 2008. június, 23. o. – *a Szerk.*] – ám ezt az utazást gondosan „megszűrték", csak kevés találkozást iktattak be: a bádogvárosok szűkösségét és nyomorát, a szegények és föld nélküliek szorultságának látványát megtakarították a legfőbb főpapnak. XVI. Benedek 81. évében jár, és ügyel a határaira. Ha túlságosan „színessé' válik számára a helyzet, lemondja a programot, és előrehaladott korára utal.

A Nyugat pápája

XVI. Benedek előszeretettel hivatkozik európai gondolkodókra és az európai szellemtörténet vitáira. Az a veszély fenyeget, hogy a világegyház szellemi tere nála a Nyugatra zsugorodik. Vajon magáévá tette-e ez a pápa akár csak egyszer is az Újvilág valamely ösztönzését, vagy Ázsia, Afrika gazdag istenszemléletének egyetlen gondolatát is? XVI. Benedek nem annyira járatos a jelenben, mint a késő ókorban. Az általa előnyben részesített egyháztanítóval, Szent Ágostonnal (354-389) él elbűvölően „egyidejű" párbeszédben.

Amikor a Hittani Kongregáció prefektusa volt, ismételten „a kicsik hitének" védelmezőjeként mutatkozott, szembeállva a mindent megkérdőjelező teológusokkal. Legfőbb főpapként is mindenekelőtt a modern kor által fenyegetett jámbor hívők pápájának tartja magát. Hagyományos nyugati, s ezzel regionális ember ő, nem globális nagyság, így aztán – ezt kell józanul megállapítanunk – csődöt mond, amikor a római pápa hivatalával szemben támasztott globális igényekről van szó.

Tanuló pápa

Az a pápaság iránti lelkesedés, amelyet II. János Pál pápa váltott ki, tartós: az elmúlt évben jó 3,5 millió ember vett részt XVI. Benedek miséin, áhítatain és beszédein. Aki ezeken látja Benedetto pápát, egy barátságos öregúrral találkozik. XVI. Benedek megbirkózott azzal a szerepváltással, amely azt kívánta tőle, hogy a hittani hatóság cerberusából „szentatyává" váljék, aki kisgyerekeket becézget és párokat áld meg. Számára kemény munka a sok találkozás, ez sok erőfeszítésébe kerül a nyolcvan fölött járó embernek.

Úgy tűnik, személyesen is sikerült megváltoznia, és a Hittani Kongregáció élén álló önfejű emberből olyan egyházi vezetővé válnia, aki ha szükséges, helyesbíti magát. Utólag helyesbíti magát, ha valamit elügyetlenkedik vagy valamivel visszatetszést kelt, mint például Sao Paulóban azzal a kijelentésével, hogy az indiánok vágyakozva várták a keresztény missziót; vagy Auschwitzban, ahol kijelentette, hogy a német nép csupán csak Hitler által kihasznált áldozat volt. A pápa híres-hírhedt regensburgi beszéde a Mohamed prófétára vonatkozó lekezelő idézetekkel végső soron mégiscsak új lendületet adott a keresztények és a muszlimok közötti, a világbéke szempontjából fontos párbeszédnek, hála a pápai helyesbítésnek, de 138 vezető iszlám teológus elkötelezettségének is.

Nem a reformok pápája

Visszafelé tekintő irányvonalával XVI. Benedek a leépülést támogatja a katolikus egyházon belül. Azoknak a nőknek, akik az egyházközségi munka nagyobbik részét végzik világszerte, ez a pápa nem nyit új távlatokat. Azoknak az egyházközségeknek, amelyek minden földrészen egyre katasztrofálisabb paphiánytól szenvednek, XVI. Benedek kenyér helyett követ ad. Nála nem talál visszhangra, hogy a hívőknek joguk van az eucharisztiára mint a katolikus hit központi szentségére – mert e pápa számára a biztosított lelkipásztori ellátásnál és az eucharisztia lehetővé tételénél fontosabb a ragaszkodás a papi nőtlenség egyházi törvényéhez. Az, hogy a papok kényszerűen elrendelt nőtlensége a Rómával egyesült keleti egyházakban nem érvényes, és hogy következésképpen ott nem probléma a paphiány, a „B 16-os" számára nyilvánvalóan nem játszik szerepet.

Miközben a katolikus egyház a lelkipásztorkodás hamis hangsúlyai és a hiányzó papok miatt – mindenekelőtt Latin-Amerikában – hívők millióit veszíti el (akik többek között az új pünkösdista egyházakba térnek át), a pápa az örök tegnapiak maroknyi nyájára összpontosít. Általános az a törekvése, hogy a tradicionalistáknak tegyen engedményeket a római egyházon belül és kívül – többek között a halott egyházi nyelv, a latin, illetve a régi „tridenti" mise felértékelésével [legutóbb pedig a lefebvrista püspökök sok botránkozást kiváltó visszavételével – *a Szerk.*]. Ha most iskolamesteri módon ténylegesen megtiltaná még a kézbe áldozást is, ahogy hallani lehet, akkor tökéletes lenne a visszavonulás a zsinat előtti egyházba.

Általánosan reakciós törekvése mellett nem esnek különösebb súllyal latba XVI. Benedek nyitottságról tanúskodó jelei, például többórás találkozása az 1980-ban Róma által megrendszabályozott teológussal, Hans Künggel (a castelgandolfói nyári rezidencián, 2005-ben).

Ilyesmi ismételten előadódik a történelem során: akadnak rendkívül okos emberek, akik merő gondolati tündöklésből elmennek amellett, ami kézenfekvő és szükséges. A mélyen hívő és aligha bármikor is cinikus XVI. Benedek ilyen ember. Az ő pápasága idején nem fog megtörténni a nők felértékelése, nem fogják megengedni az áldozást az újraházasodott elváltaknak, nem fogják átgondolni a katolikus szexuális tanítást – ahogyan nem fognak engedni a kényszercölibátusból sem vagy a római centralizmusból, amely egyre jobban erősödik, és gúzsba köti a helyi egyházakat. Nem fog bekövetkezni a világegyház régen esedékes regionalizálása vagy az egyházi vezetés reorganizációja sem, amelyeknek az lenne a céljuk, hogy megnyirbálják a Nyugat befolyását, és növeljék a többi földrész befolyását, ugyanis már régen ott él a katolikusok többsége.

Forrás: Publik-Forum, 2008/5

„Úgy éreztem, tengernyi időm van”

Interjú *Hans Küng* teológussal

Professzor Úr! Ön harci történetnek és szomorú történetnek nevezi legújabb könyvét, amelynek címe: Vitatott igazság. Miért harcol ön?

Már akkoriban is, és mindmáig a Szentírásnak megfelelő és korszerű kereszténységért harcolok, olyan kereszténységért, amely a názáreti Jézus szerint tájékozódik. Ezért harcolok az uralkodói jellegű, tekintélyelvű és némelykor totalitárius római rendszer ellen, amely csak a 11. században, a Gergely-féle reformmal hatolt be a nyugati egyházba.

Mi miatt szomorkodik ön?

Valóban sok mindent kellett szomorúsággal lejegyeznem, mivel láttam, mennyi olyan javaslatot tettem az évek során, amelyek közül egyet sem valósítottak meg, sőt részben brutálisan elfojtották őket, jóllehet sokan mások is képviselték. Ma megállapítható, mennyire végzetes volt, hogy nem láttak hozzá ezekhez a reformokhoz – a római rendszer reformjához, a kényszercölibátus megszüntetéséhez, korszerű hitvallás megfogalmazásához, más egyházak hivatalainak és eucharisztia-ünneplésének elfogadásához, újfajta bánásmódhoz a vegyes házasságban élőkkel és az újraházasodottakkal, különös tekintettel a fogamzásgátlásra és a szexualitásra, és így tovább. Ez mindmáig végzetes következményekkel jár!

A II. Vatikáni Zsinat idején ön tanácsadóként volt jelen Rómában...

Igen, de ezt megelőzően az volt a döntő tényező az életemben, hogy 1960-ban, 32 évesen az alapvető hittan rendes tanárává neveztek ki. Ez óriási esélyt jelentett. Teljesen megváltoztatta az életemet.

Milyen érzésekkel ment akkor Tübingenbe?

Teljes ellentétben mai életérzésemmel, akkoriban úgy éreztem, tengernyi időm van. Teljesen belevethettem magam a munkába. És alig érkeztem meg, amikor Rottenburg püspöke, Carl-Joseph Leiprecht megkérdezte, elmennék-e vele tanácsadónak Rómába. Ezzel sosem számoltam. Joseph Ratzingerrel együtt én voltam a legfiatalabb tanácsadó.

Mi maradt meg tartósan az emlékezetében ebből a zsinati időszakból?

Számomra sok mindent eldöntött az a magánkihallgatás, amelyen VI. Pál pápa fogadott a zsinat végén. A pápa felszólított arra, hogy lépjek az egyház szolgálatába. Ő a római egyházra gondolt, a római rendszerre. Akkoriban nem tudtam eleget tenni ennek a felhívásnak. Nem akartam azokkal a feltételekkel, amelyek már 1965-ben világosak voltak, „az egyház” szolgálatába lépni. Ez a rendszer szolgájává tett volna, s már nem lett volna szabad kimondanom az igazságot.

Joseph Ratzinger és ön volt a zsinati teológusok „benjáminja”. Mennyiben volt Ratzinger az ön küzdőtársa?

Nos, ő nem volt kizárólagosan az én küzdőtársam; de a zsinaton egy követ fújtunk. Mindenesetre a zsinat idején még nem lehetett észrevenni, hogy más vonalat követ. Hiszen még 1968-ban is aláírta a teológia szabadságát követelő nyilatkozatot. Elegendő jele volt annak, hogy az egyház teológiai élcsapatához számíthassuk őt.

Végső soron Joseph Ratzinger és az ön karaktere közötti különbségben van a kulcsa annak, hogy az önök útjai annyira eltérő irányban haladtak?

Nem hiszem, hogy az eltérő karaktereknek el kellett volna távolítaniuk minket egymástól. Kezdettől fogva jól bírtuk egymást, éppen azért, mivel annyira különbözőek voltunk. Ő inkább tartózkodó, kissé bátortalan ember volt, apró mosollyal az arcán. De nagyon is tetszett neki az én svájci közvetlenségem, és hogy egyszerű és nyitott voltam.

Akkoriban csalódott-e ön Ratzingerben?

Ma másképp és mélyebben látom, hogy milyen következményekkel járt a teológiája a döntéseire nézve. Ő mindenben a hagyományra hivatkozik. Mindmáig az 5. századi zsinatok alapján értelmezi a Bibliát. Azok alapján értelmezi a János-evangéliumot, s a János-evangélium alapján magyarázza a másik három evangéliumot, a szinoptikusokat. Ennek végeredményeként egy „fölülről induló” krisztológia adódik, megfelelően a hellenista zsinatok gondolati alapállásának. Ez a krisztológia nagyon különbözik az én „alulról induló” krisztológiámtól.

1979 végén megtudta, hogy meg akarják vonni öntől az egyházi engedélyt a tanításhoz. Ez a hír sielés közben érte utol, röviddel karácsony előtt. Mi zajlott le önben abban a pillanatban?

Hatalmas sokk volt. Két dolog rögtön világos volt számomra: Semmi sem lesz már úgy, mint egykor volt! Akit Róma világszerte nyilvánosan megbélyegez, annak már nem lesz ugyanaz a helyzete az egyházban és az egyetemeken, mint korábban. Katolikus teológusként akarnak elintézni! Ez volt az első gondolatom.

És a második?

Semmi esetre sem hátrálok meg az inkvizíció elől, hanem minden törvényes eszközzel ellenállok.

Ilyen helyzetekben különösen fontosak az ember számára a barátok. Hogyan volt ez az ön esetében?

Igen, ők nagyon fontosak voltak. Ez másképp fest, mint ahogyan sokan gondolták és gondolják, azok, akik azt mondják, Küng magányos harcosként, kompromisszumok nélkül járja az útját. Az alapkérdéseket illetően ez igaz, de nekem lehet tanácsot adni. Tisztában vagyok azzal, hogy nem vagyok tévedhetetlen, és hogy az ember sosem mérlegelheti eléggé a dolgokat.

Ön hű maradt a katolikus egyházhoz mint az ön egyházához, minden mélyütés és fejbevágás ellenére is. Honnan veszi az erőt azon intrikák és nem éppen humánus praktikák elleni tartós kiálláshoz, amelyeket Róma alkalmazott, és továbbra is alkalmaz ön ellen?

Sosem volt kísértésem arra, hogy öklömet az égnek emeljem, és azt kérdezzem: „Hogyan is történhetett meg velem mindez?” Mindazonáltal ebben a nagy küzdelemben ismételten eljutottam a határaimhoz, s ez megmutatta nekem, hogy a jó fizikum és az ép lélek mellett a szellemre = Szentlélekre is szükség van ahhoz, hogy ilyesmit átvészeljen az ember. A Szentlélek létezése számomra keresztény hitemből fakadó meggyőződés, amely egyrészt katolikus neveltetésem hagyományában gyökerezik, másrészt mégiscsak megtisztult és „felvilágosult” lett szentírás-tudományi, történeti és rendszeres teológiai tanulmányaim révén. Így azt mondhattam, bizalommal folytathatom utamat akkor is, ha a válság csúcsán meglehetősen besötétedett, és végül úgy éreztem, kimerültem.

Úgy érezte-e, hogy Isten elhagyta önt?

Mindenesetre volt olyan időszak, amikor nehezemre esett imádkozni.

2005-ben XVI. Benedek fogadta önt Castelgandolfóban. Reménykedik-e abban, hogy ismét megadják önnek az egyházi engedélyt a tanításhoz?

Már azt is tényleges rehabilitálásnak éreztem, hogy Joseph Ratzinger XVI. Benedekként fogadott engem. Máig hálás vagyok neki ezért, és sosem fogom neki elfelejteni. Elődje, II. János Pál pápa egyetlen levelemre sem válaszolt 27 éven át. Ez merész tett volt Benedek részéről, és csak azt sajnálom, hogy nem hajtott végre több ilyen merész tettet, amint azt négyórás beszélgetésünk alapján vártam.

Ön hamarosan 80 éves lesz, és azt mondhatjuk, ön is azok közé tartozik, akik a halálhoz közelednek. Miben bízik?

Abban bízom, hogy irgalmas Istenre találok, aki fogad majd engem. Mert számomra hit nem egyszerűen bizonyos tételek igaznak tartása, hanem a bizalom ebben a végső valóságban, amelyet éppoly kevéssé tudok bizonyítani, mint mások.

Wolf Südbeck-Baur

Forrás: Publik-Forum, 2008/5

Tábori útravaló: a kínai mese

„Ne keresse senki a maga javát, hanem a másét!” (1Kor 10,24)

Lelkesen csomagolunk a nyaraláshoz, s hosszan törjük a fejünket, mit is vigyünk magunkkal, hogy jól sikerüljön az az egy-két hét, amit más környezetben, gyakran csak félig ismerősök vagy idegenek társaságában töltünk. Hogy hol? Hát hol is máshol, ha nem egy remélt földi paradicsomban, félig meddig angyalközelben! „Aranyam és ezüstöm nincs”, amivel hozzájárulhatnék az utazásokhoz, de talán egy-két kérdéssel, gondolattal mégis, ami belefér a legtömöttebb hátizsákba, s talán még a legzsúfoltabb agyba is. Útravaló-ajánlatom most csupán – konkrétan vagy képletesen – egy kanál, mégpedig egy nagyon hosszú nyelű.

Bizonyára sokak számára ismerős az a kínai mese, amely szerint álomban megjárható a pokol is, és a mennyország is. A díszlet ugyanaz: étellel teli fazekat ülnek körül, s mindenki kezében egy ormótlanul hosszú nyelű kanál van. A pokolban azzal az eleve kudarcra ítélt feladattal küszködnek a „meghívottak”, hogy a hosszú kanállal a saját szájukba juttassanak valamennyit is az ételből, a mennyország „találmánya” pedig az, hogy ki-ki a szemben ülőt táplálja – az immár értelmet nyert – hosszú evőeszközzel. Megható a történet, s azt üzeni: jól felfogott érdekünk, hogy másokról gondoskodjunk (még a nyári szünetben is), mert valójában ez vezet saját szükségleteink kielégítésére.

De hát nem vagyunk angyalok, ezért mindez mégsem ilyen egyszerű. A példázat is csak álom, álom, édes álom marad, mert hát felébredve ilyen kérdések megválaszolásával küszködhetünk: Jó, jó, de mi van akkor, ha én kitartóan táplálom a szemközt ülőt – azonban viszonzatlanul? Előbb-utóbb elnehezül, s végül csak kihullik a kanál a kezemből, s egy idő után nagy bizonytalanságba kerülök a tartózkodási helyemet illetően, mert a mennyei örömök helyett „pokolian” kiéhezett leszek.

De az is lehetséges, hogy csupa szeretetből és gondoskodásból túletetünk valakit, aki ettől olyannyira elhízik, hogy képtelen működtetni „kanálemelgető izmait”. De átminősülhet a mennyország akkor is, ha rendben megy ugyan az etetés, csakhogy a szemközt ülő hallatlanul válogatós, vagy éppen másként működik a bioritmusa, s nem akaródzik éppen akkor éhesnek lennie, amikor előtte gőzölög az étel.

Valljuk meg, hogy itt a földön „pokolian” nehéz a „tápláló” együttlét, az asztalközösség dolga. (Keveset is beszélünk róla „ágycentrikus” kultúránkban!) Nem véletlen, hogy napjainkban egyre kevesebben gyakorolják az asztalközösséget. Ismerek olyan családot, ahol az ifjú egyetemista leány csak akkor „képes” enni, ha olyankor mindenki elhagyja a konyhát. Pedig a szülők még nem olyan idősek, hogy már ne tudnának „szalonképesen” étkezni. De jártam olyan házaspárnál is, ahol a felek már csak a vendéglőben ülnek egy asztalhoz.

Meddig tartható a magányos eszegetés hamis biztonsága, különösen akkor, amikor egy kikapcsolódás során hirtelen nagy dózisban zúdul ránk a „közétkezés” terhe, kalandja, ahol aztán válogatatlan alakokkal kell szemközt ülni éppen nekünk, akiknek nem fejlődtek ki, vagy már elsatnyultak azok a bizonyos kanálemelgető izmaink?

Pál apostol levelei arról tanúskodnak, hogy az étkezés az ókorban jóval több volt, mint az éhség csillapítása (ahogyan az állatoknál). Közösségi alkalom volt, és egyben szakrális jellegű. A testi és a lelki táplálkozás, a hálaadás egymást követte. Ezért is támadták Jézust annyira azért, mert a bűnösökkel vállalt asztalközösséget, vagyis azért, mert – a kínai mese szerint – botránkoztatóan messzire ért el a kanala.

Pál a közös táplálkozás ideológiai hátterével küszködő korinthusbelieknek egy máig ható tanácsot ad: „Ne keresse senki a maga javát, hanem a másét!” Nemcsak a nyaralásra készülő csomagoláskor, hanem bármely életutunkon hagyjuk otthon azt a szemüveget, amely kizárólag a magunk javán keresztül láthatja a körülöttünk lévő tábort! Némi alázattal azt is bevallhatjuk: nem rendelkezünk azzal az előretudással sem, amely akár a magunk, akár a másik javának receptjét ismeri. Keresnünk kell. Munka az, mégpedig erőfeszítést igénylő munka. Kudarcokkal, vargabetűkkel tarkított, sokszor nagyon időigényes fáradozás a „tápláló jelenlét”, akár csak a szeretteink életében is. Sokszor éljük át az eszköztelenség gyötrelmét, vagyis a csak kis vagy rövid nyelű kanállal rendelkezők tehetetlenségét. Különösen így van ez, amikor „Istenünk kedvében akarunk járni”.

De mint ahogyan a táborokban minden megtörténhet, így az a kaland is megeshet velünk, hogy egy válogatatlan asztaltársaságban a szemközt ülő éppen Ő lesz – rangrejtetten –, és éppen nekünk kínáltatik fel az „éheztem, és ennem adtatok” lehetősége. Vajon képesek vagyunk-e, képes leszek-e saját korgó gyomrom szükségletén túl asztal- s életközösséget vállalni a szemben ülő Másikkal? Akkor is, ha válogatós, ha eltérő bioritmusú, s ha nehezebben kapcsol, hogy rajta a sor a kanalazásban, vagy elutasítóan viselkedik, mert nem kér a túletetésből?

Hiszem azt, hogy akár nyaralunk, akár telelünk, találkozásainkban s egy asztalhoz kerüléseinkben a Véletlen szabja meg az ültetési rendet.

Vörös Éva

A gazdag ifjú

(Lukács 18,18-27)

2000 éve próbáljuk elhitetni magunkkal, hogy ezt a történetet nem úgy kell érteni, ahogy van. A tanítványok „hogyan lehetséges” kérdésére adott választ, miszerint „Istennek semmi sem lehetetlen”, hajlamosak vagyunk úgy érteni, hogy Isten majd csak kitalál valamit, hogy gazdagon is üdvözülhessünk. Egy életen át kísérletezünk a két úr szolgálatának összeegyeztetésével.

Megtartjuk a parancsokat – mondhatjuk a gazdag ifjúval. Nem ölünk, nem lopunk. Legalábbis nem annyit, mint mások. Kicsit áfát csalunk, kicsit pletykálkodunk, kicsit figyelmen kívül hagyjuk a körülöttünk élők testi-lelki szükségleteit. De néha aranyosak vagyunk ám!

De Jézus nem ennyit akar! Nem egy kis rész Melindát, Zolit, Magdit, hanem teljes egészet. Olyat, aki mozgóképes, aki bármikor bevethető. Olyat, aki nem akarja előbb rendbe tenni házát, ökrét, mielőtt az Úr szavának követésére indul. Mert a halogatás a tett halála.

Ha magamért és enyéimért vagyok gondban, igen picike hely marad arra, hogy az Isten ügyével törődjek.

A mindent elhagyni tudók százannyit kapnak, testvért, földet, házat, s ráadásul az örök életet. Miért csodálkozunk, hogy nem tapasztaljuk a százannyit, ha csak a feleslegünket osztogatjuk vállveregető nagylelkűséggel.

Jézus a gazdag ifjú esetében fordítva cselekszik, mint Zakeusnál. Ott a házába tért, elfogadta vendéglátását, s ennek az lett a következménye, hogy Zakeus radikálisan megváltoztatta az életét. Itt a gazdag ifjúnak előbb cselekednie kell, hogy Jézushoz tartozhasson. Miért? Egyrészt azért, mert különbözőek vagyunk, és Isten nem sémákban gondolkodik. Másrészt Jézus azoktól, akik tanítványaivá akarnak szegődni, többet követel.

A Máté-béli változat kiemeli, hogy Jézus szomorú volt, amikor az ifjú elment, mert megszerette. Megszerette, de helyette nem léphetett.

A ma emberének meg kell tanulnia dönteni. Nem lehet egy életet „is-is”, langyos módra leélni.

Nem elég, hogy Jézus szeret engem. Ha én naponta nem szeretem viszont a Neki adott perceimmel, akkor nem vagyunk egységben. A házasságban sem elég, hogy Te szeretsz engem, én meg úton vagyok afelé, hogy viszontszeresselek. Miféle kapcsolat lenne ez? Pedig Istennel valami ilyenforma, felemás kapcsolatban élünk.

Hol a nyomor és a szegénység határa?

Hol a Bokor által jónak gondolt, az adott társadalom létminimumán élés és a gazdagság határa?

Van-e olyan anyagi javam, ami nem feltétlenül szükséges? Biztosan szükséges-e az, amit most annak gondolok? Valóban boldogtalan lennék nélküle? Hányan használják azt, ami az enyém? Nyitott-e a házam barát és rászoruló számára egyaránt?

Jézus biztosan tudott volna vitatkozni a „gyerekkorom óta mind megtartottam a parancsokat” kijelentéssel. De Jézus nem vádol, nem szégyenít meg, hanem további utat mutat. Az igazi gazdagság felé! Hisz Isten teremtette lelkünk sosem elégülhet ki csak anyagiakkal. A gazdag ifjú is keresett még valamit. A ma embere is jár transzcendentális meditációra, wellness hétvégére, hogy valamilyen formában a lelkét is ápolja. Hosszú távon senkit sem elégít ki a csupasz materialitás.

Megtérni legalább kétféle módon lehet:

- villámcsapásszerű megvilágosodással, Isten-találkozással,
- szép folyamatosan közeledve a Teremtő szándékaihoz.

Osztozni is többféle módon lehet:

- egy nagy, bátor ugrással mindent hátrahagyva elindulni egy hátizsákkal egy életközösségbe,
- szép lassan törekedni a kettőről az egyre.

Csak ne lopkodjuk vissza azt, amit egyszer már odaadtunk! Tárgyat, drága szokásainkat, fogyasztói életmódunkat! Csak ne holnap akarjuk elkezdeni az „add el mindenedet” megvalósítását, hanem még ma!

Kőszeginé Rihmer Melinda

Elmélkedés – Álmélkodás

Amikor patak mellett sétálsz erdő alján, és hagyod, hogy a csobogás behatoljon lelkedbe, megértheted a patak hangjait.

Először kérdéseket teszel fel: Honnan jössz? Hová mész? Miért haladsz folyton-folyvást?

A patak rád mosolyog, és csobogó hangján eléd tárja a világot, ahonnan jön. Erdő rejtekéből, fák gyökeréből, föld mélyéből. Mindennek eredetéből. Hajszálakon, láthatatlanul, csöppenként átszűrődve hegyek kövein, a mélyben gyűlik össze. Bugyborékolva tör fel, és elindul saját útján. Csermely csendes csobogásával.

Fű, fa, virág mosolyog rá. Fű, fa, virág mosolyog önmagára víztükrében. Mindeneket körbeszalad, ficánkolva megsimogat.

Puha erdei föld öleli, medrét adva.

Más dolga nincs, csak haladni. Gyűjtögetni a föld vizeit. Más dolga sincs, mint táplálni, olykor áradni, mindent elönteni.

Dolga még élvezni a növénytársaságot, amely vize nélkül nem élhet. Közösségben lenni a partján élő állatokkal, táplálni a madarakat, akiknek csemege a benne élő apróságok özöne.

Halad valami felé, ami vonzza. Fentről jön, és lefelé megy. Része egy körforgásnak. Útja kanyargó, vize egyre szélesedő, mélyülő. Helye állandó, vize állandó, de cseppjei mindig mások.

Ha állsz a partján, láthatod. De nem a maradandót, hanem a mindig tovahaladót.

Ha a partján állsz és hallgatod, minden vízcseppjében a tengert hallod.

Partján, ha állsz, része vagy egy nagy körforgásnak.

Te is víz vagy! 60%-ban.

Csizovszki Zsóka

Pünkösd

Pünkösd hétfő. Korán van, még nem indultak el az első kirándulók, már késő van, az állatok már elbújtak. Lassan ballagok a Disznós-árok oldalában az erdőgazdasági úton lefelé, a Hoffman-kunyhó felé. Már évek óta irtják itt az öreg bükköket az erdészek. A hatalmas rönkök hegyben állnak az út mellett. Lehetnek már akár nyolcvan-nyolcvanöt évesek is.

Hát ők is? Ők is elmennek?

A racionális ész érti ezt. Minden változik. Minden megszületik, majd egy idő után elpusztul. Nagy bőséggel és nagy pazarlással. Ezer év alatt az egész bioszféra elpusztul, és újjászületik. Még a legöregebb kaliforniai szálkásfenyők is, még a legvénebb tengeri teknősök is. Nyolcvanévenként az egész emberiség lecserélődik. Hétévente az ember minden sejtje elpusztul szép lassan, és megújul. Reggelente felébredünk, és este elalszunk. Minden belélegzésnél megújulunk, és minden kilélegzésnél befejeződik valami.

Igen, a racionális ész érti ezt. Minden szolgál valamit, valami nála magasabbat, ami cserében egy ideig élteti. Szükség van rá, feladata van. Ez eddig világos. Ha tyúkom lenne, azért tartanám jól, hogy tojásokat tojjon, majd ha erre már nem lenne használható, levágnám, hogy egy jó kis újházi tyúkleves formájában a feleségem megfőzze, és ezzel is szolgáljon. Nem azért tartanám, hogy gyönyörködjek benne, s azért sem, mert valami hatalmas értéket tulajdonítok neki. Életével, majd halálával szolgálnia kell valami magasabbat. Igen, a racionális ész érti ezt – még a tyúk esetében is. A gnosztikus ész keresi az általános összefüggéseket, amelyek összekötik ezt a hatalmas szolgáló láncolatot a holdaktól a galaxisokig, a vírustól az emberig, és ha van, még tovább.

Az agnosztikus ész megáll valahol a hit és a racionális ész között, és azt mondja: „Borzalmas dolog megsemmisülni.” Pedig nem az, még akkor sem, ha az édesanyám, ha a gyerekem, ha a feleségem – mondja a racionális ész: ha szolgált, ha emberként szolgálta a magasabbat, akkor betöltötte feladatát. Ami porból jött, annak vissza kell mennie a porba. És a többi – kérdezi a racionális ész? Hiszen egy ember, ha valóban emberré vált, nemcsak a fizikai teste. Alapvetően, alapként az. Éltetik, ezért él: táplálják, ezért él, levegőt adnak neki, ezért él, számtalan benyomás éri pillanatonként, ezért él. És szaporodik, ha kedvezőek a feltételek, ha megfelelő párra talált. Egy készülék, amely nagyon érzékenyen képes reagálni a környezetére, de nemcsak az. Ez az érzékeny készülék képes más feladatok ellátására is: képes szánt szándékkal, és nem reakcióként a környezeti hatásokra mozogni (kezet nyújtani, adni és elfogadni, imádkozni), képes szánt szándékkal érezni, együtt érezni, melegséggel, szolidaritással, nemcsak begyakorolt erkölcsi reakcióként, és képes érteni – nem a megtanultak, a kultúra és a hagyomány által általánosan elfogadottak, hanem a logikus gondolkozás és saját tapasztalata eredményeként, amennyire a lehetőségei engedik – a helyét, szerepét és szolgálatának milyenségét egy felette lévő valóság, egy őt mérhetetlenül meghaladó valóság alá rendelve. Ezek a képességek, ha kialakulnak, nem a földből valók, így nem válnak földdé. Onnan valók, ahonnan a mindent éltető energia (sokféle neve van: szeretet, atman, fény, Ige, Szentlélek, lelkiismeret, tudat, figyelem stb.) jön, számolatlanul. Érezni és érzékelni lehet valamilyen belső érzékszervvel, hogy ezeket az energiákat – a mindennapi képességek, érzések, gondolatok felett – nem mi csináljuk, nem a földből valók, hanem kapjuk őket.

Mi a borzalmas? A borzalmas az, ha ez a számolatlanul, ingyen kapott energia ebben a készülékben nem válik azzá, aminek szánták. Talán ez sem borzalmas – mert a körülmények legtöbb esetben nem teszik lehetővé, hogy valaki túllépjen a kultúrán, a hagyományon és a kor hipnózisain: nem tehet róla, érte. A borzalmas talán csak az, ha valakinek kedvezőek a körülményei, találkozik is egy olyan tanítással, amely felnyitja a szemét – ráláthat, megnyílik előtte egy nagyobb teljesség –, de az általános viszonyok és a szükségképpeni lerombolódás látványa eltántorítja lehetőségei kiaknázásának további küzdelmétől. Talán az nem olyan borzalmas, ha végigviszi a küzdelmét, de nem látja az eredményét, mert a küzdelem maga sokkal fontosabb, mint az eredmény. Maga a küzdelem az, ami számos más, kedvezőtlen körülmények között tengődő számára biztosítja a szükséges energia közvetítését, mert éppen kedvezőtlen körülményei miatt nem jut hozzá.

Madách nagyon szépen leírja a helyzet borzalmát: Hát ha ez a helyzet a jövővel, akkor nem érdemes folytatni; le kell ugrani a sziklárol, ha ez lesz az emberiség sorsa. Legalább megkíméljük a további szenvedésektől. De ez a „bízva bízzál”, ez valahogyan sokkal több, mint egyszerű tudatlan hiszékenység, bizakodás az erőmben, eszemben és fizikai képességeimben (vagy ha összefogunk, akkor majd mi megmutatjuk). Bizakodni az Értelemben, a Tudatban, a Lélekbenkell, amely semmi mást nem akar, mint növelni, táplálni, éltetni a saját, az Egész érdekében – a küzdelemből hazatalálás, tele kézzel hazatalálás, nem a megsemmisülés érdekében.

Már a Szerköveknél jártam, amikor az első turisták megjelentek. Aztán már jöttek csapatostul. Jöttek felüdülni, kikapcsolódni, jó levegőt szívni, feltöltődni, mert holnap munkanap lesz. A Lélek leszállt – ahogy mindig is teszi –, de az ünnep elmúlt. Munka van. De nekem ott marad a további küzdelem, amíg bírom, amíg éltetnek, amíg dolgom van itt és most.

Dobogókő, 2008. május

Farkas István

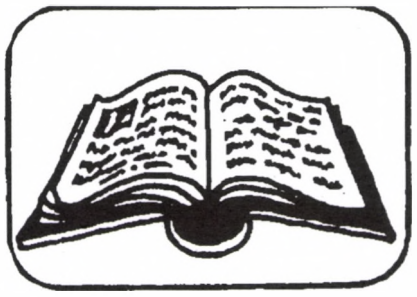

BIBLIA

Az júniusi elmélkedéseket Vinczéné Géczy Gabriella (Budapest), a júliusiakat Bulányi György piarista (Budapest) készítette.

Június 7. — Szentháromság vasárnapja — Mt 28,16–20 — „Én kaptam minden hatalmat a földön és az égen…”

A „hatalom” a hívószó ebben a részben. A szentírási rész idézett mondata szerint Jézus hatalma több mint globális hatalom. A „minden” szó nyomatékosítja, hogy az Univerzum teljességéből semmi sincs kivéve, kiemelve, kizárva.

Jézus kompetensnek mutatkozik, amikor bejelenti a tényt a tanítványoknak. Nem kell igazolnia, kitől kapta univerzális hatalmát. Kitől is kaphatta volna mástól, mint a Teremtőtől?

Minden hatalom arra szolgál, hogy a megbízott „hasson”, hatást gyakoroljon abból a szempontból, amire felhatalmazása szól. A következő mondatban precíz megfogalmazását kapjuk annak, mire terjed ki az Atyától minden hatalmat megkapó Jézus hatásköre és illetékessége.

Hatalmat arra kapott, hogy nagyszabású tervet, s ebben feladatot, felhatalmazást, hatáskört rögzítsen a tanítványok számára. „Tegyetek tanítványommá minden népet!” A mondatban számos elem érdemel figyelmet. Ezek közül talán a hallgatóságába vetett teljes és feltétlen bizalom a legfontosabb. Bizalom abban, hogy alkalmasak is, képesek is teljesíteni a megbízást. A képességbe Jézus felszólító módon érti bele a cselekvést: tegyetek! A feladat nagysága, ha belegondolunk, óriási. Hiszen mennyi energiába kerül az is – napi tapasztalatból valamennyien tudjuk –, hogy az ember megpróbálja kordában tartani önmagát, napirendjét, tevékenységeit, gondolatait, ezt-azt megváltoztatni magán, életvitelén, szokásain. Másokat tanítvánnyá tenni ennél sokkal nehezebb. Ebben az esetben nagy súllyal esik a latba a tanító hitelessége, kompetenciája. A „tegyetek” szónak van tehát egy tanítványokra ható értelme: tudom, hogy képesek vagytok rá – tegyétek magatokat alkalmassá! A feladat másik része szintén határtalan: „minden népet”.

Meg tudunk felelni Jézus belénk helyezett bizalmának, meg akarunk felelni a feladatnak? Élünk a kapott hatalommal? Van tanítvánnyá tevő hatásunk?

Június 14. — Évközi 11. vasárnap — Mk 14,12–16.22–26 — Ünnep: az „utolsó vacsora”

Az ember egyéni életében az ünnep mindig kiemelkedik a hétköznapok eseménydús, színes vagy szürke sorából. Ha teheti, akkor a kiemelkedő pillanatokat mindenki szerettei körében tölti el. Különösen így van ez akkor, ha nemcsak személyes, szűk körű családi eseményre való emlékezésről, vagy ilyen esemény első megrendezéséről van szó.

Ha egy egész nemzet egységesen ítéli meg bizonyos korábbi történések erejét és hatását, amelyek meghatározóbbak a nép történetében annál, mintsem hogy a mindennapok gondjainak sodrásával a feledés kútjába hulljanak, akkor a környezet izgalma, készülődése tovább erősíti az egyébként is felfokozott egyéni várakozást. A nemzeti ünnep az egyén számára nemcsak az ismerős és ismeretlen kortársakkal teremt átélhető kapcsolatot, hanem azokkal a korábbi generációkkal, illetve a jövő generációk még meg sem született tagjaival is, akik ezen a napon hasonlóképpen cselekedtek, vagy majd cselekedni fognak. Az egyhangú időfolyamból kiemelt, rítussal megjelölt napok a történelmen átívelő közösségformáló, közösségmegtartó erőt jelentenek.

Az ünnep méltó, a hagyományok szerinti megtartásából sem Jézus, sem az apostolok nem vonják ki magukat; az apostolok a leírás szerint népmesei körülmények között találnak termet és foglalnak asztalt a húsvéti vacsorához. Jézus is a hozzá legközelebb állókkal akart emlékezni, valamennyi tanítványával együtt étkezett. Vajon mióta tudta, hogy itt most nemcsak barátok és testvéri viszonyban lévő tanítványok ülik körül az asztalt, hanem valaki árulásra készül?

Gyakran tapasztaljuk a párkapcsolatban vagy a családban, hogy az egyes emberek az embertársaktól és a környezetből érkező jeleket milyen különbözőképpen észlelik, rakják össze, dolgozzák fel. Természetesen a levont következtetések is eltérőek. Az evangéliumok számos olyan esetet említenek, amikor Jézus „esemény-feldolgozása”, a háttérben zajló folyamatok értékelése, értelmezése jelentősen eltér a körülötte álló hallgatói csoportétól vagy a tanítványokétól. Közismertnek tételezhető fel, hogy mindenki, aki nem egyenes úton jár, holott korábban nem tért le arról, megváltozott magatartásával egykettőre magára vonja a lelki rezdülésekre érzékenyek figyelmét. Jézus bizonyára nagyon korán észlelte azt a változást, amely végbement Júdás lelkében az áruló gondolat megfogalmazásától az akarati beleegyezésig. Júdás bizonyára nem vívódásmentesen élte át a főpapokkal való találkozás utáni napokat sem. Valószínűleg régen ismert volt Jézus előtt az a kockázat, amely Júdás személyiségében, irányultságaiban korábban is fellelhető volt; az Írások is megemlékeznek arról, hogy korábban többször nem értett egyet Jézussal. Ő mégis magával vitte a húsvéti lakomára. Jézus függetlensége – ami ebben is megnyilvánul – valós függetlenség és szabadság: mások kétes, sőt rossz szándékú, az ő ártalmára irányuló tevékenysége, magatartása nem befolyásolja helyesnek ítélt magatartását.

Talán éppen a vacsora alatt született meg a végső, visszavonhatatlan elhatározás Júdásban, hogy végigviszi azt, amiről korábban már megállapodott a főpapokkal. Talán éppen erre a belső döntésre válaszul szólalt meg Jézus: „Valaki elárul engem.” Nem tudhatjuk. Ami különös jelentőségű lehet számunkra, az talán az, ahogyan a tanítványok reagálnak erre mondatra. „Elszomorodtak, és sorra kérdezték: Csak nem én vagyok?” Nem voltak benne biztosak, hogy nem róluk beszél az Úr. Vajon mi biztosak lennénk hasonló helyzetben?

A tanítványok kérdése, zavarodottsága elgondolkoztatja a ma magára esetleg a tanítványok utódaként tekintő keresztényt is:

Csak nem én vagyok az áruló? Adódik ebből a következő kérdés: Mennyire vagyok tisztában saját magammal, a lelkem mélyén húzódó folyamatokkal, mennyire merem feltárni saját magam előtt meghatározottságaimat, gyengeségeimet, stabilitásomat és labilitásomat? Vannak-e kétségeim, és mit teszek azért, hogy kétségeim bizonyosságra váltsanak? Mennyire vagyok érzékeny a lelki változásokra, és mennyire rezonálok a környezetemben élőkre? Jézusi értelemben mennyire vagyok független, szabad?

Június 21. — Évközi 12. vasárnap — Mk 4,35–41 — Valódi veszélyben

Amikor egy történetet olvas az ember, akaratlanul is azonosul egyik-vagy másik cselekvővel, felismerve az adott helyzetet vagy a szereplők által tanúsított magatartást: magam is voltam már ilyen, vagy hasonló körülmények között, ugyanúgy reagáltam – vagy éppen ellentétesen, ahogy az egyik vagy másik fő- vagy mellékalak.

Ez a leírás szintén kínál azonosulási lehetőségeket számunkra. Melyik szereplőéhez hasonló helyzetben, lelkiállapotban voltam már?

Talán voltam már egy a tömegben, aki sokadmagával hallgatta a tanítást az Örömhírről, és nyakát nyújtogatva próbálta pillantásával a távozó tanító sziluettjét kísérni?

Vagy esetleg úgy látom magam, mint aki kiválva a tömegből, Jézus mellett döntve, Hozzá tartozó tanítványként csatlakozott egy kis, bárkában evező közösséghez? Voltam fenyegetett helyzetben, életveszélyben, amikor minden erőt megfeszítve küzdöttem egy közösséggel az életemért, az életünkért? Vagy amikor végletes körülmények között magamra maradtam? Netán azonosulni tudok a halálos fáradtsággal az első vízszintes fekvőalkalmatosságra ájult álomba merülőként azzal, aki az Országért, az élet szolgálatáért kimerülésig dolgozott?

Az élet veszélyes! – mondják azok a jó sorsuk által az élet napos oldalára vezéreltek, akikre kritikus élethelyzet árnyéka még sosem vetült. A szentírási szakasz nem műveszélyek közötti műizgalmakról szól, és nem olyan kockázatról, amelyet tetszésem, kedvem szerint vállalok, vagy tartok magamtól távol. A tomboló, viharos víz próbára teszi az edzett, bárkakezeléshez szokott tanítványokat. Gondolatban most mi is a bárkában evezünk. Egy vagyunk azok közül, akik kritikus körülmények között állnak helyt, próbálják tartani a célt, miközben egymást is támogatják. Környezetünk nem barátságos, nem segít, nem támogat minket, ellenkezőleg: elnyeléssel fenyeget. Napi valóságában csap be biztonságosnak gondolt hajónkba a Gaia-szerte megtapasztalt mérhetetlen igazságtalanság, a válságokban megnyomorítottak szenvedéseinek árja.

A tanítványokkal együtt küzdünk tehát, és kimerülten velük együtt veszítjük el reményünket abban, hogy eredményes lesz izomszaggató fáradozásunk. Ki ne gondolna ilyenkor arra, hogy ha még egy segítő kar feszülne az evezőnek, az még segíthetne, és megmenekülnénk? Ki ne gondolna arra, hogy nemtörődömséggel vádolja azt, aki – mindegy, mi okból – nem vesz részt a közös baj elhárításában? Ki ne tenné felelőssé azt, aki meggyőződésünk szerint segíthetne, bárhogy is – evezővel, szóval –, és nem teszi? Mentség-e, felmentés-e az, hogy nem is tud a viharról? Valakit okolni kell a bajért, a sikertelenségért, az eredménytelenségért, valakit mindig felelőssé kell tenni érte. Ne felejtsük el, most mi is abban a hajóban küzdünk…

A bárkában ülők az utolsó pillanatban fordulnak Jézushoz. Amikor már minden emberi remény elszállt. Ha valaki, Jézus segíthet, ebben biztosak voltak, hiszen különben nem keltették volna fel. Az evezőkhöz egy vándortanító nem érthet jobban, mint ők maguk, még ha igyekszik is megfelelni az adott helyzetben. Valamit segít persze, de hogy az elég lesz-e? Akárhogy is, vállaljon részt valahogy a vihar elleni küzdelemből. Vártak Jézustól valamit, elvártak tőle valamit.

A tomboló szélorkán után a mindenség csendje burkolta be őket. A bárkában ülőket – és velük együtt sokszor minket magunkat is – most már a hit és a kétség közötti hánykolódás, a megbizonyosodást követő félelem gyötri, dobálja. Ki vagy Te, Uram?

Június 28. — Évközi 13. vasárnap — Mk 5,21–43 — Kettős gyógyítási történet

„Kettő az egyben” ez a szentírási rész. A keret önmagában is leír egy eseményt, a kereten belül pedig önálló történetet találunk, egy csoda leírását olvashatjuk. A két, különben önálló leírásnak a viszonyát szintén megfigyelhetjük, erős és fontos szálak rögzítik a belső eseményt a külső történethez.

Engem elsősorban éppen ezeknek az összekötő szálaknak az egyike gondolkodtatott el, nevezetesen az idő kezelése a két történetben. A kerettörténet is, és a közbülső történet is az időt helyezi figyelmünk középpontjába. Különösképpen figyelemreméltó Jézus viszonyulása az időhöz, általánosságban pedig az ember ideje, időkorlátossága.

Szűkös az ideje Jairus leányának. Igazolja az állítást: az idő sokkal, de sokkal több, mint pénz. Az idő maga az élet. Mennyi van belőle, nem tőlünk függ, nem vagyunk hatással a kezdetére sem, a hosszára sem. Amire hatással vagyunk, az a felhasználása, eltöltése, elpazarlása.

Jairus leánya súlyos beteg. Fiatal kora ellenére úgy tűnik, ideje lejáróban van, nem tud megküzdeni a betegséggel. Édesapja kétségbeesve bizonyára minden hagyományos gyógymódot kipróbáltatott már tudós doktorokkal; a füvesasszonyok, a helyi orvoslással foglalkozó szakemberek mind-mind csődöt jelentettek.

A gyermek ereje fogytán fogy, a jóslatok pesszimisták, a kimenetel nem kétséges. A kezelések hatástalanok, az apa, miután minden reménye odalett, mint aki utolsó szalmaszálba kapaszkodik, Jézushoz fordul szavaival, kérésével. Jézus nem késlekedik, mindent félbehagyva azonnal indul.

A kerettörténet itt megszakad, mert valami megszakítja a beteghez vezető utat és szándékot, valami, amit mint „belső”, beágyazott történetet tart fontosnak leírni az evangélista. A tanítás során csoda történik: a vérfolyásos asszony meggyógyul. Mondhatnánk, hogy az Úrhoz való odafordulás már önmagában is elégséges lelki környezetet teremtett arra, hogy a gyógyulás bekövetkezzen. Ki ne tapasztalta volna már, hogy bizonyos problémák nem tudnak megoldódni addig, míg be nem látjuk, hogy a különböző eszközök, praktikák, amelyekbe reményünket újra és újra belehelyezzük a gyógyulás érdekében, alkalmatlanok arra, hogy a felmerült nehézséget, betegséget megoldják, meggyógyítsák.

Gondolkodhatnánk azon is, mi volt az oka ennek a súlyos funkcionális zavarnak az asszony életében? Nemcsak a szakemberek előtt ismert tény, hogy legtöbb betegségünknek komoly pszichikai alapja van, hogy bajaink gyökerét sokszor a biológián túli okokban kell keresnünk, hogy sokféle áttéten keresztül jutunk el a tünettől az okig. Hogy mi lehetett itt az a pszichikai ok, ami a betegséget okozhatta, nem tudjuk. Párkapcsolati nehézségek, szexuális zavar, brutális gyermekkori élmények, gyermekvállalással összefüggő fóbiák vagy traumák, esetleg valami más – mindenesetre könnyen vezethettek ahhoz az állapothoz, amelyben az asszony élt. Jelzésértékű betegség ez, önpusztító, hiszen a vér magát az életet is jelenti.

Nem tudjuk, milyen felismerés vezette Jézushoz. Talán lejárt a lelki seb folyamatos nyitva tartásának ideje. Talán Jézus tanításának hatására rádöbbent, hogy valamiben tarthatatlan a magatartása, önmagával vagy másokkal szemben. Hogy a figyelmet, amelyet saját betegségének szentelt, másokra kell fordítania. Hogy a környezetét nem terhelheti, nem zsarolhatja tovább betegségével.

Ugyanakkor a felismerés nem elég. Támogatásra is szükség van. Éppen ezért megérinti Jézust. Nem gondolhatjuk, hogy nem hallgatta már korábban Jézus szavait. Nem gondolhatjuk, hogy mintegy véletlenül „sodródott oda” a tömeghez. Egy háziasszony nem kap csak úgy hirtelen a fejéhez, és hagy ott csapot-papot, tűzhelyet, ételt, családot, hogy „beugorjon” a 10 dombbal odébb tanító tanítóhoz. Meg kell terveznie, meg kell szerveznie egy ilyen akciót. S ezen túl le kell győznie kétségeit, félelmét. „Ha megérintem…” – biztatja magát gondolatban.

Szüksége van, szükségünk van cselekedetekre, szükségünk van az „első lépés” megtételére, bármennyire összetett is ez az első lépés, bármilyen sok réteget érint is, lelkit, fizikait vagy szervezésit. „Erő ment ki belőle” – ez a mondat nem áll távol sokak tapasztalati anyagától. Segítő szolgálatok munkatársai is, de mi, „mezei keresztények” is beszámolhatunk arról, milyen hihetetlen energiákat képes mozgósítani és lekötni az elesett embertársainkért végzett tevékenység.

Az asszony diszkréciója – hátulról, titokban érinti meg Jézus köntösét – nem kap támogatást Jézustól. Ki érintett meg engem? – kérdezi. Az asszony előbb-utóbb kénytelen Jézus és a körülállók számára is nyilvánosságra hozni kilétét és bajának természetét, problémájának elhúzódó voltát, súlyosságát.

A psziché gyógyulásának talán utolsó fázisát látjuk megnyilvánulni a beismerés, a nyilvánosságra hozatal által. Nem Jézusról szól tehát ez a történet, hanem az asszonyról, vagy akár általánosabban: ebbe a történetbe ágyazva valamennyiünkről.

A felismerés bizonyos fázisai néha létrejöhetnek a tudatosság szintje alatt, az érzelmek szintjén is. A végeredmény azonban azon az elhatározáson, illetve szándékon múlik, hogy meg akarok-e gyógyulni, és ezért mindent megpróbálok-e. Rajtam múlik, hogy meg akarjak szabadulni gyötrő-kedves betegségemtől, hogy felkeressem a tanítót, mert hiszem, hogy segít rajtam.

Július 5. — Évközi 14. vasárnap — Mk 6,1–6 — Jézus Názáretben

1. „Nem az ács ez, Mária fia (Jézus), Jakab, József, Júdás és Simon testvére? S ugye, nővérei is itt élnek közöttünk?” – kérdezik a názáretiek. Én pedig azt kérdezem, hogy ki volt az apjuk? Nem a Szentlélek, nem József, hanem annak öccse, Alfeus, ki nemzette korábbi házasságában a vámos Máté-Lévit (Mt 10,3; Mk 2,14), a Máriával kötött későbbi házasságában pedig a fent említetteket, kikből három (Jakab, Júdás és Simon) a Tizenkettő tagja is lett (Mk 3,18; Lk 6,15; Csel 1,13). E tények tudomásul vevését kizárólag az akadályozza, hogy a Názáreti Mária halála után közel 300 évvel Alexandriai Petrosz konstantinápolyi püspök állítja, hogy Mária mindenkor szűz volt, ami világosan ellenkezik az Újszövetség fenti tanításával. Újabb 300 esztendő után a II. Lateráni zsinat ezt már dogmaként tanítja a Jézussal és Máriával kortárs názáretiek és evangélisták tapasztalatával szemben. S aki a dogmát mint tévedhetetlen igazságot elveti, azt az egyház máglyán elégeti, illetve a felvilágosodás óta csak kiközösíti.

Mindennek következménye, hogy az egyház száz mindenkorra szüzességet fogadó személyt is szentté avat, míg legfeljebb egy-két embert azok közül, akik ezt a szüzességet nem vállalják magukra fogadalommal. E nem vállalókat csak laikus hívőknek tekinti, akiknek csak annyira van lehetőségük, hogy a szentmisén mondhatják: „És a te lelkeddel!”, és kitáthatják szájukat, hogy a megszentelt életállapotúak mint gyerekeknek beadhassák nekik az orvosságot – noha biztosan állítom, hogy hét gyermeket nevelő édesanyám élete bizony volt annyira jézusi élet, mint a megszentelt életállapotot vállalóké. További következménye ennek, hogy az egyházat kizárólag a megszentelt életállapotúak istentapasztalása érdekli, viszont azoké, akik a természet rendje szerint ketten egy emberré válnak az Istentől szívükbe ojtott szeretet erejében – nem érdekli. Az ő istenmegtapasztalásaik nem érdeklik az egyházat, pedig az Anyukák és Apukák olyan konkrét tapasztalatokat tudnának mesélni kölkeikről, amilyenek Jézus példabeszédei voltak. A megszentelt életállapot tehát fontosabb, mint a hűség Jézushoz. A Bokor áldozatainak erejében is megszűnik a kötelező sorkatonaság, tehát kispapjainknak nem kell többé letenniük az esküt a jézustalan szövegre. De! A megyéspüspök letéteti azt velük. Miért? „Csak nem engedem a kispapjaimat kurvák közé?!” Ezek az orvosnők és az ápoló nővérek! Inkább a jézustalanság, mint a megszentelt életállapot veszélyeztetése. Idáig a püspöki, a mindig szűz Mária dogmájának ereje.

2. „A prófétának csak hazájában, rokonai körében, a saját házában nincs becsülete.” Az első pontban idézett szavakat az egyház – csak jegyzetekben, s nem a szövegben, mert az Újszövetségnek unokatestvér szava nincs is rá – kimagyarázza, hogy a negyedik és hatodik századi hasra ütést (= tapasztalhatatlant) dogmaként terjeszthesse a zsinat elé. E most idézett szavak viszont szállóigévé lettek. Gondolom, csak annak következtében, hogy általános érvényűvé lett megfigyelés eredményét közli. Mi adhatott okot Jézusnak erre? Hát az, hogy Kafarnaumban akkora sikere volt, hogy meg kellett szöknie előle; a názáretiek meg fanyalognak. Lukács szerint: „'De hát nem József fia?' – kérdezgették. Így szólt hát hozzájuk: 'Biztosan ezt a mondást szegezitek majd nekem: Orvos, magadat gyógyítsd!'” – Jézus egy másik szállóigéje, amely itt, Názáretben született… Azaz nem, mert már Jézus is csak idézi: „A nagy tetteket, amelyeket – mint hallottuk – Kafarnaumban végbevittél, vidd végbe itt, a hazádban is!” Majd így folytatta: „Bizony mondom nektek, hogy egy prófétát sem látnak szívesen a saját hazájában…” (Lk 4,22-31).

3. Jézus csodálkozott hitetlenségükön. Csodálkozott? Igen: *ethaumadzen* (Mk 6,6) – ez alkalommal a názáretiek hitetlenségén. Attól, hogy ács, még szeretheti őt Atyja; ő meg az Atyát. Kafarnaumi csodáiról hallottak… Szentháromságba tartozásáról hogyan beszéljen? Maga Jézus tudja-e már?

A kafarnumi százados hitén „Jézus elcsodálkozott, és kísérőihez fordult: 'Bizony mondom nektek, Izraelben nem találtam ekkora hitet…' A századosnak pedig ezt mondta: 'Menj, legyen úgy, ahogy hitted!' A szolga még abban az órában meggyógyult” (Mt 8,10-13; Lk 7,9-10).

Nikodémusnak is mondja: „Ne csodálkozz azon, hogy azt mondtam: Újjá kell születnetek. A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hova megy. Így van vele mindenki, aki a Lélekből született” (Jn 3,7-8).

A csodálkozás Jézus nyelvében is azt jelenti, amit mai magyar nyelünkben. A meglepőn csodálkozunk: elfogadva azt, vagy elutasítva.

Július 12. — Évközi 15. vasárnap — Mk 6,7–13 — Az apostolok szétküldése

1. „Az útra ne vigyetek semmit, csak vándorbotot; se kenyeret, se tarisznyát, se pénzt az övetekben. Sarut kössetek, de két ruhadarabot ne vegyetek magatokra!” Aki ezt mondja, nem egy hintó lépcsőjéről mondja, hogy még eligazítsa a népet, mielőtt a kocsis elindítja ostorával a hintót. Nem. Hintó nélkül beszél, és a maga szerelése sem különbözik azokétól, akikhez beszél. Rajtam két fehérnemű, két gumiharisnya – mert nem tudok saruban menni, eshetik eső, hó, s megfázhatnék és beteg lennék, cipőt kell tehát húznom, s már is nem két ruhadarabom van, hanem öt. S most jön csak a nadrág, a pulcsi, a zakó meg a bélelt kabát. No meg a kalap. Ez már éppen tíz ruhadarab. És a nyakkendőm még nem is említettem, a sálam sem… De hát „hideg szél fú, édesanyám, adja ki a kendőm”. Ezzel a szereléssel mit csináljon Jézus? Beléphetne egy úriember a Tizenkettő nevű csoportba? Evvel a 12 ruhadarabot számláló felszereléssel? Meg még a ruhásszekrénye tartalmával? Nem léphetne be. Megkísérelhetné, de minek? „Akkor odalépett hozzá egy írástudó, és azt mondta neki: Mester, követlek téged, bárhová mégy is. Jézus így válaszolt: A rókáknak van vackuk, az ég madarainak fészkük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania” (Mt 8,19-20).

Mást is mondott Jézus. Kinek mondta? Írástudóknak? Nem azoknak. Mindnyájunknak mondta. Mi az? Ez: „Boldogok vagytok, ti szegények, mert tiétek az Isten országa. Boldogok vagytok, hogy most éheztek, mert jól fogtok lakni. Boldogok vagytok, akik most sírtok, mert nevetni fogtok… De jaj, nektek, gazdagok, mert már megkaptátok vigaszotokat. Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert éhezni fogtok! Jaj nektek, akik most nevettek, mert sírni és jajgatni fogtok” (Lk 6,20-25)! Össze is foghatjuk e sorok velejét: Boldogok vagytok, ti szegények, és jaj nektek, gazdagok!

S a még nagyobb baj, hogy ezeket sem hintaja lépcsőjéről mondta, hanem úgy, hogy „fölkelt a vacsora mellől, levetette felsőruháját, fogott egy vászonkendőt, és maga elé kötötte. Aztán vizet öntött egy mosdótálba, majd hozzáfogott, hogy sorra megmossa, s a derekára kötött kendővel megtörölje tanítványainak a lábát… Amikor megmosta lábukat, fölvette felsőruháját, újra asztalhoz ült, és így szólt hozzájuk: „Tudjátok, mit tettem veletek? Ti Mesternek és Úrnak hívtok, s jól teszitek, mert az vagyok. Ha tehát én, az Úr és Mester megmostam lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg…”” (Jn 13,1-17). Ennek a veleje pedig ez: Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg.

Nincs mentségünk. A Bruderhof és Visnyeszéplak példáját szem előtt tartva, be kell népesítenünk a Hangyásaljét, melyet Istentől kaptunk a magunk pénzét is belerakva. Ha azt már benépesítette öt harmadik-negyedik nemzedékbeli Bokor-család, kereshetünk pusztuló falvat, melyet felvásárolunk, ahogy Visnyeszéplak és Hangyásalja is felvásárlódott. Magam is úriemberek gyerekeként halottam meg Jézus hívását a kisközösségre. Nagyvonalúan elmentem e kellemetlen „egy ruhája volt csak Jézusnak” tényállás mellett. Aztán Rákosi Mátyás segített nekem: a börtönben már nem volt váltásruhám. Amikor közel 10 év után 10 évre szállító munkás lettem, már újra lett két ruhám: egy a 10 óra munkaidőre, s egy másik és 12 darabból álló, melyben folytathattam az úriemberséget… Meg kell nekem is térnem. Bizony meg kell térnem. Hogyan? Hát Hangyásaljánál!

2. „Ahol nem fogadnak be bennetek, ott még a port is rázzátok le lábatokról…” Zsidó szokás volt, hogyha külföldről érkeztek haza, akkor a Szentföld határánál lerázták sarujukról az idegen port. Ha azt tapasztaljuk, hogy valaki Jézus evangéliumának elfogadása helyett csak vallási cselekmények gyakorlásával, tehát azzal akar megfelelni Isten elvárásainak, hogy jó katolikus, jó református, jó zen-buddhista akar lenni, de az életét nem akarja Jézus életére átformálni, akkor „menjetek tovább úgy, hogy még a port is lerázzátok lábatokról”! „Hagyjátok, hogy a halottak temessék el halottaikat!” Azért kell hagynunk, mert Jézus nem vallási gyakorlatokat kíván tőlünk, hanem életünk odaigazítását ahhoz, amit szavával és példájával mutatott nekünk. Isten az életünket akarja szentháromsági életre formálni, s nem csupán imádkozási-elmélkedési módosításokat kíván tőlünk.

3. „Hirdették a bűnbánatot, sok ördögöt kiűztek, és olajjal megkenve sok beteget meggyógyítottak…” Csak azért

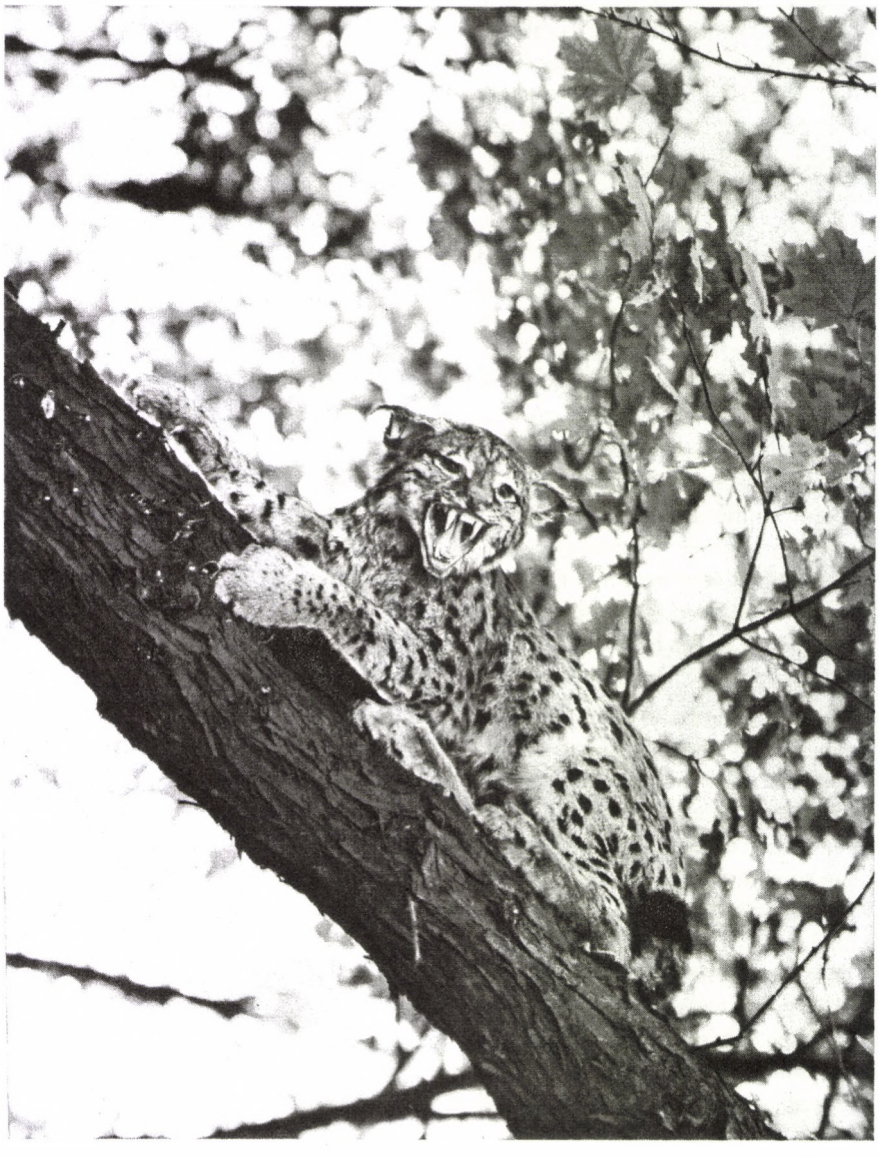

tette ezt, mert a páli-keresztény hiedelemmel szemben tudta és tanította is Jézus övéinek, hogy Isten, ha százszor keresztre feszítjük is őt, akkor is képtelen bűneink elvételének a bűvészmutatványára. De Jézus és tanítványai képesek a lelki betegségek meggyógyítására. Őt és őket hallgatva minden pszichológusi és pszichiátriai segítség nélkül is meggyógyulunk. Csak az szorul e segítségre, aki mereven elzárkózik előle, hogy Jézust hallgassa. Minden betegségnek lelki okai vannak – tanultam Évától is Visnyeszéplakon, s ez ellen mindenféle pszichológusi és pszichiátriai beavatkozás csak önámítás. Bűnbánat nélkül nincs javulás. Ha ez megvan, akkor úgy elszáll a lelki meg a testi betegség, mintha nem is lett volna. S ha valaki minderre azt mondja nekem: Hol élsz Te?, akkor válaszolok neki: a 20. és 21. században, s nem hallottam a 20. század első felében annak hírét, hogy bárki piarista igénybe vett volna pszichológust vagy pszichiátert. Mit csináltunk helyette? Gyónni jártunk, mert Jézus és tanítványai a bűnbánatot hirdették. Jó lelki vezetőt kerestünk, aki nem kért pénzt szolgálatáért, gyógyszert sem írt fel, aminek kiváltásával csak gazdagítjuk a dollármilliárdosokat. Mindennél többet kért: életünknek jézusira formálását kérte.

Július 19. — Évközi 16. vasárnap — Mk 6,30–34 — Az apostolok visszatérése

„...mert annyian keresték fel őket, hogy még evésre sem maradt idejük.” Erre azt szokták mondani, hogy ez a nagyság átka. Igazán nem akarok ráduplázni Jézusra, de nekem már alvásra sincsen időm, a meghalásra pedig végleg nincs. Igaz, ha meghalok, nem is lesz szükségem már időre, mert átköltözöm az időtlenség világába, ahol aztán – a logika furcsa fintoraként – már mindenre kell időnknek lennie. Erről tanítja a teológia, hogy ez misztérium, azaz mély titok, amelybe belelátni halandónak nem adatik meg, márpedig mi mindannyian halandók vagyunk, de ezt az elhalást én nem siettetem, mert mint mondtam: nagyon kevés... meghalni sincs időm.

Miért nem maradt Jézusnak és Tizenkettőnek ideje még evésre sem? Hát azért, mert annyian keresték fel őket. Kérdezem magunktól, mi kit keresünk meg? És ki keres meg bennünket? Két oka is lehet ezeknek a kereséseknek Az egyik, hogy a Mammon miatt keresgéljük egymást – s ez esetben nekünk sem lesz időnk az evésre sem. A másik ok, hogy keressük az Isten Országát, s ezért nincs időnk evésre, aludni, meg meghalni sem. Ha viszont el akarjuk hagyni a Mammont, akkor idő-, pénz- és szeretet-elszámolásra van szükség. Ha a mammoné vagyok, futok utána napi 12 órát, a többiben meg eszem, alszom meg szórakozom (TV, internet, csalom a házastársam, háromszor házasodom, és kipusztítom a nemzetem). Ha pedig Isten Országát keresem, akkor legfeljebb 8 órát dolgozom, 10-et alszom-eszem-tisztálkodom, s a megmaradó 6-ban is az Istennek élek: művelődöm, és keresem azok társaságát, akiknek az a gondjuk, hogy miként lehet a Földet a lelkiismeretük hangjára hallgató Laoce, Buddha, Szókratész, Jézus mintájára az Istent keresők, az Istennek tetszők területévé, Országává tenni. Ez esetben sem lesz időm evésre sem, de esténként nyugodt lélekkel fogom álomra hajtani fejem. Esetleg tomboló viharban is alszom majd a hajó farában, mert annyira elfáradtam országbeli teendőim végzésében, mint maga Jézus: „Példabeszédben hirdette nekik a tanítást..., példabeszéd nélkül nem tanított... tanítványainak mindent megmagyarázott. Alkonyatkor így szólt hozzájuk: 'Keljünk át a túlsó partra!'... Nagy szélvihar támadt, a hullámok a bárkába csaptak, úgyhogy az már-már megtelt. Jézus a bárka végében egy fejpárnán *(proszkephalaion,* Mk 4,34) aludt. Felkeltették..., utasította a tavat: 'Csendesedj!'...” (Mk 4,33-39).

A tanítványok fiatalabbak voltak, csak hallgatták, amit Jézus mondott. Nem fáradtak el, mint Jézus a tanításban. Jézus aludt, mint a tej. Aludhatott is, mert fiacskái még a feje alá raktak egy vánkust. – Babucitól első elemiben érdeklődik a tanító néni: Milyen a macska talpa? Gondolkodik, majd megszólal: Hát vánkusos. *Hapax legomenon,* egyetlen előfordulású az Újszövetségben a *proszkephalaion.* Lehet másképpen is fordítani, pl. vánkusos. – Arról is érdeklődik a tanító néni, hogy Babuci mi akar lenni. Most gondolkodás nélkül válaszol: Hát főző mama. Ajánlom válaszát a Bokor 3. nemzedékének. Babuci 1917-ben született, Kovács Laci temette.

„...a városokból mindenünnen gyalog odasiettek, és megelőzték őket.” Miért mentek mindenünnen utána? Mert „megesett rajtuk a szíve”. Hát ez egy szinoptikus szó. Tizenkétszer is előkerül az Újszövetségben, de csak náluk, a többi 24 könyvben egyszer sem. Máténál kétszer is (Mt 9,36; 14, 14) is szerepel a márki szóhasználat (6,34). Ez a szó vezeti be a csodálatos kenyérszaporítást: „Jézus ekkor összehívta tanítványait, s így szólt hozzájuk: 'Sajnálom a népet. Már harmadnapja kitartanak mellettem, és nincs mit enniük...'” (Mt 15,32; Mk 8,2). S ezt a szót adja Jézus ajkára Máté, amikor beszél a Mennyek országához hasonlító királyról, aki el akarta számoltatni szolgáit: „...eléje állítottak egyet, aki tízezer talentummal tartozott neki... A szolga leborult előtte, és úgy kérte... Az úr megkönyörült a szolgán, s adósságát is elengedte” (Mt 18,27). S a jerikói vakok esetében is: „A nép csitította őket, hogy hallgassanak, de ők annál jobban kiáltoztak: Uram, Dávid fia, könyörülj rajtunk!... Jézus megkönyörült rajtuk, és megérintette szemüket. Azon nyomban visszakapták látásukat, és követték őt” (Mt 20,34). Ugyanez történt, amikor találkozott egy leprással, aki leborulva Jézus előtt, kérlelte őt.

Július 26. – Évközi 17. vasárnap — Jn 6,1–15 — A kenyérszaporítás után

Amikor az emberek látták a csodajelet, amelyet Jézus végbevitt, így beszéltek: „Bizonyára ez az a próféta, akinek el kell jönnie a világba.” Jézus észrevette, hogy körül akarják venni, erőszakkal meg akarják tenni királynak, azért visszament a hegyre, egyedül. Ezután következik a kafarnaumi zsinagóga kemény beszéde. Aztán a Péteréknek mondott szava: „Ti is el akartok menni?” Majd a hosszú nyaralás túl a Libabonon. Meg az is, amit Fülöp Cezáreájában mond majd a Tizenkettőnek: „Az Emberfiának emberek kezébe kell adatnia.” S Péter mentőötlete: „Nem történhetik ez veled, Uram!” Kezdődik elölről a pusztai kísértés. „Királynak kell lenni, hogy ne öljenek meg, mert ha nem vagy király, akkor megölnek.” Itt csak az imádság segít, amelynek az a vége, hogy „ne igyam-e ki a poharat”, meg az, hogy „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?”. Minden összezavarodik Jézusban, amikor fel kell mennie a hegyre imádkozni, mert nincs ember, aki megértené, hogy mi lesz a sorsa annak, aki a szeretetre teszi rá az életét... Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni... Aki Jézussá akar lenni, annak már régen rossz. Mindenki irigyli, de cserélni senki sem hajlandó vele. Vagy Te igen? És én? Kérlek, ments ki engem!...

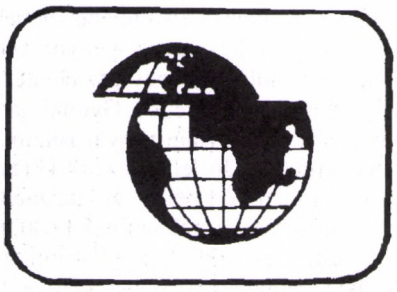

Istenek alkonya

Indulás az olaj utáni korszakba: spirituális kihívás

„Uram, taníts meg minket arra, hogy kevesebb olajjal tudjunk élni!” Már 2006-ban ezt az imakérést adta címül egyik, az olajválság spiritualitásáról szóló tanulmányának a francia protestáns *Frédéric de Coninck*. Coninck szociológus, professzora a hírneves Út- és Hídépítési Nemzeti Főiskolának, amely a francia állami közlekedésügy káderképzője. Az, hogy ilyen vallásos módon foglalkozott a fosszilis energiaforrások (egyszerűbben: az olaj és a gáz) utáni korszakra történő, elkerülhetetlen átállással, természetesen az ő magánügye, ha kiemelkedő foglalkozásbeli pozíciójával vetjük össze; annál kevésbé feszélyezte magát imakérésének kifejtésekor:

„Uram, bocsásd meg nekünk az energia zabolátlan használatában megmutatkozó kevélységünket! Bocsásd meg, hogy olyanok a reflexeink, mint az elkényeztetett gyerekeké! Uram, taníts meg minket napról napra úgy élni, hogy kevesebb olajat használjunk el! Taníts meg minket arra, hogy messzebbre nézzünk a saját utcánk végénél és autóink motorháztetőjénél! Taníts meg minket arra, hogy meg tudjuk különböztetni a lényegest a mellékestől! Juttass el minket arra, hogy gazdagságunkból napról napra tartalékoljunk egy részt azok számára, akiknek semmijük sincs! Adj nekünk együtt érző szívet – olyat, amilyen a Tiéd! És ösztönözz minket arra, hogy nap mint nap az igazság és az igazságosság szellemében imádkozzunk! Ámen!”

Coninck számára az adott indítást „az igazság és az igazságosság szellemében” való imádkozásra, hogy az Egyesült Államokban pünkösdisták imatalálkozókat szerveztek benzinkutakhoz, illetve megfelelő akciókat indítottak az interneten. Micsoda Istent imádnak itt tulajdonképpen, kérdezte Coninck, ha bizonyos keresztények azt remélik, hogy az Úr ily módon fogja csökkenteni a benzin árát? „A kőolaj Istenét” talán, vagy „egy babusgató apát, aki cukorkával töm tele minket”?

„Hegyi beszédében” már Jézus is tiltakozott az effajta imádkozás ellen (ld. Mt 5,23-24!). Coninck azt mondja: „A spirituális tevékenység nem az a hely, ahol megfeledkezhetünk másokhoz fűződő viszonyunk nehézségeiről. A spirituális tevékenység nem szélcsendes kikötő, ahol csak mi magunk vagyunk, egyedül Istennel, hanem olyan hely, amelynek az a rendeltetése, hogy – mielőtt arra gondolnánk, mit akarunk kérni – elgondolkodjunk másokról, és arról a rosszról, amit teszünk nekik.”

Frédéric de Coninck imája egyszerű és világos, nyelvezetét és istenképét tekintve klasszikus – egyúttal pedig tiltakozás, prófétai ellenállás a hamis istenekkel, valamint az önmagunkról, a világról és a fontos dolgokról alkotott hamis képpel szemben. Nem véletlen, hogy egy francia protestáns így beszél. Hátizsákjában korábbi üldözések történelmi tapasztalatai rejlenek, valamint a hugenotta *Marie Durand* (1715-1776) „ellenállása” (őt 38 évig tartották fogva Aigues Mortes tornyában a hite miatt), továbbá a láthatatlan, az elnyomottakkal szolidáris Istenbe vetett bizalom, illetve minden bálványtól és bálványképtől való elhatárolódás hagyománya. Ebbe nem utolsósorban az a történelmi tapasztalat is beletartozik, hogy az ellenálló élet gazdag élet, és megtartja az embert.

„Uram, taníts meg minket…!” Ez a 90. zsoltár üzenete: „Taníts meg minket annak megfontolására, hogy meg kell halnunk, és így bölcsekké váljunk!” A fosszilis energiahordozók korának vége a végesség kemény tapasztalatát jelenti egész civilizációnk számára. Az olajkorszakból az olaj utáni korszakba való átmenet a feszültségekkel és ellentmondásokkal teli, kollektív gyász folyamatának felel meg. Ezek a feszültségek és ellentmondások akkor válnak érhetővé, ha *spirituálisan értelmezzük*, és az *Elisabeth Kübler-Ross* felfogása szerinti *gyászmunka* szakaszainak tartjuk őket.

Ahogyan az egyéni gyász – saját életem vagy párkapcsolatom elengedése, vagy egy közeli ember elvesztése –, a kollektív gyász is ismeri a *tagadást* és az *ellenszegülést*: „Nem, nem kell aggodalmaskodnunk, még sokáig lesz kőolaj, és találékonyságunk folytán mindig sikerül majd új előfordulásokat feltárnunk, akár az óceánok mélyén, akár az olajpalában… Nem, az éghajlatváltozás nem olyan rossz dolog, ilyesmi mindig létezett, és jól fogunk alkalmazkodni.” Vagy éppen így: „Na jó, akkor majd cseppfolyósítjuk a gázt és a szenet, és így készítünk kőolajat! És befogjuk a széndioxidot, leválasztjuk, beraktározzuk, és veszélytelenné tesszük!”

Ezzel nem azt akarom mondani, hogy mindezek a technikák jelentéktelenek, vagy önmagukban rosszak lennének, de a beléjük vetett mértéktelen bizalom alighanem abból is fakad, hogy itt egy egész civilizáció tagadja meg a gyászmunkát – holott a tagadás és a *lázadozás* már a gyász egy-egy szakasza, tehát már benne vagyunk a gyász folyamatában, de sokan még nem akarják bevallani ezt.

Azután *kufárkodunk, alkudozunk* – a gyásznak ezt a szakaszát is átéljük: Nem vonjuk kétségbe, hogy közeledik a megújuló energiák kora, de kitoljuk ennek idejét. Persze, nem kérdőjelezzük meg, hogy például Svájc ökológiai lábnyoma háromszor akkora, mint biokapacitása. Ezt egyáltalán nem vitatjuk, csak megváltoztatunk egyetlen számjegyet: Nem 2050-re akarunk odajutni, hanem 2150-re!

Létezik a gyásznak még egy jellegzetes szakasza, nevezetesen a *depresszió:* „Bármit próbálunk is még megmenteni, nincs már mit csinálni! Az emberiség elveszett, reménytelenül!”

A felszabadító gyász akkor kezdődik, amikor magunk mögött hagyjuk a tudomásul-venni-nem-akarást, a dacot, az alkudozást és a depressziót. Akkor indulhatunk el a nyitott jövőbe vezető úton. Akkor leszünk „megváltva”, belül is szabadok az életre mint ígéretre.

Keresztény szemszögből nézve a húsvétból fakad ez a megváltó spiritualitás: legmélyebb gyökere Jézus keresztje és a feltámadása. Az egyházak egyik fontos feladata, hogy ebből a távlatból foglalkozzanak az energiakérdéssel, nem csupán etikailag és gyakorlatilag, hanem spirituálisan is.

Otto Schäfer

Forrás: Publik-Forum, 2007/16

Van élet az olaj után is!

A kőolaj korszakának vége hatalmas kihívás elé állítja a politikát. Öt bátor lépésre lenne szükség ahhoz, hogy felkészítsük a társadalmat az átmenetre.

1. Olajat spórolni Robin Hooddal: Noha a magas olajárak arra ösztönöznek, hogy takarékoskodjunk az olajjal, de mindenekelőtt azokat a magánembereket terhelik meg, akik autóval járnak munkába vagy olajjal kell fűteniük, miközben az energiakonszernek hatalmas profitot vágnak zsebre. Ezért érthető ugyan az igény, hogy a szociális szempontból gyöngék támogatást kapjanak, például ingázási átalányt vagy hozzájárulást a fűtési költségekhez, az ilyen támogatások azonban nem ösztönöznek az olajjal való takarékoskodásra. Az alternatíva: „Robin Hood-adót" kell kivetni az energiacégek extraprofitjára, ahogyan a közgazdászok javasolják. Ezekből a bevételekből az állam kedvező hiteleket nyújthatna ahhoz, hogy a magánháztartások csökkentsék olajfelhasználásukat: hiteleket alternatív meghajtású vagy kétliteres fogyasztású autó vásárlásához, kölcsönt napelemes fűtéshez, hőpumpához vagy az olajfűtés más alternatíváihoz.

2. Az ökobónusz: További ösztönzés az energiatakarékosságra az „ökobónusz", az olajfelhasználásra kivetett pótadó. Az ebből fakadó bevételek egy alapba folynak, amelyet aztán egyenlően osztanak el minden személynek, a csecsemőtől az aggastyánig. Azok a háztartások, amelyek kevés olajat használnak el, többet kapnak ebből, mint amennyi olajadót befizettek. Hasonló modellt sikeresen alkalmaznak már kilenc éve a svájci Bázelben. Itt megemelték az elektromos áram adóját, s a pótlólagos bevételeket átutalták a polgárok számlájára. Cégeket is bevontak ebbe a rendszerbe.

3. Kevesebb repülés, több vonatozás: Az olaj nélküli mobilitás csak akkor válik lehetővé, ha minden helységet bekapcsolnak a villamosított vasúthálózatba. Ehhez új befektetési politikára van szükség. A repülőterekre és autópályákra kiadott milliárdokat már most kerékpárutak, villamospályák kiépítésébe, valamint a helyi és távolsági tömegközlekedés bővítésébe kell fektetni. Svájcban nemigen akad olyan ember, aki két kilométernél távolabb lakna a tömegközlekedéstől – ezért a svájciak kétszer olyan gyakran utaznak busszal vagy vonattal, mint a németek.

4. Nem globálisan, hanem regionálisan: A lokális gazdasági vérkeringés erősítése új kommunális politikát követel meg. A jelszó: Olyan sok regionalizálás, amennyi csak lehetséges, és olyan kevés globalizálás, amennyi feltétlenül szükséges! A városok meg fognak változni: Nem épülnek bevásárlóközpontok a zöld mezőn, szállítószolgálatok működnek a magánautókkal történő szállítás helyett, a mélygarázsok helyett kerékpártárolók készülnek, az emberek a városok közelében építkeznek a szétterülés helyett. Nincs jövője annak a mezőgazdaságnak, amelynek drágán kell importálnia a takarmányt. Itt csak az ökologikus mezőgazdaságra való gyors átállás segít – ennek minden következményével a táplálkozásra nézve.

5. Másképp dolgozni: Ha humánusan akarunk megbirkózni a munka világának drámai változásaival, akkor ehhez következetes kutatási és ipari politikára van szükség. Ki kell fejleszteni az olaj alternatíváit: az új energiatechnikáktól a más nyersanyagokon keresztül az alternatív alapanyagokig. Az iparpolitikának új munkahelyeket kell teremtenie, ha a meglévők megszűnnek. Mindenekelőtt a repülési üzletágat, az autóipart és sok más, nagy energiafelhasználással működő tevékenységet fenyeget veszély. Nagy ipari területek fognak megváltozni, például a gépgyártás és a vegyészet – a furfangosabb technológiák és a természetközelibb termékek irányában. Másrészről viszont sok új foglalkozás születik: a környezetvédelmi technikában, a visszaforgatással foglalkozó cégeknél, az olyan kommunikáció technikákban, amelyek kerülik a közlekedést, az építőiparban, az energia-tanácsadás új területein, a tömegközlekedésben, az emberek regionális ellátásában. Az olaj elfogyása megváltozatja a gazdaságot, de nem jelenti a munka megszűnését.

A bátorság kifizetődik – Egy látomás

Ha a politikának lesz bátorsága az irányváltáshoz, akkor az energiafordulat sikerrel járhat. Ez kifizetődik – a jobb életminőség által is:

- A szélesebb kerékpárutak, a több villamos és kevesebb autó kevesebb zajt jelent, nagyobb teret a gyerekek számára, kisebb finompor-terhelést. A városok környezetbarátabbak – s ezzel emberbarátabbak lesznek.
- Ha többé nem lesz kifizetődő 9000 kilométeren át szállítani keresztül-kasul Európában a joghurtot, mivel az eper Lengyelországból, a műanyagpohár Belgiumból, a címke pedig Alsó-Szászországból származik, akkor sok mindent ismét ott fognak előállítani, ahol fel is használják. Megnő a regionális gazdaság jelentősége.
- Az eldobható termékek társadalma a múlté: Rövid életű tömegtermékek helyett nagy értékű, tartós, megjavítható termékeket fognak gyártani. A javítással foglalkozó mesterségek széles skálája jön létre. És ha már nem lehet megjavítani valamit, akkor abból új termékek jönnek létre.
- A tömegfogyasztás társadalma helyett a részleges birtoklás társadalma épül fel: Változatlanul fontosak lesznek az olyan értékes fogyasztási javak, mint az autó, a fényképezőgép vagy a videókamera, a hűtőszekrény vagy a mosógép. De nem mindenkinek a birtokában lesz ezekből. Ahogyan az „autós osztozás" (Car-Sharing) esetében már ma is működik, az emberek megosztják egymással vagy lízingelik a termékeket, ha szükségük van rájuk. Az új jelszó: Használd, ne birtokold!
- És ne mondja senki, hogy ebben a társadalomban óriási munkanélküliség lenne! Az alapellátás biztosítására a jövőben is létezik majd a magas termelékenységű gazdasági szektor – de a vállalkozások más anyagokkal helyettesítik az olajat. Egyidejűleg megerősödik a tartós szolgáltatások gazdasága, amely több embert foglalkoztat majd, mint a kapitalista tömegtermelés. A napenergiára épülő szolgáltatói társadalom felváltja a rendkívül forrásigényes ipari társadalmat.

Persze megmarad a kérdés: Ráléphetnek-e egyáltalán az egyes országok erre az útra? Nos, a növekvő olajár mellett a nagy olajfelhasználású népgazdaságok hamarosan nem lesznek versenyképesek, viszont azok a társadalmak, amelyek a lehető leggyorsabban s a lehető legszélesebb körben csökkentik olajfelhasználásukat, versenyképesebbekké válnak – és függetlenebbekké az olajért vívott nemzetközi háborúktól. A bátorság kifizetődik!

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2008/16

TARTALOM

Világválság
Benyhe István: Társadalmi válságok 2–6
„Embernek lenni többet jelent, mint pénzt keresni" (Interjú Muhammad Junusszal) 7–8
Pat Christ: Buddhát követve fékezni a kapitalizmust 8
Thomas Ruster: Minden bűn forrása 9
Fájdalmas sebek a kézen (Interjú Klaus Werner-Lobóval) 10
A középosztály szemete 10
Wolfgang Kessler: Az éhezés nem a végzet műve 11
Klaus Hart: „A bioüzemanyag a halál hajtóereje" 11
Thomas Seiterich: Mindenki önmagáért, az istenek mindenkiért 12
Gerhard Klas: A szerencsétlen nomádok 13
Fejtetőre állítva (Memorandum) 14
Hegyi Béla: Az ember csődje? 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Morcos és Mióka 17–18
Egyházunk
Thomas Seiterich: A pápa félelme a világtól 19–20
„Úgy éreztem, tengernyi időm van" (Interjú Hans künggel) 21
Meditáció
Vörös Éva: Tábori útravaló: a kínai mese 22
Kőszeginé Rihmer Melinda: A gazdag idjú 23
Csizovszki Zsóka: Elmélkedés – Álmélkodás 23
Farkas István: Pünkösd 24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–29
Környezetvédelem
Otto Schäfer: Istenek alkonya 30
Wolfgang Kessler: Van élet az olaj után is! 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Biciklizzünk!

Biciklizni mennyei dolog! Létezik-e szebb annál, mint lágyan tovasiklani, arcunkban és hajunkban a széllel, hangtalanul, szinte súlytalanul? A dombra felhajtás fáradalmai után ez a jutalmunk, amikor enyhe lejtőre érünk. A mozgás és a tágas tekintet élvezete. Az elválasztó szélvédő és a beszűkítő bádogdoboz nélkül a bicikliről mindent látunk ég és föld között.

A biciklisták különösen közel vannak az éghez. Örömmel néznek fel a Napra és a felhőkre, tisztelettel a fekete-szürke felhőtornyokra, s gondterhelten lesik a következő zivatart. Szilárdan hiszik azonban, hogy a szél elfújja a felhőket, az ég ismét kitisztul, s a Nap megszárítja nedves sátrukat.

A biciklistákat másfelől szoros szálak kötik a földhöz. A terep nagyon sokféle, ha az ember figyelmesen érzékeli – már csak a célból is, hogy a lehető legjobban kímélje az ízületeit. Mert bizony különbség van a sima aszfalt, a göröngyös-zötyögős macskakő és a csikorgó kavics között. Legkésőbb, amikor leszállunk a nyeregből, és késztetést érzünk arra, hogy rögtön megmasszírozzuk a vádlinkat és az ülepünket, észrevesszük: Érezzük a talajt, amelyen állunk; érezzük magunk alatt, és érezzünk magunkban.

Mindenesetre tény: a biciklizés mennyei élvezet!

Gunhild Seyfert

Forrás: Publik-Forum, 2008/17

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata
XX/3. (115.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):
Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX. évf. 4. szám
2009. augusztus
225,– Ft

A felszabadítási teológia jelene

A szabadság az Ószövetségben

Pedro Casaldáliga 80 éves

Az Egyház Latin-Amerikában

Két keréken a békéért: Bécs – Jeruzsálem

Búcsú Dénes Kláritól

Olvasók fóruma

Istenkereső írástudók közössége

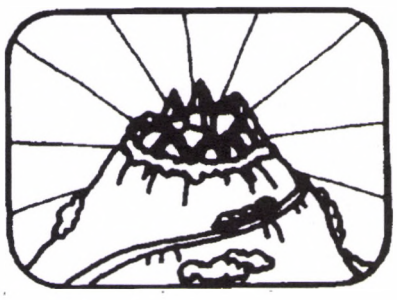

Száz éve, 1909. február 7-én született, és tíz évvel ezelőtt, 1999. augusztus 27-én halt meg Dom ***Helder Camara,*** *a brazíliai Recife egykori érseke, aki a dél-amerikai bázisközösségek megalapítójának, a felszabadítási teológia védelmezőjének, a felszabadító kereszténység hiteles prófétájának számít, másfelől pedig tavaly volt nyolcvanéves a felszabadítási teológia egyik kiváló képviselője,* ***Pedro Casaldáliga.*** *Ebből az alkalomból fordítjuk figyelmünket ismét a felszabadítási teológia, és általában a dél-amerikai egyházi viszonyok felé.*

Felszabadítás – hogyan tovább?

Harsányan indult a felszabadítási teológia az 1960-as évek elején. Szétrázta a régi teológiát, és megrendítette Észak uralkodói mivoltát. Akkoriban politikailag és egyházilag egyaránt mozgásba lendült a világ. Latin-Amerikában, Délkelet-Ázsiában és Afrika déli részén élő teológusok a szegények bajában és brutális kizsákmányolásában fedezték fel a hit döntő kérdését. Nyugat-Európában és Észak-Amerikában a polgári középréteghez tartozó keresztények és segélyszervezeteik befogadták a Harmadik Világból érkező ösztönzéseket – vagy éppen hevesen küzdöttek ellenük. A felszabadítási teológia „atyjai” közül sokan többé-kevésbé közvetlenül Európából származtak: Gustavo Gutiérrez, a Boff testvérek: Leonardo és Clodovis, José Comblin, Helder Camara érsek, Lorscheider és Arns bíboros... Ők Münsterben, Leuvenben, Párizsban, Berlinben, Nijmegenben vagy Rómában tanultak. Képletesen szólva: a testsúlyt viselő lábukkal a szegények kunyhóiban álltak, a másikkal pedig a genfi székhelyű *Egyházak Ökumenikus Tanácsában*. Nem csoda, hogy könyveik széles körben elterjedtek, s így fiatal teológusok és teológusnők nemzedékei számára vált meghatározóvá a felszabadítási teológia.

És ma? A régóta áttekinthetetlenül sok „kontextuális” [„különböző társadalmi összefüggésekkel foglalkozó”] felszabadítási teológia fája széltében egyre terebélyesedik, de nem nő az égig. Fiatal teológusnők a korai felszabadítási teológia „macsó hiányosságait” bírálják, annak élharcosai ugyanis alternatívklerikális férfiak voltak, akik túlságosan sokáig csak kevés helyet hagytak a nőknek. Mások a „küszöb alatti”, tudattalan antijudaizmust bírálják, mint amely megmérgezi sok felszabadítási teológus bibliamagyarázatait.

Ám a felszabadítási teológia eleven. Srí Lankán, a Fülöp-szigeteken, Palesztinában, Indiában, Afrika és Latin-Amerika számos országában egyenesen uralkodó teológiai irányzat, és mindig ökumenikus irányultságú. Afrika déli részén elsősorban anglikán és református, Latin-Amerikában inkább katolikus jellegű. Egyre újabb összefüggésekbe bocsátkozik bele, és ily módon mindig érzékeny marad a kisemberek változó életvilágára. Formái változnak, és folyamatosan továbbfejlődik. A Vatikán pedig, amely sok felszabadítási teológust megrendszabályozott – legutóbb 2007-ben Jon Sobrinót [vö. „Érted vagyok”, 2007. június, 27. o.] –, manapság azt mérlegeli, hogy mégiscsak megtűri a korábban „marxista társadalomelemzéssel” megvádolt felszabadítási teológiát.

És mi a helyzet a szegényekkel, akiket olyan „politikai” teológusok, mint Johann Baptist Metz vagy Leonardo Boff fáradhatatlanul a felszabadítás és a teológia „alanyainak” követeltek? Meglehet, túlságosan sok reményt aggattak rájuk, túlságosan sok teológiai kivetítés tárgyai voltak. Mindenesetre fél évszázadnyi felszabadítási teológia után a szegények nem ugyanazok, akik voltak.

A nagybirtokosok „nyugalmas” világának vidéki szegényeiből nagyvárosi, űzött kizsákmányoltak lettek. Egy részük – az ún. küszöbországokban – felemelkedett az új középrétegekbe, és most ama szekták individualista „felkapaszkodó vallásában” találnak otthonra, amelyeket az USA szponzorál, mivel a felszabadítási teológia „ellenmérgének” tartja őket. A legtöbb szegény azonban ma is a társadalom kirekesztettje: a gazdagok világát csak a tévénovellákból, az édeskés sorozatokból ismerik.

A Harmadik Világban gombaként szaporodó számos szektával, illetve ezek feltörekvést és egyéni üdvösséget hirdető tanaival éles ellentétben a felszabadítási teológia arról tanúskodik, hogy a Biblia Istene pártosan a szegények és gyengék oldalán áll – és felszabadít. Ez pedig hamarosan ismét fontos téma lehet Északon is. Akkor tudniillik, amikor a nagy pénzügyi válság következményei egyre mélyebbé teszik a nyertesek és a vesztesek közti szakadékot. Legkésőbb akkor Északon is felvetődik a kérdés: Létezike olyan felszabadító erő, amely megtartja a veszteseket az emberi méltóságért vívott küzdelmükben?

A felszabadítási teológia játszmája nem veszett el, és nem ért véget. Most kezdődik a második félidő.

Thomas Seiterich

Jézus és a szegények arca

Interjú *Paulo Suess* felszabadítási teológussal

A II. Vatikáni Zsinat évei (1962-1968) számítanak a felszabadítási teológia születési idejének. Hol tart ma ez a teológia?

A felszabadítási teológia már régóta nem divatos teológia. Csak rövid ideig volt az. Engem azonban bosszantanak azok a szakemberek, akik elsietve holtnak nyilvánítják azt a teológiát, amely a történelemben először következetesen a szegényekből és a Bibliából mint felszabadító üzenetből indul ki, e szerint gondolkodik és cselekszik. Igaz, a felszabadítási teológiában ma nincs semmi látványos, mert búcsút mondott a globális vádolás nagy kezdeti gesztusának. Művelői – laikusok, lelkipásztori segítők és papok – következetesebben bocsátkoznak bele a szegények sokféle életkörülményébe, mint a kezdeti években. A felszabadítási teológia tüze ma sok helyütt él a kizsákmányoltak és kirekesztettek között, különösen a Harmadik Világban, például a földnélküliek, a kisparasztok, a nyomornegyedek lakói vagy az őslakosok szociális mozgalmaiban.

Latin-Amerika katolikus püspökei 1968-ban, a kolumbiai Medellinben úgy határoztak, hogy „az egyház elsődlegesen a szegények mellett foglal állást”. Mi lett ebből?

A brazíliai Aparecidában megtartott legutóbbi latinamerikai püspöki konferencia megerősítette ezt az elsődleges kiállást a szegények és kirekesztettek mellett, s ez a döntés a legszorosabban összekapcsolódik a felszabadítási teológiával és a szegények egyházával. Meg lehet állapítani, hogy az évtizedek során folyamatos, eleven differenciálódási folyamat ment vége a felszabadítási teológiában: A szegények kirekesztésének módjai folytonosan modernizálódnak, a szegények élethelyzetei és kultúrái is állandóan változnak, ezért a szegények melletti elsődleges döntés is egyre differenciáltabbá válik.

Mi sikerül a felszabadítási teológusoknak, és mi nem sikerül?

Engedje meg, hogy egy képpel válaszoljak. Nem tudjuk ledönteni a világméretű kapitalista kizsákmányolási rendszer túlságosan erős falait, de spray-vel ráfújhatjuk e falakra kritikus üzenetünket, a szegények felszabadítást váró kiáltását. Ez több a semminél. A felszabadítási teológusok és a szegények egyházát nem a szép kerek sikertörténetek jellemzik. A mi erős, teológiailag megvizsgált alaptapasztalatunk sok éve a kereszt. A felszabadítási teológia szemszögéből a szegények a megfeszített, a szenvedő Krisztus képviselői. Ha megfeledkezünk róla, vagy félretoljuk – ahogyan ez oly gyakran megtörténik a karizmatikus szektákban –, ha tehát kirekesztjük a szegények egyházát – vajon Krisztus egyháza-e még akkor az egyház?

A globalizált kizsákmányoló gazdaság sebessége hallatlanul felgyorsult, módszerei állandóan modernizálódnak. Ez éppúgy érvényes Észak országaira, mint Latin-Amerikára.

Így van. Ettől megváltozott például az emberek időélménye. Kezdetben, a 1970-es években a szegénység még gyakran vidékies, hagyományos szegénység volt, amelyet a nagybirtokosok által gyakorolt kizsákmányolás okozott. A szegények éves ritmusában léteztek szünetek vagy a fellélegzés pillanatai, amikor lassan haladt az idő. Ekkor létrejöhettek bázisközösségek, köztük türelmes „elbeszélő közösségek” is. Mára viszont megavárosokba szorították be a szegényeket, ahol millióik élnek igen szűkös térben. Itt igen gyorsan fut a szegények ideje. A túlélésért folytatott küzdelem sietségre kényszeríti őket, és sehol sem marad olyan idő, amelyben egy bázisközösség létrejöhetne és éretté válhatna. Ezért ma jól képzett lelkipásztori segítőkre van szükségünk az egyházban, olyan nőkre és férfiakra, akik egy meghívó jellegű, nyílt folyamatban intenzíven támogatják az egyéneket és a gyülekezeteket, és képessé teszik őket a tájékozódásra. Ez költséges munka. A Harmadik Világ metropoliszaiban manapság nemigen van idejük és erejük a szegényeknek a közös önszerveződésre.

Jó negyven évvel ezelőtt spirituális helyváltoztatás ment végbe a felszabadítási teológiában: elfordulás a hagyomány egyházától, és odafordulás a szegények egyházához. És ma? Miben látja ön a felszabadítási teológusok spirituális feladatát?

A globalizált kapitalizmus rendszere legyőzhetetlennek látszik, a neoliberális rendszer világméretű válsága ellenére is. Az igazságosságért folytatott küzdelem erői szélsőségesen egyenlőtlenül oszlanak meg. A gazdasági rendszer emberek százmillióit teszi „fölöslegessé”. A kirekesztettek önérvényesítési képessége és küzdőereje csekélynek látszik. A neoliberális rendszer világméretű diadala arra ösztönöz, hogy rezignáltan feladjuk a harcot. Sőt, hogy belenyugodjunk a helyzetbe, vagy éppen cinikusak legyünk. Ebben a csaknem bibliai vészhelyzetben ébren tartani a reményt, a hitet, a veszélyes emlékezést a Biblia felszabadítási történeteire, és mindenekelőtt nem elveszíteni a szeretetet, hanem erősítően továbbadni azt, mégpedig közösségekben – ebben látom a mai felszabadítási teológia nagy spirituális feladatát.

Mennyire eleven a felszabadítási teológia?

Azokra utalok, akiket közülünk megöltek, a vértanúkra: a jelen egyetlen más egyházi mozgalmának sincs olyan mártír nőkből és férfiakból álló kincse, mint a szegények egyházának. Minden évet végigkísér azok vérének a nyoma, akik a felszabadítási teológia elkötelezettjei voltak. Kezdetben évente száz és ezer között volt a vértanúink száma, manapság évente 20-50 személyt ölnek meg Latin-Amerikában azért, mert elkötelezték magukat a szegények mellett. Katekéta nők, az őserdők védelmezői, mint például Dorothy Stang amerikai apáca, papok és laikusok. Nem egy püspökünket fenyegetik rendszeresen halállal, például Erwin Kräutlert [vö. „Érted vagyok”, 1992. október, 2-6.; 1992. december, 2-6; 2000. február, 12-15. o.]. A tanúságtételnek ez az összehasonlíthatatlan jele mutatja, hogy a szegények egyháza milyen bátran, és a megfeszített Krisztushoz mennyire hűségesen járja a maga útját. Egyházpolitikailag az határozza meg a helyzetet, hogy a latin-amerikai egyháznak több szektora van. Az új lelkiségi közösségek növekednek, és mindenekelőtt a középréteget érik el. A szegények egyházát sok helyütt elismerik, de néhány különösen konzervatív egyházmegyében ellenségesen viselkednek velük szemben. Az egykor monopolhelyzetben volt katolikus egyház mellett jó harminc éve egyre nagyobb teret foglalnak el a latin-amerikai társadalomban azok a pünkösdista, karizmatikus és fundamentalista szekták, amelyeket eleinte célzatosan támogattak az USA titkosszolgálatai.

A brazilok egy százaléka évről évre elhagyja a katolikus egyházat, és valamelyik szektához csatlakozik. Latin-Amerikában mindenütt meg lehet figyelni ezt a folyamatot. Miért?

Az emberek védettséget keresnek. A katolikus egyház papjai, szerzetesei, katekétái a megavárosok számos negyedében nincsenek jelen. A szekták viszont közel vannak, többnyire a következő sarkon. Gyakran mondom: Jézus a szektákban „telel át". Ha a katolikus egyházra szorulna, akkor sok lakóterületen egyáltalán nem fordulna már elő. Csakhogy: pusztán attól, hogy oly sok szegény a szekták után fut, még egyáltalán nem mondható el, hogy megfelelő lelkipásztori ellátásban részesülnek. A szekták rövid távú feledést kínálnak válaszul a személyes hétköznapi nyomorra. Ehhez a vigaszhoz társul az egyéni felemelkedést ígérő üzenet, amely azonban hosszú távon szintén nem bizonyul tarthatónak. Biblikusan szólva a szekták azt ígérik a szabadulás útját éhesen és fáradtan járó szegényeknek, hogy ha belépnek hozzájuk, akkor visszatérhetnek Egyiptom húsos fazekaihoz. Például a korábbi amerikai elnök, Ronald Reagen nem véletlenül támogatta a szektákat, mivel azok individualista módon működnek, és megerősítik a fennálló rendszert.

Egyéni kiemelkedés a szegénységből a kispolgári létbe – a szektáknak ez az üzenete része-e a szegények felszabadítási mozgalmainak is?

A veszély fennáll; például a földnélküliek mozgalmában, ahol siker esetén mindenki megkapja a maga kis házacskáját. Az indiánok példája szerint azonban érvényben van, hogy az a föld, amelyet a földnélküliek mozgalma meghódít, mindig közösségi föld, egyénileg senkinek sem tulajdona; ily módon megőrzik a világos közösségi struktúrát: nem adhatom el a földemet a nagyobb haszon kedvéért. Ez az alapelv stabilitást ad – szükséghelyzetekben is, amikor például valakinek kórházba kell mennie, és minden veszendőbe menne, ha emiatt el kellene adnia a földjét. A kollektív tulajdon megakadályozza ezt.

Dél-Amerika új, baloldali demokratikus elnökei közül egyeseket kapcsolatba hoznak a felszabadítási teológiával: Lulát Brazíliában, Rafael Correát Ecuadorban, Fernando Lugót Paraguayban...

Óvok attól, hogy győzelemittasan bekebelezzük az elnököket. Mert aztán egy napon a mi számlánkon kell elkönyvelnünk kikerülhetetlen vereségüket is. Ezek az elnökök megpróbálják tartósan megváltoztatni a hatalmi viszonyokat a szegény néprétegek javára, a szervezett elitek ellenében. De természetesen sok kapcsolatuk van a felszabadítási teológiával. Paraguay mai elnöke, Fernando Lugo a felszabadítási teológusok Amerindia nevű nemzetközi egyesületéhez tartozott, amikor még pap és püspök volt. Mindig részt vett a találkozókon. Amikor még nem volt püspök, Steyl-i Misszionáriusként Ecuadorban dolgozott. Az ő plébániáján tevékenykedett a mai államelnök, Rafael Correa, akkor még mint katekéta és laikus munkatárs.

A salvadori felszabadítási teológus, Jon Sobrino hangsúlyozza, hogy a szegények egyháza volt és marad Jézus Krisztus igazi egyháza. Mi a helyzet a jómódúakkal?

Természetesen rájuk is vonatkozik Jézus üdvösségígérete. Az Újszövetség alapján kell gondolkodnunk: A gazdag ifjú még egy esélyt kap Jézustól. Az irgalmas szamaritánus példabeszédét ihlető írástudónak pedig Jézus szerint törődnie kell felebarátaival. Vagyis: Az üdvösség nem a szegények kizárólagos birtoka.

Ön régóta tevékenykedik a katolikus és az evangélikus egyház indiánmissziós tanácsában, a CIMI-ben. Mi köze ennek a munkának a felszabadítási teológiához?

Az „indiánmissziós tanács" nagyon félreérthető fordítás, mivel mi nem misszionálunk. A CIMI támogatja az indiánokat a fennmaradásért folytatott küzdelmükben. Ebben sikeresek vagyunk. Az utóbbi években ugyanis sikerült jogilag biztosítanunk, hogy nagy földterületek az indiánok kollektív birtokává váljanak. Az indiánokkal manapság sokan törődnek – sajnos sok szekta is. Ezek a – főként pünkösdista – szekták összességében tönkreteszik az indiánok kultúráját. Ezért nem közömbös, hogy egy szekta van-e jelen valahol, vagy mi, a CIMI tagjai. Mi jobban támogatjuk az indiánok jövőjét. Hiszen az indiánok világa nem paradicsomi, itt is vannak osztálykülönbségek. Például a Rio Negro vidékén, a venezuelai határ mentén: ott élnek a tugánók, ők az uralkodók, a makúk pedig a szolgáik. A makúk az utolsók az indián hierarchiában: hangyát esznek, és a földön alszanak. Nos, az egyház elment közéjük, és minden ember egyenlőségét prédikálta. De aztán maga is a régi séma szerint jár el: egy tugáno a városi székesegyházban lesz plébános, egy maku valahol a peremvidéken. A kereszténységnek az alapvető egyenlőséget hirdető etikája, ha valóban a felszabadítási teológia szellemében közvetítik, felvilágosító és fontos dolog – az indián népcsoportok számára is.

Az egyik felszabadítási teológus, Leonardo Boff kijelentette, hogy a Vatikán megkötötte a maga békéjét a felszabadítási teológiával. Ön is így látja?

Nem hiszem, hogy a rómaiak békét kötöttek a felszabadítási teológiával; inkább elintézettnek tartják. Az ő problémájuk a vallásközi párbeszéd Ázsiában. XVI. Benedek pápát az üdvösség kérdése és az igazság kérdése foglalkoztatja. Mielőtt Joseph Ratzinger pápává lett volna, kijelentette: A szegénység Isten jelenlétének jele. Mi itt Latin-Amerikában azt mondanánk: A szegények Isten jelenlétének jelei. A szegénység Jézus arcát tükrözi, hiszen ő maga is szegény volt.

Thomas Seiterich és
Wolf Südbeck-Baur

Paulo Suess 1938-ban Kölnben született, de 1966 óta Brazíliában él és kutat. São Paulóban tanít teológiát, papként pedig hajléktalanokkal dolgozik. A 2008/2009-es évben vendégprofesszorként Frankfurt am Mainban adott elő.

Forrás: Publik-Forum, 2009/2

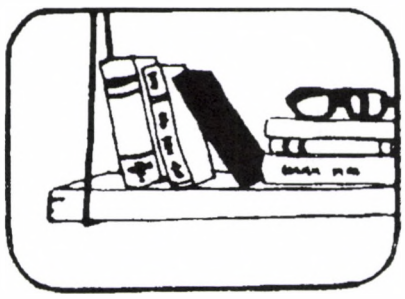

Jürgen Ebach

Az Ószövetség és a „szabadság”

„Szabadság, egyenlőség, testvériség – de hogyan jutunk el az igékhez?”

Egy nehéz fogalom

A szabadságot nem ritkán olyan érdekek szolgálatában veszik igénybe, amelyek félre akarják állítani az emberi élet más értékeit. A „Szabadságot szocializmus helyett!” még mindig eleven választási kampányszlogenje igyekszik elfedni, hogy voltaképpen azt akarják: az igazságosság és a szolidaritás kevésbé számítson, hiszen a neoliberális szabadságfogalom teljes mértékben a piac szabadságára zsugorodik össze. Az ADAC biztosítótársaság vezérelve („Szabad utazás szabad polgárok számára”) nyíltan megmutatja, kiknek és miféle szabadságáról van itt szó. A szabadság problémája azonban meghaladja a rövidre zárt reklámformulák világát. A nagy újkori szavak és értékek ugyanis nem úszták meg sértetlenül a 20. század rettenetes tapasztalatait. A legnagyobb bűncselekmények nem alantas motívumokból születtek, hanem a legtekintélyesebb értékek, például az igazság és a nép, az igazságosság és a szabadság nevében. Nem lenne szabad figyelmen kívül hagynunk a nagy fogalmak posztmodern kritikáját, még akkor sem, ha a posztmodern válaszok nem meggyőzőek. Vajon az ilyen szavakkal és értékekkel elkövetett visszaélésekre az lenne a helyes reakció, ha búcsút vennénk tőlük, és ráhagynánk őket azokra, akik saját érdekeik megvalósításához használják eszközként? Nyilván nem. Inkább azért kell tennünk valamit, hogy ezeket a merész fogalmakat lehozzuk az értékek mennyországából, és „folyékonnyá tegyük” őket, azaz – Stanislaw Jerzy Lecnek az alcímben idézett kérdése szerint – (a főnevek helyett) a cselekvést kifejező igéket keressük. Olyan gyakorlatról van tehát szó, amely kibírja és képes elhordozni a szabadság, egyenlőség és igazságosság feszültségét.

Az Ószövetségben nem létezik a „szabadság” fogalma

A bibliai héber nyelvben nem létezik a „szabadság” fogalma, de az Ószövetség a különféle szabadítások történeteiből él. A „szabadság” főnév hiánya (csak a Biblia *utáni* héberben létezik rá a *cherut* szó) megmutatja, hogy a „szentírásban” nem a szabadságról mint állapotról van szó, hanem a felszabadításról mint történésről és cselekvésről. „Megtesszük, és meghallgatjuk” – így reagál Izrael a Tízparancsolat adományára (2Móz 24,7). A cselekvés itt megelőzi a meghallgatást, a gyakorlat az elméletet. Mindenekelőtt azonban Isten szabadító cselekvése előzi meg a parancsokat, és ezzel megalapozza azokat. „Én az Úr vagyok, a te Istened, mivel én hoztalak ki téged Egyiptom földjéről, a rabszolgaság és a munka házából.” Így kezdődik a „Tíz ige”, azaz a Tízparancsolat 2Móz 20-ban és 5Móz 5-ben. Minden parancsolat előtt ott áll az emlékeztetés a megtörtént szabadításra. Ez a prológus alkotja a „zárójel előtti előjelet”, amely megalapozza az egyes parancsolatokat. Megszabadítottalak titeket, és most szabad emberekként éltek! Ne hagyjátok magatokat ismét rabszolgaságba taszítani azáltal, hogy mint a rabszolgák, örökké dolgoztok! Ez a lényege a szombat parancsának, amelynek nem kultikus célja van, hanem tisztán szociális parancs. A munka és a pihenés kiegyensúlyozott viszonyáról van szó. Ha a keresztények tudnák ezt, vajon akkor is ezt a parancsot tartanák-e a legfölöslegesebbnek, ahogy a felmérések mutatják?

Ne váljatok ismét szolgai lényekké azáltal, hogy más isteneknek szolgáltok, értük dolgoztok! Ez a lényege annak a tilalomnak, amely idegen istenek imádást tiltja. Mire is gondolunk mi tulajdonképpen, amikor azt mondjuk, hogy „kiszolgálunk egy gépet”?

Ne tegyétek kockára szabadságotokat azáltal, hogy mások szabadságát sértitek! Ez a lényege azoknak a parancsoknak, amelyek a tulajdont védik: „Ne légy azon, hogy megszerezd felebarátod házát, ne légy azon, hogy megszerezd feleségét, szolgáját vagy szolgálólányát, marháját vagy szamarát, vagy bármi mást, ami a felebarátodé” (2Móz 20,17)! Az itt kétszer használt ige (*chamad*) olyan sóvárgást jelent, amely a *tényleges* elsajátításra irányul. Tehát azokat szólítja meg, akik képesek erre, vagyis a hatalmasokat. A „Nátán-mesével” (2Sám 12,1-4) kifejezve: Akinek sok juha van, ne vegye el a másik egyetlenét. De éppen itt mutatkozik meg egy igen tanulságos eltolódás az értelmezésben: Mert mihelyt úgy olvassák ezt a parancsolatot, hogy az nem a tényleges elsajátításra irányuló sóvárgásra vonatkozott, hanem már a vágy érzésére, visszájára fordul a mondanivaló iránya. Most az irigység tilalmaként olvassák: akinek csak egy báránya van, ne irigykedjék azokra, akiknek sok juhuk van. A hatalmasoknak szóló tilalomból – nehogy eltulajdonítsák a gyengébbek javait! – a fennálló egyenlőtlenség stabilizálása lett.

Szabadság és parancs

A szabadítás alaphangja, amely meghatározza a Tízparancsolatot, a szabadság és a parancs dialektikáját szólaltatja meg. Ahol elsikkasztják a megtörtént szabadítást (a katekizmusokban olvasható megfogalmazás elhagyja Isten bemutatkozását: „mivel én hoztalak ki téged Egyiptom földjéről, a rabszolgaság és a munka házából”), ott éppúgy elhibázzák a parancsokat, mint ahol a bennük foglalt „kell”-t olcsó „szabad”-dá alacsonyítják. De miképpen illik össze a parancs és a szabadság? Egy rabbinikus magyarázat (Misna Abot VI,2) a *charut* (ráír, belevés) és a *cherut* (szabadság) szavak közelségének szójátékával válaszol. 2Móz 32,16 szerint az Írás a „Tíz igébe” volt beleírva. A rabbik azt mondják: „Ne *charut*-ot olvass! Olvass *cherut*-ot, mert nem találsz valóban szabad embert (*ben chorin*), hacsak nem azt, aki a tóra megtanulásával (*talmud tora*) foglalkozik.” De miért és hogyan bizonyulhat szabadságnak a tóra szemmel tartása? Erre még vissza kell térnünk, de előbb vessünk egy pillantást a „teremtés” és a „szabadság” témájára!

Teremtő szabadság

Az ember teremtésének ókori keleti hagyományai különböznek egymástól abban a motívumban, hogy ki, hol és hogyan teremtette az első embereket, de egybehangzóak az ember teremtésének célját illetően: Az istenek azért teremtették az embereket, hogy azok levegyék a vállukról azt a munkát, amelyet korábban nekik maguknak kellett elvégezniük. Az egyik szöveg szerint „az alsó istenek cipelték a hátas kosarat, a felső istenek felügyelték a munkát”. Konfliktus támad az alsó és a felső istenek között, s ezt úgy oldják meg, hogy pótlásul az újonnan megteremtett ember dolgozik az istenek helyett. Ebben a háttérben mutatkozik meg a kategoriális különbség a Teremtés könyve 1. fejezetével szemben. Isten nem azért teremti meg az embert, hogy elvégezze a világban azt a munkát, amelyet korábban magának Istennek kellett elvégeznie, hanem Isten képmásaként munkájával alakíthatja, és kell is alakítani a világot. Az alakítás e szabadságának alapja Isten szabadságában rejlik, akinek nem azért van szüksége az emberre, hogy helyette dolgozzék, és nem is azért, hogy az gondoskodjék róla áldozatbemutatásával.

A Teremtés könyve első fejezetében (1Móz 1) nem a király az Isten képmása (mint a mezopotámiai szövegekben), hanem az ember. Itt ember*ek* vannak – s az egyetlen, a teremtésből fakadó különbség: férfi és nő különbsége. A teremtés éppen hogy *nem* alapoz meg más különbségeket, például a király és a nép, a papok és a laikusok, a népek és bőrszínek különbségét. Az ember istenképiségének és az uralkodására vonatkozó parancsnak (1Móz 1,26-28) az értelmezésében gyakran háttérbe szorul az egyik nagy csattanó: *az ember* uralkodjék – vagyis: ember ne uralkodjék emberen! A rabbik azt kérdezik, miért származik minden ember egyetlen egytől. Azért, hogy senki se mondhassa. „Az én apám nagyobb volt a te apádnál” (Misna Szanhedrin, 4,5).

Isten képmásaként teremtetvén, az ember – a férfi és a nő – Isten partnere. Isten a vízi állatokat és a madarakat is megáldja, de az áldás „fölöttük” hangzik el: „Azután megáldotta őket Isten, és azt mondta: Legyetek termékenyek, sokasodjatok…” (1Móz 1, 22). Az embert azonban közvetlenül szólítja meg az áldás szava: „Aztán megáldotta őket Isten, azáltal hogy Isten ezt mondta nekik: Legyetek termékenyek, sokasodjatok…” (28. v.). Isten megszólítja az embereket, igényt támaszt velük szemben, s ezért választ és felelősségtudatot vár el tőlük, és képesnek is tartja őket erre.

Az autonómia szabadsága

A paradicsomi történet azt beszéli el, hogyan él az ember a szabadsággal, és hogyan hágja át Isten parancsát. „Isten mindent előre lát, a szabad választás mégis adva van”, mondja Akiba rabbi (Misna Abot III,16). Isten előrelátása és gondoskodása nem szünteti meg az ember döntését. Mózes 1. könyve 3. fejezetének keresztény olvasata „bűnbeesésként” értelmezi a történetet – pedig ott szó sem esik bűnről, bukásról vagy büntetésről. Az elbeszélés inkább arról szól, hogy az emberek maguk döntik el, mi jó, és mi rossz. A védett édenkert a maga eleve adott rendjével azonban már nem alkalmas hely autonóm emberek számára. A kiűzetés a paradicsomból nem büntetés, hanem az autonómia következménye. Az emberek számára ezután nyitva áll a világ – ennek minden esélyével és veszélyével. Szemben egyrészt a „bűnbeesés” egyházi hagyományával, másrészt a német idealizmus filozófusainak felfogásával – amely szerint csak ekkor lesz az ember állatból vagy automatából valóban emberré – a bibliai elbeszélés a szabadság dialektikáját jeleníti meg.

Ez az ember munkájával kapcsolatosan, az *abad* (dolgozik) és a *samar* (megőriz) ige megfontolt alkalmazásában mutatkozik meg. Isten azért helyezte Éden kertjébe az embert, hogy megművelje és megőrizze azt (1Móz 2,15). Az alkotó-teremtő, illetve a megőrző munka komplementaritása azonban veszendőbe megy, és egyedül a megművelés, megdolgozás lesz az ember jellemzője (2,5; 3,23). A lángpallossal felszerelt angyal őrzi (*samar)* a kertet, és elzárja az ember elől (3,24). A történet 1Móz 4-ben folytatódik – itt már valóban bűnről és bukásról van szó. Káin, a megművelő (*obed:* 4,2) többé nem őrzője (*sómer*) a testvérének (4,9), és meggyilkolja őt. A szabadság már az ember történetének kezdetén magában foglalja a legrettenetesebb tett lehetőségét. Ha veszendőbe megy a megóvás és a megőrzés, ha kizárólag a munka jellemzi az embert, akkor az embertársiasság éppúgy veszendőbe megy, mint az embernek a teremtménytársaiért viselt felelőssége. Karl Marx Tézisek Feuerbachról c. műve záró mondatának egy variációjában Odo Marquard így fogalmaz: „A történelemfilozófusok csak különféleképpen megváltoztatták a világot; az a fontos, hogy megóvjuk.” Persze ahhoz, hogy megóvhassuk a világot, változtatásra van szükség: arra, hogy búcsút vegyünk a „Majd mi megcsináljuk!”, a gátlástalan tevékenykedés, a profithoz kötődés elsődlegességétől. Theodor W. Adorno azt mondja: „Az igazi társadalomnak talán elege lesz a fejlődésből, és a szabadságból fakadóan talán kihasználatlanul hagy majd bizonyos lehetőségeket, ahelyett hogy zavaros kényszerektől űzve idegen égitesteket ostromolna” (Minima Moralia). A szabadság nemcsak a cselekvés szabadságát jelenti, hanem a mellőzés szabadságát is. Ezt jelképezi a „szentírásban” a szombat parancsa, amely a Második Törvénykönyv (5Móz) megfogalmazásában azzal a követelménnyel kezdődik, hogy a szombatot meg kell őrizni (*samar*). A szombat parancsában, illetve bővítményeiben, a szombatévben (minden hetedik év) és a jóbel-évben (minden ötvenedik év) arról van szó, hogy ne facsarjuk ki az utolsó cseppet is – se a földből, se a tőkéből, se saját munkaerőnkből. Abban a társadalomban, amelyben túlságosan sokaknak nincsen munkájuk, mások pedig, az ún. „húzóerők” állandó túlmunkával próbálják bizonyítani értéküket – ebben a társadalomban egyik csoport éppoly kevéssé szabad, mint a másik.

A választás szabadsága

Izrael választhat, követi-e a parancsokat, vagy sem. „Elétek adtam ma az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd az életet, hogy élhess, és utódaid is élhessenek! Szeresd az Urat, a te Istenségedet! Hallgass a szavára, és ragaszkodj hozzá, mert ő a te életed” (5Móz 30,19-20)! Az emberek igent mondhatnak erre, de mondhatnak nemet is. „Minden az ég kezében van, kivéve az istenfélelmet” – áll a babiloni Talmudban (Berachot 33b; Megilla 25a). Csak a nemet mondás szabadsága teszi szabad döntés eredményévé az igent. Ekkor azonban az „igen” már a szív ügye, amely a teljes embert megragadja – szívét és értelmét, gondolkodását és érzelmeit, mégpedig teljes intenzitással: „Halld meg, Izrael! Számunkra az Úr az Isten, egyedüli és kizárólagos isten az Úr! Így szeresd tehát az Urat, a számodra való Istent szíveddel és értelmeddel, minden lélegzetvételeddel és minden erőddel. Azok a szavak, amelyeket ma megparancsolok neked, legyenek a szívedben” (5Móz 6,4-6)! Isten és Isten parancsai elfogadásának szabadsága mélységesen Izrael kiválasztásában gyökerezik, ami viszont Isten szabad választása. „Az Úr nem azért csüng rajtatok, mert számosabbak vagytok a többi népnél. Nem emiatt választott ki titeket – hiszen végül is a legkisebbek vagytok a népek között! Nem! Az Úr azért vezetett ki titeket erős kézzel a rabszolgaságból, és azért vásárolt ki a fáraó, Egyiptom királya kezéből, mert szeret titeket az Úr, és megtartja esküjét, amelyet őseiteknek esküdött” (5Móz 7,7-8). De amint Isten szeretetből vállalja a kötöttséget és az elkötelezettséget, úgy Izrael is Isten és az élet melletti szabad döntéssel vállalja az Isten parancsaiból fakadó kötelezettségeket. Ezzel újólag felvetődik a szabadság és a parancs összefüggésének kérdése.

A szentírás-magyarázat szabadsága

Az „Írás” rászorul a magyarázatra; a rabbik nyelvén szólva „Isten szabaddá tette az Írást arra, hogy kikérdezzük azt” (*nitna lehiddares*). Mert egy olyan kánoni szövegben, amilyen az „Írás”, a szó szerinti szöveg nem adja meg annak értelmét, az értelmezés folyamatában újból és újból ki kell hámozni azt a szó szerinti szövegből. Többnyire nemcsak *egy* lehetséges értelmezés van, hanem több, és ez így van jól. Ha egy szöveg sok vonatkozásának és árnyalatának felfedezéséről van szó, akkor ez a sokféleség nagy gazdagságot jelent. Ha megparancsolt tevékenységről van szó, akkor döntésre van szükség. Erre nézve nincs jobb eljárás, mint hogy részletes és szabad vita után, amelyben egyetlen hangot sem szabad elnyomni, engedjük a többséget dönteni arról, mi legyen érvényben, legalábbis egy időre. Ez magában foglalhatja, hogy az „Írás” valamely mondata most ne legyen érvényben. Ha az evangélikus egyházakban nőket avatnak lelkésszé, akkor ez ellentmondásban áll azzal az útmutatással, hogy a nők hallgassanak a gyülekezetben (1Kor 14,34). Ez az ellentmondás megengedett, sőt kívánatos, mert a Biblia kánonja maga is az ellentmondásokig terjedő sokféleségű. Az ellentmondás szabadsága azonban a cselekvés és meghallgatás kötelességére épül. Itt sem a szabadság merész *fogalmáról* van szó, hanem a szabaddá tevő *cselekvésről*.

E tanulmány élén Stanislaw Jerzy Lec egyik aforizmája áll; álljon itt befejezésül ugyanezen szerző egy további megjegyzése, amelyet be kellene írni mindazok emlékkönyvébe, akik a „szabadságot” írják zászlajukra, s így „a szabadság egyházának” emlékkönyvébe is: „A szabadságot nem lehet színlelni.”

Forrás: Junge Kirche, 2008/2

Jürgen Ebach az Ószövetség és a bibliai hermeneutika professzora a bochumi Ruhr Egyetem evangélikus teológiai fakultásán.

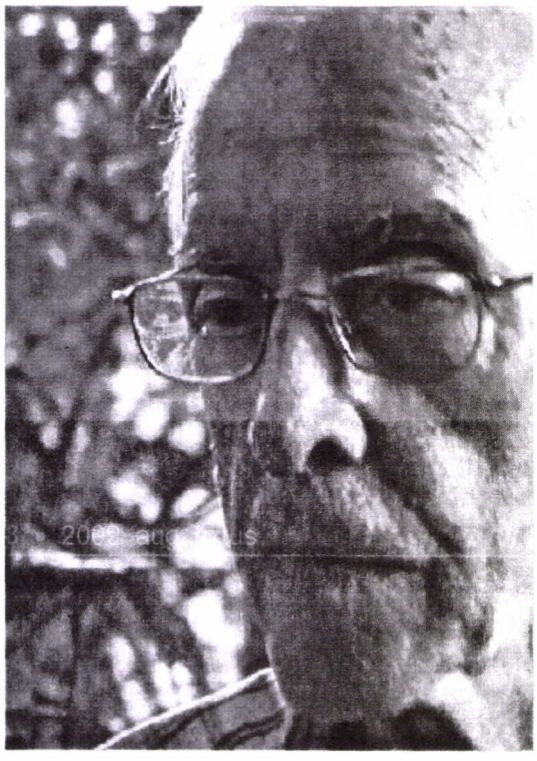

A spanyol származású brazil püspök, Pedro Casaldáliga személyéről és tevékenységéről többször is beszámoltunk már (ld. „Érted vagyok”, 2000. február és december, 2004. június). 1928-ban született Balsareny-ben (Spanyolország). 1952-ben a klaretiánusok (Cordis Mariae Filii – Mária Szeplőtelen Szívének Misszionárius Fiai) rendjének papja lesz. 1968-ban misszionáriusként érkezik Brazíliába, 1971-ben szentelik São Félix do Araguaia püspökévé, 2005-ben nyugdíjazzák. A felszabadítási teológia egyik legjelentősebb képviselője, Latin-Amerikában és mindenütt a világon a szegények egyházának hírnöke, közismert az őslakos indiánok támogatásáról. Több kötetnyi verset, elmélkedést, tanulmányt publikált. 80. születésnapja alkalmából a rendtársa és jó barátja, ***Josef Garcia-Cascales*** *által megrajzolt portrét közöljük.*

Egy püspök Jézus nyomában

Pedro Casaldáliga 80 éves

Az elmúlt februárban 80 éves lett ***Pedro Casaldáliga***. Barátai ünnepi kiadvánnyal tisztelték meg ez alkalomból, a kötet címe: Mi adott értelmet az életének? – Egy személyiség portréja.

Engem igazi barátság köt össze Pedróval; nem csupán rendtársak vagyunk, hanem egyetemi tanulmányainkat is együtt végeztük 1941-1949 között, és novíciustársak is voltunk.

Néhány évvel pappá szentelésünk után találkoztunk a fiatal rendi papok összejövetelén Vicben, Észak-Spanyolországban, és „Akció és élet” mottóval csoportot hoztunk létre. Ekkor már megragadott minket a rend és az egyház megújítására irányuló nyugtalanság, ami jellemző volt a II. Vatikáni Zsinat előtti időszakra. Ezen a találkozón Pedro Casaldáliga, Fernando Sebastián (Pamplona későbbi érseke) és én készítettem elő a cursillo- mozgalom ausztriai bevezetését.

Útjaink aztán Rómában kereszteztek egymást ismét, az általános rendi káptalan zsinat utáni megújulási tanácskozásán. Mi, fiatalok tréfálkoztunk, és kölcsönösen gúnyneveket adományoztunk egymásnak, mégpedig a zsinati dokumentumok címe alapján. Engem „Presbyterierorum ordinis”-nek neveztek magunk között (mivel a káptalan moderátoraként nekem kellett gondoskodnom annak rendezett lezajlásáról), Pedro esetében azonban eltértünk a zsinati dokumentumoktól, és „Che Gevará”-nak hívtuk őt. Benne voltam Casaldáligának abban a kis csoportjában is, amelyet „Sierra Maestrá”-nak neveztünk (Fidel Castro onnan kiindulva vitte sikerre a forradalmat). Ez a Claretianum (a rendház) lakatlan harmadik emelete volt, ott jöttünk össze éjszakánként, és a megújulási káptalan állapotáról, alakulásáról, nehézségeiről, tendenciáiról és törekvéseiről cseréltünk eszmét. A Brazíliából jött Sigaud püspök „kommunistának” nevezte Pedrót, mivel ott volt a Sierra Maestrán. Bevallom, annyira „kommunista” én is vagyok, mint Pedro.

Amikor nagy válság volt Brazíliában, a diktatúra és a nagybirtokosok üldözéseinek idején egyszer egy kis osztrák csoporttal felkerestem Pedrót Itaicíben. Búcsúzásunkkor azt mondta nekem: „Pepe, ne feledkezz meg rólam a vér órájában!” Amikor az osztrák csoport meghallotta ezt, borzongás futott végig az embereken. Később, 1982. május 5-én Pedro ezt írta: „Április 27-én majdnem megöltek. Végül megúsztam egy alapos veréssel.”

Pedro Casaldáliga elbűvölő személyiség! Ahogyan Assisi Szent Ferenc is elbűvölő volt az evangéliumot feltétel nélkül követő életével, és elbűvölő maradt a történelem során is. Az evangélium szerinti egyszerűség magától értetődő Pedro számára. Tomás Balduino, aki szintén püspök az Amazonas vidékén, meséli, hogyan bonyolódott majdnem veszekedésbe Pedro Casaldáligával, mert Pedro nem tudta belátni, miért kellene neki püspökké lennie. Pedro már előkészítette negatív válaszát a Vatikán számára, de Balduino püspök megmagyarázta neki, hogy a püspökké szentelés nem akadály, hanem újabb kegyelem és új lehetőség missziós működésében. Casaldáligát végül püspökké szentelték a trópusi erdőben, 1971. október 23-án. Püspöki jelvényei és allűrjei sosem voltak: sem püspöki mellkeresztje, sem püspöki gyűrűje, sem pásztorbotja, sem püspöksüvege, és még püspöki reverendája sem! Környezetében mindenki csak Pedrónak, Dom Pedrónak hívja.

Marcelo Barros brazil bencés atya számol be egy olyan esetről, amely jól tanúsítja Casaldáliga szerénységét: 1999-ben, a brazil püspöki kar Goianiában megtartott ülése után egy vasárnap éjszaka Pedro busszal

utazott San Miguelbe, hogy onnan egy kis repülőgéppel menjen tovább püspöki székhelyére, São Félix do Araguaiába. Hajnal felé Pedro arra kérte a sofőrt, álljon meg, mivel sürgősen ki kell mennie. A sofőr nem értette jól, mit akar a püspök, hagyta, hogy kiszálljon, és továbbhajtott. Pedro ott találta magát egyedül az őserdő sötétjében. Még rosszabb volt, hogy esni kezdett. Bélfertőzésével, lázasan, egyedül kellett továbbmennie az úton, anélkül hogy tudta volna, tulajdonképpen hol van. Papírjait és kevés pénzét a buszban hagyta. Végül kicsi olajlámpás fényét látta meg a sötét mezőn. Odament a kunyhóhoz, és rossz érzéssel, mivel még mindig sötét volt, bekopogott. Egy öreg férfi és egy öreg asszony nyitott ajtót, és bebocsátották. A férfi odaadta neki saját ruháit. Mindketten úgy vélték, valami ágrólszakadttal van dolguk. Így töltötte náluk Pedro az éjszaka hátralévő részét. Semmit sem beszélt magáról. Reggel hálás köszönetet mondott a sok szeretetért, amit kapott, és indulni akart. A két öreg kérte, maradjon még egy kicsit, és hallgassa meg a rádióban annak a püspöknek az elmélkedését, akitől megtanulták, hogy mindenkivel szeretetteljesen bánjanak. A rádióban Casaldáliga rövid beszéde hangzott el. Az öregek nem ismerték meg a hangját. Pedro meghallgatta az elmélkedést, szívélyes köszönetet mondott, és megkereste a módját, hogyan juthatna haza.

Casaldáliga szolgája testvéreinek és nővéreinek, püspökként különösen is. Szolgája az indiánoknak egyházmegyéjében, amely kétszer akkora, mint Ausztria – és szolgája minden elnyomottnak és szegénynek Brazíliában és azon túl. A brazil diktatúra idején Pedrót fenyegették és üldözték. Ez odáig ment, hogy VI. Pál pápa síkraszállt mellette, és kijelentette: „Amit Casaldáliga püspökkel tesznek, azt velem teszik!” Amikor bevetette magát az igazságosságért a kisparasztok és szegény munkások szolgálatában, heves összeütközésbe került a nagybirtokosokkal, akik bérgyilkost fogadtak, hogy megöljék, de a bérgyilkos az utolsó pillanatban meggondolta a dolgot, elment a püspökhöz, és mindent elmesélt neki és a gyülekezetnek.

Jon Sobrino ezt írja a Casaldáligának készített ünnepi kötetben: „Élete során Casaldáligát sokszor megfenyegették és megtámadták. A legközvetlenebb támadás 1976. október 12-én történt. Burnier atyával, egy brazil jezsuitával együtt Riberio do Garças katonai rendőrségére ment, hogy tiltakozzék több személy letartóztatása ellen. A rendőrkapitányságon főként két asszonyt kínoztak meg, Doña Margarität és Doña Santanát: egész nap étlen-szomjan térdelniük kellett keresztbe tett karral, nyakukba és körmeik alá tűt szúrtak… Pedro bement Burnier atyával a rendőrségre. Burnier atya azt mondta a katonáknak, feljelentést fog tenni a miatt, ami ott történt. Erre megverték, és az egyik rendőr fejbe lőtte. Casaldáliga fáradozása ellenére Burnier néhány órával később meghalt.” – Közvetlen céljuk az volt, hogy védelmezzék az áldozatokat, és felmutassák a hatalmasok jogtalankodását, de ezzel valami nagyobbat is akartak védeni. Arrupe atya, Burnier akkori rendfőnöke azt mondta: „Az olyan személyiségek, mint Casaldáliga püspök és Burnier atya bátran dolgoztak azért, hogy segíthessenek az elszegényedett indiánoknak, akiket ismételten megpróbáltak elűzni földjeikről, ahol hosszú éveken át éltek és dolgoztak.”

Ezek az események harminc évvel ezelőtt történtek, de meghatározták Dom Pedrót, a költészetét, a teológiáját, a hitét.

A maga szeretetével, becsületességével, prófétai elkötelezettségével Pedro bátran fellép saját egyházával szemben is. Jelen voltam, amikor Casaldáliga teljes szeretettel, de teljesen világosan és közvetlenül az egyház vezetőit is szembesítette az igazsággal. Amikor II. János Pál pápa először járt Brazíliában, a püspökök és a pápa közös ebédjén Pedro egy versben világosan kimondta:

János Pál aligha Péter,
az igazi kúria Betlehemben van,
s a nagy székesegyház a Kálvárián…

S egy II. János Pálhoz intézett levelében nyíltan ezt írta: „A pápának szüksége van segítők stábjára, ahogyan arra minden püspöknek is szüksége van. Ennek a stábnak azonban egyszerűbbnek kellene lennie, és nagyobb részvéttel kellene bírnia. János Pál testvér! Bizonyos egyházi struktúrák sokunk szemében nem felelnek meg az evangéliumi egyszerűségnek és ama 'communio' testvériségének, amelyet az Úr és a világ megkíván tőlünk: ezek a struktúrák – amelyek gyakran centralisztikusak és tekintélyelvűek – sem a valóban egyetemes katolicitást nem fejezik ki, sem a nagykorú társfelelősség követelményeit nem tisztelik, időnkint még az emberi személy vagy a különböző népek alapjogait sem.”

Casaldáligát végül Rómába idézték, hogy a vatikáni hatóságok előtt adjon számot. Vele repültem Rómába, hogy barátok vegyék körül Pedrót ebben az órában. Pedro a „kihallgatásokon” is barátságos és jovális maradt. Végül a Vatikánban kénytelenek voltak – „mindenek ellenére” – az igazi prófétát felismerni Pedróban.

Casaldáliga, aki együtt szenved szegény és elnyomott indiánjaival, egyike a felszabadítás vezető püspökeinek és teológusainak, s az ő felszabadítási teológiája egészséges, valóban felszabadító és megörvendeztető. Sok felszabadítási teológus jótékony, testvéri, sőt „atyai” alakot lát benne.

Pedro életét, működését, küzdelmeit mindig ragályos öröm kíséri… a nevetése, a vidámsága… Pedro költő, s az élete maga is költemény.

Ami engem illet, azt mondhatom: ha az ideális püspökről álmodom, Casaldáligáról álmodom.

Forrás: Kirche In, 2009/2

Boldogságvágy és örökös allelujázás

Karizmatikus áradat Brazíliában

Beszélgetés *Maria Clara Bingemer* felszabadítási teológusnővel

Milyen kihívások és problémák előtt áll az egyház Brazíliában, a legnagyobb katolikus országban, tekintettel a gyors társadalmi változásokra?

Arra lenne szükségünk, hogy a felszabadítási teológia erőteljesebben lépjen fel. Ez a teológia egyáltalán nem tűnt el, hanem gazdagabbá és sokoldalúbbá vált, és manapság ökológiával, a nemek egyenlőségével, a rasszok és etnikumok kérdéseivel is foglalkozik. A latin-amerikaiak egyharmada a társadalomból kizártak közé tartozik; messze a szegénységi küszöb alatt vegetálnak, annak a pluralista társadalomnak az összetett valóságában, amelyet sok lehetőség és nagy kulturális teljesítőképesség jellemez. A szegények körében nemcsak gyengeségekkel, hanem életképes erőforrásokkal is találkozunk. A mindezekre reflektáló teológusokat azonban lelohasztja az egyházi vezetés, mivel büntetések fenyegetik őket, például a Róma által kirótt vezeklő hallgatás. II. János Pál idején 144 teológust érintett ez.

Mit jelent ez konkrétan a mai teológiára nézve?

A teológiai „termelés" erősen visszaesett. A felszabadítási teológia csúcsán hallatlanul sok új, érdekes teológiai reflexiót publikáltak, manapság viszont már csak kevés ilyen könyv jelenik meg. Ezért a brazil egyházi hierarchiának most ösztönöznie és támogatnia kellene mindenkit, aki felszabadítási teológiai munkát akar végezni. Mert hitnek lehet-e tekinteni azt a hitet, amely nem gondoskodik több igazságosságról és szeretetről? A püspököknek bátorítaniuk kell a papokat, szeminaristákat, laikusokat, hogy egyházközségeikben hozzanak létre olyan tanulmányi csoportokat, amelyek félelem nélkül közzéteszik eredményeiket.

Hogyan birkóznak meg a teológusok a gondolkodás akadályaival, mit eredményez a félelem Rómától?

Megteremtették az öncenzúra mechanizmusát, amitől szabályosan sterillé vált a teológiai tevékenység. Ezeket az állapotokat meg kell szüntetni. Nem lehetünk továbbra is a félelem egyháza, mert ez egyszerűen félelmetes. Minden síkon megakadályozzák, hogy a valóságra reflektáljunk. Ezért nincs jelen az egyház a társadalmi vitákban. Csak a nagyvárosi egyházközségekhez tudok fordulni, hogy bátran nézzenek szembe a kihívásokkal, foglalkozzanak pszichológiával, művészetekkel és a médiumokkal, és legyenek jelen az internet virtuális világában is.

A 190 millió brazil 80%-a már a nagy városokban él – hogyan boldogulnak a katolikus egyházközségek a szektákkal és a pünkösdistákkal?

Ezek agresszívek. Szervezeti felépítésük sokkal kevésbé merev, mint a miénk. Ha egy hívő úgy érzi az istentiszteleten, hogy a Szentlélek inspirálja, egyszerűen elkezd beszélni. A mi liturgiánk sokkal ellenőrzöttebb. Ráadásul az ő lelkipásztoraik laikusok, lehet családjuk, nem kell semmiféle cölibátust megtartaniuk. Egy kis csoport már új egyházat alapíthat, s ezeknek a rugalmassága éles ellentétben áll a mi szigorúságunkkal és intézményeink nehézkességével. Ezért rugalmassá kell tennünk struktúráinkat, engedményeket kell tennünk anélkül, hogy a lényeghez hozzányúlnánk. Ellenkező esetben egyre több katolikus tér majd át a szektákhoz, és növeli azok vonzerejét.

Egységes tömbként állnak-e szemben a szekták a katolikus egyházközségekkel?

Különböztetni kell, mert a szektákra és a pünkösdistákra nagyon jellemző az elvándorlás: a hívők gyakran mennek egyikből a másikba. Vallási atomizálódás figyelhető meg, s emellett a kettős vagy többszörös vallási közösséghez tartozás. Ez a jelenség fokozódik.

A karizmatikus mozgalom a maga hallatlanul népszerű jelképes alakjával, a São Paoló-i Marcelo Rossi atyával ma már gond nélkül összehoz három-négy millió hívőt egy-egy szabadtéri misére. Növekvő ellensúlyt alkotnak-e a „karizmatikusok" a szektákkal szemben?

A karizmatikus megújulási mozgalom ténylegesen nagyon megnőtt – és időközben nagyon elismertté vált egész Brazília katolikusainak körében. Ezt nemcsak negatívumnak látom, mivel egyházunk érzelemtelibbé, elevenebbé lett ezáltal, egyszer csak lettek vidám, sőt táncos istentiszteleteink is. Éppen a fiatalok azonosulnak a karizmatikusok zenéjével. Mindez világos üzenet az egyházi vezetésnek, hogy többet törődjön a hívők érzelmeivel. Ugyanakkor bizonyos felszínességet veszek észre ebben a mozgalomban. Brazília katolikus egyházának legfontosabb kihívása, hogy újraélessze a mély istenmegtapasztalást – s ehhez nagyon is jól illenek a vidám szentmisék. De mindennek mélyenszántónak is kell lennie. A hivatalos egyház sokat beszél arról, hogy jobban be kell vonni a laikusokat, de egyáltalán nem tesz eleget ennek érdekében. Többet kell befektetni a laikusokba, a pénzt és az emberi erőforrásokat nem szabad csupán a klérusra fölhasználni. Az én Rio de Janeiró-i teológiai fakultásomon a legtöbb hallgató laikus, nagyobb részt nők – s körükben érzem a spirituális éhséget, de a teológiai ismeretek vágyát is. Az egyháznak jobban kell segítenie az ebben rejlő erő kibontakozását, és különösen a nőket kell támogatnia, hogy megalkossák saját teológiájukat.

És mi a helyzet az egyházközségekben?

Egyházközségeink komoly problémája, hogy a laikusok nem hisznek magukban, éppen azért, mivel még nem vonták be, és nem veszik igénybe őket eléggé. Nő vagyok, és magam is érzem ezt, amikor laikusokkal foglalkozom. És azt is meg kell fontolni: aki életét – vagy annak egy részét – az egyháznak akarja szentelni, annak pénzre van szüksége ahhoz, hogy emberhez méltó körülmények között tehesse ezt.

Forrás: Publik-Forum, 2008/20

A szerző 1949-ben született, a Pápai Egyetem professzora és dékánja Rióban, többek között a Szent Ignác-i lelkiség szakértője. Férjével három gyereket nevelt fel.

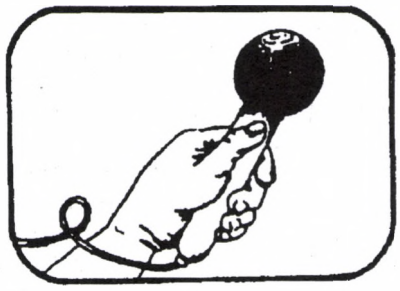

A szeretet erősebb...

Interjú *Manfred Göbel* betegápolóval

Göbel úr, sok súlyos betegség létezik, amelyekről sokat beszélünk. A lepráról nemigen tudunk errefelé. Tulajdonképpen miféle betegség ez? És mennyire veszélyes?

A lepra az emberiség egyik legrégebbi betegsége. „Bibliai betegség”, ahogyan mondani szokták, a Biblia ugyanis többször is említi. És azóta kötődik hozzá a tőle való félelem is. Mondhatnám, valamiféle stigma. Alapjában véve azonban a lepra nem olyan veszélyes, mint például a tuberkulózis. És a lepra gyógyítható. A fertőzés kockázata nem olyan nagy, ahogyan az emberek talán elképzelik. Az emberek 95%-a immunis vele szemben. Ez azt jelenti: az emberiségnek csak nagyon kicsi része, 5%-a betegedhet meg egyáltalán leprában, s gyakran csak akkor, ha valaki hosszabb időn át élt együtt leprás beteggel.

Miért csak ez a kis rész veszélyeztetett?

Nem tudjuk, ezt még tisztáznia kell a tudománynak. Azt tudjuk, hogy a leprát egy bacilus okozza, de húsz év óta igen jó antibiotikumos terápia létezik, amelyet sikeresen alkalmazunk. A probléma lényege az, ahogy a leprabacilus a periferikus idegpályákat támadja meg, s ha elmarad a beavatkozás, akkor ez a kézen és a lábon jelentkező bénulásokhoz vezet, de érintheti a szem záróizmait is. Ezek a zavarok érzékelésvesztéssel járnak együtt, úgyhogy az illetők nem éreznek többé fájdalmat. A következmény: a sérüléseket gyakran egyáltalán nem, vagy csak nagyon későn veszik észre, ami a végtagok csonkolódásához vezet. Tulajdonképpen ezek a csonkulások keltenek félelmet, és a lepráról alkotott egész képünket ezek befolyásolják, vagyis végső soron a betegek stigmatizálását eredményezik.

Lehet-e pozitívan befolyásolni a leprát valamiféle megelőző vizsgálattal, ahogyan például a rák esetében is?

Természetesen. Ez meg is történik. Világszerte minden modern lepraszolgálat azon fáradozik, hogy a népesség intenzív felvilágosítása révén a betegség korai szakaszában találkozzék az érintettekkel. Ebben a szakaszban ugyanis tulajdonképpen csak egy világos bőrfoltot vagy a kéz és a láb érzéketlenségét lehet tapasztalni. Aki felfedezi magán ezeket az első tüneteket, és elmegy a helyi lepraállomásra, azt nagy baj nem érheti. Rögtön megvizsgálják, antibiotikumot kap, s rövid idő múltán gyógyultnak számít. Aki nem megy el erre a vizsgálatra, annak számolnia kell azzal, hogy a bacilus megtámadja a periferikus idegeket, és a betegség elhatalmasodik.

A lepra igen régi betegség. Már az Ószövetségben is szó esik róla, ahogyan az Újszövetségben is. Mohamed is azt ajánlja, hogy az emberek kerüljék a leprásokat. Mi a helyzet ma?

Amikor huszonnyolc évvel ezelőtt megkezdtem munkámat Mato Grossóban, még nem létezett a betegek orvosi ellátása, hanem olyan kolóniákon helyezték el őket, ahol életük végéig éltek, vagy inkább vegetáltak. Ilyen lepratelepek egyébként Európában is léteztek, egészen a korai középkorig. A leprásokat itt is kitaszították a társadalomból, tilos volt nekik egészséges emberek közé menniük. Körülbelül harminc évvel ezelőtt Brazíliában még hasonló volt a helyzet. Nagyon féltek a fertőzéstől. Akkoriban sok súlyosan csonkolt beteggel találkoztam. Amikor aztán a kezelések sikeresnek bizonyultak, hallatlan áttörés következett be a lepramunkában. Ma már senkit sem szigetelnek el. A betegség azonban nem szűnt meg.

Hogyan állunk a stigmával?

Sajnos az még mindig megvan, jóllehet Brazíliában tesznek ellene egyet s mást. Brazília az egyetlen olyan ország, amelyben hivatalosan már nem beszélnek lepráról, hanem hanseniázisnak hívják a betegséget, mégpedig Hendrik Hansen norvég orvos tiszteletére, aki 1873-ban felfedezte a leprabacilust. Ő sok érdemet szerzett, s ezért a brazilok az ő nevét használják e betegségre annak érdekében, hogy küzdjenek a lepra stigmája ellen. A betegség elleni harcban azonban tulajdonképpen csak a korai kezelés hatásos, mielőtt testi torzulások következnének be, hiszen végül is ezek a csonkulások okozzák a stigmát és a félelmet. Bár elkülönített leprások ma már nagyon kevesen vannak, a félelem megmaradt, mivel az emberek fejéből nem mennek ki a rettenetes csonkulások képei. Valószínűleg még sok évbe telik, amíg „egészen normális”, gyógyítható betegségnek tekintik majd a leprát.

Olyan felvilágosult-e a brazil nép, hogy a korai felismerés, illetve kezelés érdekében ügyel a tünetekre?

Ez régiónkint változik. Mato Grossóban, ahol élek, komoly felvilágosítás folyik, a médiumokban is. Elmegyünk az iskolákba, és megtanítjuk a tanárokat és a diákokat a lepratesztre...

...ami igen egyszerű...

...elmondjuk nekik: „Ha világos folt mutatkozik a bőrön, és féltek, akkor fogjatok egy ceruzát, és óvatosan szúrjatok bele a foltba! Ha fájdalmat éreztek, akkor minden rendben van, ha semmit nem éreztek, akkor menjetek el az első egészségügyi állomásra, vizsgáltassátok meg, és kezeltessétek magatokat!” Azt is tanácsoljuk a diákoknak, hogy családtagjaikon is végezzék el ezt a tesztet. S az egész nagyon jól működik.

Ön naponta találkozik leprás betegekkel. Fél-e olykor, hogy megfertőződik?

Természetesen igen. Különösen brazíliai munkám első éveiben volt ez így. Alaposan felkészültem a munkámra, és tudtam, hogy a betegekkel való kapcsolat egyáltalán nem olyan veszélyes. De mindig más az elmélet, és más a gyakorlat. Emlékszem arra a napra, amikor megérkeztem a mato grossói São Juliao lepratelepére. 1979. június 1-e volt, csak egy vékony pulóver volt rajtam, s rettenetes hideg volt. Nagyon fáztam, s a leprások felkínálták nekem öreg, lyukas pulóverjeiket. Rettenetesen féltem attól, hogy megfertőződöm, ha felveszem valamelyiket. De aztán mégis megtettem, mivel a leprások segítőjeként érkeztem oda, és nem akartam rögtön lerombolni az érintettek bizalmát. Tehát féltem, és olykor még ma is félek. Röviddel ezelőtt az egyik barátom megbetegedett a lepra súlyos formájában, s akkor én azt gondoltam: Na, most aztán a közeledben csapott le a villám!

Hogyan fertőződik meg az ember?

Cseppfertőzéssel. A kézfogás vagy az átölelés nem veszélyes. Ezenkívül, mint mondtam, a 95%-nak természetes immunitása van leprával szemben. A lappangási idő, vagyis a fertőződéstől a lepra kitöréséig terjedő idő 2-7 év, de nem ritkán akár 20 év is. Ez nagy nehézséget jelent a betegség elleni küzdelemben, mivel sokáig semmilyen tünet sincs.

Változatlanul a szegénységgel összefüggő betegség-e a lepra?

Igen, leprabetegek ma kizárólag a szegény országokban léteznek: Indiában, Afrikában és Brazíliában például. Norvégia volt az utolsó olyan ország, amely 1925-ben kiküszöbölte a leprát, mégpedig az életkörülmények javításával. Természetesen gazdag emberek is megkaphatják a leprát. Csupán Mato Grossóban, ahol élek, évente 3500 új leprás megbetegedés van, ami viszonylag magas arány, s ebből 600 eset jómódúakat érint: például bírákat, orvosokat. Miért van ez így? Mivel ezeknek az embereknek olyan cseléd jük vagy más alkalmazottjuk volt, aki leprában betegedett meg: tőlük kapták a fertőzést. De azt kell mondanunk: az új megbetegedések 80%-a a szegényeket érinti.

Minden kezelési és gyógyítási esély ellenére az elmúlt években nem csökkent a leprabetegek száma. Hogyan magyarázza ezt?

A számok pillanatnyilag egyenesen emelkednek, legalábbis Brazíliában. A kezelés egyik problémája, ahogyan említettem, a hosszú lappangási idő. Továbbá korántsem regisztrálnak minden új megbetegedést, következésképpen nem is kezelik őket. Egész Brazíliában évente 50 000-re teszik az új megbetegedések számát, de az valószínűleg 70 000. Tapasztalatom szerint még legalább húsz évbe telik, amíg az utolsó beteg is megkapja a kezelést.

Ön azt állítja, hogy azoknak a leprásoknak, akik az elején kezeltetik magukat, csak kereken 70%-a csinálja végig a terápiát. Nem akarnak meggyógyulni az emberek?

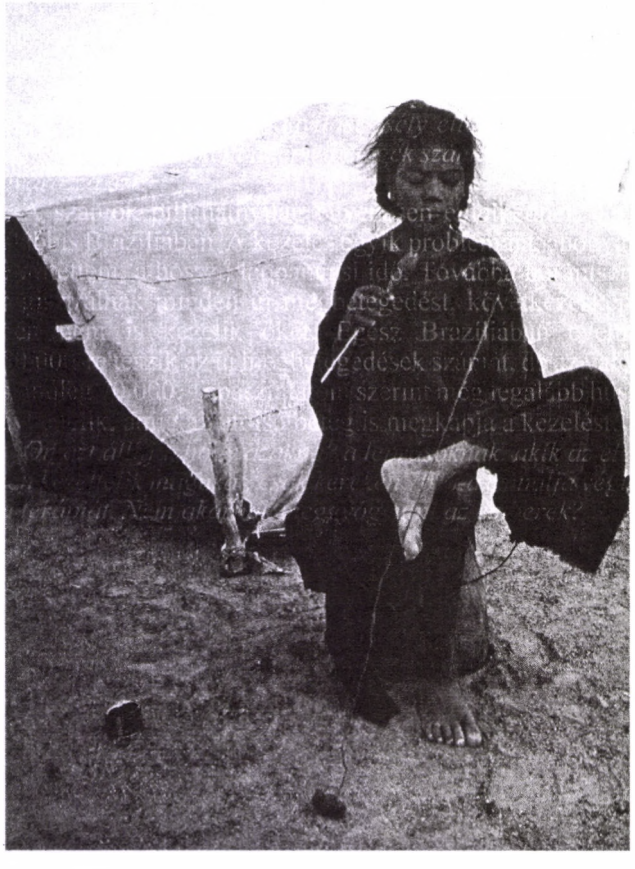

Dehogynem akarnak, csak sokan megszakítják a kezelést, mégpedig különböző okokból: Például félnek attól, hogy elveszítik munkahelyüket. Ha valaki rendszeresen eljár az egészségközpontba, hogy elhozza gyógyszereit, az feltűnik másoknak. A kollégák megkérdezik: Leprád van? S a munkahely elvesztése igen valószínű. Ehhez társul az a félelem, hogy egy ilyen emberrel a többiek nem akarnak együtt dolgozni. Így megy ez. A másik probléma: Sok beteg nagyon szegény, és egyáltalán nincs abban a helyzet, hogy ki tudja fizetni a buszköltséget az egészségközpontig és vissza, s így nem tudja kezeltetni magát. Megint mások annyira alultápláltak, hogy szervezetük nem bírja el a gyógyszereket, s akkor többé nem szedik, a betegség pedig elhatalmasodik.

A szegény országokban a leprához társul a tuberkulózis és az AIDS. Három olyan, súlyos betegség, amelyet gyakran együtt kell kezelni?

Tulajdonképpen nem. Észrevettük, hogy a leprabacilus semmibe veszi az AIDS-et kiváltó HIV-vírust. Ez azt jelenti, hogy a lepra és az AIDS jól kezelhető. Más a helyzet a tuberkulózissal, mert aki AIDS-ben betegedett meg, az gyakran még tuberkulózist is kap immungyengesége miatt.

Különösen drámaian zajlanak le az ún. rezisztens esetek, vagyis az olyan megbetegedések, amikor a bacilus nem reagál a gyógyszerre, a betegek tehát gyakorlatilag kezelhetetlenek. Egy átlagos tuberkulózis nem probléma számunkra; 50 euróba kerül. Egy rezisztens megbetegedés kezelése ellenben 10 000 eurót emészt fel. A betegség ennek ellenére nem gyógyítható, és a halálozási arány nagyon magas. Ez a fajta tuberkulózis terjed, nem csupán Brazíliában, hanem világszerte.

Anyagi támogatás érkezik Németországból, de mit tesz a brazil állam ezekkel a súlyos betegségekkel kapcsolatban?

Őszintén meg kell mondani, hogy igen sokat, mégpedig más latin-amerikai vagy az afrikai országoktól eltérően. Lepramunkánkat egészségprogramjaival támogatja a brazil állam, a városokban éppúgy, mint vidéken. A német támogatók főként az egészségügyi személyzetet és az egészségközpontok fenntartását fizetik, de a gyógyszerek kizárólag brazil részről származnak.

Milyen szerepet játszik a brazil egyház, például a sok bázisközösség, mindenekelőtt a leprabetegek stigmatizálása és kiközösítése elleni harcban?

Van haladás. Amikor huszonnyolc évvel ezelőtt Brazíliába érkeztem, az egyházközségekben is létezett ez a fajta kiközösítés. Mindenesetre gondoskodtak a betegekről. Ma létezik az a lelkipásztori egészségprogram, amelybe a lepramunkát is beépítették. Jól együttműködünk egy hálózat részeként. Korábban ez nem volt így. Most önkéntes lepramunkásokat képezünk ki, akik az egyházközség szolgálatában dolgoznak, és gondoskodnak arról, hogy már senkit se közösítsenek ki. A brazíliai ferencesek igen sokat tesznek annak érdekében, hogy szervesen beépítsek a pácienseket a közösségbe. De ez mindig a brazil állammal együttműködve is történik.

Mégis: a német anyagi segítség nélkül mindez nem megy. Viszont nem elég egy-egy rendszeres banki átutalás, mondja Ön.

Ötven euró átutalásával semmi sincs megoldva. Mindenesetre ez megnyugtatja az adományozó rossz lelkiismeretét. Én azt várom el a támogatóktól, hogy személyes életstílusukat is megváltoztassák. Például hogy politikusaiktól tisztességes árakat követeljenek a fejlődő országokból érkező termékek számára; vagy hogy ne vásároljanak olyan bútort, amely trópusi fából készült. Mindazonáltal csak az Amazonas brazil területén évente kereken

20.000 négyzetkilométer erdőt irtanak ki bútorgyártás céljából, s ebben elsősorban a gazdag országok cégei vannak benne. Azt tapasztalom, hogy azok a németek, akik meglátogattak minket, beszéltek a leprabetegekkel, és belelátták a helyzetükbe, ténylegesen változtatnak életstílusukon. Észreveszik, mennyi fölösleges birtokuk van, menynyi fölösleges terhet cipelnek magukkal, és hogy a megelégedett élethez egyáltalán nincs szükségük ezekre a terhekre. Ezt a tapasztalatot viszik magukkal Brazíliából, s aztán készek arra, hogy valóban meghúzzák a nadrágszíjukat mások javára.

Fejlesztési segítőként Ön a kultúrák közötti hídverőnek is tartja magát. Milyen látomása van erről?

A szolidaritásért és a kölcsönös tanulásért küzdök. Túlságosan keveset tudunk egymásról, értékeinkről és kultúráinkról. Gyakran egyáltalán nem vagyunk képesek megbecsülni más kultúrákat. Az én látomásom az, hogy a gazdag országokban élők megváltoztatják gondolkodásmódjukat a szegény Délen élőkkel kapcsolatban. Tehát ötven eurót adományozni önmagában nem elég. Mindenesetre az a vágyam, hogy a gazdag brazilok is adakozzanak, hogy elköteleződjenek a lepramunka mellett, s egy napon átvegyék a munkánkat, hogy saját problémájuknak tekintsék, és megoldják a lepra-, a tuberkulózis- és az AIDS-kérdést.

Ön most éppen látogatóban van Németországban, és bemutatja huszonnyolc évi lepramunkájáról szóló könyvét. Mi tűnik fel Önnek, amikor átutazik München vagy Köln városán, mi az, ami eltér a brazil állapotoktól?

Nekem feltűnik, mennyire szabadon élnek itt az emberek; Brazíliában a hétköznapok tartozéka az erőszak és az emberrablás. Feltűnik, hogy az emberek szívesen beszélnek a problémáikról, hogy milyen rosszul megy nekik, és közben nem veszik észre, hogy milyen jól megy nekik. Nem is vitázom ezekkel, különben talán agresszívvé válnék. Bizonyára van Németországban is szegénység. De senkinek nem kell éhen halnia. Létezik társadalmi alapbiztosítás, orvosi ellátás a szegények számára is, vannak ruhaosztó helyek és így tovább. Aki Brazíliában egészen lent van, annak mindebből semmi sem jut. Az emberek egyik napról a másikra élnek. Kétszer volt porckorongsérvem, és orvosilag jól elláttak. Sok olyan szegényt ismerek, akiknek ugyanez a bajuk, és nem kapnak kezelést, semmilyet, egyáltalán semmilyet.

Akkor olykor Önnek is rossz a lelkiismerete?

Igen, így van. Ez fáj nekem. Nemrégiben felkerestem egy családot, amely egy áram és víz nélküli kunyhóban lakik. Amikor este hazamentem, ez a gondolat fogalmazódott meg bennem: Neked olyan jól megy, s az emberek ott kint nyomorban élnek. Másfelől ahhoz, hogy segíthessek, jó erőben kell lennem, s ezért szabad egy kicsit élnem.

Ön családot alapított Brazíliában. Brazillá vált?

Tulajdonképpen igen. Ami az életmódot illeti, mindenesetre. Mato Grosso díszpolgárává avattak, ami nagy örömöt szerzett. Az a mód, ahogyan Brazíliában bánnak egymással, sokkal emberibb, mint Németországban. A braziloknak például mindig van idejük, nincs stressz, nem nyomasztják őket a határidők. Nekem tetszik ez az élet. Mindazonáltal, ha futballról van szó, akkor német vagyok.

Monika Herrmann

Forrás: Publik-Forum, 2007/13

A most 52 éves Manfred Göbel huszonöt éves volt, és képzett betegápoló, amikor 1979-ben a Deutscher Aussätziger Hilfswerk (Német Leprássegélyező Szervezet) megbízásával dolgozni kezdett a brazíliai Mato Grossóban. Időközben az ottani lepramunka vezetője lett. A brazil emberjogi díj kitüntetettje, Mato Grosso díszpolgára és a brazil kormány egészségügyi tanácsadója. Nem régen német állami kitüntetést is kapott. Brazil orvosnőt vett feleségül, s ma Cuibabában, Mato Grosso fővárosában él. A szeretet erősebb, mint a félelem c. könyvét a Herder Verlag adta ki.

Mennyire „fiatalok” az egyházak?

Peru egyik püspöke, *Norbert Klemens Strotmann Hoppe* rendkívül kritikus megjegyzésekkel bélyegezte meg a katolikus egyház lelkipásztori ötlettelenségét, tekintettel arra, hogy a katolikus hit drámai veszteségeket szenved világszerte. A bibliáról Rómában megtartott püspöki szinódus alkalmából a Limához közeli Chosica német származású püspöke kijelentette: „A katolikus egyház képtelen kidolgozni valamilyen stratégiát – ez az én gondom; sem érzékelő eszközei, sem döntési mechanizmusai nincsenek ahhoz, hogy reagálni tudjon konkrét helyzetekre, miközben az elmúlt években 14%-kal zsugorodott a világ népességének növekedéséhez képest.”

Az egykor „katolikus” Latin-Amerikában pusztító fejlemények tanúi vagyunk – állapította meg a püspök, és kifejtette: Ha úgy mennek tovább a dolgok, mint eddig, akkor a szubkontinensen annyira összezsugorodnak a katolikusok, illetve annyira megnőnek a különböző szabadegyházi csoportosulások, hogy már negyven év múlva azonos létszámúak lesznek, és akkor még nem is vettük tekintetbe, hogy a hit nélküliek száma aránytalanul erősen növekszik. Ennek ellenére nincsenek jelei annak, hogy léteznének komoly reformelgondolások. Arra a kérdésre, mit tett rosszul az egyház, Hoppe püspök így felelt az egyik katolikus hírügynökségnek: „Egyszerűen azt tette, amit mindig is tett – és ezáltal elveszítette monopóliumát a globalizálódó világban.”

Akik Európában azon lelkendeznek, hogy a „harmadik világban” virágzó, dinamikus és „fiatal” az egyház, és sok a papi-szerzetesi hivatás, azok nincsenek tudatában annak, hogy „a latin-amerikai egyház életerős ugyan, de az egész világon a legrosszabb számok jellemzik, ami a papokat és apácákat illeti. Másutt átlagosan 2000 hívő jut egy papra, Latin-Amerikában több mint 8000. Ez elégnek bizonyult, amíg az egész kultúra katolikus volt, időközben azonban nálunk is hétköznapi valósággá vált, ami Európában megszokott: az egyház védekezésbe szorult”.

Mindezzel kapcsolatban nem lehet zárójelbe tenni a hierarchia cselekvőképességének kérdését, mondja a püspök. A katolikus egyház hivatali szerkezetének előnye tulajdonképpen az, hogy képes az alkalmazkodásra – és az, hogy szigorúsága ellenére a hierarchia felületes. Ámde: „Újra kellene rendezni a hierarchia dimenzióit. A jelenlegi általános helyzetben a koordináció új formáira van szükségünk.”

Forrás: Imprimatur, 2008/8

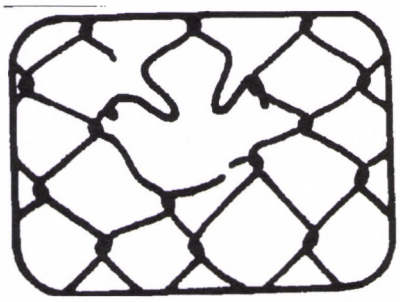

Két keréken a békéért

Bécs – Jeruzsálem

2009 húsvéthétfőjén indulva, 42 nap alatt 3500 km kerékpáron. Döbbenetes vállalkozás! Rögvest azt gondoltam, hogy ezek az emberek, akik ennyi bizonytalanságot vállalnak az ügy érdekében, nagyon fiatalos lelkületűek lehetnek. Ezért lepett meg, hogy a csoport legfiatalabb tagja 48 éves volt, s az átlagéletkor 55 év! Szigetváron beszélgettünk.

Milyen esemény, történés adta az ötletet a béke-kerékpárúthoz? – kérdezem Werner Ertelt, az osztrák csoport vezetőjét.

Néhány évvel ezelőtt az osztrák televízió megbízásából Izraelben jártam, és filmet forgattam az izraeli és palesztin békekezdeményezésekről. Amikor a vágáson dolgoztam, úgy éreztem, hogy hiányzik az én személyes hozzájárulásom, valami, ami az én erőfeszítésem a béke ügyéért. Mivel már rengeteg gyalogos és kerékpáros zarándoklaton vettem részt, úgy véltem, jó lenne egy biciklis békeút Bécstől egészen Jeruzsálemig. Az volt a szándékom, hogy a három Ábrahámtól származó nagy vallás, a zsidó, a muzulmán és a keresztény, az előkészületek és az út során is közeledhessen egymáshoz.

Ezt az utat is zarándoklatnak gondolja?

Nem, tudatosan kerültük ezt a kifejezést. Azt szerettük volna, ha ez a felhívás azokat – például az agnosztikusokat – is eléri, akiknek a zarándoklat szó esetleg idegenül, túl klerikálisan cseng.

Hogyan alakult tovább a szervezés?

Egy évvel ezelőtt húsvétkor tettem közzé a béke-kerékpárút felhívást, és néhány héten belül 40-50 érdeklődő jelentkezett. Rendszeresen tartottunk találkozókat, s ezeket egybekötöttük egy hosszabb biciklitúrával. Sokan itt szembesültek azzal, hogy a 3500 km-es táv napi kb. 100 km-rel, heti egy pihenőnappal túl nagy kihívás a számukra, ezért elmaradtak.

Óriási fizikai és pszichikai erőpróbának tűnik ez a 42 napos „erőltetett menet”! Főleg a közepe táján lesz nehéz, amikor már kellőképpen fáradt az ember, de a cél még nincs annyira közel.

Abban reménykedünk, hogy ha az ember felvesz egy ritmust, akkor az megkönnyíti a kitartást.

Sikerült-e muzulmán és zsidó testvéreket is elhívni a békeútra?

Rendszeresen tartottuk a három vallásközötti előkészületi találkozókat, ahol sok új arcot ismerhettünk meg, és barátkozhattunk velük.

Két muzulmán testvér készült velünk a békeútra, egy palesztin és egy török származású. Egyikük politikailag is aktív, és mivel májusra írtak ki választásokat, az utolsó percben derült ki, hogy nem jöhet velünk. A másik még nem kapta meg az osztrák állampolgárságot, menekültként pedig nem volt lehetősége velünk tartani.

A zsidó testvéreket is megkerestük, részükről három kifogás merült fel. A zsidó közösségben nincs hagyománya a biciklizésnek, tehát igen kevesen űzik ezt a sportot. Gondjuk volt a szombat megtartásával, mire jeleztem, hogy szívesen áttesszük a pihenőnapunkat szombatra, ha ez segítséget jelent. A döntő azonban végül is az volt, hogy a hosszú út során semmiképpen sem tudtuk volna biztosítani számukra a kóser étkezést, így sajnos ők sem tartottak velünk. Ezért aztán 3 nő és 17 férfi, különböző felekezetű keresztények vágtak neki az útnak húsvéthétfőn. Induláskor a bécsi tanácsháza előtt ünnepélyesen átnyújtották nekünk a Koránt, a Tórát és a Bibliát, mi pedig átadtuk a vallások képviselőinek azt a pólót, amelyet utunk során viselünk, s amelyre a nyolc érintett ország (Ausztria, Magyarország, Horvátország, Szerbia, Bulgária, Törökország, Szíria, Izrael) nyelvén van rányomtatva a béke szó. Szerencsére a hat hét során lesz alkalmunk több országban is muzulmán és zsidó közösségekkel találkozni, barátkozni.

Találtak-e valami olyan liturgiát, amelyben mind a három vallás otthon érezheti magát? – kérdezem dr. Josef Mannt, az Osztrák Püspöki Kar „Világvallások kapcsolata” csoportjának munkatársát.

Találkozóink inkább beszélgetős jellegűek voltak. Úgy gondolom, hogy együtt nehéz imádkoznunk, csak úgy tudom elképzelni, hogy ki-ki a saját hagyománya szerint mondja a magáét. Hiába gondoljuk, hogy egy Istenünk van, egy muzulmánnak nyilván meglehetősen idegen a Szentháromság gondolata, ugyanakkor nekik például szigorúan kötött imaformuláik vannak, tehát nem biztos, hogy erőltetnünk kellene a közös imádságot.

S ha valamilyen szimbolikus eszközökkel dolgozó együttlétet találnának ki, például gyertya körüli liturgikus tánc lenne, vagy zenehallgatás közbeni meditálás?

Ilyeneket a Kairosz Lelkiség munkacsoportjában annak idején mindenki számára elfogadhatóan és gazdagítóan alkalmaztunk.

Az egyes emberek szintjén természetesen nem megoldhatatlan a kérdés! De ha a három világvallásra szeretnénk központilag kidolgozni közös imamódokat, akkor folyton akadályokba ütközünk, például a muzulmánoktól idegen a gyertya használata is. Abban viszont bizonyos vagyok, hogy a béke, az igazságosság és a teremtés megőrzése terén minden nagy vallás elvileg egyformán gondolkodik. Ezeket a pontokat kell erősítenünk, főleg ***közös tettekkel!***

Jó néhány évvel ezelőtt szerveztünk egy erőszakmentességről szóló találkozót zsidó és muzulmán testvérekkel. Mindannyian megegyeztünk abban, hogy a béke gyönyörű, és nem szabad háborút kezdeményeznünk, tárgyalni kell, megegyezni stb. De amikor az került szóba, hogy mi a teendő, ha engem bántanak, akkor mind a muzulmánok, mind a zsidó testvérek azt képviselték, hogy akkor természetesen más a helyzet, a jogos önvédelem indokolt. Nem lepődtünk meg túlságosan, hiszen a keresztény egyházak hivatalos álláspontja is ez. De mi, a Bokor Közösség, a vissza nem ütés jézusi gondolatával egyedül maradtunk.

Ausztriában most az „igazságos háború” ellenpontjaként szerveződik egy mozgalom katolikusok és evangélikusok részvételével „igazságos béke” néven.

Szeretném megkérdezni mindegyiküket, személyesen miért döntöttek úgy, hogy erre az útra vállalkoznak? (Az alábbiakban néhány a válaszok közül:)

- Húsz évvel ezelőtt Jeruzsálemben jártam egy évet a bencés teológiára, ahol katolikusok és evangélikusok együtt tanultak. Innen származnak az első kapcsolataim zsidó és muszlim testvérekkel is. S mivel hobbisportoló is vagyok, ezért régi álmom volt, hogy egyszer eltekerjek Jeruzsálemig. De biztosan nem került volna rá sor, ha nem találkozom ezzel a felhívással.
- Valami olyasmiben akartam részt venni, ami igazi kihívás, ami fáradsággal jár, s amivel legalább egy kicsit személyesen hozzá tudok járulni a három világvallás közötti feszültségek áthidalásához. Talán egy kicsi békejel lehetünk a Közel-Keleten. Hiszem, hogy *a cél maga az út*, amelynek során jobban megismerjük egymást, a másik két világvallás gondolkodását, alakulunk, formálódunk.
- Katolikus teológus vagyok, 20 éve egy keresztény újságnál dolgozom, lassan nyugdíjba vonulok. Soha nem jártam Izraelben, s mindig kis fenntartással gondoltam Jeruzsálemre, igaz, Rómára is. Jeruzsálemet valahogy a világ szívének gondolom. A sokfajta vallás jelenléte, az állandó feszültségek és közeledések mindenképp valamilyen élő, izgalmas város képét idézik föl bennem. Húsvéthétfőn indultunk, az emmauszi tanítványok emléknapján. Nekem is egy kérdés van a szívemben: Mit jelent valójában az, hogy Jézussal élek, mások Allahhal vagy a prófétáikkal? Az út során én is szeretnék választ kapni, ugyanúgy, ahogyan a tanítványok is megvilágosodtak az emmauszi úton Jézus válaszaitól.
- Azt gondolom, hogy a béke szót nagyon lejáratták a politikusok és az egyházi emberek is. Szerintem a békét csinálni kell! Találkozni, párbeszédet folytatni, közeledni egymáshoz. Ezért jöttem el erre az útra, hogy megkockáztassam, merészeljem a békét. Meglátogatunk a volt Jugoszláviában működő békemozgalmakat is, a lényeg mindig *a találkozás*. Tisztában vagyok azzal, hogy egyedül jelentéktelen vagyok egy ilyen nagy ügy szolgálatában, de ha egy ágra 5 999 999 hópihe esik, és a hatmilliomodiknál törik le, akkor mindegyik hópehely egyformán fontos volt.
- Nekem fontos, hogy jobban megértsem az izraeli helyzetet. Mindkét félnek – a maga szempontjából – teljesen logikus érvei vannak. De hát ez így nem mehet tovább, hogy csak a háború vagy erőszakos megoldások jönnek szóba! Talán alkalmunk lesz beszélgetni emberekkel, együtt gondolkodni értékekről, közeledési lehetőségekről. Csak abból születhet valami nagyszerű, ha *személyesen* odamegyünk egymáshoz, és megkíséreljük beleképzelni magunkat a másik helyzetébe.
- Az első pillanattól lelkesedéssel töltött el a béke-kerékpárút ötlete. Barátaim mind azt mondták: Jeruzsálem valami egészen különleges hely. Aztán egyre többet olvastam a konfliktusokról. Hiszem, hogy a problémák megelőzése és megoldása csak a személyes találkozások során valósulhat meg.
- Én vagyok a csapat mikrobuszos kísérője és egyben orvosa. És mivel az Irgalmas Szamaritánusoknál dolgozom, örülök, hogy Szamariát is megláthatom.
- Már kétszer jártam a Szentföldön, és szembesültem az ottani helyzettel. De biztosan fontos a béke gondolata azoknak az országoknak is, amelyeken áthaladunk. Úgy vélem, hogy mindenki, aki békességes gondolatokat forgat a fejében, hozzájárul ahhoz, hogy a világ jó irányba változzon.

- Az én elsődleges motivációm az volt, hogy kilépjek a mindennapok biztonságából. Szerettem volna átélni azt, hogy milyen az, amikor nem tudom pontosan, hogy mi várható, milyen emberekkel fogok találkozni. Természetesen nagyon mélyen érint Izrael helyzete is. Nem nagyon értem, hogy mi zajlik ott, hogyan lehetséges, hogy a véleménykülönbségeket még ennyi idő után sem lehetett nyugvópontra juttatni. Azt is nagyon fontosnak tartom, hogy az út során a bennem zajló békétlenségeken is dolgozzam.
- Én a Nemzetközi Kiengesztelődési Szövetségben dolgozom. Részt veszek a katonaságmegtagadók védelmében, s több békekezdeményezést vezettem a volt Jugoszlávia területén élő népek között is. Szívügyem a vallások kiengesztelődése.
- Engem elsősorban a sportos kihívás érintett meg, de izgalmasnak ígérkezett az új, ismeretlen kultúrákkal való találkozás. Vonzott az a kérdés is, hogy vajon hogyan alakul ennek az „ügy érdekében" összeállt húsz embernek a kapcsolata. Azt is nagyszerűnek találtam, hogy az út csak nagyjából szervezett, helye van benne a rugalmasságnak, a Lélek indításainak is. *(Ennek ékes példája, hogy már Kelet-Törökországban kerekeztek, amikor sikerült végre megszerezniük a szír vízumokat.)*

Milyennek tapasztalják a széles ökumené gondolatát a templomba járók között, és hogyan áll hozzá a hierarchia?

Az Osztrák Ökumenikus Egyházak Tanácsa olyan intézmény, amelyben minden vallásból csak kevés képviselő van jelen, tehát ez a hierarchiának igen kicsiny szelete. A katolikus és evangélikus bázison azonban nagyon előrehaladott az ökumené gondolata, már csak azért is, mert egy átlagos hívőnek fogalma sincs, hogy mi a különbség a két vallás között. Nagyjából egyformának tűnnek, és igazuk is van. A kisebb egyházaknak pedig azért van több ökumenikus kezdeményezésük, mert ők folyamatosan konfrontálódnak más vallásokkal a mindennapi életben, az iskolában, házasságkötések kapcsán stb. A fiatalok minden területen nyitottabbnak tűnnek. Németországban egyszerűbb a helyzet, ott a keresztények fele-fele arányban katolikusok és evangélikusok, de Ausztriában 90% katolikus.

Én nemcsak a keresztény felekezetek közötti, hanem a széles ökumenére is gondoltam, elsősorban a muszlim testvérekhez való viszonyulásra. Az emberek gyakran csak azt hallják, hogy a muzulmánok agresszívak, terrorista gyanúsak, s sokakban megmarad ez a hamis, egyoldalú kép.

Sajnos a populista szónokok gyakran tűzik zászlajukra az idegengyűlöletre buzdító jelszavakat, s ez sokat árt a vallásközi párbeszédnek. Mindenesetre úgy tűnik, hogy ez a fajta közeledés a templomba járók legalább 90%-át egyáltalán nem érdekli.

Melyek lehetnek azok a közös pontok, ahol a három ábrahámi világvallás egységre törekedhet? Tudom, a béke, az igazságosság és a teremtés megőrzése. De találhatunk-e még mást is?

Azt gondolom, hogy az az Isten, akihez a zsidók, muzulmánok, keresztények szólnak, az Ábrahám, Izsák és Izmael Istene. Én arról álmodom, hogy egy napon mi együtt tudunk imádkozni ehhez az egy Istenhez. Csak ezt nagyon megnehezítik a hagyományaink. Eddig tulajdonképpen monokultúrákban éltünk, ahol egy az igazság, egy az egyház, egyetlen megoldási lehetőség létezik. Sajnos monopolizáltuk a vallást! De egyszer talán megértjük, hogy csak a mi egy Istenünknek a különböző módon történt kinyilatkoztatásairól van szó.

Egyszer egy fiatalember mesélt nekem arról, hogy ő hogyan képzeli el az Isten Országát. „Olyan lehet, mint egy hatalmas kert, amelynek sok bejárata van. De mindaddig, amíg nem lépünk be a kertbe és nem nézünk körül, hanem csak a saját kapunk előtt toporgunk, addig azt hisszük, hogy csak az az egy bejárat van."

Igen, az egyszerű hívő embernek ez közel sem jelent akkora gondot, mint a teológusoknak, akik nem is mindig automatikusan hívő emberek. Minden vallásban vannak misztikusok, akik nem feltétlenül követik egyházuk hivatalos állásfoglalásait. A muzulmán világban a középkorban volt egy jelentős misztikus hullám, amely még ma is érezteti hatását. Ezek az emberek minden vallásban, minden korban a Szeretet-Istenről beszélnek, de sajnos mindig csak kisebbségben vannak.

Mit mondanak azoknak az embereknek, akik az út során megkérdezik, hogy ki ez a sok egyforma pólós ember, hová mennek, és mit akarnak?

Nem tervezünk semmilyen demonstrációt. De ha kérdeznek, akkor el fogjuk nekik mondani, hogy ez az út a mi személyes hozzájárulásunk a békéhez, mert az erőszak fokozódását valahogyan át kell törni. Hitet teszünk a mellett is, hogy a béke csak koncentrikus körökben valósulhat meg: először önmagamban, aztán a közvetlen környezetem viszonylatában, s csak ezt követően van esély a népek közötti békére.

Azt gondolom, hogy ez nagyon fontos gondolat, hiszen a leggyakoribb reakció bizonyára az lesz, hogy szép-szép ez az út, de hát nekem nincs se időm, se pénzem ilyesmire. Fontos, hogy mindenkihez eljusson az üzenet, hogy kinekkinek a saját helyén kell tennie a békéért. Mi fog változni otthon a béke-kerékpárutat követően?

Úgy gondoljuk, hogy a tapasztalatok bennünk fognak változásokat előidézni, s rajtunk keresztül a környezetünkben is. Már az előkészületek során is észleltük, hogy sokakban sikerült felkeltenünk az érdeklődést az ügy iránt, s jó beszélgetésekre van kilátás.

Most egy teljesen praktikus kérdés: hogy lehet 20 embernek úgy kerekeznie, hogy az autósokat nem kergetik őrületbe?

Nem szervezzük ezt a dolgot, természetesen adódik, hogy kisebb csoportokra szakadunk, hogy előzésünk ne ütközzön nehézségekbe. Különböző erőnléti állapotunk miatt egyébként is vannak, akik gyorsabban mennek, mások kényelmesebben bicikliznek. Az autósokat csak az idegesíti, ha egymás mellett haladunk.

Vannak-e további tervek is?

Nagy álmom – mondja Werner Elter –, hogy a 2010-es esztendőben mind a huszonhét EU-ország 10-10 – lehetőleg különböző vallású – fővel vegyen részt a béke-kerékpárúton, s így 270-en érkezzünk Jeruzsálembe, kifejezve a béke iránti vágyunkat!

A Bokor Közösség nevében is köszönöm ezt az erősítő és reményt adó beszélgetést, kitartást és sok örömet kívánok az útra!

Kőszeginé Rihmer Melinda,
Pécs

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Három kavics

Már többször is beszéltem nektek egykori pajtásomról, Bérci Berciről. Törpécske volt ő is, mint én, és szintén Törpeházán lakott a szüleivel. Kapott egyszer ajándékba egy különleges könyvet. Olyasvalami volt a címe, hogy „Csalafintaságok, tréfák, beugratások”. Kértük, hogy adja kölcsön, de nem adta senkinek, hiszen akkor többé nem ugrathatott volna be minket. Az volt a legkedveltebb csalafintasága, hogy letett egymás mellé három kavicsot, két fekete közé egy fehéret, aztán így szólt: „Távolítsd el a két fekete kavics közül a fehéret, de anélkül, hogy hozzányúlnál! Nemcsak kézzel nem szabad hozzányúlni, bottal sem, falevéllel sem, semmivel.” Amikor végre elismerte a töprengő, hogy hozzányúlás nélkül nem tudja eltávolítani a két fekete kavics közül a fehéret, akkor Berci nagy diadalmasan megfogta az egyik fekete kavicsot, és áttette a másik fekete mellé, és ezzel csakugyan megoldotta a feladatot: eltávolította a két fekete közül a fehéret anélkül, hogy magához a fehérhez hozzáért volna. Persze, én is kértem tőle a könyvet, többször is, de hiába. Egyszer azonban, egy májusi napon, azt válaszolta: „Hát jó, kölcsönadom. De adnod kell érte valamit!” Örömmel kérdeztem, hogy mi legyen az a valami.

Akkoriban már tudta rólam egész Törpeháza, hogy szívesen oktatom a jóra társaimat, nem lepett hát meg Berci válasza: „A kisöcsém napról napra szemtelenebbül beszél velem. Neveld meg egy kicsit, és ha majd tapasztalom, hogy már nem szemtelenkedik velem, kölcsönadom neked a csalafintaságos könyvet.”

Másnap délután, amikor beléptem a kertjükbe, Berci rám kacsintott, és intett a kis Dániel felé, hallgassam csak, éppen jókor jövök. Dániel valami bogarat taposott szét a földön, mogorván nézett a bátyjára, és ezt mondogatta: „Csibész Berci! Csibész Berci! Csibész Berci!” Mondta még többször is, de mi már siettünk a falu végi rétre, ott gyűltek össze délutánonkint a velünk egykorú törpeházi gyerekek. Miután kiléptünk a kertkapun, Berci hozzám fordult: „Most hát hallottad, hogyan beszél velem. És tudod, miért? Mert kocsi elé fogtam egy cserebogarat. A kocsit dióhéjból csináltam. Odarohant, eltaposta a cserebogarat, azt mondta, azért hogy ne szenvedjen tovább, engem meg szidott.” Berci megállt: „Nem akarsz visszamenni, és most rögtön beszélni vele? Megvárunk a labdázással.” Azonban megráztam a fejem: „Most nem. Még figyelem egy kicsit a viselkedését.”

Néhány nap múlva, amikor ismét átmentem hozzájuk, az éléskamrában találtam Bercire. Kanalat markolt, és buzgón meregette vele a lekvárt a lekváros bödönből. Amikor megpillantott, kiszaladt a házból, és dühösen kiáltotta: „Dániel! Merre vagy?” Távolról jött a válasz: „Mit akarsz?” Berci szidta: „Nem megmondtam, hogy itt maradj a konyhaajtóban, és ha közeledik valaki, fütyülj!?” A felelet Dániel szokása szerint ismét többszörösen hangzott el: „Fütyülök rád! Fütyülök rád! Fütyülök rád!” Berci intett nekem: „Hallod ezt? Így beszél a bátyjával! Nem akarsz most itt maradni egy kicsit, és megkezdeni a nevelését?” Azonban megráztam a fejem: „Még figyelem egy ideig.”

A következő napon alig értem át Berciékhez, zivatar tört ki. Behúzódtunk a fiúk szobájába, és Berci ott dobálta a falhoz a labdát. A labda egyszerre csak félrepattant, és csörrr!, kiütött egy ablaktáblát. De Berci már futott is a konyhába, és újságolta édesanyjának: „Kicsapta az ablakot a szél, és kitört az üveg!” Amikor elvonult a zivatar, és indultunk a rétre, Berci vinni akarta Dániel csónakocskáját is, úsztatni a hegyről lefutó esőpatakokban. Dániel azonban kijelentette: „Nem viszed! Én is úsztatni akarom.” Berci dühösen rákiáltott: „De viszem!” Dániel vissza: „Ha megpukkadsz, akkor sem!” Berci üvöltött: „Mi vagyok én, hogy így mersz velem beszélni?” De Dániel most már nevetett: „Kukac vagy!” És szokása szerint ismételgette is: „Kukac Berci! Kukac Berci! Kukac Berci!” Berci rám nézett: „Hallod, mit kiabál? Már igazán elkezdhetnéd a nevelését! Miért halogatod? Hiszen annál később kapod kölcsön a csalafintaságos könyvet!”

Ettől kezdve az egész nyáron át majdnem minden nap együtt voltam Bercivel. Egy este, amikor már hazafelé lépegettünk a falu végi rétről, elröpült mellettünk egy cserebogár, és Berci utána iramodott, hogy leüsse. De iramodtam én is Berci után, megfogtam a karját, és ijedten suttogtam: „Jaj, vigyázz, ezt le ne üsd! Ez nagyon okos cserebogár, ennek nagyon rossz véleménye lenne rólad!” Tudta Berci, hogy tréfálok, de megkérdezte: „Mi lenne rólam a véleménye?” Kérdeztem magam is: „Mit mondanál neki, hogy miért ütötted le?” Persze nagy diadalmasan kivágta szokásos feleletet: „Mert kártékony!” Megveregettem a vállát: „Látod, milyen jó, hogy nem ütötted le?! Ha ezt mondanád neki, tüstént tudná, hogy hazudsz. Mert ha a kárral törődnél, felajánlottad volna a munkádat édesapádnak, rendezzetek nagyszabású cserebogárirtást. Amikor azonban kocsihúzással kínozunk egyet-egyet, akkor a rossz hajlamunk működik, és csupán mentségül mondogatjuk, hogy a kártékonysága miatt ütöttük le.” Berci elgondolkozott, de aztán, hogy mégis ellenkezzék, ezt

dünnyögte: „De ez az egy is okozhat kárt...” Bólogattam: „Okozhat bizony! Ha leütöd, és dióhéj elé fogod, benned okozza az igazi nagy károsodást, állatkínzóvá leszel tőle.” Alighanem a cserebogárról jutott az eszébe Dániel, és így szólt hozzám: „De Dánielnek akkor sem szabad szemtelenkednie velem. Mikor beszélsz már vele?”

Nemsokára véget ért a tanítás, és még több időt tölthettem Bercivel. Egy délelőtt, amikor édesanyja lent járt a faluban, megint az éléskamrában találtam rá, a lekváros bödön mellett. Nem szóltam róla, később az erdőben rámutattam egy fehér pillangóra: „Egyedül röpköd szegényke... Amióta a testvérével az a baj történt.” Sejtette Berci, hogy valami történet következik, mosolygott is már előre, de megkérdezte: „Miféle baj?” „Beröpült az éléskamránkba, és eszegetni kezdett a lekvárból. Én persze magyaráztam neki, hogy nem ez a módja az ő táplálkozásának, lebegjen virágról virágra a gyönyörű tisztásokon, ne töltse azzal szépséges pillangóéletét, hogy éléskamrában lebzsel. Mit gondolsz, mit felelt? Iszonyatosat! Hogy ő már annyira megszerette a lekvárt, hogy már nem is fontos neki a lebegés a réteken, nem fontos neki a napfény, a hajnal, az alkony, már nem fontos neki semmi más, csak a lekvár. Beszálldosott hozzánk továbbra is, én meg szomorúan láttam, hogy ő, aki hófehér pillangónak született, úgy bújja a kamrát, mint valami szürke egér. Egy napon, amikor ismét beléptem a kamránkba, sírdogálást hallottam a lekváros bödönből. Megismertem a lepke hangját, de őt magát csak nagy nehezen vettem észre a félhomályban. Mert már nem volt fehér, hanem egészen sötét. Beleragadt a lekvárba, összetapadtak a szárnyai, s könnyű lábacskáira súlyos lekvárcsizma száradt. A bödönből kiszabadítottam ugyan, de pillangói életének vége, soha többé nem röpülhet. Ami a legrettenetesebb, most már irtózatosan fáj a szíve a gyönyörű lepkeélet, a lebegés, a tisztások, a virágok után...” Berci most már komoly arcocskával hallgatta a történetet, de aztán ugrott egy nagyot, és repdeső mozdulatokat tett két karjával: „Én nem ragadok bele, Moha! Én nem, ne félj!”

A nyár közepe táján, amikor egyszer ebédelni szaladtunk hazafelé, Berci véletlenül felrúgott egy üveg napra tett kovászos uborkát. De tüstént be is kiáltott a házba: „Eszter néni! Miért nem kötik meg azt a kecskét? Biztosan ő döntötte fel az uborkájukat!” No, bármennyire siettünk is, meg kellett hallgatnia egy történetet. Elmondottam neki, hogy volt egyszer egy kedves kis törpécske. Igaz, hogy olyan volt az orra, mint egy kis uborka, de hiszen illik is a törpéhez az uborkaorr. Mitőlünk senki sem várja, hogy olyanok legyünk, mint valami tündérke. Ez a törpécske azonban nagyon szeretett volna tetszetős ábrázatú lenni, és megkért egy varázslót, hogy segítsen rajta. Segített is a varázsló, álarcot varázsolt a törpécskére, sima homlokú, egyenes orrú, szabályos ajakú álarcot. A törpécske öröme azonban nem tartott sokáig. Idegenkedve, bizalmatlanul nézett rá mindenki, az édesanyja pedig inkább rá sem nézett, hogy ne kelljen sírva fakadnia. „Jaj, jaj, ez a tetszetős ábrázat nem az én kedves kisfiam arca! Jaj, sose láthatom többé az én kedves kisfiamat!” Irtózni kezdett az ábrázatától maga a törpécske is, befödte házukban a tükröt, s még a mosdóvizét is fölzavarta, mielőtt föléje hajolt, nehogy meglássa magát benne. Elment a varázslóhoz is, és kérte, hogy vegye le róla az álarcot. De a varázsló megvakarta a fejét a csúcsos süveg alatt, és vigyorgott: „Hja, barátocskám, nem ilyen egyszerű a dolog. Rád varázsolni nem volt nehéz, de levenni, ahhoz már nagyobb varázsló kell.” Jó pár év telt el, míg olyan varázslóra talált a törpécske, aki vállalkozott rá, hogy megpróbálja levarázsolni róla az álarcot. A varázslás azonban csak félig sikerült. Mert akkorára már úgy hozzánőtt az álarc az igaz arcához, hogy már nem mindenütt lehetett levarázsolni. Kedves orrocskája azonban ismét látszott, s még a könnye is rácsordult, amikor újból megpillantotta a patakban. De nem szégyellte, hogy könnyezik. Mondotta magában nagy boldogan: „Igazi örömkönny, és igazi uborkaorr!”

Amikor befejeztem a mesét, Berci elnevette magát: „Köszönöm, Moha! De hiszen mostanában már csak nagyon ritkán hazudok!” Magam is észrevettem, hogy megváltozott az én kedves Berci pajtásom, éppen ezért a szünidő utolsó estéjén, amikor hazaindultam tőlük, kivettem a fiókjából a csalafintaságos könyvet: „Ezt pedig most magammal viszem, kölcsön.” Berci azonban nézett egy nagyot: „Hogyhogy? Hiszen még nem is beszéltél Dánielle! Nem nevelted!” Elmosolyodtam: „Nem neveltem, ez igaz. De úgy egyeztünk meg, hogy ha nem szemtelenkedik többé veled, elvihetem a könyvet. Talán szemtelenkedik még?” Berci elgondolkozott: „Igazad van, már régóta nem szemtelenkedik. De hát ha nem te nevelted, akkor nem a te érdemed, hogy nem szemtelenkedik.” Most már nevettem: „De bizony, az én érdemem. Téged tettelek olyanná, hogy ne legyen oka szemtelenkedésre. Hiszen tudod, ha változtatni akarunk a fehér kavics helyzetén, változtathatunk azon úgy is, hogy a feketéhez nyúlunk.”

Berci tátott szájjal bámult rám. Megfogtam hát szépen gyöngéden az állát meg az orrát, becsuktam az eltátott száját, és nagy vidáman megindultam hazafelé a csalafintaságos könyvvel.

*2009. március 24-én az örök hazába költözött **Dénes Klára,** a Bokor Közösség „barátságos, csendes, derűs, racionálisan gondolkodó, higgadt emberségű” tagja. Az általa vezetett közösség tagjainak „búcsúbeszédével” és egy 1997-ben vele készült interjúval búcsúzunk tőle.*

Búcsú Dénes Kláritól

Kedves Klári!

Ha Te írnád saját búcsúbeszédedet, mit mondanál nekünk? (Az egyik Általad szervezett lelkigyakorlaton ugyanis ezt a feladatot kaptuk a Bokor Közösségből hívott Molnárné Beától, még 1995-ben.) A mi búcsúbeszédünk arról szól, hogy milyennek ismertünk meg Téged, s mit tanultunk Tőled.

– Békéscsabán az 1970-es évek közepén alakult ifjúsági énekkarban jelentél meg mint kórustag. Egymáshoz tartozásunkat erősítették még az éneklés melletti ünnepi, névnapos együttlétek is.

– 1979-től szólítottál meg közülünk néhány 20-as éveiben járó embert, hogy „lenne-e kedvünk kis csoportban, otthon olvasni a Bibliát”. Abban az időben már néhányunk szüleivel is tartottad a kapcsolatot; ezek derűs, gyümölcsöző lelki együttlétek lehettek.

– 1981-ben az ifjúsági énekkarból kamasz lányokat is megszólítottál, hogy „lenne-e kedvük beszélgetni”. A mai napig emlékezetesek maradtak azok a vasárnap délutánok, amelyeken „kamaszkori válságaink, önmagunk, útkereséseink a Jóisten felé” volt a téma.

– 1982-ben Aszódra, 1983-ban Budapestre kerültél, s közben folyamatosan tartottad velünk a kapcsolatot.

– 1988-ban kötötted életedet Barabás Gyurihoz, akivel együtt vállaltátok a lejöveteleket Békéscsabára.

– Voltak fájdalmas kudarcélményeid is. A három egybeszeretett közösségből egy lett: egy megszűnt, a másik kettő pedig egybeolvadt.

– Amikor lazult a csoportfegyelem, Gyurival levélben alaposan helyretettetek bennünket. Figyelmeztettetek arra, hogy jobban figyeljünk egymásra a „köztes” összejöveteleken, amikor nem tudtok lejönni, mindig készüljünk előre meghatározott szellemi tartalommal, s ne feledkezzünk el önmagunk továbbképzéséről se.

– 1993-99-ig a lelkigyakorlatok évei voltak Békéscsaba-Fényesen az Alt családnál. Először Te tartottál lelkigyakorlatot Gyurival, később meghívtátok a Bokor Közösségből Molnár Gyuszit, Molnárné Beát, Király Nácit is. Még Sófalvi Marci bácsi és Bulányi Gyurka bácsi is eljutott hozzánk egy látogatás erejéig. Sófalvi Marci bácsiról tudjuk, hogy ő biztatott Téged – egy kérdésed kapcsán –: a II. Vatikáni Zsinat szellemében elgondolt „kisközösségek” úgy fognak általad létrejönni, ha nem vársz senkire, hanem összegyűjtöd az embereket, és tanítod is őket. Teológiai felkészültségeddel meg is alapoztad ezt. Bulányi Gyurka bácsi volt az „emberhalászat” és a tanítás „hogyan”-jának továbbgondolója.

Mit tanultunk Tőled?

– Barátságos, csendes, derűs, racionálisan gondolkodó, higgadt emberséget. Elvártad tőlünk a találkozásokra érkezés pontosságát, egymás számontartását, a szellemi nyitottságot az új, de a régi tanítás lényegét szem elől nem tévesztő gondolatok iránt. Az evangéliumokat Veled együtt elemezve gondoltuk végig: „Mit mondott Jézus akkor, hogyan kell értelmeznünk ezt ma, és mit kell tennünk most?” Segített ebben a Gyurka bácsi által írt Merre menjek?, a „KIO” és más irodalom is.

– Bátorságot tanultunk Tőled, hogy igenis képesek vagyunk megérteni egy olyan irodalmat, amelyről eddig csak a szószékről, a prédikációkban hallottunk tanítást. És lehet kérdezni, sőt kell is, hogy jobban megvilágosodjon előttünk saját felelősségünk!

– Feladatunk, hogy ezt a tudást továbbadjuk, s ha igény van rá, szorgalmi feladatot is vállaljunk a közösség érdekében, mindenki abban, amiben indíttatást érez erre. Magyarságunkat is fontos ápolnunk!

Köszönjük, hogy együtt lehettünk Veled, hogy megosztottad velünk idődet, tudásodat! Eltávozásod mindannyiunknak veszteség. Hisszük, hogy az Úr közelségében már jó helyen vagy, és reméljük, onnan súgsz nekünk továbbra is! Nem feledjük kedvenc énekedet: „Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, karjaimba zártalak: örökké az enyém vagy!”

Viharsarki KIO Közösség, Békéscsaba

„Ha maga nem kezdi el, akkor nem történik semmi”

Klári, mesélj, honnan jöttél!?

1933-ban születtem vallásos családban. Édesanyám nagy súlyt helyezett a vallásos nevelésünkre. Így még 1951-ben (érettségire készülve) is jártam hittanra, és 13 éves koromtól kezdve napi áldozó voltam. Kezdetben nem egészen értettem, miért biztat édesanyám arra, hogy minden reggel, iskola előtt templomba menjek. De idővel magam is megtapasztaltam, hogy ez a rendszeresség erőt, biztonságot ad az életemben.

Tizenöt éves voltam 1948-ban, amikor meghívást kaptam egy egyhetes lelkigyakorlatra. Valószínűleg a hitoktatóm küldött, de biztosan sose tudtam meg. A lelkigyakorlatot Szolnokon, Török Jenőék tartották. Új perspektívába került minden! A mai napig őrzöm a jegyzeteimet. Hazamenve ősszel új hitoktatóhoz kerültem, aki tovább építette a nyáron kapott indíttatást. Az atya ma is él, ma is aktív, pedig már 80 éves. Sokat köszönhetek neki! Nem állt közvetlen kapcsolatban Bulányi páterrel, de hivatkozott rá, és hangsúlyozta a közösségi élet fontosságát. Tőle is őrzök írásos emléket: a „Levelek Húgomnak” öt írásával indított az egyetemi évekre. Meg azzal, hogy keressem meg Bulányi Györgyöt Budapesten. Ehhez akkor még nem volt bátorságom. De azért 1952 januárjában részt vettem az Angolkisasszonyoknál egy lelkigyakorlaton, amelyet ő tartott, nem sokkal letartóztatása előtt.

Sötét évek következtek, és közösségi gondolkodásomban-életemben is nagy szünet állt be, de azért gyakorló hívő maradtam, s régi hitoktatómmal is kapcsolatban álltam.

Ez így tartott egészen 1977-ig, amikor az Egyetemi templom előtt megakadt a szemem a Teológia c. folyóirat egyik számán. Noha egy másik írásért vettem meg, revelációként az Evangelii nuntiandi kezdetű apostoli buzdításról írt cikk hatott rám. Ekkor találkoztam először azzal a gondolattal, hogy a bázisközösségek az Egyház reménységei. A szívembe talált az üzenet! Naiv módon azt vártam, hogy a papok most majd megkezdik a kisközösségek építését. Hiszen napnál világosabb, hogy ez a feladatuk, ezt kell tenniük, erre biztatja őket a pápa is. Nem történt semmi. Nem értettem, s elpanaszoltam értetlenkedésemet egykori hitoktatómnak. Szelíd mosoly volt a felelet, meg egy máig ható mondat: „Ha maga nem kezdi el, akkor nem történik semmi.”

Erős volt bennem a felelősségérzet a hitemért és az egyházamért, így aztán nekikezdtem. Ezekben az években Békéscsabán éltem. Itt a felnőtt énekkarban is, a gitáros ifjúsági énekkarban is elmondtam, mit olvastam a pápa buzdításában, mi a feladatunk. S mivel a papok nem csinálják, hát akkor nekünk, képzetlen laikusoknak kell létrehoznunk a bázisközösségeket. Két csoport jött létre: az egyik huszonéves fiatalokból, a másik negyvenes, meglett emberekből. Egyik első akciónk az volt, hogy rendszeresen imádkoztunk a papokért, hogy értsék meg ők is az üzenetet, s foglalkozzanak velünk.

1978 januárjában, a keresztények egységéért rendezett imahét alkalmával egy szomszédos faluba mentünk az énekkarral. Itt találkoztam először a Hampel-házaspárral, akik – kellő lámpalázzal! – közösségi életük élő tapasztalatairól számoltak be. Tanúságtevésük után odamentem hozzájuk, hogy szívesen találkoznék, beszélgetnék velük. Ezután, ha Budapesten jártam (úgy havonta egy alkalommal), mindig találkoztunk Máriával, s ő ismét biztatott: keressem fel Bulányi Györgyöt, aki az ő közösségük mozgatórugója. Így kerültem most már közvetlen kapcsolatba Gyurkával.

Időközben létrejött Békéscsabán egy harmadik közösségem is tizenévesekből. A plébános tudott a munkánkról, de nem törődött vele. Hiányzott a segítsége, de legalább azt tehettünk, amit akartunk: nem szólt bele senki, nem ellenőrzött senki. A legidősebb csoport azóta feloszlott, de a fiatalabbak azóta is összetartanak, aktív közösségi életet élnek. „Tananyagként” foglalkoztunk a II. Vatikáni Zsinat dokumentumaival, a Bokor-irodalomból a Merre menjek?-kel, a Keressétek az Isten Országát!-tal, de elővettük például Varga Domokos könyveit is. S mindig helye van a Szentírásnak, az imádságnak a találkozókon. A középső korosztályban (akik most már lassan negyvenesek) bizony többen „félszárnyúan” járnak a közösségbe: a férjek inkább csak elengedik a feleségüket, maguk nem aktív tagok. Mondogattuk is a fiatalabbaknak, akik még párválasztás előtt váltak csoporttagokká, hogy tanuljanak az idősebbek gondjaiból, jól válasszanak! És általában meg is fogadták a tanácsot! Szerencsére az idősebbek között is akad olyan, akihez a házastársa is csatlakozott, csoporttaggá vált.

Jómagam időközben elkerültem Békéscsabáról, 1984 óta Budapesten élek, de a közösségi szálak máig összeköttek. Egészen mostanáig havonta jártam vissza, s kéthavonta most is megyek, illetve megyünk Gyurival együtt. De lassan lábra áll, önállósodik a közösség. Már választottak maguk közül egy ügyvivő házaspárt, akik a találkozók között is odafigyelnek a tagokra. Igen sokféle tevékenységet vállalnak a közösségi tagok: szellemi fogyatékosok látogatásától keresztény könyvesbolti árusításig, énekkartól karitász-tevékenységig... Idővel ki-ki megtalálja, mi a ne-

ki való, személyre szabott feladata: van, aki az óvódásoknak tart hittanszerű foglalkozást, más a kamaszok nyelvét beszéli jobban. Sőt, lassan azt is belátják, nekik maguknak is újabb kisközösségeket kell létrehozniuk.

Tudjuk rólad, hogy nyugdíjas éveid kezdetén „pályát módosítottál”: gyógyszerészből hitoktató lettél.

Már középiskolás koromban hitoktató szerettem volna lenni, de mire 1951-ben érettségiztem, addigra megszűnt a hitoktatóképző. Aztán szívesen lettem volna latin-magyar szakos tanár, de ez a szak sem indult. Végül Szegeden kezdtem meg az egyetemet matematika-fizika szakon. Három félévet végeztem el, de addigra rájöttem: nem ez az én világom! Otthagytam az egyetemet, pedig nem nagyon akartak elengedni. Ezután másfél évig könyvelőként dolgoztam a vendéglátóiparban. Ekkor összetalálkoztam egy volt tanárommal, aki biztatott, tanuljak tovább. Több osztálytársam is gyógyszerésznek tanult, s végül számomra is vonzó pályának tűnt. Ekkor már három évvel voltam érettségi után, így az a kitűnő semmit nem számított: felvételiznem kellett. Munka mellett álltam neki a kémiának, hogy az alapoktól újra tanuljam. De sikerült, és Budapestre kerültem az egyetemre. Diplomaszerzéstől a nyugdíjig végig a szakmában dolgoztam, Füzesgyarmaton, Békéscsabán, Aszódon, Budapesten... Közben édesanyámat ápoltam hosszú-hosszú éveken keresztül. S éltem a fent már vázolt közösségi életet.

Nyugdíjba menetelem előtt egy évvel láttam meg a hirdetést, miszerint egyéves hitoktatóképzés indul. Azonnal jelentkeztem, s a helyi plébános is támogatott. Így azután júniusban egyszerre lettem nyugdíjas és okleveles hitoktató! Őszre pedig már számítottak rám az új szakmámban. Igaz, közben történt némi „baleset”: felnőtt ifjúsághoz készültem, de mire a beosztásig jutottunk, csak óvodás csoportot kaptam. Valószínűleg utolért a „bulányistaság” híre, s nagyobbakat nem mertek rám bízni. Rosszul esett, főleg, hogy nyíltan meg sem mondták az okot. Meg féltem is, hiszen ennyire kicsi gyerekekkel sose foglalkoztam. De minden nehézség ellenére hat éven keresztül tanítottam hittant a plébánián is, az iskolában is. Volt, amikor hét csoportban mintegy 120 tanítványom volt. Vannak köztük olyanok, akiket éveken keresztül tanítottam, s persze nagyon a szívemhez nőttek. Igyekeztem lelkiismeretesen végezni ezt a munkámat is, s ez sok belső feszültséggel járt. Bizony én sem lettem fiatalabb az évek múlásával, így azután okosabbnak gondoltam, ha ebben a tanévben ezt már nem folytatom. De azért utánanéztem, vajon korábbi tanítványaim járnak-e most hittanra. Kiderült, hogy három kamaszlány kimaradt. Őket meghívtam magamhoz, s most a vasárnapi mise után jönnek beszélgetni. Minden témát előhozhatnak, s elő is kerül sok rázós kérdés a cölibátustól a megváltástanig. Mivel ők kezdeményezik a témákat, tudom, hogy olyasmiről beszélünk, ami tényleg foglalkoztatja őket. Jól érzik magukat. Ennek bizonyítéka, hogy már egy negyedik tagot is hívtak. Talán idővel ebből a kis csapatból is közösség alakul ki?

Az 1988-as év számodra igencsak mozgalmas volt: aktív dolgozóból nyugdíjas lettél, gyógyszerész-szakmádat felcserélted a hitoktatóira, s magányos életpálya után férjhez mentél.

Igen, ez az utóbbi nagy meglepetés volt annak idején: két, jóval ötven fölött járó ember kötötte össze az életét, és mindkettő számára ez az első házasság. Biztos, hogy ritka helyzet!

Kiegyensúlyozott egyedülállóként ismertek munkahelyi kollégáim is, Bokor-beli testvéreim is. Mindig úgy éltem, hogy majd meglátom, mi a feladatom, mit szán nekem az Isten. És volt is mindig feladatom: édesanyámat hosszú éveken át ápoltam édesapámmal együtt. Az utolsó két évben már teljesen mozgásképtelen volt. Ez egyértelműen a feladatom volt. Azután igen sok energiát lekötött az utóbbi közel három évtizedben a közösségi munka. Ezt is saját feladatomnak ismertem fel. De idővel bizony perbe szálltam a Jóistennel, hogy vajon nekem miért nem jár társ, miért kell nekem mindig egyedül lennem? Különösen is élesen jelentkezett bennem ez a gondolat, amikor Mátrafüredre kaptam beutalót, s bárkit hívtam magammal, nem akadt senki – sem a családban, sem a baráti körben –, aki eljött volna. Nagyon bántott.

Gyurival (Barabás György) már évekkel korábbról ismertük egymást. Főleg a Bokor-kirándulásokon találkoztunk, hiszen ő szenvedélyes túrázó. Tudtam, hogy egyedülálló, s hogy sok tekintetben hasonlóan gondolkodunk. Épp ebben a Jóistennel perlekedő hangulatban voltam, s készültem a Mátrába, amikor Gyuri felhívott: Mit szólnék hozzá, ha meglátogatna a hétvégén? Jöjjön! S jött is, hátizsákkal, sátorral felszerelkezve. A sátorra végül nem volt szükség, mert bőven volt üres szoba az üdülőben. S volt bőven időnk beszélgetni: a nagy eszméktől egészen odáig, hogy mindketten fokhagymával szeretjük a körözöttet. Jól éreztük magunkat együtt, de még mindig nem dőlt el semmi. Hónapok teltek el, mire végre olyan lapot kaptam, amely úgy szólt: „nemcsak testvéri szeretettel...” Azután összeházasodtunk.

Sok kérdést kellett megválaszolnunk saját magunknak, hogy ebben a korban ilyen döntést hozzunk. Én azt kérdeztem, hogy vajon Ő az, vagy mást várjak? Gyuri döntését a nővére iránti felelősségérzete nehezítette. A közösségi testvérek közül többen is segítő „drukkerek” voltak. Végül megszületett mindkettőnkben az igen, és azóta sem bántuk meg! Nyilván két ötvenes nyugdíjas másként csiszolódik össze, mint két huszonéves fiatal. Sok-sok kialakult szokásunk van, amelyek tovább élnek velünk. Külön programjaink is számosak. Gyuri aktív természetjáró, részt vesz a Szellemi Búvárok (= ezoterikusok) találkozóin. Sokat foglalkozik asztrológiával is. Elvégzett egy négyéves tanfolyamot, s ma sokan kérik ki a tanácsát. Nem kész recepteket ad, hanem a hozzá forduló személyiségére figyel. És talán az asztrológia is segítette a mi egymásra találásunkat: Gyuri a horoszkópjából már régen tudta, hogy az élete delén túl neki jó házassága lesz. Számított erre, mint ami neki „jár”! S azon igyekszem, ne kelljen csalódnia! Amikor a cserkészet újjáéledt, abba is aktívan bekapcsolódott. Közösen is járunk közösségbe, s nagyon jó érzés volt megtapasztalni, milyen szeretettel fogadta őt az én békéscsabai népem. Összefoglalva: jól vagyunk.

És legyetek még sokáig, sokunk örömére, az Ország épülésére!

Dénes Klári beszámolóját
(1997-ben) lejegyezte
Schanda Beáta

Létezik-e maradandó szeretet?

25 éve halt meg Karl Rahner

Amikor az egyik innsbrucki egyetemista lány lelki problémákba bonyolódott, és nem tudta elkészíteni diplomamunkáját, Rahner, az akkor már világhírű professzor hazacipelte az összegyűjtött anyagot, és haladéktalanul legépelte az egészet. Az innsbrucki jezsuita kollégiumban, ahol lakott, törte magát az asztali szolgálatért: aközben ugyanis le tudott csípni egy kis kenyeret és húst a nagyivó városi csavargók számára, akik betértek hozzá a fogadószobába (és akiknek az élettörténetére oly kíváncsi volt).

Ilyen volt ő, az évszázad teológusa, Innsbruck, München és Münster professzora, a világhírű tudós, akinek határidőnaplója egyetlen őszön tizenöt előadói utat tartalmazott, és akiről tudni lehetett, hogy előadásait sosem ismételte meg, minden fellépésére külön készült ez a mindig tökéletesen koncentrált szellemi akrobata, aki könyvsorozatokat és folyóiratokat alapított, püspököknek adott tanácsot, és csak úgy mellékesen az általa kiadott tízkötetes lexikon 30 000 szócikkét korrektúrázta. Ennek a fenomenális igavonó baromnak kimeríthetetlen időtartalékai voltak, ha valakinek szüksége volt rá.

Tanítványa, Johann Baptist Metz „a hit atyjának” nevezte, olyan tudósnak, akit korábban „misztikus teológusnak” hívtak volna, aki keresi Istent, és akinek tapasztalatai vannak Istenről: „Ő nemcsak előre megfogalmazott hitet tanított és oktatott, hanem bele is plántálta a hitet az életbe.” Karl Rahner határtalanította a kegyelem értelmezését, mondta Metz: „A misztika meredek tornyaiba befalazott istentapasztalatot becsalogatta korunk rettenetesen profán hétköznapi életébe. Ő mindenkit képesnek tartott arra, hogy élete mély evilágiságában megtapasztalja a kimondhatatlan titkot.”

Megszólaltatni az öreg Anyaszentegyházat a maga fogyatékosságaival és kincseivel, illetve a mai szkeptikus embert a maga vágyaival és problémáival – kezdettől fogva erre törekedett. A fiatal Rahner, aki 1904-ben született, és 1922-ben lépett be a jezsuiták noviciátusába, nagy lelkesedéssel abszolválta az elit rendben kötelező, híresen alapos tanulmányokat; az akkoriban még általában latinul megtartott előadásokon olyan buzgósággal vett részt, hogy kaján társai a „fafej” gúnynevet ragasztották rá.

De az, hogy könyvhegyekbe és végtelen spekulációkba ásta bele magát, sosem volt öncélú. Megszállottként gyűjtötte a válaszokat és tapasztalatokat, mivel osztozott a modern ember vágyaiban és problémáiban, és sosem hagyta abba a kérdezést. Tizenkét tanulmányi év után kezdte meg dogmatikai előadásait Bécsben, munkatársa volt az ottani lelkipásztori intézetnek, és megtartotta első előadói útjait. Ettől kezdve szinte sosem utasított vissza felkérést, ha meghívták, hogy beszéljen valahol, vagy mégoly banális témáról írjon. Beszélgetett egyetemei hallgatókkal, tanítónőkkel, apácákkal, pszichiáterekkel, túlzsúfolt előadótermekben és anyák szűk körű összejövetelein adott elő, türelmesen adott interjút, ezredszer is. Írt Isten emberré válásáról és Európa jövőjéről, az atomfegyverekről, a sajtóetikáról, a Jézus Szíve-tiszteletről és arról, hogy Auschwitz után lehet-e még hinni Istenben.

Karl Rahner döntő szerepet játszott a II. Vatikáni Zsinaton. König bécsi bíboros érsek személyes tanácsadójaként elvitte magával Rómába, ahol roppant nagy tudásával, szolid érvelésével és tökéletes latinságával még az őskonzervatív kúriai hivatalnokok körében is tiszteletet vívott ki magának. Gondolkodása befolyásolta a zsinat vitáit és dokumentumait – az a gondolkodás, amely az ember tapasztalataiból és vágyaiból indul ki, amikor Isten valóságáról akar beszélni.

Rahner szerint az egzisztenciális kérdések vezetik el az embert önmagán túlra, és sejtetik meg vele az Örökkévalót, akinek létét köszönheti: Van-e értelme az életemnek? Létezik-e maradandó szeretet? Van-e kivezető út, ha bűnbe bonyolódtam? Van-e értelme a hűségnek? Nem szeretet az, amelyik nem támaszt reményt egy még nagyobb, állandó szeretetre. Az igazság keresése, a felelősség, a radikális, fenntartás nélküli szeretet – mindez olyan abszolút igényt támaszt, amely meghaladja az e világi tapasztalatokat.

Amikor valaki hirtelen kérlelhetetlenül felfogja teljes szabadságát és felelősségét, amikor mer feltétel nélkül szeretni, fenntartások és kiskapuk nélkül, amikor megtapasztalja a tiszta szépséget vagy a kilátástalan bűnösséget, amikor olyan vágyakozás támad benne, amely csillapíthatatlannak tűnik – akkor mindig Istennel találkozik saját egzisztenciájában. Amikor valaki valóban totálisan szóba áll a másikkal, tudatában minden ilyen kapcsolat végességének, törékenységének, megbízhatatlanságának, vállalva annak kockázatát, hogy becsapják és elárulják – amikor egy ember megteszi ezt, akkor a szeretett személyben egyidejűleg arra is igent mond, aki az effajta szeretet alapja, s a radikális bizalmat hordozza és igazolja. Csak ekkor van értelme a csalódott és elárult szeretetnek is. Másképpen szólva: Amikor valaki bátran remél minden szívszorító félelem ellenére, amikor valaki valóban jó egy másik emberhez, anélkül hogy számítana a hálás viszonzásra, amikor valaki képes megbocsátani anélkül, hogy valaha is megjutalmaznák ezért, amikor tisztán lelkiismerete alapján dönt valami mellett, amikor képes elfogadni a kétségbeesést, és a végső bizalom alapján begyakorolni a halált a hétköznapokban – minden ilyen esetben a szabaddá tevő kegyelemről szerez tapasztalatot, s átalakító módon az lép be az életébe, akit a keresztények – és nem csupán ők – Istennek neveznek.

Ki segíthetne inkább az embereknek felfedezni ezt az Istent, akit régóta magukban hordoznak anélkül, hogy tudnák – ki tudná ezt jobban megtenni, mint az egyház, amelyben hosszú évszázadok vágyakozásai és hitbeli tapasztalatai gyűltek össze? De amikor Rahner megöregedett, úgy látta, hogy a zsinat egyházának lendülete megroppant: ahelyett, hogy „fergetegesen, izzón és világítóan” hirdetné az Istenről szóló üzenetet, már csak a korrekt tanításon őrködik elhárító aggodalmaskodással.

Rahner azt kérdezte egyszer: „Miért léteznek pápai körlevelek minden lehetséges témáról, és miért nem léteznek Istenről, és az ő megtapasztalásának lehetőségéről?” Majd így folytatta: „Sokkal radikálisabban és elevenebben kellene beszélni a kereszténység igazságáról! Ehelyett a kispolgári mentalitást ápolják, kitérnek a társadalompolitikai kihívások elől, és ez talán nagyobb eretnekség, mint ha egy keresztény kétségbe vonja az angyalok létezését vagy az eredeti bűn tanát. A keresztények helye nem a tisztességesek és az önmagukat igaznak tartók körében van, hanem a társadalom peremén, az emberi kétségbeesés gyújtópontjain: valószínűleg ott lehetett megtalálni annak idején a názáreti Jézust is.”

A 80. születésnapját köszöntő ünnepségek után Rahnert légszomjjal kórházba szállították, ahol három héttel később, 1984. március 30-án békésen örökre elaludt.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2008/4

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!

Havi találkozóján az „Öregek 2" közösség együtt elolvasta az „Érted vagyok" júniusi számából a vasárnapi szentírási elmélkedések rovat írásai közül a július 5-eit, megtárgyalta, a véleményeket összegezte, és úgy gondolta, hogy azokat közzé kell tenie. Ezért született meg ez a levél.

Előrebocsátjuk, hogy az írás szerzője iránt megkülönböztetett tisztelettel viseltetünk, közösségünk minden egyes tagja nagy megtiszteltetésnek veszi, hogy személyes barátjának mondhatja őt, és amiket itt írunk, az a legkevésbé sem befolyásolja ezt a tiszteletet. E mellett azonban súlyos nehézségeink vannak a publikált szöveggel kapcsolatban.

Elsősorban a műfaj vonatkozásában. Ez a rovat elmélkedéseket tartalmaz, a szóban forgó írás pedig semmiképpen sem tekinthető annak. A Magyar Katolikus Lexikon meghatározása szerint az elmélkedés „lelki tevékenység, az imádság egyik fajtája... [amelynek] célja az elmélkedő megszentelődése...". Úgy gondoljuk, hogy ezzel a meghatározással egyet lehet érteni, hiszen a vallásos köztudatban valóban így él e fogalom. Nos, nem hisszük, hogy a szóban forgó szöveget valaki is imádságra tudta volna felhasználni, bárkinek is megszentelődésére szolgálhatott volna. Tanulmányként esetleg jogos lett volna a közlése, elmélkedésként azonban nem állja meg a helyét.

De a tartalmat sem hagyhatjuk szó nélkül. Akik ismerjük a szerzőt, tudjuk, hogy az az elmélet, amelyre írásának gondolatmenetét építi, már régebb üta foglalkoztatja őt: többször és többen kifejtettük már a véleményünket a témával kapcsolatban, de jelen írásában nem veszi figyelembe, meg sem említi az ellenérveket. Felállít egy tételt, amely hipotézisként nyugodtan publikálható lenne, mert belső ellentmondásokat nem tartalmaz, de itt nem hipotézisként, hanem tényként tárja az olvasó elé. („E ***tények*** tudomásul vételét ***kizárólag*** az akadályozza, hogy...")

Mielőtt belekezdenénk hozzászólásunk kifejtésébe, színt vallunk: Egyetértünk az írás második bekezdésében foglaltakkal. Nekünk sem tetszik, hogy a szentté avatások során olyan kevés családos ember kerül a példaképek közé. Nekünk sem tetszik a „megszentelt" életállapot olyatén szembeállítása a laikusokéval, hogy „az az igazi", hogy „az mégiscsak tökéletesebb". Bizony igaznak tartjuk, hogy sok családapa és családanya fog a mennyországban messze megelőzni papokat, püspököket, pápákat, szerzeteseket, de nem azért, mert családapák-családanyák voltak, emezek meg nem, hanem azért, mert ők a maguk hivatásának sokkal jobban megfelelnek, mint emezek a magukénak. Ugyanakkor nem akarunk átesni a ló másik oldalára sem, és a családos állapotot „jobbnak" tartani, mert ugyanabba a hibába esnénk, mint amit kifogásolunk, csak ellenkező előjellel. Tapasztalatból tudjuk azt is, hogy kifejtett véleményünkkel nem állunk egyedül: nemcsak olyan elfogult püspökök és ún. „egyházi emberek" léteznek, mint amilyenről e bekezdés vége felé olvashatunk, hanem vannak közöttük is szép számmal világosan látóak. Ha az ilyen szomorú kijelentésből, mint amit a szerző itt idéz, általánosító következtetést vonunk le, mi bizonyulunk elfogultaknak!

Folytatjuk a színvallást: Nem hisszük azt, hogy a fentiekben kifogásolt irányzat annak lenne a következménye, hogy Máriát szűznek tartjuk. Valamiféle kapcsolat nyilván fennáll, de az nem ok-okozati kapcsolat. Miközben a felvázolt irányzattal nem értünk egyet, a Mária szüzességéről szóló hagyományt a magunk részéről igen-

is elfogadjuk. Nem tartjuk ugyan szükségszerűnek, hogy így kellett lennie, de az érvek, amelyek a tény mellett szólnak, számunkra elegendőek mindaddig, amíg valaki elfogadhatóan meg nem cáfolja őket. Rendkívülisége sem akadálya annak, hogy magunkévá tegyük: úgy gondoljuk, a lap többi olvasójával egyetérthetünk annak igazságában, amit az evangélium szerint az angyal mondott ezzel kapcsolatban, hogy ti. „Istennél semmi sem lehetetlen” (Lk 1,37). Az alábbiakban mégsem a magunk meggyőződése motivál: igyekszünk tárgyilagosak lenni.

Ismerve a szerző alaposságát, feltételezzük, hogy gondosan utánajárt annak, amit leírt, és valóban nem talált az Alexandriai Petroszénál korábbi kifejezett utalást a Mária szüzességére vonatkozó tanítással kapcsolatban. Ebből azonban nem következik, hogy valóban nem volt ilyen utalás, még kevésbé az, hogy nem élt a keresztény köztudatban az erre vonatkozó meggyőződés. (Tévedés ne essék: Nem állítjuk, hogy élt a meggyőződés, mert ezt nem tudhatjuk, csak azt, hogy a felhozott érvvel nem bizonyítható az ellenkezője! Mindenesetre nehéz elképzelni, hogy egy valakinek hirtelen támadt ötlete alapján megváltozzék az adott témában az egész kereszténységnek addig ellentétes felfogása.)

Nagy merészség azt állítani, hogy ez a meggyőződés „világosan ellenkezik az Újszövetség fenti [Mk 6,3] tanításával”. Elsősorban az idézett helyen nem az „Újszövetség tanításáról” van szó. Nem azt állítja a szöveg, hogy Jézus a felsorolt személyeknek testvére volt, hanem azt, hogy a názáretiek mondták ezt róla. Másodsorban pedig akkor okozna ez a kijelentés gondot a hagyományos felfogással szemben, ha léteznék az arám nyelvben szabatos megjelölés a különféle rokonsági fokozatokra. Létezik? Nem vagyunk a keleti nyelvek ismerői, tehát nem állítunk ezzel kapcsolatban semmit, csak kérdezünk. Eddig úgy tudtuk, hogy nem létezik, és hogy ez a hiányosság a magyarázata ezeknek a kifejezéseknek. Ha mégis léteznék, tessék produkálni, és akkor felül lehet vizsgálni az eddigi felfogást, de ha valóban nem létezik, akkor ez az érv nem bizonyít semmit. (Az írás 2. pontjában egyébként maga a szerző is elismeri, hogy nem létezik.)

A szöveg tényként állítja, hogy Alfeus Józsefnek az öccse volt, ami nem lehetetlen, de semmi egyéb bizonyíték nincs rá, mint az, hogy a hipotézisbe jól belefér. De ha így lett volna is, akkor sem lehet Mária állítólagos második házasságával kapcsolatban a levirátusi törvényre hivatkozni, mert ez abban az esetben kötelezte volna őket, ha József utód nélkül halt volna meg. Márpedig jog szerint volt fia: Jézus; tehát az öccsének semmiféle kötelezettsége nem volt elvenni az özvegyet, hogy „utódot támasszon testvérének”. (Jelen írás nem tesz ugyan említést a levirátusi törvényről, de tudott, hogy a szerző ezzel indokolja az Alfeussal állítólag kötött házasságot.)

Ezzel szemben a következők a kérdéseink: Ha Máriának az volt a szándéka, hogy férjhez megy, mint bárki más, és házaséletet fog élni, akkor miért jelentett neki problémát az angyaltól kapott információ, hogy fia fog születni („Hogyan történik meg ez, hiszen férfit nem ismerek?” – Lk 1,34)? Továbbá: Ha Máriának Jézuson kívül más fia is volt, akik ráadásul még az apostoli testületnek is tagjai voltak, akkor a kereszten haldokolva Jézus miért Jánosra bízta őt (Jn 19,26–27)?

A szinoptikusok megemlítik, hogy Jézus kereszthalálát „messziről” figyelték az asszonyok, akik kísérői és gondozói voltak. Máté és Márk név szerint is felsorolja őket, és köztük említik (méghozzá nem is első helyen!) Máriát, akit – a hasonló nevűektől megkülönböztetendő – „Jakab és József anyja” megjelöléssel illetnek (Mt 27,56; Mk 15,40). Kérdezzük: Ha ez a Mária valóban azonos Jézus anyjával, akkor hogy lehet az, hogy ebben a történetben, amely Jézus körül forog, nem egyszerűen „az ő anyja” vagy „Jézus anyja” vagy legalábbis „Jézus, Jakab és József anyja” a közelebbi megjelölése? Ez megmagyarázhatatlan. (Főleg ha mellé teszszük az ApCsel 1,13–14-et, ahol a szöveg név szerint felsorolja a Szentlélek kiáradására várakozó és ezért imádkozó apostolokat, és hozzáteszi, hogy velük volt Mária, akit itt „Jézus anyjának” nevez, pedig közvetlenül előtte említette azt a három apostolt, akik állítólag szintén az ő fiai voltak.) Úgy gondoljuk, hogy ez a körülmény, amelyet a szerző (ebben az írásában ugyan nem, de a témával kapcsolatos eddigi megnyilatkozásaiban) egyik alapvető érvként említ a maga véleményének alátámasztására, éppen az egyik legbiztosabb cáfolata ennek a hipotézisnek.

Száz szónak is egy a vége: Szép apoteózisa lett volna a házasságnak, ha Mária életében valóban úgy alakultak volna az események, ahogyan az inkriminált elmélet állítja. De a tények makacs dolgok, és úgy látszik, hogy azok nem fedik ennek az elméletnek az állításait. Úgy látszik, hogy az Istennek más tervei voltak Máriával, és ha így van, akkor ezek biztosan nem voltak kisebb jelentőségűek. Azt mondjuk: „úgy látszik”, és „ha” így van, nem pedig azt, hogy „így van”. Mert hogy hogyan van, azt teljes bizonyossággal úgy sem tudhatjuk, de ez a körülmény egyáltalában nem zavar bennünket.

Szerény véleményünk egyszerűen az, hogy kár egy ilyen bizonytalan hipotézissel elmélkedés szinten megbolygatni egy vallási közösségben mélyen meggyökerezett meggyőződést. Nem azért, mert azt a meggyőződést dogma gyanánt tartjuk számon, hanem azért, mert e hipotézis igazsága semennyivel sem biztosabb amazénál. Sőt! Lehet róla értekezni, véleményeket pro és kontra felsorakoztatni, de tényként előállni vele, és főleg elmélkedés alapjául tenni nem lenne szabad. Az ég-világon sehová nem vezet, senki sem lesz ettől jobbá. Jézus nem azt hagyta ránk, hogy vitatkozzunk, mi az igazság egyes részletkérdésekben, hanem azt, hogy szeressünk. Hogy mi az igazság ebben a kérdésben (is), azt majd megtudjuk, ha hazaértünk. Addig pedig – ha megfogalmazunk is elmét csiszoló, vitatkozásra alkalmas elméleteket és hipotéziseket – lelkiéletünkben tartsuk magunkat ahhoz és éljünk abból, amit elődeink ránk hagytak, mindaddig, amíg kétséget kizáróan nem bizonyítható annak ellenkezője!

Lehet, hogy egy-két szenzációra éhes olvasó véleményét befolyásolja majd a szóban forgó írás, de naivság lenne azt gondolni, hogy ennek nyomán széles körökben megváltozik a közfelfogás. Éppen úgy nem fog megváltozni, mint ahogyan Alexandriai Petrosz ötlete nyomán sem változott volna, ha az valami új gondolat lett volna.

Id. Gyombolai Márton és Éva,
György Zoltán és Gabi,
dr. Orbán Sándor,
Podmaniczki Imre,
Tarnai Imre,
Tóth Ildikó, Trásy Éva
és **Véghné Ilkó Györgyi**

A megtapasztalt békesség

Bakonyi táborunk második hetében kerékpártúrára indultunk. Rendezgettem a szereldét (olyan szerszámok, kellékek, amelyek a kerékpárszereléshez kellenek, és amelyeket mindig magammal viszek), és láttam, hogy a gumijavító ragasztó még négy defekthez elég, így nem tettem be még egy tubus ragasztót. Az úton öt defektünk lett. Az utolsó lett az enyém, amit már nem tudtam megjavítani. Mindenkit elküldtem, hogy folytassa az útját a táborba, én pedig 5 kilométert gyalogoltam a kerékpárom mellett.

A hatalmas szálfaerdőben olyan mérhetetlen békesség szállt rám, hogy azt kívántam, bár soha ne lenne vége. Dalolt a lelkem, teljes mértékig elégedett voltam az életemmel, önmagammal, Isten-közeli állapotba kerültem, elbűvölt környezetem, a csend, a körülölelő békesség.

Ekkor gondoltam arra, kísérletet kellene tenni annak megfogalmazására, mi játszódik le az emberi lélekben, amikor földöntúli békesség száll rá.

Tisztában vagyok azzal, hogy az érzéseimről, benyomásaimról, tapasztalataimról szóló beszámoló nem éri el a 10%-át sem annak, amit átéltem. De ami megmutatható, ami leírható, azzal megpróbálkozom. Istennek hála, sokszor megtapasztaltam azt az állapotot, amit földöntúli békességnek mondok.

Életem első ilyen élménye 18 éves koromban ért. Érettségi után, a teológia megkezdésekor az intézet spirituálisa (lelki vezetője) azt mondta, megtanítja nekünk, elsőéveseknek az elmélkedő imát. Követtem hangosan elmondott utasításait, és olyan mérhetetlen lelki béke lett a következménye, amelynek emlékét azóta is magamban hordozom.

Papi éveim spirituális útkeresésében szereztem mély tapasztalatokat. Relaxálni könnyen és gyorsan megtanultam. Egyik reggel relexálva kezdtem imámat. Amikor úgy éreztem, hogy váltanom kell, kényszerítettem magam arra, hogy ne hagyjam abba. Kíváncsi voltam, van-e valami a relaxáción túl. Volt. Nem is akármi. Eddigi életem legmélyebb tapasztalata a lelki-testi békéről.

Egy másik alkalommal szinte valóságosan láttam, hogy úgy szálltam le a lelkem mélyére, mintha lifttel utaznék. Ezen lelki utazás következménye is olyan mérhetetlen lelki-szellemi-testi békesség lett, amelyet azóta is visszakívánok.

Csak önmagunktól létrehozni ezt a békességet nem lehet. Magam is sokszor vágyom rá, de azért ritka vendég. Ezért nem önhipnózis, önszuggesztió, mert magamtól nem tudom létrehozni. Imádságom, csendes perceim jutalmaként mikor kapom meg ezt a békességet, megmondani nem lehet.

De még nem válaszoltam a legnehezebb kérdésre: Mi történik a lelkünkben, amikor elönti a békesség mint folyam?

1. Az első és legmélyebb tapasztalat *az Isten-közeli állapot* érzése. Megtapasztalom, tudom, hogy Isten ott él a szívem-lelkem mélyén. Azért tudom, mert rátalálok. Ez a találkozás megrendítő.

2. *Elcsitulnak az indulatok, semmivé válnak a feszültségek, megoldódnak a gondok.* Minden gondunk a szerető Isten közelében oldódik meg igazán.

3. *A szeretetlen gondolatok, érzések lelepleződnek,* így világossá válik a Teremtő akarata. Itt lehet igazán szembesülni hazugságainkkal, csúsztatásainkkal, szeretetlen beidegződéseinkkel. Katartikus élmény mindezek megtapasztalása.

4. *Isten közelében a csend beszédes.* Ekkor jönnek a lelki üzenetek, amelyek biztosan a Teremtőtől jönnek. Ezek életre szólóak és felejthetetlenek. Az üzenetek nem kívülről és felülről, hanem belülről jönnek.

5. *Olyan nagy fokú szeretet tölt el, hogy át tudom ölelni az egész világot.* A szívemben megszűnik minden gáncsoskodó gondolat. Világosan és tisztán látom: azokat is szeretni tudom, akiket eddig nem sikerült.

6. *Lelkesítő, örömteli gondolatok suhannak át a szívemen,* amelyeket eddig nem gondoltam, nem éreztem.

7. *Fáradtságom, keserűségem, rossz kedvem kisöprődik,* mintha szélvihar vinné el. Lelkem megtelik nyugalommal, békével, mindenkit átölelő szeretettel.

8. *Energiáim megújulnak.* Nagy bennem a tenni akarás, a segítés vágya. Erősnek, bátornak érzem magam.

Mindezek olyan pozitív energiamezőben történnek, hogy a jóérzés elmondhatatlan, kifejezhetetlen. Mindezeket átélve lehet érteni Jézus szavait: *„Békességet hagyok rátok, az én békémet adom nektek. Én nem úgy adom nektek, ahogy a világ adja”* (Jn 14,27). Ezek a lelki élmények a biztosítékai annak, hogy újból és újból leüljünk imádkozni, és abba soha bele ne fáradjunk.

Kispap korunkban teológiai tanáraink azzal vádoltak bennünket, csak arra törekszünk, hogy lelki élményeink legyenek, hogy számunkra csak ez a fontos. Ebből a mondatból látszik, mennyire nem voltak a lelki élet ismerői és mesterei, hiszen a nagy lelki élményeket az ember nem is tudja saját maga létrehozni, és főleg nem fenntartani.

Mennyei Atyám! Elmondhatatlanul hálás vagyok, hogy megtaláltalak és megtapasztaltalak a lelkem mélyén, a természet gyönyörűségében, embertársaim szavaiban, gesztusaiban, a lélektestvérek közösségében, az evangélium Igéiben. Ezek a találkozások mérhetetlen békét, lelki élményt, maradandó tapasztalatot adtak. Legyél áldott érte! Ámen.

Vincze József

Istenkereső írástudók közössége

1. Istenkereső vagyok?

Ki az istenkereső?

Aki úgy látja, úgy tudja, úgy vágyja, hogy van számára Isten. Feltételezi, hogy van, létezőt keres. Számtalan kérdése, elbizonytalanodása ellenére, sőt még inkább ezek ösztönző hatására keres. Amit talál, azt elraktározza, beépíti, de ha úgy ítéli, akkor félrerakja, kirostálja a tisztább továbblépés érdekében.

Célirányos ez a keresés. Nem széltől lengetett nád, nem mindenféle szélnek játékául lobogó zászló. A valamit megtapasztalt és valakit meglátott ember keresése ez. Fejlődés ez, ami nem más, mint „a hívő növekedése a hitben, nem pedig a hité a hívőben" (Albertus Magnus). A világ rendetlenségnek látszó sokféleségében megsejti Isten jelenlétét, amikor szeretet-rendet fedez fel a sokféle szeretetlenségben. Az emberi élet megmaradó, időtálló értékeinek jézusi bemutatása szintén Isten jelenlétét sejteti számára. A törvényszerűségekhez igazodás és a jézusi morális megújulási törekvés menti meg attól, hogy keresés címén, mindent megkérdőjelezés címén végigcsapongja az életét. A keresés így lesz építkezéssé. Az istenkereső így igyekszik felépíteni a maga Istennek tetszeni akaró életét. Megtapasztalja, hogy mindezt felettébb szerényen kell művelnie, tudván, hogy „nem az énekes szüli a dalt: a dal szüli énekesét" (Babits: Mint forró csontok).

Szerény ez a keresés. Minden kimondott kijelentésnek meg kell elégednie azzal, hogy vallomás, nem pedig hittétel. A tévedhetetlenség igénye minden erős személyiség nagy kísértése és minden hatalmi struktúra alapvető jellemzője. A fejlődőképes személyiség minden megszerzett tudása arról szól, hogy még mennyi mindent nem tud. A szerénység ugyanis nem elsősorban lelkiség kérdése, sokkal inkább a realitások ésszerű tudomásul vétele. Belátása korlátaimnak, elismerése a vágyaim és eredményeim közötti nagy-nagy különbségnek. A szerény istenkeresés azt a pozitív szemléletet is jelenti, hogy megfogalmazzam elért eredményeimet, tájékozódjam gyümölcseim alapján arról, hogy vajon azon az úton haladok-e, amelyet istenkeresésem útjául választottam.

2. Írástudó vagyok?

Ki az írástudó?

Aki a már belátott és megélni akart értékszemléletét harmóniába hozza a teremtett világ rendjével és az emberi szívekbe ojtott, jóra való elhivatottsággal. Ennek a rendnek és ennek a jóra hivatottságnak hirdetője. „Az időhöz és érdekhez nem kötött Igazság és Erkölcs szolgája" (Schöpflin Gy.). Szolga, aki ha kell, a „fék szerepét tölti be" (J. Benda) a rosszkor és rossz irányba mozduló többiek felé. „Hű katonája az Életnek… és nem ismer más vezért Istennél" (Babits). Felülről és belülről vezérelt ember, aki embertársi kapcsolatait is e szerint rendezi: nyitott mindenre, ami érték, nem tartja más zsebében lelkiismeretét, akkor sem, ha azt a mást mesternek, lelki atyának, közösségvezetőnek, szülőnek hívják. Az önfejűségtől és az uralkodni akarástól, vagyis az árulástól az mentheti meg, hogy a maga fejlődésre hivatott lelkiismereti hangja mellett nagyon odafigyel a hasonlóan elkötelezettek testvéri hangjára is. Tudatosítván, hogy „minden beszédnek hallgatással és meghallgatással kell kezdődnie." (Babits).

Írástudónak lenni ***szellemi életet és lelki életet*** jelent, és ebből táplálkozó ***küldetést***. Aki erre való küldetését elfogadta, akik erre szövetkeztek, azok is emberek. Éveink száma növekszik, de jellemhibáink inkább felerősödnek, mintsem elhalnának. Belefáradás és csalódás hullámvölgyei fájó, de természetes jelenségek. Amikor ez az állapot elhúzódó, akkor megnő az árulás veszélye. „Az írástudó nem azzal lesz áruló-vá, ha nem megy egyenesen a Csillag felé, melyre ujja mutat. Az árulást akkor követi el, ha nem is mutat a Csillagra" (Babits, 1928). Ez a Csillagra mutatás az írástudó őrlángja, amelynek őrzése létkérdés, és az ismét fellobbanás és lángolás egyetlen reménye.

3. Közösségi ember vagyok?

Ki a közösségi ember?

A közösségi ember egészségre törekvő ember. Az az ember egészséges, akinek jók a kapcsolatai Istenével, önmagával, embertársaival és a teremtett világgal. Az a közösségi ember, aki másokért éléssel munkálja a maga Istennek tetszésre irányuló fejlődését. A Jézus szerinti közösségi ember kiemelten az adástörvény, a szolgálat és békességteremtés megélésével teszi ezt. Az élet beláttatja velünk, hogy ebben az igyekezetünkben nagyon is ***egymás irgalmára és biztató éltetésére szorulunk***. Az irgalom azt jelenti, hogy társaim elviselnek engem, és ezzel segítenek nekem is magamat elviselnem. Az elviselés az az erény, amely a szeretet cselekedeteinek legalsóbb szintje, a szeretet őrlángja. A biztató éltetés azt jelenti, hogy közös küldetésünkre feltöltjük egymást, és az úton járásban igyekszünk megóvni egymást. A közösség ugyanis fészek, amelyet valaki összerakott, egybeszeretett, valakik ápolgatnak, s mindez azért, hogy mindenki maga is fészekrakóvá fejlődjön, felnőjön küldetéséhez. Az a közösség, az a fészek, amely csak „Tábor-hegy" jellegű („jó nekünk itt lenni", telepedjünk le itt), annak fejlődése megállt az első lépcsőnél. Az a közösség, amely az évek múlásával visszafejlődik az első lépcsőjére, az célra rendezettségének sorvadását mutatja. „A toronyba vonulás nem illik a próféta szerephez" (Babits). A Tábor-hegy, a torony arra való, hogy jobban körülnézhessen az ember, hogy feltöltődjön, hogy merjen lejönni, és tegye a dolgát a mindennapokban. A közösség tagjainak ezen túlmenően minél több egyéni (közösségi kapcsolatain kívüli) „közérzetjavító intézkedésre" van szükségük az úton járáshoz (hobby, szenvedély, kikapcsolódás…), annál életidegenebb a közösség. A közösségi embernek magának kell eldöntenie, hogy ég-e még az őrlángja a lángolás reményével.

A közösségi ember munkálkodó ember. Azon munkálkodik, hogy a közösség az legyen, amire mindannyian vágyunk: vágyva-vágyott találkozás, felüdítő bemerítkezés a „mi"-tudat élményébe, feltöltődés a sokféle személyes összeadott kinccsel. „Együtt nézünk ugyanabba az irányba", és együtt munkálkodunk szerény istenkeresőkként ugyanazon írástudói küldetésünk teljesítésében. Ez emberhez méltó, ezért érdemes és kell időt, pénzt, szeretetet áldoznom. Ami nem vonz, nem *felüdítő* („id-ház" = „üdv-ház"), ami nem *inspiratív* számomra, az nem az én *küld*etésemet tápláló hely. Ennek a helynek megtalálása, ápolása és fejlesztése lét-kérdés. Közösség nélkül, befogadó és kiröpítő fészek nélkül lőtt lábú madárként repülhetek, amíg bírom, és egyéni mártírok pantheonjába bekerülhetek, de szervesen épülő Isten Országa aligha épül általam a Földön.

A közösségi ember nyughatatlan ember. Keményen elégedetlen önmagával, szelíden elégedetlen testvéreivel. Szomjas, mert munkálkodásában megszomjazott, éhes, mert küldetésében megéhezett. Aki egyszer már oltotta szomját közösségben, lakomázott testvéri közösség szellemi és lelki asztalánál, az egyre többet kíván, és a közösségben kívánja ezt. A közös asztal kínálata mindannyiunkon fordul.

El kell szaporítanunk a szerény istenkereső írástudók jézusi közösségeit a Földön!

Király Ignácz

Az egyházi évben szeptember utolsó vasárnapja a Szentírás vasárnapja. Ehhez kapcsolódva közöljük az alábbi írást.

Kinyilatkoztatás – Szentírás

(Lk 12,57)

A vallás világán belül az egyik legizgalmasabb jelenség a kinyilatkoztatás, amin azt értjük, hogy Isten kinyilvánítja, megmutatja magát, elgondolásait, szándékait. Mihelyt feltesszük azonban a kérdést: kiknek és hogyan, számtalan probléma vetődik fel. Ezek közül vegyünk szemügyre most néhányat.

A világ minden vallása valamilyen kinyilatkoztatásra vezeti vissza eredetét. Minden vallás hívei meg vannak győződve arról, hogy Isten szólt, megnyilatkozott, tanítást adott nekik – egy-egy különleges személy (sámán, próféta, törzsfőnök) közvetítésével, aki pedig látomásban, hallomásban, álomban vagy valamilyen természeti jelenségben kapta a kinyilatkoztatást. Ezt a kinyilatkoztatást aztán hosszú időn keresztül szóban adják tovább, szájról-szájra terjed, majd ez a *„szent hagyomány"* írott formában, *„szentírások"* alakjában is megjelenik (ahol van írásbeliség). Természetesen korán fölvetődik – problémaként és feladatként egyaránt – a kinyilatkoztatás őrzésének és magyarázatának ügye. Mindenesetre egy ideig alakul, változik, gazdagodik az illető kinyilatkoztatás, de többnyire „lezárják" valamikor („kánont" hoznak létre), s attól kezdve nem szabad rajta változtatni.

Az egyik nagyon fontos kérdés, amely itt óhatatlanul előkerül, a *kiválasztottsággal* kapcsolatos, akár egy személyre, akár egy csoportra vagy népre vonatkoztassuk is. Az erre adott válasz egyúttal válasz arra a kérdésre is, ***miként történik a kinyilatkoztatás.***

Istenről nem feltételezhetjük, hogy személyválogató, és azt sem, hogy időről-időre felborítja a világ megszokott rendjét. Így aztán feltételeznünk kell egyfelől azt, hogy *mindenkinek* meg akarja mutatni, ki akarja nyilatkoztatni magát, sőt meg is mutatja, ki is nyilatkoztatja magát, másfelől azt, hogy ezt *„természetes" módon* teszi, nevezetesen az ember lelkiismeretén keresztül.

Nem tagadhatjuk azonban, hogy léteznek különleges érzékenységű emberek, akik a mindenki felé egyformán áradó isteni „sugárzást" (kinyilatkoztatást) tisztábban „fogják", akár a lelkiismeretünknek, akár a természet jelenségeinek, akár a társadalom vagy a történelem jelenségeinek közvetítésével. Az ő érzékenyebb megérzéseikben, „meglátásaikban", intuícióikban, „megvilágosodásaikban", fölismeréseikben tehát „különleges módon", vagy mondjuk inkább úgy: *különleges intenzitással és „tisztasággal"* is történhetik kinyilatkoztatás.

A másik, nehezebb kérdés: Miről lehet fölismerni, hogy valakinek a kapott „kinyilatkoztatása" hiteles-e? Valóban Isten szólt-e általa, jól értette-e, amit hallott, pontosan adta-e tovább? Vagy csak a saját „látomásait", fantáziáit, elképzeléseit, esetleg beteges gondolatait adta tovább? Ki az igazi, és ki a hamis próféta? Ezek a kérdések annál is fontosabbak, mivel kétségtelen tény, hogy hamis kinyilatkoztatásokra is épülhetnek vallások, és a hamis próféták az esetek elsöprő többségében összehasonlíthatatlanul hatásosabbak, mint az igaziak.

Mi lehet hát a kinyilatkoztatás mércéje, hitelességének kritériuma? A teológusok vastag köteteket írtak már erről, teljes joggal. Ami engem illet, gyakorlatilag megelégszem *három egyszerű szemponttal.* Mind a három Jézustól származik. – Az első *a józan paraszti ész.* Ezt a kritériumot akkor fogalmazta meg Jézus, amikor teológiailag műveletlen hallgatóitól elvárta, hogy saját maguktól meg tudják ítélni, mi az, ami Isten előtt helyes (Lk 12,57). Minél fantasztikusabb, elképzelhetetlenebb, körmönfontabb, érthetetlenebb vagy csak a „beavatottak" számára érthető valami, annál kevésbé valószínű, hogy Istentől jövő üzenet. – A második az *egybecsengés az általános lelkiismerettel.* Úgy is mondhatnánk, az erkölcsi élet „aranyszabálya" egyúttal a kinyilatkoztatások mérlegelésének is aranyszabálya: „Mindazt, amit akartok, hogy veletek cselekedjenek az emberek, tegyétek velük" (Mt 7,12). Ami ezzel és az ebből levonható következtetésekkel összhangban van, az kinyilatkoztatásnak tekinthető, ami nincs, az nem. – A harmadik: „Gyümölcseikről ismeritek fel őket" (Mt 7,16). Vagyis *nem az elmélet, hanem a tettek a döntőek.* Az ellenségre is kiterjedő (!) szeretet cselekedetei. Amikor valaki például szent háborúra buzdít, biztosan nem Isten tolmácsa, legyen egyébként bármekkora „misztikus", és hívják akár Clairveaux-i Szent Bernátnak is.

Még egy fontos mozzanatot szeretnék kiemelni, ami persze a korábban mondottakban már benne rejlett: ***A kinyilatkoztatás nem egyszeri vagy időszakos esemény, hanem állandó folyamat.*** Isten valóban mindenkinek meg akarja mutatni, ki akarja nyilatkoztatni magát, és „egyre jobban" meg akarja mutatni magát (aminek persze csak „felőlünk nézve" van értelme). Következésképpen nem szabad azt feltételeznünk, hogy csak egyeseknek (a „kiválasztottaknak") mutatkozik meg, és hogy a kinyilatkoztatás valamikor is véget ér, vagy ahogy szaknyelven mondják, „lezárul". Isten állandóan közeledik az emberhez, állandó feltárulkozásban van.

Az igazi kérdés inkább az: Mi mennyire vagyunk nyitottak, befogadóképesek? Mi mit és mennyit teszünk annak érdekében, hogy fölismerjük Isten megnyilatkozásait, hogy fejlesszük érzékünket azok fölismerésére?

„A Lélek majd elvezet minket a teljes igazságra" (Jn 16,12) a történelem, vagy inkább az örökkévalóság során – ha akarjuk, ha hagyjuk.

* * *

„Szentírásnak" *az írásba foglalt kinyilatkoztatást nevezzük,* amit aztán „Isten igéjének, szavának", „az emberekhez intézett isteni üzenetnek" is szoktak mondani.

Régen úgy gondolták, de sajnos még ma is sokan, hogy a Szentírás (az egyszerűség kedvéért maradjunk most a kereszténység szentírásánál, az Ó- és Újszövetséget tartalmazó Bibliánál, de mondanivalónk többékevésbé érvényes a Koránra és más szent könyvekre is) „égből pottyant könyv", azaz hogy Isten eleve kivá-

lasztotta a szent írókat, és mintegy lediktálta nekik mondanivalóját (ennek szakkifejezése a sugalmazás), és ezért a Szentírás minden szava igaz, hiszen „Isten igéje", következésképpen sem hozzátenni, sem elvenni belőle nem szabad semmit, „szó szerint" el kell fogadni.

Természetesen sosem volt ilyen egyszerű a dolog. Kezdettől fogva megvoltak a Szentírás értelmezésének nehézségei, például amikor az eredeti héber vagy görög szöveget más nyelvre fordították. Ma meg már különösen is látjuk a probléma bonyolultságát, hiszen a modern szentírás-tudomány csaknem 250 éves múltra tekint vissza, a 20. században pedig hatalmas fejlődésen ment át, és ma az egyik legbonyolultabb, leginkább szerteágazó tudomány, amelynek „segédtudományai" között a filológia vagy az archeológia mellett ott van a biológia, a kémia vagy az atomfizika is (például a C 14-es módszerrel állapítható meg egy-egy kézirat kora).

A kutatások alapján ma már nemcsak feltételezhető, hanem igazolható is, hogy ***a Szentírás ugyanolyan természetes módon keletkezett, mint más irodalmi alkotások.*** Konkrétan: Hívő emberek *írásba foglalták* vallási gondolataikat és tapasztalataikat, amelyek természetszerűleg tartalmaz(hat)tak Istentől jövő, igaz gondolatokat és üzeneteket, és ezek mellett a saját emberi gondolataikat, elképzeléseiket, téveszméiket, vágyálmaikat stb. is. – Ezeket az írásműveket *olvasták, majd másolták* az egyes hívők, esetleg a hívő közösség is olvasta az istentiszteleteken; de eredetileg maguk a szerzők sem tudták, hogy ők „szentírást" írnak, és a közösség sem úgy kezelte ezeket az írásokat, hiszen folyamatosan alakították, csiszolták őket. – A következő szakaszban kezdték *összegyűjteni* a szóban forgó írásokat, amelyekből aztán több évszázados folyamat végén összeállt a „végérvényes" Szentírás. (Ma már azonban azt is látjuk, hogy ez részben irányított folyamat volt: különböző gondolkodású, felfogású személyek és „pártok" harcoltak, hogy a nekik megfelelő írások legyenek benne, a nem megfelelők maradjanak ki és így tovább.) – Végül a legfelső egyházi körök *„lezárták"* a gyűjteményt, és ettől kezdve az tévedhetetlen „szentírásnak" számított.

Mindezt figyelembe kell vennünk, ha ma olvassuk a Szentírást. A szentírás-tudomány ezért nagyon alaposan foglalkozik a Szentírás keletkezésének, áthagyományozásának, szerkesztésének történetével, vagy például a benne található írások irodalmi műfajának kérdésével, hiszen nem mindegy, hogy adott esetben tanmesével, himnusszal, csodaelbeszéléssel vagy hitvallással van-e dolgunk.

Ebből egyebek között az is következik, hogy *manapság a szentírás-tudomány eredményeinek ismerete nélkül értelmezni a Szentírást közönséges felelőtlenség* (egyénileg persze mindenki olvashatja és értheti, ahogy akarja, de ha másokkal is meg akarja osztani felfogását, akkor előbb tájékozódnia kell).

Azt jelenti-e mármost mindez, hogy már a Szentírás sem „szentírás"? Pontosan. De azt nem jelenti, hogy a Szentírásban ne lenne benne valóban Isten üzenete, kinyilatkoztatása, vagy hogy azt ne lehetne kihámozni belőle – csak sok és fáradságos munka szükséges hozzá...

* * *

Igen tanulságos lesz, ha mindezek után röviden áttekintjük még, ***hogyan viszonyult Jézus saját vallásának Szentírásához***, amit mi Ószövetségnek nevezünk. A legalkalmasabb, s egyúttal „leglátványosabb" példa is alighanem a názáreti eset (Lk 4,16-30).

Jézus az egyik szombaton szokása szerint bemegy a zsinagógába, szólásra jelentkezik, és Izajás próféta könyvéből olvas fel egy szakaszt. Ez azt mutatja, hogy számára is valamiféle tekintély, kiindulópont a Szentírás. De ha összehasonlítjuk a Lukács evangéliuma szerint általa felolvasott szöveget Izajás eredeti szövegével, akkor két megdöbbentő dolgot tapasztalunk. Az egyik: Jézus *hozzátett egy félmondatot* a Szentírás eredeti szövegéhez. A „szabadulást hirdessek a raboknak" után betoldotta: „...hogy a vakok/elvakítottak ismét látni tudjanak". A másik: Jézus *elvett egy félmondatot* a Szentírás eredeti szövegéből. A „hirdessem az Úr kegyelmének esztendejét" után kihagyta: „...és bosszújának napját".

Ezzel valami többszörösen rettenetes dolgot művelt: *hozzányúlt a szent szöveghez* – a teljes nyilvánosság előtt – az istentiszteleten – s nemcsak a magyarázatban (ami akkor és ott nem lett volna különösebb dolog), hanem már magában a fölolvasásban is! (Szegény Jézus, ha tudta volna, amit majd a Jelenések könyvének végszerkesztője ír bele a műbe: „Aki ezekhez hozzátesz valamit, arra Isten ráméri a könyvben leírt csapásokat. Aki pedig elvesz valamit ennek a könyvnek a szavaiból, annak Isten elveszi jogát az élet fájához": 22,18-19...)

Ez azonban nem volt egyedi eset Jézus gyakorlatában. A válás kérdésében *egyrészt elvetette* Mózes törvényének, azaz a Szentírásnak a tanítását, mondván, hogy Mózes csak az emberek keményszívűsége miatt engedte meg a válást (5Móz 24,1), *másrészt elfogadta* Mózes törvényének, azaz a Szentírásnak a tanítását, mondván, valóban Isten eredeti szándéka, hogy a férfi és a nő „egy testté legyen" (1Móz 2,24). – Ami a szombati munkaszünetet illeti, Mózes törvénye, azaz a Szentírás a legszigorúbban előírta (2Móz 20,8-11; 23,12; 5Móz 5, 12-16); Jézus viszont *könnyedén fölébe helyezkedett*, mondván: „A szombat van az emberért, nem pedig az ember a szombatért" (Mk 2,27). – A bűnösökre vonatkozóan is kategorikusan rendelkezett Mózes törvénye, azaz a Szentírás: „Irtsd ki a gonoszt körödből!" (5Móz 17,7); Jézus viszont – a legteljesebb közösségvállalás jeleként is – számtalanszor ült egy asztalhoz korának megvetett és került „bűnöseivel", a vámosokkal és utcanőkkel (pl. Mk 2,13-17; Lk 7,36-50).

Mit figyelhetünk meg tehát Jézus viselkedésében? Egyfelől azt, hogy *tisztelte* a Szentírást: fontos kiindulópont, eligazodási pont volt számára, Isten üzenetének egyik forrása; másfelől pedig azt, hogy *nem tisztelte* a Szentírást, amikor úgy látta, hogy az nem tükrözi hűségesen Isten gondolatait, szándékait; azaz nem kezelte tabuként, nem tartotta abszolútnak, és saját istenismerete alapján fölülbírálta. Ezt a kétfajta viszonyulást összefoglalhatjuk úgy is, hogy Jézus *válogatott* a Szentírásban, vagyis úgy viselkedett, ahogy az „eretnekek" szoktak! Hiszen a „válogat" (a „kiemel, eltúloz", ill. „eltávolít, kiküszöböl" jelentések összevonásaként) az egyik jelentése a görög *haireó* igének, amelyből a „heretikus" (*hairetikosz*), magyarul „eretnek" szó származik...

Bátran tekinthetjük tehát Jézust példaképünknek – a Szentíráshoz fűződő viszonyunkban is. A Szentírás egyrészt *vezérfonalunk marad* az Istennek tetsző élet útján, másrészt viszont *mi sem kezelhetjük tabuként*. „A betű öl, a Lélek tesz elevenné" (2Kor 3,6). A Szent Lélek, Isten Lelke vezet el minket fokról-fokra a teljes igazságra – olykor a Szentírás segítségével, olykor épp a Szentírás ellenére.

Gromon András

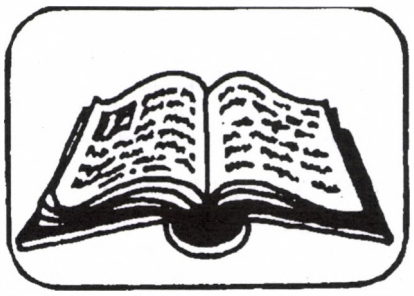

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Tarnai Imre (Nagyoroszi), a szeptemberieket Kőszeginé Rihmer Melinda (Pécs) készítette.

Augusztus 2. — Évközi 18. vasárnap — Jn 6,24–35 — Jézusi értelmező szótár

Amikor annak idején az öreg Simeon a 40 napos csecsemő-Jézust a karjaiban tartotta, többek között ezt mondta róla: „Sokak romlására és sokak feltámadására lesz”.

Hogy mennyire igaza volt, az az evangéliumoknak szinte minden mondatából kitűnik, de igazságának egyik legmarkánsabb bizonyítéka talán éppen a János-evangélium 6. fejezete, amelyik ezeken a vasárnapokon kerül a látókörünkbe. Romlására lesz azoknak, akik mást várnak tőle, mint amit kapnak, ezért otthagyják; feltámadására pedig azoknak, akik szintén nem értik ugyan, de bíznak benne, és maradnak.

Ennek a történetnek, meg-nem-értésnek nyitánya a mai evangéliumban hallott párbeszéd. Föld és Ég találkoznak egymással, és mivel egymástól teljesen különböző nyelveken beszélnek, nem értik egymást. A „világnak életet adó kenyérről” van szó. Mi az, hogy „világ”? Mi az, hogy „élet”? Mi az, hogy „kenyér”?

Nem kell 2000 évet visszamennünk az időben, hogy megtapasztaljuk az értékválságot, amelynek fényében a Jézus által „veszendő”-nek nevezett **kenyér** mellett értéktelen és fölösleges játékszernek tűnik az Élet Kenyere. („Nekünk az kell, emezzel nem megyünk semmire!”) Az értékválságot, amelynek fényében a halállal vége az **életnek**, és sokszor még a magukat vallásosnak mondó emberek számára is legfeljebb csak valami bizonytalan vigasztaló pótlék az elvesztettért az, ami esetleg utána következik. Az értékválságot, amelynek fényében a **világ** pontosan az, amit a János-evangélium annak nevez, amelyből nemcsak hogy hiányzik mindaz, ami valódi érték, hanem kifejezetten szemben áll ezekkel az értékekkel. Az *ebben* a világban éléshez teljesen más kenyér kell, mint amit Jézus kínál.

Ha nem cseréljük le értelmező szótárunkat a jézusira, akkor Jézus szükségképpen nekünk is „romlásunkra” lesz, mint 2000 évvel ezelőtt az értetlen kafarnaumiaknak. De ha megtanuljuk ezt a nyelvet, amelyen ő beszélt, akkor nemcsak nekünk lehet „feltámadásunkra”, hanem tolmácsolni is képesek leszünk, hogy rajtunk keresztül másoknak is feltámadására lehessen, és segítségünkkel embertársaink is megtalálhassák azt a Világot, amelyben „bőségesebb életük” (Jn 10,10), örök Életük lehet a Kenyér által, amelyet az Emberfia adott nekünk.

Augusztus 9. — Évközi 19. vasárnap — Jn 6,41–52 — A nagy „Mágnes”

Amikor a szabó ruhát készít, egyik legfontosabb eszköze a gombostű, amely a készülő ruha részeit összetartja. Mit csinál, ha leejti gombostűs dobozát, és annak tartalma szétszóródik? Ledob a földre egy mágnest, és az pillanatok alatt magához rántja a szökevényeket.

Amikor az Isten világot teremtett, legfontosabb teremtménye az ember volt, akit azért alkotott, hogy saját Szeretete tükröződjék benne, és ez a Szeretet tartsa össze, kovácsolja közösséggé az emberiséget, amelyik így valamilyen formában a Szeretet Lelkétől egybentartott boldog Szentháromságnak másává lesz. Mit csinál, ha teremtményei irányt tévesztenek és szétszóródnak? „Ledob” a Földre egy Mágnest: saját Második Személyét, hogy Ő összegyűjtse, ami szétszóródott (vö. Jn 11,52).

Lényegében ez a mondanivalója a mai jézusi üzenetnek: az Atya vonz, éspedig Őrajta keresztül, mert hiszen akit vonz, az Ohozzá megy. Van azonban egy lényeges különbség a szabó esetével szemben: a gombostű nem tudja azt mondani a mágnesvasnak, hogy „nem megyek”, a szabad akarattal rendelkező ember viszont (sajnos?) képes rá. De jó is annak, aki nem él ezzel a lehetőséggel!

Tégy bennünket, Urunk, készségessé az Atya szavának meghallására! Segíts, hogy igyekezzünk tanulni tőle, és így egyenes utunk lehessen Hozzád, aki a Vonzásnak engedőket örök életre akarod feltámasztani, hogy ott teljesedhessék ki az itt oly sokszor csak nagyon gyatrán sikerülő szeretetegység!

Augusztus 16. — Évközi 20. vasárnap — Jn 6,51–58 — Élet és Táplálék

Mi a különbség virág és művirág között? Az utóbbit az előbbi mintájára hozzák létre: nézzen ki úgy, *mintha* virág lenne, és ha elkészült, olyan marad, amilyennek létrehozták, nem kell vele tovább semmit sem csinálni. Szép (már akinek), csak éppen nem él, mert hamisítvány. Az előbbi viszont organikusan fejlődik, fejlődésében nincs megállás, nem tud ugyanolyan maradni, mint előző pillanatban volt. Vagy fejlődik, vagy elpusztul. Ahhoz, hogy fejlődjék, folyamatosan táplálni kell, másként elpusztul. Táplálék nélkül nincsen élet.

Nem kivétel ez alól az a „bőségesebb élet” sem, amellyel Jn 10,10 szerint a Jó Pásztor akarja megajándékozni juhait: bennünket. Ezért gondoskodik táplálékról, ahogyan az a mai evangéliumból kiviláglik. A „bőségesebb élet” az, amelyiknek a *teljességéről* Pál apostol írja, hogy „szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív föl nem fogta” (1Kor 2,9), és amelyiknek szükségképpen már *e világi*, kezdetleges formája is elképzelhetetlen békességet ad a szívünkbe, olyat, amilyet a világ nem adhat (vö. Jn 14,27). Ennek megfelelően a hozzá való táplálék, amely nélkül nem létezhet, nem fejlődhet, szintén olyan, amilyenről a természet szokásos rendjében álmodni sem lehet. A szóban forgó Életnek lényege a szeretet, ezért tápláléka is a szeretet netovábbja. Idézzük csak fel ezzel kapcsolatban Jézusnak azt a kijelentését, amelyikben a „legnagyobb szeretetet” határozta meg: „nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért” (Jn 15,17)! Életét = önmagát. Nos, ő, akiben testi formában az Isten Szeretete jelent meg ebben a világban, belemarkol ebbe a szeretetbe, önmagába, hogy kenyér formájában nyújtsa saját Testét táplálékul. Azt a Testet, amelyet a keresztrefeszítettség „kemencéjében” sütött meg bennünket táplálható Kenyérré, akkor, amikor a szó szoros értelmében felülmúlhatatlanul mutatta ki miértünk mindent odaadni képes szeretetét.

Felkínálja a táplálékot, de hogy élünk-e vele, az már mirajtunk múlik. Ezért szükséges „kedvcsinálás” gyanánt a felkínálás mellé a felsorolása mindannak, amit ez a táplálkozás eredményez. Mit is? Kezdjük azzal, amivel Jézus befejezi, mert amiket előtte mond, az mindig az utána mondottnak következménye! Nézzük csak!

Őáltala él, aki őt eszi (vö. 57. v.). Vagyis ezt a Táplálékot nem a táplálkozó asszimilálja, hanem a Táplálék őt. Így a táplálkozó és Ő egymásban maradnak a Szentháromsághoz hasonló egységben (56). Ennek egyenes következménye, hogy Ő, aki dicsőségesen föltámadt, föltámasztja a Vele egységben lévőt (54b), és e föltámadást követi az örök élet (54a), a „bőségesebb életnek” teljessége = **AZ** Élet (53).

Kereszténynek látszik bizonyára sok olyan ember is, aki nem eszi-issza az Emberfia testét-vérét. Olyan, *mintha* keresztény volna, és marad is mindig egyforma: nem lesz rosszabbá, de

jobbá sem. Mert nem táplálkozik, nincsen benne élet. Művirág, műkeresztény: nem tud közelíteni a feltámadáshoz és az Élethez. Képtelenség is a jézusi radikális úton saját erőből előbbre jutni.

Segíts, Urunk, hogy értékeljük tőled kapott nagy ajándékunkat, táplálkozzunk vele, hogy a belőle forrásozó erővel képesek legyünk már most a te életedet, a szeretet életét élni, és így miénk lehessen majd az örök élet Nálad, Veled!

Augusztus 23. — Évközi 21. vasárnap — Jn 6,60–69 — Mennyiség vagy minőség?

Nem értelek, Jézus! Csak úgy hagyod elmenni eddigi barátaidat? Hát nem az lenne az igazi, ha minél többen lennénk körülötted? Miért nem kiabálsz utánuk? Miért nem mondod meg, hogy „nem úgy gondoltam, ahogy ti: majd megmagyarázom…”?

…

Azt hiszem, mégiscsak értelek. Nem a mennyiség a fontos, hanem a minőség. Nem tudsz mit kezdeni olyanokkal, akik nem bíznak meg Benned feltétel nélkül. A kompromisszum nem a Te műfajod. A „lélek és élet” szavai egyébről szólnak.

Utilitarista világ vesz körül bennünket: semmit sem ér ott az, ami nem fordítható le forintra. De sokan vannak a Téged jó szándékkal keresők között is olyanok, akik „meg tudják magyarázni” a „test” diktálta viselkedésüket, amit ők nem is tartanak hűtlenségnek! Hiszen „ilyen világban élünk”! Még Te is azt mondtad, hogy „adjuk meg a császárnak, ami a császáré”!

Ments meg minket, Urunk, a megalkuvás szellemétől! Taníts meg minket a Te nyelvedre, a lélek és élet kompromisszumot nem ismerő nyelvére! Hogy ami „az Istené”, azt soha ne adjuk „a császárnak”! Akkor se, ha e miatt le kellene mondanunk olyasmikről vagy olyasvalakikről, amik-akik nagyon hozzánk nőttek már! Akkor se, ha e miatt ebben a világban „a rövidebbet húzzuk”! Hogy Simon Péterékkel együtt világosan lássuk: bármilyen kevesen maradnánk is Melletted, nincs hová mennünk máshová, az örök életet adó igéket csak Tőled kaphatjuk.

Augusztus 30. — Évközi 22. vasárnap — Mk 7,1–8.14–15.21–23 — A szokások értéke

Óriási megtartó ereje van a hagyománynak. Szokások, amelyeket egyik nemzedék átad a másiknak. Az adott társadalom értékrendjét, világszemléletét tükrözik. Az ószövetség népének életében a Törvény tekintélyével bírtak. Fontos szerepük volt: a mindennapi életet a kusza, rendezetlen állapotokból rendezetté tették. Természetesnek vette mindenki, hogy mások is hozzájuk igazodnak: kiszámítható volt az élet.

Úgy tűnik, hogy Jézus a társadalomnak ezt a szilárd alapját lazítja fel. Jó ez? Persze hogy nem jó! De vizsgáljuk csak meg közelebbről a mai evangéliumban leírtakat! Hol van itt szó arról, hogy Jézus helytelenítené az étkezés előtti kézmosást? Ugye, hogy hiába keressük erre vonatkozó kijelentését? Higiéniához szokott modern korunkban különösképpen is furcsa és elítélendő lenne ez! Még azt is el tudom képzelni, hogy amikor magukra maradtak, talán meg is rótta őket mulasztásuk miatt. Nem! Nem a szokás az, ami ellen kifakad!

Hát akkor mi? Az **értékrend.** Jézus szavaiból úgy látszik, hogy ezek az akadékoskodók az isteni törvényeknél, a szívbe írt erkölcsi törvényeknél fontosabbnak tartották a hagyományőrzést. Ez a sorrend az, amit kifogásol.

Körülbelül arról van szó, amit Pál apostol később így önt szavakba: „A betű öl, a lélek pedig éltet” (2Kor 3,6). Hasznosak a szabályok, akár leírva, akár íratlanul. De ha nem nézünk olykor mögéjük, ha mindig csak mechanikusan tartjuk magunkat hozzájuk, anélkül, hogy a „lelküket”, az értelmüket keresnők, könnyen gyilkossá válhatnak, mert ütközhetnek „isteni parancscsal”.

Közhely köreinkben, hogy egyetlen csúcsérték létezik: a szeretet. Ami ezt szolgálja, az jó, ami ellene dolgozik, az rossz. Ebben az összefüggésben kell elhelyeznünk a szokásokat, szokások diktálta szabályokat is.

Jelen történetben nem ütközésről van szó, csupán arról, hogy a kevésbé értékes (a szabály) mellett akkor volna jogos kardoskodni, hogyha a kardoskodó tudatában és életében az értékesebb a helyén van. Jézus szavaiból pedig az tűnik ki, hogy nincs.

Ne akarjuk hát kiönteni a fürdővízzel együtt a gyereket, ne akarjuk kidobni életünkből a szabályokat! Megvan azoknak a maguk jogosultsága és fontos szerepe. (Ez persze nem jelenti azt, hogy valamely szabály nem lehet elavult vagy a konkrét helyzetben alkalmazhatatlan. Ez esetben jogosan bíráljuk felül és iktatjuk ki: lelkiismeretünk dönti el, hogy hogy állja meg a helyét a szeretet mérlegén.) De jól gondoljuk meg: Meg lehetünk-e elégedve magunkkal, ha minden szabályt becsületesen megtartunk, miközben az életünk tele van szeretetlenséggel?

Szeptember 6. — Évközi 23. vasárnap — Mk 7,31–37 — Halló fül

Újra csodatételre kérik Jézust. Ezúttal egy nem halló, nem beszélő férfit visznek oda hozzá.

Naponta vagyok együtt egy süketnéma, mozgássérült 12 éves kisfiúval. Mindig megdöbbent, hogy tekintetünkből, gesztusainkból mennyivel jobban tud olvasni, mint bárki más a munkahelyen. Ő az első, aki észreveszi, ha valaki szomorú, kitalálja gondolatainkat, megérzi a kezdődő feszültségeket a gyerekek között, és igyekszik békéltetni őket. Tud valamit, amit mi nem! Mégis összeszorul az ember szíve, ha arra gondol, hogy mi mindenre lenne képes ez a kisfiú, ha most hirtelen hallóvá-beszélővé válhatna!

Jézus nem habozik egy percet sem a gyógyítással! Félrehívja a tömegből a beteget, nem akar tanúkat, hiszen mindig csak a személytől személyig érő jótett a fontos számára.

Nyállal keni meg a néma nyelvét. Hiába tudjuk, hogy szerte a világon tulajdonítottak gyógyító erőt a nyálnak, mégis furcsálljuk a dolgot. Kicsit ódzkodunk ettől a történéstől, mint sok minden mástól is, ami nekünk idegen, esetleg visszataszító. Pedig a mi kultúránkban meglévő szokások valószínűleg ugyanilyen érthetetlenek, undorítóak lehetnek más népek számára. Egy afrikai törzs kéréssel fordult a római pápához, hogy szentmiséjükben megváltoztathassák az „Isten báránya” kifejezést. Az ő világukban ugyanis a bárány olyan állatnak minősül, mint nálunk például a görény. Meg kell tanulnunk megismerni és minden szempontból elfogadni egymást! Különösen mostanában, amikor számtalan irányzat – önzésünkre apellálva – idegengyűlöletre próbál uszítani.

Mindig jó olvasni arról, ha egy rászorulónak vannak segítői. Ezt a süketnéma embert is úgy viszik oda Jézushoz, hiszen lehet, hogy érkezésének híre el sem jutott hozzá. Hosszú évek óta több nemzetközi keresztény kezdeményezés egyik jelszava a „give voice to the voiceless”, „szólj azok helyett, akik önmaguk képtelenek szólni”. Vajon meghalljuk-e a némán jajongókat? Azokat, akik szégyellik rászorultságukat, vagy akik már belefáradtak a kérésbe és az azt követő elutasításba? Tudunk-e odalépni hozzájuk – nem a magunk vállát veregető leereszkedéssel, hanem őszinte kéznyújtással? Keressük-e a módját annak, hogy a tapintatos szeretet mely útja járható az adott esetben?

„Effeta, vagyis: nyílj meg!”, mondja Jézus. S a sérült ember hallóvá lesz. Kívülről kinyitni valakit csak akkor lehet, ha nem lakatolja magára az ajtót. Gyerekkorom kedvenc – bár mai szemmel kissé giccsesnek tűnő – szentképe a szívem kapuján kopogtató Jézus volt. Elképzeltem, hogy jön, és én kitakarított, tiszta szívvel, felvirágozott lakhellyel, boldogan nyitok neki ajtót. S Ő velem marad, örökre. „Akinek füle van, hallja meg!” – mondja Jézus számtalanszor az evangéliumokban. Isten nem titkolózik, azt szeretné, ha értenénk!

Istenünk! Van fülünk, hallunk is vele. Hála érte! De szeretnénk a Te szavaidat is mindig olyan világosan hallani, mint az utca zaját. És sajnos ez még csak a kezdet. Követnünk is kell indításaidat! Hiszen oly jó Veled együtt munkálkodni, Urunk!

Szeptember 13. — Évközi 24. vasárnap — Mk 8,27–35 — Menjetek, hirdessétek…

„Kinek tartanak az emberek?”, kérdezte Jézus, s Péter hitvallásszerűen mondja ki: „Te vagy a Messiás.” Jézus ekkor meghagyta, hogy erről senkinek se beszéljen. Néha úgy viselkedünk, mintha ez az utasítás nekünk is szólna. Éldegélünk békességben Istenünkkel, de szavaink nem tanúskodnak róla. Pedig ha valóban tele lenne a szívünk az Ő ügyével, akkor nem is tudnánk hallgatni róla. Ha egy Mizo-Pécs kosaras rajongóval találkozunk, előbb-utóbb biztosan az utolsó meccs eseményeinél, a lehetőségek latolgatásánál kötünk ki. Világos, hiszen azzal van tele a szíve. Nekünk kivel, mivel? Ránk már nem a hallgatás, hanem a küldetés parancsa vonatkozik: „…hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” (Mk 16,15)! Amaz ősi bölcsesség, hogy „Akkor beszélj, ha kérdeznek, de úgy élj, hogy kérdezzenek!” – igencsak megfontolandó napjainkban is.

De nemcsak a hirdetés elszabotálása a baj, talán az is, hogy elkényelmesedtünk. Ha elgondoljuk, hogy Pál és a többi apostol mit összetalpalt, szamaragolt, hajózott azért, hogy elvigye a jézusi üzenetet, majd később buzdítsa a gyülekezeteket, akkor bizony igencsak elszégyellhetjük magunkat! És nem mentegetőzhetünk azzal sem, hogy a mai médiaviszonyok ennél sokkal gyorsabb lehetőségeket adnak elénk. A személytől személyig érő barátkozást, beszélgetést semmi sem pótolhatja! S bár én senkit sem tudok Jézushoz téríteni, azt megtehetem, hogy „bemutatom őket egymásnak”.

A Jézust Messiásnak valló szavakat követően Jézus megjövendöli szenvedését, s Péter óva inti őt attól, hogy hagyja magát kivégezni. „Takarodj előlem, sátán! Emberi módon, és nem Isten tervei szerint gondolkodol.” Mindannyiunkat szíven üthet ez a rész, hiszen feltehetően mi is Péterhez hasonlóan viselkedtünk volna. Sejtjük és tapasztaljuk, hogy az emberi-sátáni gondolkodás szöges ellentétben áll az istenivel. De létezik emberi-isteni gondolkodás is! Gondoljunk csak a „józan paraszti ész” kifejezésünkre, s arra, hogy néha a legegyszerűbb, gyakran tanulatlan, de lelkiismeretükre hallgató, természetközelben élő emberek szájából hangzanak el a legnagyobb igazságok. Sajnos többnyire az e világi gondolkodás jellemez minket, de ne feledjük, jó Atyánk belénk teremtette az isteni bölcsesség lehetőségét is!

Köszönjük, Urunk, hogy szólsz bennünk! Segíts, hogy felismerjük az alkalmat, amikor minket választasz eszközödül arra, hogy üzeneted továbbáradhasson a világban!

Szeptember 20. — Évközi 25. vasárnap — Mk 9,30–37 — A legkisebb a legnagyobb?

Versengenek a tanítványok. Helyezkednek, próbálnak jó pozícióba kerülni, mai nyelven szólva menedzselik magukat, és karriert építenek. Érzik azonban, hogy ez a gondolatkör valahogyan nem illik Jézushoz, mert lapulva hallgatnak, amikor Jézus rájuk kérdez, hogy min tanakodnak. De Jézus előtt nincs rejtett gondolat. Sem akkor, sem most!

Akárhogyan nézzük is, Isten Országa a paradoxonok hazája. Az az első, aki mindenkinek a szolgája? Gyökeresen más gondolkodásra van szükségünk, ha ebben az Országban otthonosan szeretnénk mozogni. Nem hiába kezdődik a Márk-evangélium is ezzel az igével: „Alakítsátok át gondolkodásotokat (más fordításban: Térjetek meg), és higgyetek az üdvösség jó hírében!” (Mk 1,15)

Akkor fogjuk csak megérteni és egyre jobban magunkévá tenni az isteni gondolkodásmódot, ha elkezdünk járni a Szeretet útján. Amikor rádöbbenünk a saját tapasztalatunk nyomán, hogy szolgálni jó! Nehéz, de jó. Jézussal az élet sohasem unalmas, újabb és újabb kihívásokkal szembesülünk, s a Lélek nap mint nap igénybe veszi kreativitásunkat. A boldog-mondások is érthetetlennek tűnnek e világ törvényeihez szokott agyunknak. De fontos, hogy Jézus nem azt mondja, hogy boldogok lesztek a mennyeknek országában, ha szomorkodtok, üldöznek az igazságért stb., hanem azt, hogy már most boldogok vagytok! Tehát ez az isteni logika már itt és most is érvényes. Egy rendes fűtésszerelő is tudja, hogy milyen körülmények között működik ideálisan az általa alkotott rendszer, hogyan kell karbantartani, vigyázni rá. Isten, aki megalkotott bennünket, és ismeri végtelenre vágyó természetünket, üzembiztosan tudja, hogy mi tesz minket boldoggá! Higgyünk neki!

Jézus többször is a kisgyermek egyszerűségét, kicsiségét, feltétel nélküli szeretetét állítja elénk példaként az Evangéliumokban. Sőt, nemcsak követendőként mutatja be a kisgyermeket, hanem azonosítja is magát vele. „Aki befogad egy ilyen gyermeket az én nevemben, engem fogad be.” Sajnos sokan úgy nőnek fel a mai világban, hogy joggal vesztik el bizalmukat szüleikben. De a mi égi Atyánk sohasem csap be! Óra bízvást hagyatkozhatunk, merhetünk mellette kicsik lenni, erős tenyerébe helyezve kezünket – e világ kicsinyeiben, partra vetettjeiben pedig mi magunk ölelhetjük, vigasztalhatjuk Őt.

Jézusunk! Kicsinek lenni nehéz ebben a világban, ahol az általános cél a naggyá lenni akarás. Segíts, hogy megtapasztaljuk az alázat, a szolgálat és a kiszolgáltatottság örömét, hogy könnyebben járhassunk ezen az úton!

Szeptember 27. — Évközi 26. vasárnap — Mk 9,38–48 — A megbotránkoztatásról

A tanítványok felháborodnak, hogy valaki – nem közéjük tartozó – Jézus nevében merészel ördögöt űzni. Mintha csak mai magunkat hallanám! Én tudom jól, én vagyok rá felhatalmazva, én csinálom legjobban…! Jézusban ennek a fajta hiúságnak nyoma sincs. Még csak nem is érdeklődik az illető iránt. Hagyjátok, „aki nincs ellenünk, az velünk van”!

Ez a fajta bölcsesség manapság is igen nagy hiánycikk. Gyanakszunk mindenkire, aki valamiben is másképpen gondolkodik. Próbáljuk besorolni egymást bal és jobb oldalra. Kétségbeesünk, hogy lassan többségbe kerülnek a cigánygyerekek az iskoláinkban, hogy Európában rohamosan szaporodnak a muzulmán hitűek. Miért gondoljuk, hogy Istennek kedvesebb a magyar, a keresztény, mint bárki más a földtekén? Akkor kell csak elkeserednünk, ha azok az emberek szaporodnak, akik nem Istennek tetszően élnek, legyenek bármilyen nemzetiségűek vagy vallásúak. S persze az a legfontosabb, hogy folyamatosan ellenőrizzük, és közösségi testvéreinkkel is ellenőriztessük, hogy a saját portánkon legalább nagyjából rend van-e.

„Aki csak egyet is bűnre csábít a bennem hívő kicsinyek közül, annak jobb volna, ha malomkövet kötnének a nyakára, és a tengerbe dobnák.” Kemény szavak! Főleg mostanság, amikor nagyüzemileg folyik a kicsinyek megbotránkoztatása: hiteltelen életű szülőktől és pedagógusoktól kezdve a hazug politikáig, médiáig. Márpedig ha egy felnövekvő gyermek számára nem világos, hogy mi értékes és mi értéktelen, sőt bűnös, akkor teljes biztonsággal ágyazunk meg egy felelőtlen, antiszociális személyiségnek.

Jézus ezek után saját magunk megtisztítására biztat. A szöveg szerint, ha bármely testrészünk bűnre csábít, vágjuk le, nehogy kárhozatra jussunk. Az evangéliumok sehol nem adják annyiszor Jézus szájába a „pokol” szót, mint ebben a részben. Valami nagyon fontos dologról lehet szó! Nyilván nem öncsonkításra szólít fel a mi szerető Istenünk. De ha végiggondoljuk, hogy mi mindentől kellene megszabadulnunk ahhoz, hogy valóban a feltétel nélküli szeretetet tudjuk képviselni életünk perceiben, akkor be kell látnunk a fenti „fenyegetőzés” igazát. Gondoljunk bele gyónásaink témáiba. Néha azon kapjuk magunkat, hogy szinte évtizedek óta nem tudunk kikeveredni valamelyik megkötözöttségünkből.

Istenünk! Köszönjük végtelen türelmedet, de ne engedd, hogy visszaéljünk vele! Igenis ki szeretnénk szabadulni rabságainkból, s nem akarunk legyinteni gyengeségeinkre sem, mondván, hogy „hát én ilyen vagyok”. Hadd legyünk olyan egyszerűek, tiszták és átlátszóak, hogy aki ránk tekint, Téged is megpillanthasson!

TARTALOM

Felszabadítási teológia
Thomas Seiterich: Felszabadítás – hogyan tovább? 2
Jézus és a szegények arca (Interjú Paulo Suess-szel) 3–4
Jürgen Ebach: Az Ószövetség és a „szabadság" 5–7
Josef Garcia-Cascales: Egy püspök Jézus nyomában (P. Casaldáliga) . 8–9
Boldogságvágy és örökös allelujázás (Interjú Maria Clara Bingemerrel) . . 10
Interjú
A szeretet erősebb... (Manfred Göbel) 11–13
Két keréken a békéért 14–16
Gyerekeknek Moha-mese
Három kavics 17–18
Megemlékezés
Búcsú Dénes Kláritól 19
Interjú Dénes Klárával 20–21
25 éve halt meg Karl Rahner 22
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 23–24
Meditáció
Vincze József: A megtapasztalt békesség 25
Király Ignácz: Istenkereső írástudók közössége 26
Tanulmány
Gromon András: Kinyilatkoztatás – Szentírás 27–28
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 29–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Szabadság

Szabadságon az önfegyelmezést értjük, a nemesebb érzések és erkölcsi ideák biztosított fölényét az állatiasság kitöréseivel szemben.
(Jules Payot)

Az engedetlenség a szabadság igazi alapja. Az engedelmesek csak rabszolgák lehetnek.
(Henry David Thoreau)

Aki nem hisz szabadon, az járjon templomba, hallgassa meg az Evangélium felolvasását, de ő maga bele se nézzen: mert elveszíti régi hitét, de hogy újat talál-e, még bizonytalan.
(Dimitrij Mereskovszkij)

Nem létezhet igazi szabadság a bukás szabadsága nélkül.
(Erich Fromm)

Amerika azzal kérkedik, hogy a szabadok földje, ám neked és nekem abban áll az első számú szabadságunk, hogy alárendelt helyzetbe kerüljünk egy munkahelyen. Ha egyszer élsz ezzel a szabadsággal, akkor attól kezdve semmi beleszólásod nincs abba, hogy mit csinálsz, mit termelsz és hogyan termelsz. A végén pedig a termék sem a tiéd. Egyetlen módon tudod elkerülni a főnököket és az állásokat: ha nem törődsz a megélhetéssel. Ezzel pedig eljutunk a második szabadsághoz: az éhezés szabadságához.
(Tom Morello)

A szabadságot választom, és vele együtt a bizonytalanságot, a nélkülözést, az örökös kóborlást s a fájdalmas hazátlanságot. Képtelen vagyok bármilyen felfogás vak követésére, ha az nem meggyőződésem, s nem tudok lelkiismeretem szabadságában sem pénzért, sem rangért, sem gondtalan nyugalomért megalkudni.
(Raffy Ádám)

A szabadság megbecsüléséhez a szabadság elvesztése kell.
(Illyés Gyula)

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX/4. (116.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX. évf. 5. szám
2009. október
225,– Ft

Apokalipszis?

Átléphetjük-e az árnyékunkat?

Istennel semmi sem lehetetlen

Lemondás a fiatalságról

Otthon – haza

Nemzet és hazafiság az evangéliumban

Moha-mese

Jézus lelkisége

Török Jenő emlékezete

Belső képek egy kerékpártúráról

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Merza József

Apokalipszis

Zsuzsika vidáman, gondtalanul, szokásához híven bejelentés nélkül libbent be könyvtári szobámba. Zsuzsika korábban az Akadémia egy munkacsoportjában dolgozott, és intézetünk könyvtárában is gyűjtött anyagot. Ő is a létszámleépítés áldozata lett, de, ismeretségünk folytán, havonta továbbra is eljön hozzám.

Zsuzsika Jehova Tanúja, és feladatának tudja, hogy ellásson minket a tanúk irodalmával. Az Őrtorony és az Ébredjetek című füzeteket hozza, és felhívja figyelmünket a bennük lévő fontosabb cikkekre. Táskájában mindig ott van sok füllel ellátott Bibliája, amelybe gyakran belelapoz. Megbeszélésre szánt szöveget terjeszt elő, hiszen feladatához tartozik a tanítás hirdetése is. Én időnkint elfogadom kezdeményező szerepét, gyakorta azonban megelőzöm egy engem érdeklő kérdés előterjesztésével, ami révén magamhoz ragadhatom a beszélgetés irányítását, és időhiány esetén a lezárását is. Az őszinteség jegyében el szoktam mondani, hogy ezzel vagy azzal nem értek egyet, és az alapul szolgáló bibliai szöveget egészen más szemmel nézem, mint ő, de hát sok gyakorlati kérdésben azért egyetértünk.

Zsuzsika bízik bennem, mert gyülekezetük egyik kiemelkedő vezetőjét barátomnak tudhatja. János a sárospataki református kollégium diákja volt, majd lelkész lett. Életében akkor állt be fordulat, amikor a második világháború idején tanúja lett a katonai szolgálatot megtagadó hívők kivégzésének. Ekkor letette lelkészi palástját, és belépett a gyülekezetbe. Azóta közösségvezető lett, és vállalja a helyzetéből adódó egyszerű életet. Húsz évvel ezelőtt megpróbáltam együtt működni vele a szolgálatmegtagadók érdekében, de nem vállalt semmiféle nyilvános akciót, mondván, hogy nincs mit tárgyalni a Sátán képviselőivel. Ha esetleg nem így fejezte volna ki az álláspontját, akkor is világossá tette, hogy a kiválasztottak világától teljesen idegen a hatalmasok világa.

Zsuzsika nem egyszer felhívta a figyelmemet a jövőre, s benne a kiválasztottak sorsára. Irodalmi anyagaiban lenyűgöző képekben tárul fel az izaiási látomás világa. Túl vagyunk az ítéleten, s az üdvözültek mind fiatal, egészséges, jól öltözött emberek, bájos gyermekeikkel. Egy apa éppen hatalmas gyümölcsöskosárral érkezik, a család boldog szeretettel fogadja. A ház körül a legkülönbözőbb állatok serege látható, fényes szőrű kutyák és oroszlánok simulnak a játszadozó gyerekekhez. A virágos rétet erdők szegélyezik, patakok, folyók szelik át, s a távolban hóval fedett hegycsúcsok integetnek felénk. Az igazaké lesz az elvesztett Paradicsom minden gazdagsága és szépsége. Ezt mondja a Korán is, valamivel markánsabb vonásokkal, hiszen a folyópartokat övező árnyas ligetekben érintetlen szüzek lesznek a hitvallók jutalmai. Ez kicsit meggyorsítja az egészséges férfiember vérkeringését.

Mindenesetre azonban előzőleg át kell élni bizonyos dolgokat ebben a világban. Zsuzsika sem mentes az ítélet időpontjának kijelölésétől. Ha nem szenvedünk gyors vértanúhalált, ha nem követünk el öngyilkos merényletet, akkor még elég sok fáradságon kell átmennünk, amíg – reményünk szerint – eljutunk az örök boldogságba, ahol „minden bús tehert / levetve boldogan / Sionnak énekét / daloljuk gondtalan”. Az idő azonban múlik, új dátumokat kell kijelölnünk, s a világ gonoszsága sem ad egyértelmű jelet az ítélet eljövetelére. Zsuzsika jóságosan néz rám, amikor felhívom a figyelmét a múlt hatalmas gonoszságaira, és azt mondom, hogy minden gonoszságnál van még nagyobb gonoszság, s lehet, hogy mi magunk leszünk önítéletünk végrehajtói.

Nehéz a tanítvány élete. Magunkra maradtunk, és lelkesedésünk perceit követik az egyedüllét órái. Amíg elődeink a Tanítóval jártak, elég bizonytalan volt a mindennapi életük. Kaptak ugyan meghívást ebédekre, halászként maguk is tudtak gondoskodni ennivalóról, de voltak idők, amikor a száraz kalászok morzsolgatására kellett ráfanyalodniuk. Mindez azonban semmit sem számít, ha az utolsó hónapok életveszélyével hasonlítjuk össze. Ők túlélték, de a Mestert kivégezték. Különös módon, néhány nap múlva, élve megjelent, többen látták, beszéltek, együtt étkeztek vele. Aztán elment, többé nem látták, s csak abban hihettek, hogy nem sokára visszatér. Pál ezt annyira hitte, hogy a korinthusiaknak is megírta: rövid az idő, elmúlik a jelen világ, nem kell belebonyolódni a dolgokba. Ekkor már az ötvenes években járunk, a négy pártra szakadt hívők tapasztalhatták, hogy a kereszténység sem egyszerű ügy. Eltelik még negyven kemény év, külső és belső viszályok, fenyegetések, elméleti gondok között, s a száműzetésben élő János hozzáfog, hogy átgondolja, tisztázni próbálja a jelen és főleg a jövő alakulását. Mi várható, mi történhet még addig, amíg az Úr visszatér és megteremti ígért Országát, amelyben a bűnösök megbűnhődnek, az igazak pedig megkapják jutalmukat. Az Apokalipszis felfedi azt a látomást, azt a hatalmas színjátékot, amely a legkedvesebb tanítvány lelkében megszületett mindabból, amit megértett a három év során. Az eredmény nem egyértelmű, de hát korábban is voltak disszonáns hangok az apostolok között. Rangviták, miniszteri posztok, a régi rend helyreállítása adott témát a beszélgetésekre. A negyvennapos zárótanfolyam eredménye is elég lehangoló. Pünkösd hatalmas lendületet adott az újrakezdésre, de hát az érzelmi lángolás nem oldja meg a fiatal gyülekezet megannyi elméleti és gyakorlati problémáját. Az Apostolok cselekedeteinek olvasása érthetővé teszi János érzelmeit. Jöjj el, Uram, Jézus – sóhajt a szentíró, amikor megalapozza egy dicsőséges megjelenés, egy egész világra kiterjedő, kozmikus ítélet forgatókönyvét. Győz az igazság, egymásra talál a diadalmas Jézus és a hűséges, tanúságtevő tanítvány. Vége a magánynak, vége a szorongásnak. Mindörökre eljött Isten Országa.

Ha elgondolkodunk azon, hogy hároméves intenzív tanfolyam után miért is ment Péter karddal vacsorázni, akkor azt is megkérdezhetjük, hogy milyen lelkülettel rótta János a nagy igazságtételről szóló sorokat. Lélektanilag teljesen érthető a sokat szenvedett ember vágya önmaga igazolására és a bűnösök megbüntetésére. Züduljon a poklok minden kínja ellenségeink nyakába, csapjon beléjük a tüzes istennyila – bőséges témát nyújtva a horror képzőművészeti megfogalmazására. Jól érezte magát János, amikor tapostatta Isten haragjának sajtóját, s a vér a lovak zablájáig ért ezerhatszáz stádiumnyira? Miféle lelkület van bennetek? – kérdezte annak idején igazságtevést akaró tanítványaitól a Rabbi. Még mindig ugyanaz a lelkület van benned? – kérdezhetné Jánostól az, aki halála előtt hóhéraiért imádkozott, mert azok nem tudták, mit cselekszenek. Vagy az idők végezetére megváltozik a szelíd, az alacsonyszívű Jézus, hogy végül energikus, férfias büntetőbíró legyen belőle? Összefér a Hegyi Beszéd és az Apokalipszis? Összefér bennem is? Eddig összehúztam magamat az Utat járva, de elég volt, jöjjön már végre az igazság, a rend, a méltóság, a jutalom, a megdicsőülés, az uralkodás. E világ rendje megváltozván végül is odacsaphatok, erős, szent csapással, a gonoszokra? Szelídség vagy igazság uralkodik Isten Országában? Ez itt a kérdés.

Az a kérdés, hogy a végítélet János által festett képének mi köze van az evangéliumokhoz. Lélektani elfojtással járom az utat, miközben nagyságról álmodozom? Tűrtem sokáig, de éjszakáimon álmodok nyakszelést rogyásig, hogy Shakespeare szavaival fejezzem ki magam? A világ erőszakspirálja egy soha nem látott végkifejletbe torkollik? Istené az utolsó csapás, ő is beleáll a harcba, csak erejében különbözik a földi verekedőktől?

A tudósok előbb vagy utóbb választ adnak az ilyen mardosó kérdésekre. Nekem azonban ma kell megvallanom mai hitemet. Hogyan élek, mire készülök, mit várok? Jobb sorsra fordultán ki tudom-e cserélni szelídségem öltözetét hadi uniformisra? Szükségem van-e kárpótlásra azért, amit odaadtam, mert igazában nem akartam odaadni, igazában azt hittem, hogy anélkül is lehetek igaz keresztény? És most sajnálom, amitől megfosztottak, és követelem a jogaimat?

Sikertelen volt az életem, mert az adás szegénnyé, a szelídség balekká, a szolgálat kihasználttá tett? Rajta, róni kezdem a végítélet forgatókönyvének sorait, hogy elviselhetővé tegyem az életemet addig, amíg eljön a nagy nap, de azért körbenézek, hátha történik még előtte valami. Nem tudok csendesen, nappal munkás és este ölbe tett kezekkel várakozni életem befejezésére, amelynek módjáról fogalmam sincs, mert a jövő ismeretlen, elrejtett, ha úgy tetszik: misztérium? Miféle magánapokalipszist forgatok a fejemben? Hol van Isten, hol vannak a barátaim és ellenségeim ebben a személyes drámában? János megírta, amit megírt, de én nem akarok olyan utolsó felvonást, amelyben elhagyom az utat, amelyet követtem és kicserélem a hitet, amely végigvezetett az úton. Nem vagyok puha agyagfigura, amit át lehet gyúrni más formára, engem már csak eltörni lehet.

Sugalmazott írás-e az Apokalipszis? Ezt súgta a Lélek János fülébe, vagy ez egy csalódott öregember álma, aki meg sem értette Isten Fiának igazi természetét? Vagy kettős természetű az Isten? Akkor zavarban vagyok. Lehetünk gondtalanul boldogok hullahegyek, a teremtés selejtje láttán? Nemde azok is Isten teremtményei? Semmi mentség nincs megtévelyedett lelküknek? Mi, gyarló emberek, már eljutottunk oda, hogy eltöröljük a halál- és az életfogytig tartó büntetéseket. De hát lesz pokol? Ki nem alvó tüzek és fogak örök csikorgatása? Ettől én, vágyaim ellenére kopott ruhás balek, kihúzom magam, és a kiválasztottak öntudatával méregetem az utcán az embereket? Ettől lesz könnyű a lelkem, ez előlegezi vigasztalásomat?

Nem tudom, mi és hogyan fog történni, felébredek-e abból a nagy álomból, amely lezárja földi életpályámat. Lelkem nyugalmát azonban nem a közeli vagy távoli ítéletben találom meg, hanem esténkint, ha békében térek nyugalomra. Nem siránkozom a világ állapotán, a katasztrofális helyzeten, mások hibáin, bűnein. Ez nem jó. Ez rontaná személyiségszerkezetemet. Elvonná figyelmemet a célról, a helyes eszközökről, mindennapi feladataimról. Nem akarok a világ végével foglalkozni. Az én világomnak hamarabb vége lesz, addig rendbe kell hoznom az életrajzomat. Ez munkára serkent, vizsgálódásra indít, még elérhető célokat tűz ki. Még munkatársat láthatnak bennem az emberek, még segítőt a barátaim, a családom. Még nem töltöm ki alacsony érdemjegyekkel a világ, a társadalom bizonyítványát.

Megöregedtem, és már más szemmel nézek a mögöttem álló életre, mint egy gyermek, egy nyüzsgő felnőtt, vagy egy vallási tanító. A tiszta éjszakákon felmérhetetlen távolságban világítanak a csillagok, mögöttük vagy felettük egy másik világ húzódik, a Tejút halvány, fehér szalagja. Ki veszi a bátorságot ahhoz, hogy megmagyarázza, mi vesz minket körül, ki tud számot adni az elképzelhetetlen energiáról, amely mozgásban tartja azt? Mindent átfogó tudásom nincs, de van egy tudás, amely elrendezi az életemet, és megtartja reményemet a holnapban.

Zsuzsika elment, és én itt ülök a szobámban, mindennapi ügyeimen gondolkodva. Az egyik polcon egész aktív életem ellenfele, Lenin mellszobra áll. Egykori személyzetisünk szobájából került hozzám. Ili, a Goldberger-gyári munkáslányból lett személyzetis már halott, a férje, kollégám, a verneti és recski koncentrációs tábornak egyként lakója, úgyszintén. „Lehet a szobor a szobámban?” – kérdezte Ili a rendszerváltás után. „Minek néz engem?” – kérdeztem vissza én.

Istennel semmi sem lehetetlen

Táborozásunk egyik reggeli áhítatán hangzott el egy kis történet arról, hogy a hernyó át akart kelni a forgalmas országúton. Íme a történet.

A hernyó esélye,
amikor át akar kelni az úttesten

(Zsolt 72,18;118,23 – Róm 5,5)

„Nincs esélye. Előtte hatméternyi aszfalt. Húsz személykocsi, öt teherautó, egy nyerges vontató és két lovas kocsi jön percenként.

A hernyó nem tud a járművekről. Nem tudja, milyen széles a műút. Nem tud gyalogosokról, kerékpárosokról és motorokról.

Csak azt érzi, hogy a túloldalon valami zöldell. Gyönyörű, friss, valószínűleg ehető fű. A vágya űzi, át kellene kelni az úttesten.

Nincs esélye. Hat méter aszfalt áll előtte. Elindul. Kúszik lábatlan lábain. Percenként huszonhét jármű jön.

Elindul, lassan, sietség nélkül. Húsz személykocsi, öt teherautó, egy nyerges vontató és két lovas kocsi... Elindul. Megy, kúszik, halad – és ***megérkezik.***"

A történet azért elgondolkoztató, mert ilyen a keresztény életünk is.

Mindenki tudja, hogyan kellene okosan, bölcsen, békésen, szépen élni, nagyon sokaknak mégsem sikerül. Tudjuk, hogyan kellene Isten Országát építeni, az eredmény mégis csekély.

Fiatalon, amikor az egész világot, az egész egyházat akartam megváltoztatni, egyszerűnek tűnt minden, és lehetségesnek. Ma már óvatosabb vagyok az eredményességet illetően, de egy dologban továbbra is biztos vagyok: Isten Országa létrehozható, felépíthető itt a Földön. Az emberi szív szeretete legyőz minden akadályt.

Isten Országa és a kereszténység helyzete hasonlít a kis hernyó esetéhez, aki át akar kelni a forgalmas országúton. Félelmetes erők dolgoznak Isten Országa ellen, de meghátrálni mégsem szabad.

Mennyire reménytelennek tűnik az ***adást, osztozást*** hirdetni egy olyan társadalomban, ahol igazán csak a pénz számít. Amikor a pénz elbűvöl, leköti a gondolatot, megnémítja a lelket, elvon a családtól, hajszolása fáradttá és idegessé tesz, amikor átveszi az élet értelmét és az Isten helyét.

Mégis lehetséges, hogy ne a pénz szolgái legyünk, hanem a Mindenhatóé! Lehetséges, hogy nemet mondjunk az életszínvonal emelkedésére, lehetséges nemet mondani arra, hogy ne a pénz töltse be az életünket, gondolatainkat, lelkünket. Lehet osztani, adni, ajándékozni.

Mennyire reménytelennek tűnik ***békességteremtést*** hirdetni egy olyan világban, ahol mesterségesen állítanak szembe nemzeteket, népcsoportokat, embereket. Amikor a szomszéddal is nehéz megtalálni a hangot, amikor a vértestvérek ölre és bíróságra mennek az örökségért. Amikor elválasztanak határok, világnézetek, meggyőződések, világlátások. Amikor háborúkat indítanak gazdasági érdekekért, amikor az egész világot lángba boríthatja néhány elmebeteg politikus paranoiás meggyőződése. Amikor ellenséget látunk és keresünk ott, ahol nincs. Amikor bűnbaknak kiálthatunk ki bárkit, aki nem tetszik nekünk és nem szimpatikus, vagy tönkre akarjuk tenni.

A megértés és a békesség mégis létezik. Egységre tudunk jutni minden jó szándékú emberrel. A szelíd, békés szónak van értelme és ereje. Az összhang és a békés egymás mellett élés megteremthető. Fegyvereinket barátságra, okos, halk, szelíd szavakra cserélhetjük. Isten és ember, ember és ember összebékülése lehetséges.

Milyen reménytelennek tűnik ***szolgálatot*** hirdetni olyan korban, amikor mindenki arra törekszik, hogy ne beosztott, hanem vezető legyen. Amikor az uralkodás, a parancsolgatás, a kiskirálykodás mindennapos a munkahelyen, az iskolában, a családban, az egyházban; amikor a kinevezett, hivatali tekintélynek örülnek sokan, és nem törekszenek arra, hogy természetes módon megszerzett tekintélyük is legyen; amikor a házastársak egyike beosztottá akarja tenni az egész családot; amikor az iskolában, a munkahelyen a legprimitívebbek a hangadók, a hangoskodók; amikor szabadság címszó alatt elszabadul az uralkodási vágy; amikor a gyerek rabszolgává teszi a szülőt, a munkaadó a munkást, a tanár a diákot; amikor azt hirdetik, valósítsd meg önmagad, és nem azt, hogy add oda önmagad; amikor minden az egoizmusra buzdít, hogy te legyél az első, szerezz meg magadnak mindent, másokra ne legyél tekintettel.

Ennek ellenére a szolgálat élhető életforma! Lehet hordozni a társam bánatát, örömét. Lehet fogni a gyengék jobbját. Lehet a figyelmemet, szeretetemet osztani otthon, az iskolában, a munkahelyen. Lehet szolgálni a betegeket, elhagyottakat, kitaszítottakat. Lehet jó lélekkel pazarolni erőnket, figyelmünket, szeretetünket mindenkire. A tényleges szolgálat ad majd valós tekintélyt, a Földön meg nem fizethető jutalmat. Közösséget létrehozni és összetartani csak szolgálattal lehet.

Nincs egyszerű dolga annak, aki Isten Országa építésére vállalkozik a Földön. De biztosak lehetünk benne:

- a fény legyőzi a sötétséget,
- a kovász megkeleszti a tésztát,
- a sziklaalapra épült ház nem dől össze,
- a nagypéntek is a győzelem napja lesz.

Biztosak lehetünk abban, hogy átérünk a túloldalra.

Vincze József

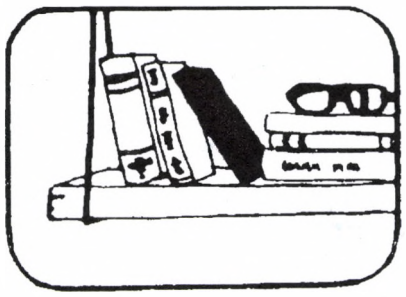

Kovács László

Átléphetjük-e az árnyékunkat?

Az őszi lelkigyakorlatra ezt az előadás-javaslatot találták ki nekem a barátaim. Az előadást elvállaltam, mert engem is régtől foglalkoztat a téma. Lépten-nyomon hallja az ember a nagy népi bölcsességeket, hogy *„kutyából nem lesz szalonna”, „az ember nem tud kibújni a bőréből”, „az embert meghatározzák a génjei”, „mindenki zsigeri válaszokat ad”, „az ember nem változik, leélhet száz évet is, az igazi énje akkor is előbújik” stb. stb.*

Megvallom, hogy a fenti bölcs szólamokat magam is nem egyszer elsütöttem, főleg, ha valakinek véleményét vagy viselkedését nagyon korlátoltnak találtam, de alapvetően dühített a dolog. Az ember ***szabad*** lény, és senki ne csúfolja ki az embernek Isten adta szabadságát! Nem vagyok szakember, utána kellett hát járnom, hogy mit mondanak erről a szakma mesterei. Hosszas keresgélés után találtam rá ***V. Komlósi Annamária: Nem vagy egyedül*** c. könyvére, amely egy összefoglaló személyiség-lélektani mű, és amely alkalmasnak látszott kérdésem szakszerű megválaszolására.

Döntő kérdésem tehát: ***Determinált, vagy szabad az emberi személyiség? És képes-e az ember fölébe nőni önmagának?***

1. A személyiség determináltsága

Azt már a teológián megtanultam, hogy vannak hívei az **„abszolút determinizmusnak”,** és vannak képviselői a **„mérsékelt determinizmusnak”**. Most megtudtam, hogy kétféle szélsőséges determinizmus van. Az egyik azt állítja, hogy az emberi személyiség alapvetően meghatározott **biológiailag** (*konstitucionalizmus*), a másik azt, hogy alapvetően a **környezettől** meghatározott, és nem hisz abban, hogy az ember autonóm módon szabályozza önmagát (*behaviorizmus*).

A ***tipológiai elméletek*** szerint az ember **biológiai**, veleszületett adottságai meghatározzák a lelki működését, és ezáltal a viselkedését is, mert köztük egyenes okság van. A tipológiai felfogás szerint pl. egy melankolikus személy minden pozitív tapasztalata ellenére egész életében pesszimista, szomorkás és emberkerülő lesz. Ezt a felfogást igazolják a legújabb fiziológiai, neurofiziológiai vagy biokémiai kutatások is. Kiderült, hogy a melankolikus, pesszimista személy depressziójáért olyan biokémiai folyamatok a felelősek, mint bizonyos neurotranszmitterek (pl. dopamin, szerotonin) nem megfelelő szintje. A gyógyítás is erre a felismerésre alapoz, amikor a már patológiásan „melankóliás” személyt gyógyszerrel kezelik, azaz farmakoterápiával befolyásolják az említett biokémiai anyagok termelődését és áramlását. Ennyire egyszerű a dolog, így működik az ember: meg kell olajozni a berozsdásodott gépet, fel kell tölteni megfelelő „biokémiai” üzemanyaggal, és minden rendben van. Ad absurdum: kémiai eszközökkel tetszőleges személyiség alakítható ki.

A másik determinista irány, a **környezeti** determinizmus sem marad le az érvelésben. A szelídebb változat (interakcionista felfogás) szerint lehet, hogy valaki például piknikus alkatúnak születik, és ezért hajlamos arra, hogy szívélyes és gyakorlatias legyen. De hogy a legtöbb helyzetben ilyen is lesz-e, azon fog múlni, hogy az ő szívélyes és gyakorlatias viselkedését hogyan fogadja a környezet. Ha pozitívan fogadja (megerősítést kap), akkor szívélyessége és gyakorlatiassága állandósul. Ha nem tetszik a környezetnek, akkor újfajta viselkedéssel próbálkozik, és ha beválik, az állandósul. Ha pedig bizonyos helyzetekben környezete elfogadja, más helyzetben elutasítja, akkor azt fogja megtanulni, hogy hol és mikor kell így vagy úgy viselkednie. A személy viselkedése ebben az esetben is állandósul. Vagyis a környezet determinál.

2. A személy szabadsága

Számomra nem kétséges, hogy a biológiai adottságok és a környezeti hatások befolyásolják az embert. Csupán az abszolút determináltsággal van bajom. Szerencsére könyvecském szerzőjének is. Hogyan érvel?

Megjegyzi, hogy jóllehet már a század eleje óta mind a természettudományok, mind a társadalomtudományok többnyire **összetett kauzalitás**-rendszerekben, nem pedig egyirányú okságban gondolkodnak, a személyiségműködésre vonatkozóan mégis milyen lassan nyer polgárjogot ez a szemlélet. Ő is megemlíti, hogy az egyenes oksági determináció feltételezése nem véletlenül vezet a „kutyából nem lesz szalonna” ítélethez.

Az abszolút biológiai meghatározottsággal kapcsolatban idézi a **keleti jógik** életformáját, akik néha minden fiziológiai folyamatukat – a testhőmérséklettől a szívritmusig vagy a fájdalomérzetig – képesek gondolati úton tetszőlegesen alakítani.

A kémiai eszközökkel kapcsolatban is hoz **két példát** a mindennapi életből, amelyek azt bizonyítják, hogy szerencsére nem olyan egyszerű a dolog, ahogy a deterministák gondolják. Mert például testi-lelki kimerültségünk állapotában, amikor mozdulni sem bírunk, egyszer csak megszólal a telefon, és valaki olyan hírt közöl, amelynek hatására egyik pillanatról a másikra elmúlik minden fáradtságunk, és képesek leszünk derűsen, új munkakedvvel azonnal talpra állni. Vagy például melyikünk ne élt volna biológiai folyamataink „szabályozásának” azzal a módjával, hogy elnyúlt az ágyon, behunyta a szemét, kirekesztette az ingereket, valami derűs, kellemes dologra gondolt, és aztán pihenten kelt fel. Ezekben a megoldásokban nem azon van a hangsúly, hogy nemcsak közvetlen vegyi úton, nemcsak környezeti hatásokra szabályozzuk saját belső folyamatainkat, hanem mi magunk is megválaszthatjuk viselkedésünk és személyiségünk alakításának módjait. Vagyis a szabadságunkról van szó. Ha korlátozottan is, de mégis személyi szabadságunkról.

3. Lehetőségek a túllépésre

Tudjuk, hogy nem az ember a Mindenség közepe, de jelenlegi ismereteink szerint az ember az egyetlen olyan lény a földön, akinek megadatott **a szabadság**: a tudatos befolyásolás és a tudatos önszabályozás lehetősége. Az állatvilágtól eltérően az ember viselkedésének alakulása nem teljesen automatikus biológiai folyamat, az ember ráláthat önmagára, felmérheti tettei minőségét, láthatja a tettek és azok következményei közti ok-okozati kapcsolatot.

Ahhoz, hogy a címben megadott kérdésre, ***Átléphetjük-e az árnyékunkat?***, válaszolni tudjunk, jó tudni, hogyan és mitől működik személyiségünk az ÉN megszületéséig, és hogyan teremtődik meg az alap a tudatos önszabályozáshoz, énünk továbbfejlődéséhez. Minden hasonlat sántít, az árnyékhasonlat is. Mert ki az a bolond, aki azt állítaná, hogy át lehet lépni az árnyékunkat, amikor teljesen nyilvánvaló, hogy testünk elmozdulásával árnyékunk is elmozdul. De ha a hasonlattal eddigi énünk meghaladására, fejlődésére gondolunk, ki meri tagadni, hogy lehetséges. A személyiség-lélektan bizonyíték rá.

4. A személyiség működése

Érdemes megismerni néhány teóriát a személyiség belső működéséről.

Freud első személyiségmodellje (**topológiai modell**) még a biológiai determinizmus jegyében fogant. A személyiséget „tudatos" és „tudattalan" tartományra osztotta, és azt feltételezte, hogy a „tudattalan", – az ösztöneinket is tartalmazó – személyiségrészünk az erőteljesebben meghatározó, vagyis ösztönerőink determinálják a viselkedésünket. Később ezt az elképzelést módosította ún. **strukturális elméletében** az „ösztön-én", az „én" és a „felettes-én" nevű személyiség-összetevők leírásával. A strukturális modell szerint a személy viselkedését az „ösztön-én" – „én" – „felettes-én" erőviszonyai határozzák meg, és aktuálisan bármelyik átveheti az irányítást.

Jung elméletében a „Selbst", legmélyebb ősvalónk (önmagunk archetípusa) az az összetevő, amelyik az összes többi alkotóelemmel kapcsolatba lép és befolyást gyakorol rájuk. A „kollektív tudattalantól" a „személyes tudattalanon" át a „tudatos" létig.

Érdekes **G. Kelly** elmélete, aki tréfásan a mozgásra ösztökélt szamár példáján keresztül az ún. „toló" („vasvilla") és „húzó" („sárgarépa") elméletekkel magyarázza a személy működését. A „toló" elméletek inkább a biológiai, a „húzó" elméletek pedig a személyes tényezőket jelentik. Ő maga úgy foglal állást, hogy az embert (a szamarat) mozgató erő sem nem hátul, sem nem elől keresendő, hanem az ember „élőlény" voltában.

A **humanisztikusok** elméleteiben egy belső „potenciálról" van szó, amely afelé hajtja az embert, hogy saját humán (!) természetét megvalósítsa. Ezt a folyamatot ennek az elméletnek az egyik képviselője (**May**) a növényvilágból vett példával érzékeltette. Az embert éppúgy egy központosulási tendencia jellemzi, mint amikor levágjuk egy fa tetejét, és az új vezérágat hajt, amely új központtá válik. Az ember minden körülmények között önmaga megvalósítására törekszik.

A kognitív nézőpont képviselői már a megszületett „Én"-nel foglalkoznak, és abból indulnak ki, hogy a személyiség nem más, mint az önmagunkról és a világról alkotott fogalmaink összessége. Eszerint a személyiség szerkezetét és működését a fogalmi szerveződés jellemzőin keresztül ismerhetjük meg. Az „énfogalmak" vagy ***„énképek"*** mozgatnak minket, pontosabban a köztük lévő konfliktusok. Szerintük hat „én" lehetséges: „szubjektív én", „objektív én", „ideális én", „nem kívánt én", „lehetséges én", „elvárt én". Ha az „én"-ek között össze nem illés van, ez negatív érzelmet kelt, ami aztán cselekvésre késztet. Például ha a „valós én" és az „én-ideál" között távolság van, az arra készteti az embert, hogy tegyen valamit a távolság csökkentésére: vagy fejlessze önmagát az ideál felé, vagy változtassa meg az életideált. Kísérletek (**Higgins**) szerint, ha „énünk" és „én-ideálunk" között sokáig nagyfokú az össze nem illés, akkor *depressziósak* leszünk, ha pedig a „szubjektív énünk" és „elvárt énünk" között nagy a távolság, akkor *szorongani* fogunk.

5. A személyiség fejlődése

A személyiség belső működéséről szóló elméletek kétségtelenné teszik, hogy az ember és az emberi személyiség akarva, nem akarva fejlődésre van „ítélve". Fejlődik az „én" megszületéséig, és fejlődni akar a „teljes emberré" válásig. Fejlődhet, és lépésről lépésre túlléphet önmagán. (Le is állhat, vissza is fejlődhet!)

A továbbiakban néhány ***„fejlődésmodellt"*** ismertetek a személyiséglélektan jelesebb képviselőitől, és szeretnék rámutatni arra, hogy hol van/volt a lehetőség, hogy túllépjünk önmagunkon!

A kis könyv a **Kabala** misztikus tanításából a „Világfa" vagy „Égig érő fa" (Szefirot-fa) modelljével kezdi, amely az emberi életutat és benne a legjelentőségteljesebb életfordulókat, a három állomást szimbolizálja. Az első állomás az isteni fény által megfogant Világfa ***gyökereit***, a második a ***törzsét***, a harmadik pedig a fénybe nyúló ***koronáját*** jelenti. A fa gyökereiből induló emberi élet a *„Birtoklás szintje"*, ahol birtokba kell vennünk anyagi, testi valóságunkat. Ha ezt megtettük, át kell küzdenünk magunkat az *„emberek kapuján"* az új szintre, amelyet a fa törzse szimbolizál, és ez a *„Létezés szintje"*. Itt a szellemi, lelki rendteremtéssel kell foglakoznunk. Ha lelki funkcióink egybeszerveződtek, újabb kapuhoz érünk, az *„Istenek kapujához"*, amely a harmadik szinthez nyílik, a fa koronájához. Ezen a szinten az ember kapcsolatba léphet a „magasabb (isteni) erőkkel", hogy meghaladva egyedi önmagát, Másokért, egy nagyobb közösségért éljen. A három birodalom meghódításáról szólnak a történetek a népmeséktől kezdve a mondákon át a személyiség-lélektanig.

Freud fejlődéskoncepciója kettős. Az egyik szerint a személyiség három alapvető összetevője közül az ember születésekor csak az „ösztön-én" van meg, ebből az ösztön-én és a környezet közötti konfliktusok hatására alakul ki az „én", majd kívülről, a szülők közvetítésével kerül személyiségünkbe a „felettes én", hogy viselkedésünket a közösségi normákhoz igazítsa.

A másik koncepció szerint az ember pszichoszexuális fejlődési állomásait a testi érés határozza meg, mégpedig úgy, hogy „libidónk" (szexuális ösztönerő) az új funkcióképes testrészeket szállja meg (orális, anális, fallikus, genitális stádium).

Mindkét elmélet szerint a személyiségfejlődés befejeződik a „felettes én" kialakulásával és a „genitális" fázis (nemi érettség) elérésével. Ezt a kettős determinizmust a legtöbb későbbi pszichoanalitikus megkérdőjelezi.

Erikson fejlődéselmélete elveszi a determinisztikus freudi szemlélet élét, mégpedig éppen azzal, hogy a fejlődést az egész életre kiterjeszti, és több szakaszt feltételez. Nyolc életkori ciklust említ, s az egyes stációkat nemcsak fejlődési állomásoknak, hanem „küzdőtereknek" is nevezi. Állítja, hogy minden állomáson át kell esnünk egy ún. „normatív krízisen", ahogy a mesék hőseinek a próbatételeken. Ő is állítja, hogy az **első szakasz** a csecsemőkor időszaka, ahol az **oralitás** az uralkodó, a csecsemőnek egy dolgot kell ilyenkor tudnia: szopni. Ezzel tanulja meg, hogyan lehet kapni, és tanítja az anyát, hogyan kell adni. Közben egy alapérzést visz magával az életre: a bizalom vagy a bizalmatlanság érzését. Ez az érzés épül be a személyiségébe: „Az vagyok, amiben reménykedem, s amilyen reményt nyújtok".

A **második szakasz** a korai gyermekkor, az **analitás** időszaka, amikor az izomműködés akaratlagos irányítása válik lehetővé, aminek fő mozzanata a székletürítés. Először ezen keresztül éli át az akaratát, és azt, hogy az anyától független létező: autonóm lény. Identitástudatába azt viheti tovább, hogy „az vagyok, amit szabadon akarhatok".

A **harmadik szakasz** az ún. óvodás kor, a gyermeki infantilis szexualitás időszaka (Freudnál a **fallikus** fázis), élénk fantáziatevékenységgel. Ekkor lép fel az ellenkező nemű szülő iránti vonzódás és az azonos neművel való rivalizálás (Ödipusz-komplexus). A feloldás az, ha az azonos nemű szülővel „azonosul", átveszi normáit, példáját. Amit tovább visz: „Az vagyok, aminek el tudom képzelni magam".

A **negyedik szakasz** az iskoláskor, a „teljesítményképesség" időszaka. (Freud szerint a **„latencia"** időszaka, mert ilyenkor szunnyadnak a nemi ösztönök). Szellemi és fizikai képességei feladatszerű kibontakoztatásának kora. Átéli, hogy produktív, hogy „alkot". Ennek a korszaknak az identitáshozama: „Az vagyok, amit működtetni tudok."

Az ötödik szakasz a serdülőkor, az identitás kialakításának és vállalásának időszaka. (Freudnál a **genitális** fázis). Erikson szerint ez a legfontosabb és legkritikusabb periódus, sokaknál a leghosszabb is. Ekkor nemcsak az a személy életfeladata, hogy megbirkózzon a nemi érés élményével és a felnőtt-szerep bizonytalanságaival, hanem számot kell vetnie azzal is, amit a korábbi korszakokból hozott. Azzal is, hogy mások milyennek látják, hogy milyen eszméket és embereket vállaljon, hogy milyen tevékenységet keressen, amelyben sikeres lehet stb. Ha mindezt sikeresen és időben oldja meg, megteremtődhet a szilárd „ÉN", és jöhet valami „identitáson túli", ami már kevésbé „énes".

A **hatodik szakasz** a fiatal felnőttkor, az **intimitás** időszaka. A nemi érettség lehetővé teszi a párválasztást. A valódi, érett párkapcsolat azonban csak akkor jöhet létre, ha az egyén tisztában van önmagával: képességeivel, lehetőségeivel, céljaival és ideáljaival. Ebben az esetben nem önmaga pótlására, nem is szükséglete tárgyaként keres társat, hanem a „teljes másik embert" keresi. Ennek a korszaknak hozama az az érzés, hogy „azok vagyunk, amit szeretünk".

A **hetedik szakasz** a felnőttkor, az **alkotóképesség** időszaka. Az érett embert foglalkoztatja a következő nemzedék sorsa: utódok teremtése, nevelése és jövőjük biztosítása. Fontos annak átélése, hogy „szükség van rám", hogy tehetek valamit másokért, és a „mások" itt nemcsak a saját gyermeket jelenti. Akinél ez a lehetőség kimarad, fokozatosan beszűkül, mintegy önmagába zárul, az élete unalmassá válik és elsivárosodik.

A **nyolcadik szakasz,** az öregkor pozitív esetben az **integritás**, a megbékélt bölcsesség élményét hozhatja, negatív esetben a kétségbeesést és halálfélelmet. Aki megvívta az előző fejlődési szakaszok küzdelmeit, annak megadatik, hogy az elmúlást nyugalommal fogadja, mert megtette azt, ami rajta múlott: „teljes életet" hagy maga mögött. Ennek a korszaknak alapélménye: „Az vagyok, ami fennmarad belőlem."

A humanisztikus **Maslow** fejlődéselmélete is egymásra épülő öt szinten mutatja be az ember továbblépésének lehetőségeit. Az első négy szint jellemzője, hogy azok **„deficit"- vagy „hiány"**-szükségletek, az ötödik viszont **„növekedési" vagy „létszükséglet"** az önmegvalósítás elérésére. Ez nem a manapság divatos **„önmegvalósításról"** szól, vagyis az ember önös, egoisztikus kibontakozását, hanem épp ellenkezőleg, az önmeghala-

dó, altruisztikus életet élő „teljes embert" jelenti. A négy „deficit"- vagy „hiány"-szükséglet felsorolásszerűen a következő: fiziológiai, biztonsági, szeretet vagy valahová tartozási, a megbecsülés és önbecsülés iránti szükséglet, az ötödik pedig az „önmegvalósítás" szükséglete a „teljes élet" elérése értelmében. Az egyes szakaszok elnevezései magukért beszélnek.

A szintén humanisztikus **Rogers** nagyon érdekes megállapítást tesz. Személyiségünk fejlődése során létünk mintegy megkettőződik. Egyrészt a „teljes önmagunk" irányítása szerint működünk, másrészt az önmagunkról a fejünkben leképződött ÉN (énkép) irányításával. A **két én** elkülönülése úgy következik be, hogy nemcsak magunkban pillantjuk meg önmagunkat, hanem a környezettől elkülönülve éppen a környezet mutatja nekünk, mintegy tükröt tartva elénk, hogy „ez vagy TE". Ez elsegíthet a helyes önismerethez, de a baj ott van, hogy környezetünk nemcsak arra akar megtanítani, hogy milyenek vagyunk, hanem olyanná is akar formálni, ami neki jó. Rogers ebben a megkettőzöttségben látja minden későbbi problémánk gyökerét. Ha a tükör hatására becsapjuk valódi önmagunkat, ez az öncsalás előbb utóbb megbosszulja magát, és neurotikus, pszichoszomatikus, sőt pszichikus tünetekkel fizetünk azért, mert nem valódi önmagunk életét éljük.

Lássuk végül **Wilber** elméletét, aki áttanulmányozva a különféle kultúrák, vallások, filozófiák tanítását az emberről, egyetemes és kultúrától független **fejlődésspektrum-modellt** próbált összeállítani. Ő kilenc fejlődési szintet lát elkülöníthetőnek, ezek a „tudat alapstruktúrái", amelyek minden humán létező számára adottak, de csak kötött egymás utáni sorrendben vehetők birtokba. Ez utóbbi a lényeg. Wilber szerint minden alapstruktúra veleszületetten adott, csak ki kell bontakoztatni. Azt állítja, hogy a kidolgozás nélkül hátrahagyott struktúra megbetegítő hatással lesz a személyiségműködésre. Eszerint a tudati alapstruktúrák spektrumával párhuzamosan fölrajzolható egy **patológiaspektrum,** és ennek függvényében a **terápiás eljárás** is a hiányzó strukturális műveletek „pótlólagos kimunkálására" irányul.

Érdekes feltételezése Wilbernek, hogy a tudati fejlődés legfelső állomásainak funkciói bizonyos hatásokra idő előtt megnyílhatnak számunkra, pl. hallucinogén szerek vagy „transzcendentális gyakorlatok" útján, és a **„megismerés"** új birodalmai tárulhatnak föl ilyenkor, amelyeket újra és újra keresni fognak azok, akik megtapasztalták ezeket (lásd a kábítószer-fogyasztás hihetetlen terjedését). A legfelső szintű tudatállapotok idő előtti „előhívása" azért veszélyes, mert a személyiségfejlődés stációi olyan mérföldkövek, amelyeknél mindnyájunknak – **kőről kőre** – el kell időznünk, mert ha nem tesszük, akkor nem értjük meg azt, ami később történik velünk. Ha éretlenül éljük át a felsőbb állomások tudati üzenetét, akár pszichotikus állapotba (a legsúlyosabb elmezavar állapotába) is juttathatnak bennünket.

Wilber kutatásaiból sokat megtudhatunk a legfelső szintű tudati struktúrák működése nyomán nyert élmények jellemzőiről, sokat megtudhatunk arról, hogy milyen „tudás" birtokába juthatunk, de keveset tudunk meg magáról az **életformáról.** Annál is kevésbé, mert az emberiség nagy része ma még legfeljebb csak a közepéig jut el az énes korszaknak, a többség már az „identitáskrízisnél" elakad. A legfelső tudati érettségig eljutottak általában életvezetésünkben is rendkívüli emberek. Azok, akik manapság különböző technikák révén kóstolgatják a transzperszonális megismerés ízét, ritkán tudják megfelelően személyiségükbe integrálni az ilyen csatornákon keresztül szerzett élményeket.

A **fejlődéselméletek** jelezhetik számunkra, hogyan lehetséges az embernek a biológiai alapokba is bekódolt fejlődés irányába kibontakoztatni önmagát, hogyan képes az ember meghaladni önmagát, túllépni önmagán. Egy magyar származású amerikai kutató, **Csíkszentmihályi** „autotelikusoknak" nevezi azokat a lelki értelemben vett egészséges embereket, akik a legnagyobb megpróbáltatásokat is túlélték. Azt írja róluk, hogy az ilyen értelemben „túlélők legjellegzetesebb jellemvonása a túlzott Én-tudattól való mentesség, azaz olyan erős célra irányultság, ahol a cél nem az Én felé irányul, nem a saját érdekeiket akarják érvényesíteni, hanem minden körülmények között igyekeznek a lehető legjobbat nyújtani másoknak". Ez a teljességgel élt élet a valódi önszabályozás elérése, a felelősséggel és bátran élt emberi lét.

Befejezésül: *összegzés és elköszönés*

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy ***meghatározhat minket a biológia és környezet, de szabadságunkat nem veheti el. A személyiség-fejlődés állomásain pedig ott a nagy lehetőség, hogy igazán fölébe nőhessünk önmagunknak.***

Végül idézem még szerzőnk **elköszönőjét**, amellyel én is „elköszönök". Két tudóst idéz (*Markus és Kitayama*), akik érdekes példákat vonultatnak fel annak bizonyítására, hogy az ÉN megélése mennyire függ a történelmi, társadalmi és kulturális hatásoktól. Ők találtak két jellegzetesen eltérő ÉN-szerkezetet: a **„független"** nyugati és **„kölcsönösen függő"** keleti ÉN-formát.

Példákkal illusztrálták a kétfajta én-szerkezet közötti különbséget:

Amikor az amerikai gyerek nem akar enni, a mamája így nógatja: *„Egyél, és gondolj arra, hogy te milyen szerencsés vagy, hogy különb lehetsz, mint a szegény éhező etióp gyerekek!"* Ugyanilyen helyzetben a japán mama a következőt mondja a gyerekének: *„Egyél, mert az a parasztember, aki keményen dolgozott azért, hogy megtermelje ezt a rizst, boldogtalan lesz, ha megtudja, hogy hiábavaló volt a munkája...!"*

Vagy egy **másik példa**:

Egy texasi cég azzal próbálja növelni a termelékenységet, hogy a következő tanácsot adja dolgozóinak: *„Minden reggel, mielőtt munkába indulnának, álljanak a tükör elé, és mondják el százszor: Csodálatos vagyok!"* New Jerseyben ugyanakkor egy japán személyzettel működő szupermarket vezetői azt tanácsolják az alkalmazottaknak, hogy reggelente, mielőtt kinyitnának, fogjanak kezet munkatársaikkal, és mondják egymásnak: *„Ön csodálatos!"*

Melyik a fejlettebb én? Nem lehetne megszüntetni a vagylagosságot, és egyesíteni a két ÉN-forma pozitívumait?

Szerzőnk megpróbálja, és ezekkel a szavakkal köszön el játékosan:

„Önök csodálatosak és Én is csodálatos vagyok. Mert bízom abban, hogy egymás segítségével Önök is és Én is változni és fejlődni fogunk..."

Én még azt tenném hozzá:

...és együtt fogjuk átugorni az árnyékunkat!

Elisabeth Moltmann-Wendel

Elegánsan mondj le a fiatalság dolgairól!

Spirituális érdeklődésű körökben évekkel ezelőtt kézről kézre járt egy szöveg, amelyet „Baltimore-i áldásnak" neveztek. Egyik, az öregséggel kapcsolatos szakasza különösen is elbűvölt. Ez áll ott: „Barátságos higgadtsággal viseld el az évek határozatát, és elegánsan mondj le a fiatalság dolgairól! Növeld szellemed erejét, hogy támaszod legyen a hirtelen fellépő szerencsétlenségben! De ne nyugtalanítsd magad képzelődésekkel! Sok félelem a kimerültség és a magány következménye. Üdvös mértékű önfegyelmet gyakorolva légy jó magadhoz!"

„Elegánsan mondj le a fiatalság dolgairól" – ez sokáig foglalkoztatott. Valamennyien ismerjük az öregség jelszavát: Az embernek le kell köszönnie, el kell engednie a dolgokat: foglalkozását, gyerekeit, családját, saját tervezgetéseit! Mindez igaz is, de valahogy nem kedvelem az öregségnek azt a pedagógiáját, amely szerintem mindezek mögött rejtőzik. Nem kedvelem a „muszáj"-t, a „kell"-t, a „jóindulatú" tanácsokat.

Nem kedvelem azt a lemondást sem, amely ott rejlik mindebben, s amelyet a nők egész életükben tanultak. És nem kedvelem azt az öregkori szegénységet sem, amely itt hirtelen feltárul az ember előtt. Persze, nem járunk már munkába, a gyerekek kirepülnek. Új élet bontakozik ki, részben egyhangú és néma élet. Mégis szeretném megkísérelni, hogy ezt a másik életszakaszt szabadon, saját döntéseimmel formáljam, és folyton újjáteremtsem magamnak.

Természetesen vannak olyan helyzetek, amelyeket egyáltalán nem tudok befolyásolni. Egy baleset, egy haláleset, egy súlyos betegség ismételten világossá teheti, mennyire nem vagyok szabad, de úgy vélem, végül ezekben is megtalálhatom életem alakításának lehetőségeit. Ezért olyan fontos számomra ez a mondat: „Elegánsan mondj le a fiatalság dolgairól!"

Ez először is azt kívánja meg, hogy szembenézzünk a múltunkkal. Valóban olyan rózsás és kívánatos volt? Nem jó-e, ha egy részéről lemondunk? Másodszor pedig: az „elegánsan" szóban varázs rejtezik: nincs benne semmi „muszáj" és „kell", amit követni szeretnék.

Amikor az „ifjúság" szót halljuk, mindenekelőtt valami pozitívra gondolunk: gondtalanságra, lendületre, egészségre. Ám ha szemünk elé állítjuk társadalmunkat és annak kényszereit, akkor a „fiatalság" másik arca is feltárul: teljesítménykényszer, függőség, bizonytalanság, önfenntartás. Az idősebb női nemzedék számára további szerepkényszerek társultak ehhez: női foglalkozások, a szabad választás hiánya, anyaság, ha akarták, ha nem. A fiatalság igen hamar megszűnhetett vonzónak lenni.

Természetesen mindnyájunk szíve mélyén ott él a vágyakozás a „szabad fiatalság" után, de újból fel kellene tennünk a kérdéseket ama félelmekre és kényszerekre vonatkozóan, amelyek a fiatalsághoz kapcsolódtak és mindmáig kapcsolódnak, és amelyeket gyakran tudattalanul cipelünk magunkkal. Megvallom, ma már nincs szükségem arra, hogy nagy teljesítményekre legyek képes, függjek és bizonytalan legyek; én én vagyok, mostanáig én alakítottam, egyedül kormányoztam az életemet, megbirkóztam vele.

Eric-Emmanuel Schmitt azt írja: „Minden jöttment tökfilkó képes arra, hogy tíz- vagy húszévesen élvezze az életet, de ahhoz, hogy az ember még százévesen is becsülni tudja, amikor már moccanni sem tud, ehhez bizony igénybe kell vennie az értelmét."

De miképpen sikerülhet ez? „Eleganciával", mondja az említett szöveg, *gracefully*, ahogy az angol eredetiben áll.

Az „elegancia" először is eltérő elképzeléseket kelt. Elegáns, kecses kis táncosnőkre gondolok, de egyes fiatal, vagy éppen idősebb nőkre is, akik magas korukban is elegánsak. A legtöbb idős ember azonban minden más, csak nem elegáns, nem kecses, sokkal inkább nehézkes, esetlen – járásában, küllemében és viselkedésében egyaránt.

Az elegancia a fiatalsághoz tartozik, a gondtalansághoz, az egészséges testhez, de amikor már minden lépés fáj, akkor oda van minden elegancia.

Az elegancia valahogy a létezés könnyedségével függ össze. Elegáns az, aki ennek a könnyedségnek adja át magát. Az angol *grace* azt jelenti, kegyelem. Megszoktuk, hogy a kegyelmet fölülről, a túlvilágról származó adománynak tekintsük. A kegyelem olyasmi, amit nem tudunk megszerezni, amit nekünk ajándékoznak vagy biztosítanak számunkra. A bibliai kegyelem túláradó bőséget jelent, amely egy gazdag, nem lereszkedő Istenségtől jön.

Úgy vélem, valamennyien hoztunk magunkkal valamit a lét eleganciájából, kegyelméből. Egyesek képesek voltak ezt látványosan kifejleszteni: a testükön, műalkotásokkal vagy életstílusukkal. Másokban sokáig szunnyad, mielőtt megmutatkoznék. Megszerezni nem tudjuk, de teret igenis adhatunk neki, az élet e könnyedségének, amelyet ismételten elfojt a munka, a feladatteljesítés, a tennivalókkal vesződés. Ám öregkorukban közelebb áll hozzánk ez a könnyedség, mint ifjú éveinkben, mégpedig azáltal, hogy lemondunk arról, amiben fiatalon olyan ügyesek voltunk, s ami olyan fontos volt számunkra, és új módon viszonyulunk az éghez és a földhöz.

Három különböző területen próbálom meg feltárni, miről lehet lemondani, és próbálok utánajárni az elegancia bájának:

1. testi tapasztalataink területén,

2. a fekvés eleganciáját illetően,

3. az élettörténetünkkel való bánásmódban.

Testi tapasztalataink

A test sokak számára az élet, az öröm és a dinamika kifejeződése, és ha gyengeségek, betegségek, akadályok mutatkoznak, akkor ez olyan számukra, mintha saját énüket veszítenék el.

Vilma Sturm újságírónő egyszer így fogalmazott: „A test, ez a fej-törzs-két-kar-két-láb test, milyen megbízható cimbora volt is egykor! Járt, állt,

futott, vitt és cipelt... ugrott és forgott a táncban, lebegett a nyújtó és a korlát fölött, fejjel fölfelé, fejjel lefelé. Úszott és evezett. Dobta és ütötte labdát, volt ereje ahhoz, hogy felássa a földet. Nem volt képes mindenre, de amit elvárt tőle az ember, arra többnyire képes volt, szolgálatra készen állt, nem kérette magát sokáig. Szinte elfelejtettem már, milyen egyszerűen engedelmeskedett, amikor még biztos lehettem benne. Most a bizonytalanság uralkodik, a totális megbízhatatlanság..."

A test mint szolgálattevő, engedelmes test, alávetve az akaratomnak és az életről alkotott elképzeléseimnek! Sokan így élik meg a testüket, s ha ez az uralom nem működik többé, akkor ez olyan forradalom, amely megrendíti az embert. A test az a terület, ahol a legtöbben a legvilágosabban élik meg az öregséget, a csődöt, addigi életük szétesését.

Biológiailag sok minden világos számunkra: a sejtosztódás gyengül, a szervek lassabban dolgoznak, a vitalitás csökken, de normális esetben az ember nem mond le önmagától az egészség elemeiről – azok elvétetnek tőle; lassanként, vagy valamilyen betegség révén. Fokozatosan megtapasztaljuk, vagy hirtelen tör ránk, megkérdezésünk nélkül. A korábbi évek gyengeségeivel és veszteségeivel szemben az a különbség, hogy akkoriban még remélhettük a jobbulást és a korábbi állapot visszaállítását. Az öregedésben az a keserű, hogy az öregedés folyamatát végső soron nem lehet feltartóztatni. Semmi sem válik jobbá, ellenkezőleg, minden rosszabbá válik. Ennyit a biológiáról.

Mit jelent hát elegánsan lemondani a fiatalság dolgairól? Először is ne lássuk magunkat tehetetlennek ebben a folyamatban, hanem olyanoknak, akik ekkor is megőrzik önállóságukat, és ez azt jelenti, hogy megpróbálunk egy kicsit azonosulni csődöt mondó szerveinkkel. Ha a lábunk már nem szolgál úgy, mint eddig, ha fáj a hátunk, és a szívünk is rakoncátlankodik már, akkor halljuk meg tagjaink vagy szerveink üzenetét! Megszoktuk a fiatalságukat, elnyűhetetlenségüket – de most megmutatják teremtményi mivoltukat; megmutatják nekünk, milyenek és kik vagyunk mi magunk.

Ezek elfogadása történhet bosszúsággal, dühvel, könnyekkel, szomorúsággal, s azzal a kísérlettel is, hogy nem akarunk tudomást venni róluk. De történhet elegánsan is, amikor például az új helyzet így szól hozzánk: „Nem is kell már mindent megtenned! Könnyíthetsz magadon: nem kell már annyit cipelned, nem kell már olyan messzire menned, nem kell már minden kötelességet teljesítened, nem kell mindig vidámnak és bevetésre késznek lenned. Megtettél már mindent, talán a kelleténél is többet." Légy jó magadhoz – a testedhez, amely oly sokáig hasznodra volt, és amely most jogait követeli, és ezzel valami jót is akar tenni neked!

Nem lehetünk örökké fiatalok, dinamikusak és erősek – ez unalmas is lenne. „Forever young", örök fiatalság – gyerekes vízió, amely csúnyává teszi az embert, mint ama primadonna merev, felvarrt arcát, aki nem kockáztatta meg az öregedés kalandját, s aki ezért elvesztette eleganciáját. *André Gide* írja: „Azok között, akik rendíthetetlen egészségnek örvendenek, még senkivel sem találkoztam, aki valamiképp ne lett volna egy kicsit korlátolt..."

Sokkal ötletesebb dolog egyszer igazán szemügyre venni testünk megmaradt képességeit: Ha önálló partnernek tekintjük ezt a testet, akkor többé nem csupán a teljesítményei iránt fogunk érdeklődni, hanem sajátosságai iránt is. Mi rejlik benne? Mit rejtett el eddig előlem? Mit kínál nekem változatlanul? Eközben olyan felfedezéseket tehetünk, amelyek sokáig rejtve voltak, és új életminőséget hozhatnak: A test már nem csupán a fájdalmak forrása és a mulandóság jele, hanem partnerünk is, a védettség tere.

A fekvés eleganciája

Sokak szemében az egyenes járás az emberi méltóság ismertetőjegye. Az első lábra állás, az első lépések büszkévé teszik a kisgyereket, és megváltoztatják a világlátását.

De egyre öregedve, egy hosszú élet után, amelyet – szó szerint – ki*állt*unk, az álláshoz már nem büszkeség, hanem alkalmazkodás és erőfeszítés kapcsolódik. Már „nem állunk úgy", hogy megfeleljünk bizonyos elvárásoknak. Már nem tudjuk azt nyújtani, ami „kiállja" az illem próbáját. Természetesen fontos marad, hogy emelt fővel járjunk az életben, és ne hagyjuk, hogy az megtörjön minket.

Hol mindenütt nem álltunk kényszerűen: a Hitlerjugendben, gyakran órákig, a munkaszolgálat reggeli létszámellenőrzésén, a háborús és a háború utáni évek sorban állásaiban. Akkoriban azért, hogy hozzájussunk a létszükséglethez, ma azért, hogy bejussunk egy múzeumba vagy színi előadásra. A templomban gyakran el nem várhatóan sokáig kell állnunk, noha Isten több örömét lelné bennünk, s mi őbenne, ha ülnénk.

Az állás sokszor tiszteletet fejez ki. Állva maradni, valamit kiállni, állhatatosnak lenni – ezek olyan erkölcsi értékek, amelyek testtartásunkkal függenek össze. De a csípőnk, a térdünk, a hátunk egy napon már nem működik együtt fájdalommentesen. Célszerű inkább ülni, de egy álló tömegben ez kínos: feltűnik, hogy gyenge vagyok, kapaszkodóra van szükségem. Az ülés szükségmegoldás, és támaszra: székre van szükségünk hozzá; már nem vagyok *áll*hatatos, nem vagyok ön*álló*.

De az ülés mellett létezik egy még ingatagabb testtartás, a fekvés, s ez még feltűnőbb. Az egyenes járástól

eltérően a fekvés totális elernyedést jelez. Úgy tűnik, semmi sem maradt már az emelt főből, a büszkeségből és a függetlenségből. Aki fekszik, az a kisgyerek szakaszába kerül, akit fölülről gondoznak, és akinek nincs áttekintése a dolgokról. Akkor szoktunk feküdni, ha alszunk, betegek vagyunk vagy meghaltunk. Ekkor valami odavész tudatos méltóságunkból. Régi képeken a győztes úgy áll, hogy a földön fekvő ellenségre teszi a lábát. A fekvésnek a mi nyelvünkben sincs már pozitív mellékíze.

Ina Praetorius feminista teológusnő újból felhívta figyelmemet a fekvés értelmére. Azt írja: „Ha fekszem, észreveszem azt, ami kezdetben voltam, végül leszek, és most is vagyok: olyan lény, amely másoknak és másnak köszönheti, hogy olykor fel tud állni, és valami értelmeset tud tenni. Nem egy ember tért már jobb belátásra fekve. A fekvés nem gyengeség, amit el kell rejteni. Aki fekszik, azt mutatja meg, hogy mint minden ember, született, sebezhető és szabad; annak jele ez, hogy hajlandóak vagyunk feltárni egymás előtt, kik vagyunk valójában."

Ahogyan a szombati nyugalom régóta eltűnt a teológiából és az etikából, úgy a sokáig kigúnyolt fekvés ismét az alkotó nyugalom testtartásává, a fantázia és a nyitottság helyévé válhatna – nem csupán éjjel és betegségben, hanem fényes nappal és nyílt terekben is.

A fiatalság dolgai – számomra ez az állás és az állhatatosság élethosszig tartó tanulását jelenti. A fekvésben egy új életművészet eleganciája válik látható számomra: lemondani az állás, a valamiért jótállás, a valamit kiállás fáradalmairól, és teljes joggal megbarátkozni a létezés új művészetével.

A karácsony, a jászolban *fekvő* Gyermek is efféle üzenetet közvetít: Nem csupán az állhatatosságunk menti meg a világot, hanem az ősbizalom és a higgadtság, dolgaink és önmagunk „elhagyása", elengedése is.

Helyesen bánni az élettörténetünkkel

A fiatalság azon dolgaiba, amelyekről le kellene mondanunk, beletartozik az érzelmek elnyomásának vagy uralásának bizonyos formája, amelyet elfojtásnak is nevezhetünk.

A háborús és a háború utáni évek kultúrájához hozzátartozott, hogy egy fiú nem sír, és ennek a klisének messze ható következményei voltak: Amit elszenvedtünk, amit sebesülésnek éltünk meg, nem tartozott a nyilvánosságra és a felszínre. Erről nem beszéltünk, nem mondtuk el másoknak. A kínos élményeket elrejtettük, illetve elfojtottuk. Természetesen ma is szükség van elfojtásra ahhoz, hogy helyt tudjunk állni a hétköznapokban – de most az élettörténetünkről van szó, amely hozzánk tartozik, hozzátartozik a testünkhöz, a lelkünkhöz, a szellemünkhöz. És még ma is sokfelé érvényben van az, amit *Mechtilde Kütemeyer* így fejez ki: „Elvárják tőlünk, hogy sima képpel, jól sminkelten, mesterséges napfénytől lebarnultan futkossunk, lehetőleg ne ráncoljuk a homlokunkat, és ne mutassuk, hogy tegnap este vagy egy héttel ezelőtt valami rossz történt velünk, s azt még mindig magunkkal cipeljük." [Ld. „Érted vagyok, 2005. augusztus: *Az elmesélés – ösvény a fájdalomhoz.*]

A polgári társadalomban sokáig nem volt illő a gyerekkori traumákról beszélni. A háború utáni német történelemben ezen túlmenően tilos volt a szenvedés személyes tapasztalataként kiszolgáltatni a háborús tapasztalatokat. Egy egész nemzedék tanult meg hallgatni. A politikailag korrekt társadalomban és egyházban élt, és mindmáig él az a tabu, amely megtiltja, hogy nyíltan beszéljünk száműzetési élményekről, megerőszakolásokról, náci múltról, a haza elvesztéséről.

A ma már idősebb nemzedék fiatalságának dolgaihoz hozzátartozik az én szememben az is, hogy lemondjunk a megtanult és belsővé tett elfojtásokról. Az effajta elfojtás persze segítséget nyújtott az élethez, ahhoz, hogy boldogulni tudjunk egy újra felépülő, felejtő társdalomban. De az életben eljön egyszer az a pillanat, amikor fel kell tárni az effajta magatartás erőszakos és természetellenes mozzanatait. A pszichiáterek ugyanis ma rámutatnak arra, milyen katasztrofális következményeik vannak az ilyen elfojtásoknak: depresszió, körülhatárolhatatlan fájdalmak, korlátozott működőképesség, és talán még az Alzheimer-kór bizonyos esetei is az elfojtott háborús tapasztalatokkal függenek össze.

Hogyan gyógyulhatnak meg ezek a sebek? Egyesek számára az írás, a naplóvezetés adhat segítséget az élmények feldolgozásához. Az emlékezés jót tesz: rögzíteni, ami történt, és a rögzítés révén egyáltalán megérteni, mi történt. „Ismert, hogy azoknak az embereknek a sebei, akik naplót vezetnek, gyorsabban gyógyulnak" (Kütemeyer). Másoknak az tehet jót, ha mesélhetnek élményeikről. Az elmesélés képes visszafogni az elhárítás és az elfojtás erőit, és képes pótolni az elmaradt gyászt; lehetővé tud tenni még néhány évet bánat, kétségbeesés és rettenetes álmok nélkül, és megkönnyítheti a megválást az élettől. Természetesen nem csupán háborús traumák léteznek, hanem például súlyosan megterhelő családi történetek is, amelyek éppoly drámai módon tudatunk mélyére süllyedtek; ezeknek a leírása vagy elmesélése is nagy megkönnyebbülést okozhat.

* * *

De ne legyünk tévedésben! „A fiatalság dolgairól" való lemondás kétélű folyamat. Ha teret adunk a fájdalomnak, akkor gyakran üresnek és otthontalannak érezhetjük magunkat, anélkül hogy egyúttal a létezés felszabadító mivoltát és újfajta könnyedségét is érzékelnénk.

A kereszténységben sincs meg mindig a nyitottság a szenvedéstörténetekre. Az a buzgóság, hogy eleget tegyenek a segítői szerep elvárásainak, könnyen megszüntetheti a tényleges nyitottságot, és túlságosan gyorsan ösztönözhet a múlttal való „kiengesztelődésre". A meghallgatás és az odafigyelés kultúrája olyan művészet, amely az egyházban sokáig feledésbe ment, pedig valamennyiünk életművészetévé kellene válnia.

Az öregedés nehéz dolog, és nehézkessé teheti az embert, de megvan a lehetőség arra, hogy ajtót nyissunk az eleganciának, a létezés könnyedségének: abban, ahogyan a testünkkel és az élettörténetünkkel, vagy éppen az Istenről szerzett tapasztalatainkkal bánunk. Vannak olyan elemek, amelyek által közelebb kerülhetünk ehhez a könnyedséghez. Hogy csak néhányat említsek: a víz, az úszás, a mozgás, a tánc, a kirándulás. És vannak olyan alkalmak, ahol ez a könnyedség közelebb van, vagy legalábbis lehet hozzánk, mint a hétköznapi rutinban, például az ünnepekben vagy az istentiszteleteken.

Egyet azonban tudnunk kell: Az elegancia („kegyelem") előttünk jár, bennünk van és fölöttünk van, és arra vár, hogy teret adjunk neki.

Forrás: Publik-Forum, 2009/5

Otthon – haza

Kisgyerekek szívesen játszanak olyan felületeken, amelyeknek jól felismerhető határaik vannak – egy szőnyegen, egy asztalon, a földre terített takarón. Egy szoba világa túl nagynak tűnik számukra, határokat és korlátozásokat keresnek, egy házacskát a házban, amely túl nagy nekik. Keresik a maguk terét, hazát keresnek maguknak. Erre tanítanak minket a gyerekek: Túl kicsik vagyunk ahhoz, hogy merő határtalanságban éljünk. Nem vagyunk óriások, emberi léptékekre van szükségünk.

A haza nem végtelen hely, hanem olyan hely, amelynek határai és körvonalai vannak. Az egész világban nem lehet otthon lenni. Ahhoz túlságosan nagy a világ, mi pedig túlságosan kicsik vagyunk. Lehet szenvedni a haza szűkösségétől, de ellenkezőleg, lehet attól is szenvedni, hogy szemünk sehol sem talál biztos pontot. De hogyan építsünk magunknak házat a világ nagy házában?

Hogyan válik otthonossá az ember? Régebben és szegényebb korokban ez nem volt kérdés. Az emberek határok közé születtek, és többnyire nem is tudták átlépni azokat. Az ember a család vagy a klán határai között élt, s azt csak nehezen hagyhatta el. Az ember egy hely határai között élt, és nemigen jutott ki onnan. Az ember hagyományok és szokások határain belül élt, és nem sérthette meg azokat. Az ember bevésődött emlékek határai között élt, s azok meghatározott gondolkodásra és viselkedésre kötelezték. A világ szűk volt, s aki elhagyta, a „nyomorba" ment, vagyis külföldre. Ezért az emberek, különösen a fiatalok, akkoriban a felszabadító városi levegőre vágytak; a nagyobb világra vágyakoztak, ahol az ember nem zsákmánya a szűkösségnek; nem rabja a holtaknak és annak a szűk életvilágnak, amelyből nem tud kilépni.

A mi korunk másmilyen. Szinte minden határt magunk mögött hagyhatunk, s gyakran a korlátlan egyedüllétben landolunk. Ami korábban eleve adott volt, azt ma meg kell teremtenünk: a határokat. Mit jelent ez, és hogyan teremthetnünk magunknak olyan határokat, amelyek nem válnak ismét börtönné? Áttekintem a régi körvonalakat, és megfontolom, mi használható belőlük.

Először is a tagolt időre gondolok, amely körvonalazta az emberek tapasztalatait. Többnyire a vallás adta meg az időkeretet. Megvolt a böjti és az adventi időszak, amikor az embernek meghatározott módon kellett viselkednie: kevesebbet ettek, nem dohányoztak, nem tartottak bálokat. Nem kellett mindenkinek mindig újból kitalálnia, hogyan viselkedjék. Az idő megmondta. Megvoltak az év csúcspontjai és ünnepi időszakai: a karácsony, a húsvét, a templom búcsúnapja. Ilyenkor másképp öltözködtek, másképp étkeztek, s az ünnepen fölébe emelkedtek a szegényes hétköznapoknak. Létezett a vasárnap, amelyen nem dolgoztak, templomba mentek, és tűnődőbbek voltak, mint máskor.

Az emberek nem éltek az örökös „utolsó utáni pillanat" páni félelmében, ismertek ritmusokat. A ritmusok az emberi döntés szövetségesei. A ritmusok ismerete és a hozzájuk igazodás megóvja az embert a kapkodástól. Annak idején nem kérdezték mindennap és minden órában: Most dolgozzunk, vagy ünnepeljünk? Böjtöljünk, vagy hallgassunk? Rendesen öltözzünk fel, vagy csak szokásosan? A tekintetbe vett idő mindenkinek megmondta. A vasárnap megmondta az embereknek, hogy most másképp kell öltözködni, templomba kell menni, és bőségesebben kell enni.

Az is biztos persze, hogy a ritmus akkoriban kérlelhetetlenül megparancsolta, mit kell tenni. Nekünk senki nem parancsol semmit, de megengedhetnénk, hogy a ritmusok irányítsanak. Otthonosabbá tesz minket, s életünk világa beláthatóbb és felismerhetőbb lesz, ha az időnek vannak körvonalai, s mi rájuk bízzuk magunkat. A tekintetbe vett idő megőriz minket a döntések túláradó bőségétől, amely könnyen felőrölheti az embert.

Ötletszerűen megnevezek néhány példát arra, hogyan tűzhetünk ki olyan időbeli határjelzőket, amelyek formát adhatnak az életnek. Megszokhatnánk, hogy reggel és este rövid elmélkedést tartunk, elolvasunk egy zsoltárt vagy egy verset. Megállapíthatunk egy ilyen időt a hét elejére vagy végére vonatkozóan is. Megegyezhetnénk magunkkal, hogy mikor foglalkozunk a gyerekekkel és a családdal. Kijelölhetnénk, hogy mikor takarítunk, mikor tisztítjuk ki a cipőinket, mikor olvasunk, mikor megyünk látogatóba, mikor iszunk bort, és mikor nem. Különösen nehéz olyan időszakokról megegyeznünk magunkkal, amikor olyan dolgokat teszünk, amelyeknek a szükségességét nem lehet közvetlenül belátni: az elmélkedés és az imádság idejét. Az „ügyek" mindig könnyen törnek az első helyre. A legdrágább idők mégis mindig azok, amelyeknek a közvetlen célját nem lehet igazolni.

Mi tesz minket otthonossá az életben, és mi ad bizonyosságot? A ritmusok mellett más szilárd formák és szokások. Például azokra a rituálékra gondolok, amelyek rendezik és megismerhetővé teszik az emberi együttélést. Nincs tartós intimitás struktúrák, formák és rituálék nélkül. Kedvelem az udvariassági rituálékat, mert szépek. Szemem előtt áll egy idős házaspár. Engem meghat az egymás iránti udvariasságuk, ahogyan kérnek és megköszönnek valamit, amikor az asztalnál odaadják egymásnak; ahogyan a férfi felsegíti feleségére a kabátot, és nem ül le előbb, mint a felesége. Éppilyen szép a szülők udvariassága gyermekeikkel vagy a tanároké diákjaikkal – és persze fordítva is.

A forma éppen abban a kettősségben fontos, amit a közelség és a hosszú távú megszokás okoz. Amikor veszélyben van a vonzalom, s az emberek nehezen boldogulnak egymással, akkor a forma gyakran okosabb, mint a szív; az udvariasság igazabb és reményteljesebb, mint az ember pillanatnyi belső állapota. Rég rossz, ha a lelki szárazság időszakaiban az embernek nem áll rendelkezésére más, csak pillanatnyi önmaga; ha nem dolgozott olyan formákon, amelyek átmentik a kiengesztelődés partjára. A formában az ember megelőzi önmagát, és már azt a kiengesztelődött valakit játssza, aki talán csak holnap lesz. A formák olyanok, mint a siker maszkjai: eljátsszák a sikert, amikor az még nincs is jelen.

Természetesen mindenki tudja, hogy a formák teljesen hazugok is lehetnek: már nem eljátszanak valamit, csak hitegetnek valamivel, ami nem létezik. De létezik másfajta illúzió is. A pillanat iránti vak bizalom, a közvetlen valóság szentté avatása. A pillanatnyi hangulatok és érzések felemásak. Az ember több, mint ami az adott pillanatban. Az ember a tegnapja is, amikor még nagy volt a szeretete. A holnapja is, amikor talán megint növekedni fog a szeretete. Erre emlé-

keztetik őt az udvariasság és a tiszteletadás formái. Ezek nem csupán külsőségek, hanem az ember gesztusokba öltözött, hosszú távú valósága. Ezek nélkül összefüggéstelenekké és véletlenszerűvé válnak kapcsolataink. A forma napvilágra hoz minket, és megmenekülünk a puszta pillanat félhomályától.

Az otthon és a haza összetartozik, s az otthon olykor a hazát képviseli. A haza az a hely, ahol lakni lehet, ahol lakói jogai vannak az embernek, s nem csupán külsőséges és formális értelemben. A haza a meghitt, barátságos hely, ahol az élet meleg és megőrződik; az a hely, ahol az élet megvilágosodik. A dolgokkal végzett munka a módja annak, hogy otthonossá váljunk az életben. A régi és szegényes hazákban az emberek számára nem maradt már, mint hogy megdolgozzanak a dolgokért. A régi hazák mindig a bennük élő emberek kézírását viselték.

Az élet kerekét nem lehet visszaforgatni, és ezt nem is akarhatjuk. Ehhez túlságosan fáradságos volt az élet a régi világokban. Mi olyan szabadságra tettünk szert, amelyről a régiek még csak nem is álmodhattak. De ennek a szabadságnak megvan az ára. Magányosabbak lettünk az új világban. Kevésbé vagyunk bizalmas viszonyban vele. Kérdés, vissza lehet-e hozni annak a tudásnak egy részét, amely a régi világot jellemezte. Megtanulhatunk-e ismét kenyeret sütni, káposztát savanyítani, sonkát füstölni? Tudom, hogy ezek gyámoltalan javaslatok, de valahol el kell kezdeni, hogy ismét közelebb jussunk a dolgokhoz, hogy ismét megbarátkozzunk a hellyel, ahol élünk, és ne csak sietősen átrohanjunk rajta.

Az ember elidegenedésének egyik legfőbb forrása az a rombolás, amit a bőség és a határtalanság okoz. A határtalan életvágy a szabadságunkat fenyegeti. Szemem előtt van az a falu, ahol felnőttem. Hetven évvel ezelőtt mintegy 3000 lakosa volt. Ez a szám nagyjából ugyanaz maradt, de a falu beépített területe ma háromszor akkora. Mit jelent ez a széttelepülés és ez élettérnek ez az elpusztítása unokáink jövője szempontjából? Hetven évvel ezelőtt egyetlen autó sem volt. Ma nem lehet elképzelni családot autó nélkül. Hetven évvel ezelőtt többnyire csak a konyhát fűtötték, ma a ház minden helyiségét. Hetven évvel ezelőtt nem ismerték a munkahelyi szabadságot és a nyári utazásokat. Nem lehet többé nem észrevenni a veszélyeket: A természet nem hagyja, hogy úgy bánjunk vele, ahogyan bánunk vele. Visszaüt. Ideológiai elvakultságban kell szenvednie annak, aki tagadni akarja az összefüggést a sarkok jegének olvadása, hatalmas területek sztyeppévé válása, az utóbbi évek nagy áradásai és az életmódunk között.

Ráadásul utódaink életlehetőségeit is veszélyeztetjük. Az ember akkor ember, ha emlékszik elődeire, és gondoskodik unokáiról. Ahol az emberek ilyen mértékben fölébe helyezkednek a természeti folyamatoknak, mint nálunk, s azok urává és istenévé akarnak válni, ahelyett hogy azok részei lennének, ott nemcsak önmagukat pusztítják el, hanem felzabálják utódaik jövőjét is. Léteznek olyan állatok, amelyek felzabálják saját kölykeiket, ha nem fajuknak megfelelően tartják őket. Lehet, hogy hozzájuk fogunk hasonlítani?

Ha az ember „egy pillanat alatt" bárhová eljuthat, és „egy pillanat alatt" bármit megszerezhet, akkor otthontalanná és mindenütt jelenvalóvá válik. Ezzel azonban elveszíti az „itt és most"-ot, elveszíti a helyét és életének idejét. Ez a villámszerűség és mindent megszerezhetőség a földi tér, azaz a haza elvesztését jelenti,. Szétrombolják a földi tereket. Minden egyformává válik, minden közömbössé válik. Minden fiatalnak *Nike* cipő kell, és minden felnőttnek el kell mennie egyszer Mallorcára. De kik vagyunk, ha elveszítettünk már minden földi nehézkedést? Hová tartozunk? Mit szeretünk, és kinek a lekötelezettjei vagyunk?

Mit tehetünk saját életünk és utódaink életének megmentéséért? Nem akarhatunk visszatérni abba a régi és kemény korba, amelyben az emberek egy hideg természet rabszolgái voltak, s amelyben a természetet utánozták, és egymáshoz is kemények voltak. De nem játszhatjuk tovább e föld isteneit és molochját sem.

Talán vissza kell adnunk egy régi szó becsületét, s ez a szó az aszkézis. Az aszkézis fogalmához mindig is kapcsolódott a szabadság gondolata. Az önkéntes lemondásnak az a rendeltetése, hogy megőrizze az embert attól, hogy a világ rabszolgájává váljék: a pénz, az evés-ivás, a szexualitás rabszolgájává. Kétségtelen, hogy a régi aszketikus gondolkodásmód bizalmatlan volt az élet örömeivel szemben – de ez nem szükségképpeni. Létezik olyan aszkézis is, amely a szabadságot és az élet igazi élvezetét szolgálja: Melyik helyet *nem* kell látnom, hogy más helyeket nyitott szemmel nézhessek? Melyik könyvet *nem* kell elolvasnom, hogy más könyveket éber szellemmel olvashassak? Mit *nem* kell birtokolnom, hogy élvezni tudjam azt, amim van? „A fölösleges dolgok fölöslegessé teszik az életet", mondta Pasolini.

A haza ott van, ahol az ember ismerős. Tudja, hogy hol vannak a fontos helyek: a színház, a templom, a fürdő, a cipész. De nemcsak a külső és a mostani dolgok ismerete tesz honossá, hanem például az is, ha ismerjük a hely történetét. S az otthonhoz, a házához mindig is hozzátartozott a temető. Az a hely, ahol a halottainkra gondolunk. Ahhoz, hogy otthonossá váljunk a világban, hozzátartozik annak tudása is, hogy nem mi vagyunk az elsők. Honnan jövök? E kérdés nélkül nem válaszolhatjuk meg saját egzisztenciánkat.

A haza az a hely, ahol összefüggésekben élünk. Nem véletlenül mondjuk összefüggéstelennek azt, ami zavaros és értelmetlen. Leginkább az emberekkel alkotott összefüggés tart életben minket: a családdal, a szomszédokkal, a különböző csoportokkal fennálló összefüggés. Régebbi korokban az ember beleszületett az ilyen összefüggésekbe, és nemigen szabadulhatott tőlük, s néha inkább akkor érezte magát biztonságban, ha végre egyedül volt, és megszabadult a csoport kényszereitől.

Ma másképp élünk, tudniillik a városok magányosságában. Ha már kirepültek a gyerekeik, ha meghalt az élettársuk, akkor sokan már csak önmaguk elviselhetetlen vendégei. „Egyedül kicsi vagy!" Ez nem csupán politikai szlogen, hanem nagy igazság is minden élethelyzetben. Ami korábban természetes adottság volt, azt ma keresni kell, és létre kell hozni: az összefüggéseket. A választott kapcsolatok ma talán fontosabbak, mint az eleve adottak, a barátságok fontosabbakká válnak, mint a rokonság.

Elmesélek egy személyes példát. Az utóbbi években olykor fontolóra vettük feleségemmel, hogy Hamburgból elköltözünk Kölnbe, ahonnan ő származott, s ahová sok minden kötött minket. Aztán meghalt a feleségem. Sok-sok estén át eljöttek hozzám a barátaink. Szavak nélkül, a puszta jelenlétükkel segítettek gyászomban. És új hazámmá tették Hamburgot. Többé nem vetődött fel a költözés gondolata.

Persze vannak másfajta barátságok is, amelyek otthonossá teszik számunkra az életet. Jó lenne, ha egy sor

„szöveg-baráttal" vennénk körül magunkat: versekkel, amelyeket megtanultunk szeretni, néhány zsoltárral, dalokkal. Vendégjogot kellene adnunk nekik azzal, hogy fejből megtanuljuk őket. Ők megtartanak, vigasztalnak, bátorítanak minket, ha megengedjük nekik, hogy közel kerüljenek hozzánk. Sokszor, ha csődöt mond az ember saját nyelve, a versek vagy zsoltárok azt a gerendát jelenthetik, amelybe az ember hajótörés után kapaszkodik. Valódi barátaink lehetnek, amikor boldogok vagyunk, vagy éppen az élet vereségei közepette.

Ismerek egy fiatalasszonyt, aki egyszer teljesen elutasította falusi szülőföldjét, mert nem bírta ki annak szűkösségét, és Berlinbe menekült. Ott olyan szabadságot tapasztalt, amilyet korábban elgondolni sem tudott. Kritikus maradt származási helyével szemben, de egy töprengő beszélgetésben azt mondta: „A szülőföldemen nem kellett örökösen igazolnom magamat." Milyen szép kijelentés ez a lakható helyről: Itt nem kell örökösen igazolnom magamat. Az otthon, a haza az a hely, ahol az embernek nem kell nyughatatlanul, minden pillanatban újból kitalálnia magát – és ahol sok barátja van.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum, 2008/1

Nemzet és hazafiság az evangéliumban

Két okból is nehéz elemezni ezt a témát; egyrészt mert a nemzet és a haza (hazafiság) mai értelemben vett fogalma Jézus korában nem létezett (bár hasonló értelemben igen), másrészt mert nagyon kevés evangéliumi helyen találkozunk ezzel a témával. A meglévő anyagot három fő csoportba oszthatjuk: Jézus viszonya a „birodalomhoz" (Rómához), a „politikai messianizmushoz" és a „nemzetekhez".

Mind a három vonatkozásban alapvető eligazítást nyújt Jézus *„názáreti székfoglalója"* (Lk 4,16-21), amely nyugodtan nevezhető az ő politikai-társadalmi-gazdasági programjának: *„Az Úr Lelke szállt le rám, mivel felkent engem, hogy megvigyem az örömüzenetet a nyomorgóknak; elküldött engem, hogy (meggyógyítsam a megtört szívűeket), következőként kihirdessem a szabadulást a raboknak, s az elvakítottaknak szemük felnyílását, szabadon bocsássam a meggyötörteket, és kihirdessem az Úr kedves esztendejét."* – Ez alkalommal nem fejtette ki, hogyan képzeli el programja megvalósítását, de tanításának egészéből nyilvánvaló, hogy nem jogi szabályozással, nem „a törvény erejével", nem (hatalmi) erőszakkal akarta felszabadítani a szegényeket, jóllakatni az éhezőket, de nem is „isteni csoda" által (vö. Lk 4,3-4), az emberi „szabad akaratot" megkerülve, hanem az egyetlen lehetséges módon, *(megtért) emberek közreműködésével* (vö. Lk 17,21: *„Isten országa rajtatok fordul!")*. Ahogy hiteles tanítóhoz illik, példát is adott arra, hogyan képzeli programja megvalósítását: amikor hallgatói megéheztek, *szétosztotta* köztük a maga (és tanítványi közössége) ennivalóját (ld. Mk 6,35-44 és 8,1-9), majd ezt ismét lelkére kötötte értetlen tanítványainak (Mk 8,14.16-21).

Lássuk ezután a három területet külön-külön!

1) ***Jézus és a Birodalom.*** – Jézus egy kicsi nemzet tagja volt, olyan korban, amikor ez a nemzet egy hatalmas birodalom uralma (elnyomása) alatt állt. Jézus viszonyulását a Birodalomhoz egyik leghíresebb (és legkevésbé értett) mondása foglalja össze: *„A császárnak adjátok meg mindazt, ami megilleti a császárt, viszont adjátok meg Istennek, ami megilleti Istent"* (Mk 12,17)! – A mondat második fele nem mellérendelten áll az első mellett (mintha bármit is mellé lehetne rendelni Istennek, és lehetséges lenne „két úrnak szolgálni" (Mt 6,24), hanem annak tökéletesen fölérendelten („viszont"!), mint az a nézőpont, amelyből az adózást és minden más kérdést is tekinteni kell. Mondanivalója: Az *elsődleges* az, hogy megadjuk Istennek, ami őt megilleti, mindenki másnak pedig csak annyit, ami ezután még „megmarad", vagyis ami ebből következik, illetve ezzel nem áll ellentétben! (Ezért – és persze az általános érvényű ellenségszeretet jegyében – taníthatja Jézus nemzeti szempontból egyenesen „botrányos" módon, hogy ha a megszálló birodalom katonája *„ezer lépésre kényszerít, menj el vele kétannyira"*: Mt 5,41.)

Útmutatásával Jézus – az ókori világban gyakorlatilag ismeretlen módon – egyfelől *szétválasztotta* a politikát és a vallást, másfelől – teljes ellentétben Pállal (Róm 13,1-7) – *megszüntette* az uralmi struktúrák misztifikálását és abszolutizálását: bármiféle birodalmi és hatalmi politikát sátáni kísértésként vetett el: *„Az Úr, a te Istened előtt borulj le, és egyedül neki szolgálj"* (Lk 4,6-8)! Ezt azonban ki kell egészítenünk azzal, hogy *nem a politikai-evilági terület „mellett"* akart egy elhatárolt, paradicsomi „Isten országát" létrehozni, hanem éppen e konkrét világ adottságai „közepette" akarta fokozatosan érvényre juttatni „Isten országát", Isten szeretetének mintájára áthatni és átalakítani a világot, mégpedig olyan *emberek által,* akik annak „megadására", megvalósítására törekszenek, ami „megilleti Istent" (vö. Mt 6,10: „Jöjjön el a te országod" = „Legyen meg a te akaratod").

Jézusnak ez az állásfoglalása burkoltan már tartalmazza azt a mozzanatot, amelyet a leggyakrabban hangsúlyoz e témában: a Birodalommal szembeni *erőszakos lázadás tiltását* (vö. Jn 18,36!); a zelóták ugyanis (a Róma ellen lázadó „nacionalisták") tagadták a Rómának fizetendő adó jogosságát, és tény, hogy minden Róma elleni felkelés adómegtagadással kezdődött. A *„nacionalista terrorizmus"* elutasítása a lényege a Pilátus által lemészárolt „galileaiakkal" (= zelóták) kapcsolatos nyilatkozatának *(„ha meg nem tértek* – a zelótizmusból –, *valamennyien hasonlóan fogtok elveszni"*, azaz Pilátus ugyanígy fog elbánni veletek is"; Lk 13,3), akárcsak a keresztúton siránkozó asszonyok megfeddésének (hangos siránkozásuk ugyanis minden bizonnyal Róma elleni – s talán a Jézussal együtt megfeszíteni vitt zelóták melletti – tüntetés volt; Lk 23,28), amint ezt rögtön „elvi síkon" is megfogalmazza Jézus kérdése: *„Mert ha már a nedvdús fával ezt teszik, mi történik majd a szárazzal"* (Lk 23,31)? Értsd: Ha a római-

ak (pusztán taktikázásból) már velem is ilyen brutálisan bánnak el, jóllehet én csak „nedvdús fa" vagyok, az állam nem igazi, „eltüzelésre" alkalmatlan, veszélytelen „ellensége", nem valódi lázadó – mit fognak tenni a tüzelésre valóban alkalmas „száraz fával", a valódi lázadókkal, a „szabadságharcosokkal", ha egyszer kitör a fegyveres konfliktus? Zelóta „hívei" terrorizmusa ellen hasonlóan tiltakozik Jézus „a templom megtisztítása" kapcsán is: *„Nincs-e megírva, hogy »az én házamat az imádkozás házának nevezik majd minden nép számára«? Ti viszont terroristák*[1] *búvóhelyévé tettétek"* (Mk 11,17)! A szóban forgó „terroristák", a zelóták ugyanis – az erőszakos nemzeti ellenállás képviselői, akiket Josephus Flavius „afféle jeruzsálemi rablóknak" nevezett – nem egyszer használták ki a nemzeti szentély ünnepi nyüzsgését arra, hogy „Isten nevében harcolva Isten ellenségei ellen", orgyilkosságokat hajtsanak végre a rómaiak – és velük kollaboráló zsidók – ellen. Nem sokkal ezután, elfogatásakor Jézus tiltakozott az ellen, hogy „rablóként", azaz terroristaként bánjanak vele (Mk 14,48).

Jézus – ahogyan más esetekben is – személyes *példájával támasztotta alá* tanítását, amikor Zakeushoz tért be szállásra (Lk 19,1-10); a gazdag fővámszedő ugyanis a rómaiak kollaboránsának számított (mint általában a vámosok), mivel tőlük bérelte a vámszedés hivatalát, és számukra hajtotta be – alkalmazottai, az egyszerű vámosok segítségével – a vámokat.

2) ***Jézus és a politikai messianizmus.*** – Jézus korának uralkodó eszméje a politikai messianizmus volt: ennek jegyében remélték egy „új Dávidtól" Izrael felszabadítását a római uralom alól, a nemzeti szabadságot, önállóságot és felvirágzást. Számos önjelölt „messiás" lépett fel, és Jézus személyéhez is kötődtek ilyen várakozások, még közvetlen tanítványai részéről is.

Legvilágosabb példája ennek a Zebedeus-fiak, Jakab és János kérése: „Add meg nekünk, hogy egyikünk jobbodon, másikunk balodon üljön a te dicsőségedben!" Jézus válasza határozottan elutasító: *„Nem tudjátok, mit kértek!... Képesek vagytok-e kiinni azt poharat, amelyet én iszom ki?... A jobbomon vagy balomon ülést megadni nem az én ügyem"* (Mk 10,35-40). A tanítványok kérelme mögött az a várakozásuk áll, hogy Jézus a saját, Dávid modellje szerinti messiási uralmát (vö. Mt 20,21: „a te uralmad") fogja megvalósítani Jeruzsálemben (a „dicsőség" ennek a királyságnak a dicsősége), s a várt messiási birodalomban a legfőbb miniszteri helyekre pályáznak „a király jobbján és balján". Jézus – miután a pohár kiivásának képével utalt várható szenvedésére – azt mondja nekik: „Nem kínálhatok nektek díszhelyeket és hatalmi pozíciókat egy eljövendő messiási birodalomban!" Ennek oka egyszerű: Nem lesz semmiféle jézusi „uralom", sem Jeruzsálemben, sem „egy eljövendő világkorszakban", mivel Jézust kizárólag *Isten „uralmának"*, „a szeretet országának" megvalósulása érdekli, abban pedig semmiféle emberi uralomnak nincs helye (ld. Mt 23,9.8; Lk 22,25-27). Ha lenne Jézusnak (bármikor, bárhol) valamilyen „országa, uralma", akkor megilletné őt a hivatalok osztogatása, és nem lenne szabad azt mondania, hogy ez „nem az ő ügye".

Megerősítik azt azok a szavai, amelyeket a kérdés elvi vitájában mondott vitapartnereinek (Mk 12,35-37): *„Hogyan mondhatják az írástudók, hogy a Messiás Dávid fia? Hiszen maga Dávid mondta [állítólag] a szent Lélek által: »Így szólt az Úr az én uramhoz: Ülj a jobb kezem felől, amíg ellenségeidet lábaid alá vetem!« Maga Dávid mondja őt úrnak – de akkor hogyan fia neki?"* Rámutatva az (isteni sugalmazásúnak tartott) zsoltárszöveg belső ellentmondására („a Dávid-fia Messiás ura Dávidnak"), Jézus arra világít rá, hogy „a szent Lélek által szóló" Dávid tévedett, mert *semmiféle* (politikai) messiás („Isten földi helytartója") nem létezik, hiszen Isten maga az egyetlen „úr" (vö. Mk 12,29!), és ezért az általa akart „világrendben", a szeretet rendjében (= Isten országa) semmiféle emberi uralomnak nincs helye (vö. Mk 10,40!).

Persze ezt már nagyon is tudniuk kellett volna, legalábbis közvetlen tanítványainak mindenképpen; amikor ugyanis Fülöp Cezáreájában megkérdezte őket, kinek tartják őt, és Péter diadalmasan rávágta: „Te vagy a Messiás!", akkor *„keményen rájuk szólt, hogy senkinek se beszéljenek őróla"* (Mk 8,27-30). – Jézus itt sehogyan sem foglalt állást Péter véleményével kapcsolatban! Már csak a messiási cím (elvi) többértelműsége miatt sem válaszolhatott egyszerű igennel (még utalásszerűen sem), de azért sem, mert a közgondolkodásbeli, azaz *politikai értelmezést* határozottan vissza kellett volna utasítania; ráadásul Istenről szóló üzenetével mégiscsak valamiféle „messiási" küldetést akart teljesíteni, azaz nagyon is konkrét „üdvösségre" akarta vezetni népét, igazi politikai, társadalmi, vallási stb. szabadságra és békére (vö. Lk 4,17-21; 13,34-35; 19,42 – vagy Mt 5,41). Jézus állást-nem-foglalását tehát semmiképp sem lehet Péterrel egyetértésként értelmezni. Megerősíti ezt, hogy Péter nyilvánvalóan igenlést várt Jézustól (ahogyan ezt Máté 16,17 majd betoldja), mint ahogy az evangélium első olvasói is, akik már Messiásnak tartották Jézust. Az evangélium feliratának tanúsága szerint (1,1) Márk is annak tartotta; ha tehát tudott volna olyan hagyományról, amely szerint Jézus egyetértett Péter felfogásával, aligha hallgatta volna el. (Írói tisztessége elismerést érdemel!) Jézus csak annyit mond itt, hogy „senkinek se beszéljenek *őróla" (peri autu)*: A tanítványoknak *nem* Jézus *személyét* kell igehirdetésük középpontjába állítaniuk, *hanem* Jézus Istenről és az ő országáról szóló üzenetét, és azt tetteikkel is hitelesíteniük kell (vö. Mk 6,12-13). Az, hogy Jézus sehogyan sem foglalt állást, egyszerűen Péter feltételezésének lesöprését jelenti: elejét akarta venni a vele kapcsolatos messiási fantáziálásoknak.

Nem sikerült neki, hiszen tanítványai még az utolsó vacsorán is azon versengenek, vajon melyikük számít a legnagyobbnak (vö. „jobb és bal felől ülés", Mk 10,37). Ekkor súlyosan ironikus kérdések[2] zuhatagával józanítja ki őket (Lk 22,29-30): *„...én királyi uralmat hagyok rátok?? Ahogyan Atyám hagyott rám?? Hogy asztalomnál egyetek és igyatok »az én országomban«?? És majd trónon ülve ítélitek Izrael tizenkét törzsét??"* Magyarán: „Nem tudok arról, hogy Atyám királyi uralmat hagyott volna rám! És hogyan hagyhatnám rátok azt, ami nekem sincs? Nem tudok semmiféle királyi uralomról – csak alámerülésről, a szenvedés poharának kiivásáról tudok!... Hát semmit sem értetek? Nem vettétek észre, hogy soha még csak szót sem

[1] A „terroristák" fordítás részletes indoklását ld. Márk-kommentárom 659. lábjegyzetének első és 661. lábjegyzetének második bekezdésében, illetve Lukács-kommentárom 806. és 1628. lábjegyzetében.

[2] A szóban forgó mondatok kérdésként értelmezésének indoklását ld. Lukács-kommentárom 1517. lábjegyzetében.

ejtettem »az én országomról«, hanem kezdettől mindvégig »Isten országa« hírnökeként léptem fel?... Ítélkezni akartok, ahogyan az a királyok kiváltsága! Mert ez a királyi uralom a vágyálmaitok netovábbja, ugye?" (Vö. Lk 12,50 – Mk 1,15 – Lk 19,11; ApCsel 1,6!)

3) ***Jézus és a nemzetek.*** – Ezt a témát két alpontra bonthatjuk: Jézus viszonya a nem zsidó nemzetekhez, illetve saját nemzetéhez.

a) *Jézus és a nem zsidó nemzetek* (az evangéliumok görög szövegében *ta ethné,* amit – helytelenül – „pogányok"-kal szoktak fordítani). – Viszonylag sok példát találunk arra, hogy Jézus *gyógyító tevékenysége* gondtalanul kiterjedt a nem zsidókra, a Palesztina körül élő nemzetek tagjaira is, mégpedig nemcsak saját hazája területén belül („a kafarnaumi százados": Mt 8,5-13; Lk 7,1-10), hanem a határvidéken (a tíz leprás egyike: Lk 17,11-19), sőt a határon túl, „külföldön" is (a gerázai megszállott: Mk 5,1-20; a szír-föníciai asszony lánya Tírusz és Szidón vidékén: Mk 7,24-30; egy süketnéma a Dekapoliszban: Mk 7,31-37). Elfogulatlansága, az „idegenekre" is kiterjedő szeretete abban is megnyilvánul, hogy ezeknek az „idegen nemzethez tartozó" betegeknek a „hitét", (Istenbe és őbeléje vetett) bizalmát (a kafarnaumi százados: Mt 8,10), illetve háláját (egy szamaritánus leprás: Lk 17,18) példaképül állítja honfitársai elé, és ugyanezt megteszi nem gyógyítási összefüggésben is, az irgalmas szamaritánus példabeszédében (Lk 10,29-37).

Talán még a gyógyításnál is fontosabb megnyilvánulása Jézusnak, hogy a gyakorlatban is bemutatta az *ellenségszeretetet*, amikor a szamaritánusok nem akartak szállást adni neki és tanítványainak, s az utóbbiak „égből leszálló tűzzel" akarták elpusztítani az „ősi ellenséget" (Lk 9,52-64). Keményen rászólt tanítványaira, lelkületüket sátáninak minősítette, és kijelentette: ő *„nem azért jött, hogy elpusztítsa az emberek életét, hanem hogy megmentse azt"* (Lk 9,55-56), tanúsítva ezzel, hogy még az „idegen nemzet" ellenséges tagjait is korlátozás nélkül embernek tekinti (nem pedig elpusztítandó „ellenségnek").

Ami Jézus tanítói működését illeti, kissé bonyolultabb a helyzet két olyan mondása miatt, amely csak Máté evangéliumában található meg, noha a szóban forgó esemény Márknál (6,7-13; 7,24-30) és Lukácsnál (9,1-6) is megtalálható: *„Küldetésem csak Izrael házának elveszett juhaihoz szól"* (Mt 15,24); *„A nemzetekhez ne menjetek, a szamaritánusok városaiba ne térjetek be"* (Mt 10,5)! E mondások eredetiségét sokan vitatják, de nem valószínű, hogy utólag adták volna őket Jézus szájába, hiszen a Máté-evangélium keletkezésének korában az egyház már évtizedek óta gyakorolta a „pogánymissziót". Mindenesetre azt látjuk, hogy Jézus „teológiai párbeszédet" folytat egy szamaritánus asszonnyal (Jn 4,7-26), az „Izrael Istenéről" szóló tanúságtétel megbízásával küldi övéi közé a meggyógyított gerázai embert (Mk 5,19), s ami még fontosabb, végül *„minden nemzethez"* (Lk 24,47; Mt 28,19), sőt *„az egész teremtéshez"* (Mk 16,15) szóló tanítói megbízással ruházza fel követőit. Ennek a jézusi egyetemességnek a hitelességét persze talán még többen vitatják – de a „zsidó bezárkózás" és az „egyetemes nyitottság" közötti ellentmondás alighanem feloldható azzal, hogy feltételezzük Jézusról: az ő gondolkodása és lelkülete is fejlődhetett.

b) *Jézus viszonya saját nemzetéhez.* – Rendkívül nehéz erről bármit is mondani, mivel mindössze három ezzel kapcsolatos nyilatkozatáról tudunk, de mind a háromnak ugyanaz a tárgya: nemzete, *hazája sorsáért, létéért aggódik.* A három nyilatkozat közül kettőt már idéztem az 1. pontban (Lk 13,3; 23,31): ezekben Jézus óvta nemzetét a „nacionalista terrorizmustól", konkrétan a Róma elleni lázadástól, mert attól tartott, hogy az népe pusztulásához fog vezetni. E két mondásában a tárgyilagos figyelmeztetés hangja szólal meg, a harmadik azonban, amelynek ugyanaz a mondanivalója *(„Bár felismerted volna te is a békesség feltételeit"*, mondja Jeruzsálemhez közeledve: Lk 19, 42), érzelmekkel nagyon telített, és arról árulkodik, mit jelentett Jézus számára népe esetleges pusztulása: olyan mélyen érintette ez a lehetőség, sőt valószínűség, hogy sírásra fakadt (Lk 19,41), amiről a szinoptikus evangéliumok semmilyen más összefüggésben nem számolnak be! Ennek alapján talán megengedhetjük magunknak azt a következtetést, hogy amilyen távol állt Jézustól az erőszakos („zelóta") nacionalizmus, olyan közel állt hozzá a más népeknek ártani nem akaró, igazi hazaszeretet. Erről tanúskodik egyébként, kimondatlanul is, egész nyilvános működése: minden képességével és teljes erejével nemzetét szolgálta, és küldetése megpecsételéseként a vértanúhalált sem tartotta túl nagy árnak.

Gromon András

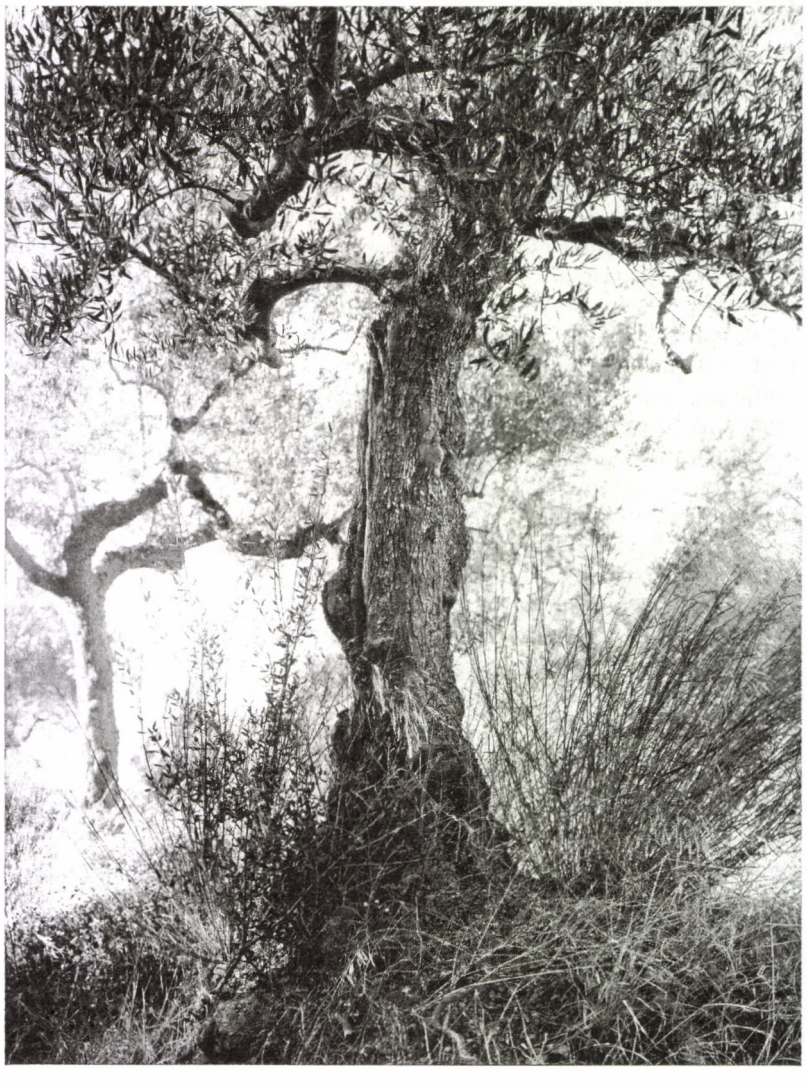

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Testvéri kötelesség

Egy szép nyári délután, amikor olyan nyolc-kilenc esztendős voltam, eljött hozzám golyózni a játszótársam, Fújóska. Törpegyerek volt ő is, Törpeházán lakott, akárcsak magam, nekik azonban a falucska másik végén állt a házikójuk. Fújóska fiatalabb volt, mint én, öt-hat esztendős lehetett akkoriban, de nagyon szerettem játszani vele, mert igen jóindulatú kisfiú volt, nem volt benne semmi hamisság. Tulajdonképpen Jóska volt a neve, mi, gyerekek azonban Fújóskának szólítottuk. Az volt ugyanis a szokása, hogy ha töprengett valamin, például azon, hogy melyik golyót célozza meg, gömbölyűre puffasztotta az arcocskáját, aztán kifújta a levegőt.

Eljött hát hozzám Fújóska azon a szép nyári délutánon is, és vidáman csörgette vászonzsákocskájában a sok fém- meg üveggolyót. Mi ugyanis – törpeházi gyerekek – nem agyaggolyókkal meg kőgolyókkal játszottunk. Majdnem mindegyikünknek ötvösmester volt az édesapja, kunyorálgattunk hát, s az édesapák színes fémgolyókat öntöttek vagy esztergályoztak nekünk. Gyakran került édesapánk munkaasztalára kék, sárga, piros meg zöld üveggolyó is. Ezeknek az volt a rendeltetésük, hogy valamely díszkelyhet, ezüsttálat ékesítsenek. Mi azonban gondoskodtunk róla, hogy egyikük-másikuk inkább a mi golyóállományunkat ékesítse, s e célból minden este négykézláb szemlét tartottunk édesapánk munkaasztala alatt, nem gurult-e el valamelyik. Az elgurulást ugyanis – édesapánk hallgatólagos beleegyezésével – úgy értelmeztük, hogy az a golyó nem óhajt ötvösműben hivalkodni, hanem a mi egyszerű vászonzsákocskánkba kívánkozik.

Gurítgattam hát Fújóskával ezeket a gyönyörű fém- és üveggolyókat azon a bizonyos nyári délutánon is a házunk fala mellett. Már több játszmát lejátszottunk, s Fújóska már emlegette is, hogy nemsokára haza kell mennie. Ekkor Gyopár, a bátyám kihajolt szobácskánk ablakán, és nézni kezdte játékunkat. Csak két esztendővel volt idősebb, mint én, de már nagyfiúnak tartotta magát. Azt hitte, ártana a tekintélyének, ha ő is golyózna. Érdekelte ugyan a golyózás, arcára mégis fitymálós mosolyt erőltetett, s időnként másfelé is pillantgatott. Mutatni akarta, hogy ő nem éppen a golyózást nézi, hanem csak kinéz az ablakon. Egyszerre csak felkiáltott, és felmutatott az égre: „Nini, a sas!” Azért kiáltotta, hogy „a” sas, nem pedig, hogy „egy” sas, mert azt a sast már ismerte egész Törpeháza. Már többször is ellátogatott hozzánk, s noha senki sem kínálta útravalóval, távozáskor hol egy csirkét, hol egy kislibát vitt el karmai közt a Börzsöny magasabb bércei felé. Fújóska is, én is abbahagytam egy percre a golyózást, néztük a sast, és Fújóska halkan mondta: „Mindjárt lőni fog az erdész bácsi. Amikor ide jöttem, találkoztam vele, és mondta, hogy lesi a sast.” Minthogy azonban a durranás nem hangzott el, köröző sast pedig már sokszor láttunk, folytattuk a golyózást. Az új játszma ugyanis percről-percre izgatóbb lett. Még egyikünk sem talált, s már majdnem az összes golyóink ott voltak a házfal tövében. Nemsokára Fújóska már az utolsó, úgynevezett „legbiztosabb” golyóját húzta elő a vászonzsákból, egy nagy, sötétkék üveggolyót. Gömbölyűre puffasztotta gondterhelt arcocskáját, töprengett, aztán kifújta a levegőt, és nagyon figyelmesen megcélozta a legnagyobb fémgolyót. Abban a pillanatban, amikor már gurult a sötétkék üveggolyó, lövés dörrent a közelben. Mindketten önkéntelenül felkaptuk a fejünket, és néztük a sast, eltalálta-e az erdész bácsi, lezuhan-e. A sas azonban – addigi méltóságához csöppet sem illően – gyors szárnycsapásokkal emelkedett, és távolodott. Fújóska így szólt „Magasan volt. Nem találta el.” Én pedig azt mondtam: „Te azonban eltaláltad a fémgolyót. Hallottam a csattanást.” Fújóska boldogan elmosolyodott: „Én is hallottam.” Már oda is kuksolt, hogy zsákocskájába szedje a rengeteg golyót. Ekkor azonban megszólalt az ablakban Gyopár: „Hagyd csak azokat a golyókat! Nem találtad el. A falon csattant a golyód, azt hallottátok.” Nekem azonban még a fülemben csengett az üveggolyó meg a fémgolyó ütközésének jól ismert hangja, és megkérdeztem a bátyámtól: „Láttad, hogy nem találta el? Te nem nézted a sast?” Gyopár sértődötten felelte: „Persze, hogy láttam. Különben nem mondanám. Guríts csak nyugodtan, te következel!” Gurítottam, és találtam. Persze rögtön felajánlottam Fújóskának, hogy adok kölcsön neki néhány golyót, játszunk még egy játszmát, de megmérte az árnyékát: már háromszor akkora volt, mint ő maga, akkor pedig már indulnia kellett hazafelé, így kívánta az édesanyja.

Gyopárnak meg nekem közös szobácskánk volt. Amikor aznap este lefeküdtünk, s én még néztem egy kicsit ágyamból a nyitott ablakon át a Holdat, Gyopár egyszerre csak megszólalt. Ezt motyogta: „Illenék, hogy legalább megköszönd nekem azt a sok golyót...” Azzal szusszantott egy nagyot, és hallatszott, hogyan gyömöszöli a párnát a feje alá, s jól elhelyezkedik alvásra. Az első percekben nem hökkentett meg a szava. Úgy éreztem, megjegy-

zését így értelmezhetem: azért köszönhetem neki a győzelmet, mert nem nézte a sast, hanem látta és igazolhatta, hogy Fújóska golyója nem talált. Később, amikor már magam is alvásra helyezkedtem, hirtelen ismét a fülembe csendült Gyopár hangjának az emléke, és most már meghökkentem: Ha csupán erre gondolt... akkor miért volt olyan ravaszkás hangja? Miért volt olyan, mintha valami csalafintaságot követtünk volna el együtt? Tüstént megszűnt az álmosságom, és ijedten szóltam: „Gyopár... Kérdezni szeretnék valamit...” Már aludt, s most felriadt: „Tessék? Mit akarsz?”„Ne haragudj, hogy felébresztettelek! Te, ugye...?” Nehéz volt kimondanom a kérdést, tudtam, mekkora sértés a gyanúm, de valahogy kinyögtem: „ Ugye, te ...csakugyan láttad, hogy nem talált Fújóska?” Gyopár azonban nem sértődött meg. Álmosan felkönyökölt párnájára, és ámuldozva kérdezte: „Micsoda?! Hát te nem tudod, hogy talált a kék golyó? Azt hittem, te is tudod.” Felültem az ágyban, és hosszú ideig szótlanul bámultam Gyopárra a holdfényben. Aztán rémülten kérdeztem: „De hát... de hát akkor... Miért mondtad, hogy nem talált?” Gyopár erre valami nagyon furcsát válaszolt. Ünnepélyesen mondotta: „Testvéri kötelességem volt. Ez olyasmi, amivel tartoznak egymásnak a testvérek.” Aztán a jobb oldalára vetette magát: „De most már hagyj aludni!”

Néhány perc múlva ismét hallottam egyenletes, mély lélegzését, és megdöbbentett, hogy tud aludni, hogy nem tartja ébren a lelkiismeret-furdalása. Ezt úgy magyaráztam meg magamnak, hogy alvásra kényszeríti ugyan a fáradtság, de álma bizonyára nyugtalan, zavaros. Ültem az ágyban, néztem alvó bátyámat, és olyasfélét éreztem, hogy ő tulajdonképpen beteg. Beteg, de nem törődik betegségével, nem tudja, hogy ki lehet gyógyulni belőle, és nem tudja, mennyire fontos, hogy minél előbb kigyógyuljon. Ismét átszóltam hozzá csöndesen: „Gyopár...” Most már dühösen riadt fel: „Mit akarsz már megint?!” „Ne haragudjál, hogy újból felébresztettelek, de... jóvá kell tenni ezt a golyóügyet...” Most már ő is felült, úgy kiabált át hozzám: „Hát tedd jóvá, add vissza neki holnap a golyóit, bánom is én, de ha még egyszer felébresztesz, megpofozlak!” Még sok egyebet is szerettem volna mondani neki, hogy nem a golyók visszaadása a legfontosabb, hanem az, hogy ő maga még ma megmondja Fújóskának, mit követett el ellene. Gyopár azonban fejére húzta a takarót, s én nem mertem folytatni a beszédet. Gondoltam: jobb is lesz, ha majd csak akkor szólok újból, amikor már útra készen állok, abból legalább azt is láthatja, mennyire fontos, hogy ezt az ügyet még ma elintézzük,

s talán kevésbé fog húzódozni tőle, hogy velem jöjjön. Amikor azonban harmadszor is felébresztettem, és elrebegtem kívánságomat, rettenetesen dühbe gurult. Talpra ugrott az ágyán, s úgy kiáltozta: „Ha te olyan bolond vagy, hogy éjnek idején el akarod vinni neki azt a néhány vacak golyót, hát csak vidd el, nem törődöm vele! De azt megtiltom, hogy rólam is beszélj! Ha megtudom, hogy megmondtad Fújóskának, letagadom, hogy talált a golyója, és jaj lesz neked!” Ezt válaszoltam: „Azzal nem is segítenék rajtad, ha én mondanám meg” – és kimásztam az ablakon.

Fújóskáék házikója, amint mondottam, Törpeháza túlsó végén volt. Végig kellett mennem a falun. A kutyák azonban mind ismertek, s ugatás nélkül, barátságos farkcsóválással kísértek a kerítéseken belül. Fújóska a két bátyjával aludt egy szobában, így hát egy kis gondot okozott, miként ébresszem fel anélkül, hogy bátyjai is felébredjenek. Szerencsére ott állt a házfalhoz támasztva az almaszedő rúd, bedugtam az ablakon Fújóska ágyáig, s megbökdöstem vele kis barátomat. Fújóska az ablakhoz jött, átadtam neki a golyókat, és arra kértem, hogy tegyen nekem egy nagy szívességet. Jöjjön el velem tüstént mihozzánk. Bízom benne, hogy Gyopár mondani fog neki valami fontosat. Okos kis törpe volt az én barátocskám, megsejtette, miért kérem erre, s akart is jönni készségesen. De hirtelen eszébe jutott valami, s aggódva suttogta: „Baj van, Moha! Az előszobában hagytuk az este a csizmánkat, s ha kimegyek érte, felébreszthetek valakit. Mezítláb meg nem mehetek el hazulról, megvágtam a múltkor a talpam, s édesanyám megtiltotta.” Ezen a bajon azonban könnyen segítettem. Fújóska az ablakból egyenesen a hátamra mászott, s vittem. Magam most be sem másztam szobánkba, csak Fújóskát tettem be az ablakon, s megkértem, kérdezze meg Gyopártól, akar-e mondani neki valamit. Azt vártam, hogy Gyopár először dühösen kiáltozni fog, amiért negyedszer is felébresztettük, de nem hogy kiáltozást, hanem még beszédet is alig hallottam. S nem telt el egy egész perc sem, már meg is jelent az ablakban Fújóska. Csak ennyit mondott halkan: „Mehetünk” – de ünnepélyes arcocskáján látszott, hogy megtörtént, amiért elhoztam: megmondotta neki Gyopár, hogy talált a kék golyó, de ő letagadta.

Amikor visszatértem Fújóskáéktól, mert természetesen haza is vittem a hátamon, igen meglepődtem, mert Gyopár ébren, könyökölve várt engem, s barátságosan mondotta: „Jól tetted, öcskös, hogy elhoztad Fújóskát, köszönöm!” Most már sietve rángattam le a csizmám, bújtam az ágyba, s boldogan feleltem közben: „Testvéri kötelességem volt. Látod, Gyopár, ez olyasmi, amivel tartoznak egymásnak a testvérek...”

10 évvel ezelőtt halt meg a Bokor egyik kiemelkedő egyénisége, Barcza Barna. Ezzel az írásával emlékezünk rá.

Jézus lelkisége

Mi, akik vallás vagy hit címén mindig valami lelkiségről tanultunk, az utolsó vacsora meghitt légkörében egyszerre föltesszük a kérdést: Milyen volt Jézus lelkisége? Miben állt a lelki élet Jézusnál?

Mivel egy mai átlagos keresztény úgy él lelki életet, hogy hétköznapjai ugyanúgy telnek, mint az e világ fiaié, vagyis pénzszerzés és élvezetek habzsolása tölti ki, de időnként egy kis időre benyit ünnepi szobájába, és ott lelki életet él, vagyis misén vesz részt vagy imádkozik, lelki olvasást végez, ezért nagyon fontos észrevennünk Jézus esetében, hogy neki nincs két élete: külön hétköznapi élet, és külön lelki élet. Neki csak egy élete van. Minden percében és minden körülmények között az Atyához igazodó élet.

Jézusnál lelki élet helyett inkább lelkületi alapállásról beszélhetünk. Ő küldetésben járó ember, aki nagyon szereti Küldőjét, és maximálisan hozzá igazodva teljesíti küldetését. Igaz, nem írták le napirendjét, de azt leírták, hogy olykor enni sem volt ideje. Mégis azt mondta értetlenkedő tanítványainak: „Az én eledelem az, hogy annak akaratát vigyem véghez, aki engem küldött” (Jn 4,34).

Amikor most Jézus lelkiségét szeretnénk megfogalmazni, akkor ezt három oldalról közelítjük meg. Az első három pontban lelkületének alaprétegét szeretnénk megragadni, a második három pontban lelkületének gyakorlati összetevőit, míg a harmadik három pontban lelkületének színező vonásait. Ez a háromszor három, tehát kilenc pont talán jó közelítést ad Jézus lelkületéhez, ráadásul a saját lelki életünk elrendezéséhez avagy eltervezéséhez is segítséget adhat.

1. Jézus lelki életének lelkületi alapállása

1. 1. Állandó igazodás az Atyához, ráfigyelés, kedvében járás

Halász Piusz azt írja Alter Christus c. elmélkedésében, hogy Jézus az Atyára néző ember. Mi nyugodtan átfogalmazhatjuk: „Jézus az Atyától meghatározott életű ember.” Sőt. Ez az Atyától meghatározottság nem is akármilyen hőfokon zajlik. Nyugodtan mondhatjuk: Jézus szerelemmel szerette az Atyát. Vagyis olyan hőfokon, amire nekünk embereknek nincs jobb szavunk a szerelemnél. Ez a szerelem nemcsak az elragadtatások magasztos csúcsán nyilvánult meg, hanem a vergődések mélypontjain is, például éppen a Getszemáni-majorban. Még ott is azonosulni tudott Atyja szándékaival. Még ott is fontosabb volt számára Küldőjének akarata, mint a saját akarata. Ez a totális azonosulás az isteni akarattal számunkra is mint elérhető csúcs, mint eszmény jelentkezik.

Ezt az Atyához igazodó életet úgy is jellemezhetnénk, mint transzcendens alapbeállítódást. Ez annak nyilvánvalóvá tétele, hogy életünk súlypontja nem anyagi oldalunkon, hanem szellemi oldalunkon van. Szellemi oldalunk, vagyis Istenbe gyökerezésünk a lényeges. Ezt az oldalunkat kell dominánssá tennünk. Ami ugyanaz, mint hogy életünkben Istent kell tapasztalhatóvá tenni. Ennek kimagasló művésze volt Jézus.

1. 2. Emberszolgálat

Megtanítani az embereket egymás és Isten szeretetére. Ezt nevezhetnénk küldetése tartalmának. Azért igazodik oly hűségesen az Atyához, hogy ezt az embereket tanító szolgálatot egyre maradéktalanabbul végezhesse.

Mennyire szerette volna átformálni embertársait a szeretet alapállására, amelybe még az ellenség szeretetének is bele kell férnie! Hogy’ remélt abban, hogy lehet ebből valami látható, valami tapasztalható! Azért hitt ebben annyira, mert ahonnan jött, ott ez annyira magától értetődő volt. De itt már csak azt a felvonást tudta végigjátszani, amelyben azt mutatta be, hogy még saját hóhérainkat, saját kivégző osztagunkat is szeretnünk kell.

1. 3. Nem az egyéni élet a legfontosabb, hanem a közösség élete

A közösség élete, vagyis az emberi társadalom boldogsága. A földi Istenország megvalósítása. Ezt kell elkezdeni és megtapasztalni a kisközösségi életben. Ha egyszer Isten élete nem egyedi élet, hanem Szeretetközösség, akkor a képmás, az ember élete sem lehet más, mint emberi szeretetközösségek hálózata. Ám a valóság milyen távol áll ettől! Amikor az utolsó vacsora előtt azt mondotta, hogy vágyva vágytam elkölteni veletek ezt a lakomát, akkor ebből kiérezzük, hogy a sok emberi ellenségeskedés elviselésekor és ezek után mennyire vágyott végre legalább egy kis mintadarabnak, egy kis kóstolónak az ízlelgetésére.

2. Jézus lelki életének gyakorlati összetevői

2. 1. Célra irányuló, távlati tervet készítő

Koncepcióval rendelkező ember volt a mi Urunk, Jézus. Tisztában volt küldetésével. Tudta, mit kell megvalósítania. El is készítette ennek végrehajtásához a kivitelezés hogyanját. A stratégiát is, a taktikát is. Az előbbit „egy szuszra”, az utóbbit részletekben. Az „egy szuszra” tervkészítés, a stratégia elkészítése azonban nem összecsapott és elnagyolt fércmunka volt. Negyven nap teljes csendet áldozott erre. Negyven nap pusztába vonulást. Negyven nap távolságtartást a világ közvetlen, tehát zavaró behatásaitól. Csak a három megkísértés leírásából következtethetünk arra, mi minden fordult meg a fejében. Mennyire a legjobb módszert kereste és akarta megtalálni Atyja tervének megvalósításához! Nem hűbelebalázs módjára ugrott bele a világra szóló vállalkozásba. Kb. negyvenéves emberi tapasztalatait ötvözte egybe a negyven nap alatt az Atyjánál tanultakkal. Igazán alapos, felelősségteljes lelkületű ember volt ez a Názáreti.

De nemcsak elkészítette távlati tervét, hanem nagyon hűséges is volt hozzá. Bár rugalmasságáról a következő pontban szólunk, itt azonban eltéríthetetlenségéről. Nem olyan lelkületű ember volt, aki szíre-szóra odébb áll. Erényeinek sorában a szeretet után mindjárt második helyre tehetjük eltéríthetetlenségét. A hűséget küldetéséhez és Küldőjéhez. A kitartást. A nehézségek vállalását. A keskeny utat is, meg a keskeny útról eltéríteni akarók csapásait is.

2. 2. A valósághoz igazodóan rugalmas

Ez lelkiségének józansági oldala. Noha nagyon bízik az emberben, ugyanakkor „tudja, hogy mi lakik az emberben”. Ismeri az emberi természet rosszra hajlását, a hatalom nagy befolyásoló szerepét, a titokfegyelem megszegését stb., ezért próbálkozik ugyan a farizeusokkal is, de végül eláll ettől a tervétől, mert reménytelennek látja ezen próbálkozását. A hírverés kivédésére tudja titokban tartani jeruzsálemi útját (Jn 7,8). Le tudja szerelni a fölizgatott tömeget (Jn 7,21-23), vagy ki tud térni előlük (Jn 6,15; 8,59; 11,54). Szembe tudott nézni a keserű valósággal. Tudta, hogy a szeretetnek mi a sorsa a világban (Jn 12,24-26). Nem illúziókat kergetett. A szenvedésre övéit is felkészítette (Lk 9,45).

2. 3. A Terv és az emberi Szabadság ütközésekor korrekciót alkalmazó

Nagy célrairányultsága, koncepciózus volta jelentős kísértést szolgáltat az irányba, hogy ideakergető legyen. Ám valóságérzéke, az eszmények mellett a realitások érzékelése – bár jelentős szenvedések kíséretében, mégis – az ütközések tudomásulvételére késztetik. Lelkiségének igen kimagasló vonása ez a korrekciók készítésére késztető józanság. Még akkor is nagyon dicsérendő és kiemelendő ez Jézus életéből, ha lélektanilag nagyon megszenvedte ezeket az ütközéseket. Csak két jelentős példát idézünk fel életéből:

Az egyik a kafarnaumi nap (Mk 1,21-39). Ugyebár tanítani küldte őt az Atya? Ezt akarta tenni a kafarnaumi zsinagógában is, míg csak meg nem zavarta tanítását az ördögtől megszállott. Kénytelen volt csodát tenni, hogy a zavaró őrjöngőt elhallgattassa. Igen ám, csakhogy ezután az embereket már nem a tanítás érdekelte, hanem a csodás gyógyító. Özönlöttek is Péter házához a gyógyulást keresők. Így a Terv, a tanítás meghiúsult, mert a valóság embergyógyítást követelt. Hajnal előtti imájában tisztázza ezt az ütközést, majd korrekciót alkalmaz. Ott hagyja a gyógyulásra várókat, és indul másfelé tanítani.

A másik példa a csodálatos kenyérszaporítást követő nagy konfliktus Jézus lelkében, amelyet a Terv és Valóság ütközése váltott ki belőle (Mt 14,22-25, Jn 6,14-15). Hiába beszélt nekik naphosszat a szeretetről, az erőszak és hatalomgyakorlás elutasításáról, a csoda láttán mégis királlyá, vagyis hatalomgyakorlóvá akarták tenni. Kénytelen föloszlatni az értetlen tömeget, és az értetlen tanítványokat is átküldeni a túlpartra, hogy belső vívódását az Atyával megbeszélhesse kb. 9 óra hosszán át, ti. az éjszaka negyedik őrségváltásakor, vagyis éjfél után 3-kor fejezte be imáját.

Az ilyen „tisztázó", „korrekciókat megállapító" imákból aztán mindig nagy határozottsággal, nagy bizonyossággal indul tovább.

3. Jézus lelkiségének színező vonásai

3. 1. Szánja a bajbajutott embert

Akár a beteget, akár az elhibázott életvitelűt, akár csak a társadalmi gúla alján elhelyezkedőt. De szánja az össze nem gyűjtött, a nyájba nem tartozó, az így vagy úgy elmagányosodott embert: „Megesett a szíve rajtuk, mert olyanok voltak, mint a pásztor nélküli juhok" (Mt 6,34). Nála a szeretet nem csupán eszmei magasságokban lebegett, hanem konkrét emberi bajok, nyomorúságok indítják meg szívét és cselekedetsorát. Nem tud részvétlenül elmenni semmiféle emberi nyomorúság mellett, legyen az bár halott fiát kísérő özvegyasszony, vagy 38 éve bénaságban fekvő beteg, avagy vak vagy vérfolyásban szenvedő, esetleg gazdag ifjú, aki önbecsapásban él.

Ezért tódultak hozzá a kicsik, az alul levők, a szenvedők, az élet igazi célját meg nem találók. Egymásra akarta találtatni azokat, akik adni tudtak volna, s azokat, akik nagyon rászorultak az elfogadásra. De azt is tudta, hogy a bajban lévő hamarabb megérzi a másik baját, viszont a gazdagok és bebiztosítottak rendszerint érzéketlenek mások szenvedése iránt. Jézus lelkiségére jellemző, hogy noha alapvetően távlati a koncepciója, vagyis a földi Istenország megvalósítása útján akarta fölszámolni a fölösleges szenvedéseket, mégsem ment el segítség nélkül a konkrét bajok mellett. A távlati terv nem iktatta ki életéből a közvetlen segítést.

3. 2. Szenvedélyesen képviseli az igazságot

Ez a színező vonás nagyon jellemző Jézus lelkiségére. Ugyanis nagy ellentét van a között a világ között, ahonnan jött, és az e világ között, ahová jött. Odaát minden az igazságra épül. A legfőbb igazság, hogy a szeretet tesz boldoggá. Ott ez az élet, ez az állandó valóság – itt pedig úgyszólván mindenki az igazság elfojtására törekszik. Itt igazságnak az egyéni érdeket, meg a klikk-érdeket kiáltják ki. Itt nem az igazság, vagyis nem a valóság megragadása a cél, hanem inkább annak megerőszakolása rövid lejáratú előnyök szerzése miatt.

Jézus nagyon jól látja, hogy addig nem indulhat meg e világ hozzáigazítása az Ősminta életéhez, ameddig ilyen erős bástyái vannak az igazság elfojtásának. Tehát szenvedélyesen világgá akarja kiáltani az igazságot, mert rabságunkból csak az igazság szabadíthat meg minket (Jn 8,32). Ezért háborodik fel annyira, ha valaki eltorzítja az igazságot, és Szentlélek elleni bűnnek nevezi ezt. Szenvedélyesen minősíti is azokat, akik nem az igazságot keresik, hanem saját érdekeiket és előnyeiket. Jézus szerint gondolatnak, szónak, tettnek összhangban kell lennie egymással, s mindháromnak az igazságot kell megmutatnia. Csak az igazságot képviselő ember lehet Isten előtt igaz ember.

Ilyen volt Jézus mindenáron és minden körülmények között. Még élete árán is. Mivel annyian eltemetik az igazságot, Ő egy ellenáramot indított el: az igazság feltárásának és felragyogtatásának áramát. Az emberiség akkor lesz boldog, ha nem hatalmaskodó és az igazságot elfojtó kiskirályok ülnek majd a trónon, hanem maga az igazság.

3. 3. Nem aszkéta, hanem természetet és életet szerető

Keresztelő János tanítványai is, a farizeusok is folyton számon kérték tőle a hagyományos, „szervetlen" aszkézis elmaradását, főleg a böjtölést. Noha mi tudjuk, hogy működését épp nagyon szigorú, 40 napos böjttel kezdte, mégsem csodálkozunk a farizeusok kritikáján, hiszen valóban nem a böjtölés és nem a keresett és mutogatott aszkézis volt jellemző rá.

Igaz, a másik végletet is hamisnak tartjuk. Az iménti tábor ugyanis falánknak és borisszának nevezte, mivel nem egyszer látták őt részt venni lakodalmakon, lakomákon. Hiszen szerette az emberek egymásra találásának és örömének ezt a módját, többször az Isten Országa örömét is lakomához hasonlította. Ráadásul első csodája is a víz borrá változtatása volt egy lakomán, és azt se felejtsük, hogy az előkelő emberek lakomameghívásai adtak módot neki emberi kapcsolatok kiépítésére és nagyon sok tanítás elmondására.

Azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a nem túltáplált tanítványok számára, akik néha kalásztépdeséssel enyhítették kínzó éhségüket, bizony jól jött, ha ilyen lakomameghívásokon részesülhettek jobb falatokban, és tölthették meg kielégítően gyomrukat.

Jóllehet ennyi szempontot tudtunk összeszedni Jézus mentegetésére, mégis az az igazság, hogy nem volt falánk és borissza, de az is igazság, hogy e fejezet címe bizony alkotórésze volt lelkületének. Tudta, hogy a szépet és jót Isten adta az embernek. Tudta elfogadni, tudott örülni neki. Nem látott bűnt abban, ha élvezi. Az életszentséget nem a rendkívüli önmegtagadások gyűjtögetésében látta, hanem az irgalmas szeretetben. Viszont szent igaz, hogy amikor a Lélek ügye, az Isten Országa építése nagy erőbedobást kívánt, akkor ennek annyira alája tudta rendelni a testet és a testi örömöket, hogy akár teljesen is félretolta ezeket.

Természetszeretete akár legendás is lehetne. Nemcsak azért, mert imáit is segítette a hegyről lenéző távlat és csend, hanem főleg azért, mert tanítása tele van tűzdelve természetszeretetének, sok-sok megfigyelésének nyomaival. Ezekben a természeti szépségekben és gazdagságokban Atyjának gondviselését látta. Ezért olyan közvetlenek és valósághűek példabeszédei. Úgy szerette és úgy látta a természetet, hogy mögötte mindig Isten jóságát és szeretetét vette észre, és mutatta meg nekünk is.

Barcza Barna

Forrás: Karácsonyi Ajándék, 1989/1 (160.) kötet, 24-29.

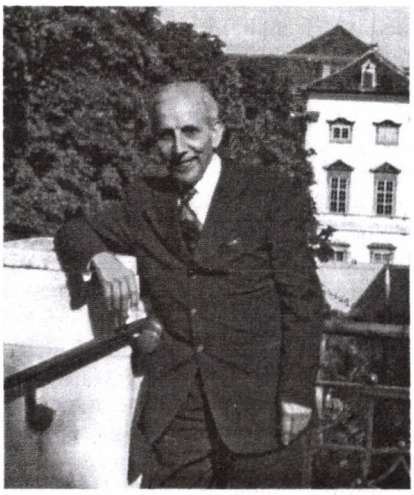

Török Jenő piarista élete és műve

E sorok írója 1951 őszén mint budapesti káplánt ismerte meg Dr. Török Jenőt. Börtönévei alatt az atya kérésére idős édesanyját látogatta, majd édesanyja helyett ő volt bejelentett gondozója. 1973 áprilisától az atya 1983 márciusában bekövetkezett haláláig a bécsi OMC Kiadóban munkatársa, szellemi hagyatékának átvevője és rendezője volt.

I. A bölcsőtől a börtönig

A gyermekkor, diákévek

Török Jenő 1908. április 23-án született, Török Emil családjának utolsó, negyedik gyermekeként. A jómódú, művelt család gondos figyelmet fordított a gyermekek szellemi neveltetésére.

A legfiatalabb gyermek az elemi iskola első három osztályát magánúton, a negyedik osztályt pedig a Deák téri evangélikus magán elemi iskolában végezte. A négy elemi elvégzése után az alig kilencéves kisfiút a német nevelőnő és egyúttal keresztmama, Amanda tanácsára a piaristák Váci utcai gimnáziumába íratták.

Diákkorában elsősorban a cserkészévek alakították a fiatal Török Jenő jellemét. Sík Sándor igazi lovagiasságra és becsületességre nevelte cserkészeit: a közvetlenség, a gyermek egyéniségének megbecsülése és a felelősségtudatra ébresztés jellemezte pedagógiáját. A cserkészmozgalom új diáktípust alakított ki az „emberebb ember, magyarabb magyar” szellemében.

Így nem lehet csodálni, hogy érettségi után ezt írta a naplójába: „Ettől az iskolától elszakadni nem tudok.” De három év kellett a szerzetes papi hivatástudat beéréséig. Közben apja óhajára beiratkozott az egyetem jogi karára, és három év jogot el is végzett.

A hivatás

„Hivatásom mellett a végső döntés Prohászka Ottokár szószéke alatt történt, amikor utolsó szavait hozzánk, egyetemistákhoz intézte: »Kedves fiatal barátaim! Nincs más kódex, csak az Evangélium!« 1928. augusztus végén beléptem a piaristákhoz” – mondta a Vigilia c. folyóiratnak adott 1983-as interjújában.

Belépése után Vácra került a noviciátusba, s a békés noviciátusban második otthonára talált. Különösen a mélyebb lelkiség, a napi szentáldozás volt nagy hatással rá.

Kalazantinumi éveiről így beszélt a Vigiliának: *„A Kalazantinum szellemi élete párját ritkította: a párhuzamos egyetemi és főiskolai tanulmányok mellett havonta számot kellett adnunk magánolvasmányainkról, nyelveket tanultunk, önképzőköröket alakítottunk, és nyitott szemmel kísértük a magyar katolikus szellemi életet.*

A Pázmány Péter egyetem bölcsészeti karán neves professzorok hallgatója voltam: Pauler Ákosé, Horváth Jánosé, történelemből a szellemtörténeti módszer mestereié: Mályusz Eleméré és Szekfű Gyuláé, akiknél intenzív szemináriumi munkát is végezhettem. Végül Szekfűtől egyháztörténeti témát kaptam disszertációnak. Ebből kilenc év munkája nyomán vaskos könyv kerekedett: A katolikus autonómiamozgalom története 1848-1870 (Budapest, 1941, 360 oldal).”

1934. június 17-én szentelték pappá Török tanár urat a piaristák budapesti kápolnájában. Az első szentmisét június 29-én mutatta be, ugyancsak a piarista kápolnában. Lelkületéről az elsőmisés képeire választott idézet tanúskodik: „Úgy tekintsenek minket az emberek, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait” (1Kor 4,1).

A pap tanár, Vác

Szeptemberben titkos vágya teljesült. Vácott kezdhetett el tanítani.

Egy volt diákja így emlékezik meg róla: „Harmadikban kerültem az osztályába, az egykori 2a-ból. Mi »újak« mindjárt egy nagy családban éreztük magunkat, amelynek atyja Török tanár úr volt. Latin- és történelemórái épp olyan emlékezetesek maradtak számunkra, mint osztályfőnöki órái. Nála éreztük, hogy az élet számára tanulunk.” Osztálya fele jelesen érettségizett, s azután is hű maradt hozzá, 1982 nyarán vele ünnepelte a 40 éves érettségi találkozót.

Vallomásában azt mondta a Vigiliának: „Tíz év után mondtam búcsút ennek a kedves városnak, és most, ha kiejtem ezt a szót, hogy »hazamegyek«, önkéntelenül is Vácra gondolok. Tulajdonképpen innen indult a papi pályám, ide is szeretnék végleg visszatérni, ha üt majd az óra...”

Az ostrom, Budapest

Vácról 1944 nyarán Nagykárolyba helyezték, de a románok bejövetele előtt visszavezényelték, és Budapest ostromát az ottani rendházban élte át. Az ostrom alatt kis pasztorációs csoportok alakultak, eleinte kettesével, majd egyedül járták az óvóhelyeket: gyóntatni, misézni, testvéri szívvel egyszerűen a lényegeset, a vigasztalót mondani, lelki elsősegélyt nyújtani mentek. 1945. március közepén azonban már Debrecenben lakott, az olajos pergamenablakú rendházban.

Kis közösségek, Debrecen

A debreceni évek döntő fontosságúak voltak Török tanár úr életében. Saját vallomása szerint akkor élte át élete második megtérését. A tanárból apostol, dr. Török Jenőből Török atya lett. „Azok közé a piaristák közé tartozott [Bulányi Györggyel együtt – *a Szerk.*], akik egy átutazó horvát jezsuita páter indítására, közvetlenül a II. világháború után Debrecenben kis közösségeket kezdtek szervezni olyan fiatalokkal, akik maguk is képesek ilyen csoportok vezetésére” – írja róla egy volt debreceni tanítványa. Ekkor döbbentek rá ezek az atyák, hogy az iskolák államosítása menthetetlenül, hamarosan bekövetkezik, és utána már nem tarthatnak kapcsolatot az ifjúsággal. Tehát amíg lehet, addig kell kiépíteni azt a világnézetében keresztény, hitében

erős, apostoli munkára bátor gárdát, amely kevés papi kapcsolat és segítség idején is meg tudja erősíteni testvéreit a hitben, át tudja adni meggyőződését környezetének, gyermekeinek, majd unokáinak.

A második megtérés lényege az az „igen" volt, amelyet erre a meglátásra válaszul adott.

Államosítás

1948. június 30-án bekövetkezett az egyházi iskolák államosítása. Több ezer szerzetes pedagógus került ki az iskolákból. A pap tanárok nagy része mint lelkipásztor helyezkedett el, így elöljárói engedelmével Török atya is az egyházmegyénél kérte beosztását. Ezen püspöki megbízatás alapján mintegy negyven városban tartott lelkigyakorlatot, rekollekciót, bibliaórákat középiskolásoknak és egyetemi hallgatóknak. A táborozás ideje már megszűnt, de az „apostolképző lelkigyakorlatoké" még nem.

A szerzetesrendek feloszlatása

A szerzetesrendek 1950 nyarán bekövetkezett feloszlatása után az ifjúsággal való foglalkozás mindinkább illegálisnak minősült. Kivételt képeztek azok, akik az állam által engedélyezett nyolc szerzetesi iskola tanári karához tartoztak. A piaristák egy része az engedélyezett tanári létszám felett volt, ők a rendi kereten kívül, a lelkipásztori munkában helyezkedtek el. Így Török atya is engedhetett szíve régi vágyának, és a paptanári munka helyett a lelkiásztorkodás vonalán működhetett.

1950 őszén a budapesti Kada utcai, majd 1951. november 1-én az óbudai Segítő Szűz Mária lelkészségen kapott kápláni beosztást. Mind a két helyen a még engedélyezett Karitász munkatársaiból alakított csoportot, lelkiségük elmélyítésére hetenként tartott számukra bibliaórát. Minden találkozást „emberhalászatnak" tekintett, hogy mindenkit megnyerjen Krisztusnak.

1952 nyarára odáig mérgesedett a helyzet, hogy augusztus végén egyesektől megvonták a működési engedélyt, más papokat letartóztattak és hosszú, sőt életfogytig tartó ítélettel börtönöztek be hitoktatás, valamint az ifjúsággal való foglalkozás miatt, államellenes szervezkedés címén.

Börtön

Török atyának is abba kellett hagynia a lelkesen végzett lelkipásztori munkát, mert 1953. május 29-én letartóztatták. A budapesti börtönök után hosszú időt töltött annak a városnak fegyházában, ahol tíz évig tanította az ifjúságot, s ahol most mint börtönlelkész vigasztalta a rászorulókat.

Évek múlva egy beszélgetésben a börtönkorszakot nevezte élete egyik legszebb, legtartalmasabb időszakának. Szelleme ezekben az években sem pihent. Lelkében a jövő terveit érlelte: Valakinek egyszer Nyugatra kellene mennie, hogy közvetítse Magyarországnak a bőséges idegen nyelvű vallásos irodalmat. Legjobb lenne, ha kint állítanák elő a könyveket, kis példányszámban valahogyan haza lehetne küldeni. Ez volt a rab álma a szabadságról és a lelkileg kiéhezett testvérek táplálásáról.

Pár év múlva meg is valósíthatta e terveket, 1956. október 23-án ugyanis megnyíltak a börtönök. Ekkor szabadult Török atya is a váci fegyházból, tizennégy évre szóló ítéletéből tizet hátrahagyva.

Aztán november 21-én Sopronnál szerencsésen átlépte a határt. Első útja Kismartonba (Eisenstadt) vitt, hogy László István püspök úrnál jelentkezzék. A szíves fogadtatás a püspök részéről az évek folyamán őszinte nagyrabecsüléssé és segítőkészséggé érlelődött.

II. Róma – Párizs – Bécs

Róma

1956. december 2-án Török atya már Rómában írta naplószerű feljegyzését. Egyik este Tomek atyával, a piaristák magyar származású generálisával – aki növendék korától tanítója, vezetője, nevelője volt – beszélgetett a börtönben kialakult elgondolásairól; ezeket a generális atya is helyeselte, és Bécset jelölte ki számára, de előtte kéthónapos szabadságot engedélyezett tanulmányi út és kapcsolatszerzések céljából, új munkája érdekében.

1956. december 20-án a pápa is fogadta őt magánkihallgatáson; ekkor saját sorsáról és terveiről számolt be a Szentatyának, és áldását kérte új munkájára. Török atya ugyanis igen nagyra becsülte XII. Piusz pápát: elgondolásai, főleg teológiája mérvadó volt számára. Szemléletének alapját képezte a pápának az egyházra vonatkozó Szent Pál-i elve: „Krisztus a Fő, az Egyház a továbbélő Krisztus Titokzatos Teste, mi vagyunk a Test különböző feladatokra rendelt tagjai." Ezért adta későbbi nagy apostoli tevékenységének, a bécsi könyvkiadónak az Opus Mystici Corporis nevet. Megindulása után az „OMC", a „Titokzatos Test Műve" hamarosan fogalommá vált külföldön is, de elsősorban Magyarországon.

Párizs

Török atyának mindhárom testvére külföldön élt a családjával, két nővére Párizsban, bátyja Spanyolországban. A karácsonyt a párizsi rokonoknál töltötte. Természetesen terveiről is beszélt a családnak. Jómódú rokonok lévén nemcsak lelkesültek a tervekért, hanem hamarosan nagylelkű segítséget is nyújtottak. Az első autó, az első nyomdagép az ő nagyvonalúságukat, szeretetüket dicséri.

Párizsi tartózkodását arra is felhasználta, hogy felkeresse az akkori katolikus szellemi élet tekintélyes centrumát, a Cerf kiadó szellemi vezérkarát, és megkérdezze, melyek azok a fontos munkák, amelyeket a háború utáni irodalomból föltétlenül közvetítenie kellene a magyar olvasóknak.

Bécs

Dolga végeztével búcsút mondott a családnak, és hamarosan elhagyta Párizst, hogy az engedélyezett két hónap szabadság leteltével megkezdesse várva-várt új munkáját Bécsben.

Az osztrák Actio Catholicában („Katolikus Akció") pontosan körvonalazta a börtönben kialakult terveit. Dr. Karl Rudolf prelátus és munkatársa, dr. Margarete Schmid szeretettel fogadta, és szívesen segítették a jelentkező lelkes munkatársat, akinek legjelentősebb kezdeményezése az *Opus Mystici Corporis* könyvkiadó létesítése volt.

A kiadó igen szerény keretek között, 1957. március 15-én alakult meg. Az első munkatársak Török atya kis szobájában ültek össze, hogy az alapszabályokat összeállítsák, majd benyújtsák jóváhagyásra a bécsi rendőrkapitányságnak.

Török atya célkitűzése határozott volt: a kiadó fő feladata, hogy közvetítsen a nyugati, elsősorban az akkor virágzó francia katolikus irodalom, az osztrák egyházi élet és Magyarország között. Ez szabta meg kiadványainak irányvonalát. Ezt az irányvonalat 25 éves kiadói munkássága alatt hűen megtartotta.

A könyvkiadó

Kezdeti kiadványait a lelki gondozására bízott, külföldre szakadt magyar

fiataloknak szánta lelki olvasmányul. Műhelye a rendházi szobája volt. Az első kiadványok azonban már olyan példányszámban készültek, hogy jusson az otthoniaknak is.

Az OMC-kiadványok terjedelme lassan felülmúlta az addig megjelent füzetekét, már könyvnek számítottak, és előállításukhoz a rendházi szobában működő kis nyomdai üzem nem volt megfelelő. A kiadó bővítése érdekében Török atya eladta első kis nyomdagépét, az árából és egy nagylelkű adományból, meg egy kamatmentes kölcsönt igénybe véve, megvett egy Rotaprint ofszet nyomdagépet.

Az ezüstmise

1959. június 28-án tartotta Rómában az ezüstmiséjét, csendes rendi keretek között. Az ünnepelt azonban nagyon rossz állapotban volt, de pár hónap múlva szerencsésen esett át egy súlyos műtéten, és folytathatta áldásos tevékenységét.

III. A zsinat után

A II. Vatikáni zsinat

XXIII. János pápa megválasztásával 1958. novemberében új korszak kezdődött az Egyházban, de Török atya életében is. Az új pápa 1959. január 25-én meghirdette a II. Vatikáni zsinatot. Az 1964. szeptember 29. és december 4. közötti megtartott III. és az 1965. szeptember 14. és december 18. közötti IV. ülésszakon Török Jenő is jelen lehetett mint megfigyelő. Ez kiemelkedő élmény volt életében, és nemcsak nagy kitüntetést jelentett, hanem lehetőséget is adott számára ahhoz, hogy kapcsolatba kerüljön a magyar püspökökkel, és beszélhessen velük könyvakciójáról. Meggyőzte őket ennek hasznos és szükséges voltáról. Biztosította őket arról, hogy az OMC kiadó könyvei politikamentesek, kizárólag a hitbeli tanítás elmélyítésére szolgálnak, és annak a hiányát igyekeznek pótolni, aminek kiadására otthon nincs lehetőség.

A bécsi főegyházmegyében

1966 tavaszán változás állt be személyes körülményeiben. *„A Szentszék Szerzetesi Kongregációjától az elmúlt év október 15-én kértem, és ugyanazon hó 20-i kelettel megkaptam elbocsátásomat a piarista rend keretéből, és felvételemet a bécsi egyházmegyébe. Ez a merőben külső keretbeli változás szükségszerű következménye volt munkám folytathatóságának”* – nem akarta ugyanis, hogy működését piarista munkának tekintsék, és emiatt esetleg az otthon államilag engedélyezett két piarista gimnáziumtól (Budapest, Kecskemét) megvonják a működési engedélyt.

König bíboros, bécsi érsek szívesen fogadta egyházmegyéjébe az általa jól ismert és nagyra becsült Török Jenőt. Hogy hatékonyabban szentelhesse idejét a könyvkiadásnak – kérésére – a kötött plébániai keret helyett a Familienwerk (Családi Központ) munkájában kapott beosztást. Ez a munka jobbára az esti órákat igényelte, így a házas csoportokkal való foglalkozást bízták rá, valamint a jegyesek előkészítését a házasság szentségére.

Könyvküldés Magyarországra

A kettős munkakörben egyre több lett a tennivaló. Ezt alkalmi munkaerőkkel már nem lehetett megoldani. Szüksége volt állandó és megfelelő segítségre, és kapott is Budapestről.

A megrendelők száma napról-napra gyarapodott. A kiadóból szétküldött könyvek száma: 1975-ben 18 000 darab, 1976-ban 38 500 darab, 1977-ben 55 200 darab volt.

A könyvek iránti igény rohamos növekedése, az ezzel kapcsolatos csomagolás, postázás és adminisztrációs munka 1973-ban arra késztette, hogy otthonról kérjen második állandó alkalmazású segítséget. Hamarosan kapott is. Török atya halála évében, 1983-ban, az év végi statisztikai kimutatás szerint 84 000 darab volt a hazajuttatott könyvek száma. (A kiadó egész működésének idején több mint 110 kiadványa jelent meg.)

Az előállításhoz, postázáshoz, a fordítók és alkalmazottak fizetéséhez, tehát a már naggyá fejlődött kiadó működtetéséhez nagyon sok pénz kellett, az addigi jótevők adománya még részben sem volt elég. Újabb pénzforrásokat kellett keresni. A hatvanas évek végén egy év végi beszámolóban ezt írja Török atya: „Mély hálával és köszönettel említem meg legnagyobb jótevőnket: P. Werenfried van Straaten premontrei atyát, az Ostpriesterhilfe vezetőjét.” P. Werenfried belga premontrei atya (köznyelven Speck Pater, mert a háború után szalonnagyűjtéssel kezdte meg segélyakcióját) Ostpriesterhilfe (OPH) néven segélyezte a kelet-európai országok papságát és rászorultjait. Az ő kérő levelei és beszámolói felébresztették a felelősségtudatot a nyugati kereszténységben, és így szívesebben adták pénzüket a rászorulók segélyezésére Elsősorban ez a rendszeres segítség lett az a pénzforrás, amely az OMC működését lehetővé tette.

Papi jubileum

Török atya 1974 júniusában ünnepelte pappá szentelésének 40 éves jubileumát. Milyen más volt ez az ünnep, mint 15 évvel ezelőtt az ezüstmise! Sok magyar vendég gyűlt össze a mariazelli bazilikában. Magyar pap barátaival, magyarul koncelebrálta az atya a szentmisét. A szentbeszédben volt tanítványa, Dr. Nádor Ferenc méltatta az ünnepelt érdemeit tanári tevékenységétől kiadói működéséig. Szentáldozás után a „Boldogasszony Anyánk”, a mise végén pedig a magyar himnusz zúgott fel.

Pázmáneum

Az 1976-os év a nagy költözködés éve volt. Hosszabb keresgélés után a századfordulón újjáépített Pázmáneum nyitotta meg kapuját a „legálissá” vált OMC kiadónak, és ki nem használt helyiségeit rendelkezésére bocsátotta.

Családi Központ (Familienwerk)

Török atya munkája a bécsi egyházmegye Katolikus Akciója keretén belül két részre tagozódott:

Jegyesek előkészítése a házasság szentségére. Ennek érdekében behatóan foglalkozott a témával. A francia minta szerint vezetett osztrák előkészítő kurzusok sikere lelkesítette Török atyát arra, hogy a magyar fiatalok számára elkészítse a három füzetből álló „Jegyesekkel beszélgetünk” sorozatot *(Életre szólóan szeretni, Életfordulón, Esküvőnk).*

Munkájának másik részét a komoly lelkiségre törekvő családokkal való csoportos foglalkozás, a „világi apostolok képzése” jelentette. Az a gondolat, hogy világi munkatársakat apostoli munkára kell előkészíteni, már debreceni működése óta foglalkoztatta Török atyát. Ez képezte apostoli munkájának a tengelyét, s ez az elkötelezettsége mindvégig megmaradt, hűen Kalazanci Szent József mondásához: „Semmit sem adtál Krisztusnak, ha nem adtad neki egészen a szívedet!” Ez a jelmondat áll Török atya ezüstmisés képén, és igazolja, mennyire magáévá tette a szent rendalapító gondolatát.

Török atya tíz évig működött a bécsi egyházmegyében. Az 1976-os év végén saját kérésére nyugdíjba ment, hogy minden erejét és idejét a könyvkiadásnak szentelhesse.

IV. Hetventől a sírig

Török atya hetvenéves

Török atya 1978 áprilisában a legnagyobb szerénységgel ünnepelte meg 70. születésnapját. Nem szerette a meglepetéseket, mégis örült, amikor ünnepi szavak helyett az OMC-albumot találta asztalán: ezt az addig megjelent 70 könyv képes ismertetéséből állították össze köszöntőként munkatársai. Az Osztrák Lelkipásztori Intézet munkatársa, Margarete Schmid pedig így méltatta a *Zeit im Buch* című folyóiratban: „Tevékenysége nélkülözhetetlen a magyar pasztorációs munkában és a papképzés terén... Hihetetlen teljesítmény ez egyetlen pap részéről, aki a maga önfeláldozásával odaadó munkatársakat tudott szerezni, főleg, ha meggondoljuk, hogy csak az 1977-es esztendőben 41 000 könyv ment Magyarországra a kiadó irodájából, nem is számítva a segélyszervek által továbbított 10 000 példányt."

A fényszedőgép

Az integrált áramkör feltalálása forradalmasította a technikát. A nyomdaiparban is nagy változást idézett elő. Az ólombetűs szedés helyébe a fényszedőgép lépett. Egy ilyen gép beszerzése érdekében járt 1978 októberében Török atya Rómában, s még 1978 novemberében beteljesülhetett az álma, a kazettás fényernyős írógép után megvehette a fényszedőgépet is.

Ez alkalommal készített vele interjút P. Szabó Ferenc SJ, a Vatikáni Rádió magyar szekciójának vezetője, kérve, hogy számoljon be könyvkiadói tevékenységéről. A kiadott könyvek hosszú listáján olyan jelentős műveket találunk, mint Schütz Antal átdolgozott középiskolai dogmatikája vagy Prohászka Ottokár naplóinak szemelvényei, a hitbeli elmélyítés és lelkiélet könyvei között Ratzinger *A keresztény hit,* M. Quoist *Így élni jó,* Loew *Elmélkedések Jézus Krisztusról,* az imakönyvek és liturgia vonalán Quoist *Itt vagyok Uram,* Roth Paul *Istennel mindig beszélhetünk,* a család és nevelés témakörben az Úr Jézust a gyermekekkel megismertető *Kis könyvem Jézusról,* Courtois *A legszebb történet,* Laible *Első évek* és Petrik *Gyermekeimmel,* valamint a házassági irodalomból az *Életre szólóan szeretni* mellett Bovet és Abiven művei, a bibliaolvasás és katekézis segédkönyvei közül pedig Kremer: *Hogyan olvassuk a Szentírást?* és Egger *Közösen olvassuk a Bibliát* a legfontosabbak.

A jubileumi ünnepség

1982. november 9-én ünnepelték meg az OMC kiadó megindulásának 25. évfordulóját. Török atya aprólékos gonddal állította össze a meghívottak névsorát, hogy a jótevők közül senki ki ne maradjon. Ezzel a számukra rendezett, kiállítással összekapcsolt ünnepséggel akarta megköszönni jóságukat, a 25 év előtti induláskor nyújtott segítségüket.

Az ünnepséget Dr. László István kismartoni püspök nyitotta meg. A beszámolók és köszöntések után Török atya köszönete hangzott el. Ebben a beszédben összefoglalta életét, kiöntötte szívét-lelkét, háláját Isten és emberek iránt. „Meggyőződésem, és ezt magyarországi barátaim is igazolják – mondotta –, hogy vallástalan környezetben a jó teológiai vagy lelki könyv, ha jó kezekbe kerül, a misszionárius szerepét tölti be."

„Kezedbe ajánlom lelkemet"

1982. november 9-e ahhoz az élményhez hasonlítható, mikor a turista hosszú, fáradságos vándorlás után eljut a kitűzött csúcsra. Ott körülnéz, megpihen, számot vet az úton történtekkel, hálát ad Istennek, embernek a segítségért..., aztán lassan, fáradtan megindul lefelé a lejtőn. Talán Török atya maga sem tudta, inkább csak sejtette, hogy a csúcson járt, élete csúcsán, hivatása csúcsán, és már csak lefelé vihet az útja.

A következő téli hónapokban kissé fáradtnak, nyugtalannak látszott. Mindig sietett, de most még nyugtalanabbul – mint amikor az ember valamit be akar fejezni, le akar zárni. Egyik útja a másikat érte: Königstein, Bécs, Párizs, Budapest. Mintha búcsúzott volna.

1983. február közepén megfázva jött haza utolsó pesti útjáról. Március 4-én délután kedvencénél, az új szedőgépnél javítgatta a „Gyermekek Bibliája – válogatás a Biblia szövegéből" egyik utolsó fejezetét. Aztán abbahagyta...

Este még egy fáradt, de bensőséges első péntek esti szentmisét mondott, utána a kompletórium következett a sokszor elmondott fohásszal: „Uram, kezedbe ajánlom lelkemet!" Hajnalban rosszul lett. Mikor reggel a mentőautóhoz vitték, a kísérő nővér megjegyezte fohászait: „Jézusom, kész vagyok... Szívesen fogadom kezedből a halált, ha úgy akarod... de még szerettem volna a kis Bibliát befejezni." Ez azonban már a munkatársakra maradt. (Végakarata szerint hamarosan el is küldték Magyarországra, 40 000 példányban.)

Március 5-én, este 11 órakor a gyomorműtét előtt felvette a szent kenet szentségét. Műtét után még együtt imádkozott pap barátjával, az orvossal és a nővérrel, de küldetése beteljesedett, az Úr átnyújtotta hűséges fiának a „behívót". Mint jó pap, hűséges piarista utolsó erejéig hazáját és az ifjúságot szolgálta.

Búcsúzunk Török atyától

1957. március 15-én igen szerény keretek között alakult meg az OMC könyvkiadó. A véletlen, vagy inkább a Gondviselés műveként 1983. március 15-én újra összegyűltek Török atya körül nemcsak munkatársai, barátai, hanem mindazok, akik becsülték, szerették, segítették munkáját, misszióját, hogy búcsút vegyenek tőle az Isteni Megváltó Leányainak Kaiserstrasse-i zárdatemplomában.

Barátja és jótevője, Valentiny Géza prelátus celebrálta 18 külföldön élő paptestvérrel a beszentelés előtti, lelki üdvéért felajánlott szentmisét. A testvéri finom érzék diktálta, hogy a búcsúztatási ünnepség a magyarok nemzeti ünnepére és egyben az OMC kiadó megalakulásának évfordulójára essék. A búcsúbeszédet egykori tanítványa, később az OMC-nél utódja, Dr. Liptay György obersdorfi plébános mondotta.

Hamvai viszonylag hamar megérkeztek Vácra, és kerültek a volt piarista templom Kalazanci Szent József oltára elé, hogy ott kereshessék fel azok, akik tisztelettel őrizték emlékét. Április 11-én délután 1/2 3-kor indult el a halottas menet. Az urnát a rendfőnök vitte, a fiatal rendtársak éneke kísérte.

„Jézusomnak Szívén megnyugodni jó", énekelte a kar, mi meg imádságos lélekkel mondtunk neki istenhozzádot, és kértük: „Urunk, engedd, hogy Jenő atya – hite és reménye szerint – meglássa bőséges javaidat az élők földjén!"

Tatár Margit IBMV

Ez az írás az eredetinek kb. ötödére rövidített változata. A teljes anyag e-mailben kérhető a szerkesztőségtől (gromon@freemail.hu).

KARIKA-2009-TÚRA

Képek belülről

Számítógép-monitor, billentyűzet, fényképek, notesz, két szem, egy szemüveg, két kéz, egy fej és abban cikázó gondolatok. Ez a most. Innen indul a történet. Hogyan is indulhatna másként, mint visszafelé. Pedig ez nem visszafelé, mivel azok a képek most vannak jelen a fejemben. Akkor ez a most. Bár a naptár július 15-ét mutatott, amikor hazaértünk Sopronba. De ez akkor is a most része, még ha az időben máshová helyezzük is el. A képek belül – az mindig a most! A lélekben nincs idő. A képek ugyanazok, mint akkor, és az érzések is pont ugyanúgy érződnek.

Az úton hazafelé már többünknek az otthon járt a fejében, utolsó koronáink elköltésekor, amikor számba vettük, kinek mit is vigyünk ajándékba, vagy az autóban, félálomban, amikor családtagjaink hívogató képe sürgette az utazást. Beszélgetéseink is az otthont idézték, gyerekeinkről szóló történeteink által. Vártak bennünket haza. Minden utazásnak ez a jó vége. Várnak haza!

Minket először Edit mama és az Inczédi gyerekek vártak. Ahogy Bori a szülei nyakába csimpaszkodott, attól valami bizsergett a torkomban. Egy kisgyerek ölelő karjai a legpuhább és legmelegebb hazahívó kötelékek.

Gáborékat várta a remény, hogy a Suzuki ott fog állni a Csávai utcában, és a slusszkulcson új karika lesz. Nem csalódtak. Sem Sopron lakóiban (akik nem lopnak autót), sem Edit mamában, aki kicserélte „azt a vacak karikát” egy új, erős, biztonságos és csillogó kulcskarikára. Nekik azonban ez csak egy frissítő megálló volt, pezsgővel. Szárazon, és tablettásan. Merthogy a sok cseh sör után jólesett az a finom száraz pezsgő, amivel jánosáldást ittunk utunkra és Lacira. Gábor persze csak pezsgőtablettával színezett soproni vizet hörpölt. Őket még várta az út és a Pilis: Jenő borosan – Bandrást pedig a vár vörösen.

Pilzen főtere búcsúztatott minket szerdán – mint a cseh sör fővárosa. Előtte pedig reggel vendéglátóink, a deltás alkatú, „sportmann” igazgató és bájos beosztottja, Marika, aki már rég nem él ugyan magyarlakta vidéken, de még mindig jól beszél magyarul. Második otthonaként emlegette Magyarországot, ahová gyakorta hazajár rokonlátogatásra, valamint enni és venni egy kis hazait (pl. kolbászt, szalámit). Utolsó közös reggelinkhez pedig az érdekes arcú (és fogállású) gazdaságvezető asszony friss péksüteménnyel és meleg kenyérrel járult hozzá. Barátságos légkörben köszöntünk el tőlük, aminek előzménye az előző este közös borozgatása, sörözgetése, falatozgatása volt.

Mindenki készült arra az estére. Vendég és vendéglátó egyaránt. Nekünk volt mit köszönnünk, mivel a telefonban előzetesen ígért laticeles tornaterem helyett szobákat kaptunk szállásul, ággyal. Valamint az igazgató úr saját kerékpárját kölcsönbe. A vendégséget a szépasszony igazgatóné sütije és fantasztikus sajtos falatkái tették teljessé. Nagyot ettünk, ez elmondható.

Májunkat azonban nemcsak a hozott finomságokkal hizlalták, hanem elismerő és irigykedő szavakkal is. Az igazgató úr csodálkozva kérdezte: „Hogyan és hol lehet összeszedni tíz olyan embert, aki hajlandó békességben és alázattal, nehézségeket és távolságokat is vállalva, évről évre együtt bicajozni?” A kérdést először nem is értettük. Másodszor pedig nem tudtunk rá válaszolni. Mivel egyszerűen van ez a tíz ember, aki hajlandó egymást elviselni és szeretni évről-évre néhány napon át, együtt a sörben, az útban, a karikában miciklizve. Nyilván van mindannyiunknak néhány olyan szemhunyása, amelyben átlépünk egymás gyengeségein. Meg van néhány kipróbált helyzet is, amivel át tudjuk hidalni a feszültséget. No meg a sörmennyiség is nagy hatótényező, mivel „sörben az igazság”, „az igazság pedig mindig nézőpont kérdése”. Szóval szerelmi vallomást még nem tettünk egymásnak, és ezért nem is tudtunk válaszolni, még tán magunknak sem, hogyhogy pont mi tízen vagyunk még karikában.

A búcsúestet megelőző napot egy lázadás tette emlékezetessé. Érdekes dolog ez, szembeszállni a vezetővel. Pláne egy idegen országban. De Klári az ebéd utáni emelkedett hangulatban megtette. Csak úgy kivágta! Megelégelte, megkérdezte! Mivel a nap autózással telt, városnézéssel, amolyan nagymamás kirándulgatással. A lábunkban kevés volt még a letekert kilométer. Ezért hiányérzetének és elégedetlenségének adott hangot, és hogy karikázni szeretne! Először döbbent csend, majd hangos igenlés követte a felvetést. Amikor egy csoporthelyzetben valaki elkezd ellenhangot képviselni, mindig kétesélyes a dolog. Ebben a helyzetben is kissé billegett a mérleg. Először csak hozzászólások, halk véleménynyilvánítás követte a hangot. A bizonytalanságot az első csatlakozó igen szüntette meg. Aztán szép lassan tábora lett Klárinak. Már csak ki kellett nevezni a térképfelelőst, Jutkát, aki magabiztosan vette kezébe az irányítást. Még csak nem is forgatta vagy állította irányba térképünket. Biztos újjal mutatott rá a helyre, ahonnan indultunk, és a célra, ahová meg kellett érkeznünk. És jó vezetőnk volt! Mintha a szabadság apró fellobbanását éreztem volna néhányunkon. De lehet, hogy csak bennem volt ez az érzés?!

Zatec városában indulásunk előtt bekukucskált a mikrobusz ablakán egy idős bácsi, és magyarul örvendezett nekünk. A cseh-német határ közelében egy újabb magyar, aki ráadásul Szlovákia magyarok lakta vidékéről származott. A mai napig beszél magyarul, és a gyerekei is megtanulták anyanyelvüket az édesapjuktól. Valahogy nagyobb megbecsülést tapasztaltunk ebben az országban, mint korábban más szomszédos országokban.

Ezen a napon a hegyek közt autózva elgondolkodtam azon, miért a hegyvidékre mondjuk azt, hogy szép. Hogy csodás táj. A magam válasza így hangzott: talán ősi idők óta vágyunk a változatosságra. Talán az emberi test hullámait, görbületeit, kiemelkedéseit, hajlatait és mélységeit látjuk viszont a hegyvidékben. Talán ősi érzésünk az emelkedés és a süllyedés érzése, ami gyomorszájunk környékén jelentkezik. Talán feltételezi és kiegészíti egymást a felfelé haladás erőfeszítése és a lejtőn haladás könnyedsége. Talán a hegytető, ahol közelebb vagyunk az éghez, és a mélység, ahol közelebb vagyunk a bűnhöz, szükséges helyszínei emberi életünknek. Talán…

Szép nyári nap! Kiéhezve és fáradtan értünk haza este. Útközben a fiúk közt előkerültek katonatörténeteik. Hősiesség, bátorság, kitartás, felhőtlen vidámság, rafinéria, engedelmesség, tolerancia… stb. sorakozott történeteikben. Mintha lehetne ennyi sok év távlatából másként is szemlélni ifjúságuk hajdan volt időszakát. Szülési történeteinkhez mi, nők, túl fáradtak voltunk. Ezért hallgattunk róluk, és így kimaradtak.

Aznapi utolsó kocsmaélményükben ismét hallhattak magyar szót Jutkáék és Klárièk. Ezek azonban nyomdafestéket nem tűrő, jellegzetes magyar kötőszavak voltak, és zömében negatív jelzők a magyarokra. De azért találkoztunk ezen a napon is anyanyelvünk cseh gyakorlóival.

Gejzíreket és vulkánokat kerestünk, mert bujkáltak. No nem azért akartunk velük találkozni, hogy megtisztogassuk őket, hanem mert az útikönyv leírása szerint páratlan természeti jelenség, sajátos növényvilággal, állatvilág nélkül, mivel az állatok elpusztulnak a föld mélyéből feltörő gyilkos gázoktól. Tényleg! Itt ilyen közel van a föld mélye, hogy a felszínre tud jönni az, ami eredetileg a föld alatt van? Csapatunk megosztott érdeklődéssel indult a Katerine vulkánhoz. Gondoltuk, maradjanak túlélők is, akik méltóképpen megemlékezhetnek hőseikről. Kezdeti vidámságunk enyhe aggodalomba csapott át, amikor régóta hiába vártuk kíváncsi társainkat. Az idő csak telt, és nem lassan, hanem gyorsan, és már épp a sorshúzás előkészületeit tettük, amikor végre felbukkant Klári, és sorban a többi négy ember is. Most már elmondhatjuk, hogy hősök voltak, mi meg kíváncsiak lettünk, és azóta buzgón nézzük a gejzírek földjéről készült fotókat. Szag nélkül.

Waldsassen egy német városka, ott is jártunk. Hihetetlen még mindig az a fajta lazaság, ahogy átkerekezhettünk egyik országból a másikba, sorompók és határőrök nélkül. A városkában egy gyönyörű, barokk berendezésű gótikus templomot látogattunk meg. Elmondható, hogy ebben a templomban minden a helyén volt, szépen, egységben. Dúsan díszített, faragott stallumok, padok, mennyezet – és holt szentek csontvázai, vitrinben, felöltöztetve legdíszesebb öltözékükbe. A lábaiknál térdeplő és segítségükért imádkozó hívek egyenesen szemgödreikbe nézve mondhatják el kéréseiket. Azon gondolkoztam el e látvány kapcsán, hogy rendben, ez most a végleges, legjobb formájuk ezeknek az alakoknak. De hogyan néztek ki, mondjuk, haláluk utáni oszladozó állapotukban, félig lefoszlott arcukkal, ujjaikkal, térdkalácsukkal? És volt egyáltalán ember, aki odaadóan képes volt imádkozni hozzájuk? És milyen segítséget tud adni az, akinek legfőbb gondja, hogy ne dőljön el, vagy az, hogy éppen leesik a füle vagy az orra, amit nem tud elkapni?! Szóval bizarr, de szórakoztató. Mármint nekünk, élőknek. De vajon nekik?

Miközben Németországban karikáztunk, fiaink közül hárman elvesztek. Bár ők nem tudtak erről. Mármint, hogy elveszettek. Észre sem vették. Csak ültek az árnyas diófa alatt, és kedélyesen beszélgettek, szundikáltak, élvezték a nyarat, a társaságot, a témát. Mindaddig nyugodtak voltak, míg meg nem jelent köztük Robi, aki nagyon megörült, hogy pont ugyanott találta őket, mint amikor elindultunk Kappl kolostora felé. Nyergelj, fordulj! – és máris mindenki boldog. Mert megtaláltuk őket, és mert végre együtt sörözhettünk Németországban.

Mindezek előtt Cheb csodás városa nyitotta ki számunkra ajándékszelencéjét. Kaptunk egy selyemfüves kertet, ahol szundikáltunk letűnt idők nagyjainak védelme alatt. Valamilyen oknál fogva ebben a városban nem törték-zúzták porrá Lenin és a „hős" orosz katona szobrát, hanem beállították egy templom hátsó kertjébe. Pont a fal tövébe. Mondjuk, a szentély kifordított ívére. Hát mi ez, ha nem a megszentelő kegyelem maga! Gondolta volna ezt Lenin valaha is, hogy szobrát és az oltáriszentséget csupán egy fal választja majd el?! Azt meg mi nem gondoltuk volna soha, hogy ebéd utáni szundikálásunkat a gyepen egy fegyveres orosz katona kőbe merevedett szobra őrzi majd.

Laci büszkesége határtalan volt ezen a hétfő reggelen, mivel deltás igazgatónk Superior Hurricane kerékpárján tekerhetett, aminek története túránk vasárnapján kezdődött.

A vasárnapot megérkezésünkkor megszentelte az Úr egy poros útszéli krimóban. Különlegessége nem a sör, hanem a felszolgálólány volt. Egy eltévedt virágszál, aki furcsa módon él egy olyan helyen, amely nem élőhelye. Munkáját teljes odaadással végezte, pedig sem külső megjelenése, sem viselkedése, sem öltözködése nem illett ehhez a helyhez. Arcán mégsem az elégedetlenség, hanem az a fajta belső megelégedettség látszott, amely azt üzeni szemlélőjének: „Helyemen vagyok." „Jó, hogy itt vagyok." Titok maradt számunkra, mit keresett abban az ócska lebujban.

Milyen érzés lehet pedál nélkül pedálozni? Lehet, hogy jobb, mint egy „megjavított", de csámpásan forgóval? Erre a kérdésre a választ csak Laci tudja, aki Karlovy Varyban, a filmfesztivál nyertes filmjének utolsó jelenetébe került be. A filmet az élet rendezte, producere pedig Marta Propokova volt. Forgatókönyvíró Vlecsej Micsov, főszereplő Németh László. Laci még éppen végig tudott gurulni megújult bicajával a „vörös szőnyegen", mielőtt feltekerték azt. Izgalommal és áhítattal hallgattuk beszámolóját nagy jeleneteiről.

Részletek a forgatókönyvből:

„Erdei bicajozás, árnyas, ligetes úton, a Teplá-folyó partján, folyásirányban. Az arcokon könnyedség. Átkelés

egy függőhídon. Az arcokon némi izgalom. Délidő. Piknikebéd a folyóparton. Az arcokon megelégedettség. A folyón kajakosok hada. A parton sziklák sziklamászókkal. Fotók készülnek, lazítás, igazi kirándulóparadicsom. Bicajosok, kirándulók, falmászók.

A magyar csoport beszélget. Elteker mellettük Marta a családjával. Felfigyelnek a magyar szóra. Megállnak, ismerkednek. Főként Marta. Laci érdeklődik a Karlovy Varyba vezető út iránt. Marta segítséget ajánl fel. Rövidített útvonalon vezeti el a csoportot a városba. Titkos kertek tövében, úttalan utakon. A csoport kissé hitetlenkedve, de követi. Közben Laci jobb oldali pedálja letörik. Marta segítségére siet, azaz felajánlja, hogy segít szerelőt találni. Elviszi magával haza Lacit. Miközben beszélgetnek, iszogatnak, a szomszédban megjavítják a pedált. Közben Laci titkos információkhoz jut Martáról és családjáról. Érzékeny búcsút vesz őrangyalától, majd felveszi a kapcsolatot társaival.”

Ilyen tényleg csak a filmekben történik. Előre megírt eseménysor mentén. Szóval nagyon megörültünk, amikor visszakaptuk Lacit! Épségben, minden testrészével a helyén. Sőt a letört pedál helyén új retrópedál villogott, akarom mondani fityegett.

Karlovy Vary mellesleg igazi gyöngyszem. Fény, csillogás, gazdagság, csodás épületek, kellem és küllem. Nem a mi világunk, de „duzzogva” végigtekertünk főutcáján.

Reggelünket Loket várában kezdtük. Nyilazási versenyünket Tamás és Robi szinte azonos körrel nyerte. Kerestük Geothe nyomait, akiről megtudtuk, hogy 72 évesen a vár oltalmában szerelembe esett egy 19 éves lánnyal. Ki irigykedve, ki hitetlenkedve, ki csodálkozva, ki elismeréssel hallgatta a történetet. Mindenesetre elmondható, hogy a szerelem nem életkor-, hanem állapotfüggő. Lelkiállapot, szellemi állapot, fizikai állapot, szerelmi állapot… – bárki választhat kedve szerint.

A kerekezés egyik legnagyobb élménye a gurulás. Nekünk ezzel indult a vasárnapunk. Nagy gurulással. Mivel otthonunk egy hegyen volt, a látnivaló meg a völgyben. Hála Isten!! Nem ellenkeztünk, és örömmel adtuk át magunkat a szélnek és a térnek, amelyben lefelé haladva mintha repültünk volna. Nekem legalább is ilyen érzésem van, ahányszor lefelé pörög a kerék!

Második közös esténket pingpongozással zártuk. Profik és műkedvelők, plusz én, a nézőközönség. Lendület és játékosság, rafinéria és lábmunka. Lecsapás és felütés, szervák, no meg egy asztal és a háló. Ja, még egy kéz is kell hozzá, amelyben ott az ütő. Nekem kb. ennyi a ping-pong. A többiek meg élvezettel játszottak, különböző párosításokban.

Esős nap volt az aznapi. Marienbad fogva tartott bennünket. (A város neve így németesen hangzik, de jobban is, mint Marianské Lázne.) Egyszerűen nem találtuk a kijáratot. Csodás város, az bizonyos. Letűnt korok nagy fürdővárosa, bár csillogását ma is őrzi. Talán nő ez a város?

Ide járt többek között Márai, Chopin, Mark Twain. A város 19. század végi hangulata ma is fellelhető. Több ugyan a wellness- és fitness-létesítmény, de ennek itt valós gyökerei vannak. A „boldog békeidőknek” nevezett korszakban ez sajátos életstílus volt. Fürdőbe járni, vízkúrával gyógyítani krónikus betegségeket, gyermekáldás hiányát, mozgásszervi panaszokat. Csak ülni a meleg vízben, és hagyni, hogy az ásványok, vitaminok, nyomelemek feloldódva a vízmolekulákban, bőrön keresztül vagy szájon át fogyasztva, egyesüljenek a belső vizekkel, és azokat megtisztítva, feltöltve, felerősítve varázsolják egészségessé az ücsörgőt.

Vízben nekünk is volt részünk, csak épp fölülről. Nyakba csorgatva. Így nem volt annyira kellemes. De szerencsére karikában haladva visszatértünk első söröző helyünkre, ahol annak az ifjú párnak az egészségére ittunk, amelyik ezen a marienbadi szombaton egy magyar városban, a törvény képviselője előtt fejezte ki házasságkötési szándékát. Első lépés volt ez számukra, amely mellé azóta meg is tették a másodikat. (Isten áldja őket soká, soká!!) A sör mellé fűtött kandalló is járt (tekintettel arra, hogy odakint 15 fok körül lehetett), így kívül-belül felmelegedtünk.

A „megérkezés egy idegen helyre”-érzés mit jelent neked? (Írd meg nekem, mert érdekel: szcszsoka@gmail.com!) Számomra szorongással vegyes izgalmat. Előfeltevéseket. Belenyugvást a megváltoztathatatlanba. Örömet, ha nem vagyok egyedül. Kíváncsiságot, egy más állapotot. Végtelen időt. Valami ismerős, otthonos keresését.

Nekünk ezt Marika adta. Az ismerőset és otthonosat. Magyarul beszélt! Érthetően, tisztán. Bár Laci is jó cseh nyelvből, Marika nagyban megkönnyítette a kommunikációt. Kedves, vidám lénye őrangyallá tette számunkra. És ő volt az, aki megértette velünk, hogy nem kell matracon, a tornateremben aludnunk. Kaptunk ágyakat! Hát igen. Elkényelmesedtünk már, no meg az évek… Bár vállaltuk a túrát matracos változatában is, de így azért minden reggelnek más volt a hangulata.

Az autóút hosszú volt. Megállók és kényszermegállók szabdalták álmainkat és zsibbadtságunkat. „A kényszer nagy úr!” – pláne, ha rendőrruhába öltözött, és pláne, ha nő. (De miért nem szoknyás nő a rendőrnő? Olyan csini-mini, mint a női teniszezők.) Szigor és pattogó német szavak. Így állított meg minket az osztrák hatóság, okmányellenőrzésre. Mindenkit azonosítottak: hosszú haj, rövid haj, szakáll, bajusz, szemüveg – mindennek a megfelelő fejen kellet lennie. Hiába jelentkeztem én a Csizovszki név hallatán, hiányzott az orromról a szemüveg, így tovább keresték a szemüveges göndört ugyanezzel a névvel. Adatbankjuk most már örökre birtokolja nevünket. Ez jó érzés. Név szerint számítunk osztrák sógorainknak!

Indulásunk gyors és pörgős volt. A Kiss triónak rokonlátogatással indult a megérkezés Nyugat-Magyarországra (testvéreikhez az Úrban), és többszöri ebéddel. Jó éhesek lehettek, mert sehol sem tiltakoztak. Némethék, Csizovszkiék, majd Inczédiék fogadták őket túláradó örömmel. Kláris, Gábor és Bandrás már a 0. napon teljesítette az első etapot a KARIKA-2009-TÚRÁ-ból. És az autóban ülési teljesítményük is magasabb volt bármelyikünkénél, 440 km-el.

A kezdet mindig nehéz. A befejezés még nehezebb. Záró emlékül vendéglátó igazgatónk elismerő gondolatait idézem még. Miután megtudta, hogy egy pap is karikázik velünk, felsóhajtott: „Így könnyű, hiszen állandó és közvetlen kapcsolatot tarthatnak a Nagy Főnökkel!” Megállapítása igaz, mivel van körünkben felszentelt hivatás, de felszenteletlen is jó néhány, akik közvetlen kapcsolatuk által, Istenben élésük által részét alkotják ennek a körnek, összetartják és éltetik. A Karikában. A Túrában. A Túra-Karikában – és a Karika-Túrában!

Visszaértem történetem elejére. Körbe-körbe, karikába.

Számítógép-monitor, billentyűzet, fényképek, notesz, két szem, egy szemüveg, két kéz, egy fej és abban cikázó gondolatok. Ez a most.

Csszzsóka

(Ui. Várható folytatás: 2010. 10. 10.)

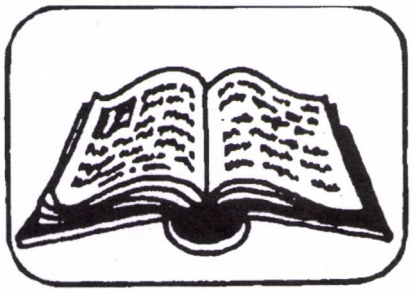

BIBLIA

Az októberi és novemberi elmélkedéseket a Bokor Közösség ifjú nemzedékének néhány tagja írta, nevezetesen: Kőszegi Júlia (okt. 4.), Kőszegi Mátyás (okt. 11.), Bajnok Dániel (okt. 18. és nov. 29.), Bajnok Kristóf (okt. 25., nov. 1., 15., 22.), valamint Sztraka Ágnes és Frank Tamás (nov. 8.).

Október 4. — Évközi 27. vasárnap — Mk 10,2–16 — Házasság gyermekmódra

Már megint a farizeusok. Most a következő kérdéssel igyekeznek tőrbe csalni és lejáratni Jézust: „Szabad-e a férjnek elbocsátania feleségét?” Persze mi tudjuk, hogy az ő sarokba szorításához nem lehet elég korán kelni. Jézus tisztázza, hogy Mózes annak idején csak azért engedélyezte az asszony válólevéllel történő elbocsátását, mert számolt szívük keménységével. „De Isten a teremtés kezdetén férfit és nőt alkotott. Az ember ezért elhagyja apját, anyját, feleségével tart, és ketten egy test lesznek. Ettől kezdve többé már nem két test, hanem csak egy. Amit tehát Isten összekötött, azt ember ne válassza szét!” Hányszor hallottuk már ezt az idézetet, szinte már a könyökünkön jön ki. Pedig ha belegondolunk, milyen szép, amit Jézus itt mond. Isten a teremtéskor elgondolta, hogy nekünk miképpen lenne a legjobb, így megszületett férfi és nő felbonthatatlan egysége. Erre az ember – mint ahogyan egy kis idő elteltével az atomról, az „oszthatatlanról” is bebizonyítja, hogy osztható – kitalálja, hogy felrúgja ezt az isteni egységet. Mert kemény a szíve.

Pedig instrukciókat is kapott a témához. Megvan például a helyes sorrend. Vajon Jézus miért nem azt mondja, hogy „ketten egy test lesznek, és az ember elhagyja apját, anyját és feleségével tart”? A férfi dönt: számomra mostantól ez a nő a legfontosabb. Még a szüleimnél is – azoknál az embereknél, akiknek az életemet köszönhetem – fontosabb. Feleségül veszem, vele tartok, és eggyé leszünk. Mesésen hangzik. Mégis hányan borítják fel ezt a sorrendet, és mire eljutnak a házasságig (ha egyáltalán), már annyiszor váltak egy testté valakivel, hogy számukra elveszti értékét Isten egyik legszebb ajándéka. Nem csoda, ha simán felrúgják a házasságot is. Úgy vannak vele, mint a próba munkaidővel. Az elején jónak tűnt a meló, de most úgy gondolom, mégsem kell. Otthagyom.

Jézus aztán már nyújtja is a következő kapaszkodót: elmondja, milyeneknek kell lennünk. Mint a gyermekek. Ez segít többek között abban, hogy a nagy szavakkal elpapolt „Isten alkotta, felbonthatatlan férfi-nő egységet” megélhessük a mindennapokban. Ezért tehát lássuk: Mi jellemzi a gyermeket?

Feltétlen bizalom. A folytonos gyanakvás nem jó tanácsadó, és teljesen felőrli energiánkat. Más baj nincs vele. Persze bízni valakiben kockázatos. Bánthatnak, sérülhetünk. De milyen szép, ha valakire teljesen rábízhatom magam, ha tudom, hogy számíthatok rá, ha biztonságban érezhetem magam mellette, ha önmagamat adhatom, és ha érzem, bízik bennem.

Csodálat. Hát igen, a felnőtt ember hajlamos mindent természetesnek, illetve neki kijárónak venni. Kicsit kiveszett belőlünk a szemek elkerekítésének képessége. Nahát, milyen aprócska ez a virág! És mennyi kedvesség van ebben az emberben! Ha tudjuk csodálni környezetünket, másokat és önmagunkat, rájövünk, hogy milyen gyönyörű világban élünk, milyen remek emberekkel.

A szeretet kimutatása. Meggondolandó. Az „Amikor elvettelek / hozzád mentem, mondtam, hogy szeretlek, minek ismételjem magam?” című magatartás igen kevéssé tudja kielégíteni szeretetet kapni és adni vágyó igényeinket. Fontos nap mint nap tudnom és éreznem, hogy a másik szeret. És fontos biztosítani őt a szeretetemről. Az érzelmek kimutatásának 1001 módja van, lehet válogatni belőle. Kihez melyik áll közelebb.

Megbocsátás, elfogadás, őszinteség, növekedési vágy. Sok dolgot elleshetünk még a gyerekektől. És még így sincs garancia. Attól, hogy megvan a recept és hozzávalók, még nem biztos, hogy jól sikerül az étel. És mennyivel bonyolultabb a házasság, mint az almás pite! De töretlenül próbálkoznunk kell! Menni fog! Isten bízik bennünk.

Október 11. — Évközi 28. vasárnap — Mk 10,17–30 — Több mondat a gazdagságról

Jézus igen meglepi a gazdagot, amikor az leborul előtte, és az örök életet óhajtja, hiszen számára már csak a szegénység az egyetlen feltétel ehhez. Nem kell csodálkoznunk a fiú reakcióján, amikor lehervadt arccal elsomfordál.

A következő rész többek között rám is vonatkozik; akit nem érint, annak jó. De most őszintén: Ki az közülünk, akinek nem jön jól egy kis pénz? Nem fantáziálgattunk már ezerszer azon, hogy ha anyagi helyzetünk kicsit jobb lenne, mit is kezdenénk? Dehogynem. Én legalábbis biztosan. Minden nap, amikor bemegyek a munkahelyemre (egy kapitalista német cégnek dolgozom) hálát adok, hogy van munkám, ugyanakkor nem feltétlenül nagy örömmel gondolok az aznapi teendőkre, mert azok alapjában véve nem tetszenek. Sokszor azon ábrándozom, hogy „de jó is lenne egy kicsivel több pénz, akkor végre megalapíthatnám a családomat, amiért minden nap most is dolgozom”! Persze sokan mondják erre azt, hogy hát mire várok, meg majd Isten megsegít, a családhoz úgysem kell pénz, csak szeretet. Félreértés ne essék, én nem akarok gazdag lenni. Egyszerűen gyerekeket szeretnék. Ehhez nem kell nagyon sok pénz, én csak annyit szeretnék, hogy a jövendőbelim el tudjon menni szülni, ne legyen akadály az, hogy a kettőnk fizetése is kevés, hát még az enyém egymagában. Így hát most marad a spórolás, már egész jól megy, majd úgy is lesz gyerek.

Foglalkoztat a pénz. Mindenkit foglalkoztat, hiszen minden könnyebbnek tűnik általa. Ezért is nehéz megválni tőle. De ha egyszer könnyebben tudjuk megoldani a problémáink nagy részét pénzzel, miért mondja Jézus, hogy legyünk szegények? Nem azért, mert ő is az volt, kipróbálta és tetszett neki, hanem mert tudja, hogy a gazdag ember kevesebb eséllyel látja meg a szegényt. Valahol van is erre egy mondás: „Ha az ember kinéz az ablakon, látja a többi embert, a csodás természetet. Ha bekeni egy kis ezüsttel az ablakot, már csak a saját arcát látja.” Ez valóban így van, sajnos nekem is van rossz tapasztalatom ez ügyben. A szegény észreveszi a másik embert, a gazdag nem. Ennyi. Ez a kulcs. Aki látja a többit, szeretheti

őket, és segíthet nekik. Ez kell az üdvözüléshez, ha jól tudom.

A határok azonban nagyon képlékenyek, és a gazdagság is relatív. Nem várhatjuk el mindenkitől, hogy remetei szegénységben éljen. Egy különbség van még a mai gazdag ember és a bibliai ifjú között is. Ma a többi parancsolatot megtartva nem lehetünk gazdagok, régen talán igen. Ez is megfontolandó, ha már be akarunk jutni a Mennyek Országába.

Október 18. — Évközi 29. vasárnap — Mk 10,35–45 — Zebedeus fiainak kérése

Jakab és János arcátlan lobbisták. Pontosan tudják, miképpen lehet jutni valamire ebben a *világban*: a megfelelő emberhez kell fordulni kérésünkkel, még mielőtt mások tennék ugyanezt. Így lehetünk igazgató-helyettesek, így nyomhatjuk be gyerekünket egy jó iskolába, így kaphatunk helyet a nagyfőnök jobb- és balkeze felől. A *világban* évezredek óta mindenhol így megy ez – aki jól lobbizik, az szerezhet pénzt, hatalmat, befolyást, pozíciót. Nem csoda, hogy Zebedeus két fia is így óhajtotta többre vinni a többi tíz tanítványnál. Persze ne gondoljuk, hogy amazok másként gondolkodtak a *világ* dolgai felől: alighanem azért bosszankodtak (Mk 10,41), mert nem nekik jutott eszükbe hamarabb szólni egy-két szót a saját érdekükben.

A tanítványok Jézus haláláig képtelenek arra, hogy másképp gondoljanak mesterükre, mint politikai megváltóra. Nem értik, hogy miről beszél Jézus, amikor az *Országot* emlegeti – azaz hogy azt hiszik, hogy értik: nyilván a felszabadított Izraelt. (Számunkra: a helyreállított Nagy-Magyarországot.) Itt aztán jó lenne megszerezni a főkancellári vagy pénzügyminiszteri posztot Krisztus Urunk elnöklete mellett! Van tehát miért könyökölni. Jézus számára azonban az *Ország* nem a *világ*, ahol megéri strapálni magunkat, hogy másokat megelőzve jussunk pozíciókhoz. Akkor vajon mi? Talán a Mennyország, ahová (hitünk szerint) halálunk után jutunk? Igen, de nem csak az. Jézusnál nem választható szét élesen egymástól a földi életet követő örök élet Országa és az Isten Országa itt a Földön, amelyet keresni kell (Mt 6,33), amely már közel van (Mk 1,15), amely a szegényeké (Lk 6,20), ezért oda nemigen juthat be gazdag (Mk 10,23), sőt, erőfeszítés nélkül senki sem (Lk 16,16). Isten Országa köztünk van (Lk 17,21), de nem egy fizikailag vagy földrajzilag meghatározható helyen, hanem a lelkünkben, a barátságainkban, a családjainkban, a közösségeinkben. E helyeken nincs jobb- és bal felől ülés, nincs hatalomgyakorlás, csak szolgálat van! „Aki első akar lenni köztetek, legyen a rabszolgátok.” Ó, de távol van ettől a világ, hiába nevezik magukat miniszteréknek (szolgáknak) fő korifeusaink.

Az evangéliumi szakasz azonban felvet egy olyan problémát is, amelyre nem tudom, van-e jó válasz. Márknál maga a két tanítvány áll elő fenti ambiciózus ötletével, Máté viszont (Mt 20,20) mintha megkegyelmezne a testvéreknek, és anyjuk szájába adja a kérést. Ezzel egyrészt leveszi a felelősséget a fiúk válláról (hiszen nem ők mondják ki a kérésüket), másrészt kissé közelebb hozza mihozzánk a történetet. Mielőtt ugyanis elhamarkodottan pálcát törnénk e lobbisták felett, kérdezzük csak meg magunktól: Mi talán még soha nem próbáltuk hasonlóképpen egyengetni például gyermekeink útját? Az ilyesmit protekciónak szoktuk nevezni, és általában dühítő jelenségnek tartjuk mindaddig, amíg velünk vagy mieinkkel szemben alkalmazzák mások érdekében, és nem mi kényszerülünk rá. X elintézte, hogy a gyerekét felvegyék a jó nevű Y iskolába. Z-t sikeresen beprotezsálták arra a munkahelyre, ahova rajta kívül még hárman jelentkeztek, de – fájdalom – nem volt megfelelő a kapcsolati tőkéjük. Csúnya protekció! Pedig hány ismerősöm köszönheti szülei, barátai buzgalmának, hogy ide került, és nem amoda. Szabad ezt? Nem tudom. Azt tudom, hogy aki nem viseli szívén gyermeke taníttatását (például azt is, hogy milyen iskolába jár), az csúnya hibát vét. Hol a határ az érdekeimért (vagy az enyéim érdekeiért) való kiállás és a protekció, illetve lobbizás között?

Úgy hiszem, Jézus számára ez nem lett volna kérdés. Ő nem e világban gondolkodott, hanem az Országról beszélt. A lobbi- és protekciókényszert a teljesítményorientált világ „erőlteti” ránk, amely elvárja tőlünk, hogy harcoljunk meg felebarátainkkal a munkahelyekért, iskolákért, jó orvosokért, és még ki tudja miért. Ha nem tesszük, megnézhetjük magunkat. A szeretet országában azonban nincs efféle teljesítménykényszer, így nincs szükség protekcióra sem. De vajon mit szabad tennünk, míg ebben a világban (is) élnünk kell (vö. Jn 17,15)?

Október 25. — Évközi 30. Vasárnap — Mk 10,46–52 — Szemesnek áll a világ?

A jerikói vak koldus nemigen hallgat másokra. Amikor megtudja, hogy Jézus jár arra, elkezdi kiáltozni, hogy „Jézus, Dávid fia, könyörülj rajtam!”. Ez valamilyen oknál fogva erősen zavarja az Emberfia útitársait. Lehet, hogy azért, mert igazából mindegyik a saját problémájára akart gyógyulást a csodatévő doktortól? Nem kizárt. Mindenesetre én nehezen tudom elképzelni, hogy Jézus úgy utazott volna, hogy közben a körülötte lévők folyamatosan a nyavalyáikat mutogatják neki. Számomra sokkal közelibb az a kép, hogy a Tanító útközben komoly dolgokról beszélgetett a többiekkel, azaz tanított. És ezt a valóban fontos tevékenységet zavarja meg a koldus a kiabálásával. Ez az a helyzet, amikor valószínűleg én is igyekeznék a zavaró körülményeket (a bekiabálókat) kizárni, hogy mind csak Rá figyelhessünk.

A vak azonban nem riad vissza a tömeg – érthető – rosszallásától. Neki már nincs veszíteni valója. El is éri célját, és sikerül felhívnia magára a figyelmet: Jézus – talán éppen félbehagyva egy gondolatot – magához hívja. És nem veti szemére antiszociális viselkedését, hanem megkérdezi, hogy mit szeretne. „Hogy lássak” – így a vak. Jézus ezt válaszolja neki: „Eredj, hited meggyógyított téged!” És tényleg csoda történik, meggyógyul. Erre mit tesz a mi vakunk? Azt hinnénk, hogy a csoda miatt érzett nagy hálájában mindent teljesít, amit Jézus kér tőle. Hát nem, nem hagyja ott, hanem követőjévé szegődik.

Ha a saját érdekeinket mindig háttérbe szorítjuk mások érdekeihez képest, akkor lehet, hogy sikerül olyan áldozatot hoznunk, amelyet valójában nem is vár el tőlünk az Isten. Ettől nekünk rossz lesz – de Neki sem lesz jobb! Lehetséges, hogy a tömeg szeretet volna zavartalanul hallgatni a tanítást, és talán Jézus maga sem kívánta tovább szaporítani a vele együtt utazók számát; a vak azonban észrevette, hogy élete lehetőségét szalaszthatja el – mind a gyógyulás, mind az igazzá válás útján –, ha hagyja Jézust továbbsétálni.

Semmiképp sem akarom az önzést dicsőíteni az altruizmussal szemben. Úgy látom, a világban – legalábbis a mi felünkön – sohasem látott magasságokba jutott az egyéni érdekek imádata. A sok önző ember között pedig elvész az Isten hangja, és még földi értelemben sem teremthető meg a harmónia. Másrészről viszont a közösségi önfeladás a saját Istenhez vezető utunkon félrelépésnek is bizonyulhat, ha arányaiban nem indokolt az önfeláldozás. Igenis ***jogomban áll zavarni másokat***, akár a terhükre is lenni, ha az én problémám fontosabb. A közösségi elvárások szempontjából is érvényes, hogy elvte-

lenül nem engedelmeskedhetek nekik. Ha magamat teljesen feladom, akkor a közösség ezzel valami nagyon fontosat veszít el.

A jó közösség egymást szerető emberekből áll. Az egymást szerető emberek pedig empatikusak, ezért át tudják és át is akarják érezni, mi van testvérük lelkében. Ettől még esetenként ütközhetnek az érdekeik, amelyeknek feloldása lehet nehéz, türelmet és szeretetet próbáló feladat. De ezek a feladatok is lehetnek építőek, ha jól oldjuk meg őket.

November 1. — Mindenszentek ünnepe — Mt 5,1–12 — Nyolc boldogság

Lukácsnál (Lk 6,20-23) a nyolc helyett csak négy boldogság van. Közös mindkét evangéliumi részben, hogy boldogok a sírók és a Jézusért gyalázottak (ez utóbbi Máténál „9. boldogságként" szerepel a szövegben, az első nyolctól eltérően a hallgatóságnak közvetlenül, második személyben mondva). Máté – Lukáccsal ellentétben – az első boldogságnál „lélek szerinti" szegényeket említ, ami rengeteg hamis értelmezési lehetőséget nyit meg, mint például: boldogok a bolondok, boldogok az önhittségtől és az anyagi kötöttségektől mentesek, boldogok, akiknek nem mindenük a pénz stb. Lukács magától értetődővé teszi, hogy a tényleg nyomorgókra – és nem a tisztes körülmények között élőkre – gondol, mivel nála a második boldogság az éhezőké. A mátéi „lélek szerint szegények" kifejezést talán úgy lehet jól érteni, hogy ők azok, akik a másoknak adás miatt tudatosan, következményképpen elszegényítik magukat, olyan szintre, hogy már alapvető szükségleteik sem teljesülnek, így nyomorogniuk kell. Azért ez az értelmezés is különbözik némileg a „született nyomorgók" jelentéstől, mivel aktivitást feltételez, illetve lehetőséget ad arra, hogy magunkat ne diszkrét skálán (nyomorgok vagy nem nyomorgok), hanem egy folytonos vonal mentén helyezzük el (ma ennyit adtam, ennyivel kerültem közelebb a nyomorúsághoz).

Az éhezők Máté szövegében is szerepelnek, azonban szinte teljesen elveszi ennek társadalmi élét, amikor azt írja: „boldogok, akik éhezik és szomjazzák az igazságot". Ki az, aki erre azt mondaná, hogy őt nem érdekli az „igazság"? A félreértést tovább súlyosbítja, hogy a magyarban köznapi értelemben az igazság szót a „valóság" szinonimájaként használjuk, s így értve a mondat akár egy újságírói vagy a rendőrnyomozói szakszervezet jelmondataként is működhetne. De még akkor is, ha az igaz szót nem értelmezzük félre, hanem „Istennek tetsző" értelemben használjuk, még így is teljesen mást jelent ez, mint Lukácsnál. Ily módon a szöveg már nem fiziológiai éhséget vagy szomjúságot jelent, hanem valami „magasabb rendű", önmegvalósítási szükségletként jelenik meg. (Maslow szükségletpiramis-elmélete öt egymásra épülő szinten különíti el az ember szükségleteit, amelyek közül a fiziológiai szükségletek az alapvetőek – éhség, alvás stb. –, míg legfelül az önmegvalósítási szükségletek állnak.)

Máténál és Lukácsnál tehát két ugyanolyan, egy hasonló és egy nagyban különböző boldogság van. Máténál szerepelnek még ezeken kívül: a szelídek, a könyörülők, a tiszta szívűek, a békességet készítők és az „igazságért" üldözöttek. Érdekes, hogy – amint a szegénységnél láttuk – ezek is inkább valamilyen tevékenységet végzőkről, nem pedig valamilyen állapotban levőkről szólnak. Aki került már igazán súlyos emberi konfliktusba, az valószínűleg meg tudja erősíteni, hogy a szelídség és a tiszta szív fenntartása bizony igen kemény munka is lehet, ezért én is úgy vélem, hogy itt a magunkat megszelídítésről és megtisztításról van szó.

Lukács vagy Máté hitelesebb? Nem tudom. Ez is, az is szolgálhatja az Úr célját. A mi feladatunk, hogy a két értelmezés közül mindig azt alkalmazzuk a saját életünkre, amelyiknek több haszna van – az Isten Országa szempontjából.

November 8. — Évközi 32. vasárnap — Mk 12,38–44 — Hogyan adjunk?

Hányszor, de hányszor halljuk a két fillér történetét „a bezzeg-özvegyaszszonnyal". Gyerekkorunkban a kifestős hittanfüzet rőzsehordó asszonyságra emlékeztető elgyötört néniképének képe alapján próbáltuk átérezni a történetet, később, hittanórákon, közösségi találkozókon átbeszélve, esetleg tettekké formálva kíséreljük megérteni a lényeget, és ennek szellemében cselekedni.

Megérteni azt, ami pofonegyszerű, és Jézus a példabeszédben konkrétan ki is mondja, szinte elvéve a lehetőséget az utólagos értelmezéstől, az „aha"-élményektől. Talán, mert ebben a részben van a teljes jézusi mondanivaló esszenciájának egyik fontos részlete? Talán. Talán, hogy itt véletlenül se essék félreértés? Talán. Talán azért, mert a tisztán megjelenített adáseszménynek követése az egyik legnehezebb feladat? Talán. „Ez a szegény özvegy többet dobott a perselybe, mint a többiek. Azok ugyanis mindnyájan fölöslegükből adtak, ez azonban azt a keveset is odaadta, amire szüksége volt: egész megélhetését" (Mk 12,43-44).

A szövegből nem derül ki, így valószínűleg nem is fontos, hogy az asszony idős volt, vagy fiatal, voltak-e gyerekei, vagy sem, illetve hogy a pénz jó helyre került-e, vagy sem.

Saját példánkon viszont látjuk, hogy az adás akadozik. Egyszerűsítünk. Odaadjuk, amit már két éve nem vettünk elő a szekrényből – ha épp van időnk összekészíteni. Ha jól keresünk, még pénzt is adunk, de meg akarunk győződni arról, hogy ki használja, mire használja. Figyelemmel akarjuk kísérni a sorsát, egyfajta hatalmat érzünk magunkban, hogy megmondhassuk, mit tehetnek adományunkkal, és mit nem. Az a vágyunk, hogy jó helyre adjunk, teljesen normális, viszont miután gondos körültekintéssel adtunk, már nincs hatalmunk a pénzünkkel tovább rendelkezni, más embereket irányítani. Bezzeg az özvegyasszony...

Azt gondolom, az írástudókéhoz hasonlító képmutatás, ha a szöveg elemzésre, magyarázkodásra késztet minket, ha kizárólag hivatkozási alapként szolgál. Álszent, ha az adással szabályozni, hatalmat gyakorolni is akarunk. Adni kell. Oda kell adni, amink van.

November 15. — Évközi 33. vasárnap — Mk 13,24–32 — Ha eljön az a nap

Egyszer régen egy közösségi találkozón előkerült az a téma, hogy vajon mit csinálnánk másként, ha pontosan ismernénk halálunk dátumát. Járnánk-e tovább iskolába vagy dolgozni, vagy esetleg elutaznánk valami régóta vágyott helyre? Nekiállnánk-e megcsinálni a régen halogatott, nagyszabású feladatot, netán elosztogatnánk minden vagyonunkat, hogy halálunkkor semmink se maradjon?

Elgondolkoztam azon, hogy mi történne, ha egyszer csak bemondaná a Híradó: cáfolhatatlan jelek mutatnak arra, hogy mondjuk 3 hónap múlva, szerdán délután véget ér e földi világ. Azt még nem tudjuk pontosan, mi lesz utána, egyelőre a tudósok is csak sötétben tapogatóznak, de hogy az életnek a jelenlegi formájában vége lesz, az biztos. Az országok vezetői kérik, hogy mindenki őrizze meg nyugalmát; összehív-

ták az ENSZ rendkívüli közgyűlését; a pápa Rómában másfél millió ember előtt a vallások összefogásáról beszélt; Lettország bejelentette, hogy felfüggeszti az IMF-hitel törlesztését; zuhanórepülésben a forint stb, stb...

Könnyű elképzelni, hogy nem kellene hozzá 3 hónap, és az emberek gyorsan kiirtanák egymást, még mielőtt megtapasztalnák, hogy milyen is a végső ítélet. Hiszen miért is járnék be dolgozni, ha úgysem fogom tudni elkölteni a pénzt? Miért vinne el a buszvezető a közösségi találkozóra, miért adna benzint a benzinkutas, miért jönne értem a mentő? Miért félnék a tetteim következményeitől, miért ne akarnám elvenni a másik sonkás zsemléjét, ha egyszer nekem már nem jutott? Miért ne akarnám megölni azt, aki az én sonkás zsemlémre pályázik? Ráadásul már házasodni sem érdemes erre a hátralévő kis időre...

Ha nincs transzcendens remény, akkor – az egyének különböző távú terveit mintegy fogaskerékként összekapcsolva – kizárólag a pénz az, ami megakadályozza, hogy összeomoljon az emberiség. Hát ezért kellett az Emberfiának eljönnie. Hogy elmondja az Örömhírt: Térjetek már észhez, az Isten Országa a földön is lehetséges! Az Atya szeret titeket, és mindenki arra lett teremtve, hogy ezt a szeretetet továbbadja! Ha teljesítjük a szeretet-törvényt, akkor nem lesz szegénység, nem lesz sírás, nem lesz éhezés és nem lesz üldöztetés: megvalósul az Ország, és mindenki igazán, teljesen boldog lehet.

Eljött. Elmondta. Hiszünk neki? Ha nem, akkor nem marad más, mint a transzcendens remény, hogy halálunk után jó kezekbe, a szerető Isten ölébe kerülünk.

November 22. — Krisztus király ünnepe — Jn 18,33b–37 — Miféle király?

Jézus király. De, szegény, hiába próbálta elmagyarázni többször is, hogy mit jelent az ő „királysága”, Pilátus nemigen értette meg. Ennél kevésbé csak a későbbi századok keresztényei értették szavait, amikor mindenféle misztikus tulajdonságokat kezdtek ráaggatni, mint az igazi – földi – királyokra.

Jézusnak van országa, pontosabban Országa, így, ilyen értelemben király. (Görögül meg végképp, hiszen az ország és a király szavak egy tőről fakadnak.) Nekünk is van ilyen Országunk? Természetesen, hiszen oda tartunk! Királyai vagyunk ennek az országnak? Értelmetlen kérdés. Értelmetlen, mivel azt feltételezi, hogy az Isten Országában is a földihez hasonló hatalmi viszonyok vannak, azaz uralkodás és parancsolás. Jézus világosan megmondja: ha az Ország földi lenne, akkor akár létezhetnének is benne ilyen fogalmak, de az ő Országa nem innen való! Ugyanígy értelmetlen azt gondolni, hogy Jézus földi királyként uralkodik a Mennyek Országában.

De nem is az a fő baj, hogy nem tudjuk elképzelni a nem földi szabályok szerint berendezkedett Mennyek Országát. Az a baj, ha az Elképzelhetetlenről alkotott mindenféle zavaros elképzelésünk felülírja mindazt a tanítást, amelyet Jézustól kaptunk. Azt, hogy adni kell, hogy szolgálni kell, és el kell viselni, ha bántanak. Hogy „úgy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket”, és „nem mondalak titeket szolgáknak”. Pedig Jézus ezért jött a Földre, és nem azért, hogy valakik akarata ellenére királlyá tegyék: ez a Sátán műve lenne. Ezt akarta a forradalmat követelő tömeg: elmenekült előlük. Ezen röhögött a csőcselék, miközben a Golgotára vitték. Tűrte. Erre az őt követő századok dicsőségesen uralkodó Krisztus Királlyá tették az elárult, megalázott és végül kínhalált szenvedett Emberfiát. Földi életét befejezvén mit tehetne egyebet? Ezt is tűri. Mert Isten hatalmas, és mindent elvisel.

November 29. — Advent 1. vasárnapja — Lk 21,25–28.34–36 — „Jelek lesznek...”

Erkölcsi tanítás nélküli (attól megfosztott?), apokaliptikus hangvételű evangéliumi részletet rendel egyházunk az Advent nyitányára. De hát mit várjunk egy olyan ünnep alkalmával, amely Krisztus „eljövetelére” hivatott felkészíteni a hívőket... Várakozunk. De vajon mire? Talán a betlehemi gyermek születésére, lepukkant, bűzös istállójára, a példamutató szegénységre, vagy pedig az Emberfia dicsőséges visszatértére, amikor mindenki elpusztul, ha nem várta kellő éberséggel az Úr érkezését. Hiszem, hogy az Advent várakozása az előbbiről szól, ám tudom, hogy az előírt evangéliumi szakasz az utóbbiról. Mi köze a kettőnek egymáshoz?

Szomorúan tapasztalom, hogy az Adventből kilúgozták a megszülető kisded történetének erkölcsi üzenetét. Nem mintha meg volnék győződve az istálló-szegénység történeti hitelességéről. Túlságosan is topikus (sok száz éves irodalmi „toposzokból”, mintákból építkező) a gyermekség-evangéliumok leírása ahhoz, hogy hiteles történeti forrásnak tekintsük őket. Ám a jól ismert, legendákkal dúsított betlehemi történet szinte minden mozzanata erkölcsileg hiteles mintát kínál számomra József alázatától Mária kitartásán át a Szent Család szent (és pozitív értelemben vett) igénytelenségéig. Már alig érdekel, hogy tényleg így volt-e. Ehelyett mit kapunk ma? A dicsőséges, világbíró Krisztust, a zsidó apokaliptikus irodalomból ismert Emberfiát, akitől rettegjen csak a hitvány! A kereszténységnél pár száz évvel öregebb zsidó apokaliptika (türelmetlen világvégevárás és az ebből született irodalom, ld. Henókh-apokalipszis) olyan nagy hatással volt a korai keresztényekre, hogy számtalan ponton beszüremkedett a kánoni evangéliumokba, sőt, a Jelenések könyve által vegytiszta formában is helyet kapott az Újszövetség iratai közt.

Egyesek a mai evangéliumi szakaszunk mondatait is apokaliptikus beszüremkedésnek tartják, és azt valószínűsítik, hogy Jézus nem mondhatta őket. És valóban, Jézus morális üzenetétől mi sem állna távolabb, mint jövőbeni rémületes visszatértének jósolgatása. Ráadásul a szöveg (Lk 21,28) Jézus ajkára ad egy olyan szót, amely e helyet leszámítva csak Pálnál fordul elő az Újszövetségben, nála viszont kilenc alkalommal. Ez a szó a megváltás szócsaládjának egyik szava: az *apolütrószisz* (tkp. váltságdíjért való kiváltás). Úgy tartom, hogy Jézus nem tekintett saját halálára úgy, mint váltságdíj kifizetésére, amelynek fejében szabadon engednek minket, embereket. Ezt a szerepet Pál tulajdonította Jézusnak, a történelmi kereszténység pedig sajnálatos módon maradéktalanul átvette e pálizmust. Számunkra azonban ne Jézus kozmikus megváltó-szerepe legyen a lényeg, hanem a szeretet törvénye: a szegénység, a kicsiség és az üldözöttség vállalása. A legendárium szerint a betlehemi kisdednek hamar kijutott mindegyikből!

Mit tanulhatnánk mégis e rendkívül problémás evangéliumi szakaszból? Talán csak azt, hogy készülnünk kell a saját apokalipszisünkre, világvégénkre, halálunkra. Sosem tudhatjuk, mikor ér véget földi életünk, márpedig csak addig dolgozhatunk a világ jobbá tételén, amíg itt vagyunk, odaátról legfeljebb csak szurkolhatunk az itt maradóknak. „Minden bölcs, kinek gondolatait megismernem sikerült, arra tanított, hogy élni és írni úgy kell, mintha minden cselekedetünk utolsó lenne az életben, ha minden leírott mondatunk után a halál tenne pontot” (Márai Sándor: Füves könyv).

TARTALOM

Meditáció
Merza József: Apokalipszis 2–3
Vincze József: Istennel semmi sem lehetetlen 4
Barcza Barna: Jézus lelkisége 19–20
Tanulmány
Kovács László: Átléphetjük-e az árnyékunkat? 5–8
E. Moltmann-Wendel: Elgánsan mondj le 9–11
Fulbert Steffensky: Otthon – haza 12–14
Gromon András: Nemzet és hazafiság az evangéliumban 14–16
Gyerekeknek Moha-mese
Testvéri kötelesség 17–18
Megemlékezés
Török Jenő piarista élete és műve 21–24
Élménybeszámoló
Csizovszki Zsóka: KARIKA-2009-TÚRA 25–27
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 28–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Felhívás Olvasóinkhoz!

Korábbi felhívásunkat megismételve jelezzük, hogy örömmel közlünk olvasói leveleket – ha érkeznek. Ezennel is biztatjuk Olvasóinkat ilyenek írására!

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX/5. (117.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX. évf. 6. szám
2009. december
225,– Ft

Női spiritualitás

Álomférfiak?

Interjú Jesper Juul családterapeutával

Nagyszülők és unokák

Interjú Bircsák Mártával

A nők dicsérete a Római levélben

Moha-mese

Farkas József emlékezete

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Meditáció szilveszterre

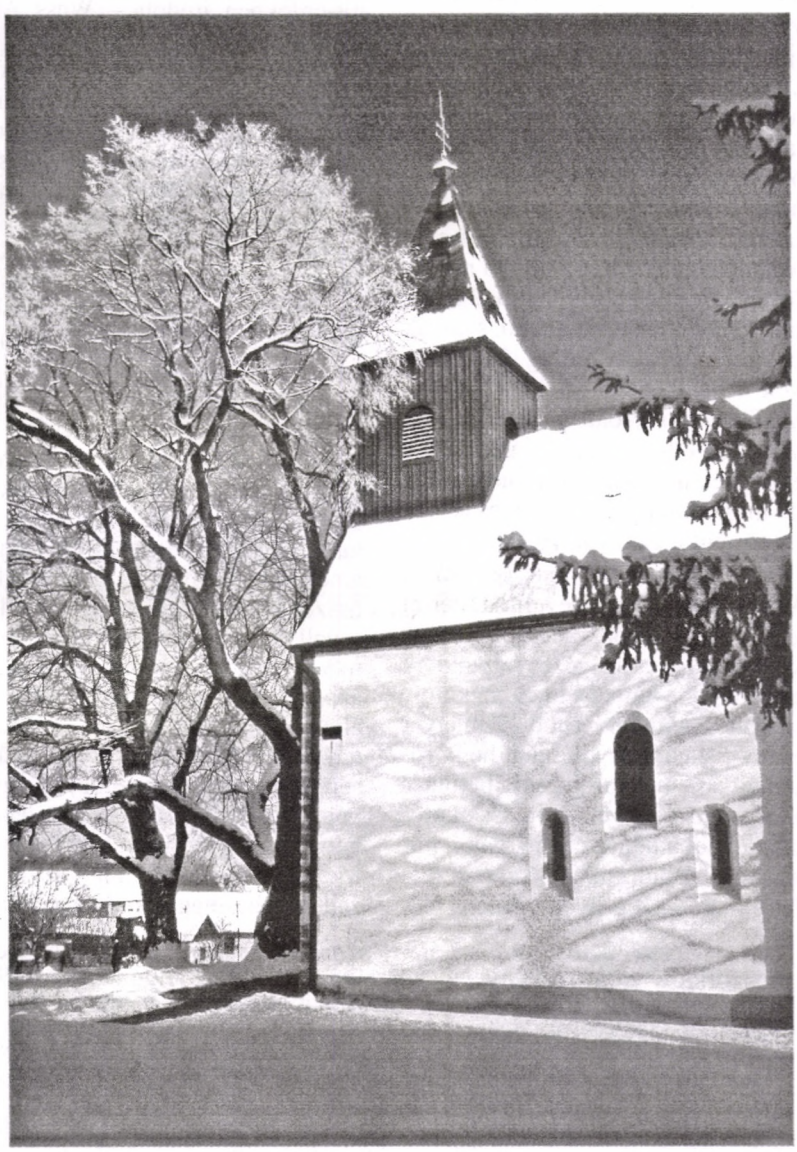

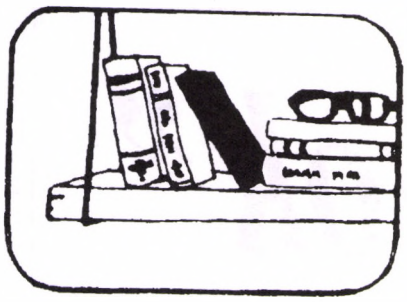

Vörös Éva

A posztmodern spiritualitás női arca – és a funtineli boszorkány

Személyes vallomással kezdem. Évek óta többnyire csak szakirodalom olvasására futja az időmből, de egy hétvégén, amikor úgy éreztem, olyan sok minden összegyűlt a fejem fölött, hogy ideje elkábítanom magam valamiféle betűnarkotikummal, beleolvastam Wass Albertnek ebbe a boszorkányos regényébe. Aztán három napon át éjjel és nappal csak rövid „technikai szünetekre" tudtam letenni a kezemből a könyvet. Mire befejeztem a regénytrilógiát, a narkósok tüneteit diagnosztiztáltam magamon, úgymint égő szemek, iszonyú fejfájás, imbolygó járás, és az a fajta teljességélmény, mint amikor az ember feje felett nyitva maradt a mennyország. Döbbenten figyeltem magamat. Mi történt velem? Mi közöm nekem, a XXI. század eleji fővárosi értelmiséginek ehhez a múlt századfordulós, írástudatlan román pásztorlányhoz, vagy ki tudja miféle közveszélyes boszorkányhoz? Évek óta foglalkozom teológiával, s annak női változatával. Némileg járatos vagyok a beavatódás titkaiban, mégis ilyesfajta női erőátömlesztést még soha nem éltem meg, mint ennek a regénynek az olvasása nyomán. Aztán megtudtam, hogy nemcsak velem történt meg a varázslat.

Ez megkezdődött már az íróval –Wass Albert a saját bevallása szerint ezt a regényt tartotta a legjobbnak az írásai közül –, és az igézés folytatódik napjainkban, amikor is ez a könyv felkerült a legnépszerűbb 12 magyar regény listájára. Azok után, hogy romániai és magyarországi betiltása miatt majd negyven évig Csipkerózsika-álmát aludta ez a mű, vajon milyen vágy, beteljesülésigény csókolta életre – mégpedig ilyen virulens változatra – ezt a történetet? Tudom, hogy ennek a könyvnek a varázsereje nem válogat a nemek között, én most mégis annak próbálok utánamenni, hogy napjaink posztmodern valóságában mire taníthat bennünket, nőket Wass Albert Nucája?

Mielőtt az aktualitás témájára rátérnék, ejtsünk néhány szót az íróról és mű születésének körülményeiről.

A lelki kihordás és a regényszülés helyszíne

A funtineli boszorkány már a Bajor-erdőkben íródott – Wass Albert menekülése után, 1945-46-ban. 1948. augusztus 5-én fejezte be, ahogy ő nevezte, „a honvágy regényét".[1] Amikor a legenda szerint az amerikai katonák ráakadtak az íróra, éppen a fák sűrűjében kopácsolt Kolozsvárról magával menekített írógépével, és a kérdésre, hogy ki ő és mit csinál, a következőt válaszolta: I'm the Hungarian Shakespeare. Mire a katonák csokoládéval és cigarettával kínálták, majd nevetve továbbmentek[2].

Van az abszurditásnak egy olyan szintje, amellyel az átlagember már nem tud mit kezdeni. Mert valami ilyesmi az, amikor valaki arra kényszerül, hogy túlélje a halálát: „Tudtam, hogy az a világ, az én világom, amelyben felnőttem, menthetetlenül összedőlt, elpusztult, befejeződött"[3] – vall erről Wass Albert. Ő mégsem tudott beletörődni ebbe a sorstragédiába, haláláig küszködött vele. Mert ahogy Inámi Zsófia írja: az irodalmi nagyfejedelemnek a „sorsa, születésének helye, ideje és módja – egyben végzete is".[4] De hát mi más is lehetne, ha valakinek az jutott osztályrészéül, írja ugyanott Inámi, hogy a XX. század elején magyar arisztokrataként szülessen a Partiumban, mégpedig olyan ősi magyar család sarjaként, amely egészen az Árpád-korig vezethető vissza, aztán egyszer csak – amint Wass Albert írja – 11 évesen akarata ellenére román állampolgár legyen.

Wass Albert számára az alkotás az ellenállás egyik fajtája. Hiszen akinek a szülőföldjén kitörölték nevét az élet könyvéből – 1945-ben halálos ítéletet hirdettek ki rá, és ezt máig sem érvénytelenítették[5] –, az a műveivel mégis beírta magát a halhatatlanok sorába. Művészete a „gúzsba kötve táncolás"[6] művészete. Neki az adatott, hogy gondolatban járja be a fantázia színeivel megelevenített hazai tájakat, azokat, ahová a valóságban soha nem térhetett vissza. Ezért írói alkotása gyászmunka is – legalábbis *A funtineli boszorkány* biztosan az –, s mint ilyen, e műve át van szőve irracionális elemekkel. Minél mélyebb az elszakadás ütötte seb, és minél fájdalmasabb az emlékezés, annál több epikai fájdalomcsillapítóra van szükség. Hogy a valóság elviselhető legyen, a valóságon túli világból merít erőt hozzá, hol a mese, hol a mítosz rengetegébe barangolva.

Wass Albert saját bevallása szerint a szívével írta ezt a könyvet: „Mikor aztán annak vége volt… rájöttem…, én nem engedhetem meg magamnak azt a luxust, hogy azt írjam, amit a szívem kíván. Nekem az a kötelességem, hogy azt írjam, amit a nemzetem jövendője kíván."[7] *A funtineli boszorkány* írásakor tehát még nem működött a ráció beprogramozottsága. Mert egy francia közmondás szerint is, amikor az ember elmegy, meghal egy kicsit. Wass Albertnek ezt a mély gyászt kellett munkába vennie, egy

1 Turcsány Péter: *Wass Albert, a boldog szomorú ember I.* – kétkezes élet(mű)rajz. Kráter, Pomáz 2008. A funtineli boszorkány című regény először német nyelven jelenik meg, 1956-ban (173), majd 1959-ben megjelenik Kölnben, Buenos Airesben és Clevelandban (174). 1980-82-ben ismét kiadják Amerikában: Youngstown, Katolikus Magyarok Vasárnapja (196), majd Budapesten, a Malomfalvi Kiadónál 1990-ben (207). Lásd még Inámi Zsófia: A láthatatlan lobogó zászlótartója, in: *Magyartanítás* 1998/3-8.
2 Fráter Olivér: *Wass Albert emlékezete.* In: *Polisz,* 2002. ápr.-máj., 31-64.
3 Fráter Olivér: *Wass Albert emlékezete.* In: *Polisz,* 2002. febr.-márc., 63.
4 Inami Zsófia: *A láthatatlan lobogó zászlótartója.* In: *Magyartanítás,* 1998/3 máj./aug., 3.
5 Fráter Olivér: *Wass Albert emlékezete.* In: *Polisz,* 2002, ápr.-máj., 32.
6 Farkas József igehirdetéséből idézve.
7 Turcsány Péter: *Wass Albert, a boldog szomorú ember I.* – kétkezes élet(mű)rajz. Kráter, Pomáz 2008, 155.

különös feltámadási kísérlettel: megtalálni magában a józan és értelmes ember ellenpólusát, a sziderikus, az éterikus embert, aki „befelé néz, és túllát a halálon. Ez az út a végtelenbe visz, megsemmisül a test, de a mágikus időben a lélek hatalmasabb lesz, mint a test".[8] Nem gondolkozhatott többé zárt rendszerekben, mert azok végzetesen kinyíltak. A szétesések közepette, a frusztrációk rengetegében kellett ösvényt találnia az írónak a saját lelkéhez, és kiutat életéhez, anélkül hogy kriminalizálódna. Egyfajta lelki túlélőtúra ez a könyv, sajátos határátlépésekkel: nevezetesen a racionális kultúrából a mágikusba. A fizikai túlerővel, a fegyverek erejével, a legyőzhetőséggel szemben megjelenít egy másfajta erőfölényt, a spirituálisat, azt is sajátosan erdélyi változatban – egy gyermeklány/nő alakjában. Az talán már túl messzire vezetne, ha úgy fogalmaznék, hogy egyfajta „nőben inkarnálódó", vagy éppenséggel inkarnálódni nem tudó megváltó-gyógyító erő története ez a könyv – sajátos határfelbontásokkal.

Annak a kérdésnek a vizsgálata is izgalmas dolog lenne, hogy egy, a hazájából elűzött magyar arisztokrata miért éppen egy román nő, Nuca alakjába sűríti bele saját sorstragédiáját. De talán nem is nyúlhatott mélyebbre a kirekesztettség mintáinak keresésében, mint ebben a fizikailag is az emberi közösségtől távol, a vadonban felnövő, hatványozottan hátrányos helyzetű, félárva román gyermeklány-sorsban.

A Funtineli dióhéjban

Nuca életében a női lét gyötrelemlistájának szinte minden eleme megtalálható „Vadházasságból" született, s már a megérkezésekor zavartan félrenéz a bába: „Leány. Hát leány, na. Leány..." „Valami elkezdett történni..."[9], amit úgy hívnak: sorstragédia. Mert a csecsemő nem élhetett együtt a vér szerinti apjával, ugyanis az anyját a saját apja fizetség fejében férjhez adta a helybeli vendéglőshöz, mostohaapja pedig bántalmazta az anyját. A kisgyermekes anyának védelmére kelt egykori szerelme, Nuca igazi apja, s megölte a mostohaapát. A gyilkosság miatt menekülnie kellett. Mivel Nuca korán elveszítette az édesanyját is, az apjaként szeretett nagyapa, Tóderik neveli az igézően szép kislányt az Istenszéke alatti erdőben. De sajnos Tóderik is gyilkossá válik, akarata ellenére, amikor is egy kocsmai verekedés során halálra sebez valakit. A csendőrök elviszik, s a tizenkét éves kislány magára marad. A vadonban nő fel, mindössze néhány falubeli férfi segíti, nem teljesen önzetlenül. Egy cigányasszony jóslata szerint azonban mindenki meghal, akit Nuca az ágyába fogad. Ez az átok eloszlani látszik, amikor a fiatal nő beleszeret a havasi király fiába, Éltető Gáspárba, akitől fia születik. Kis kunyhó épül a Komárnyikon, ahová a vadászidény újra és újra elhozza kedvesét. Az együttlét felfokozott alkalmi örömei és a hegyi lakók józan, küzdelmes hétköznapjai váltogatják egymást a szépséges fiatalasszony életében. Egy kis ideig, mert Nucának boldogságból szűken mért a sors, annál több került kötényébe a nyomorúságokból. Még felsorolni is hosszú: bántalmazó környezet, árvaság, incesztus, börtönviselt hozzátartozók. Még gyermeklányként megerőszakolják, kedvesét is megölik, gyermekét pedig apósa elraboltatja. Túlnani erejét személyes bosszúja keríti hatalmába, s űzi őt magát hajléktalanná. Átkával végül még a saját gyermekét is elpusztítja – akaratlanul. Szeretetvágyában, igazságkeresésében kriminalizálódik. Életének mégis egyszerre része az emberlét legalja és legteteje. Nuca látóasszonnyá válik, hajlama és gyötrelmes sorsa spirituális nagyhatalommá érleli.

Nuca alakjában Wass Albert a nem intézményesíthető, illegitim női erő, a boszorkányság világát jeleníti meg. S ebben a szóban sok minden összesűrűsödik. Némi szellemtörténeti kitérővel érdemes felfedni e „sok minden" különböző rétegeit, ugyanis a boszorkányság különös hívószóvá vált napjainkban. Ennek az irodalomnak reneszánszát éljük. Az utóbbi évtizedben sorra jelennek meg könyvek a témáról[10], filmek[11] készülnek, és ennek a kultúrának az egyik szelete az is, hogy Magyarországon van már bejegyzett boszorkányegyház. A női teológusoknak is témájukká vált ez a jelenség, s az újabb kori egyháztörténet is feldolgozza a boszorkányozást.

Boszorkány-történelem

A történelmi háttér felelevenítéséhez meg kell említeni VIII. Ince pápa *Summis desiderantis* kezdetű bulláját, s az 1484-es év legádázabb üldözési hullámát. A pápa két német dominikánus szerző, Institoris Henricus és Jacob Sprenger hírhedt *Malleus Maleficarum* (Boszorkánypöröly) c. művére alapozta bulláját. A „világirodalom legelvetemültebb és egyúttal legostobább, és mégis legveszedelmesebb könyvét"[12] huszonkilencszer nyomtatták ki. Magyar területeken 1565-ben Kolozsváron jegyeztek fel boszorkánypert. Sajnos a reformáció százada sem csökkenti a boszorkányokba vetett hitet, sőt „még protestáns teológusok (Luther, Melanchton és mások) is kidolgozzák a boszorkányüldözés teológiáját".[13] Általában még a „francia felvilágosodás kézikönyve, az Enciklopédia sem vonja kétségbe a boszorkányok létezési jogát".[14]

Európában szinte teljesen egységes forgatókönyv szerint zajlottak a boszorkányperek. Az üldözéseknek két női célcsoportjuk volt: a bábák és a javasasszonyok.[15] Ennek oka abban is rejlett, hogy mivel a középkorban az orvoslás a teológia hatáskörébe tartozott, a papok feladata volt. Valójában csak a fejedelmi udvarok kiváltsága volt férfi orvos tartása. A papi gyógyítást többnyire a teoretikus látásmód jellemezte, nagyon kevés földközeli, tapasztalati tudással rendelkezett. Ezzel szemben a közegészségügy valódi letéteményesei a nem egyetemeken képződött, szóbeli hagyományra, tapasztalatokra építő asszonyi gyógyítók voltak. Ez a fajta

8 Fónagy István: *A mágia és a titkos tudományok története*. Pallas Antikvárium Kft. 1999, 25.
9 Wass Albert: *A funtineli boszorkány*. Malomfalvi Kiadó, Budapest 1990, 285.
10 Csak utóbbi évek terméséből: Schmidtné Dr. Holló Erzsébet *Boszorkányiskola. Nőknek házi használatra.* Alexandra Kiadó, Budapest 2004; Scott Cunningham: *Útmutató egyedül praktizáló boszorkányoknak.* Edesvíz Kiadó, Budapest 2002; Buckland, Raymond: *A boszorkányság nagykönyve*. Edesvíz Kiadó, Budapest 2004
11 *A salemi boszorkányok* Harold Printer 1953-ban írt darabjából készült, amely az 1692-es hírhedt salemi boszorkányper történetét eleveníti fel.
12 Vö. György Attila: *A boszorkányok feltámadása*. Erdélyi Híradó, Kolozsvár 1997, 90.
13 Világirodalmi Lexikon, 1. kötet. Akadémia Kiadó, Budapest 1992, V. kiadás, 1057.
14 Uo.
15 *Wörterbuch der Feministischen Theologie*. Hrsg. Gössmann, Elisabeth – Moltmann-Wendel, Elisabeth – Pissarek-Hudelist, Herlinde – Pretorius, Ina – Schottroff, Luise – Schüngel-Straumann. Gütersloher Verlaghaus Mohn, Gütersloh 1991, 190-194.

tudás holisztikusabb, még nem deszakralizált ismeretet hordozott. A népességszabályozás letéteményesei is valójában a bábák voltak: egy, a férfiak által ellenőrizhetetlen hatalom birtokosai.

A boszorkányperek koronatanúi többnyire orvosok voltak, ami a szakmai rivalizálás bizonysága, vagyis annak a megfogalmazódása, ahogyan a férfi intellektus a maga prioritásával, hierarchikus személyiségstruktúra-szemléletével ellenőrzés alá akarta vonni a másfajta, a feminin tudást. A nőtörténeti kutatások elemzései szerint tehát a korábbi évszázadokban ezekben a perekben fogalmazódott meg a női erő férfikontroll alá kényszerítése.

A több évszázados üldözésnek a mi vidékünkön hivatalosan Mária Terézia 1768-as rendelete vetett véget. Valójában azonban a jelenség tovább él, s különösen itt Erdélyben a tudós, a látóasszony alakja még eleven tradíció.

Posztmodern realitás

A XX. század végén, a XXI. század elején az is oka a boszorkányirodalom újraéledésének, hogy a nők világa különösen kegyetlenül élhetetlenné vált. A magazinok szerepmodelljei, s az a fajta képi megjelenítés, amit posztmodern korunk kínál, magán viseli a tömegkultúra cenzúráját. Mindennek a jellemzéséhez Naomi Wolf *A szépség kultusza* című könyvét idézem. „A gépnő az ajtó előtt áll", mondja[16], s azt a rémületes, már nem is jövőt, hanem szinte jelent írja le, amikor egy magára valamit is adó nő plasztikai sebész által érintetlen arccal ki sem megy az utcára, amikor kozmetikai hangulatfokozó szerek az állandó vidámság, passzivitás, tisztelettudás és karcsúság állapotában tartják a nőket. Amikor a női test és a női elme a szépség és gyógyszeripar kreációja lesz, és a „nyers" avagy „természetes" állapotában lévő nőt a „nő" kategóriából továbbra is áthelyezik majd a „csúnya" kategóriába, és „futószalagon készült testi azonosságba üzik".

Igaz ugyan – írja Wolf –, hogy a női felszabadítás „magas önbecsülést, a hatékonyság érzését, aktivitást, bátorságot és a tudat tisztaságát" kezdte kiváltani a nőkben, „de a rendszeres és hosszas kalóriabevitel-korlátozás jó eszköz arra, hogy kifogja a szelet a forradalom zászlójából... Így a hatalomért nyújtózkodó nők ... meglepő mértékben gyengévé, önmagukkal elfoglalttá és mint kiderült, mentálisan betegekké váltak".[17] Nélkülözhetetlen a testtudat erősítése, vagyis az a még nagyon új eszme, hogy „a nő testének határai vannak, amelyeket nem szabad megsérteni".[18] A női test nem alakítható és szabható át, és megérdemli ugyanazt az integritást, mint a férfi test. „Azért van joga szexuális gyönyörhöz és önbecsüléshez, mert ember", és nem kell „ezt a jogot szépségével kiérdemelnie".[19] Ha a nő nem tud részvéttel azonosulni saját testével, erőszak áldozatává válik, mert hagyja, hogy az adott kultúra „hivatalos fantáziáját valósítsák meg" a testén.[20] Ahhoz, hogy ennek az erőszakos szellemi és fizikai behatolásnak ellenálljon, mentális függetlenségre, sziklaszilárd éntudatra van szüksége, arra a női erőre, amit – jobb híján – a boszorkányirodalom közöl.

A női modellválsághoz hozzájárul az is, hogy a fiatal nők különösen szellemileg nagyon anyátlanok. Kulturálisan elszigetelődtek idősebb társaiktól, akiknek takargatniuk kell testükön az érettség, az öregkor jeleit. Pedig amint Naomi Wolf írja: „szép látvány egy olyan nő öregedése, aki nem hagyta abba a fejlődést".[21] „Körülnézett már az életben, és ez meglátszik rajta."[22] Mivel az öregség a nők hatalmának növekedésével is összefügg, talán ezért is olyan erős az uralkodó ideológia elszigetelődési igénye. Ez a női hatalom „boszorkányos" bölcsességet, spiritualitást, megkülönböztetni tudást jelent. Valami többet, mint az intellektuális felkészültség. Egyfajta beavatottságot, holisztikusabb látásmódot, amire a nők szomjaznak. Mint ahogy a fiatal fiúknak szükségük van ahhoz, hogy „apanedvet szívjanak", ugyanúgy a nők is én-erejük táplálékai után kutatnak. A családi mintatár azonban nagyon gyakran használhatatlan, mert a női jelenlét felismerhetetlenné jellegtelenedett benne. Ezért ásnak mélyebbre, archaikus modellek után kutatva, mert szükségük van önazonosságuk megerősítésére.

Nuca alakja és a gépnő

Ebbe a boszorkányos, posztmodern kontextusba helyezve Wass Albert könyvét, Nuca alakja valóságos kulturális segítséget jelenthet a „gépnőtől" megriadóknak. Eliade írja: „Jól ismert tény, hogy alkotásaikon keresztül a művészek gyakran előrevetítik azt, ami talán egy vagy két generációval később következik be a társadalmi és kulturális életben."[23] Jóllehet az írásmű minden olvasót elvarázsol stílusával, jellemrajzával, filmszerű tájmegelevenítésével, posztmodern világunk ellentmondásai közepette nekünk, nőknek mégis többet mutat meg saját létünk szépségéből, erejéből, igazságából és sebezhetőségéből.

Nagyon sok nő vallási igényében is átél egyfajta spirituális kirekesztettséget. A férfiteológia sokkal szűkebb azonosulási felületet kínál, mint amiből meríteni tudnának. Számukra gyakran „testidegen" az intézményes keretek közé szorított, erősen beszabályozott hitgyakorlat, ezért nőtt meg a kereslet a női rituálék és beavatási szertartások iránt. A regényben mindez gyönyörűen leképeződik abban a spirituális párbajban, amelyet Nuca vív a pappal. Ez pedig olyan, mintha a vallástörténelem színpadán zajlana, ahol egyfajta archaikus női termékenységi vallás, valamiféle feminin őstudás vívja csatáját az ügyeletes kultuszközpont – férfi – üzemeltetőjével. Valójában a spirituális nagykorúság csap össze az erősen beszabályozott, infantilizáló vallásossággal. A pap így inti Nucát: „Az Istennek hagyj békét! Nem tudod, mi az, hát hallgass. – Nem tudom, hogy mi az? – nevetett föl az asszony – Hát van olyan, aki nem tudja...?"[24] – válaszolja Nuca annak a papnak, aki tényleg nem „tudja", mert csak „tanulta".

Látónak lenni – különösen a nőként – életveszélyes vállalkozás. Az, ahogyan „Nuca lát", ahogyan ebbe a „tudásba" tanító nélkül belebátorodik, s egyre inkább birtokba veszi ezt a képességét, az egyfajta posztmodern destrukció. Ő nem az objektív megfi-

16 Naomi Wolf: *A szépség kultusza. Artemisz könyvek.* Csokonai Kiadó, Debrecen 1995, 299.
17 Uo., 210.
18 Uo., 300.
19 Uo., 300.
20 Uo., 277.
21 Uo., 258.
22 Uo. 258.
23 Eliade, Mircea: *Okkultizmus, boszorkányság és kulturális divatok.* Osiris Kiadó, Budapest 2002, 28.
24 Wass Albert: *A funtineli boszorkány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 159.

gyelő, hanem részt vesz a látottakban. Énhatárai nem megerősített kőfalak, hanem áteresztő hártyák. Ezért tud már gyermekként olykor abnormálisan azonosulni, belülről tudja látni, hallani a másikat. „A gyermek az arcokat nézte... A hosszú, csontos harmadik szomorúsággal töltötte el. Ahogy ránézett, mintha sírnia kellett volna. Valami gyász, valami nagy fekete árnyék volt a hosszú ember körül."[25]

Nucát az élete során mindenétől megfoszthatták, kisemmizhették, csak egyvalamit nem tudott senki megtörni: azt a spirituális többleterőt, ami kevesek kiváltsága, és többnyire tragédiája. Ez egy különös teremteni és temetni tudás, beavatottság az élet határhelyzeteibe, ami nekünk, mai olvasóknak világlátás-tágító, bénultságainkban feltámasztó erő. Különösen bennünket, nőket buzdít arra, hogy lépjünk át a spirituális csecsemőkorból az érett asszonyi létbe – mintát adva saját forrásaink felfakasztására, és egy olyan szabadságszint megélésére, ahol a belső iránytűk biztos útmutatók. Nuca már gyermeklányként sem szegődik el szolgálónak, mert elképzelhetetlen számára akármilyen beszorítottság. Viszont az a különös szimbiózis, amely a természethez köti, oldja hihetetlen magányosságát, s az elrejtettség biztonságát adja neki, sajátosan női tudást érlel ki benne: Nuca hallja az idők szavát. Belülről tudja, mikor van ideje a megérkezésnek és az elmenetelnek, az életnek, a halálnak és a szerelemnek: „Nyár óta vártam valamire, és nem tudtam, mi az... De vártam... Aztán tegnap reggel éreztem, hogy eljött az idő. Felöltöztem ünneplőbe, és feljöttem ide a hegyre. Mert éreztem, hogy ide kell jönnöm. Hogy azért éltem eddig, hogy idejöhessek. Érted? És téged találtalak itt"[26] – mondja Nuca a fiatal Gáspár úrfinak.

Erőterekkel dolgozni nem mindennapi áldás, különösen, ha valaki úgy gyógyít, hogy vállalja határait, azt, hogy nem mindentudó. Ismeri azt a területet, „ahol már az Isten kezdődik"[27]. Nuca ezt mélységes tiszteletben tartotta. Viszont a beavatottság nagy kísértés is: olykor játék a tűzzel. „És voltak izgalmas, szép titkai is ennek a gonosz bűbájnak..., melyeknek nem tudott ellenállni... Csak rá kellett nézni egy mókusra, és akarnia kellett, erősen akarnia, hogy odajöjjön... és a mókus odajött."[28] Hallatlanul keskeny palló választja el az áldást és az átkot, és ez az erő észrevétlenül válhat önpusztítóvá, birtokosa frusztrációjának kifejezőjévé. Ez Nuca tragédiája is, mert ez a tudás a negatív tartományba is kerülhet. „Miért mondod nekem azt, hogy ‚jóaszszony'? ... Mondtam már, ember, hogy boszorkány vagyok, akivel a halál jár egy csapáson! Ne gyere a közelembe, ha jót akarsz!"[29] – definiálja önmagát ámokfutása egyik állomásán Nuca.

A spirituális kiválasztottság kegyetlen teherré is válhat, egyfajta destruktív küldetéssé. „Te vagy az, aki megbosszulod mindazt, amit elkövettek rajtunk... Nem tehetsz róla. Jó vagy és szelíd. Szeretni akarsz, és halált osztasz. Nem érzed a gyűlöletet, aminek eszközéül jöttél a földre. Terméketlen maradsz, mint a tűzliliom... Ha mégis életet hoznál a világra, magad ölnéd meg azt is, és nem tehetnél róla"[30] – mondja a cigányasszony a sorsa ellen tiltakozó, zokogó Nucának.

Lehetetlen itt nem kihallani a számkivetett írót, aki a történelmi elégtétel követelését egy irracionális, de nagyon is létező síkra teszi át. De mintha ezek a sorok rárímelnének családjának történetére is.

Mindenesetre a magyar arisztokrata ifjú és a román pásztorlány szerelméből született gyermeket a román anya átka sebzi halálra, s ezek után Nucán elhatalmasodik az önsorsrontás. Nuca és Éltető Gáspár párkapcsolatának tragédiájában Wass Albert a két nép közös múltján és jelenén ütött sebeket siratja.

Transzcendencia és szexualitás

Ebben a boszorkányos szerelemben azonban megjelenik egy nagyon izgalmas téma is: a szexualitás és a transzcendencia kapcsolata. A zsidókeresztyén hagyomány démonizálta ezt a területet, posztmodern korunk pedig materializálta, eltárgyiasította. Pedig a Talmud szerint „három dolog viseli magán a túlvilág jegyét: a nap, a szombat és a nemi érintkezés"[31]. Nuca számára a szerelem isteni minőség, Istennel kapcsolhat ösz- sze. És ha nem vele, akkor a halállal, mert a szexualitás életadó energiát szabadít fel, de lehet halált osztó erő is ez a különös hatalom. „Erős a szeretet, mint a halál ... lángjai tűznek lángjai, az Úrnak lángjai" – mondja az Énekek éneke (8,6). Ennek a szenvedélynek a túlvilági fehér izzását különös képpel dadogja el kedvesének Nuca: „Valaki van mögötted. Erős, tiszta, fehér. Megőriz... Azt hiszem, az nem más, mint hogy én szeretlek téged. S olyan

25 Wass Albert: *Az urszubeli leány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 85.
26 Wass Albert: *Az urszubeli leány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 208.
27 Wass Albert: *A funtineli boszorkány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 159.
28 Wass Albert: *Az urszubeli leány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 196.
29 Wass Albert: *A funtineli boszorkány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 40.
30 Wass Albert: *Az urszubeli leány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 190.
31 Fónagy István: *A mágia és a titkos tudományok története.* Pallas Antikvárium Kft. 1999, 321.

nagyon, hogy azt már néha látni is lehet ... valami, ami hatalmasabb, mint az átok, valami nagy és szép, valami olyan, mintha parancs lenne, vagy törvény..."[32]

A regényben visszatérő jelenet a „feredezés", amely már-már rituális jelentőségű Nuca életében. A paradicsomi meztelenség és ártatlanság állapotát idézi; nagy-nagy összhangot egész valójával, olyan egységet, amely az egészséges testtudat következménye. Olyan „nyers természetesség" ez, amelyet a mai nőknek tanítani kellene. Ez jócskán sérül ugyan, amikor megerőszakolják, de Nuca megpróbál kimosakodni belőle: „Úgy érezte, mozdulni sem tud ... hogy meg kell fulladnia a piszokban, ami ráragadt ... Még belül is, ahol a gondolatai laktak ... Bár ne látnám többet – gondolta –, soha többet! Bár halna meg! És megborzongott a gondolattól."[33]

Az az összetettség, amelyet Wass Albert a szexualitás és a transzcendencia kapcsolatáról elmond, számomra megidézte a híres dán filmrendező, Lars von Trier *Hullámtörés* című díjnyertes filmjét (Breaking the Waves, 1996), amelyben a szexualitás nem pusztán fizikai és lelki, hanem transzcendens esemény is. Háromszereplős, benne van Isten is. Hallatlanul expresszíven mondja el a dán rendező azt is, hogy a szent- és a szajhaszerep milyen riasztóan közel van egymáshoz, és mennyire felcserélhető. Ez a kettősség jelen van Nuca életében is.

Az ott(hontalanság)

A regény másik kulcsfogalma, amely posztmodern létezésünk alapszava is egyben, az elidegenedés, illetve az azzal szembeállított otthonteremtés, amit meseszépen beszél el nekünk Wass Albert. Ez úgy ér el bennünket, nőket, mint „megtalált szó"[34].

Annak a különös háznak – amelyik az Urszun épül – szakrális jelentősége van. Eliade szerint „a valahol való letelepedés komoly döntést jelent, mivel maga az emberi lét tükröződik benne... *a ház maga az univerzum, amelyet az ember szerkeszt magának, miközben az istenek paradigmatikus teremtését, a kozmogóniát utánozza*".[35] Ezért is van olyan mélységes spirituális dimenziója annak, ahogyan Nuca és a hegyi emberek megélik a környezetüket. Ebből a háttérből különösen gyötrőnek látszik, ha az otthonteremtési kísérlet kudarcra van ítélve, ha egy ház pusztán csak szállásnak épül, mint a kunyhó a Komárnyikon – amit a Vénség próbál magyarázni Nucának örökkévalónak hitt szerelmének pillanatnyiságáról: „Jó ház, szép ház... De ha ötven évig élsz benne, akkor is csak szállás, nem otthon."[36] Amikor Nucának el kell hagynia otthonnak álmodott szállását, nemcsak fizikailag, hanem mentálisan is hajléktalanná válik. Belső tartóoszlopai inogni kezdenek, és szerkezetében roppan meg a személyisége. Az a szent totalitás, amit gyermekként megélt, mert övé volt a világ, és egységben volt annak külső és belső változatával egyaránt, darabokra tört. Ez az ő kiűzetése a paradicsomból.

Napjainkban nagyjából befejeződött az erdők kiirtása. Ezért egyre inkább már nemcsak a zöld mozgalmaknak lesz témájuk az ember és az erdő. Wass Albertnél senki sem írt szebben a világirodalomban arról a szimbiózisról, ahogyan Nuca és a román hegyi emberek együtt léteztek a környezetükkel, és még értették a „természet titkos nyelvét", s a „mikrokozmoszban megélték a makrokozmoszt"[37]. Ezt az értéket még a román irodalomtörténészek is elismerik. Kár, hogy mi már csak könyvből ismerhetjük ezt az erdővilágot!

Idézek még egy jelenetet, amelyet akár a modern táplálkozástudomány is a zászlajára tűzhetne: Nuca kedvese, Gáspár úrfi, egyik látogatása alkalmával elcsodálkozik Nuca étrendjén, vagyis azon, hogy pusztán abból él, amit környezete nyújt, s nem unja a puliszkát, a sajtot, s az erdő kínálatát. Napjainkban újra ezt tanítják: Igyekezz azt enni, a lehető legkevésbé feldolgozott formában, ami körülötted megterem!

A környezet elpusztítása – ahogyan a regényben Nuca „apja", Tóderik magára gyújtja az erdőt, földi otthonát"[38] – arról a kénkőszagú frusztrációról tanúskodik, amikor egy ember vagy egy család, egy nép életfáját gyökerestül tépik ki a kultúrájából, amikor nem birtokolhatja többé azt, ami pedig a születésétől fogva az övé, amihez őseitől átörökített génjein át is kötődik. Ezt a kapcsolatot nem lehet felbontani maradandó károsodás nélkül. Nuca tragikus sorsában az az állapot is kirajzolódik, amikor az elidegenítés külső kényszere belülre kerül, s a végén még önmaga számára is idegenné válik. A táj, a szülőföld és az ember kapcsolatára talán még inkább igaz, hogy amit „Isten egybeszerkesztett, ember ne válassza szét"[39]. Mert a hajléktalanság gyógyíthatatlan: az emberlét minden szintjét birtokba veszi, a testit, lelkit, szellemit egyaránt. Ez korunk egyik alapgyötrelme – és bennünket, nőket kétszeresen is megkínoz.

Wass Albert az örökkévaló nyomait kereste életének megrendítő változásaiban is. Mert „mi lehet örökkévaló ebben a villámgyorsan változó világban"? – tette fel a kérdést. „Az emberi lélek, s mindaz, amit ez a szó magába foglal. Ezt még a világégések sem tudják kiirtani belőlünk. Mert a lélek örökkévaló. Nincs se helyhez, se időhöz kötve. Elpusztíthatatlan. Mert a lélek Isten tükröződése bennünk, emberekben."[40] Ezt a törékeny, sebezhető, boszorkányos lelket elevenítette meg Nuca alakjában. S vele azt is, hogy nincsenek tiszta képletek. Mert az erős fénynek mély, sötét az árnyéka. Igaz ez Nucára és megalkotójára egyaránt. Talán azok a bajor erdők lehettek Wass Albert pusztai tartózkodásának színterei, ahol (a saját) vadállataival lehetett együtt, és neki is angyalok szolgálhattak, mint egykor Jézusnak (Mk 1,13). S ez a mélységés magasságélmény kelthette életre Nucát, ezt a különös „hősnőt", akinek a varázsereje az évtizedek múltával sem kopik, sőt: mássága egyre inkább kihívás a mai nők számára.

32 Wass Albert: *Az urszubeli leány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 217-218.
33 Wass Albert: *Az urszubeli leány.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 188.
34 Turcsány Péter: *Wass Albert, a boldog szomorú ember I. – kétkezes élet(mű)rajz.* Kráter Kiadó, Pomáz 2008, 157.
35 Eliade, Mircea: *Okkultizmus, boszorkányság és kulturális divatok.* Osiris Kiadó, Budapest 2002, 38
36 Wass Albert: *Kunyhó a Komárnyikon.* Kráter Kiadó, Pomáz 2001, 93.
37 Fónagy István: *A mágia és a titkos tudományok története.* 1999. Pallas Antikvárium Kft. 24.
38 Wass Albert: *Az urszubeli leány.* Kráter Kiadó, Pomáz, 2001, 229.
39 Biblia, Máté-ev., 19,6
40 Wass Albert: *Csak az nem vész el, ami örökkévaló.* In: *Polisz,* 2002. dec., 2003. jan., 41-42.

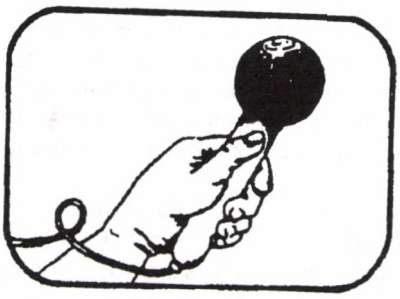

Álomférfiak?

Interjú *Peter Doege* férfikutatóval

Doege úr, egyre kevesebb nőnek születik gyereke, egyre többen elégedetlenek a foglalkozás és a család egyensúlyával. A férfiak felelősek ezért?

Nem. Micsoda kérdés!? Mert hát a nemek közötti vitában mindig rögtön valakinek a nyakába varrják a felelősséget. A nemek kutatásából egyszerűen hiányzik a rendszerező tekintet. Ez a tekintet segítene nekünk abban, hogy felismerjük: a párkapcsolatokban az egyik viselkedése a másik viselkedésére válaszol. Az én tételem így hangzik: az, hogy az egyik párnak születnek gyerekei, a másiknak nem, a partnerek értékmintáival függ össze.

Azt jelenti ez, hogy a nők csak egy álomférfitől akarnak gyereket? S a férfiak csak egy álomnőtől?

Nagyjából így van. A férfiaknak ráadásul az a problémájuk, hogy sok nő kettős kötést hoz létre. Nagy százalékuk például azt mondja, az a férfi szimpatikus számukra, aki gyesen van. De ugyanabban a közvélemény-kutatásban ugyanezek a nők azt mondják, hogy az ilyen férfit nem tartják férfiasnak. Nos, mit akarnak voltaképpen ezek a nők? Hiszen ez végeredményben mégiscsak azt jelenti, hogy a férfiak nem képesek jól csinálni a dolgokat. Hasonlóan nehéz számukra, hogy álomapák legyenek. Úgy tűnik, az álomapa képe sokkal inkább társadalmi konstrukció, mint az álomanyáé. Az „álomanya” fogalom nem is létezik – s ez már sokat elmond. Természetesen nem azt jelenti, hogy nem léteznek álomszerű anyák! De azt jelenti, hogy egyértelmű kapcsolat áll fönn a nő és a gyermek között, vagyis az anyaság biológiailag világosan felismerhető. A férfi és a gyermek közötti kapcsolatot ellenben évezredek óta társadalmilag kell létrehozni. Ahhoz, hogy valaki apának érezze magát, a fejével és a szívével is úgy kell döntenie, hogy elfogadja ezt a szerepet.

Doege úr, a 21. században élünk! Ma már egy férfi tudhatja, vajon apja-e egy gyereknek, vagy sem.

Ezt mondja Ön! De mindig lesznek olyan férfiak, akik kétségtelenül olyan gyerekek apjának fogják vélni magukat, akiknek egyáltalán nem apjuk biológiai értelemben.

Rendben, ne vitázzunk arról, mikor „igazi” apák az apák. Inkább azt mondja meg nekem: Hány álomférfi-álmot visel el egy nőtől egy férfi?

A férfiak tűrőképessége rendkívül eltérő erősségű. De ha sok – egymásnak részben ellentmondó – elvárás zúdul rájuk, akkor a férfiak gyakran elutasítással reagálnak. Ez emberi dolog. Mert hogyan legyen egy férfinak például sok ideje a gyerekeire, s hogyan legyen ugyanakkor a család elsődleges fenntartója? A német férfiak 30%-a 46. életévéig gyermektelen. Ez biztosan a nők komplex elvárásaira adott válasz is.

De hát miért akarnak mindig a férfiak a családfenntartók lenni? Nem hagyhatják rá ezt a nőkre?

A közvélemény-kutatások sajnos itt is más képet mutatnak, mint amit Ön feministaként látni szeretne. A nők például gyakrabban mondják, mint a partnerük: „A férjem nem függeszthette fel a munkáját a gyerekek miatt, mert különben kárt szenvedett volna a karrierje.” És a nők azt is nyilvánvalóvá teszik, hogy ők maguk gyakran egyáltalán nem tudják beleélni magukat a család főfenntartójának szerepébe.

Más szavakkal azt jelenti ez, hogy nem a férfiak, hanem a nők felelősek azért, hogy nem keletkezik új egyensúly a nemek között? És hogy ők a felelősek azért is, ha nem tudnak kitörni a négy fal közül?

Már megint az elején bírált felelősségnél vagyunk. Nem, a különféle tanulmányok nem ezzel a végkövetkeztetéssel zárulnak. Eddig ugyanis túlságosan kevéssé vizsgálták a párok dinamikáját, tehát azt, hogy pontosan milyen módon befolyásolja az egyik partner viselkedése a másik viselkedését. Sok jel utal arra, hogy ez történik, de nem szabad szem elől téveszteni a hétköznapok kemény valóságát, amely gyakran vezet oda, hogy a nők és a férfiak egyáltalán nem választhatják meg különösebben, hogy párként miképpen akarják megosztani egymás között a gyermekekkel törődést, a házi munkát és a kereső foglalkozást. Gyakran mindkét félnek pénzt kell keresnie ahhoz, hogy az elég legyen a megélhetéshez. És különben is csak akkor változik valami a tekintetben, mekkora részt vállalnak a férfiak a házi munkából és a család ellátásából, ha megfelelőek a politikai keretfeltételek. Sok férfi jelezte például: Ha majd jobban dotálják a gyest, mint eddig, akkor mi is elmegyünk gyesre. És most ezt teszik. A gyesre menő apák 60%-a két hónapra megy el, 25%-a pedig már tizenkét hónapra.

Hogyan fest hát az új férfi álomasszonya? Tehát az a partner, akivel egy férfi valódi kapcsolati egyensúlyban akar élni?

A férfiakról készült legfrissebb tanulmány – amelynek elkészítését az evangélikus és a katolikus egyház egyaránt támogatta – azt mutatja, hogy az ún. új férfiak azokat a nőket találják elbűvölőnek, akikben az intellektualitás és a tündérieség keveredik.

A nők legyenek intellektuális tündérek, a férfiak jó apák, családfenntartók és a nők státusszimbólumai. Ez eléggé archaikusan hangzik. Elfelejthetjük-e negyven év feminizmusát és a nemek kutatásának húsz évét?

Nem, a feminizmus és a nemek kutatása előrébb vitt minket. Mindazonáltal bírálom azt a feminizmust, amely tagad minden biológiai adottságot, és kizárólag kulturális jellegzetességnek tart mindent, ami a nőket nővé, a férfiakat férfivá teszi. A nők és a férfiak biológiai és kulturális lények! Hogy a kettő milyen arányban keveredik egymással, erre nézve bátorkodom kétségbe vonni, hogy valaha is létezik majd abszolút bizonyosság. De a vágyelképzelésekből, valamint a nők és férfiak – ezen elképzeléseknek részben ellentmondó – magatartásából kiolvasható, hogy azok a képek, amelyeket a nemek egymásról alkotnak, nem csupán agyszülemények, hanem az érzelmekhez is közük van.

És milyennek kell lennie annak a politikai koncepciónak, amely megkönnyíti az emberek életét?

A politikai keretfeltételeknek szavatolniuk kell a nyitottságot, ami az életalakítás lehetőségeit illeti. Az én hitvallásom ez: Annyi szabadságot kell biztosítani az egyéni

elképzelések számára, amennyi csak lehetséges. Ezzel szemben azt látom, hogy a nemi- és a családpolitika új normatívát állít fel. Konkrétan például azt a normát, hogy szülés után a nők a lehető leggyorsabban ismét térjenek vissza kereső foglalkozásukhoz. Ez esetben kapitalizmuskritikusan azt kérdezem: Valóban értelmes dolog-e afelé irányítani a családpolitikát, hogy az emberek munkaerejét, amilyen gyorsan csak lehetséges, ismét ki lehessen zsákmányolni a munkaerő-piacon?

Ez rendkívül innovatívan hangzik. De Ön közvetve a régi minták élharcosait szolgálja ki ezzel. Mert valakinek elő kell teremtenie a pénzt a család számára. S ezt aztán továbbra is a férfi teszi meg, mivel a nő otthon őrzi és neveli a gyerekeket.

Nem, nem kell szükségszerűen így alakulnia. Amikor azt mondom, újfajta szabadságot akarok a férfiak és a nők számára, akkor ez azt is jelenti, hogy nagyobb szabadságot adjunk a férfiaknak a családjuk javára. Hiszen nem szükségszerű, hogy egyedül a nő tevékenykedjék a háztartási munkában és a családban, miközben a férfi karriert csinál. Na igen, a karrier! Ez is ilyen téma...

Hogyhogy?

Mivel egy klisé szerint a nők otthon ülnek, miközben a férfiak karriert csinálnak. Holott a legtöbb férfi nem csinál semmilyen karriert. Pénzt keresnek, és ez sokszor még csak nem is szórakoztató számukra. Karriert elsődlegesen nem a nemek határai mentén csinálnak az emberek; karriert a nagypolgári elit csinál, amely oly szorosra fonja kapcsolatait, hogy kívülről ritkán jut be valaki. Ezt tanulmányok igazolják. Más szavakkal: Ügyelnünk kellene arra, hogy ne csatározzunk téves frontokon, s ne értelmezzük ellenfelekként a nőket és a férfiakat. Az emberek életpályájának alakulása szempontjából nagyobb szerepet játszik az, hogy milyen környezethez tartoznak, mint a nemük.

Milyenek lesznek a jövőben az apák? És az anyák?

Az, hogy a jövőben milyen esélyeik lesznek a nőknek és a férfiaknak, erősen függ a társadalmi és a gazdasági-technikai fejleményektől. Ha száz évvel ezelőtt tette volna fel ezt a kérdést, nem tudtam volna megmondani Önnek, hogy a 20. század második felének embere abban a helyzetben lesz, hogy szétválassza a szexualitást és a szaporodást. Ez egyik lényeges előfeltétele annak, hogy társadalmunk olyanná fejlődött, amilyen ma. Tehát csak feltételezésekbe bocsátkozhatom. A nyugati ipari államok fejlődése valószínűleg egyre inkább lehetővé teszi majd, hogy a nők és a férfiak nyíltan megalkudjanak egymással arról, hogyan akarnak élni. Mindenesetre a gyerekek már ma megtanulják, hogy normális dolog, ha a nők és a férfiak egyaránt kenyérkereső foglakozást űznek. És megtanulják, hogy a nők és a férfiak egyaránt végeznek házi munkát, és törődnek a gyerekekkel. Ezt a fejleményt nem lehet többé visszájára fordítani.

Britta Baas

Peter Doege 1961-ben született, politikatudományból doktorált, társalapítója a berlini Innovációs és Jövőkutatási Intézetnek.

Forrás: Publik-Forum, 2008/12

Tapasztalatokkal teli has

Találkozás *Jesper Juul* családterapeutával

Ez a férfi úgy áll, mint egy tölgy. Szilárdan, súlyosan. Az ember óhatatlanul megkérdezi, vajon ez a nagy has – mint egy nagy zsák – magában rejti-e harminc év összes családterápiai tapasztalatait, a fájdalom, a kétségbeesés, a visszaélések mindazon történeteit, amelyeket *Jesper Juul* átélt a gyerekekkel, és családjaikkal együtt feldolgozott: menekült családokkal a Balkánon, ahol egy nem kormányzati szerv tanácsadójaként dolgozott; jólétben élő nyugati családokban; Dániában, a *Walter Kempler Instituts Skandinavien* vezetőjeként.

Jesper Juul dán családterapeuta egyike Európa legismertebb családterapeutáinak, és állandóan szembemegy a megszokással. Nem tartja sokra az intelmek folytonos áradatát, amely a gyerekekre zúdul, és gyakran nevelésnek nevezi magát. Arra az illetékességre hívja fel a figyelmet, amelyet a gyerekek magukkal hoznak a világba.

Walter Kempler amerikai pszichiáter volt a mestere: nála kezdte meg családterápiai tanulmányait, a Gestalt-terapeuta *Fritz Perls* hagyományvonalában. De sosem érezte sajátjának az akadémiai tudományosság világát. A más szakértőkkel folytatott szakbarbárkodás nem fekszik neki. Tanácsadás és gyakorlati segítségnyújtás a családoknak – ez dobogtatja meg a 61 éves férfi szívét. „Az egyéni terápia finom dolog, de a családterápia sokkal érdekesebb és sikeresebb", mondja Juul Jesper. 2004-ben alapította meg a *familylab* nevű családi műhelyt, amelynek Európa hét országában van székhelye. Munkájának középpontjában ma szemináriumok vezetése és a személyes tanácsadás áll. Számos könyvet írt, például *Az illetékes gyermek* vagy *Az engedelmességtől a felelősségig* címmel.

Eleinte egyáltalán nem volt világos, hogy terapeuta lesz belőle. Iskolái elvégzése után a fiatal Jesper Juul előbb három éven át matrózként járta a tengereket. Azután történelmet és valláspedagógiát tanult, és tanár akart lenni. Egy gyermekotthonban fiatal bűnözőkkel ismerkedett meg, és sorsuk többé nem hagyta nyugton. Arra a felismerésre jutott, hogy nem lehet ténylegesen segíteni a gyerekeknek, ha figyelmen kívül hagyjuk családjukat. Ezért később Kempellel együtt azt kezdeményezte, hogy a gyerekek családját is vonják be a terápiás munkába. Ez annak idején, az 1970-es években még új volt. Jesper Juul abból indul ki, hogy a gyermek születésétől fogva éppoly illetékes szociális és érzelmi szempontból, mint egy felnőtt, és kevésbé tanul az intelmekből, mint az együttműködésből. A gyerekek és fiatalok feltűnő viselkedését arra vezeti vissza, hogy megsértették integritásukat, vagy túlságosan alkalmazkodtak. Elgondolása szerint rá kell jönni, „kicsoda a gyerek". Saját gyermekkora is erre az útra segítette: „Olyan családba születtem, amelybe nem tartoztam bele", mondja. „Igen korán megéreztem, hogy szüleimnek semmijük sincs, amit valóban nekem adhattak volna." Az vált hivatásává, amit ő maga nélkülözött: legyőzni a szótlanságot szülők és gyerekek viszonyában.

„Élvezzétek a gyerekeiteket!”

Interjú *Jesper Juul* családterapeutával

Németországban izgatott vita folyik a nevelésről. Egyfelől partneri nevelést követelnek, másfelől határokat és tekintélyt. A szülők zavara egyre nagyobb. Hogyan látja Ön ezt a vitát?

Szükségesnek látom. Egész felfogásunk, mindaz, ami összefügg a családdal, átalakulóban van, és már nem működik úgy, mint korábban. Soha nem végeztünk annyi kutatást a gyermeknevelésről, és sosem tudtunk róla annyit, mint ma. Korábban 99%-ban morális jellegű volt a gyereknevelés, ma a szülők megpróbálják tudásra alapozni. Ez pedig jó hír.

Gyakori azonban a panasz, hogy a szülők már nem boldogulnak gyermekeik nevelésével. És most ismét hangossá válik a fegyelem követelése.

Nem értem ezt az egész kritikát és pánikot. Hiszen a „régi” család mentálhigiéniai értelemben nem volt sikeres, kész katasztrófa volt. Miért szidják hát ma a szülőket? Ünnepelni kellene őket: a szülők ma úttörők, akik olyan kihívásokkal néznek szembe, amelyekkel nekem soha nem kellett.

Konkrétan mi változott?

Hatvan évvel ezelőtt sokkal nagyobb társadalmi egyetértés volt a nevelést illetően, a családban, a szomszédságban nem volt kétely arra nézve, mi helyes, mi hamis. Az én nemzedékem aztán azt hitte, csupán az ellenkezőjét kell tennünk annak, amit a szüleink tettek, és minden rendben lesz. Ez sem volt helyes. Ma már nem létezik külső támogatás, nincs egyetértés. Az ember csupán saját belső apját vagy anyját keresheti: „Miféle anya akarok lenni én magam?” És hogy miért kritizálják emiatt a szülőket, valóban nem tudom.

Olyan gyerekekről beszélnek, akik „kis zsarnokokká” válnak...

Nincsenek zsarnoki gyerekek, csak elhanyagolt, magányos, boldogtalan gyerekek vannak. Fázó gyerekek. Vagy láthatatlan szülők, akik bizonytalanok abban, hogyan vezessenek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy lusták vagy érdektelenek lennének. Ha ezeknek a családoknak csak egy olyan általános fogalmat tudunk felkínálni, mint a fegyelem, akkor véleményem szerint egyáltalán nem kellene beszélnünk. Mert nincs általános megoldás, csak személyes megoldások léteznek.

Önnek nincs pedagógiai koncepciója?

Harminc éven keresztül naponta legalább három családdal találkoztam. Így aztán tudom, hogy az életre nincs recept. A jól funkcionáló vagy tökéletes gyerekek iránti vágyakozás egyébként is ostobaság. Miért válik a normális gyerekről alkotott elképzelés egyre szűkösebbé? El kellene vetnünk ezeket a mércéket. Az egész világ abból él, hogy az emberek félelmetesen különbözőek.

Mi olyan rossz a szülők számára kínált nevelési irányvonalakban?

A legtöbb nevelési módszernek van egy közös hibája: nem tekintik igazi embernek a gyerekeket. Különben ezeknek a módszereknek érvényeseknek kellene lenniük a felnőttekre is. Képzeld el, hogy a férjed azt mondja neked: „Ha így beszélsz velem, akkor mehetsz a konyhába. Lejárt az időd! Némulj el!” Így semmilyen kapcsolat nem állhat fenn. De a gyerekekkel nap mint nap megcsináljuk ezt.

Sok szülő félkész lénynek tekinti a gyerekét...

Igen. És ha ezt állítjuk, akkor fenntarthatjuk a hatalmunkat. Csakhogy a gyerekek szociális szempontból illetékes emberek! Csak kevesebb a tapasztalatuk. És egzisztenciális kihívást intéznek hozzánk. Épp a fájó ponton.

Azt jelenti ez, hogy reakcióikkal megmutatják nekünk, hol áll valami rosszul a családban, mi nem stimmel a kapcsolatainkban?

Igen, ezek a gyerekek üzenetei, visszajelzései számunkra. Egyszer eljött hozzám egy anya a hároméves fiával, mivel már nem boldogult annak agresszív viselkedésével. Az óvodában megkarmolta, és részben erősen megsebesítette a többi gyereket. A szidástól azonban csak még rosszabbá vált a helyzet. Ennek a fiúnak rossz sora volt. Kiderült, hogy az anyának sem ment jól a házasságban. Ez fejeződött ki aztán a fia elleni agresszióban, a fiú pedig éppen csak lemásolta azt. A gyerekek úgy viselkednek, mint a szüleik, alkalmazkodnak.

Ezek szerint hálásaknak kellene lennünk a gyerekeinknek, hogy felhívják valamire a figyelmünket?

Igen, és adott esetben ezt nyugodtan megmondhatjuk a gyereknek is: Köszönöm, hogy gazdagítod az életemet, és köszönet azért, amit megmutatsz nekem! De ezt sosem teszszük. Ha minden jól megy, az a mi sikerünk. Ha balul üt ki a nevelés, akkor a gyerek a hibás.

Ön azt mondja: a gyerekek együtt akarnak működni a szüleikkel. Mégpedig mindig!

Igen, de az együttműködést nem szabad összekevernünk az engedelmességgel. Engedelmes gyerekekhez csak félelem és erőszak révén lehet hozzájutni. Ez azonban csak az első négy-öt évben működik. A konstruktív alternatíva a személyes felelősség. A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy felelősséget vállaljanak önmagukért. Ha a kislányod télen nyári ruhát akar fölvenni, akkor add rá, a téli ruhát rakd be egy szatyorba, és vidd magatokkal az óvodába! A gyerek megtanulja, mi a hideg, és mit jelent fázni. És csak egyszer fogja ezt megtenni. De mi elvesszük tőlük az effajta tapasztalatok esélyét, mivel az a kérdés kínoz minket, hogy mit gondol majd rólunk az óvónő.

Gyerekeik pubertása idején a szülők gyakran fokozott riadókészültségbe kerülnek. Ön mást ajánl: Dőljetek hátra, lazítsatok el, és élvezzétek a gyerekeiteket!

A nevelésnek ekkor már vége. A szülők ebben a szakaszban kapják meg az első visszajelzést arról, hogyan sikerült nevelésük az eltelt 14-15 év alatt. Ez nem jelenti azt, hogy aludniuk kellene. De most már csak „sparring-partnerek” lehetnek. Ez a boxsportból vett fogalom. A sparring-partnerek maximális ellenállást tanúsítanak, de csak minimálisan ártanak. Ez azt jelenti, hogy a szülőknek meg kell mondaniuk, mit gondolnak, és meg is kell indokolniuk. De a gyerekek azt csinálnak aztán, amit akarnak. És ez jól van így. Egy 14 éves gyerek az ő nevelésük eredménye. Ő maga, az anyja és az apja tették azzá, ami ő most. Ha a szülők tovább akarják nevelni, mivel nem elégedettek, mivel még mindig nem találják őt „igazinak” vagy „megfelelőnek”, akkor ez az üzenet annyira pusztító, hogy a gyerekek kimennek, és bezárják a fülüket. Ekkor válik veszélyessé a dolog.

Túl nagyok az elvárásaink a gyerekeinkkel szemben?

Ó igen, túlságosan is nagyok. A gyerekek azt akarják, hogy elismerjék az emberségüket; és harcolniuk kell ezért, ahogyan a nők hosszú éveken át harcoltak érte.

Mi a helyzet a férfiakkal? Megváltoztak-e az apák?

A skandináv országokban éppen most változik sok minden. A saját fiamon látom. Ezek a harmincéves apák hirtelen egészen másként határozzák meg szerepüket. Az apák huszonöt éven át azzal próbálkoztak, hogy megosszák a gyerekekért viselt felelősséget, de ez lehetetlenség. A feladatokat meg lehet osztani, de a felelősséget nem. Ha mindkét szülő dolga a felelősség, akkor az apáknak 100% felelősséget kell vállalniuk, s az anyáknak szintén 100%-ot. „Mikor megy a gyereked legközelebb fogorvoshoz? Mikor lesz a következő szülői értekezlet?” Ha az apák nem tudják ezt, akkor csak segítőtársak. És az lesz az első igazi forradalom, amikor a gyerekek megélik ezt a korai kötődést mind a két szülőhöz. Akkor egészen más gyerekeink lesznek, mint ma.

Juliane Kerien-Gramsch

Forrás: Publik-Forum, 2009/16

Fulbert Steffensky

Végső szerelmek

Nagyszülők és unokák

Egy barátnőnk az unokája látogatásáról ír levelében. Neki magának két lánya van, s a szóban forgó gyermek az egyetlen unokája:

„Őszintén mondom, elragadónak találom az unokánkat, ha távol vannak a szülei. Amikor egyszer abban a szerencsében volt részem, hogy Palkóval néhány órát egyedül tölthettem, ezek igazi csillagórák voltak. Délután vele együtt aludhattam hatalmas matracán. Úgy tettem, mintha már aludnék. Lepedőjének sarkával játszott az arcomon, gyengédnél is gyengédebben csiklandozott. Azután hirtelen nedves, hűvös puszit éreztem az ajkamon. Most maradj nyugton! – mondtam magamnak. És különben is, minden remekül alakul. Amikor azt mondja: Anyánál nem húzhatom fel ilyenkor a papucsot – s közben hamiskásan nevet, akkor én még inkább nevetek, s ő felhúzza a papucsot.”

Ha ez nem szerelmi történet, akkor semmi! A csillagórák, a játék és a nedves puszi! Micsoda erkölcstelen nagymama, és milyen remekül szövetkeznek ezek ketten a szülők feje fölött! Amit az ember szeret, azt nem hallgatja el. Minden nagypapa, minden nagymama ismeri azt az élvezetet, amikor az unokáiról mesél történeteket, és ismerik azt a türelmetlenséget is, amely akkor fogja el őket, amikor más nagyszülők mesélnek unokáikról, hiszen az ember sokkal érdekesebb dolgokat tudna mesélni a sajátjairól. A nagyszülők szeretnek hencegni és túlozni, és ez szeretetük legbiztosabb jele. Feleségem és köztem létezik egyfajta *certamen caritatis*, a szeretet versengése. Ha ő mesél egy történetet, olykor azt mondom: Ez az én történetem, én éltem át a gyerekekkel! S ő ugyanígy van ezzel. És néha valóban nem is tudjuk már pontosan, ki mit élt át, olyan gyakran meséltük már el a történetet, s az olyannyira önálló életre kelt már, és diadalt ül a történeti valóság banalitásán.

Amikor elkezdtem töprengeni a nagyszülők és az unokák viszonyán, feltételeztem, hogy a nagyszülők kora elmúlt, hogy a hagyományok megszakadása a nemzedékek láncának megszakadását is eredményezte. Feltételeztem, hogy a kis-, ill. kétnemzedékes családok világában a nagyszülők láthatatlanná váltak. Aztán fölmentem a világhálóra, és lélegzetelállító volt, ami tömegével omlott elém a nagyszülők-unokák témában: tanácsadó könyvek, kézikönyvek nagyszülők számára, konferenciák nagyszülők számára, szabadidős programok nagyszülők és unokáik számára, vitafórumok a nagyszülők jogairól, tanulmányi szabadság nagyszülők és unokák számára, gyermekakadémiák nagyszülőkkel… Ilyen című cikkekkel találkoztam: Túl kevéssé ismerik el a nagyszülők tevékenységét, A gyerekeknek szükségük van nagyszülőkre, A gyerekek szeretik nagyszüleiket, Önbizalom – hála a nagyszülőknek, A nagyinál a legjobb… Kaján élvezettel gyűjtöttem össze a legjobb címeket, és elküldtem őket a gyerekeinknek. Csak most kezdődött el a nagyszülők ideje? Miért fedezik fel őket hirtelen? Mi volt régebben másképp?

Egy meghökkentő példa a régi időkből: Saját nagyapám, akit már nem értem meg, 1845-ben született, nagyanyám 1846-ban, 13 gyerekük született, közülük 10 nőtt fel, és nekik is születtek gyerekeik. Ezeknek a nagyszülőknek 59 unokájuk volt, 59! Nem volt akkora matrac, hogy mind elférjenek rajta. És a nagyszülők alighanem már akkor is elégedettek voltak, ha emlékezetükben tudták tartani e nyúlszaporaságú utódok nevét. Talán volt egy kedvenc fiú- vagy lányunokájuk, de ezek a nagyszülők biztosan nem ápolhattak személyes kapcsolatot ivadékaikkal. Hiszen már az is nagy feladat volt számukra, hogy megkülönböztessék a gyerekeiket. Emlékszem gyerekkoromból, hogy az öregek gyakran összekeverték gyerekeik nevét. Egyesek különös módon szólongatták a gyerekeiket: a legidősebb gyerek nevével kezdték, aztán sorolni kezdték a többit, míg el nem jutottak a kívánt névhez: Jancsi, Jóska, Péter, Pali, Feri! Nem, matracról, délutáni szunyókálásról és pusziról itt nemigen eshetett szó. Ráadásul az emberek akkoriban végtelenül sokat dolgoztak, nem sok idejük maradt arra, hogy akár a gyerekeikkel, akár az unokáikkal törődjenek. A védettséget és a melegséget nem annyira az egyik embernek a másikkal törődésében lehetett érezni: a védettséget a falka melege nyújtotta, s abba a testvérek szinte jobban beletartoztak, mint a szülők és a nagyszülők. De keveset beszéltek a nagyszülőkről a polgári társadalomban is, ahol az embereknek több idejük és nagyobb terük volt, és ahol a közvetlen létfeltételek biztosítása nem tette szegényessé a kapcsolatokat. A nagyszülők – legalábbis a 19. század közepéig – nemigen kerülnek elő. Már csak a korábbi évszázadok magas házasodási korából is következik, hogy a nők többnyire csak 50–55. évük között, a férfiak 55–60. évük között váltak nagyszülőkké. Mindenesetre az ipari korszak előtt csak az összlakosság kb. 10%-a érte el ezt a kort. Ma sok nagyszülő 20, vagy akár 30 évet is megél az unokáival, tehát saját életidejüknek mintegy harmadában nagyszülők.

Az unokák fiatalabbakká, idétlenebbekké és szerelmesebbekké teszik nagyszüleiket. Megfiatalítják őket. Emlékszem: talán ötvenöt éves voltam, s éppen egy utazásról tértem vissza. A vonaton a kalauznő nagy hangon és pimaszul így szólt hozzám: „Ó, nagypapa, magának biztosan nyugdíjas igazolványa van!” Mintha belém rúgtak volna! A következő napon hároméves unokámmal mentem sétálni, és össze-vissza bolondoztunk. Egy hölgy megkérdezte: „Mondja csak, tulajdonképpen hány éves a fia?” Egyensúlyom helyreállt. A fiatal kalauznő öregebbé tett annál, amilyen voltam, az unokám megfiatalított. Az unokák gyakran szeretetre méltó módon tanúsítják az ember kiskorúságát, vagy csaknem beszámíthatatlanságát. Éppen holtpontra jutottam e cikk írásában, és semmi értelmes nem jutott eszembe, ezért kimentem a konyhába, ahol ötéves lányunokánk játszott. Azt szerettem volna, ha tőle kapok ösztönzést, ezért megkérdeztem: „Sári, mit gondolsz, miért van szüksége egyáltalán az embernek nagyszülőkre?” – „Hogy szeresse őket”, felelte érdektelenül. Mire én: „Tulajdonképpen milyeneknek kell lenniük a nagyszülőknek?” Ő: „Olyanoknak, mint te vagy! És most hagyd a buta kérdéseket, és játssz velem Ki nevet a végén?-t!” Amit természetesen meg is tettem! Vele egyenrangúként kezelt, és én hagytam, hogy úgy kezeljen.

Egyfelől szép dolog, hogy így feloldódtak a szerepek. Mindazonáltal olykor megkérdezem magamtól, vajon nem vagyok-e adósa az unokáimnak a korommal. Megkérdezem, vajon mi, öregek nem dörgölőzünk-e a

szülők nemzedékének feje fölött az unokáinkhoz oly módon, amiből azok semmit sem tanulhatnak. Mert unokáink számára nemcsak játszótársaknak kell lennünk, hanem tanáraiknak is. Hallani vélem Saint-Exupéry egyik mondatát: „Az ember akkor fedezi fel magát, amikor ellenállásba ütközik.” Mit ér, ha csupán szolgálatkészek és megadóak vagyunk unokáinkkal szemben? Ismét egy unokatörténet: Az elmúlt nyáron családunk egyik barátnőjét kellett esketnem, s erre az unokák is hivatalosak voltak. Láttam, hogy 15 éves unokánk, Misi egy könyvet olvas az istentisztelet alatt. Később megkérdeztem, mit olvasott. „Egy krimit”, mondta gondtalanul. Kínosan, liberálisan és megadóan mosolyogtam, és hallgattam. Később megkérdeztem magamtól: Mit is teszek voltaképpen ezzel a fiatalemberrel, ha elhallgatom előle a véleményemet? Odamentem hát hozzá, és azt mondtam: „Misi, gyáva és tiszteletlen dolognak tartom, ha az istentiszteleten krimit olvasol. Tiszteletlennek, mert nem tartod tisztelet-ben azt, ami másoknak fontos. És gyávának, mert nem mersz otthon maradni, amikor ez az istentisztelet semmit sem jelent számodra.”

Nyugtatólag azt felelte, hogy hiszen a prédikációm alatt nem olvasott. Csekély vigasznak találtam. Aztán egy este odajött hozzám, és így szólt: „Nagyapa, beszélnem kell veled! Te gyávának és tiszteletlennek neveztél. Ez nagyon mélyen érintett – és igazad van.” Ez a beszélgetés – amely aztán elhúzódott, s a végén elmondta, mit szeretne a következő születésnapjára – közelebb hozott minket egymáshoz. Mit tartottam volna vissza tőle, ha hallgattam volna?! Adósai vagyunk az unokáinknak az arcunkkal. Nem jó, ha bátortalan harmóniaigényünkkel minden konfliktust elfojtunk. Talán egy adag halálfélelem rejtőzik abban, hogy azt akarjuk: unokáink mindig és minden körülmények között szeressenek minket.

Unokáink fiatallá tesznek minket – és gondtalanul megmutatják nekünk, hogy öregek vagyunk. Egyik lányunokámmal, aki akkor négyéves volt, azt ecseteltük, mi lesz, amikor ő tízéves lesz. Kifundáltunk ezt is, azt is, majd szeretetreméltóan és zavartalanul azt mondta: „És persze te már halott leszel akkor!” A gyerekeink csak gondolják ezt, az unokáink meg is mondják. Anyósom már 87 éves volt, a végén nagyon esendő lett, és meg akart halni. Utolsó születésnapjára az egyik lányunoka azt írta: „Kedves Nagyi, nem kívánom neked, hogy még egy születésnapodat megünnepeld!” A gyerekek gondolták, az unoka kimondta. Unokáink által ismét beleszeretünk az életbe, ők pedig gyermekségükkel és ifjúságukkal, virágzásukkal elmondják nekünk, hogy rövid az időnk. E tekintetben ők a legjobb tanítóink.

Sajátos gondtalanság jellemzi az embert, ha az unokáiról van szó. Apaként ügyeltem arra, hogy a gyerekek időben ágyba kerüljenek, de most nagyvonalúbb vagyok az unokáimmal. Korábban figyeltem arra, hogy az étkezési időkön kívül ne egyenek sokat a gyerekeim, manapság olykor kisurranunk az unokákkal az Elbához, és süteményt eszünk egy cukrászdában. Nagyszülőként úgyszólván ingyenesen lehet elrontani a gyerekeket, vagyis az embernek nem kell jótállnia azért, amit okoz. De nem csupán a felelőtlenség tesz minket nagyvonalúabbakká. Ez az élet elpusztíthatatlanságába vetett bizalom is, amit csak lassan tanul meg az ember. Hiszen gyerekeink nemcsak akkor szenvednek, ha elhanyagoljuk őket, hanem a túlzásba vitt pedagogizálástól és a szülők aggodalmaskodóan merev következetességétől is – különösen az első gyerekek, akiket úgyszólván recept szerint akarunk nevelni. Attól szenvednek, hogy nem „fél kézzel”, könnyedén intézzük el a nevelést, hanem önálló programmá

tesszük. Hiszen a nagyszülők csak ritkán akarják nevelni az unokákat. Egyszerűen velük akarnak lenni, játszani akarnak velük, mesélni akarnak nekik, és örülni akarnak nekik. A szülőknek, tanároknak, lelkészeknek természetesen kötelességük, hogy akarjanak valamit a gyerekektől, de a gyerekek számára elengedhetetlen az is, hogy olyan emberekkel érintkezzenek, akik semmit sem akarnak tőlük, és nincsenek szándékaik velük. Talán ez az a hely, ahol a gyerekek először tapasztalnak erőszakmentességet, ahol valakik különösebb tervek és célok nélkül foglalkoznak velük.

A szülők célzatossága és a nagyszülők gondtalansága egyébként épp elég gyakran oka a szülők és nagyszülők közötti konfliktusoknak. Barátnőnknek az elején idézett levele ilyen konfliktusra utal: anyjánál a gyerek nem vehet föl a papucsot a délutáni alváshoz, a nagymama számára viszont ennek nincs jelentősége, s az unoka és a nagymama anarchista-ravasz nevetéssel kíséri a tilalom áthágását. Az ilyen konfliktusok elengedhetetlenek a gyerek számára: ezekből tanulja meg, hogy nem csupán *egy* világ létezik, s hogy a szülők nem mindenhatóak és nem abszolút bölcsek. Az egyszólamú világok veszélyesek a gyerekek számára, bármilyen pedagogikusak legyenek is. Létezik a gyerekeink komikuma, akik bizalmatlanul mustrálgatják saját szüleik viselkedését az unokákkal, és lefordulnak a székről, ha azok vétenek az ő programjuk ellen. Saját nevelési hibáinkat egyébként azon mérhetjük le a legjobban, hogyan bánnak a gyerekeink az utódaikkal. A mi gyerekeink becsületére el kell mondanom, hogy nem jellemzi őket a pedagógiai programozás. Szívesen és habozás nélkül hagyják nálunk a kölykeiket, és azt mondják: „Csináljatok velük, amit akartok!" Persze létezik a nagyszülők komikuma is: azoké, akik mindig mindent jobban tudnak, önmagukat teszik meg az unokák nevelésének mércéjévé, és sosem jutnak túl azon, hogy „bezzeg az én időmben".

A nagyszülők mindig is meséltek unokáiknak, és a nagymama ősképe – bármilyen romantikus legyen is – az az idős asszony, aki támlás székében ül, és mesét mond. Talán ennek az ellenképe annak a gyermeknek a képe, aki egyedül ül a szobájában, és tévézik. Mesélni annyit jelent, mint összefüggéseket teremteni. Mesélni annyit jelent, mint az élet kavargó töredékeiből létrehozni az időnek és az élet értelmének a folyamát. Amikor mesélünk a gyerekeinknek, világokat tárunk föl nekik. Megtanulják, honnan jönnek és hová mennek. Minden elmondott mesével, minden felolvasott bibliai történettel, saját életünk minden el nem hallgatott eseményével azt súgjuk a gyerekeink fülébe, hogy az élet zajlik, az élet jó, és dicsérheted az életet. Megmenekülhetsz a szerencsétlenségtől, ahogyan Jancsi és Juliska megmenekült a boszorkánytól, és ahogy Jónás kiszabadult a cethalból. Azt, hogy az élet jó, nem érvekből tanuljuk meg, hanem történetekből és képekből. Amikor mesélünk, a történetek mindig összekapcsolódnak egy hanggal. Nem csupán egy könyv felolvasásáról, egy kazetta meghallgatásáról van szó. A történet tartalma és a hang melegsége megvigasztalja, bátorítja és meggyőzi gyerekeinket, ha megtanulták, hogy figyeljenek rá, és ha nem csupán mechanikus hangokkal etetik őket.

Ha a nagyszülők a saját sorsukról vagy a saját életükből mesélnek, akkor az unokák többnyire szívesebben hallgatják őket, mint ha a szülők mesélnek. (Remélem, hogy ez nem egy öntudatos nagyapa nárcisztikus tévedése!) Ez talán attól van, hogy a gyerekek jól ismerik a szülők történeteit, és már csak a szemeiket forgatják, amikor újból hallják azokat. A nagyszülők történetei egy annyira idegen és távoli világból érkeznek, hogy ismét érdekesek. Az unokák ilyenkor az ő világukat jóval megelőző világról hallanak.

Gyerekeinknek szükségük van az élet megbeszélésére, a dolgok jó kimeneteléről és a megmentésről szóló történetekre, mivel számukra éppoly kevéssé magától értődő az élet, mint számunkra. Egyszer beteg volt az egyik unokánk, ágyban feküdt, és fájdalmai voltak. Hirtelen kiviharzott a konyhába, ahol ültünk, és ordítani kezdett: „A mocskos Istenét! Imádkoztam hozzá, hogy vegye el a fájdalmaimat, és nem tette meg. Most kimegyek a kertbe, és áldozatot mutatok be a bálványoknak!" A gyerek korán és a saját bőrén tapasztalta meg, hogy az élet nem magától értődő, és megtanulta a zsoltárok egyik alapkérdését: „Isten, hol vagy?" És éppoly kevéssé tudta rá a választ, mint a zsoltárok és a nagyszülei. A meséléssel, akárcsak gyerekeink, mi is a megmentés régi, idegen tapasztalataiba rejtőzünk el, amikor ránk törnek az elveszettség és a kétség órái. A gyerekeknek úgy kell ez, mint a mindennapi kenyér.

Megtanítjuk unokáinknak, mi a múlt. Arra is megtanítjuk őket, mi a mulandóság. Amikor nagyszülőkként betegessé, rokkanttá válunk – és ez előbb történik meg, mint bevallanánk magunknak –, akkor a gyerekek megtanulják, hogy az élet véges. Látják, hogyan romlik a hallásunk és a szemünk; hogy ezt vagy azt már nem ehetjük meg; hogy feledékenyekké válunk (micsoda disznóság esik meg velünk ezáltal!), hogy elér minket az első agyvérzés, s hogy – végül – meghalunk. Milyen illuzórikus lenne a világ, ha unokáink csak a fiatalok, erősek, munkába járók, életrevalóak és szépek világáról szereznének tapasztalatokat! Esendőségünk az utolsó tanítás, amelyet unokáinknak nyújtunk. Nem könnyű tanítás, ahogyan a halált megtanulni sem könnyű. Emlékszem a nagyanyám halálára. Néhány órával a halála előtt valamit inni adtak neki. Sokáig kerültem azt a csészét, amelyből ivott. Ez volt az én korai szembesülésem a halállal. Szép lenne unokáink számára, ha mi magunk tudnánk kiverni a fejünkből a végtelenség és az örök fiatalság illúzióját, és mernénk szembenézni saját halandóságunkkal. Emlékszem az anyósom halálára. Tudta, hogy meg fog halni, és akarta is. A halála előtti napon gyönyörű gesztussal búcsúzott el egyik unokájától, a mi legkisebb lányunktól. „Szép, hogy eljöttél. Én most meg fogok halni", mondta a gyereknek. „Azt kívánom, hogy legyen szép életed!" A haldokló aztán átkarolta, és gyöngécske erejével megcsókolta a gyereket. Micsoda örökség e fiatal számára! Micsoda örökség unokáink számára, ha áldást mondva, méltósággal tudunk leköszönni.

Forrás: F. S., Schwarzbrot-Spiritualität, 197-205.

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkjat, hogy legkésőbb ***2010. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára változatlanul 225,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl.

KÉRÉS

Kérjük Olvasóinkat, hogy most lejáró (vagy korábbi) képes falinaptáraikat ne dobják el, hanem juttassák el a főszerkesztőnek (tel.: 06-26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu), vagy a szerkesztőség címére (Kovács László, 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.) – vagy bármelyik szerkesztőnek (ld. kolofon). Előre is köszönjük!

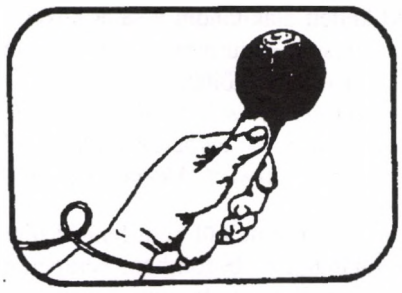

„Oszd meg szellemi lényedet!”

Interjú *Faragóné Bircsák Mártával*

Az 1970-es évek második fele. A Nemzeti Múzeum lépcsősorának tetején állok. Bircsák Mártával van itt találkozóm, az Őslénytárat kell megnéznünk. Legalábbis ez az „apropó” – és aki kitalálta-kisorsoltatta (Kovács Laci a Domiban), jól tippelte: a feladat-teljesítésen túl jót beszélgetünk majd. Az azóta eltelt több mint három évtized során volt, hogy heti rendszerességgel találkoztunk, és volt, hogy évekig egyáltalán nem. De ennyire összefoglaló-áttekintő beszélgetésre, mint a mostani, még sosem került sor közöttünk.

Faragóné Bircsák Márta vagyok, 1952-ben születtem, egy nagyszerű férjem és három okos-kedves gyermekem van, foglalkozásom szerint pedig gyógyító pedagógus vagyok; az ajtómon is, az iskolánk honlapján is ez áll.

Világéletemben gyógyítani akartam: kétszer felvételiztem az Orvosi Egyetemre, kétszer utasítottak el helyhiány miatt (legalábbis a papíron ez állt!). Közben rögtön érettségi után az egészségügyben helyezkedtem el, és azonnal (valójában már a hivatalos képzést megelőzően!) betegek közé kerültem. A MÁV Kórház sugárterápiás osztályán dolgoztam nyolc évig: rengeteg daganatos beteget kezeltünk (a mainál sokkal kevésbé korszerű körülmények között). Nagyon sok súlyos állapotú volt közöttük, és sokakat el is veszítettünk. Kemény iskola volt ez a felnőttség elején: meghalni látni egyik beteget a másik után… És azóta még hány embert!

De mégsem elégedetlenkedtem, mert a helyemen voltam (ott is, akkor is); pozitív, szeretetteljes visszajelzéseket kaptam orvos főnökeimtől és a betegektől egyaránt, volt időm-kedvem a közösségi élethez is. Közben elvégeztem az általános asszisztensképzőt, de ez nem elégített ki. Továbbtanultam – persze munka mellett – a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán. Ezt is nagyon élveztem. A szakmai gyakorlatom alatt „elcsábított” egy kolléganő: Soltiné Klárika, aki partnernek hívott egy gyógypedagógiai iskolába, ahol azután 17 évig dolgoztunk együtt. Alsó tagozatos gyerekekkel foglalkoztunk – rengeteg örömmel.

Kiváló munkaerő vagy, erre magam is emlékszem. De azért a magánéleted is átalakult ezekben az években.

Ferivel a Gyógypedagógiai Főiskolán ismerkedtünk meg; mindketten szerettünk tanulni, tudtunk egymásnak segíteni. Néha szűkebb társaságban is együtt voltunk, és meg voltam győződve arról, hogy Feri egy barátnőm kedvéért jár oda. A diplomaosztót követő bankett után Feri taxival hazavitt, és akkor (valószínűleg belátva, hogy „most vagy soha”) bevallotta, hogy évek óta kiszemelt magának. Még jó, hogy szólt!

Persze addigra mindketten eléggé kialakult egyéniségek voltunk, határozott világnézettel, emberi kapcsolatrendszerrel – ami esetemben a Bokor Közösséget, ezen belül főleg a „Domit” jelentette –, körvonalazódott elképzelésekkel stb. Alkalmazkodnunk kellett, nekem legalábbis sokat és tudatosan. Visszavettem (valamennyit!) a tempóból, új emberekkel ismerkedtem meg stb. 1980-ban házasodtunk össze, ebben az évben született Ferike, ’83-ban Boldizsár és ’85-ben Márti. Az, hogy mennyit jelentett az én „visszavett tempóm”, arra jó példa Feri és Gyurka bácsi (Bulányi György, a Bokor Közösség alapítója) beszélgetése abból az időből, amikor még csak a két fiúnk született meg:

– Ferikém, micsoda férfitöbbség van nálatok, három az egyhez!

– Gyurka bácsi, így vagyunk egyensúlyban…

A fiúkkal nem sokat voltam otthon, de Mártikával már – végre! – kihasználtam a GYES-t.

Hogy tudtad otthon hagyni a piciket? Szervezési szempontból sem lehetett könnyű, de a közösségi elvárásoknak sem ez felelt meg.

Egyrészt szerencsések voltunk a „földrajzi adottságokkal”: lánykoromban Újpalotán laktunk a szüleimmel és a nagymamámmal. Amikor férjhez mentem, akkor szintén ott, a lakótelepen kaptunk lakást. A munkahelyem is a közelben volt, tehát meg tudtuk oldani, hogy a gyerekekre anyukám vigyázott. Pedagógusként csak fél napot dolgoztunk, nekem is, Ferinek is ott voltak az iskolai szünidők.

A közösségi életet igyekeztem összekapcsolni a családi élettel: Ferike egészen pici volt, amikor Kovács Teri csoportjába kerültünk; itt hasonló élethelyzetben lévőkkel, azaz kisgyerekesekkel alkottunk közösséget. Gyermekeink pár éves korától szerveztünk gyerektalálkozókat számukra – heti rendszerességgel! Ez a kör is egyre bővült, és idővel már párhuzamosan, két csoportban foglalkoztunk a gyerekekkel: Dőry Pista felesége, Kéry Magdi – közösségi társam és gyógypedagógus kolléganőm – a kisebbekkel, én pedig a kiskamaszokkal. De felejthetetlenek például az erdei karácsonyok is.

Azt különösen élveztem, amikor Mártika születése után otthon maradhattam mind a három gyermekkel: például ekkor tanultam meg gitározni, vagy összefoglaltam a tapasztalataimat, megírtam a „szakdolgozatot anyaságból”. Korábban is, ekkor is fontosnak tartottam, hogy tapasztalataimat írásban is rögzítsem. Még akkor is, ha ezek a tapasztalatok mindig változnak, bővülnek. Idővel ezek a megélt élmények adták az Etika tankönyv alapját.

Az életed mindig több szálon futott, emlékeim szerint ezekben az években is.

Hát persze. A család a saját kis családunkon kívül mindig többet, többlet feladatot is jelentett. Folyamatosan tanultam is, és persze a munkahely is visszavárt, illetve új kihívást hozott.

A család minden „öregjét” haláláig ápoltam, de „betegápoló tudományomra” azóta is sokszor van szükség. Emiatt tanultam meg a reflexterápiát, azután pedig a gyógynövények gyűjtését-feldolgozását-használatát. A Dédit például így tudtuk többször is „visszahozni az életbe”, amihez persze segített az ő élni akarása, pozitív világszemlélete is. Az orvosok hosszú hónapokon keresztül nem tudták meggyógyítani a lábszárfekélyét, ami végül mégis sikerült reflexterápiával és péppé feldolgozott gyógynövények segítségével, otthoni praktikákkal. Márti-

ka, a kislányom járt velem a Dédihez, látta, hogy mit csinálok, így szinte óvodásként „belenőtt" ebbe a gondolatkörbe. Azután másfél évtized elmúltával együtt ültünk be az iskolapadba, a Természetes Gyógymódok Egyetemére. Hiszek a természetes gyógymódokban, de szükségesnek tartom az akadémiai orvostudományt is. A kettő jó kombinációja tud igazán segíteni.

A tanulás állandó része az életemnek. Hét különféle diploma lapul a fiókomban a már említett gyógypedagógusi diplomától a grafológia-oktatóig. A legutóbbi a Műszaki Egyetem vezetőképzője. A hétből ötöt igazán kedvvel szereztem meg, mert úgy tapasztaltam: hasznos és hasznosítható, amit tanulok. A többit pedig a munkahelyi előírások miatt kellett elvégeznem. Még nem tudom, mi lesz a következő…

A család mellett a másik stabil elem az életemben a munkám. Ez mindig a tanítás volt. Jó másfél évtizednyi alsó tagozat után megintcsak „elcsábultam": 1994-ben hívtak, és én mentem. Ekkor indult egy érdekes új képzés, a 14-15 évesek számára szervezett ún. „pályaorientáció", idővel ebből lett a szakiskola, majd pedig a NAT (Nemzeti Alaptanterv) szerinti speciális szakiskola, ahol az első két év pályaorientáció, a második két év pedig szakmai oktatás volt. Hipp-hopp, tanító néniből egyszerre két kamasz osztály osztályfőnöke lettem – és „beléjük szerettem". Persze ők sem a szokásos többségi középiskolások voltak, hanem általában tanulásban akadályozottak, és sokan közülük nagyon zűrös családi háttérből jöttek. Sikerült a tanítványokat eljuttatni a képzés végéig: és ma is meghatódom, ha például egy kórházban valamelyik ápolónő rám köszön: „Tetszik rám emlékezni?"

Úgy ismerlek, mint aki szereti a személyes kapcsolatokat. Jó beszélgető vagy, ugyanakkor említetted, hogy egyetemi vezetőképzőt is végezned kellett.

Igen, a vezetői feladatok is mindig megtalálnak; ezek nemcsak közösségvezetői vonatkozásúak, hanem intézményiek is. Az általános iskolában és speciális szakiskolában nagyon-nagyon kérleltek, így aztán elvállaltam az igazgatóhelyettesi posztot. A baj csak az volt, hogy a gyerekekre – sem a tanítványaimra, sem az akkor még elég kicsi sajátokra – nem maradt elég időm, így egy tanév után lemondtam.

Ahogy teltek-múltak az évek, gyarapodott a tapasztalatom, és valóban egyre fontosabbnak tartottam, hogy amit csak lehet, „visszaáramoltassak" a rendszerbe. Meggyőződésem, hogy minden életkornak megvan a maga feladata, így nálam is eljött a „kiáramoltatás időszaka". A tanári és terapeuta munkám mellett a Fővárosi Pedagógiai Intézetben szaktanácsadói feladatot vállaltam, tanítani kezdtem a Gyógypedagógiai Főiskolán stb. Volt olyan év, amikor egyetlen esztendő alatt négy vezetői állásra hívtak. Feri igyekezett „fékezni", de a mostani munkahelyem akkori igazgatója őt is megtalálta és „megdolgozta". Végül úgy láttuk, hogy a különböző „kérők" közül ez a legtisztességesebb hely. 2006 óta vagyok igazgatója a III. kerületben egy önkormányzati iskolának, amelynek teljes neve „Óvoda, Általános Iskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény". Mottónk: „Oszd meg szellemi lényedet azokkal, akik úton vannak veled, közölj annyit, amennyit tudsz, és fogadd el, mint valami felséges ajándékot, ami tőlük feléd visszaérkezik!" (Albert Schweitzer) Nagy és állandóan változó feladat ennek az intézménynek a vezetése. A tantestületnek át kellett vennie az én teljesen erőszakmentes stílusomat, nekem pedig ki kellett alakítanom a saját követelményállítási és számonkérési metódusaimat, hogy a kollégáim világosan tudják, mit várok el tőlük.

Időd-erőd jelentős részét nyilván a jogszabályok meg a pályázatok kötik le, hiszen több száz emberért felelsz: kollégákért, tanítványokért, családjaikért. Marad még időd, hogy pedagógus is legyél?

Kell, hogy maradjon, hiszen e nélkül nem lennék hiteles, és nem is érezném jól magam a bőrömben. Terapeutaként főleg kamaszokkal foglalkozom. Itt nagy hasznát veszem például a grafoterápiának, ugyanis a fiatalok a direkt pszichológiai módszerektől többnyire elzárkóznak, viszont nekem már az is sokat mond, hogy ki milyen erővel és nyomatékkal tesz pontot a papírra…

Nyolc éve tanítok óraadóként az ELTE Gyógypedagógiai Karon, évente kb. 150 hallgatót. De itt sem lehet „egyen"-követelményeket állítani: a tantárgyaktól is, de az egyes hallgatóktól is függ a tanítás, sőt, még a számonkérés módja is.

Mostanában mégis a Holisztikus Akadémia az igazi „szívem csücske". Ez nemcsak nevében „holisztikus", azaz egészleges szemléletet hordozó, hanem számomra személyesen is az. Ugyanis életem szerteágazó területeit, így különböző tanulmányaimat és a számomra fontos embercsoportokat is egységben tudom szemlélni: a családot, a közösséget és a munkahelyi kollektívát. Minden belefér, és mindenkinek jut testhezálló feladat. Ez élményt nyújt a résztvevőknek, sőt az őket figyelőknek is arról, hogy ki miben értékes, ki mivel tud hozzájárulni a nagy egészhez. Régi meggyőződésem, hogy minden egyes ember esetében belőle magából kell kiindulni, és hagyni kell, hogy kibontakozzon. Persze ez a „hagyni" nem jelent nemtörődömséget. Igenis kell a cél, és kell az (el)várás: maga a várás is növeszt!

A Holisztikus Akadémia egy-egy találkozóján (havonta egyszer) mindig elhangzik valamilyen szellemi „táplálék" (közösségben úgy mondanánk: elmélkedés), van előadás, továbbképzés valamely szakmai témában, jut idő (irányított) beszélgetésre, közös éneklésre. Nagyszerű élmény, hogy ezekre a feladatokra mindig másokat kérhetek fel: nem az a cél, hogy én tartsam szóval a társaságot (noha szinte mindegyik témakörről „papírom van", miszerint én azt jól megtanultam és bárhol taníthatnám), hanem az, hogy fiatalokat „helyzetbe hozzak" (én csak a „vésztartalék" vagyok, ha például valaki megbetegedne). Többen vállaltak már itt kis előadásokat-bemutatókat, akik egyébként sosem nyilvánulnának meg, mert nem „nyüzsgő" típusok, de igen értékes emberek A családom is aktív: Feri a szellemi táplálékforrás, mindig küld értékes gondolatokat, Ferike a foglalkozások füzeteit készíti el, Boldi biztosítja az informatikai hátteret, Márti lányom pedig homeopátiás és terapeuta-tudását osztja meg. De a régi-régi barátok, közösségi társak is részt vállalnak, örömmel segítenek, például: Mihályi Kati, Korompay Évike, Papp Gabi, Fábián Jolika, Vágújhelyiné Kati, Kisvári Anna, Molnárné Magdika…

Számomra ebben az a nagyszerű, hogy így nem elkülönült „szeletekben" élem az életem, nemcsak mondogatom, hogy „minden mindennel összefügg", hanem konkrét élményeink, összefonódó életünk a bizonyíték erre! Ez az élet látható, megkérdezhető – és remélhetőleg hiteles.

Sok erőt és sok derűt kívánok Neked a már meglévő feladatok teljesítéséhez, de azokhoz is, amelyek csak később fognak rád találni!

Schanda Beáta

A nők dicsérete a Római levélben

Ha elfogulatlanul olvassuk Pál üdvözleteit a Rómaiakhoz írt levél utolsó fejezetében, akkor furcsa csodálkozás vesz erőt rajtunk. Olyan valaki ír itt, aki együtt dolgozott nőkkel, megtanulta becsülni őket, és nem fél attól, hogy egy férfiak által meghatározott világban hangot is adjon egyenrangú „nővérei” iránti nagyrabecsülésének. S éppen azáltal, hogy teljesen személyes hangon teszi ezt, nyilvánvalóvá teszi azt a magatartásváltozást, amely a férfiak nőkkel kapcsolatos bánásmódjában következett be a korai egyház házi gyülekezeteiben, minden korábbi kioktatás ellenére.

Régebbi szentírás-magyarázók nemigen szenteltek figyelmet ezeknek az üdvözlő mondatoknak. Vagy átsiklottak rajtuk, mivel semmilyen hitbeli tanítást nem tartalmaznak, vagy pusztán formális üdvözletekké értékelték le őket, sőt egyenesen kétségbe vonták hitelességüket. A név szerint megnevezetteket *személyeknek* nevezték, és így kivonták magukat annak tudomásul vétele alól, hogy a megnevezettek harmada nő.

Tartsuk szem előtt: az Újszövetséget férfiak írták, és kereszténységüket a férfias gondolkodás és cselekvésmód határozta meg. Csak igen kevés szövegrészletben támad olyan rés, amelyen keresztül észrevehetjük, hogy a kereszténység felépítésében nők is közreműködtek, s így ők is meghatározták azt. Az elfogulatlan kutatás még további felismeréseket fog napvilágra hozni erre nézve. Mindenesetre ha nem szentelnénk figyelmet a Róm 16,1-16-ban olvasható, nőknek szánt üdvözleteknek, akkor semmibe vennénk a pogányok misszionáriusának szívügyét. Pál éppen azért áll itt közelebb a történelmi valósághoz, mint bármely más levélrészletében, mert nem teologizálva beszél, hanem egészen személyes hangon, missziós tapasztalatai alapján.

A Galata-levél 3,27-28-ból tudjuk, hogy Pál a Krisztus Lelkétől áthatott egyházközség ideális képének megformálására törekszik: *„Hiszen mindannyian, akik megkeresztelkedtetek Krisztusra, Krisztust öltöttétek magatokra [ruházatként]. Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok Krisztusban.”* Ezek nem voltak üres szavak Pál számára. A férfiak és nők számára küldött, szívből jött üdvözletek igazolják számunkra, hogy ő maga milyen konkrétan élte meg az összes megkeresztelt együttesét. Az üdvözlő vonzódás e nyelvezete olyan közösségre utal, amelyben zsidók és pogányok, férfiak és nők legyőzték szétválasztottságukat, és vállvetve dolgoztak együtt Jézus követésében. Ez a nyelvezet ténylegesen annak az olajnak az illatát árasztja, amellyel valamennyien fel lettek kenve a keresztségben. Egy olyan kultúrában, amelyben a nőket kizárták a közéletből és a nyilvános tényked-ésből, Pál szokatlan nyelven karizmatikus munkatársaiként próbálta meg méltatni a missziós tevékenységet folytató nőket.

Illyés Gyula

Ditirambus a nőkhöz

(részlet)

Nem a zablák, nem a csengések,
hanem a kosáron a fül:
nem az ostromok, a bekerítések:
hanem a korall-sor a nyak körül,
meg a tűzhely körüli székek:
nem a viharok, a mének, a diadalzengések,
hanem a szitaszél-veregetések,
ha a liszt megtömörül,
hanem a néma kitekintések
a téli ablak függönye mögül:
nem a havasok, a jeges meredélyek,
hanem a kézimunkázó vetések,
a vasárnap is orsópörgetők,
hanem a csecsemő-lebegtetések,
hanem a csermelyek, a csevegők,
nem a vezényszó: Rohamra! s Imához!
Hanem a megfordított vánkos.

A tények nyelve

Róma fővárosi gyülekezetét nem Pál alapította, de ismeri az egyházközség néhány tagját, akik vele együtt tevékenykedtek az igehirdetésben a Földközi-tenger keleti vidékén. Azzal, hogy üdvözletet küld nekik, és egyúttal meleg érzelmekkel emlékezik meg rendkívüli erőfeszítéseikről, dicsérve kiemeli őket a gyülekezetből, példaképekké teszi, és megerősíti őket szolgálatukban. Így nyerünk bepillantást a római keresztények tényleges együttélésébe: A nemzetek és nemek különbsége megszűnt; valamennyiüket szentként üdvözli Pál, a nők nem kevésbé szentek és nem kevésbé aktívak, mint a férfiak. Tíz nőnek küldi üdvözletét, kettő kivételével valamennyinek név szerint.

Azzal kezdi, hogy ajánlással emeli ki egy Főbe nevű nőnek, a levél átadójának érdemeit, és felhívja a római gyülekezetet, hogy különleges módon támogassa éppen ezt a diakónusi hivatalban jelentős nőt. Róla, „nővérünkről” az áll a latin szövegben, hogy *est in ministerio Ecclesiae, quae est in Cenchris.* Fridolin Stier így fordítja az itt használt görög *diakonosz* szót tartalmazó kifejezést: *a kenkreai gyülekezet szolgálati hivatalában áll* (Kenkrea Korinthus közelében fekszik, ahonnan Pál a Római levelet írta). Luther hozzátette az említett nők nevéhez a félreérthetetlen nőnemű névelőt; ő még nem tudhatta, hogy eredetileg a felsorolásban szereplő *Júniasz* is nő volt, mert csak egy másoló változtatta a nő *Júniát* férfi *Júniásszá*, mivel Pál „tekintélyes apostolként” említi őt férjével, Andronikusszal együtt – azaz ugyanúgy „apostolnak” nevez egy nőt, mint egy férfit. Ami a későbbi korokban botrányosan hangzott, az Pál számára magától értődő volt, mivel a tényekből indul ki: a nők, akárcsak a férfiak, segítőtársak Krisztus Jézusban. A nők működésének leírására Pál ugyanazt a szót használja (gör. *kopian* = fáradozik, bajlódik, vesződik), mint amellyel saját igehirdetését jellemzi: *„Köszöntsétek Máriát, aki sokat fáradt értetek!”* (6. v.) *„Köszöntsétek Triféna és Trifószát, akik az Úrért fáradoznak!* (12. v.) *Priszkához* és *Aquilához* hasonlóan (3. v.) *Andronikusz* és *Júnia* is (7. v.) partnerekként misszionáló házaspárt alkotott, csak Priszkával és Aquilával kapcsolatban Pál kifejezetten is kiemeli, hogy ketten vezetik a házukban összegyűlő közösséget. A 15. versben aztán még egy harmadik párnak, Filologusnak és Júliának is szól az üdvözlet.

A nagyrabecsülés nyelve

Pál törekedett arra, hogy név szerint üdvözöljön mindenkit, akit megismert, és egyúttal kifejezze háláját, a köztük lévő tíz nőnek azonban többel tartozik: saját bőrén tapasztalta meg nagylelkűségüket és gondoskodásukat. Főbét nagy szolgálatkészsége miatt dicséri: *„sokaknak volt támasza, nekem magamnak is”* (2. v.).

Ellentétben az akkori, de még a mai szokásokkal is, hogy egy házaspár

közös működése esetén csak a férfit nevezik meg, Pál képes arra, hogy együtt gondolja el a férfit és a nőt, és mindkettőjük számára kifejezze hálás érzelmeit: *„Köszöntsétek Priszkát és Aquilát..., ők életüket kockáztatták értem"* (3. v.). Ugyanez érvényes *Andronikuszra* és *Júniára*: mindkettőjüket *„rokonainak és fogolytársainak"* nevezi, *„akiket az apostolok körében nagyra becsülnek, s akik nálam is előbb lettek Krisztus híveivé"* (7 . v.). Ki ne érezné Pálnak Jézus Lelke révén létrejött mélységes összetartozását ezekkel a férfiakkal és nőkkel? Különösen szívélyes üdvözlettel ajándékozza meg *„a szeretett Perszisztt, aki sokat fáradt az Úrért"* (12. v.). Pál el tudja képzelni a testvérpár *„Nereuszt és nővérét"* (15. v.) mint fiút és anyját, és semmi esetre sem feledkezik meg arról, hogy a nőket is üdvözölje, amikor férfiakról esik szó: *„Köszöntsétek Rúfuszt, az Úr kiválasztottját, és anyját, aki nekem is anyámmá lett"* (13. v.).

A melegszívűség nyelve

Annak beismerésével, hogy úgy érzi, anyjaként szereti őt egy nő, egy másik pedig nővérként a támasza, Pál az emberek közti érzelmek olyan gazdagsága mellett tesz hitet, amelyet egy patriarchális irányultságú gyülekezet nem képes megadni. Ez az érzelmi hangsúlyú vallomás világossá teszi, hogy Pál itt nem az üdvözletek formális nyelvét használja. Meleg szavakat talál, amelyek megéreztetik velünk, miféle új szellemiség vezette egymáshoz ezeket a férfiakat és nőket. Így aztán azon sincs mit csodálkozni, hogy Pál felszólítja a római közösséget: *„Köszöntsétek egymást szent csókkal"* (16. v.)! Aligha felelt meg akkoriban mindenkinek az úrvacsora előtti „szent csók", amely már nem csupán az udvarias testvéri csók, hanem immár az a rendeltetése, hogy a kölcsönös testvéri összetartozást fejezze ki.

Később aztán jött is a tilalmak hideg nyelvezete! Mert bizonyára azzal sem értett egyet mindenki akkoriban, hogy nőket ily módon emeljenek ki, és dicsérjenek. Alighanem emiatt akarták visszatéríteni Pált a józan férfias belátásra, és csempészték be az első korinthusi levélbe az alábbi betoldást: *„Ahogyan a szentek minden gyülekezetében szokás, a nők hallgassanak az összejövetelen; nincs megengedve számukra, hogy beszéljenek"* (1Kor 14,34). Ez a történetkritikai szentírás-magyarázat által későbbi betoldásként értelmezett tilalom árulkodik a terjedő hidegről, és arról, hogy már hamarosan Pál halála után megkezdődött a nők lealacsonyítása, elnyomása és kizárása, ami a katolikus egyházban mindmáig tart. Annál erősebben különül el ettől az a melegszívű, testvéri légkör, amelyet a Római levél üdvözleteinek nyelvéből ma is ki lehet érezni.

És aki úgy véli, Pál túlságosan nagyokat mondott, amikor a nőket üdvözölte – végül is agglegény volt, és mint ilyen túlságosan könnyen bedőlhetett a női bájnak –, annak meg kell kérdeznie magától, vajon egyházaink férfias, érzelemszegény nyelvezete elegendő-e ahhoz, hogy vonzóvá tegye őket a mai ember számára.

Szívből kívánom, hogy a katolikus főpapokat megfertőzze Pál testvéri szívélyessége, és így szóljanak önmagukhoz: Nyissátok ki a szemeteket, és nézzétek meg, kik tevékenykednek a plébániákon! Egykor is úgy volt, és ma is a nők vitalitása és karizmája határozza meg az egyházközségi légkört! Semmibevételük, valamint kitaszítottságuk az összes egyházi hivatalokból ellentmond Jézus szellemének, és botrány egy olyan világban, amely egyre határozottabban felismeri, hogy csak a férfiak és nők együttműködésével lehet békésebb jövőt építeni.

Irmgard Rech

Forrás: Imprimatur, 2008/7

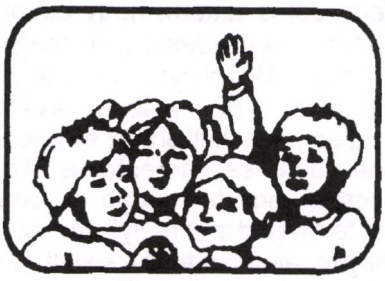

Leszkay András bácsi Moha-meséje

A persely

Amint már többször is mondottam nektek, egy kis falucskában lakom a Börzsöny-hegységben, Törpeházán. Ott is születtem, és ott éltem gyerekkoromban is. Törpeházán azonban nem volt, és ma sincs semmiféle bolt, kereskedés. Gyakran leküldött hát engem édesanyám a völgybeli faluba, az ottani vegyeskereskedésbe. Bár számolni még nemigen tudtam – hiszen még iskolába sem jártam –, ez azonban nem volt baj. Édesanyám tudta az árakat, s a boltos bácsi mindig jól adott vissza.

Történt egyszer, hogy amikor ismét leküldött édesanyám, éppen látogatóban volt nálunk az egyik nagybátyám, Döme bácsi. Hallotta, hogy lemegyek, és megkért rá, hogy hozzak egyúttal neki is pipadohányt. Átadott egy pénzdarabot is, és így szólt: „Amit visszakapsz belőle, a tiéd. Vehetsz érte magadnak cukorkát.” A választás persze nem volt könnyű. Sokáig nézegettem a boltban a többszínű árpacukros rudakat, színes csavart cukrot, a hajlós, fekete medvecukrot, a zöld színű, rugalmas gumicukrot, a fehér erős cukrot, a tarkabarka savanyú cukrokat, a barna karamellát, és csak nagy nehezen tudtam határozni. Egy rúd fehér árpacukrot kértem. A boltos bácsi ideadta, és ekkor igen elcsodálkoztam. Mert mindössze egyetlen krajcárt tett el a már visszaadott aprópénzből. Nekem azonban eszem ágában sem volt, hogy zsebre dugjam a többit, hiszen azt mondta Döme bácsi, hogy elvásárolhatom, ami visszajár. Nézegettem hát újból a cukrokat, és mondottam. „Kérek a többiért is.” Kaptam még medvecukrot is, erős cukrot is, sőt egy ostyaszeletkét is ezüst papirosban, és igen elégedetten, eszegetve indultam hazafelé. Útba ejtettem Döme bácsi házát, átadtam neki a dohányt, s ő ezt mondotta. „Tudod mit, Mohácska? Ezentúl valahányszor lemégy, szólj be hozzám, nem kell-e valami nekem is. Látom, ügyes gyerek vagy, légy az én bevásárlóm!”

Ettől kezdve mindig be is szóltam hozzá: „Lemegyek, Döme bácsi!” Ő pedig mindig ezekkel a szavakkal adta át a pénzt: „Ami visszajár, a tiéd. Végy rajta cukorkát!” Sorra kóstoltam hát a boltocska cukrait, de sosem került annyiba, amit választottam, hogy a boltos bácsi az összes pénzt eltette volna érte. Mondanom kellett hát minden alkalommal: „A többiért is.” Megtudtam azt is, hogy kisebbfajta játékocskákra is futja a pénzből. Vásároltam hát a cukron kívül kicsiny bádog vasúti kocsit, ugróbékát, facsigát, keljfeljancsit, kakas alakú sípot meg zsákbamacskát. Sokszor már töprengenem is kellett, mit vegyek még, milyen cukorkát, milyen játékocskát, hogy az összes krajcárkát elvásároljam.

Történt egyszer, hogy többen is voltak a boltban, hosszasabban kellett várakoznom, és alaposabban is szétnézhettem a polcokon. Ekkor megpillantottam valamit, ami tüstént megtetszett nekem. Négy-öt egyforma szobrocska állt egymás mellett, olyan magasságúak voltak, mint egy vizespohár, és egészen olyan törpét ábrázoltak, mint amilyenek odafönn laktak, és laknak ma is Törpeházán. Mosolygós ábrázatuk, derékig érő szakálluk volt, csúcsos sipkát, csizmácskát, széles bőrövet viseltek, bal kezükben bányászlámpát tartottak, hátukon tömött zsák volt, s annak a száját fogták jobb kezükkel. Büszkeséget éreztem: íme, mennyire megbecsülik az emberek a törpéket. Ilyen kedves szobrocskákat készítenek róluk. Tüstént határoztam is: ma ezt veszem meg a visszajáró pénzért, hazaviszem, és díszhelyre, az asztal közepére állítom. Hogy fog örülni édesanyám, édesapám, egész Törpeháza! A boltos bácsi azonban, amikor a szobrot kértem, elnevette magát, és a visszaadott pénzre mutatott: „Ennyiért? Hogy gondolod ezt, kisöcsém?” Azzal elém tett egy játék zsebórát meg néhány szem cukorkát.

Azon a napon nagyon szomorúan majszoltam a cukrokat hazafelé menet, de még nem vesztettem el a reményt. Talán majd máskor annyit kapok vissza, hogy megvehetem érte a törpécskét. És még nem is szóltam odahaza a szoborról, hadd legyen nagyobb az örömük, ha majd váratlanul megpillantják az asztal közepén. De hiába kérdeztem meg minden alkalommal a boltos bácsit: „Ma megkaphatom ezért a törpét?”, mindig csak legyintett, és cukrot tett elém. Én meg egyre jobban és jobban szégyelltem előtte, hogy kevés pénzem ellenére is ilyen értékes holmira merek áhítozni. Lassacskán abba is hagytam a kérdezősködést. Attól kezdve azonban örültem, ha várakoznom kellett az üzletben. Azalatt is nézhettem a törpeszobrocskákat.

Egy délelőtt, amikor ismét lementem a faluba, utolértem a hegyoldalban egy másik törpeházi kisfiút, Habakukot. Habakuk idősebb volt nálam egy esztendővel, ő már iskolába is járt, az első osztályba. Őt is a boltba küldte valamiért az édesanyja, együtt mentünk hát be, s mialatt vásárolt, ismét gyönyörködhettem a szobrocskákban. Aztán magam is elintéztem vásárlásaimat, és cukrot kértem a visszajáró pénzért. A cukorból persze adtam Habakuknak is, és amikor elváltunk, azt indítványozta, hogy ezentúl mindig szóljak be érte, ha lemegyek. Örültem az ajánlatának, mert jobban telt az

idő kettesben, és ettől kezdve mindig be is szóltam érte a házukba. Rendszerint ő is vásárolt egyet-mást édesanyja megbízásából. Vásárolt cukorkát is, de mindig csak egyetlen szál medvecukrot. Azt gyorsan elszopogatta, s aztán mindig az én cukorkáimra került a sor. Ez azonban nem tűnt fel nekem, jól éreztem magam Habakukkal, s még azt is elmondtam neki, mennyire szeretném megvásárolni az egyik törpécskét. De tüstént meg is bántam, hogy elmondtam, mert kinevetett: „Hohó, barátocskám, ahhoz nem elég a te néhány piculád, vásárolj te csak ezután is cukorkát!” Lebeszélt arról is, hogy játékot vegyek. Egyszer azonban nem jöhetett velem, és akkor megvettem a cukrokon kívül egy kicsike elefántot is. Ekkor már feltűnt nekem, hogy mindig csak egyetlen szál medvecukrot, vesz, az én cukromnak viszont megeszi a felét. De úgy magyaráztam ezt, hogy neki nincs Döme bácsija, aki neki ajándékozza a visszajáró pénzt.

Néhány hét múlva azonban igen nagy meglepetés ért. Amikor már a cukrot is megvásároltam, Habakuk a szobrocskákra mutatott, és így szólt a boltos bácsihoz: „Kérek egy olyan törpét.” Az első pillanatban azt hittem, hogy tréfál, de ámulva láttam, hogy fényes pénzeket markol ki a zsebéből, a boltos bácsi meg levesz a polcról egy törpét, még papírba is beburkolja, és átadja neki. Most már tudtam, hogy valóság, amit látok: Habakuk csakugyan megvásárolt egy törpeszobrot. Csak álltam, és bámultam Habakukra. Úgy, hogy még oda is szólt nekem félvállról, amikor indult: „Na gyere, Moha!” Alighanem tátott szájjal botorkáltam utána, és úgy bámultam a csomagot. Arra egészen jól emlékszem, hogy megálltam az utcán, úgy kérdeztem meg tőle: „Hogyan lehetséges, hogy ilyen sok pénzed volt?” Habakuk nevetett: „Úgy lehetséges, hogy összegyűjtöttem! Van egy kis perselyem, egy kis bádog postaláda, abban gyűjtöttem a pénzt.” Ez igen jelentős pillanat volt az életemben. Ráeszméltem ugyanis, hogy butuska voltam. Ráeszméltem, hogy magamtól nem jutott eszembe: a pénzt össze is lehet gyűjteni. De nemcsak jelentős, hanem szomorú percek is voltak ezek. Eszembe jutott, hogy a bádog vasúti kocsit már régen szétszedtem – meg is vágtam vele az ujjam –, az ugróbéka csak egyetlen napig ugrott, a következő napon már a rugó ugrott ki belőle, facsigát mi, törpék is tudunk faragni, a keljfeljancsiból kiesett az ólom, és nem találtam meg a magas fűben, a zsákbamacskában viszont csak egy drótgyűrűt találtam, az elefánt szétmorzsolódott, mert gipszből volt, a zsebórácska számlapján csak festve vannak a mutatók, a

cukorból meg kevesebb is elég lett volna, különösen olyankor, amikor venni s enni szoktam: ebéd előtt. Jaj, jaj, ha nem vásárolok ennyi minden fölöslegeset, már régen hazavihettem volna egy ilyen törpécskét! Szomorúan kérdeztem Habakuktól: „Hová állítod? Díszhelyre, ugye? Az asztal közepére?” Habakuk megint nevetett: „Díszhelyre? Elteszem a szekrényembe! Hiszen ez persely!” Kicsomagolta a törpécskét, és megmutatta, hogy nyílás van a zsákján, ott kell belehullatni a pénzdarabokat. Ettől még jobban elszomorodtam. Nemcsak törpeszobrocskát vesztettem hát, hanem perselyt is! Márpedig gyűjtéshez okvetlenül persely kell!

Most már édesanyámnak is elmondottam nagy bánatomban, hogy mekkora csapások értek engem. Jól is tettem, hogy elmondottam, mert édesanyám megvigasztalt. Mosolygott, és megsimogatott: „Ha igazán akarsz gyűjteni, nem kell ahhoz se bádog postaláda, se cseréptörpe. Törpécske vagy te magad is. Légy hát te magad a persely!” No, ezen megint álmélkodnom kellett. De már tréfálkoztam is: „Én legyek a persely? Nyeljem le a piculákat?” Édesanyám nevetett: „Jaj, dehogyis nyeld le! Hanem legyen hozzá erőd, hogy ugyanúgy összegyűjtsd azokat, ha csak egy ócska dobozkában is, miként összegyűjti az a cseréptörpe!”

Legközelebb, amikor ismét lementem Habakukkal a faluba, már ő táthatta el a száját. Mert csak egyetlen rúd fehér árpacukrot vásároltam, és hasztalanul pusmogott a fülembe, zsebre dugtam a többi pénzt. És a mellemre csaptam: „Én vagyok a persely, zsebem a nyílása!”

Volt ugyan még egy kis bajom a gyűjtés miatt, de édesanyám azon is segített. Nem tudtam elhatározni, mit is vásároljak, ha majd összegyűlik egy kis summácska. Sokszor még elaludni sem bírtam a töprengéstől: társasjátékot vegyek-e, vagy inkább pukkanós dugós puskát? Színes ceruzákat? Édesanyám azonban ezt mondotta. „Ne gondolkozzál rajta, hogy mit végy! Ne azért vásárolj, mert gyűjtöttél, hanem azért gyűjts, hogy ha majd igazán kell valami, megvásárolhasd!” Hogy mennyire igaza volt, azt akkor tudtam meg, amikor egy sötét estén édesapámmal hazafelé botorkáltam az erdőn át. Csak olyan lassan haladhattunk, mintha csigabigák lettünk volna, s mondogatta is édesapám: „Lassan, Moha, fának ne menj, sziklába ne botolj!” S mondogattam én is. „Lassan, édesapám! Gödörbe ne essék!” Ekkor azonban már tudtam, hogy mire van szükségem, és milyen jó volt, hogy már másnap meg is vehettem az akkori idők nagy újdonságát: egy elemes zseblámpát! És most már még jobban hasonlítottam a bányászlámpást vivő perselytörpéhez. Kivéve, persze, a derékig érő szakállát. Ezt a hiányt azonban egy hatesztendős törpécskének – úgy gondolom – meg lehet bocsátani.

Tíz évvel ezelőtt, 1999 karácsonyán halt meg ***Farkas József,*** *a református egyház utolsó „nagy öregje” és egyik – bár nem akadémiai értelemben vett, mégis – legjelentősebb teológusa. Életében kevés műve jelent meg, eltávozása óta azonban gyermekei sorra jelentetik meg prédikációit és evangelizációit. Ennek a sorozatnak az egyik legfontosabb darabja 2008 őszén jelent meg, és a szerző tizenkét előadását tartalmazza, amelyek 1969-ben és 1970-ben hangzottak el a Gyulai Pál utcai gyülekezeti teremben (Budapest, VIII.). Az Újszövetség teológiájának e nagy ívű áttekintése tárgyalja az első keresztények körében jelentkezett teológiai irányzatokat, bemutatja a négy evangélista sajátos teológiáját, vizsgálja az újszövetségi kánon kialakulását és jellegzetességeit, és olyan fontos témaköröket tárgyal, mint az „Isten népe” és „Isten törvénye”; utolsó két darabja Isten Szellemével, megszokottabb megfogalmazásban a Szentlélekkel foglalkozik – ezek közül a második közlésével emlékezünk meg most Farkas Józsefről, akinek számos írását közöltük már az elmúlt években (ld. 1998. február és augusztus, 1999. október, 2000. április, 2001. február, 2005. augusztus és október, 2008. október).*

Az Isten Szelleme

Előző előadásomban teológiai képet rajzoltam elétek Isten Szellemének kozmikus távlatairól és üdvtörténeti munkásságáról. Ma este három részletkérdéssel foglalkozom. Fontosak ezek, beleigazodnak a nagy perspektívába. A három kérdés:

1. Milyen a Szentlélek és Jézus Krisztus viszonya?
2. Milyen kapcsolatban van a Szentlélek az egyházzal?
3. Milyen kapcsolatban van a Szentlélek az egyes hívő emberrel?

Első kérdésünk tehát **a Szentléleknek és Jézus Krisztusnak egymáshoz való viszonyulása**. Hossztörténetében mondom el, az evangéliumi időszaktól az egyháztörténelem évszázadain át.

Az első élmény az volt, hogy Jézus *teljes* volt Szentlélekkel. Jézus hordozta, vette a Szentlelket, és minden cselekedete, szava, szenvedése Szentlélekkel átfűtött, Szentlélektől izzó magatartás volt. Tehát Jézus edénye volt a Szentléleknek.

A második élmény az volt, hogy Jézus *adja* a Szentlelket. Különösen a mennybe ment, a feltámadott Krisztus ajándékozza a Szentlelket. Pünkösd után előállott egy bizonyos identifikáció, azonosítás, amit így olvasunk a második korinthusi levélben (3,17): Az Úr, a Küriosz pedig a Lélek, a Szellem. De persze ez további pontosítást igényel. Mindenesetre megjelent Pálnál egy bizonyos pneumatikus krisztológia, amelyik lényegében véve egybelátta a feltámadott Krisztust és az Isten Szellemét. Aztán ez a vonal beletorkollott egy bizonyos rajongásba. Már a korinthusiaknál lehetett látni, hogy zűrzavar támadt a Szellemre hivatkozó rajongásból. Pál elkezdett viaskodni a korinthusi zűrzavarral. Később is, a többi gyülekezetben is sok gondot okozott ez, úgyhogy kialakult a „pneumatikus krisztológia” mellett a „logoszkrisztológia”, amely Jánosnál jelenik meg a legerőteljesebben, és amely azt vallotta, hogy a Krisztus sokkal inkább *logosz*, mint *pneuma*. Ez később azt jelentette: a Szentlélek valójában a gondolat, a tudomány, az egyházi dogmarendszer. Egy kicsit megijedtek attól, hogy a pneumatikus krisztológia milyen könnyen vezet rajongáshoz, és ezért helyette a logoszkrisztológiát dolgozták ki, amelyben alárendelt szerep maradt a Szentlélek számára: a Szentlélek az, aki a koncepciót, a tant, a dogmatikát, a logikai rendszert *alkalmazza*. Ugyanakkor elégedetlenek voltak ezzel bizonyos atyafiak: „Nem, a Szentlélek több annál, hogy csupán egy zárt dogmarendszert alkalmazzon.” És lassan kicsapódott a másik oldalon egy társaság, amelyik újra meg újra arra hivatkozott, hogy a Szentlélek *valóság*, hatékony valóság.

Így hullámzott ide-oda a Szentlélekről szóló gondolkodás. Egyszer azonosították Krisztussal, máskor elszakították Krisztustól, mert a Krisztus-tan egyre inkább filozófiává és élettelen elmejátékká lett. A gyülekezetekben élt az eleven lelki élet utáni szomjúság, és úgy érezték, hogy a Szentlélek segítségül hívásával, melegségével és erejével tudják megvalósítani vágyaikat.

Ezzel a hullámzással kapcsolatosan elmondom most a hitvallásomat. Azt gondolom, hogy egyre inkább errefelé halad a világkeresztyénség is: a Szentlélek a feltámadott, megdicsőült Krisztus *dinamikus jelenléte*, mozgása, munkálkodása ebben a mi világunkban.

Gyakorlati képpel szemléltetem a gondolatot. Gondoljunk a Napra. Micsoda a Nap? Leegyszerűsíthetem a dolgot úgy, hogy a körzőm tűjét beleszúrom a papírba, és rajzolok egy kört. Itt van, ez a Nap. Ez a kör bizonyos értelemben precíz számadás a Napról, de érezzük, hogy a Nap mérhetetlenül több ennél a körnél. A Nap igazában az a kisugárzó energia, amelyből élünk itt a földön. A protuberanciák, ezek a több ezer kilométeres kilángolások a Napból a világmindenségbe: ez igazán a Nap. Amikor azt a kört rajzolom, rendkívül szegényesen beszélek a Napról. Amikor a kisugárzását észlelem, akkor valamivel közelebb jutottam a Nap igazi mivoltához.

Krisztusra nézve is áll ez. Amikor azt mondom, hogy Krisztus az Isten Fia, akkor húztam egy kört. Körülbelül úgy viszonyul a valóságos Krisztushoz ez a definíció, ti. hogy az Isten fia, mint a Naphoz a kör. Tehát Krisztusról elmondhatunk ilyen dogmatikailag precíz tételeket, hogy Messiás, Krisztus, Isten Fia, de ezzel szinte semmit nem mondottunk. Hanem amikor közénk árad Krisztus valósága, akkor tudjuk, hogy kiről van szó egyáltalán. Ezt az Ő közénk áradását nevezzük úgy, hogy Szentlélek. Tehát igazában nem kettő ez a kettő. Amikor Szentlélekről beszélek, nem másvalakiről beszélek, mint amikor azt mondom, hogy Krisztus. „Krisztus” a mi gondolkodásunk töredezettségében azt jelenti, aki itt volt, feltámadt, mennybe ment. Ez a Krisztus szellemi módon, dinamikusan, győzelmesen itt van most is közöttünk, és erre az ő dinamikus, győzelmes ittlétére gondolunk akkor, amikor azt mondjuk, hogy „Szentlélek”. A Szentlélek *funkcionális* fogalom, nem pedig szubsztanciális, a dolgok lényegét jelző fogalom.

Manapság meg kell tanulnunk azt, hogy nem tudjuk a dolgok lényegét megragadni. Azt esetleg ismerjük, hogy hányféle módon funkcionál ez az alapjában véve ismeretlen valami, de a belső mivoltáról vajmi keveset tudunk. A fényről, az elektromosságról, a mágnességről, az életről, az emberről önmagában szinte semmit nem tudunk. Csak a funkciókról tudunk; ez az ember így viselkedik, az elektromosság úgy viselkedik, és így to-

vább. Ha tehát a tapintható, érzékelhető dolgokról sem tudunk lényegi meghatározásokat adni, hanem csak működésbeli meghatározásokat, bele kell nyugodnunk abba, hogy Istenről és az Ő Szelleméről sem tudunk más meghatározást adni, csak ilyen funkcionálisat. Ebben a perspektívában Krisztus az Isten közénk testesült szeretete. És amikor Ő megdicsőült, mennybe ment, akkor elkezdődött ennek a megdicsőült, mennybe ment szeretetnek a közénk áramlása, és minket is szeretetre gerjeszt, és szétküld a világba, hogy a szeretet munkásai legyünk. Ez az ösztönzés, ez az erő, ez a mennyei segítség a Szentlélek. Tehát csak funkcionálisan tudunk a Szentlélekről beszélni, úgy, mint Jézus Krisztus közöttünk végzett funkciójáról. Ugyanazt végzi tovább Húsvét után, amit a Názáreti Jézus végzett köztünk Nagypéntek előtt, amíg itt járt közöttünk.

A második téma **a Szentlélek és az egyház kapcsolata**. Az egyház nyomorúsága a földön mindig az volt, hogy zsákmányul ejtette, vagy akarta ejteni a Szentlelket. Kialakította azt a gondolkodási rendszert, hogy a Szentlélek egyházat teremtett, az egyházban uralkodik, az egyházat tisztogatja, neveli. Sőt ezen túlmenően is kiszolgáltatta magát az egyháznak olyannyira, hogy csak az egyházban van Szentlélek, és csak az egyház tudja megmondani, hogy hol és mit cselekszik a Szentlélek. Tehát egy ilyen egyházközpontú szemlélet alakult ki a Szentlélekről, mintha az lenne a kizárólagos munkája, hogy egyházat valósítson meg. Az egyház lefoglalta, kisajátította magának a Szentlelket, holott ennek épp az ellenkezője igaz. Tudniillik a Szentlélekkel kapcsolatos bibliai fogalom nem annyira az egyház, mint inkább a *küldetés*. Az előbbiekből ez következik logikusan. Ha a Szentlélek nem más, mint Istennek Krisztusban való dinamikus jelenléte, akkor ez nyilván valamiféle áradás kifelé. Az egyház tévedése az, hogy itt van a Szentlélek, mi birtokoljuk a Szentlelket. Jézus rálehel a tanítványokra – a húsvéti jelenetben találjuk ezt, János evangéliumában –, és azt mondja: Amiként engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. Vegyetek Szentlelket! Menjetek, és adjátok tovább Isten szeretetét! Tehát ez a mozgás kifelé, el egészen „a föld végső határáig”, ez sokkal jellemzőbb a Szentlélekre, mint a bensőség, pláne abban a merev kettősségben, hogy itt vannak a választottak, az üdvözülők, ezek birtokolják a Szentlelket, amott kinn van a sötétség, a kárhozat, az Istentől elszakadt világ, amellyel már nem is törődik az Isten. Ez teljesen hamis szemlélet. Ezért a modern teológia azt mondja, hogy az egyháznak ezt a túlméretezett jelentőségét kicsit lejjebb kell szállítani, és a Szentlélek kifelé mozgó tendenciáját, vagyis a missziót kell újra komolyan venni és érvényesíteni. Éles fogalmazásban így mondom: az egyház nem célja a Szentléleknek, csak eszköze. Sőt még élesebben: az egyház a Szentléleknek *egyik* eszköze. Vannak más eszközei is a Szentléleknek.

Ha szeretünk gondolkodni és hozzá még egy kicsit teológiailag is gondolkodni, észrevesszük, hogy nagyon merész mondat már magában az is, hogy az egyház nem célja a Szentléleknek, hanem csupán eszköze. De még inkább merész tételt állítunk fel, ha azt mondjuk, hogy az egyház a Szentléleknek csak *egyik* eszköze, és vannak más eszközei is arra, hogy ez a Krisztus-dinamika kisugározzék a Földre. Jézus Krisztusnak vannak más módozatai, lehetőségei is arra, hogy a benne megjelent isteni irgalom, a magasabb rendű élet szétsugározzék ebbe a világba.

Nagyon világosan mondja a Szentírás, hogy amikor a Szentlélek szétsugárzik, ezt nem individualisztikus módon teszi, hanem *csoportokban* árad szét a Szentlélek. Itt van az egyház jelentősége. Nem úgy áll tehát a dolog, hogy esetlegesen összeverődnek a hívők, akik külön-külön valami módon vették a Szentlelket, és most együtt vannak és összefognak, hogy hatásosabb legyen a szolgálatuk. Nem ez a helyzet, hanem együttesben kapják a Szentlelket, és *azután* mennek szét a világba szolgálni.

Tehát a gyülekezeteknek igenis van bibliai jelentőségük, és nemcsak praktikusan, hogy külön-külön már vették ugyan a hívők a Szentlelket, de most összefognak, hogy melengessék egymást, és közös erővel végezzék a munkájukat. *Ontológiai* jelentősége van az egyháznak, ami azt jelenti, hogy úgy lehet együttesen venni a Szentlelket, ahogy nem lehet különkülön. Bizonyára érezzük, hogy két szélsőség között van az igazság.

Az egyik szélsőséget a római egyház képviseli, amikor intézményesíti a Szentlelket. Azt mondja: az egyház birtokolja intézményeiben, esetleg épületeiben, anyagaiban is a Szentlelket. Ennek ellentéte az a szektás felfogás – mert én merem ezt így nevezni –, amelyik szerint ki-ki külön van kapcsolatban Istennel, külön kapja a Lelket, aztán ezek összefognak, és együtt végeznek valamit. Nem helyes a katolikus bemerevítés, és nem helyes a szekták túl-individualizált egyénieskedése, hanem ott van az igazság, hogy *együttesen* kapjuk a Szentlelket. Jézus maga köré gyűjtött tizenkettőt, meg még másokat is, és együttesen ajándékozta nekik a Szentlelket. Azután az egyén betagolódott ebbe az együttesbe, és ott kapott ő is Szentlelket. A Szentlélek hatásmódja az, hogy itt-ott egy-egy csoportot, gyülekezetet alakít, aztán az egyének betagolódnak ebbe. A Szentlélek a csoport, illetve a gyülekezet együttesében viszi tovább Krisztus ügyét.

A németeknek van egy szójátékszerű szép kettős kifejezésük: Sammlung und Sendung. A *Sammlung* a gyűjtés, *Sendung* a küldetés. Van a Szentléleknek ilyen működési ritmusa: kisugárzik az egész világra, gyülekezeteket gyűjt össze Jézus Krisztus nevében, aztán a gyülekezet tagjait megint kiküldi a világba.

Itt is végletes túlzásokba esnek a keresztyének. Régebben csak a *Sammlung* volt a jelszó, mostanában az ellenkezője, a *Sendung* divatozik: Menjünk el mindenhová! A gyülekezetek lassan szétestek, mert az új jelszó ez: Mindig csak menni, menni! Ebből az ide-oda hullámzó teológiából ma már megértettünk annyit, hogy fontosabb a küldetés, Krisztus szeretetének, igazságának a kiárasztása, mint a hívők összegyülekezése és egymással való törődése. A küldetés kapott nagy hangsúlyt a mostani gondolkodásunkban. Ez valóban közeledés a bibliai lényeg felé. A gyülekezés nem végső cél, hanem eszköz: tankolás, hogy legyen üzemanyag a küldetéshez.

A harmadik gondolatkör **a Szentlélek és az egyén kapcsolata**. Az előzőekből megérthettük, hogy a Szentlélek csoportot, gyülekezetet alkot, és oda betagolja az egyént. Tehát az egyén nem veszíti el egyéni arculatát, személyiségét és hitéletét. Most azzal kell foglalkoznunk, hogy mit munkál az egyénben a Szentlélek.

Itt a vezérszó az, hogy *újjászületés*. Lehetne sok egyéb szót is alkalmazni, de a legjobban talán ez fejezi ki a Szentlélek munkáját. Amiként Isten világmindenséget teremtett, és Szellemével életet teremtett a világmin-

denségben, ugyanúgy az egyes ember külső-belső káoszában is új életet teremt. Isten Szelleme elrendezte, élővé nemesítette az élettelen anyagot, és ami a külső világban történt, az a mi belső káoszunkban is megtörténhet. Ez a Szentlélek egyénre alkalmazott munkája. Belső káoszunkat körülöleli Isten Szelleme, és új életre ébreszt minket.

Itt jönnek aztán a további kérdések. Most egy kicsit arccal a pünkösdi mozgalom felé is fordulunk, és velük való beszélgetésben fogalmazzuk meg a további felismeréseket. Hogyan realizálódik az újjászületés? Van-e folytatása? Az újjászületés egyúttal végállomás is? Megint azt mondom, hogy nem lehet szubsztanciális szemléletet alkalmazni, hanem csak funkcionális, illetve *relációs* szemlélettel lehet gondolkodni. Vagyis az újjászületéssel kapcsolatban nem lehet keresztmetszetet adni, hogy az ember ilyen volt Szentlélek nélkül, aztán jött a Szentlélek, kicserélte az embert, a teste ilyen, a lelke ilyen, a szelleme ilyen lett. Ezt így nem lehet meghatározni. Én magam is megpróbáltam húsz évvel ezelőtt ilyen meghatározást adni, hogy a bűnös ember ilyen, az újjászületett ember viszont egészen más. Elkezdtem megírni egy bibliai „antropológiát”, amely keresztmetszetében, állagában jellemezte volna azt, hogy milyen a régi ember, és milyen az új ember. De aztán abbahagytam ezt, mert rájöttem, hogy ez lehetetlen vállalkozás. Csak funkcionálisan vagy relációiban lehet szemléltetni az újjászületést. Megint képet alkalmazok: az ember olyan a „régi emberi” mivoltában, mint a rozsdás drót. Az újjászületés nem azt jelenti, hogy aranydrót lesz belőle. Nagyon sokan ilyen gyermetegül képzelik el. Bűnös voltam, minden porcikám bűnös volt, minden gondolatom, érzésem, egész testem bűnös volt. Aztán újjászülettem, és még a sejtjeim is megváltoztak. Egész mivoltomban kicserélődtem, más ember lettem. A rozsdás drótból aranydrót lett. Ez hamis beszéd az újjászületésről, nem így történik, hanem: a rozsdás dróton most elektromosság áramlik át. Én, aki Istentől elidegenült ember voltam, a továbbiakban bekapcsolódom Isten életébe, átáramlik rajtam Isten élete, ez az én újjászületésem. Ugyanolyan rozsdás drót maradok, a lelki működéseim ugyanazoknak a törvényeknek vannak alávetve. Rozsdás drót vagyok, de ha Isten Szelleme átáramlik rajtam, akkor csodálatos felismerésekre, teljesítményekre, tettekre, szenvedésekre vagyok képes. De ezzel nem dicsekedhetem, mert ez nem az én „teljesítményem”, hanem Isten Szellemének munkája énbennem.

Az újjászületés tehát relációs fogalom. Kapcsolatba kerültem Istennel, és ha ez a kapcsolat valóságos, nagyon más emberré leszek. De Istené minden dicsőség. Ez tehát az újjászületés titka. Csak így szabad beszélni róla. Isten Szelleme megérint minket, átáramlik rajtunk, és ennyiben, de csakis ennyiben egészen más emberek leszünk. Ha akarom, úgy mondom, hogy „új emberré” lettem, ha akarom, úgy mondom, hogy győzelmes az Isten, és az én erőtlenségemen át az Ő ereje elvégzi az Ő gondolatát bennem és általam.

Itt kezdődik aztán a vita a mi pünkösdista testvéreinkkel, akik azt mondják, hogy kell egy második nagy élmény, ajándék az első után. Tehát ők érdemben kettéválasztják az Isten üdvözítő munkáját, és azt mondják, hogy az első felvonás az, amikor megtérés, imádkozás, hitre jutás, sőt, bizonyos értelemben megszentelődés is történik. Megismerem Krisztust, megszeretem Krisztust, ajándékokat kapok tőle, elindulok feléje, a magam megszentelését végzem önfegyelemben, vallásos gyakorlatokban. Ez az első felvonás. De ehhez kell egy második felvonás, amikor is beteljesedem Szentlélekkel, vagy szerényebb szóval: veszem a Szentlélek ajándékát.

Itt vagyunk a nagy kérdésnél: vajon valóban igazuk van-e a testvéreinknek, amikor azt mondják, hogy nem *egy* folyamat az egész. A történelmi egyházak lényegében egyetértenek abban, hogy egyszer megérint minket a kegyelem, és onnét kezdve folyamatosan bontakozik az üdvösség. Az evangélikusok és katolikusok egyenesen a keresztség pillanatára teszik az újjászületést. Szerintük ez realizálódik a későbbiekben, a megtérésben és a megszentelődésben. A kálvinisták általában későbbre teszik. Annyiban egyek, hogy ez egy egységes folyamat. A pünkösdi testvérek viszont azt mondják, hogy ez a folyamat mehet valameddig, és bizonyos eredményeket is érhet el, de kell egy hatalmas, új kezdés, amelytől kezdve lehet aztán lényegileg keresztyénségről beszélni. Ez az új kezdés a Szentlélek megjelenése, vétele, vagy egyenesen beteljesedés a Szentlélekkel.

Az az igazság, hogy ők is, de a történelmi egyházak is tudnak bibliai igéket idézni a maguk tételének alátámasztására. Itt szeretnék rámutatni a Biblia használatának idevonatkozó érdekességére. A pünkösdi testvérek főként a lukácsi iratokra támaszkodnak, elsősorban az Apostolok Cselekedeteiről írott könyvre. Idevesznek néhány verset az 1Kor 12-ből vagy 14-ből, ahol a nyelveken szólást emlegeti Pál. De a helyzet az, hogy a pünkösdi teológia előre teszi Lukácsot, és alárendeli neki Pált. Lukács fényében magyarázza a páli textusokat. A másik álláspont pedig az, hogy Pál mondja ki a döntő igazságokat, és Pál fényében kell Lukácsot is nézni.

Ez egy nagyon érdekes téma. Csak arra utalok, hogy például a nyelveken szólást lényegesen másként ítéli meg a lukácsi irat, a Cselekedetek Könyve, mint a páli irat, az első korinthusi levél. Lukácsnál a nyelveken szólás azt jelenti, hogy aki idáig zsidóul beszélt, az elkezd arabul beszélni, egy egészen más, értelmes, de számára nem tanult nyelven. Egyszer csak a Szentlélek hatására élő vagy régen elmúlt nyelven kezd beszélni. Pál szerint viszont az a bizonyos nyelveken szólás lényegileg az „angyalok nyelvén" való szólás, ami emberileg dadogás, érthetetlen, kaotikus beszéd, és azt valakinek meg kell magyarázni. Tehát Lukács szerint értelmes idegen nyelven beszél, Pál szerint egy érthetetlen, eksztatikus beszédet mond, ami talán az angyalok nyelve. „Ha embereknek vagy angyaloknak nyelvén szólok is...", ha érthetően vagy érthetetlen nyelveken szólok, de szeretet nincs bennem, az egész nem ér semmit – mondja Pál. Tehát lényeges különbség van a páli Szentlélek-teológia és a lukácsi Szentlélek-teológia között. Az én meggyőződésem, és mellettem igen sok teológus meggyőződése az, hogy Pál életközelben volt, ő alapította a gyülekezeteket, ő kínlódott például a korinthusi gyülekezettel is azon melegében. Lukács viszont ezeket az eseményeket mintegy 40–50 év távlatából nézte. Akkor már letisztultak a forró jelenségek. Lukács emlékeket idézett, közvetítőket hallgatott meg, és azoknak az elbeszéléseiből kicsit megszépítve mondotta el a dolgokat. Lukácsnak konkrét történetírói perspektívája van.

Négy nagy Szentlélek-áradásról beszél a lukácsi kompozíció: Pünkösd az első, amikor a zsidók között jelenik meg a Szentlélek; a második az, amikor a szamaritánusokhoz kizendül az evangélium a Szentlélek hatalmával; majd a harmadik az, amikor a pogányok részesednek a Szentlélekben, és végül a negyedik, amikor Efezusban Keresztelő János tanítványai is veszik a Szentlelket. Egészen konkrét történelmi koncepció van ebben az ApCsel 1,8 előrejelzése szerint.

Meggyőződésem szerint van bizonyos igazságuk a pünkösdi testvéreknek. Ezt a történelmi egyházaknak meg kellene tanulniuk tőlük, másfelől azonban korrekcióra szorul a tanításuk. Szerintem igazuk van abban, hogy nem elég egy napon venni az áldást, és onnan kezdve vallásos gyakorlatozással tökéletesedni. Nem elég az, hogy valaha megtértem, és onnan kezdve az én szentség-gyakorlataimmal jutok előbbre, hanem bizony szükségünk van új Szentlélek-betörésre, erőhatásra. Egy elindító kegyelem segítségével magunktól nem tudunk célhoz érkezni. Új meg új kegyelmet kell vennünk. De az a megjegyzésem ehhez, hogy nem 1 + 1 a bibliai valóság. Tehát kegyelmet vettem, megtértem – ez volt az egyik, aztán egy másik nagy élményben veszem a Szentlelket, és most már igazán kész. Hanem 1 + 1 + 1 +... Ismételten új meg új Szentlélek-ajándékot venni, mert feléljük a régieket, elhasználunk mindenféle Szentlélek-ajándékot, és akkor megint szükségünk van, harmadszor is, negyedszer is, tizenötödször is szükségünk van a Szentlélek ajándékára.

Én úgy látom a pünkösdi testvérekkel való vitát, hogy igazuk van, amikor az egyházat figyelmeztetik, hogy új isteni erőhatásokra van szükségünk. De abban tévednek, amikor az egészet megint csak egyre koncentrálják: kell *egy*, kell egy második számú nagy beteljesedés, és akkor lényegileg eljutottam a célhoz.

Ezzel szemben azt mondom: a Szentlélek *állandó* hatására van szükségünk. Ezekben egy-egy kis lépéssel előbbre moccanunk, valamivel jobban megvilágosodunk, megszentelődünk, de mindhalálig tökéletlenek, bűnösök, tudatlanok maradunk. A 2Kor 5,6-ban ez áll: „...e testben lakván, távol vagyunk az Úrtól".

Állandó kontaktusra van szükségünk, és nem lehet egyetlen Szentlélek-áldással elintézni ezt a dolgot. Mindhalálig szükségünk van a Szentlélek kegyelmére, és vesszük is ezt. A lényeg itt sokkal inkább az, hogy amikor vesszük a Szentlélek ajándékát, ne önmagunk javára, önmagunk fényesítésére, önmagunk üdvbiztosítására vegyük, mert küldetésre, szolgálatra, haszonra adatik a Lélek kijelentése (2Kor 12,7). A szöveg összefüggéséből világos: Pál szerint nem önhaszonra adatik a Lélek kijelentése, hanem arra, hogy az a világosság, amely Krisztusban jelent meg, valóban a Föld szélső határáig terjedjen el.

Ezt a három fejezetet akartam ma elmondani. Ne szakítsuk ketté Krisztust és a Szentlelket, hanem tekintsük úgy, hogy a mennyben lévő Krisztusnak az idesugárzása, erőhatása a Szentlélek. Köztünk van Krisztus az Ő Szellemével. A másik az, hogy ne sajátítsuk ki az egyház számára a Szentlelket, mert az egyház csak egyik eszköze a Szentléleknek. A harmadik pedig az, hogy vegyük örömmel a Szentlélek újjáteremtő erejét, de ne képzeljük, hogy onnét kezdve milyen nagyszerű, „más emberré" lettünk. Eszközeivé, edényeivé lehetünk a Szentléleknek, de szükségünk van arra, hogy újra meg újra telítődjék a lelkünk Szentlélekkel. Vagy a másik kép szerint: kell, hogy abba a rozsdás drótba újra meg újra kerüljön Szentlélek-áram. A Galata- levél 5. részében van szó a Lélek gyümölcséről. Ungár Aladár emlékeztet minket arra, hogy nem többes számban van ez a szó, noha felsorolás következik utána. Nem úgy van, hogy a Lélek gyümölcsei: a szeretet, öröm, békesség... Mindez az egy Léleknek különböző élethelyzetekben való megjelenése, kisugárzása.

Van a Léleknek gyümölcse, és van a Léleknek ajándéka, a kegyelmi ajándék. Valószínűleg tényleg van ilyen növekedés a lelkiekben: a Szentlélek körülölel, új döntésekre, új gondolkodásra késztet, újjászületek, megtérek. Aztán kezdem a Lélek gyümölcsét teremni: türelmesebb, szelídebb, szolgálatkészebb ember leszek. Majd a Szentlélek további munkája során hasznavehető ember leszek a Szentlélek számára, és akkor jönnek a lelki ajándékok. Egyiknek a tanítás, másiknak az evangelizálás, harmadiknak a gyógyítás. Ezek az ajándékok. De ez megint nem azt jelenti, hogy én valami nagyszerű emberré lettem, hanem hogy a Szentlélek most már az ő munkájának végzésére, tehát kifelé használja fel az életemet.

Én így látom a Szentlélek és az egyén kapcsolatát. A Szentlélek betagol minket Krisztusba, hitre segít, elrendezi a belső világunkat, aztán megint ad kegyelmet, és akkor hasznavehetőkké leszünk Krisztus kezében arra, hogy az Ő ügye miáltalunk a Föld szélső határáig elterjedjen.

Forrás:
Farkas József: Bibliaiskola –
Tizenkét előadás, mely a Budapest, VIII. Gyulai Pál utca 9. alatti református gyülekezeti teremben hangzott el 1969 és 1970 év folyamán.
ISBN 978-963-06-5916-1
Megjelent 2008 őszén, a Somhegyi Kiadó és Nyomda Kft. gondozásában:
2481 Velence, Gárdonyi utca 40.
Telefon: 22/472-174
E-mail: somhegyi@somhegyikft.axelero.net

Egy sorsterhes álom

Túl voltunk az első világháborún, de ezzel nem értek véget nehézségeink. Hosszú volt az út az iskoláig, több mint egy óra villamossal. Aztán jöttek a sztrájkok, a kommunisták bevonulása, majd menekülésük, aztán a Német Birodalom haderejének bevonulása. Mindez a házunkban és a házunk előtt játszódott le, mivel egy iskolaépületben laktunk a városon kívül, s a várost hol az egyik küzdő fél szállta meg, hol a másik. Az iskola csak kétosztályos volt, anyám házmesterként keresett valami mellékeset, mivel apám már korábban meghalt, s az ő nyugdíja nem volt elég négy személyre. Télen az ajtó előtt állt, és fát vágott, a tanítás kezdete előtt befűtötte a két vaskályhát, súrolta az osztálytermek padlóját, és mindennek utánajárt. Nyáron felásta a kertet négy tyúkunk számára. Minden gyereknek volt egy tyúkja, és mindig megehette az esedékes tojást. Mellettük nyulacskáink szimatolták a káposztát, amelyet anyánk direkt nekik ültetett. Így lettünk mi gyerekek állatbarátok. Hiszen anyánk egy erdészházból jött, és örült, hogy legalább egy-egy tyúkot és nyulacskát tarthat számunkra. Ez számára is megédesítette a nehéz munkát.

De aztán közeledett a katasztrófa. Engem mint legkisebbet illetett meg annak az előjoga, hogy vasárnap reggelenként egy kicsit még bebújjak anyámhoz az ágyba. Ekkor volt egy nyugodt félóránk, hogy mindent elmondhassunk, ami a hét folyamán bennünk maradt. Az 1920-as év egyik vasárnapja felejthetetlen maradt számomra. Először úgy volt, ahogy mindig szokott lenni. Bebújtam hozzá az ágyba, és meséltünk egymásnak. Aztán kissé elgondolkodva megszólalt: „Azt hiszem, hamarosan mégiscsak el kell mennem az orvoshoz.” – „Szóval beteg vagy? Mi a baj?” – „Ó, aligha valami komoly. Fájdalmaim nincsenek, de a bal mellemmel valami nincs rendben. Jobb, ha az ember egyszer utánanéz.”

Ebben a pillanatban megrettentem: „Anya, ma éjjel ezt álmodtam!” – Hiszen a gyerekek is álmodnak, méghozzá sokat és jelentős dolgokat. Jung egy egész szemináriumot tartott egyszer a gyerekek álmairól. Mindazonáltal a gyerekek hamar is felejtenek, s ez nagyon rendjén való. Ha azonban egy álom megmarad az emlékezetben, akkor valószínűleg fontos szerepe van a későbbiek szempontjából is. Az ember rendszerint egész életére megjegyez egy ilyen álmot. Sok páciensem mesélte már el nekem gyerekkori álmát. Egy hatvanéves férfi nevetve mesélte: „Képzelje el, még ma is emlékszem első gyerekkori álmomra. Mert olyan vidám volt! Akkoriban körülbelül ötéves voltam, és azt álmodtam, hogy testvérkém született. Ettől fogva mindig nagyon vártam a testvérke érkezését, vágyakozva vártam, mert egyetlen gyerek voltam. De sajnos, téves jelzés volt, anyámnak nem lett több gyereke, és én nem kaptam testvérkét.” Szintén nevettem, de számomra kinyilatkoztatás volt ez az álom. Már sokszor kérdeztem magamtól, vajon mikor születik meg az ember „árnyéktestvére”, az ún. sötét oldalunk, az elfojtott, elutasított, amely aztán későbbi életünk során oly gyakran a végzetünkké válik. Most megtudtam, legalábbis erre a sajátos esetre vonatkozóan. E férfi számára öt éves korában ténylegesen testvérke született, aki egyidejűleg lehet a legjobb barát és a leggonoszabb ellenség. Tehát ez is egy nagy jelentőségű gyermeki álom, noha maga az álmodó nem volt ennek tudatában.

Valószínűleg elfelejtettem volna az álmomat, ha anyám nem közölte volna velem az észrevételét. „De hát mit álmodtál?”, kérdezte. – „A bal melledet láttam, s rajta két véres lyukat.” – Rossz álom, mondhatnánk voltaképpen, egyáltalán nem gyermeki álom, és számomra mégis igen fontossá vált. Anyám elment az orvoshoz. Mellrákot állapítottak meg. Egy ilyen álmot manapság telepátiának vagy prekogníciónak, a jövő előzetes ismeretének neveznének, azaz valamilyen parapszichológiai jelenségnek. De hogy mit jelentett az életem számára, más lapra tartozik.

Akkoriban még sokkal kisebbek voltak a rák gyógyításának lehetőségei, mint ma. A műtét többnyire halálhoz vezetett. A műtét elvetése szintén kínos halált eredményezett, csak az élet kicsit tovább tartott. Mindenesetre a rák halálos ítélet volt. Anyám akkoriban teljesen tudatos döntést hozott. Megkérdezte az orvost, feltehetően mennyi ideje marad, ha nem operáltatja meg magát. Az orvos úgy vélte, körülbelül négy éve, mivel egyébként erős és egészséges. Anyám átgondolta a tényállást: én tízéves voltam, négy évvel később tizennégy lennék, tehát már konfirmáció után, bizonyos iskolai végzettséggel, és ily módon – vélte – valamivel közelebb az önállósághoz. Ezért a hosszabb betegség útját választotta. Mit jelentett ez számomra?

Ez anyám döntése volt, de én elkísérhettem az útján, amíg köztünk volt. És olyan tapasztalatot szereztem a halálról, amely elvette tőlem a halálfélelmet. Az álmom óta mindketten tudtuk, hogy halálra szánt volt. Ezért az utolsó négy évet – ténylegesen négy év lett belőle – *sub specie aeternitatis*, az örökkévalóság távlatában éltük, amint joggal nevezhetjük így.

Olykor megkérdeztem tőle, már ahogy a gyerekek szokták: „És nem félsz a haláltól?” Karjaiba vett, és azt mondta: „Pontosan el akarom mondani neked, hogy van ez. Hiszen tudod, hogyan zajlanak nálunk a dolgok karácsonykor. Én benn vagyok a szobában, és mindent elkészítek, odateszem az ajándékokat, s meggyújtom a gyertyákat. Ti kinn ültök a sötétben, és várakoztok, amíg a karácsonyi csengő meg nem szólal. Aztán kinyílik az ajtó, és ti beléptek az ünnepi szobába. Lásd, így van ez a halállal is. Már csak arra várok, hogy megszólaljon a csengő.”

Ha az ember ezt így elmeséli, talán kissé érzelgősen hat. De akkoriban egyáltalán nem hangzott így. Anyám józan és realista asszony volt, így élt, így is halt meg. Az utolsó napon olyasmi történt vele, amit orvosilag eufóriának lehetne nevezni. A morfium által okozott több hetes öntudatlanság után ismét teljesen magánál volt. Fel akart ülni, valamit enni, és minden szükségeset megbeszélni velem. Meghatározta a temetési szövegeket és énekeket, felhívta figyelmemet a különböző életbiztosításokra, és lediktálta az értesítendők nevét. Miután mindent elrendezett, úgy vélte: „Most még van egy kis időnk egymás számára.” Így oly módon töltöttük el utolsó földi óráit, hogy soha nem fogom elfelejteni. Aztán arra kért, fektessem le kissé kényelmesebben, és elaludt. Mellette ültem, amíg meg nem szűnt a lélegzése.

Röviddel ez előtt lettem tizennégy éves, és éppen a pubertás korába értem. Talán ezért hagyott olyan mély nyomot bennem ez az év. Anyám halálát úgy éltem meg, mint egy kemény, válságokkal és bonyodalmakkal teli egyéni életút végét. Honvággyal teli gyermek voltam, és arra vágyakoztam, hogy legalább álmodhassam anyámról, de vágyam nem teljesedett. Erősen meg kellett öregednem, hogy felfogjam: ez a tény tulajdonképpen bók volt anyámnak. Ő mindent megtett azért, hogy időben önállóvá tegyen engem. Az álmom tudatosította benne, milyen kevés ideje maradt erre! És úgy tűnik, sikerült neki. Pszichoterapeutaként ma tudom, hogy ha valaki gyakran álmodik az anyjáról vagy apjáról, akkor az az önállótlanság, a függőség, és talán egyenesen a felelősséghiány jele. Szaknyelven apavagy anyakötődésnek mondják ezt.

Anyám nem jött el többé hozzám – egyetlen kivételt leszámítva – álmomban sem. De megmaradt az a benyomásom, hogy talán mégiscsak ott lakik az ünnepi szobában.

Hanna Wolff

Forrás: H. W., Der eigene Weg, 41-45.

„Gandhi olykor vicceket mesélt”

Interjú *Krishnammal Jagannathan* alternatív Nobel-díjassal

Krishnammal Jagannathan asszony, ön a kilencedik évtizedében jár, és mégis tovább harcol a kitaszított, kaszton kívüli „dalitok” jogaiért Dél-Indiában. Honnan veszi ehhez az erőt?

82 éves vagyok. Ha az ember ilyen magas kort ér meg, akkor különösen drágává válik az idő, sőt minden egyes nap. Nagyon idős korban az ember hálásabbá és fogékonyabbá válik, mint felnőtt korában, de sebezhetőbbé is. Nekem mély spiritualitásom van, főként ebből merítek erőt.

Hogyan kezdi a napját?

Spirituális szempontból számomra a reggel a nap legfontosabb mozzanata. A nagyon korai reggelre gondolok, négy órára, amikor éppen kezd világosodni. Ekkor kimegyek a szabadba, a természetbe, és érzem a kozmoszt, mindazokat az erőket, amelyek együtt működnek a világ élete érdekében. Mielőtt felébrednének a madarak, hallgatom a világ csendes zengését, az összes lények és dolgok alapdallamát.

Hogyan fejezi be a napját?

Késő este megint kimegyek. Éjjel, a szabadban nagy imádságok születnek bennem. Igen, mivel gyakran érzem magam egynek a világegyetemmel.

Tulajdonképpen mi az ön vallása?

(nevet) Már fiatal asszonyként, a tanítóképzőben sem volt problémám azzal, hogy hindu hitemet kreatív módon a Jézusba vetett hittel vegyítsem. E területen nincs „vagy-vagy”, hanem csak „együtt”: „nemcsak-hanem-is”.

Mi bosszantja önt a vallásban?

A kereszt bosszant. Indiában évtizedeken át sok helyütt gyalázatosan bántak Jézus szenvedésével és megfeszítésével. A hindu kasztrendszerből kizárt és szinte mindenki által megvetett kaszton kívülieket ugyanis nem ritkán a Jézus keresztjére vetett pillantással vették rá arra, hogy pasz- szívan beletörődjenek a kizsákmányoltak igazságtalan sorsába, és ne lázadozzanak. Ez rossz prédikáció volt, amely megmérgezte és meghamisította a keresztények önmagában véve szimpatikus hitét.

Hogyan jutott el ön az erőszakmentes harchoz?

Dalit-családból származó fiatal tanítónő voltam, amikor 1942-ben találkoztam Mahatma Gandhival. Ez akkor történt, amikor ő erőszakmentes harcot folytatott Indiában a brit gyarmati uralom ellen. Ezt a férfit hallgatni, aki lelki vezető is volt, ez a találkozás fordulóponttá vált az életemben. Ettől fogva együtt munkálkodtam az ő mozgalmával.

És mit szólt ehhez a családja?

Ó, a családom! Hát annak ki kellett állnia egyet s mást… Hiszen a felszabadító mozgalomban ismertem meg aztán a férjemet, Szankaralingam Jagannathant is. Ő komoly fiatal szervező volt, akinek Gandhi megbízásából erősen ügyelnie kellett a köztünk, fiatal önkéntesek közti fegyelemre. Ennek ellenére, az ő komolysága ellenére egymásba szerettünk. De szabad-e egyáltalán megházasodnia két erőszakmentes forradalmárnak? Nem sokkal fontosabb-e az India felszabadításáért vívott harc? Ez a kérdés erősen foglalkoztatott akkoriban minket, szerelmeseket. Végül a mozgalom egyik meetingjén házasodtunk össze, különösebb ceremónia nélkül – és mondhatom önnek: ez nagyon kemény dió volt a minket kibocsátó családok számára.

Az ön férje, Szankaralingam Jagannathan jóval 90 fölött van. Ha mindkettőjük életére tekint, mit mond, miféle házasságban élnek önök?

Kezdettől fogva erőszakmentes forradalmárok voltunk mind a ketten. Mindent alárendeltünk a nagyobb igazságosságért és emberiességért folytatott harcnak. Nem születtek gyerekeink. Igazi családi életünk nem volt. A szegényekért vívott harc volt a közös életünk, s így mindig összetartottunk, és össze is tartunk – a harcban. Ez 1981 óta a LAFTI-mozgalomban fejeződik ki (Land for the Tiller's Freedom), amelyet közösen indítottunk el. Tamil Nadu szövetségi államban hiteleket mozgósítunk, és mindent megteszünk azért, hogy a földnélküliek számára lehetővé tegyük a földvásárlást. Közben megpróbáljuk a falvakban tovább erősíteni azt az erőt, amely különösen az elnyomott nőkben rejtőzik.

Beszélt arról a komolyságról, amelyet a férje tanúsított a Gandhi-mozgalomban. A brit gyarmati uralom elleni harcban léteztek-e a humor pillanatai is?

Ó igen! Olykor, amikor azok a tízezrek, akik hosszú és fáradságos utat tettek meg azért, hogy hallgathassák őt, s fáradtak voltak, Mahatma Gandhi vicceket mesélt az embereknek, és tréfás történeteket adott elő… Humor nélkül mai munkánkat sem tudnánk végezni a szegények falvaiban. Hiszen találkozásokról van szó, teljes emberi felszabadításról, az elnyomottak bátorításáról és talpra állításáról, s eközben a nyomasztó helyzet ellenére nem ritkán nevetünk is.

Mi az ön meggyőződésének a lényege?

A munkánkkal és mindazzal, amit teszünk, a Teremtőt kell imádnunk. Követnünk kell a megvilágosodás fényét, amely például Assisi Ferencből sugárzik. Valamennyien testvérek vagyunk. S ha szenvedéssel találkozom, Jézushoz megyek vele.

*A 82 éves **Krishnammal Jagannathant** és 94 éves férjét, **Szankaralingam Jagannathant** életművükért 2008-ban az alternatív Nobel-díjjal, a Right Livelihood Award-dal tüntették ki Stockholmban.*

Forrás: Publik-Forum, 2009/12

Olvasók fóruma

Kedves Józsi és Náci!

Melegedő szívvel olvastam írásaitokat az augusztusi számban [*A megtapasztalt békesség – Istenkereső írástudók közössége*]. Jó, hogy a főszerkesztő úr jóvoltából egymás mellé kerültetek, mert cikkeitek bennem úgyis összeölelkeztek.

Amiről Józsi ír, az nekem is élő tapasztalatom – kerékpáron és gyalogosan is. Erdőt járva is, és meditálva is. Ezekről tényleg nem lehet másképp, csak nagyon szárazon írni ahhoz képest, amit valaki átélhet. Tulajdonképpen nem tudom, szabad-e írni róla. Ezek ajándékok, személyes ajándékok, amelyek egyben táplálékok is. Megemésztődnek, és beépülnek valahol nagyon mélyen, úgy, hogy csak az ízük vagy illatuk marad meg. De a helyükre kerültek, élő anyaggá váltak. És ha elkezdené valaki vadászni őket, élete céljává tenni, hiszen annyira jók, rögtön el is tévesztené a dolgot. Ezek arról beszélnek, hogy vannak táplálékok a kenyéren kívül is. De egyben nagyon sokat beszélnek arról, hogy ritka ajándékok, elvesző ajándékok, és „az ember nem is tudja saját maga létrehozni, és főleg nem fenntartani". Rá kellett jönnöm, hogy az a béke és csend és harmónia, amiről Te írsz, Józsi, nem az én békém, csendem és harmóniám. A fáké, a patakoké, a felhőké és a madaraké. Táplálnak bennem valamit, mert nagy vágy van bennem az összhangra, az egyesülésre, az egységre. De elvesznek, mert van bennem valami, ami erősebb annál, hogy ez bennem is létrejöjjön, és kihasson a környezetemre. Van egy belső háború, egy belső zaj és zűrzavar, ami nem az összhangra, egyesülésre és egységre törekszik. És tenni akar és tesz is ezek nélkül, és ettől még erősebb lesz. S ha nem kint tesz, akkor benn. Erről legegyszerűbben egy csendes meditációban győződhet meg valaki. Ő akar hasznos lenni ahelyett, hogy hagyná érvényesülni és használni azt, aki ezen a csenden, összhangon keresztül akar hat.

Igen, Náci nagyon szépen ír arról, hogyan lesz a szerény, lassú keresés építő. Befogadja, megemészti és beépíti az ajándékot. Így épül az, ami istennektetsző, és az már egész kicsiben is hatékony lehet kifelé. Talán nem feltétlenül írásban, talán inkább egy kis csoporton belül, ahol olyan keresők vannak, mint ő. Szerények, mert talán már világosan látják, hogy nem forradalomról van szó, hanem lassú belső fejlődésről. Valamit lehetővé tenni, hogy egyre mélyebbre hatoljon, egyre jobban átvilágítsa a még sötétben lévő, elrejtett és nagyon-nagyon féltve őrzött részeket. És itt jön be a közösség, a kapcsolat értelme.

Abban a kis csoportban, amelyikkel együtt dolgozom, ennek a munkának három szintje van.

1. Mindenki önmagáért végzett munkája, ami végül is a folyamatos akadályelhárításban nyilvánul meg, hogy lassan kiépülhessen a szóban forgó belső csend, összhang és egyesülés.

2. A csoportért végzett munka, hogy a folyamatosan és újra meg újra fellépő ellentétek és súrlódások nyomán – amelyek a rendszeresen végzett fizikai, érzelmi és szellemi munka velejárói – néha megtapasztalhatóan létrejöhessen a csoporton belül a csend, összhang és egység.

3. Úgymond az iskoláért végzett munka, ami a csoportok közötti „kohéziós" munkának nevezhető, és aminek formája a időszakos, de rendszeres közös lelkigyakorlat más csoportokkal.

Ez a három forma persze csak forma, és ezért minél gyorsabban változik a tartalma, annál jobb. De ezek nélkül a formák nélkül és a rendszeres munka nélkül nem tud megjelenni semmi. És ha nincs egy egységes cél és ez alá rendelt szerkezet, amelybe minden forma szervesen beletartozik, akkor sem történik semmi. Szétesik az egész. Ha nincs, lehetnek közös, sikeres akciók, de azok rendszerint csak a belső akadályokat erősítik.

Nem öncélú ez? Nem, mert akinek van türelme hozzá, serény és célirányos, az „nagyon hamar" megtapasztalhatja működése hatását. Növekszik a csoport, egyre többen jelentkeznek nyári lelkigyakorlatra, vagy például a családjában, a kollégák között vagy baráti körben megjelenik a türelmesebb, együttműködőbb, szerényebb megnyilvánulás. És hát mi más lenne a cél, mint a szervesen épülő Isten Országa a világban, amelyet Ő épít Önmagának azokon keresztül, akik egyre jobban hallanak és látnak.

„El kell szaporítanunk a szerény, istennektetsző írástudók jézusi közösségeit a Földön!"

Barátsággal:

Farkas Pista
Budapest

Tisztelt Szerkesztőség!

Az augusztusi szám Olvasói fórumában írottakra reagálva, a következőket szeretném megjegyezni:

Mária személyével azért kell foglalkoznunk a „jézusi tájékozódás" érdekében, mert az evangéliumok megírása óta az egyházi gyakorlatban látványosan a háttérbe szorította Jézusét (ha eltekintünk a protestánsoktól). Ennek csak dogmatörténeti magyarázata van (ld. Vorgrimler, Új teológiai szótár, Mária), ezért nem segíti, hanem eltorzítja Jézus hiteles értékelését. A vitatkozók figyelmét elkerülte egy-két adat Mária szüzességével kapcsolatban: Mt 1,25 szerint József (csak) „addig nem érintette (Máriát), amíg meg nem szülte fiát, akit Jézusnak nevezett el". Lk 2,7 pedig Mária „elsőszülött fiának" hívja Jézust, aminek csak akkor van értelme, ha további testvérek követték. Mk 6,3 fölsorolása a szokásos nagycsaládot jelenti, amelyből Józsefet sem lehet kizárni, hiszen Jézus 12 éves korában, a jeruzsálemi zarándoklat idején (Lk 2,41) még életerős férfi volt. Mária és Jézus viszonyát az evangéliumok nem tartják lényegesnek, nem idealizálják, sőt inkább kritikusan ítélik meg (Mk 3,30-34; Jn 2,3-4). Ebből következik, hogy Mária retusálása és az őt később fölmagasztaló dogmák felől nem érthető meg jobban Jézus sem.

Üdvözlettel:

P. Gábor Mózes
Budapest

Kedves Gábor Mózes testvérünk!

Az „Öregek 2" közösség nevében megköszönöm a levelünkre történt reagálást. Megtiszteltetésnek tartjuk, hogy olyasvalaki szólt hozzá, akinek istennekadottságát és bölcsességét az „Érted vagyok" hasábjain publikált írásaiból jól ismerhetjük.

Tökéletesen egyetértünk azzal, hogy **nagy hiba, ha a Mária-tisztelet mögött homályban marad a Jézus-tisztelet.** De a két ellenérvvel kapcsolatban lennének szerény megjegyzéseink:

1) A Mt 1,25 egyáltalában nem sugallja, hogy oda kell értenünk (a levélben is zárójelbe tett!) „csak"-ot. Vö. 1Sám 6,23: „Saul lányának nem született gyermeke halála napjáig"!

2) Úgy gondoljuk, hogy az „elsőszülött" jelzőnek nem csak akkor van értelme, ha további testvérek követték. Rangot jelentett ez akkoriban: dupla örökség, családfői tisztség stb.

Fenti megjegyzéseinkkel nem akarunk állást foglalni a tekinteben, hogy voltak-e Máriának Jézuson kívül gyermekei, csupán az érvekkel kapcsolatos problémáinknak akartunk hangot adni. De azt a körülményt azért elgondolkodtatónak véljük, hogy semmiféle felhördülésről, ellenkezésről (hogy ti. „eddig nem ezt vallottuk") nincsen történelmi adalék abból a korból, amikor a IV. században elterjedt a Mária szüzességére vonatkozó hit.

Tisztelettel és szeretettel:

Tarnai Imre
Nagyoroszi

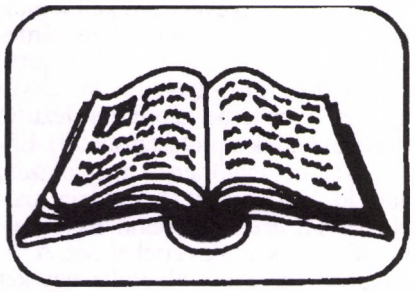

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Kovács Tádé (Tata), a januáriakat Vincze József (Pér) készítette.

December 6. — Advent 2. vasárnapja — Lk 1,39–45 — Ünnepelni készületlenül?

Folytatódik adventi készülődésünk. Készület nélkül az ünnep sutára sikerül, készület nélkül az ünnep értelmetlen. De még a kétnapos ünnep is rövid a hozzá tartozó majd négyhetes készülethez képest. Tegnap este meggyújtottuk az adventi koszorú második lila színű gyertyáját. A Jézuska örömmel figyeli karácsonyi készületünket. Nézi a kisingjén eddig fölhajtott papírcsipkéket, a jászlába hordott szalmaszálakat. De leginkább a szívünket nézi, mert annak szeretetéből jönnek elő jócselekedeteink.

Van, aki szégyelli összehasonlítani mákszemnyi érdemeinket a Mesteréivel. Én azt gondolom, ha Égi Apácskánk a szeretetből adott pohár vízért is örök életet ad nekünk, nem veszi zokon, ha Fia születésnapjára odahordunk néhány szalmaszálat a jászolba. Biztosan nem vesz elő collstokot, hogy megmérje érdemeink hosszát-szélét, sem patikamérleget nem kap elő, hogy lássa, milyen súlyúak. Mert az Ő gyerekei vagyunk, s örülni tudunk a legkisebbnek is.

„Jön a Jézuska!” De jó! Jön a Jóisten! De jó! De hová? Koszba? Szemétbe? Rendetlenségbe? Sáros cipők, gyűrött ruhák, poros függönyök, elmosatlan tányérok, szétdobált holmik, betolhatatlan fiókok, sötét gondolatok, mocskos szavak, üvöltő hangok, közönyös tekintetek, ökölbe szorított kezek közé? Hol a vasaló? Hol a mosópor, a mosogatószivacs? Ne csak a polcokon és a fiókokban tegyünk rendet, hanem a gondolataink és a szavaink között is! Csendesedjünk el! Tekintetünk ne szúrjon, inkább simogasson! Kezünk ne sújtson, inkább emeljen! Lábunk ne tévelyegjen, inkább keresse az egyenes utat!

Erre összpontosít Lukács evangélista tolla is a császár palotájától a puszta kórójáig. Erre inti hallgatóit Keresztelő János, a Bemerítő hangja is, s beleüvölti a puszta csendjébe a fontosat, mint egy megelevenedett kőoroszlán a Hatalmas trónusának karfájáról: „Mossátok ki a fületeket! Jön a Mindenség Gazdája! Nem elefánton, nem tevén, nem lovon. Még csak nem is szamárháton. Gyalog jön, hogy megsimogathasson minden ragyogó gyermekarcot az út szélén. Minél több völgybe kell leereszkednie – mert le fog! –, annál később ér ide! Minél több hegyre, púpra, kupacra kell felkapaszkodnia – mert fel fog! –, annál lassúbb lesz haladása! Minél görbébb utat hagyunk neki, annál hosszabb lesz az. Megteszi majd értünk, de magunkkal tolunk ki. Nem megéri erőt venni magunkon? Lemosni múltunk gyalázatát a bűnbánat kádjában?”

Karácsonyi nagytakarítást csinálni kint és bent, fent és lent? Útjaink görbeségeit kiegyenesíteni? Mulasztásaink gödreit feltölteni feladataink tisztes betöltésével? Csibészkedéseink, tapintatlanságaink kitüremkedéseit lenyesegetni hétköznapi hősiességgel? Nem ez a normál adventi készület? Olyan nehéz? Olyan sokba kerül?

Ki mondta, hogy a kényelmes megoldás a célravezető? Ki mondta, hogy ha semmit nem dolgozunk magunkon, az a nagy tett? A Mester is csak annyit említett, hogy a tanítvány, ha nem nagyobb is a mesterénél, ha felkészült, olyasféle lesz, akár a mestere (Lk 6,40). Ez azért nem semmi! A Mesternek pedig Jézus a neve. Jézus pedig arra vállalkozik, és arra hívja meg minden tanítványát is, amit a neve jelent: Isten szabadító tevékenységére. Meg akar szabadítani minket, s általunk másokat is önzésünk mélyedéseitől, gorombaságaink kitüremkedéseitől, hogy tisztán, felkészülten érkezzünk a sok apró és a nagy randevúra egyaránt. Hogy állunk majd leesik, s csak pislogunk, az könnyen megeshet!

December 13. — Advent 3., az öröm vasárnapja — Lk 3,10–18 — Víz és tűz

Minek kellene örülni? A gazdasági válságnak? Az inflációnak? A közbiztonság romlásának? Vagy annak, hogy két kabátunkból egyet odaadhatunk olyannak, akinek így decemberben egy sincs? Hogy megfelezhetjük kiflinket, imakönyvünket, honlapunkat? Hogy lelkiismeretvizsgálat és bűnbánattartás után visszafoghatjuk magunkat hivatalunkban, munkahelyünkön minden packázástól, túlkapástól, szabotázstól, fúrástól? Igen, ez mind lehet örömünk forrása!

Decemberben talán furcsa egy aratási kép használata: a gabona csűrbe gyűjtése. A pelyvaégetés már jobban emlékeztet a befűtött kályhák duruzsolására. Mindez a nála Erősebb adventje, érkezése kapcsán jut eszébe Jánosnak, Jézus unokabátyjának, az útkészítőnek. Mindennek a helyére kell kerülnie. A gabona hombárba, a pelyva kályhába, a bárány akolba, az ember a neki való pozícióba! Sem a szükségesnél inkább jobbra, sem balra. Sem följebb, sem lejjebb. Sem előbbre, sem hátrább.

Némi szerénység azért nem fog ártani. Keresztelő János nem érzi magát feljogosítva arra, hogy megoldja az Unokaöccs sarujának szíját. Ha az ő feladata vízbe meríteni a bűnbánókat, az utána Eljövendő rangja, hogy a szellem tüzébe meríti a megtisztultakat. Nem csoda, ha ezek után az Unokaöccs „asszonyok szülöttei legnagyobbjának” nevezi János Bátyót. Így tisztelik egymást az igazán nagyok minden hátsó szándék nélkül. Pusztán azért, mert ki-ki a helyén elvégzi a rá hárulót; nem túrva ki helyéből a másikat, nem fitymálva a másik szerepét. Egysíkúság? Nem. Nivellálódás? Nem. Reszortvállalás? Igen. Munkamegosztás? Igen. Nehéz teher? Nem. Passzentos iga? Igen!

Tűz és víz – mondjuk ellentétes jellemű két emberre. De hát valóban ellentétes jellem János és Jézus? Nem egy tömbből faragott gránitszikla egyik is, másik is a saját helyén? Mitől víz János, és tűz Jézus? Miért jellemzi szerepüket e két ellentétes elemmel János? Sivatagi körülmények között a víz a kincs, és a tűző nap a csapás. Tengeri hajótörés esetén kicsit sok is a víz, a jégtáblák közt megfagyó hajótörött minden vágya egy duruzsoló kályha. János fejében nem a sivatagi körülmények motoszkálnak. Azt akarja kifejezni, hogy az ő működése úgy aránylik Jézus működéséhez, mint a hideg víz a tűzforró leveshez, mint a kívülről benedvesítő fürdővíz anyaga a belülről áttüzesítő Szellem szentségéhez. Nem gondolom, hogy egy szentelményt akart volna összehasonlítani egy szentséggel. Nem gondolom, hogy az ő keresztelő tevékenysége kevésbé törölte el a bűnbánók bűneit, mint azok a szakramentumok, amelyeket később Jézus alapított. Mit gondolok hát? Lukács 16,16: A törvény és próféták Jánosig eltartottak ugyan, de attól fogva valami új: az Isten országának jóhíre terjed – igaz, senki se juthat be erőfeszítés nélkül. De az Unokaöccs társaságában ez is megvalósulhat! Íme az öröm vasárnapjának üzenete.

December 20. — Advent 4. vasárnapja — Lk 1,39–45 — Küszöbön a beteljesedés!

Még mindig nem a célnál, de már nagyon az út vége felé. Itt vagyunk a célegyenesben. Gyorsítsunk kicsit! Mária már szíve alatt hordozza Azt, Aki karácsonyra megszületik. Már úton van, már siet Erzsébet felé, akinek a szíve alatt ott repes az unokabáty. A vénecske kismama meg a fiatalka találkozik, udvariaskodik egymással, örül a másik örömének, na meg a sajátjának a másikéval együtt. Idill. Készülődnek a nagy napra, mikor megérkezik Jánoska, megérkezik Jézuska.

Mi a közös Erzsébetben, Máriában s énbennem? A várakozás, a készülődés, a találkozás közelségének öröme. Mindjárt itt lesz! Megérkezik az Úr! Úrjövet a küszöbön! Beteljesedik az advent!

Zakariás papa nem akart hinni az Úr követének (angyalának), Isten erejének, Gábrielnek. Mégis beteljesedett vénecske párjának agg méhében az emberteremtés csodája, s kilenc hónap elteltével boldogan szoríthatta keblére Jánoskáját, Isten ajándékát.

Mária kellő tájékozódás után hitt az Úr követének (angyalának), Isten erejének, Gábrielnek. Persze, hogy beteljesedett, amit az Úr neki mondott, s megvalósult számára Betlehemben az első karácsony.

Amit nekem mond az Úr, akár angyala, követe, embere, rádiója, TV-je, csöndje vagy lelkiismeretem szava által, akár az Írás, könyv, folyóirat, képernyő, SMS szavai által – mind-mind beteljesül, csupán hinnem kell benne, s ennek az ünnepi hitnek meg kell testesülnie hétköznapjaimban. Erzsébet mama szerint Mária boldog e beteljesült hit erejében. Vajon énvelem másként lenne? Nem érezném-e legáldottabbnak magam az emberek között? Nem költözné-k szívembe a tiszta öröm Szentlelke?

December 25. — Nagykarácsony, Jézus születésnapja — Jn 1,1–18 — Őt fogadtuk-e be?

Na, végre! Megjött a Jézuska. A mi Jézuskánk! Jézuska, akié vagyunk mi. Övéiként fogadjuk. Itt a családias együtt ünneplés ideje. Vége a készülődésnek. Leereszthetünk végre. De micsoda disszonáns, ünneprontó hangok ezek a különben sasmadarak magasságában szárnyaló János-prológusban, hogy „övéi közé jött, és pont az övéi nem fogadták be” (Jn 1,11)?

Csak nem ránk gondolnak ebben a passzusban? Akik oly buzgón felkészültünk az Eljövendő születésnapjára, az Ige megtestesülésének ünnepére? Ünnepeljük Krisztus Királyt, akinek Keresztelő János a heroldja, ünnepeljük az Istenszülő Gyermekét, aki előtt meghajlik minden térd a földön és az alvilágban. Ünnepeljük az Atya Egyszülöttjét, akit elküldött a földre, hogy vérével kiengesztelje Őt bűneinkért. Ünnepeljük a Jézus neve, a Jézus Szíve, a Jézus vére és az Oltáriszentség litániájának összes invokációiban megszólítottat. Ünnepeljük nagyjából rá valló, és Tőle teljesen idegen elképzeléseink mentén. Ünnepeljük gyertyagyújtással, díszes karácsonyfával, művészi betlehemes figurákkal, pásztorjátékkal, éjféli misével, Stille Nacht-tal, bibliaolvasással, családi körimával, nagyapával, nagyanyával, látogatással a szociális otthonban és a hajléktalanszállón. Levesosztással, csomagküldéssel, képeslapokkal, személyre szóló, vásárolt és készített ajándékokkal, hallal, bejglivel, szívvidámító szesszel és mindennel, ami belefér, talán egy kis pihenéssel is – de hogy minden beleférjen, mindenki beleférjen, mindenképpen rohanással, kapkodással, bajusz alatti morgással, s csak éppen egy csipetnyi hangos szóváltással, aminek NAGY KARÁCSONYI VESZEKEDÉS a becsületes neve a szeretet ünnepén.

János evangélista azonban azt mondja „...akik befogadták, azoknak – az Ő nevére magukat rábízóknak – erőt adott arra, hogy Isten gyermekeivé váljanak” (Jn 1,12). Isten gyerkőceit pedig nem más jellemzi, mint csak az, hogy szeretik egymást. Pál apostol ezt ilyen durván fogalmazza meg: „Szétoszthatom mindenemet a nélkülözők közt..., ha szeretet nincs bennem, semmi hasznom belőle” (1Kor 13,3).

Esetünkre vonatkozóan ez így hangzana: Ünnepelhetem én fényesen a karácsonyt minden liturgikus és karitatív kellékével, ha szeretet nincs bennem, semmi hasznom belőle. Na és? Ha én egy önzetlen mazochista vagyok? Nem elég, ha örülnek az ajándékaimnak, a levlapjaimnak, a főztömnek? Nem elég, ha másokkal jót tettem az ünnep ürügyén? Köteles vagyok még jó pofát is vágni a rengeteg plusz melóhoz? Kit zavar, hogy színleg ünnepelek velük, vagy szívből is? Legföljebb engem! Ahhoz meg kinek mi köze?

Kinek? A szeretteidnek! Te bolond! Azt hiszed, nem látják rajtad? Nem szakad meg a szívük miattad? S ha az övék nem is, Valakinek megszakad érted! Égi Apácskádnak! Szedd össze magad, kicsim! És ne vedd ünneprontásnak ezt a szöveget! Mert ha mustármagnyi szeretet szorult beléd, akkor tiéd a karácsony, és akit karácsonykor ünnepelsz: az Ige, a Világosság, az Élet, az Erő – meg az Út! Eredj rajta tovább!

December 27. — Szent Család vasárnapja — Lk 2,40–52 — Szent családtagok konfliktuskezelése

A gyerek eltűnik, a szülei meg nem veszik észre, csak ágyazáskor. Szép kis család, mondhatom. Mintha csak a 21. század lakótelepi családjáról lenne szó. Vagy az nem zarándoklatra jár évente, hanem Görögbe meg Olaszba? Lehet. Hol keresi az ember a gyereket, ha eltűnik? Nyilván a haverjai meg a rokonság között. Jézus srácot is ott keresik aggódó szülei. De nem találják, mert nem ott van. Tetszettek volna induláskor megrendszabályozni! „Nem mozdulsz anyád szoknyája mellől, haszontalan kölyök! Megértetted? Majd, ha elindul a názáreti csoport, elcsavaroghatsz pár métert a sorban a pajtásaidhoz, de félóránként akkor is jelentkezel nálunk, és ebédkor velünk eszel, világos? Nem lejmolsz senkitől! Nem vagy te kódis utcagyerek! Észre ne vegyem, hogy lekváros a szájad széle, mert eljár a kezem, meglátod!”

Hát ilyen lenne egy „normális” szülő lelki fröccse. És mennyi fölösleges rohangászást, gyomoridegességet megtakaríthatna magának evvel! De! De megfosztaná kiskamaszát egy soha nem álmodott csodálatos hittanórától, amelynek során fővárosi professzorokat faggathat Arról s olyanokról, Aki s amik a legjobban izgatják, és felelgethet fogós, izgalmas kérdéseikre.

„Na, de legalább szólhatott volna a büdös kölök!” Szólhatott volna? Nem biztos. Lehet, hogy belefeledkezett a teológiába. Lehet, hogy épp indult volna, csak még egy kérdése volt, de a prof olyan hosszú választ adott, hogy közben elindult kint a karaván. Mégsem illett a professzort leállítani, miközben neki válaszolt! Lehet, hogy ki is jött, hogy szóljon, de már elindultak, nyomukat sem látta, egyedül meg nem mert, nem akart utánuk eredni, különben is, minden idegszála visszahúzta a szuperhittanra. Szóval rettentően élvezte azt, ahol most volt, és kevéssé hiányzott neki az, amiben különben örömmel vett részt otthon

tizenkét éven át eddig, és még tizennyolcon keresztül ezután.

Szülei pedig megbíztak benne. Minden okuk megvolt rá, az elmúlt tizenkét év megalapozta e kölcsönös bizalmat. Ez a kölcsönös bizalom tesz egy családot „SZENTCSALÁDDÁ”. De még a legszentebb családban is lehetnek, s bizony elő is fordulnak konfliktusok. Nem okvetlenül a jellemek különbözősége miatt, lehet, hogy csupán attól, hogy a tér és idő korlátai közé vagyunk rekesztve, s nem lehet az ember egyszerre bent is meg kint is, a tudósok közt is az órán, meg az udvaron is a szülőkkel stb.

Egyszóval nem attól szent egy család, hogy sosem keletkezik köztük konfliktus, hanem attól, hogy szépen kezelik konfliktusaikat. Mária anya bátran megfogalmazza fiacskájának szomorúsága okát: „zaklatottan kerestünk”, és fölteszi a kézenfekvő kérdést: „Miért bántál így velünk?” Jézus srác pedig költői kérdés formájában bátran előadja a kivédhetetlen tényállást: „Nem tudtátok-e, hogy Apáméiban kell lennem?” Átlag szülőnek ettől a választól is viszketni kezd a tenyere. Mária anyáékban marad ugyan némi értetlenség, de folyik tovább az élet békés mederben: „Lement velük..., és magát nekik alávetve élt.”

Január 3. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — Az istenkeresés életünk alaptörvénye

1. Mindenki bölcs, aki keresi az Urat

Életünk szépsége és egyben nehézsége, hogy semmit sem kapunk készen. Főleg a hitünket nem. A szellemi-lelki nagykorúság azzal kezdődik, hogy olthatatlan belső szomjúságtól hajtva keressük a választ, honnan jöttünk, hová megyünk, ki küldött a Földre, mi a feladatunk.

Sok buktatóval járó, gyönyörű út ez. De aki végigjárja, lerakja a bölcsesség alapjait: lesznek önálló felismerései, tapasztalatai, Isten-élményei.

Esztelen az, aki csak sodródik, aki nem akar biztos talajt a lába alatt, aki nem talál kőszikla-alapra (Mt 7,24-25), mert élete reménytelen, hangulatai szerint ingadozó, zsákutcába torkolló lesz.

2. Aki Istent keresi, annak lesznek útmutató jelei, útbaigazító emberei

Sokan megmosolyogták már a három bölcset vezető csillag bibliai tanítását. Pedig igaz, hogy felülről kapunk útmutatást. Aki tapasztalta, annak nem kell magyarázni a tényt.

Az elmúlt nyáron gyalog mentünk a bakonyi sátortáborba az egyik táborozó csoporttal. Már nagyon közel voltunk, és arra vállalkoztam, hogy a párás, vizes, vaksötét éjszakában az erdőn keresztül vezetem a gyaloglókat, nem pedig a megszokott úton. Mivel egy méternél tovább nem láttunk, eltévedtünk. Több mint egy órája gyalogoltunk a reménytelen sötétségben, amikor „felülről” kértem segítséget. Nem azonnal, de megkaptuk: kijutottunk egy ismert útra.

Aki keres, az nem marad iránymutatás nélkül. Aki Istent keresi, csodálatos emberekkel fog találkozni, akik már az ÚT-on járnak, akik biztos útmutatást adnak.

3. A bölcs még az ellenség szavából is tanul, abból is kikövetkezteti a helyes irányt

A napkeleti bölcsek Jézus legnagyobb ellenségének udvarában kaptak igazi eligazítást további útjukra vonatkozóan.

Magam is tapasztaltam a kommunista időkben: amit tiltanak az egyházzal kapcsolatban, az a helyes út, azt kell tenni. Tiltották az ifjúsággal való foglalkozást, féltek a közösségektől, nagyon tartottak az elkötelezett emberektől – mindezekből tudni lehetett, ezt kell tennie mindenkinek, aki már itt a Földön Isten Országát akarja építeni.

1975-ben vettem részt életem első Bokor-lelkigyakorlatán, a lelkigyakorlat helyszínét és tartójának nevét a székesfehérvári püspöki palotában tudtuk meg, ők irányítottak oda (pedig akkor már keményen üldözték a kisközösségeket).

4. A keresés mindig eredménnyel jár, sikeres lesz

A napkeleti bölcsek célba értek. Pedig nem volt egyszerű az útjuk. Legyőztek minden akadályt.

Az Isten-keresés nem eredménytelen műfaj. Az a tapasztalat, hogy aki intenzíven és becsületesen keresi Istent, az megtalálja. Aki rátalál, az a helyét, szerepét és közösségét is megtalálja a világban. Aki így él, annak küzdelmes, de harmonikus élete lesz.

Minden esemény, minden találkozás, minden élethelyzet üzenetet hordoz, persze csak azoknak, akiknek van fülük a hallásra, szemük a látásra, értelmük az értésre.

5. Aki megtalálja az Urat, az hazatér övéihez

A napkeleti bölcsek hazatértek. Szívükben a megtalálás örömével, az eredményes keresés jó érzésével.

Nagyszerű dolog, hogy a hozzánk tartozókhoz elvihetjük a megtalált örömhírt, tanúságot tehetünk a bennünk élő Isten valóságáról, átadhatjuk a megélt közösség örömét.

A mieink találkoznak először megélt valóságainkkal. Így van ez rendjén.

Január 10. — Urunk megkeresztelkedése — Lk 3,15–16.21–22 — A szent emberek ismerik korlátaikat

1. Az igazi szolga nem tör ura babérjaira

Keresztelő János Jézussal szembeni viselkedése egészen lenyűgöző. Nem próbál vele vetélkedni, rivalizálni, versengeni.

Furcsa mentalitás ez korunk emberének, aki azt látja, hogy a kisemberek is tülekednek a pozíciókért, s az alkalmatlanok minden eszközt felhasználnak, hogy magasabbra jussanak. Egymás elismerése helyett egymás lejáratása, egymás felemelése helyett egymás földbe döngölése tapasztalható.

A Keresztelő marad a hátérben, készíti az utat az utána jövőnek, aki nagyobb nála, aki nagyobb hatalommal érkezik.

2. A szent emberek ismerik korlátaikat

Ritka a helyes önismerettel rendelkező ember. Keresztelő János ilyen volt.

Az igazán szent emberek jellemzői:

- pontosan tudják, ismerik helyüket a világban,
- nem vakítja el őket a dicséret,
- nem akarnak pozícióba kerülni,
- a közhangulat unszolására sem akarnak messianisztikus pózban tetszelegni,
- szolgálják azokat, akik igazi értéket képviselnek és hoznak a világba.

Találkoztam már ilyen szent életű emberekkel. Meghatározó, nem felejthető volt a velük való találkozás.

3. Keresztelő János tisztában volt vele: létezik a vízkeresztségnél nagyobb és erősebb keresztség, a Lélekbe való bemerülés

Ha Keresztelő mindezzel tisztában volt, miért nem keresztelt az „erősebb” keresztséggel? Valószínűleg azért, mert nem tudott. Ő nem leminősítette a saját szolgálatát, hanem tudta, van a vízkeresztségnél nagyobb erő.

Jézus annyival több nála, amennyivel több a Szentlélekben való alámerülés a vízkeresztségnél.

Aki pásztorkodásra vállalkozik, nem kisebb dologra kap meghívást, minthogy segítse a rábízottakat bemeríteni az Atyába, a Fiúba és a Szentlélekbe (Mt 28,19-20).

4. Jézus sem tartotta szükségtelennek a vízkeresztséget

Ha korunkban addig eljutnánk, mint kétezer évvel ezelőtt Keresztelő János, hogy a nyilvánosan tartott bűnbevallás után megkeresztelte kortársait, akkor már nagy előrehaladásról beszélhetnénk. A bűnbevallás (ami talán még csak a vízkeresztség szintje) kivesződben van. Pedig az elköteleződés ennél jóval magasabb lépcsőfok.

A vízkeresztség az első lépcsőfok. Csecsemőkeresztségnél a szülők hite a fontos, hogy gyermeküket Isten Országába tudják irányítani. Majd a gyermek felnőtté válásakor kezdődik a nehezebb feladat: tudatosan kell döntenie Isten Országa mellett, újjá kell születnie Szentlélekben. Ekkor történik meg az önálló személy tudatos döntése.

5. Aki imádkozik, annak megnyílik az ég

Aki bensőségesen tud imádkozni, nagy dolgot cselekszik. Megtapasztalja, hogy az Isten nem halott és néma, hanem élő és beszédes. A „felülről” kapott eligazítás, szó (Logosz), nyitottá tesz bennünket, ahogy az ég is mindig nyitott.

„Miközben imádkozott, megnyílott az ég…” – olvashatjuk Jézusról. Ez nemcsak neki adatott meg, hanem mindenkinek, aki Lélekből és Lélek által imádkozik.

Január 17. — Évközi 2. vasárnap — Jn 2,1–12 — Tegyétek, amit mond!

1. Jézus nem engedi, hogy anyja irányítsa őt

Jézus tudatosan hárítja el, hogy családi nyomásra, késztetésre cselekedjen. Mi lenne Isten Országa dolgaiból, ha azt mindig úgy igazítanánk, ahogy családtagjaink elvárják tőlünk.

Mária nem látott annyit Isten Országából, mint Jézus, mégis szeretett volna irányítani, cselekvésre motiválta őt. Jézus elzárkózott, mert csak ő tudhatta, mikor jön el az ő órája.

Igazán elkötelezett keresztény csak abból lesz, aki önálló, autonóm személyiség, aki nem függ családtagjaitól, embertársaitól, a körülményektől, amikor életre szóló döntéseket kell hozni. Aki másoktól függ, az kiskorú és vezetésre szorul. Jézus nem engedte magát kiskorúvá tenni anyja által.

2. Aki megteszi, amit Jézus mond, az jó úton jár

Meghallgatni könnyebb Jézus tanítását, mint megtenni. Csak hallgatni őt meddő dolog (Mt 6,26-27). Magam is tettem kísérletet, másoknál is sokszor tapasztaltam: inkább megpróbálom, megpróbáljuk magyarázni Jézus szavait, mert túl nehéznek, vagy túl radikálisnak tartjuk.

Az ellenségszeretet parancsának olvasásakor (Mt 5,43-48) elfogadtam azokat a magyarázatokat, hogy elég megtenni, amit Jézus mondott, imádkozni értük, rosszat nem tenni nekik, de azt már kimagyaráztam, hogy őket érzelemmel is kell szeretni. Lehet érzelem nélkül szeretni? Mutassa meg valaki!

3. Jézus nem akart feltűnést kelteni csodáival (a csodának nem ez a célja)

Minden lelki embertől távol áll, hogy magát helyezze előtérbe, hogy cselekedetei önmaga reklámjai legyenek. Az igaz, hogy ha valaki olyat tesz, amit mások nem tudnak, akkor sokan figyelnek rá. Jézus ezeket a pillanatokat az örömüzenet elmondására használta fel. Népszerűsége is csak annyiban volt fontos, amennyiben az emberek odafigyeltek rá, hogy elmondhassa a mennyei Atyától hallott tanítást.

Jézus is sokat küzdött azzal a ténnyel, hogy csodái után nem a tanításra figyeltek hallgatói, hanem a szenzáció foglalkoztatta őket.

Akire odafigyelnek, aki tanítói pozícióban van, az bátran tanúskodjon az evangéliumról, Isten Országáról!

4. A tanítványok Isten dicsőségét láthatták Jézus tetteiben

Fejlett lélek az, aki látva jótetteinket, Istent magasztalja (Mt 5,16). Minden emberi jótettben Isten dicsősége mutatkozik meg, vagy másként fogalmazva, Isten valósága. Mindannyiunk feladata ez: tegyük láthatóvá a Mindenhatót szavainkban, cselekedeteinkben.

Aki túllát az emberi jócselekedeteken, és nemcsak a jótevő személyét látja, nemcsak őt dicséri, hanem észreveszi benne Isten lényegét, valóságát, szeretetét is, az már látó ember.

Aki jót tesz, annak az a nagy élmény jut osztályrészül, hogy egységben lehet a Teremtővel és az ő akaratával. Kisstílű az, aki dicséretért teszi a jót, vagy hírneve öregbítéséért.

5. Aki fogékony a jelekre, az hitre jut

Kevesen jutottak el Jézus kortársai közül arra a fokra, hogy a jeleket és csodákat látva higgyenek. Aki csak a különlegességet, a szenzációt látta benne, az megmaradt a csodálkozás vagy a megütközés (vagy az irigykedés) szintjén.

A jelek azoknak használnak igazán, akik nyitott, kereső szívvel, lélekkel élik a mindennapjaikat, akik túllátnak az eseményeken, akik nem a szenzációkra éhesek, hanem szeretnének minél magasabbra jutni szellemben és lélekben.

Január 24. — Évközi 3. vasárnap — Lk 1,1–4; 4,14–21 — A Lélek erejében

1. Isten Lelkének erejében lehet és kell Országának örömhírét hirdetni

Találkoztam valakivel, aki azt állította magáról, hogy Isten Szentlelke nagy erővel működik benne. Idézgette a Szentírást, és vastag közhelyeket mondott. Az általa mondott Lélek nem látszott (és talán nem is működött) benne.

Akiben működik a Lélek, arra odafigyelnek, az sokkal többet tud mondani a közhelyeknél, annak a megjelenése, mondanivalója magával ragadó. A Lélekkel telített ember tud lelkesíteni, vonzani, ébreszteni, mozdítani.

Jézus így ment el saját falujába és zsinagógába. A Lélekkel telítettséget min-

dig mások állapítják meg rólunk. Isten Lelkének ereje és működése nem rejthető el.

2. Jézus mindenhol megjelent, ahol tanítani lehetett

Az igazán céltudatos és elkötelezett ember jellemzője ez. Lélektanilag lehetetlen magunkban tartani mindazt, ami majd szétfeszíti a lelkünket, szívünket. Minden evangelizáció alapja ez a jelenség.

Amikor az örömhír továbbadásának szándéka űz, hajt, nem hagy nyugodni, ellaposodni, akkor igazán merész a Jézus-követő.

Jézus is merész volt, amikor saját falujában akarta hirdetni az Igét. A meszsziről jött ember azt mond, amit akar, de Jézus egy volt közülük. Ismerték őt is, családját is. Talán bízott övéi nyitottságában, befogadókészségében.

3. Aki Isten Lelkének erejében tanít, arra minden szem rászegeződik

Rossz hallgatni a lélek nélkül tanítókat. Aki így tanít, fárasztja és untatja hallgatóit. Akiben elevenen működik a Lélek, az magára vonja a hallgatósága figyelmét. De így hallgatjuk azt is, akitől sokat várunk. Jézustól is sokat vártak a názáreti zsinagógában.

Néhányszor – mint igehirdető – magam is megéltem azt a csodát, amikor felfokozott várakozással várták a szavaimat. De általában a kommunista időkben volt ez így, amikor nyilvánosan kimondtam azokat a dolgokat, amiről mások csak suttogva mertek beszélni.

A fogyasztói társadalom emberének érdeklődését nehéz felkelteni és ébren tartani. De Isten Lelke szólhat általunk kortársainkhoz, bármilyen korban élünk, bármilyenek az emberek.

4. Jézus az Ószövetség írásaiból is a mennyei Atya gondolatait hirdeti

A tiszta lelkek emberi nagysága abban is meglátszik, hogy minden írásból, eseményből kiindulva tudják hirdetni meggyőződésüket, tanításukat. Jézusnak sem okozott gondot, hogy az Ószövetség igazságait használja fel örömhírének elmondására. Aki annyira tisztában van a mennyei Atya szándékával, mint Jézus, az tudja használni a szellem bármely igazságát, tanítását, és nem ferdül el az eredeti üzenet. Így használhatóak fel hallott, olvasott, kigondolt igazságaink az Ország építésére.

5. Jézus világosan beszélt arról, honnan jött és ki küldte

Amíg Jézus názáreti hallgatói arról vitatkoztak, hogy honnan származik, és ismerik a családját, addig ő arról beszélt – az Ószövetség üzenetével – hogy nem Názáretből kapta a küldetését, hanem „felülről". Nem a szülők határozták meg az életútját, hanem a Lélek, a Lelket pedig az Úrtól, az Atyától kapta, ahogy a küldetését is. Tehát nem az számít, hogy ki honnan származik, hanem a küldetés, amit földi életünkben meg kell valósítanunk. Mindenki megkapta a Lelket és a küldetést, a többi rajtunk múlik.

Január 31. — Évközi 4. vasárnap — Lk 4,21–30 — Csodálatból gyűlöletbe

1. A csodálat gyorsan átcsaphat gyűlöletbe

Megdöbbentő tapasztalat ez. Szavaink nyomán elmúlhat a csodálat, és a legmélyebb gyűlölet léphet a helyébe hallgatóságunk részéről. Politikán és dogmatikán gyorsan és becsületesen össze lehet veszni. Ha e két tárgyban megsértjük valakinek a meggyőződését, felfogását, megtapasztalhatjuk azt az igazságot, amit Jézus Názáretben átélt. „Mindannyian csodálták szavait, melyek kedvesen ömlöttek szájából" (Lk 4,22 – Csia Lajos fordítása). Csodálatuk hirtelen fordult át gyűlöletbe, mert nem Jézus szavaira figyeltek, hanem a saját (vallásos) felfogásukat védelmezték indulatukkal.

2. A honfitársak nehezen viselik el földijüket, ha kiemelkedik az átlagból

Az elismerés és a büszkeség lenne az igazi megoldás, ha valaki kiemelkedik övéi köréből tehetségével, tudásával, szorgalmával. De nem ez az általános. Az irigység, a megvetés, a megszólás gyakrabban megjelenik ilyenkor, mint a csodálat (ld. Fodor Sándor Tűzoltózenekar c. könyvében: A hűtlen, 103. o.) Pedig ha helyén lenne az önismeretünk és a szívünk, mekkora öröm lenne osztozni annak örömében, eredményeiben, aki kiemelkedik közülünk. Amíg megvetés, irigység, kitaszítás lesz szellemi-lelki nagyjaink iránti érzésünk, magatartásunk, addig biztos nem lesz felemelkedés, megújulás, lelki ébredés.

3. Jézus bizonyította hallgatóinak, az üdvösség nem csupán egy népnek szól

A názáretiek szíve akkor telt meg gyűlölettel, amikor Jézus példákat mondott arról, hogy a prófétáknak nemcsak a saját nemzetükhöz volt küldetésük, hanem minden néphez, még az általuk pogányoknak mondottakhoz is.

De későbbi tanításaiban is többször dicsérte a pogányokat, vagy a zsidók által megvetett szamaritánusokat:

- „Asszony, nagy a te hited" – mondta Jézus szír-föníciai asszonynak (Mt 15,21-28).
- „Mondom nektek, nem találtam ekkora hitet Izraelben" – mondta Jézus a kafarnaumi századosról (Lk 7,1-10).
- Az irgalmas szamaritánust példának állította (Lk 10,25-37).
- A szamariai asszonnyal való beszélgetés után nagy hatással prédikált városukban (Jn 4,7-42).

4. A próféta saját hazájában, övéi között eredménytelen

Az lenne logikus, hogy a mieink körében, ahol megbecsülnek, elfogadnak, ismernek, ott érnénk el a legnagyobb és legtöbb eredményt. Mégsem így van. Miért? Túlságosan közelről látják gyarlóságainkat? Nem veszik észre a szellemben-lélekben való növekedésünket? A sorból való kilógásnak tartják eredményeinket, fejlődésünket? Régi énünket szívesebben látják, mint az újat? Túl közelről nem látni, érzékelni a nagyságot, az elköteleződést? Kellemetlen, ha valaki szavaival, életével változásra (megtérésre) buzdít?

5. Van, amikor az igehirdetés gyűlöletet ébreszt

Akit az igazság eltalál, az vagy megváltozik, vagy megharagszik. Aki nem változni akar, azt hiszi, kiprédikálták, megalázták, lejáratták. Pedig csak annyi történt, hogy egy nyilvánvaló igazság eltalálta lénye legmélyét. Kézenfekvő lenne megszívlelni, megtartani, de kivagyiságból vagy gőgből elutasítja, és az igazságot kimondó embert teszi meg bűnbaknak, megvetendőnek, gyűlölendőnek. Így lesz sokak számára az igazság kárhozattá.

Az Igét akkor is hirdetni kell, ha ilyen eredménye lesz. Mert ilyenkor nem az igehirdető a hibás.

Szilveszterre

Vekker a fejben

Egyszer csak hirtelen megszólalt az a magas hang. Éles szélű, ezüstös oszlopként állt a fejében. Mintha szünet nélkül csörögne egy vekker. Először azt gondolta, hogy a faxkészülék ment tönkre, vagy talán a számítógépből jön a hang. Egy idő után azonban világossá vált számára, hogy a saját fejében rikoltozik.

Eltartott néhány napig, amíg időt tudott szakítani arra, hogy orvoshoz menjen. Határidők 4akadályozták. Fontos határidők.

„Hallásösszeomlás, tinnitusz”, mondta az orvos, amikor sietős páciense beszámolt neki az állandó éles hangról. „Azonnal infúziót! Azonnal kórházba! Miért nem jött már korábban!? Most megeshet, hogy egész életében hallani fogja ezt a hangot!”

Aztán ott feküdt egy fehérre meszelt teremben, fehér lepedőkben, zsinórok és csövek között, fejében a nem szűnő éles hanggal.

Az orvosok megállapították, hogy a páciensnek semmilyen szervi baja nincs. A *tinnitusz* alighanem „stresszfüggő”.

Az első napokban igen nyugtalan volt. Egyágyas szobát követelt, és hogy haladéktalanul állítsanak telefont az ágya mellé. Fontos ügyleteket kell lebonyolítania. S a telefon éppoly gyakran csörgött a kórházban, mint az irodájában.

A harmadik napon egyetlen lendülettel ugrott fel. A fülében szóló hangot megint összetévesztette az ébresztőóra hangjával. Hajnalodott, s az „ő” vekkere csörgött a fejében. „Talán valóban fel akar ébreszteni ez a hang”, gondolta félálomban. „Talán fel akar ébreszteni eddigi életemből.”

Belső szeme előtt filmként peregtek le napjai. Iroda. Telefon. Repülőtér. Expresszvonat. Öltöny, nyakkendő. Mobiltelefon. Meetingek. Számítások. Prezentációk. Pénz.

Mikor voltál utoljára moziban? – kérdezte meglepődve önmagától. Vagy vitorlázni?

Csak fáradságosan tudott visszaemlékezni erre az érzésre: szél simogatja a bőrét, lágy ringás, a lenyugvó nap, barátok, bor.

„Mikor olvastál el utoljára egy könyvet?”

Ezen a napon semmit sem tett. Kihúzta a telefonzsinórt a falból, és megtiltott minden látogatást. Furcsa nap volt. Miközben a vekker folyton csörgött a fejében, belsejéből korábbi képek törtek fel szakadatlanul: amikor még kíváncsi volt az emberekre és az életre, amikor órákon át beszélgetett, napokat töltött el egy könyvvel, a hajnali szürkületig kártyázott, s odafigyelt, ha valaki elmesélte a történetét. Éneklés. Szent céltalanság.

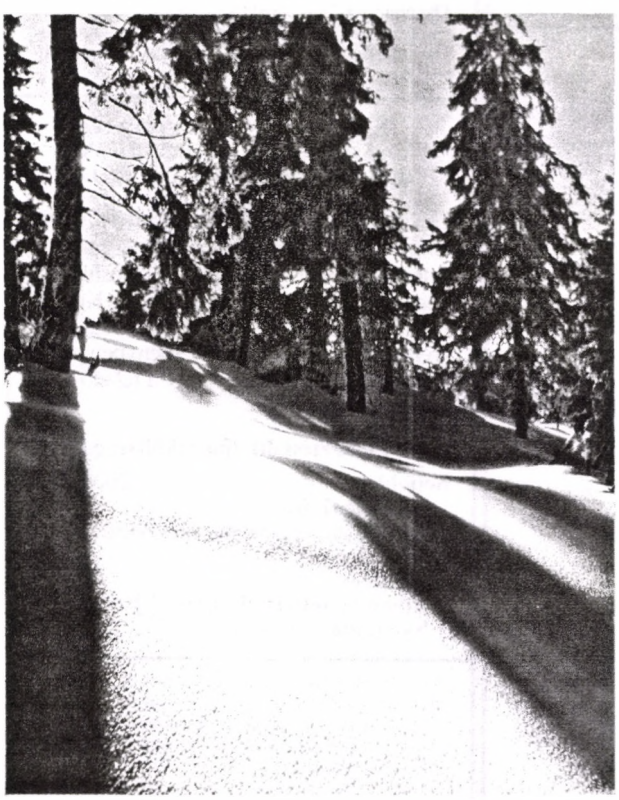

Elháríthatatlanul erősödött benne az az érzés, hogy elmulasztott valamit, és épp időben ébresztette fel valaki.

*

„Úgy elmúlnak esztendeink, mint egy sóhajtás”, figyelmeztet a 90. zsoltár, és azt ajánlja, hogy a vége felől nézve gondoljunk életünkre.

Gondolkozz el arról, mi marad meg a végén abból, amit teszel! Mi marad a kezedben, mi marad a szívedben, mi tölt el melegséggel, és mire fogsz örömmel visszaemlékezni?

És így – a vége felől szemlélve, az élet magától elrendeződik.

Az ember ekkor megkérdezi, kinek használ a munkája. És megkérdezi, szabadságot ajándékozott-e neki a szabadideje. És megkérdezi, hogy áll a szeretettel meg a hűséggel. Megkérdezi, szemébe tud-e nézni a gyerekeinek, és miben lesz biztos a végén.

*

A keresztények úgy hiszik, hogy életünk végén esélyünk lesz arra, hogy mérleget vonjunk, hogyan bántunk az időnkkel. Gondosan vagy felszínesen, figyelmesen vagy izgatottan. Szeretetteljesen vagy megvetően. S azt is hiszik, hogy mindig van esélyünk arra, hogy új ritmust adjunk az időnknek, és felfrissítsük az életünket.

Ebben már egészen apró szabályok is segíthetnek:

1. Ne próbálj mindenkinek eleget tenni!

2. Legyen elég időd a családodra, a barátaidra, önmagadra!

3. Rendszeresen kapcsolj ki, és ne tégy semmit!

4. Szabad időnkint unatkoznod, rosszul öltözöttnek, ápolatlannak és taszítónak látszanod!

5. Hagyd abba, hogy te légy önmagad legbőszebb ellensége!

6. Nem kell mindennel egyedül megbirkóznod!

Talán az a gondolat is felrázhat minket, hogy Isten egész egyszerűen ajándékba adta nekünk az életidőnket. Életünk egyszeri arasznyi idő. Nem lehet visszacsinálni, és semmit nem lehet megismételni. Vagyis páratlan, végtelenül értékes adomány, amely megérdemli, hogy elfogadjuk, megbecsüljük és megóvjuk. Ugyanakkor olyan adomány, amelyet nem muszáj hektikusan megtöltenünk mint valami üres tömlőt, hanem élvezhetjük mint valami bársonyos bort.

Johanna Haberer

Forrás: Publik-Forum, 2009/11

TARTALOM

Tanulmány
Vörös Éva: A posztmodern spiritualitás női arca – és a funtineli boszorkány 2–6
Irmgard Rech: A nők dicsérete a Római levélben 15–16
Farkas József: Az Isten Szelleme 19–22
Interjú
Britta Baas: Álomférfiak? (Peter Doege) 7–8
Juliane Kerien-Gramsch: Tapasztalatokkal teli has (Jesper Juul) 8–9
Schanda Beáta: „Oszd meg szellemi lényedet!" (Faragóné Bircsák Márta) 13–14
„Gandhi olykor vicceket mesélt" (Krishnammal Jagannathan) 24
Meditáció
Fulbert Steffensky: Végső szerelmek 10–12
Hanna Wolff: Egy sorsterhes álom 23
Johanna Haberer: Vekker a fejben 31
Gyerekeknek Moha-mese
A persely 17–18
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–30

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkjat, hogy legkésőbb ***2010. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára változatlanul 225,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft,** illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok" és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl.

KÉRÉS

Kérjük Olvasóinkat, hogy most lejáró (vagy korábbi) képes falinaptáraikat ne dobják el, hanem juttassák el a főszerkesztőnek (tel.: 06-26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu), vagy a szerkesztőség címére (Kovács László, 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.) – vagy bármelyik szerkesztőnek (ld. kolofon). Előre is köszönjük!

Jánosy István

Spinoza – César Franck

(részlet)

Isten nem az, ki a zord időfolyásban
egymásra görget népeket, kiirtván
egymással őket. Kedvenc népe sincsen,
kire az ember üdvét bízta volna,
melynek Fölkentje végső győzelemben
vasvesszejével legeltetné a többit.
A bűnt, mit az ember ember ellen követ el:
háborút, kínzást – nem az Isten akarta.
Az Istenség: a Mindenség egésze,
energiája, s vég törvényhozója.
Ő hozta létre a fényévmilliókat:
a kháoszon hogy úr legyen a Törvény,
s végsőt karolva hív mindent magába.
Az embernek szabadságot adott, hogy
magát kiirtsa, avagy boldogítsa –
így rajtunk múlik, mit alkottunk magunkból,
személyünkből, akár a Földgolyóból.
Mégis, ha múló életünk lepergett,
rá visszatekintvén, érezzük: fölöttünk
egy szerető kéz, az vigyázta mindig
jártunk, bukásunk, és emelte meddő
létünk dadogását értelmes egésszé.

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XX/6. (118.) szám.
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség:
1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10.8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000,– Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint
Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000,– Ft
Nyugaton előfizetve: ..... 20,– €

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.